XXXVII
C
11

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXXVII
C
11
NAPOLI

XXXVII
C
II.

Collegij ... Catal. Inſcript.

Elegantie Auguſtini Dathi Senenſis opuſculũ in elegantiarũ precepta: Cũ Jodoci Clichthouei Neoportuenſis: et Jodoci Badij Aſcẽſij Commentarijs Feliciter incipit.

Huic libello adduntur ſubſcripta.

Eiuſdem Aſcenſij in epiſtolarũ cõpoſitionem compendium.

Sulpitij Veru. De epiſtolis cõponendis opuſculum.

Franciſci Nigri elegantie regularũ elucidatio.

Nomina Magiſtratuum Ro. Jodoci Clichthonei expoſitione decorata.

Orthographie regularũ Aſcenſiana traditio.

Georgij Valle de rõne ſcribẽdi tractat⁹

Pricipia ⁊ termini rhetoricorũ a libris rhetorices noue Ciceronis nuprime educti.

Eiuſdẽ Auguſtini Dathi nouẽ vocabula falſo per antiphraſim dicta.

Eiuſdẽ perutilis. Floſculorũ liber.

Aſcẽſiani verſiculi i. xxx. ꝑcepta Elegã.

Vite Sylua p Ant. Mãcinel. exhibita

Additũ eſt preter hec omnia nõ illepidũ epigrãma artis calcographice inuẽtoris cõmendationẽ.

Diſcere ſi cupias docti lege famina Dathi
Eſt breuis et terſus dans fauſto promere verbo.

1528

[BIBLIOTECA NAZIO]NALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

¶In Auguſtini dathi precepta Aſcenſianum & elegiacum carmen.

Si ter mille Dathus dictata fuit puerorū.
Si manibus iuuenum voluitur atq; ſenum.
Nil mirum eſt: ſiquidē virtus condita lepore
Allicere humanum ſic ſolet ingenium.
Sed ſi aliquando tibi noſtri placuere libelli.
Cōmentarioloſ fac puer hoſce legas.
His etenim recte ſcribendi formula habetur.
Claraq; preculti dogmata Sulpitii.
Addidit his alio nectenda volumine forſan.
Uera nouem vocum ſignificata Dathus.
Addidit & flores celeſti nectare honuſtos.
Exhortis Marci quos tulit ipſe ſui.
Proinde puer tanto memorem te oſtende labori.
Atq; operam velis remigijſq; dato.

¶Epigrāma in artis Impreſſorie Inuentoris cōmendationē.

Tingere diſpoſitis chartas q̄cūq; metallis
Cepit: & inſignes edidit ere notas.
Mercurio genitore ſat⁹: genitrice minerua
Preditus ethereo ſemine mentis erat.
Non illum Cereris: non illum cura Lyei:
Terre ne tenuit non opis vllus amor.
Copia librorum cupidis moderata Latinis.
Cum foret: auſpitijs illius ampla venit.
Improbus innumeris librarius ante talētis.
Quod dabat: exigua nūc ſtipe vendit op⁹.
Hiſtorie venere Titi: ſic plinius omni.
Gymnaſio iactant Tullius atq; Maro.
Nullum opus: o noſtri felicem temporis artē
Celat in arcano bibliotheca ſitu.
Quē modo rex: quē vix princeps modo rarus habebat:
Quiſq; ſibi librum pauper habere poteſt.
Redditus hac etiam nunc nobis arte libellus:
Qui iuuenes doceat conſiliare loqui.
Ergo dum fuerit grato tibi commodus vſu:
Has memor aſſiduis plauſibus ede preces.
Artifici ſemper faueant pia numina ſancto.
Utilis effluxit cuius ab arte liber.

Incipit tabula ſequētis libelli per q̄ neceſſaria ad inueniendū vnam quāq; elegātiā iuxta ordinē alphabeti.

Primo de litera. A

Ablatiui concinne ponuntur in oratione preſertim ſi que fuerit temporis ſignificatio. fo. lxix.
Ablatiui quidē vt in primis paucis multis aduerbiaſcūt: ornatāq; reddunt orationem. fo. lxi.
Accuſatiui ꝛ ablatiui participiorum ſepe tenent locum infinitiui. fo. xxxix.
Actō pti is ꝑ es in quib⁹ ponitur. lxij.
Accedit quid ſignificat. lxiij
Accipere pro audire: cognoſcere: venuſte ponitur. lxv
Adiectiui ad ſubſtm̄ venuſtius ſitus. xxx.
Ad explicandū locū aut genus gētile vel patriū nomē fingi debet. lxxv.
Adiectiui ꝛ ſubſtantiui in voce genere et caſu venuſta commutatio. xxx.
Admodū ꝛ īprimis aduerbia poſitiuo iūcta augēt vimq; hn̄t ſuperlatiui. xlvij
Aduerbia epiſtolis congruentia. lxij.
Aduerbia in i ꝛ in u deſinentia epiſtolis apta. lxvij.
Aduerbiorū frequētior ſitus. lxxviij.
Aduerſatiua dictio orationē plurimum exornat. liij.
Affero q̄ſtū cōmune ſit verbū. lviij
Afficior ꝛ afficio q̄ late vſurpentur. xxxv
Agere: referre: debere. ꝛ hr̄e gratias quid diſtant. lvij.
Alias gem latum tenet locum aduerbij modo. l.
Aiunt quid ſignificat. lxxiiij
Animo complecti quid ſignificat. xlix.
Annos viginti natus locutio oratoria. lj.
Animaduertor ꝛ animaduerſio. quid ſignificant. liiij.
Aſcello venuſte actō vl' abltō iungit. lij
Apprime pro valde apte preponitur nominibus. lxj.
Aſſentio ꝛ aſſentior eadē ſignificatione actiuā ꝛ paſſiuā vocē vſurpant. lxj

De litera. B

Benemereri quid ſignificat. xlix.

De litera. C

Capit verbum iunctum diuerſis ſignificat diuerſa. lj.
Caſu concordant inter tria duo que proximius iunguntur. xxxj.
Caueo cum abltō ſigt prouideo: cū actō vito ac fugio. liiij.
Certiorē facere in epl'is vſitatum. lxxj.
Certum mihi quid ſignificet xlix.
Cernatur quid ornatus afferat. lxxiij
Clam prepoſitio magis eſt q̄ aduerbiū apud oratores. lxvj.
Clareo ꝛ poſſum eadem fere ſunt. lij.
Corā prepoſitio ꝛ aduerbium eſt. lxvij
Collocare apud aliquem beneficium q̄d ſignificet. lxvij.
Coeo venuſte requirit accuſatiuum. lix.
Coniunctiones tres: enim: aūt: ꝛ vo: quem ordinem habent. lxiij.
Conor hanc rem vbi venuſte dr. lxxv
Cōfido q̄bus iūgit ꝛ ad q̄ ſpectat. lxiiij
Confiteor vi: profiteor ſpōte. lvij.
Conficior pro perco vſitatur. lxix.
Conſequor ꝑ exprimo pulcherrime ponitur. lvi
Complector q̄ diffuſum eſt. lxxxv
Comparatiui loco poſitiuorum pulchre ponuntur. xlix.
Comparatiuis multo aut longe preponi ſolet. xxxiiij.
Cum prepoſitiua prepoſitio interdum poſtponitur. lxvj.
Contineo quam habet elegantiam. lj
Continuatiua orationis que ſint. lxij
Cordi ēquid ſignificet. lviij.
Credo pro committo. lxv.

De litera. D

Dare literas tibi vel ad te vim habent diuerſam. lv.
Dare rē vitio vel laudi q̄d ſignificent. l.
Dare veniam quid ſignificet. lxxij
De ꝑpoſitio amplificat vehementer. lij.
Di ꝛ dis contraria mutant ſigtionē. lij.
Decem annos ꝛ annis quō differant l.
Decimuſq̄ſq; q̄d pulchre ſignificet. lviij.
Decurritur quid ornatus habeat. lxxi
Deficit actō iunctū q̄d ſignificet. lxij.
Delector ꝛ oblector quō differant. lvij.
Deſiderium abſentis rei eſt. xxv.
Deuincio ꝑ obliquo epiſtolis aptum. lx.
Die quarto ꝛ die quarta q̄d diſtant. lxx.
Diligo. obſeruo ꝛ admiror quem habeāt ordinem. lxiij.
Dimidiū ꝛ dimidiatū q̄ſtū diſtant. lvj.
Diuerſorꝫ numerorꝫ aut generum ſuppoſitis q̄ſi ſed verbū viciniori correſpondere. lviij
Doleo dolorē lepide dicitur. lviij.

Dono te hac re venuste dicit. fo.lviij.
¶De litera. E
E vel ex prepositiões ornate pro a vel ab ponuntur. fo.lvi.
Ego ipse potius dicendum est ꝙ ego=met. fo.liiij.
Eloquẽtia laborare potest ornate multi i pharia exprimi. fo.li.
Em ꝯ̃o due particule iũgũtur. fo.lxvij.
Epitheton vnũ duob⁹ potest iungi sub=stantiuis ⁊ econtra. xxxviij.
Eque pro ita pro vel ⁊ pro vt ornate po=nitur. fo.xlix.
Est mihi nomen Scipioni in datiuo pul cherrime dicitur. fo.lxxiiij.
Et ponitur tñ in fine ꝑcepti.lxv. f.liij.
Et vbi lepide geminetur fo.xxxi.
Ex ꝑpositio ampliat vehemẽter. fo.lij.
Ex sñia quid significet: lxxiiij
Euado pro fio ⁊ efficior ornate dicit lvi.
¶De litera. F.
Facilis leuis quõ differant. li.
Familiaritatẽ cum aliquo quo pacto or nate exprimemus. liiij
Fallit verbum ꝙ tritum sit. lxiij.
Ferire fedus quid significet. lxxiiij.
Fero hanc rem facile: modeste: equo aio quid habet ornatus. lviij.
Fore futurã semꝑ hꝫ significationẽ. lvi.
Frequẽtatiua verba loco primitiuorum locantur. lij.
Fretus abltõ iũctũ qd significet. lxxi.
Frui re quid significet eleganter. xlix.
¶De litera G
Gaudemus nobis: ⁊ gratulamur alijs in fine precepti.xcij. lvij.
Geminatio nominis vel aduerbij ꝙti va leat. lxiiij.
Genitiuoꝝ inter nominatiuos pulcherri ma interiectio. xxix.
Gti cũ possessiuis lepide iũgunt lxxix.
Genitiuus primitiui ⁊ possessiui quomõ dfferant. fo.lxx.
Gerit cũ noie honoris magistrat⁹ vel im perij pulcherrimã cõstituit orationẽ. lxi.
Gerundiũ ab omni modo si opus est po test creari. lxxv.
Gerundiorum nominum pulcher vsus ꝓ gerundijs. xxxi.
Grande adiectiuum proli etati vel pecu nie conuenit. lxv.
Gratificor tibi hãc rem ꝑclare ꝛc. lxviij.
¶De litera. H
Habeo hanc rem memoria qualiter or=nate profertur. li.
Habeo varia constructione plurimum.
Habet ornatus. lxxij.
Haud secus pro quibus ornate suma=tur. xlix.
Hec res mihi cõducit qd significet. lvij.
Hisce.hosce:hasce:qd ornatus habeant.
Honestã nobis esse rem quomo= lxvi.
do apte ostendemus. xxxv
¶De litera. I
Id gen⁹ ꝓ hui⁹ gñis vsitatum est. lxxiij.
In bonũ terminata non tam similitudi nem ꝙ abundantiam significãt. lxxi.
In accusatiuo preposita pro erga vel cõ=tra pulcherrime ponitur. lxxi.
Iocundam nobis esse rem quo pacto o=stendemus xxxv.
Increbruit quid significat. lxv.
In dies ⁊ in diem quid significant. lx.
In animo est ⁊ animus mihi est ꝙtum differunt. xlix.
Indulgeo ⁊ ignosco datiuo iuncta quid significent ornate. lxvij.
Infinitiua oratio pro coniunctiua venu ste ponitur. lxxiij.
Iniuriam inferre quid significat. lv.
In castra eo multipharium dici põt l
Imprimis ablatiuus aduerbiascens iun=gitur nemini ornate. lxi.
Interdico quẽ casum poscat. lix.
Impertior impertio modo actiuam mo=do passiuam vocem vsurpant eadem si=gnificatione. lxi.
In mentẽ venit cui casui addatur. lxx.
Inter gerundiorum accusatiuis preposi ta quid significat. lxi.
Intersum ⁊ presum qd differant. lvij.
¶De litera K
Kalendas nonas: ⁊ idus quo pacto expri memus. lxxvij.
¶De littera. L
Laudari re core aut vituperari põt quis=piam tripliciter. xxxvi.
Laudare quomodo possumus mediocri=ter aut vehementer. xlviij.
Licet mihi bono viro vel bonum virum esse vtrumqꝫ est latinum. lxviij.
Locus est vel multum aut nihil loci est huic rei clare dicitur. lx.
Litere in plurali epistolam significat. lv.
Ludo ludum ornate dicitur. lxxij.
¶De litera M

Macte cui caſui plerūqꝫ iungit̄. lxxiiij.
Magnopere maximopere mirum immodum duplicia nomina venuſte aduerbiaſcunt. fo.lx.
Maxime aduerbium poſitiuo iunctū dat vim ſuperlatiui. fo.xlix.
Mecū vna dictio et due dictiones quomodo differant. liij.
Mediā ſup noctē q̄d ornat⁹ hȝ. lxxiiij.
Memini vſitatius iungitur accuſatiuo ꝙ genitiuo. fo.liiij.
Meo nomine: meis ex verbis: pro mea ex parte. fo.lxxvij.
Mille hoim ſingulari quid ſignificet. lix.
Metuo quibus caſibus iungitur. lvj.
Minus poſitiuo iunctum contrarium ſignificat. fo.lviij.
Memorie proditum eſt: memorie mandare quid ſignificat. lxiij.
Miſſuȝ facere ꝓ dimittere ornatū ē. lxiij.
Mori multipharia exp̄mit̄ ornate. lxxiij.
Morem gerere ornate ſignificat complacere et obſequi. lvj.
Munus pro officio ornatiſſime d̄r. liiij.

De litera N

Negatiue dictionis in calce apta locatio. fo.xxx.
Non ſolum non modo venuſtam reddūt orationem. fo.liij.
Nihil cū cōparatiuis lepide iungit̄. liiij.
Negatio poſitiuo iuncta tenet contrarij poſitiui ſignificationem. lxviij.
Ne q̄dē ꝑticula orationē venuſtat. lxiij.
Neſcire nos quot modis dicemus. lxv.
Nomina aliqua a grecis profecta mutāt declinationem. xxxiiij.
Nomina numerorum plurali ornate ſincopantur. fo.lix.
Ntūs poſſeſſiu⁹ cū gtō poſſeſſoris diſcretionis aut abūdantie cā ponitur. lxix.
Nominatiuoꝝ inter genitiuos pulcherrima interiectio. fo.xxix.
Nullus pro non q̄ꝫ poni ſolet. lxxij.
Numerus minor circa cētenariū et poſt vigenarium eleganter precedit mediante coniunctione. lix.

De litera O

Obliuiſcor voluptatis quomodo venuſte profertur. fo.lj.
Omnis pro omnes et ſimiles. lxij.
Operepretium eſt ꝙ venuſtas habeat ſignificationes. fo.lj.
Opinio latinum eſt: deputatio vero vulgi in finē precepti.lvij. fo.liij
Opus q̄b⁹ caſib⁹ ornati⁹ iungat̄. xxxix.
Orationis integre inter ſubſtantiuum ⁊ adiectiuū pulchra interpoſiti^. xxix.
Ordo plurium dictionum ſine coniunctione. lxiij.

De litera P

Participia futuri temporis quid ornatus faciant. fo.lxxij.
Parentheſis interpoſitio lepidā reddit orationem. lxv.
Per auget vehementer. liij.
Peto hāc rē te ornatius dicit̄. lxviij.
Partim hominum et de eius aduerbij geminatione. fo.l.
Penitet ꝓ parū videtur vſurpatū. liiij.
Perinde ornate poſtulat ac vel atqꝫ. lix.
Plenus gtō plurium iungitur. lxxj.
Poſſeſſoris ante poſſeſſionē ſitus. xxx.
Poſitiuus lepide auget cū per. xxxiij.
Poſſum et clareo idem fere ſunt. lij.
Polleo ſplendide abltō iungitur. fo.lj.
Poſtridie propediē quid ſignificāt. lxij.
Perpetuū ⁊ imꝑpetuū aduerbia. lxviij.
Perꝙ pulcherrime iūgit̄ poſitiuo. fo.l.
Prandetur quid ornatus afferat. lxxj.
Prepoſitionis inter ſubſtātiuū ⁊ adiectiuum perpulchra interiectio. xxix.
Prepoſitio pulchrius iungitur verbo ꝙ nomini. fo.lvij.
Pridie Kalēdas: pridie idus: aut nonas q̄d ſignificāt apud vetuſtiſſimos. lxxix.
Pre ſe ferre quid latine ſignificat. xlix.
Preſto verbū venuſtū quādoqꝫ accuſatiuo ⁊ ablatiuo iungitur. lij.
Preter ⁊ pre venuſte oſtendūt aliquam rem aliam antecellere. fo.lj.
Preſto ſum quid ſignificat. lxvij.
Preſtolor poete plerūqꝫ actō: Cicero vero datiuo iungit. lxj.
Primus quid ſignificat et que ipſum ſequantur. lix.
Pro ornate ponitur loco in ⁊ ſcd̄m. lvj.
Proſequor ꝙ eleganter ponatur. xlix.

De litera Q

Quin particula elegantie. fo.lx.
Quoad pro quouſqꝫ aliquando ornate ponitur. lxviij.
Quotuſquiſqꝫ quiſqꝫ q̄d ſignificet. fo.l
Quarto ꝑor ⁊ q̄rtū ꝑor differūt. lxxvj

De litera. R

Rōnē hr̄e que ſignificata habeat. xlix.
Recordor hanc rem ornate dicitur. ij.

Refero: cũ dtō ꝛ actō diuerſa ſigt. fo.lv.
Relatiuum plerunq; cum conſequente cō grnit. xxxj.
Reliquũ eſt ꝑ reſtat ornate ponit. lxv.
Repeto hãc rē mēoria qd ſignificet. lxxij.
Res nomine pulcherrime exprimimur cum adiectiuis poſſeſſiuis. lxj.
Ruri eſſe non rure dicitur. lxxvj.

De litera S

Salutem, dicere quo caſu aptiſſime poſſumus. lxxvj.ꝛ.lxxvij.
Seruio ſeruitutē lepide dicitur. fo.lxxiij.
Sin autē ad quid ponatur in oratione et quid ſignificat. lxviij.
Similis gtō plurimũ iungitur. fo.lxxj.
Sub in compoſitione ſignificat clam aut diminuit. fo.lvj.
Subiunctiui pro indicatiuo lepida poſitio. folio.l.
Subſtantiuum nonnunq̃ adiectiui officio fungitur. xxxviij.
Suadeo quid ſignificat. liij.
Sum datiuo iunctum habere ſignificat ꝛ quodammodo poſſidere. folio.lij.
Subiunctiua imperatiuis iunguntur ornatus cauſa. fol.lxxj.
Superlatiui pulchra poſitio poſt multo longe ꝛ q̃. xxxiij.
Suppoſiti in oratione ſitus. xxij.
Supina vltima ornate pro actō gerũdiui ponuntur ad prepoſita. xlviij.
Suſcipere in epiſtolis ornat: et ſignificat cōmendatum habere. lxviij.
Studeo qñq; actō iungitur. lxxv.

De litera T

Talis: qualis: quomodo ſe habeãt in oratione. lxvij.
Tantus ꝛ quantus quomodo ſe habent in oratione lxvij.
Tam ꝛ q̃ quomodo ſe habeant. liij.
Tãtiſp ornate poſt ſe exigit datiuũ.lviij.
Tēdo ꝯtra ſermonē qd ſignificet. lxxiij.
Teneo quam habet elegantiam.
Teneo hanc rem memoria ornate dr. lij.
Temporum commutatio apud oratores que ſit. fo.lxxj.
Timeo quibus caſibus iungitur. lvij.
Tranſitiua verba ſi qua paſſio cũ actione ſignificatur abſolute ponunt. lxxj.
Tũ vbi lepide geminat ꝛ vbi nō. xxxvj.
Tua cauſa ꝛ tui cã feci qd diſtãt. lxx.

De litera U

Uaco cũ datiuo aliam habet ſignificationem q̃ cum ablatiuo. liiij.
Uale ꝛ ſalue idem ſignificare videntur apud oratores. lxxvj.
Ualeo q̃ ſplendide ablatiuo iungit. lj.
Uarietas quantum venuſtatis orationi afferat. xxj.
Uel pro etiam rectiſſime ponitur. lxviij.
Uerbi in oratione ſituatio vel locus.xxij.
Uerſor q̃ diffuſam habeat ſigtionē. xvj.
Uerumetiam verum quoq; venuſtã reddunt orationem. fo.liij.
Uiginti annos natus. lj.
Uiuere multiphariã exprimitur. xxiiij
Uiuo vitam: viuo miſeram vitam lepide dicitur. fo.lxxiij
Unas: binas: ternas literas pulcherrime dr: non vnam duas tres. lv.
Uſuuenit pro contingit. lxij.
Uſurpatio vſurpare non idem apud oratores ꝛ iuriſcōſultos ſignificãt. lxij.
Utilem nobis eſſe rem quomodo exprimemus decenter. xxxv.
Uulgo quid ornate ſignificat. lxv.

Finis tabule.

¶ Jodoci Badij Aſcenſij In epiſtolarum cōpoſitionem Compendium yſagogicum breuitate et facilitate preditū.

¶ De epiſtolis ⁊ literis. Titu.j.

Epiſtola a verbo epiſtello qđ ſignificat mitto:mando ⁊ iubeo di cta:litere ſunt miſſiles.i.mitti idonee quibus aut abſentes fa= cimus certiores:ſi quid eſt qđ eos ſcire aut noſtra aut ipſorum interſit aut res graues de philoſophia:deq̧ republica tradim⁹ aut iubemus aut familiares ⁊ iocoſas ſignificamus.

¶ Pro huius deſcriptionis explanatiſcula videbimus primo vnde epiſtola dicatur et vnde litere. Secundo quid hec duo inter ſe diſcriminis habeant. Et tertio quot epiſtolarum a Cicerone ponantur genera. ¶ Pro primo autem annotandum eſt ꝙ epiſtola dicitur a verbo greco epiſtello:qđ eſt ſignifico:mitto:mando:iubeo:vñ epi= ſtoli ſeu epiſtole dicitur etiam miſſus. Et per diminutionem epiſtolium ſicut ab ele gia elegidium quo Perſius vtitur. vt catulus epiſtolio dicens. Quod mihi fortuna caſuq̧ oppreſſus iniquo. Conſcriptum hoc lachrymis mittis epiſtolium. ¶ Litera vero dicitur vel a liniendo quaſi littura eo ꝙ in ceratis tabulis olim ſcriptitabant: quas linebant vel a legendo quaſi legitera ⁊ vtroq̧ modo t ſimplici ſcribi deberet: ſed quia preter naturam primitiui pumam producit: t geminare ſolet. Significat autē in vtroq̧ numero clementum vel elementa grece gramma vel grammata vel manum ſcribentis. Elementum vt apud Ciceronem in epiſtola ad Celium vt ſcribit ad ſe nullam literam bibulum miſiſſe. Manum autem apud eundem in epiſtola ad atticum. Nam alexidis manum amabam ꝙ tantopere accedebat ad ſimilitudinem tue litere.i.manus aut ſcripture. In plurali vero litere ſignificant etiam epiſtolam pro qua niſi metri neceſſitate a poetis ſingulariter nō reperiuntur. Neq̧ vero ſolā epiſtolam ſed quecū q̧ literis mandari ſolent ſignificare poſſunt vnde ſanctas lite= ras p ſctā ſcriptura ⁊ cultiores literas pro ornato ſermone apud eruditos inenies. ¶ Pro ſecundo autem animaduertendum quia.

¶ De epiſtole et literarum conſimiliumq̧ quātum ad elegantiam cum numeralibus diſcrimine. Titu.ij.

¶ Epiſtola ⁊ quecūq̧ alia ſingularem habentia citra diſtributionem poſita nume= ralia diſtributiua refugiunt que litere ⁊ cetera in quouis ſignificatu ſingulari carē=

tie etiam admittunt:ſub diſtributione autem omnia indifferẽter diſtributiua efflagitant:ſed ad tantum pluralia non fiet ſingulariter relatio.

¶Huius dicti quatuor ſunt membra. Primum ꝙ ſingularem habentia diſtributiua refugiunt niſi diſtributionem admittant. vnde niſi plurium ſingulis duas aut tres epiſtolas aut nuces dederis: non dices dedi pueris binas aut ternas epiſtolas. ſed duas aut tres: et ita de reliquis. Secũdũ eſt: q2 ſingulari carẽtia ſaltem in qua ſignificatione a nobis accipiuntur citra diſtributionem cum diſtributiuis poni poſſunt. ¶Unde pro duabus epiſtolis recte binas literas dixeris: verũtamen peritiores volunt apud Ciceronẽ cũ binas literas dicit etiam diſtributionem ſignificari. Sed tãta eſt Laurentij vallẽ. in hac re autoritas vt vix audeam dicere duas literas: niſi duo elementa ſignificent. ¶Tertium eſt quia omnia diſtributiue poſita ſiue ſingulari carent ſiue non diſtributiuis rite ponuntur vt dedi pueris meis binas epiſtolas ideſt ſingulis duas: et quidem libentius dixero: ꝙ binas literas ne ambiguum relinquã an diſtributiue loquar. ¶Quartum eſt ad tantum pluralia non fiant relationes ſingulares. Unde ſi binas literas promiſeris non addes quarum vnam aut alteram ſed vnas aut alteras. Contra ſi duas epiſtolas quarum vnam aut alterã ꝛc. Sed ſi binas epiſtolas dices: quarũ vnas aut alteras: non quarum vnam ꝛc. Jam enim de pluribus loqueris. Sicut in buccolicis. aurea mala decem miſi. cras altera mittam. altera: videlicet decem. ¶Sed tertium principale proſequamur.

¶Tria eſſe apud Ciceronem epiſtolarum genera. Titu. iij.

¶Epiſtolarum genera ſm̃ Ciceronem tria ſunt. Unũ quo facimus certiores abſentes ſi quid eſt quod nos ſcire aut noſtra aut ipſorum interſit. alterum ſeuerũ ꝛ graue vt de republica et de philoſophia. Tertium familiare et iocoſum. Ad hec autem cetera reduci poſſunt omnia.

¶In primo genere ſunt plurime apud Ciceronum ꝛ Plinium alioſꝗ epiſtole quas ſcripſerunt quia preſentes conuenire non poterant: ob id eiũ inuente ſunt epiſtole: in ſecundo ſunt diui Pauli: ſenece: diui Hieronimi: diui Auguſtini: multorumꝗ grauium virorum litere quas ſcripſerunt: aut quia ne tunc quidem aut quia non ſemper cõuenire poterant quos docere volebant. In tertio ſunt nonnulle apud Ciceronem: plures apud philoſophum: Pogium et alios qui res familiares aut iocoſas ſcripſerunt.

¶De epiſtolarum partibus. Titu. iiij.

¶Epiſtolarum autem familiarum partes quinꝗ poni ſolent. Salutatio. Exordiũ ſeu principium. Narratio. Petitio et concluſio. In grauibus autem omnes orationis partes locum habere poſſunt: non tamen omnes neceſſarie ſunt.

¶ Cicero enim in familiaribus raro aut nunꝗ exordijs vtitur. Orationis autem partes a Sulpitio in ſequenti opuſculo explicabuntur.

¶De ſalutatione et ſpeciebus eius. Titu. v.

¶Salutatio eſt qua animus ſcribentis in eũ ad quẽ ſcribit ſignificatur prima conſentio. eius autem ſpecies ſunt tres ſubaudita breuis et plena.

¶Subaudita eſt quoties properantes ſcribentis aios noſtros ſolo epitheto hoc eſt adiectiuo beniuolentie aut maliuolentie ſignificamus hoc pacto: ſuauiſſime fili nate dulciſſime parens optatiſſime: pater deſideratiſſime: aut imprimis colende: honorande obſeruande. Frater optime aut chariſſime. Mater preſtantiſſima. Probe adoleſcens. Juuenis ſtudioſe. amicorũ integerrime aut intime. Uicine bone. Compater dilecte: et ſimilibus. ad quas addamus. Uelim ſcies aut. Opus eſt mihi hac

vel illa re hac cena nos cōuenito ꝛc.¶Breuis eſt qua ſuppreſſo noſtro nomine eum ad quē ſcribimus ſaluere iubemus hoc mō.Salue dulciſſimū decus meū.Aue virorū clariſſime.Salus.Bene tibi ſit bene tibi eſſe volumus.Optamus ſalutē.Premiſſa ſalute.aut ſalutē in alterius aſſeſſione.¶Plena ſalutatio eſt que vltra ſalutādi partes et ſuperſcriptionis iungiꝛ munere:vt Jodocus Badius Aſcenſius Chriſtiano ſticho filiolo ſuo chariſſimo ſalutem dicit:alijs autem ſalutem : alijs felicitatē alijs ſanctam vitam dicere licet.Poteris aūt verbū ſubijcere.Nam ſatis erit dum dices. ¶Aſcenſius ſticho ſuo ſalutē.Nec vero dices. Salutes plurimas aut quot maris ſunt harene:ꝯ at ſalutes.Nā ſalus plurali caret.¶Precipiūt aūt quidā magis audiendi nomen ſcribentis anteꝗ eius ad quē ſcribit ponendū eſſe etiā ſi minimus quiſqꝫ ad maximū ſcribat.Idqꝫ Cicero autoritate confirmatum voluit qui nomen ſuū ſemper prepoſuiſſe cōperitur verū cū ille cōſularis fuerit vix difficile ſuperiorez eo cōpereris.Quocirca nō dānē eoꝝ modeſtiā qui principū viroꝝ nomina preponūt vt ſi eſt illud Sulpitij verulani viri in hac arte peritiſſimi. Clariſſimo viro Falconi Simbaldo:Patricio romano prothonotario aplico aplicicqꝫ ſiſci cuſtodi Joannes ſulpitius verulanus ſalutē. Cōtra qui ſcribētis nomē preponēdū cēſent:nō ſubtilibus tutanꝛ noībus.Nā ꝛ Terē.M.Tullio Ciceroni ſalutem dicit ꝑpoſito ſuo: vtpote ſcribentis:nomine:ꝛ anacharſis ſcite phi ad ammonē regē epiſtola ſic incipit.anacharſis ammoni ſalutē.alexādri quoqꝫ ad matrem extat epiſtola quā Aul. Gel.lib.xij.c.iiij.recitat ſic inchoata.alexander iouis ammonis filius Olimpiadi matri ſalutē.Hāc aūt plenā ſalutationē nō opus eſt premittere niſi in literis apertis: et quales ſunt que ſcribuntur aut imprimunꝛ cōtinue aut in facie libroꝝ:quādo vero talis ſalutatio plena premittiꝛ nō eſt opus in fine nomen ſcribentis repetere:niſi aut modeſtie aut tui cōmēdandi gr̄a. Tūc eñ dicere licet ſic. Idē tibi deditiſſimus alūnus.Aut tui obſeruantiſſimi ſeu amātiſſimus cliens diſcipulus famulus prout in Sulpitio videbimus. Sed has ſalutationis partes altius proſequamur.

¶De ſuperſcriptione. Titu.vi.

¶Superſcriptio eſt exterior ſuper epiſtolam ſcriptio nomen merita locūqꝫ eius ad quem ſcribimus continens.

¶Sunt autē qui nomē propriū ante officij aut dignitatis preconia ponēdū cenſeant qđ in ſubſcriptionibꝰ quidē modeſtie gratia obſeruamus.vt Sixtꝰ dei gratia ſeruus ſeruorum dei.Franciſcus prouidentia diuina Frācoꝝ rex ꝛc. Sed ſi in ſuperſcriptionibꝰ ſi officia et merita prepollēt preponēda cēſeā:vt inuictiſſimo atqꝫ chriſtianiſſimo francoꝝ regi franciſco.j.ꝛc.Tam vero proprium nomē ꝗ̄ eius epitheta in dandi caſu ponere ſolemus.quia ſubaudimus:aut dentur litere aut ſalutē dicit. Liceat tñ dicere.Ad magnificū equitē auratū ꝛc.Locus aūt vel in accuſatiuo ponetur ſine prepōne ſi eſt ꝓpriū loci minoris ſimplicis figure:aut cū prepōne ſi aliud. Uel in gtō ſeu ablatiuo expreſſo aut facile intellecto verbo aut participio quietis: aut motus in loco.Unde in fine ſcribere licet.Romā ad edē diui petri lugdunum ad diuū Joānē baptiſtā.aut ſic.Studioſo adoleſcenti parriſijs bonis literis inſudāti. Probo negotiatori brugis agenti.Gādaui reſidēti ꝛc.Preconia autē pro dignitate iuſtum eſſet conficere neqꝫ fas eſt vno gradu predictos: ſi differentibꝰ ſunt meritis eodē mō affari.Nā licet ad quos ſcribimus oēs ſint bonaꝝ artiū profeſſores alios tñ doctos alios cū imprimis vel inprimis vel iter primos doctos et eruditos.alios longe doctiſſimos:aut facile doctiſſimos aut ſumma doctrina predictos nūcupabimus.Uitande autem ſunt nimiū fucate aut calamiſtrate cōpellationes que adulationem ſuboleant:de quibus videbis Sulpitiana exēpla.Epitheta aūt que idē confuſe ponit ſic ſuis quibuſqꝫ accommodabis.

¶Summo pontifici aſcribenda epitheta.

¶Sanctiſſimo diui petri ſucceſſori. Summo Romanorum pontifici. Reuerentia omniqꝫ obſeruatione digniſſimo pape antiſtitiqꝫ romanorum maximo. Sanctiſſimo chriſti in terris vicario.Summo vigilantiſſimoqꝫ chriſtiani gregis paſtori ꝛc.

¶Imperatoribus apta.

¶Diuo atqꝫ inuictiſſimo romanoꝝ iperatori. Feliciſſimo totius orbis moderatori. Fauſtiſſimo rerū petitori. Incomparabili orbis monarche. Diuo Ceſari: ſemperqꝫ Auguſto togatorum principi. Inclytiſſimo totius orbis triumphatori ⁊c.

¶ Cardinalibus apponenda.

¶In primis reuerendo cardinaliqꝫ preſbytero. Sanctiſſimo archipreſuli ac firmiſſimo romani pōtificat⁹ cardinali. Summa obſeruatione digniſſimo romanoꝝ pontificatus cardinali. Multa reuerentia digno romaniqꝫ pontificis aſſiſtori cardineo.

¶Regi adijcienda.

¶Inuictiſſimo Romano regi. Magnanimo triūphatori ⁊ chriſtianiſſimo frācorum regi. Clementiſſimo hiſpanorum rectori ſceptiferoqꝫ principi ac regi. Excellentiſſimo, ſummaqꝫ virtute predito anglorum regi ⁊c.

¶Archiepiſcopo ⁊ epiſcopo conuenientia.

¶In primis ſancto patri et primatus Lugdun̄. archipreſuli. Reuerendo admodū in chriſto antiſtiti: ⁊ neruioꝝ tornacorūve preſuli. Sanctiſſimo preſuli ⁊ inclyto elodiorū epo. Vigilātiſſime gregi ſuo ſuperintēdēti cameracēſiū epiſcopo.

¶Archiduci duciqꝫ congrua.

¶Clariſſimo atqꝫ inuictiſſimo archiduci Inclitiſſimo bellatori ⁊ inuictiſſimo ſuoꝝ ductori. Generoſiſſimo atqꝫ eidem ſpendidiſſimo duci. In primis ſtrenuo atqꝫ preter ceteros fortunato horum aut illorum duci ⁊c.

¶Abbati ⁊ ceteris prelatis applicanda.

¶Reuerendo patri. Obſeruando cum primis archipreſbytero. Religioſiſſimo viro eccleſie. N. Archidiacono. Vigilātiſſimo gregis dominici paſtori magno eccleſie. N. Curato. Eximio conuentus. Carmelitarū preſidi. Obſeruantiſſimo diuine legis inter minores patri. Diſertiſſimo fratrum predicatorum concionatori ⁊c.

¶Comitibus equitibuſqꝫ auratis debita.

¶Fideliſſime imperatorie maieſtatis comiti. Inclytiſſimo flādrini comitat⁹ principi. In primis ſtrenuo bellatori equitiqꝫ aurato. Aureo cingulo inſignito ſummaqꝫ virtute predito nec minus: felici in bellis gerendis equiti. Alto loco nato clariſqꝫ natalibus: perſpicuo equiti ⁊c. Forti admodū equiti ⁊ in primis ſtrenuo.

¶Religioſis doctoribus quadrantia.

¶Venerabili p̄ri. Viro religioſo admodū in p̄mis colēdo multaꝫ ſctitate perſpicuo. Summa caſtimonia claro excellenti. abſtinētia ornato. Sūma religiōe p̄dito. Viro diſertiſſimo. Doctoꝝ antiſtiti. Eloquij romanoꝝ principi. Iurecōſultiſſimo medico peritiſſimo. Appollinee artis experitiſſimo. Diuinarum literarum interpreti perfectiſſimo. Diuine pagine profeſſori eximio. Doctiſſimo bonarum artium doctori ⁊c.

¶Iudici et prefectis vrbium accommodanda.

¶Incorruptiſſimo iuris adminiſtratori. Sanctiſſimo legū executori. Integerrimo legum interpreti. vigilantiſſimo vrbis prefecto. Diligenti admodum ciuitatis moderatori. Optimo morū cenſori. Iuſtiſſimo edili. Equiſſimo iudici. Inuiolabili iuſticie preſidi. forti totius ſplendori ⁊c.

¶ Ciuibus ⁊ negociatoribus ceteriſqꝫ bonis viris idonea.

¶Splēdido ciui. Prudētiſſimo viro. Optimo ciui laudato admodum negociatori. Mercuriali viro p̄biſſimo negocioꝝ optimo diligēti operario: ſolerti opifici. Probo mercatori. Studioſo ſcholaſtico. Ingenioſo adoleſcenti ſpectate indolis puero ⁊c.

¶De ſubſcriptione. Titu. vij.

¶Subſcriptio autem eſt modeſta notificatio ſcribentis cum loci temporis ac meritorum eius ſpecificatione poſt vale: ſub calce epiſtole poſita.

¶Quatuor igit̄ ad eā p̄tinēt loci: vn̄ ep̄la mittit̄: deſcriptio t̄pis quo ſcripta eſt notificatio que duo ꝯtinue poſt vale ſcribi ſolēt. Itē ſcribētis et eius meritoꝝ modeſta declaratio: que humilis eſt: ſcribēs in poſtrema parte poni ſolet: neqꝫ vero (vt dixi) ſi plena ſit ſalutatio p̄miſſa: neceſſe erit iterū ſcribētis nomē ac merita reponere. Qui etiā negociatores ⁊ loci in frōte meminiſſe ſolent. Locus aūt iuxta regētis exigētiā

nūc in gtō nūc in ablīō nūc ſine prepōne nūc cū prepōne ponet: vt ex offi.cina nr̄a
literaria Parriſijs. Et pariſiorꝝ lutecia. Datū rome. Scriptū lugd. ſꝫ honeſtius ta
lia ſubaudiūtur: vt vale Lugduni ad kal̄.martias ꝛc. Aut Lugduno ꝛc. ipſa aūt in
ablatiuo ſine ꝑpōne ponemꝰ: aut cū ꝑpōne i eo caſu quē ipa efflagitat vt ex Lug=
dug. Anno. M.ccccc j. kal̄.aprilis: aut ad.kal̄.aprilis: cū vero dicimꝰ pridie kal̄. aut
tertio kal̄.perficitur ſic pridie.i.die precūte kal̄.tertio.ſ.die ante kal̄.aut inter kal̄.
qñ qꝛ ſubaudit: ideo dies denoiantur a ſequētibus kalēdis nonis aut idibus nō a
precedētibꝰ. Et ideo qꝛ primꝰ cuiuſꝗ mēſis dies kalēde ſunt. iō ꝗ ab eis denoiabū
tur dies erūt in mēſe precedētē. Sed qui a nonis ⁊ idibꝰ in eodē mēſe. Sūt aūt ſta
tim poſt kalēdas none in quatuor mēſibus incipiētibꝰ ab eis literis immo.i.iulio:
martio: maio ⁊ octobri: ſex in reliqs ꝗtuor decide in omnibꝰ idus: poſt ꝗs ſunt kal̄.
ſequētis mēſis: aut veriꝰ dies ab eis denoiandi. Nā Kalēdarꝝ nonarꝝ ⁊ iduū vnuꝫ
dūtaxat diē eſſe volunt quē in abl'ō ponemꝰ dicētes: kalēdis nonis aut idibus au
guſti ꝛc. q. dicamus kalēdis ipſis. Cū ꝟo dicimꝰ ad kalēdas eſt ꝗſi: iuxta aut circi=
ter Kalendas ⁊ dies incertus: ſed pridie kalē.eſt dies precedens ꝓpterea auteꝫ ꝙ
ablm̄ dies includūt: lꝫ dicere pridie.ſ.poſtridie kalē.nec eſt poſtridie idē ꝙ cras:
ſꝫ ꝓ poſteriori die: vñ die preterito dici pōt. Poſtridie ꝗ̄ pater defunctus erat expul=
ſum dedi ⁊ poſtridie ꝗ̄ vxor morietur viſcerationē dabo ꝛc. Itē tertio kalē. eſt pre
cipue is qui tertius eſt cōputādo kalēdas ꝓ vno ⁊ pridie kalēdarū ꝓ altero Neꝗ
dicemꝰ ſcdo kalēdas: qꝛ ſcdus a ſequēdo dr̄ dies aūt precedūt qui a kalēdis nonis
⁊ idibꝰ denominātur: vñ ꝓ ſcdo dicemꝰ pridie qd̄ lōge differt ab haberi: licet ⁊ he=
ſternū propridiano paſſim reperias. Uerū qꝛ de his in ſulpitio ⁊ auguſtino diffuſe
dicet finē facio. Nomē ſcribētis ponit in ntō quia ſubaudit verbū dicit aut mittit:
ſunt tamen qui dicāt interdū. Per eundē dedititiū tuū per eū qui ſupra: ſꝫ id vul=
garius. ¶ Merita aūt noſtra modeſte moderabimꝰ: niſi forte dignitatis ⁊ potēta=
tus auctoritate quid fecerimus Potius autem modicitatē noſtrā fatebimur ꝗ̄ ti=
tulos oſtendemus. Cognationis autem gradus licite explicantur frater patrue=
lis ſobrinus compater tuus ꝛc.

¶ De principio ſeu exordio. Titu.viij.

¶ Principiū ſiue exordium breuis eſt oratio que ſtatim nobis aut beniuolum aut
docilem: aut attentum comparat auditorem.

¶ De hac ꝑte videbis ſulpitiū in ſequēti opuſcula ti.ij. vbi docet beniuolū facere a
ꝗtuor: a ꝑſona noſtra: a ꝑſona aduerſarij: a ꝑſonis auditorꝝ ⁊ a rebꝰ ipſis. Docilē
autē expoſitiōe totius rei dicēde eiuſꝗ apta diuiſiōe ⁊ apto ordine. At tātū vero
ꝓmittēdo dicere magna ⁊ pulchra: aut cū primꝰ vtilia: ⁊ iō precādo attēti ſunt at=
ꝗ aiaduertat de quibꝰ oibus in ſulpitio ꝑ nos alias declarādo ꝓlixiores erimus
Porro principio ſiue exordio nō ſemꝑ ne in oratione ꝗdē vtamur: ſed vti ex Cice.
Sulpitiꝰ docet ꝓ principio ſi turpe eſt genus cauſe ad inſinuationē cōfugiemus.
At in epiſtolis familiaribus vix vnꝗ̄ vſos oſtenderis idoneos. Statim eſt poſt ſa=
lutationē aut narrāt aut petunt: veruntñ ſi res in honeſta petitur: aut pro inhone
ſtis inſinuatione vtendū eſt etiā in ep̄lis in quibus ſi de philoſophia aut rep. ſunt
etiam exordia locū habent. Ceterū qꝛ plurimum beneuolētie ex apta laudatione
cōſequi ſolemus adiecimus ex mācinello hunc de ea tractatulum.

¶ De laude ⁊ vituperatione. Titu.ix.

¶ Laus eſt expoſitio amplificatio, bonorum que alicui accidēs perſone vel cōmu=
niter vel priuatim. Cōmuniter: vt laus hominis: priuatim. vt laus ſocratis.

¶ Laudamus tñ etiā res vt iuſticiā ⁊ multa aialia. Nec nō etiā arbores ſemina ⁊
mōtes ⁊ fluuios ⁊ ſilua. Sciendū ꝙ demōſtratiuū genꝰ diuidit in laudē ⁊ vitupera
tionē quibus aūt rebꝰ laudē ꝯſtituemꝰ: ex ꝯtrarijs rebꝰ erit vituperatio cōparāda
Loca ꝟo laudis vel vituperatiōis poterūt eſſe rerum externaruꝫ corporis ⁊ anim

¶ Deorum laus.

In dies aũt generaliter ꝑmũ maieſtatẽ ipſoꝝ nature venerabimur: deĩde ꝓprijs vim cuiuſq ⁊ inuẽta q̃ vtile aliquid hoibꝰ attulerũt. Uis oſtẽdimꝰ vt in ioue regẽ doꝝ oim. In marte belli. In neptuno maris. Inuẽta vt artiũ in minerua. In mercurio lraꝝ medicine apolline. Cerere frugũ. Libero vini. Tũ ſi qua ab his acta venuſtas tradit commemorãda addũt etiã dijs honorẽ parẽtes: vt ſi qs ſit filius iouis. Progenies quoq: apollo ac dyana Latone.

¶ Hominum laus.

¶ Magis eſt varia laus hoïs: nã primũ diuidit in tpa q̃cq aũ eos fuit q̃cq ipi vixerũt aũ hoiẽs patria parẽtes maioreſq erunt. Illa quoq ex eo qđ aũ ipm fuit tpe trahant q̃ reſpõſis vel augurijs futurã claritatẽ ꝓmiſerũt: vt eũ q̃ eſt titide natus eſſe maiorẽ pr̃e ſuo futuꝝ cecinisſe dñr oracula. Reꝝ externaꝝ ſũt ea q̃ caſu aut fortuna ſcđa aut diuerſa accidere pñt. vt gẽs ciuitas genꝰ educatio: diuitie ptãs glie amicitie: ⁊ q̃ hmõi ſunt: ⁊ ea q̃ his ſũt ꝯria. Corpis ſũt ea q̃ natura corpi attribuit. Cõmoda velocitas vt res dignitas valitudo: ⁊ q̃ ꝯria ſunt. Animi ſũt ea q̃ ꝯſilio ⁊ cogitatione nr̃a cõſtãt: prudẽtia iuſtitia fortitudo modeſtia: ⁊ que contraria ſunt.

¶ Ab externis laus.

¶ Ab externis rebꝰ. Gens in laude vt latinꝰ grecꝰ. Ciuitas vt venetꝰ romanꝰ athenieſis: Genꝰ in laude quibꝰ moribus natꝰ ſit. Si bono gñe parẽ aut excelſiorẽ fuiſſe dicemꝰ. Dicemꝰ q̃ꝫ oẽs ꝓgenitores inſignes ad eũ vſq quẽ laudatũ volumꝰ memorare. ⁊ in ſingulis clarũ aliq̃d ſummatim apponere. Si hũili gñe ipm l ſuis nõ maioꝝ virtutibꝰ habuiſſe pſidiũ. In vituperatione ſi bono gñe decori maioribus fuiſſe oſtẽdimꝰ nã quoſdã claritas ipſa notiores circa vitia ⁊ inuiſos magis facit. Si malo dicemꝰ etiã maioribꝰ ſuis detrimẽto fuiſſe. Debemꝰ aũt in vituperationibꝰ fere cũctis ironia vti: ⁊ in his aduerſariũ deridere qbꝰ ille maxie exultat. Educatio in laude q bñ honeſteq in bonis diſciplinis educatꝰ tota pueritia fuerit: vt achilles apđ Chironẽ. In vituperatione ꝯrꝫ ſe retraxiſſe aperte narrabimꝰ. Deinde ſequit victꝰ vt i achile q̃ medullis leonũ paſtꝰ eſt q parce modeſteq vixerit vt Socrates q̃ adeo parco tẽperatoq victu vtebat vt cũ athenas lues ſepenũero vaſtaret: ſolus ipſe nũq̃ egrotauerit. Preterea i diuitijs q̃lis aut paupertate cuiuſmodi fuerit. Quẽadmodũ habuerit, i ptãtibꝰ gerẽdis aim. Que glia q̃ amicitie: ⁊ q̃d fortiter i inimicitijs gerẽdis fecerit. Cuiꝰ cã ſuſcepit inimicitias. Qua fide beniuolentia officio gesſerit amicitias. Si interierit cuiuſmodi mors fuerit ⁊ q̃ cã impaco patria pugnãs obierit. Cuiuſmodi res mortẽ eiꝰ ſit ꝯſecuta. Si certamina in eius honorẽ ſũt celebrata. Quomodo patroclo ab Achile: ⁊ Anchiſe ab enea. Uel ignominia conſecuta ſit: vt melio cuius domus ſolo equata.

¶ A corporis commodis laus.

¶ A corpis cõmodis laus. A natura in laude: ſi ſit dignitas atq forma laudi fuiſſe eã: nõ quemadmodũ ceteris infamie atq dedecori dicemꝰ. Si vires atq velocitas egregia honeſtis hec exercitatiõibꝰ ⁊ induſtrijs ꝯparata. Si valitudo ꝑpetua: diligẽtia ⁊ tẽperãtia cupiditatũ. Uñ Cirus apud Xenophontẽ inq̃t primũ eq̃dẽ operãdo ne vnq̃ ſatur er: id eñ difficile eſt ⁊ graue. Deide ꝯo p laborẽ imiſſa: cõſumo ita ei mihi videor: ⁊ ꝑſeuerãtiꝰ bñ valere ⁊ robuſtior effici. In vituperatiõe ſi erũt ⁊ hec corpis cõmoda: male his vſum dicemꝰ: q̃ caſu ⁊ natura tanq̃ qlibet gladiator habuerit: ſi minꝰ erũt preter formã oia ipſiꝰ culpa ⁊ imtẽperãtia fuiſſe dicemus.

¶ Ab animo laus.

¶ Ad oẽs aũt reges qbꝰ animꝰ hois maxie ꝯſiderat ille ſane q̃tuor animi ꝟtutes erũt accõmodãde vt ſi laudabimꝰ aliud q̃dẽ iuſte aliđ fortiter aliud honeſte aliud p[illegible] factũ eſſe dicamꝰ. Si vituperabimꝰ: aliđ iniuſte aliđ ignaue aliđ imodeſte [illegible]ie factũ eſſe dicemꝰ. ¶ Notãdũ deniq eſt nõ neceſſe eſſe nos ois has ptes in laudẽ aut vituperationẽ trãſferre ꝓpterea q ſepe nõ incidũt: aut ita tenuiter vt nõ ſint neceſſarie. Laudabilis itẽ ꝓfeſſionibꝰ ⁊ diſciplina. id qđ officiũ ꝓfeſſus eſt philoſophicũ vel rhetoricũ vel militare laudabilis q̃ꝫ a geſtis vt militarem vitã degẽs q̃d in ea geſſerit. Laudãdũ in qbuſdã q imortalitate virtute ſint ꝯſecu

ri. Etatis aūt grad⁹ geſtarūq̧ rerū ordinē ſequi ſpecioſius ē. Ut i p̄mis annis lau-
det idoles vt pudicitia. In adoleſcētia ꝟo mores ſtudia diſciplie poſt hoc operū. i.
factoꝝ dictorūq̧ ꝯtextus. Et ſciam⁹ gratiora eē audiētib⁹: q̄ ſol⁹ q̄s: aut prim⁹: aut
certe cū paucis feciſſe dicet. Afferūt laudē liberi parentib⁹: vrbes ꝯditorib⁹. Leges
latorib⁹. Inuētoribus artes necnō iſtituta q̄z auctorib⁹. vt a Numa traditū deos
colere. Qui ois etiā vituperatione ordo conſtabit tm̄ in diuerſum. Et q2 ſit q̄dā ꝟtu
tib⁹ aut vitiis vicinitas: vtēdū ꝑrima deriuatione ꝟboꝝ p̄cipiūt vt pro temerario
fortē ꝑ ꝓdigo liberalē ꝑ auaro parcum vocemus.

¶ Funebris oratio.

¶ Funebris aūt orō defunctos ſatis laudet: ſupſtites benigne mōeat. Filioſq̧ eoꝝ
fratreſq̧ ad ꝟtutis ipſoꝝ imitationē hortet. Parētes ꝟo ꝛ maiores alios ſiq̄ ſup-
ſūt ꝯſolet. Eā oia gn̄oſam illoꝝ ſtirpē laudem⁹. Deinde educationē ꝛ diſciplinam
poſtremo narrem⁹ ita ab eis fuiſſe res geſtas vt maxie decebat eos q̄ eſſent ex tali-
bus oriūdi. Funebres aūt ꝯciones triſtes ac ſūmiſſe erūt. ¶ Cōparationes i laude.
¶ Maximā ꝟo occaſionē in hm̄oi oronib⁹ ſuppeditāt cōparationes q̄s q̄dē penes
qu oii oco tps admoneat opꝫ cū ꝛ ceteroꝝ n oim vl' viroꝝ p̄clara facinora colligē
lo ꝯferre ꝛ hui⁹ aut quē laudes lōge illis maiora eſſe oñdere. Illoꝝ q̄dē q̄ minima
ſunt hui⁹ aut q̄ maxia ſunt enarrādo. Procedētes igit ꝑ loca laudationis cōpara-
mus ꝛ vrbē vrbi ꝛ gen⁹ gñi ꝛ victū victui ꝛ ꝓfeſſionē ꝓfeſſionib⁹ geſta geſtis ꝛ ea
que accidūt extrinſecus ꝛ diuerſos mortis modos ꝛ que ea ſunt conſecuta.

¶ Mutorum animalium laus.

¶ Muta q̄z aialia ꝛ a loco in quo naſcunt laudant ꝛ a diis in quoꝝ ſunt tutela vt
colūba veneri: equus neptuno dr̄ eſſe cōſecratus. ¶ Rerum laudes.

¶ Res aūt laudem ab inētorib⁹ accipiūt: vt venationē Dyana inuenit. Arbores a
loco i quo gignūtur: ꝛ a deo i cui⁹ ſūt tutela laudant: vt oliua minerua: laur⁹ apol
linis. Laudant āt vrbes ſic̄ atq̧ hoies: nā ꝑ parēte ꝛ ꝯcordior: ꝛ mltū auctoritatis
affert venuſtas. Illa ꝓpa q̄ex loci poſitione ac miutiōe ſūt. In q̄b⁹ ſpē ac vtilitatē i
tuemur. Spēs maritimis planis amētis. Utilitas ſalubrib⁹ fertilib⁹ erit. Ciuitas ꝑ
terea cōmodo q̄dā talia ſūt. Concordia vires ad bellū pecunie ꝛ ꝓuētuum copie
ſocioꝝ virt⁹ atq̧ multitudo q̄ ꝟo is contraria ſunt inutilia. ¶ Operū laus.
¶ Laus etiā operū eſt. in quibus honor: vtilitas pulchritudo autor ſpectari ſolet.
Honor vt in templis. Utilitas in moribus. Pulchritudo vel autor vtrobiq̧ eſt.

¶ De narratione. Titu. x.

¶ Narratio eſt breuis dilucida ꝛ veriſimilis rerum geſtarum vel quaſi geſtarum
ad cauſam pertinentium expoſitio.

¶ Quō vero breuis dilucida ꝛ veriſilis erit graphice ad modū ex Cicerone docet
Sulpiti⁹. Narrādo igit cauebo ne dū breuis eſſe laboro obſcur⁹ fiam faciāq̧ ne qđ
q̧ velit poſcat ſibi fabula credi. Q2 ſi dicētis erūt fortunis abſona dicta. Romāt
tollēt equites peditesq̧ cachinū vt autor eſt de poetica Flaccus.

Petitio eſt verecūda officii: beneficii aut venie iploratio quā aut honeſtam: aut
vtilē: aut neceſſariā facileq̧. aut ſaltē fieri poſſe ac docere cōprobabimus.

Officiū petitur vbi iuſta eſt petēdi ꝓpter merita reciproca rō. Beneficiū iplorat
ſi nulla p̄ceſſerūt merita. Uenia quoties ꝓceſſerit culpa hōeſta eſt petitio q̄ qđ ne
q̄tū turpe ſit exigitur. Utilis ſi etiā p̄ſtāti ꝓſit. Neceſſaria repetita carere neq̄ uea
mus: vt ſi ꝑ crimie veniā ecōtra fortiorū auxilia petimus: facile facta cōprobabit
ſi petit ſi penes eū a quo petit eſſe ſignificabit poſſe aūt fieri neceſſe eſt dicere vero
ſimile argumentum. ¶ De concluſione. Titu. xii.

Concluſio eſt artificioſus oronis aut epiſtole terminus: quo qđ plurimū opta-
mus aut dictum factum ve volumus enunciamus.

¶Ep̄ſtas aūt q̄m de illis dicere inſtituimus ita fere claudere ſolemus. Uale ⁊ bene
age. Uale ⁊ me vt facio ama. Aueto ⁊ me vt cepiſti amare pergito. Uale lſarum et
decus aut moꝝ columen aut rerū meaꝝ p̄ſidium ⁊ familiares tuos amicos noſtro
vel meo noīe ſaluere iube aut pl'ima ſalute īpt'ire qđ q̄d ē apte dicerem⁹ ſi talē cēſue
rimus q̄ alijs faciat ſalutis participiū cū ipſe multo ſit beatioꝛ. nā cliēs nō dicet ſe
patronū ſuū ſalutē impartire ſed ipſe ſalutē aūt felicitatē optare. Nā in comico cū
gnato pmenonē ſalute ipartit ſupioꝛē ſiḡt p paraſiti cāpetulātiā. Cicero vero vale
nihil addere conſueuit. Si poſt vale q̄dā neglecta adiecerim⁹ id iocunde faciemus
p aduerbiū heus qđ reuocādi vi hꝫ hoc modo. Sed he⁹ fili chariſſime ſunt ⁊ q̄ mr̄
ad te mittat munuſcula ab hoc tabellario expetēda: aut q̄d ſit'e. Si tñ ad virū gra-
uitate p̄ſtantē ſcripſero vix audeā ſic reuocare: ſꝫ poti⁹ dicā: da veniā viroꝝ optīe
ſi tuā dignitatē rerū ꝯuenio plene eñ dicere neglexerā ⁊c. Et ſi pluſcula interpoſui-
mus addem⁹ iterū vale. Poſt vale ponem⁹ ſupſcriptionē cū tpis (vt p̄miſſum eſt)
annotatiōe. In ſubſcriptione aūt cauēdū ne p dedi titio aut cliēte te ſuitoꝛē nūcu-
pes. Añ verbū vale ſolēt nōnulli ⁊ p̄cipue plini⁹ ſcđs ponere dictū inſigne pondus
votoꝝ cōtinēs. Poſt qđ addere licet. Hec ſunt q̄ nr̄a liceat te voce moueri. Hec di-
cta volui. tñ eſt qđ te ignorare nolui. Hec ſūma eſt ⁊c. Clauſule ex plinio decerpte
ſunt hmōi. Scio quē aīm qđ p̄ter ingeniū. Tu mō enitere vt tibijpſi ſis tanti quāti
videberis alijs ſi tibi fueris. Uale.
¶Hec tibi ſcripſi: quia equū erit te pro amoꝛe mutuo non ſolum omnia mea facta
dictaq: verumetiam conſilia cognoſcere. Uale.
¶Obſequar conſilio tuo cuius mihi autoꝛitas pro ratione ſufficit. Uale.
¶Statius enim eſt vt attilius noſter erudititiſſime ſimul ⁊ facetiſſime dixit ocioſuꝫ:
eſſe q̄ꝫ nihil agere.
Uoluptatem percipio ſi ea que mihi denegantur amicis ſupereſſe video. Uale.
Serio peto fac ſciā q̄d agas qđ ſine ſollicitudine nimia ſcire non poſſum. Uale.
Ut in ceteris rebus ita vt in audiendi officio perit gratia ſi repoſcatur. Uale.
Sed hoc ipſum amantis eſt non onerare eum laudibus. Uale.
Neq; eñ magis decoꝛū ⁊ inſigne eſt ſtatuā in foꝛo ppl'i romani hr̄e q̄ꝫ ponere. Uale
Solicitus cuſtodiēdus eſt honoꝛ in quo etiam beneficiū amici tuēdū eſt. vale.
De ſeruis venalibus melius auribus q̄ꝫ oculis iudicatur. vale.
Erit confuſioni mee non mediocre ſolatium ſi tu mihi quereris. vale.
Sed iā finē faciā ne modū quē etiā oꝛōni adhibēdū puto in ep̄la excedam. Uale.
Igitur memento nihil magis eſſe vitādū q̄ꝫ iſtā luxurie ⁊ ſoꝛdiū p̄ionā ſocietatem
que cū ſint turpiſſima diſcreta ac ſeparata turpius iunguntur. vale.
Sumus ſolito rarioꝛes: quod initium eſt gradatim deſinendi velle. vale.
Oſtende modo velle te: nec deerunt qui quod velint cupiant. vale.
Ita ſi n'a miſſeq̄e lōgā ep̄laꝫ reddis. nō eſt q̄ poſtea niſi breuiſſimā expectes. vale.
Rogat enim ⁊ quidē efficaciſſime qui reddit cauſas rogandi. vale.
Habent hunc finem aſſidue querele quod queri pudet. vale.
Id elige in quo vicerit ratio ad te eñ ratio exiget nos excuſabit obſequium. Uale.
Trade filium preceptoꝛi quo mores primum: mox elegantiam diſcat. que male ſi-
ne moꝛibus diſcitur. vale.
Hic erit ep̄le finis. Literā nō addā etiā ſi aliq̄d adhuc preteriſſe me ſenſero.
Nec eñ ij ſumus quos vituperare ne inimici q̄dā poſſunt: niſi ⁊ ſimul laudēt vale.
Illa annota que putaueris coꝛrigenda. Ita enim magis credam cetera tibi place-
re ſi quedam diſplicuiſſe cognouero. vale.
Dedit mihi quantum maxime potuit: daturus amplius ſi potuiſſet. Tametſi quid
homini poteſt dari maius q̄ꝫ gloꝛia ⁊ laus ⁊ eternitas. vale.
Neſcio quo pacto vel magis homines iuuat gloꝛia lata q̄ꝫ magna. vale.
Studeamus ergo nec deſidie noſtre p̄tendamus alienam. ſunt q̄ audiant: ſunt qui
agant nos modo dignū aliquid auribus dignū chartis elaboꝛem⁹. vale.
Cuius ergo pro ſalute pro moꝛibus hoc ſum magis anxius q̄ vnicus factus eſt.

Noſti in amore molliciem animi mei noſti metus. Quominus te mirari oportebit quod plurimum timeam de quo plurimum ſpero. Uale.
Ut in corporib⁹. ſic imperio grauiſſim⁹ eſt morbus qui a capite diffundit. Uale.
Proinde ſuppetit vita enitamur vt mors ꝙ pauciſſima que abolere poſſit inueniat. Uale.
Finē epl'e faciā vt facere poſſim etiam cū lachrymis quas expreſſit epiſtolas. Uale.
Rhector vt ꝙ plurima proferas que imitari plures concupiſcant: nemo aut pauciſſimi poſſunt. Uale.
Ne ſit ſemel incitata liberalitas ſtare cui⁹ pulchritudinē vſus ipſe cōmēdat. Uale.
Aliud eſt epiſtolā: aliud hiſtoriā: aliud amico. aliud omnibus ſcribere. Uale.
Neqꝫ eñ cuiꝙ tam clarum ſtat ingeniū vt poſſit emergere niſi illa materia occaſio pariter etiam cōmendatorqꝫ contingat. Uale.
Dices oportere me tuis reb⁹ vt meis vti. Etiā: ſed perinde illis ac meis pareo. Uale.
Dum multis ⁊ ſepe tractatum eſt ꝙ placere ⁊ ſemper ⁊ omnibus cupias. Uale.
Neqꝫ filiū dur⁹ acerbiuſqꝫ tractes memineris te hominē eſſe ⁊ hois patrē. Uale.
Nihil eſt aut pigrius delicatis: aut curioſius ocioſis. Uale.
Hec ex plinio apud quem multa id genus alia inuenies: hactenus autem de epiſtolis ⁊ carū artibus quanta breuitate potuimus.

¶ De epiſtolarum officio. Titu.xiij.

¶ Epiſtolare officium eſt de re familiari aut alia quauis ſcitu digna aut neceſſaria certiores abſentes facere.
¶ Interdū autē vt hieronymus in epl'a ad marcellū ſcribit: eruditionis ſale cōdiūtur precipue que graues ⁊ de phia ſunt. Sed nos de familiaribus nūc agimus.

¶ De modo forma ſtilo aut qualitate familiariū epiſtolarū. Titu.xiiij.

¶ Texēde ſunt familiares epiſtole verbis tritis ⁊ quotidianus latinis tñ ⁊ nō faſtidioſis ſtilo nō multū elaborato. Sed ſolerti quadā negligentia fulto.
Nam vt Cicero inquit in libro de perfecto oratore: quadā negligētia diligēs eſt ꝗqꝫ danda eſt opera: vt ſi fieri pōt in epl'arū cōtextu nulla perluceat iunctura dum modo vitetur plebei ſermonis nimia vulgaritas.
Sermo itaqꝫ erit purus latinus ⁊ ad intelligendū facilis.
Unde Aul.gel.li.xiij. c.viij. diui Augu. epl'as elegantia ſermonis neqꝫ moroſa neqꝫ anxia: ſꝫ facili ⁊ ſimplici laudat. Pli.q̃ꝫ iunior ad tuſcū ait. Et preſſus ſermo puruſqꝫ ex epl'is petit. Seneca idē ad lucillū epl'a.lx. inqt. Minus tibi accuratas a me epl'as mitti fruſtra queris. Quis eñ accurate loquitur niſi qui vult putide loqui. Qualis ſermo me⁹ eēt ſi vna ſederem⁹ aut ambularem⁹ illaborat⁹ ⁊ facilis tales volo eſſe epl'as meas q̃ nihil habēt exercitū nec fictū: ſꝫ ſi fieri poſſet oſtēdere ꝙ loqui mallē. Nō me hercle ieiuna eſſet ⁊ arida volo: que de reb⁹ magnis dicētur. Neqꝫ eñ phia ingenio renūciat. Multū tñ opere impendi verbis nō oportet. Epiſtola etiā.xv. inquit. Sed ne epl'e modū excedā qui nō debet ſiniſtrā manū legētis implere in aliū hāc litem cū dyalecticis differā. hec ille. qui ſiniſtrā manū legētis impleri ſignificat cum longior fuerit epiſtola: tunc eñ ⁊ dextera ⁊ ſiniſtra teneri neceſſe eſt.
Uerba epl'arū nō tā erūt venuſta vt abſoleta ⁊ deſita ſint: nec tā recētia vt ignota: nec tā exculta: vt moroſitatē pre ſe ferāt: nec tñ ita neglecta: vt faſtidiant.
Apud Mathū plene videbis an venuſte loquēdū ſit. Et apud Sulpitiū diſce: et obſcuris ⁊ exoletis q̃ olnovitāda ſunt famā eruditionis nō affectādā eſſe. Sunt eñ qui ſe multa vidiſſe gloriant ⁊ ex eo laudē captāt: ſi nimis priſca verba in ſermonē quotidianum reduxerint.

¶ De prouidentia in cōponendo habenda. Titu.xv.

Quicqd dicitur⁹ aut cōpoſitur⁹ es; totū mētis oculis priuſꝙ in ceteris puidebis

⁊ excogitabis. Excogitatū ſuo ordine diſpones: ⁊ diſpoſitum decenter exornabis.
¶ Sunt eñ tres obſeruande pulchritudines. Ingenioſa excogitatio ſiue inuentio. Uenuſta diſpoſitio atqꝫ economia. Et decens verborū ſententiarūqꝫ exornatio diuiſio. In prima aūt pulchritudine ꝯſiderāde ſunt ſex orationis partes: principiū ſiue exordiū: narratio: diuiſio: cōfirmatio: cōfutatio: ⁊ cōcluſio: de quibꝰ iam partim diuinus: partim ex ſulpitio relinquimus.

¶ De orationis mēbris. Titu. xvj.

¶ Orationis membra ſunt quinqꝫ: inuentio: diſpoſitio: elocutioqꝫ: memoria: et, pronuntiatio.
¶ Oportet eñ vt q̄s res dicere velimꝰ diligēter excogitemꝰ: excogitatas atqꝫ inuentas ordine ſuo diſponamꝰ: diſpoſitas eloquētie ſtylo mādemus mandatas ſcripto memorie cōmēdemꝰ: ⁊ demū facūde ⁊ cū decēti geſtu ꝓnunciemꝰ. De quibꝰ oībus q̄ graphice locuturꝰ eſt Sulpitius: ⁊ de quibuſdā nō negligēter Auguſtinꝰ dathus ipſos aggrediamur. ¶ Finis apicis aſcenſiani.

¶ Joannis Sulpitij verulani de cōponendis epiſtolis ad Philippum gentilem pallauicinū patricium Genueñ. opuſculum.

CUm oīs oratio Philippe gētilis pallauicine emēdata ꝑſpicua cōpoſita ornataqꝫ eſſe debeat: iamqꝫ recte loquēdi precepta didiceris: nec in partiū oratiōis variatione: nec in generibꝰ diſcernēdis: nec in ꝯſtruēdo iā heſites a pura illa ⁊ ſimplici narratione in qua te exercui: ad cōpoſitionē ⁊ ornatū erigere meditor. Sic eñ dicēdi ratio poſtulat. Sic mea quedā auiditas in te recte ⁊ mature inſtruēdo me vrget. Auget eā meritis in me ſuis. Antoniꝰ eṗs aurieñſis Innocētij. viij. pontificis maximi datarius patruꝰ tuꝰ olim optimꝰ ⁊ benigniſſimꝰ q̄ donec te plurimū intelligat profeciſſe me ⁊ te cohortari: ⁊ vtriqꝫ tāq̄ cuſtos eſpecula inſtare nō deſinet. Quare maiorem in modū tibi eſt emitēdū: vt preter vtilitatē tuā ⁊ gloriā que mihi tecū cōis eſt eius expectationē ⁊ ſpem quā de te ⁊ de me cōcepit egregiā nō fruſtreris. Scis ſi doctus euaſeris: q̄ honores ⁊ quāta tibi premia proponātur. Que vel per inertiā vel per luſus ⁊ voluptatū illecebras nō arripere illiberalis ⁊ vani eſſet ingenij. Itaqꝫ danda tibi eſt opera hoc tp̄e diligēs magnā vſitatorū verborꝫ copiā habeas: qua tue mentis cōcepta apte ⁊ apte diuerſiſqꝫ modis poſſis enūciare. Ea quidē ex multiplici lectione auditione annotationeqꝫ paulatim quotidie conſequeris. Linguaqꝫ eſt ſtilus qui eſt optimus dicēdi artifex Fabius ait cōtinue exercendus. Imitandiqꝫ tibi ſunt optimi vt eorꝫ ſimilis poſſis euadere. Obſeruabiſqꝫ accurate quantulūcūqꝫ dixeris aut ſcripſeris ſit ꝓbabile: ⁊ in hoc aſſueſcas in naturāqꝫ vertas. Nam ſi recte dicere noueris exercitatione frequēti cōparabis celeritatē. Hec ideo ne forte tibi indulgendo in arrogantis garrulitatis nō facile exuendū vitium incidas.

¶ De tribꝰ cōponēde orationis pulchritudinibus. Titu. j.

ET qm̄ oīs oratio quā es deductur⁹ ita ſe habet velut dom⁹ ex cemētis conſtrueuda vel ex quacūq̧ materia ſimulachrum quod vel poſſis rude informe et impolitum relinquere:vel ſua dignitate formare: polire, ornare ⁊ pingere.

¶ Prima huius pulchritudo erit vt apte ingenioſeq̧ ſit excogitata.

¶ Secunda in earum ſententiarum quas ad rem idoneas adinueneris diſpoſitione et ordine.Erit autē hec diſpoſitio duplex.Artificialis que ſeruatur in ordine partium orationis ⁊ argumentationis temporalis:⁊ que aut partiū cōmutatione aut pretermiſſione non conſtat:ſed tempori ſe accommodat.

¶ Tertia in qua nobis eſt diutius immorandū ipſis ſentētijs ⁊ verbis verborūq̧ ſtructura ⁊ exornatione ſplendeſcit primus ille ⁊ ſecūdus doctor tanq̧ lucē affert, toti orōni.Tertius vel in multis q̄buſq̧ partib⁹ ei⁹ tāq̧ gēme ⁊ pictura cōſpicit.

¶ De ſex orationis partibus.Et primo de principio. Titu.ij.

¶ In prima pulchritudine ad ſummū hec ſex reqrunt:vt apte principiū faciamus:Narremus:diuidam⁹:ꝯfirmem⁹:cōfutem⁹ ⁊ cōcludam⁹:principiū accipim⁹ eā breuē orationē que ſtatim nobis aut beniuolū aut docilē aut attētū cōparat auditorē Beniuolū facim⁹ noſtra ꝑſona:ſi noſtra officia in quocūq̧ abſq̧ arrogātia laudauerim⁹ accōmodate.Si noſtra incōmoda expreſſerim⁹.Si ſpē nr̄am in eis nos collocaſſe dixerim⁹.A perſona aduerſarioꝝ ſi inhoneſta ⁊ arguēda eoꝝ facta ꝓferēdo in odiū.Si potētiā eoꝝ ⁊ felicitatē ⁊ fauores aperiēdo in inuidiā.Si eorū inertiā ⁊ luxuriā ꝓferēdo in ꝯtēptū adduxerim⁹ ab auditorū ꝑſona.Si eoꝝ facta dicta ve laudauerim⁹.Si exiſtimationē eoꝝ.Si iudicij expectationē aperuerim⁹.A rebus ipſis.Si cōmēdādā noſtrā aduerſariorū cā ⁊ deprecati erim⁹.Docilē auditorem faciemus expoſitione totius cōſtituēdo ipſum attētū.Attētionē facit ꝓmiſſio dicendi magna ⁊ pulchra.Precatio vt ſint attēti:⁊ expoſitio dicēdoꝝ ꝑ nūerū.Si habemus gen⁹ cauſe honeſtū hoc eſt ⁊ oppugnam⁹ aut defendim⁹ qđ ab oībus vr̄ poſſe probari:licebit vti vel non vti principio.Si vti voluerimus a lege a ſcriptura ab aliquo noſtre cauſe firmiſſimo adinuento principium ſumemus.

¶ De inſinuatione loco principij vtendi. Titu.iij.

¶ Si turpe hoc eſt res inhoneſta oppugnat aut defendit turpis loco principij vtemur inſinuatiōe.i.quodā ꝑ diſſimulationē ingreſſu quo fructuz ſilēm ꝯſeq̄mur.Cōmutabimuſq̧ hoiem ꝓ hoīe:rē ꝓ re:hoīez ꝓ re:⁊ rē ꝓ hoīe vtemur ficto ꝯſenſu.Auctoritate ſili.Criminatione vel extremi dicti aduerſarij occupatione.Ad inſinuationē quoq̧ ꝯfugiem⁹.Sz cū arguta admiratione ⁊ ꝯfidēti ꝓmiſſione ſi auditor fuerit perſuaſus.At ſi fuerit audiēdo defeſſus:feſtinā dicacē ⁊ hylarem afferemus. Si genus cauſe dubiū erit:hoc eſt ſi habuerit in ſe honeſtatis ⁊ turpitudinis partē vt ſi fratrē ſacrilegū tueamur incipim⁹ a beneuolētia.Si humile hoc eſt cū cōtempta res anteferet ab attētione exordiemur.Seruandū aūt eſt in hoc exordiem⁹ vt ſit leue apertū ⁊ nō apparatū.Uitiū erit ſi vulgare:ſi cōe:ſi cōmutabile:ſi longū:ſi ſeparatū:ſi tranſlatū ſit contra precepta.

¶ De narratione. Titu.iiij.

¶ Narratio eſt breuis dilucida ⁊ veriſimilis rerū geſtarū vel quaſi geſtarū ad cauſaz pertinentiū expoſitio:vel vt frequēter in epiſtolis incidit verū gerendarū honeſta petitio.Breuis erit ſi vnde neceſſe erit ceperim⁹.Si ſummatim ⁊ non particulatim narrabimus.Si nō vltra neceſſariū ꝓſequemur. Si tranſitionib⁹ ⁊ digreſſionibus nō vtemur.Si ꝑ ea q̄ dixim⁹ antefacta intelligant.Si dicta nō iterabimus.Dilucidā faciet ordo rer[ū] ordo tēporū:⁊ ipſa breuitas.Veriſimilē ſi mos:opinio: natura: ſpacia tēporū:pſ[o]narū dignitas:ꝯſiliorū rōnes ⁊ locorū opportunitates poſtulabūt:dixerim⁹.Eſt alterū gen⁹ narratiōis qđ intercurrēs aut digreſſoriū dr̄.Id fit ſi dei criminationis:trāſitionis:apparationis:laudationiſve cā.Tertiū a cauſa ciuili remotū in perſonis ⁊ negotiorū expoſitione verſatur.In negotijs poſitū hz tria partes.Fabulā q̄ nec eſt vera nec veriſimilis.hiſtoriā que eſt res vera et geſta. Argumentū qđ eſt res ficta:que tñ fieri potuit.Quod poſitū eſt in perſonis debet habere ſermonis feſtiuitatē,Animorū ⁊ affectuū diſſimilitudines varias.

¶De diuiſione. Titu.v.

¶Diuiſio eſt qua breuiſſime partimur ⁊ aperimus quid cõueniat: quid in contro=
uerſia ſit: ⁊ qua de quibus reb⁹ dicturi ſumus: aut per enumerationes: aut abſolu=
te diſtribuẽdo exponimus. ¶De confutatione. Titu.vj.

¶ Confutatio eſt noſtrarũ rationũ ⁊ argumentationũ grauis expoſitio.

¶De confirmatione. Titu.vij.

¶ Cõfirmatio eſt locorũ cõtrariorũ arguta diſſolutio: he due partes ſunt tãq̃ are=
na in quo pro cã noſtra pugnamus: vel circa cõſtitutionẽ legitimã quũ in ſcriptis
aut ex ſcripto cõtrouerſia naſcit̃ vel iuriſditialẽ cũ iure an iniuria q̃d factũ ſit q̃rit̃.
vel cõiecturalẽ quũ de facto eſt ↄtrouerſia ⁊ ↄiecturis innitit̃. In his hoc ſeruãdũ.
vt primo loco firma: medio leuiora: vltimo argumẽta firmiſſima collocemus.

¶De concluſione. Titu.viij.

¶Cõcluſio eſt artificioſus termin⁹ orõnis: Cõcluſionũ gña ſunt tria. Unũ q̃d fit ꝑ
breuẽ ordinatã ⁊ nõ lõge repetitã enũerationẽ: ⁊ aut trãſim⁹ gña nr̃arũ argumẽta
tionũ: aut ſingulas earũ ꝑtes aut in aliud velint auditores q̃ſi tã ꝑſuaſos rogam⁹
aut cũ nr̃is argumẽtationib⁹ ↄtrarias fugim⁹. Alterũ eſt q̃d fit per amplificationẽ
ſiue idignationẽ. Amplificatiõis loci ſunt. Autoritas deoꝝ: hoĩz: legũ. Gñalis offen
ſio vel gratificatio. Futuroꝝ ꝑiculoꝝ aut in ſuaſione cõmodoꝝ ſcriptio. Iniquita=
tis vel eq̃tatis exẽplũ. Deſperãde male ↄſtitutiõis reuocatio: vel eterni bñfacti me=
moria. Deliberatũ peccãdi vel bñfaciendi iudiciũ. Immanitas pc̃ti vel meriti ma=
gnitudo. Singularitas inuſitata peccãdi vel ꝓmerẽdi. Cõpaſſio pc̃toꝝ vel merito
rũ inter ſe. Demõſtratio geſtoꝝ in negotio poſt ip̃m. Eadẽ pene ratio eſt: ſed fere ꝑ
ↄtraria imminẽdi. Tertiũ ↄcluſionis gen⁹ fit ꝑ breuẽ cõmiſerationẽ ſiue cõqueſtio
nẽ. Loci aũt cõmiſerationis ſunt viriũ fortune ⁊ infirmitatis hoĩm demonſtratio.
Preteritorũ bonoꝝ ad p̃ñtẽ miſeriã cõpatio. Cõſequẽtiũ incõmodoꝝ enumeratio.
Humilis auditori facta ſubmiſſio ⁊ cõmẽdatio. Deploratio future parẽtũ miſerie.
Demõſtratio clemẽtie qua ſum⁹ in alios vſi. Cõtinue noſtre infelicitatis expreſſio.
Iniqui facti deploratio. Fortitudinis in preferendis malis promiſſio.

¶ Cõmiſerationis amotio fit a iuſto: Utili: poſſibili: Decẽti: ⁊ facinoris tãq̃ ꝑ gra=
dũ explicationẽ adhortatione adiecta: vt Nolite iſtũ qui lachrymat̃ animaduertere.
Sed illũ ante oculos ponite: qui legũ ⁊ morũ ſpretor ⁊ dei cõtẽptor phana violauit:
fores effregit: donaria ſuſtulit. Quid moramini: quid cogitatis aut cũ quem omnia
iura condẽnant ſeruabit.

¶De partibus epiſtolarum. Titu.ix.

¶His ſex q̃s dixim⁹ ꝑtib⁹ eo q̃ ſcripte ſunt ordine poteris i ep̃la vti īterdũ ꝓ exor=
dio ſat erit ſalutatio puta q̃ aliq̃ñ ſiue familiaritate ſiue odio p̄termittimus. poſt
id ſtati narrabim⁹ ſi narratio ꝓderit aut petemus tũc ſi q̃d ↄfirmãdũ ↄfutãdũ ve
fuerit: vl̃ ſuo loco vl̃ ſtati in ip̃o initio id ꝑagem⁹. adijciemuſq̃ exornationẽ aliquã
ſi libuerit ⁊ claudem⁹ ep̃lam vl̃ artificioſa illa ↄclõne vel adhortãdo: pollicendo: p̄cã
do: minãdo bñ ominãdo. Adijciemuſq̃ Uale. aut Aueto. Tũ tp̃e quo ſcripta eſt an
notatio ꝑ Kal. Nonas ⁊ Idus: nomẽ nr̃m cũ orõnis benignitate ſubſcribemus. Si
ſalue aut hmõi ✠bũ tũ vocãdi caſus p̄ncipio vſi ſum⁹ vt ſalue mi philippe vel ꝓbe
indolis adoleſcẽs ſalu⁹ ſis. Si ✠o ita inceperis. Philipp⁹ Sulpitio Uerulano Salu
tẽ vel ſucceſſum vel felicitatẽ vel cõmẽdationẽ: nõ opus eſt niſi in argumẽtũ huma
nitatis aliq̃d tale ſubſcribere. Idẽ tibi deditiſſim⁹ alũnus aut obſeruãtiſſimus aut
amãtiſſimus. Suntq̃ hmõi epitheta ⁊ appellationes perſonis accõmodãda: ⁊ nũc
ſe clientẽ nũc ſeruũ: nunc amicũ: nũc fratrẽ: quis profitebitur.

¶De ſuperſcriptione. Titu.x.

¶Inſcriptio aũt exterior clauſis lr̃is pari rõne ſcribẽda: ſʒ q̃dã cũ apparatu mode
ſto. ſiue perdãdi caſum vt hortẽſio rhetori egregio ſibi colẽdo ꝓprijs ſiue ꝑ actm̃ p̄=
poſitione adiũcta: vt ad integerrimũ virũ hortẽſiũ rhetoriceſq̃ in romano gymna
ſio celebrẽ ꝓfeſſorẽ ſibi obſeruãdũ q̃ plurimũ hoc loco hic erit aduertẽdũ vt poſt no
mẽ ꝓfeſſiõis aut officij ⁊ dignitatis cũ ſuo epitheto expreſſum: vt iurecõſulto. Ex=

mio vel Sctiſſimo legū interpti: Medico appollinio: ſacerdoti venerādo: Pretori iu ſtiſſimo: vigilantiſſimo. Eqti ornatiſſimo: Ductori fortiſſimo. Ali⁹ patron⁹ bñ merēs. Ali⁹ amic⁹ concors: pcipuus incōparabilis. Ali⁹ frater iucund⁹: dulcis. ſuauis. Ali⁹ pr̄ intnēdus obſeruādus colendus. Ali⁹ dñs bñficētiſſim⁹: Clemētiſſim⁹ vnic⁹ ſingularis honorifice appellat. Nō alienū: ſed ad maximos viros ſcribens eos qñq; a mageſtate autoritate: dignitate: benignitate: dignatiōe: clemētia: dñatione: facilitateq; ⁊ hmōi vbis denoiabis. Immo niſi egeris q̄rūdā faſtū offendes dices tñ maieſtas ⁊ dñatio tua: nō veſtra niſi ſint plures ⁊ p totā eplam benigna vtere oratione qui plimum facit ad gr̄am: ſed caue ne alicubi barbare quicq; dicas Tum placet locū quo epiſtola eſt perferēda: in accuſandi caſu ſubſcribi vt romam apud edē diui pāthaleonis: ſiue in gignēdi vt denr̄ verbū ſupplet: ſiue pro appellatiuoꝝ natura prepoſitiones cum ſuis caſibus apponātur.

¶De dignitatum apellationibus ⁊ earum epithetis. Titu.xi.

¶Inſcriptiones igitur qbus etiā in principio mutatis caſibus vti poſſis prudēter ⁊ apte cōpones: adiectiua annectes: titulos nō reticebis ⁊ pro tua in eum ad quem ſcribis obſeruātia ⁊ beniuolētia ex eius dignitate hoc in loco maxime loq̄ris. Multum enim intereſt quantus ſit quiſq; etiam in autoritate ⁊ officio pari. poteſt enim ſummus: poteſt mediocris: poteſt imus eſſe. Itaq; cōgruis ⁊ grauib⁹ vnūquēq; epithetis venerabimur: ⁊ ſuplatiua: qbus ad aliū vtebamur ad aliū ſcribēdo qñq; vertemus in poſitiua ⁊ cōtra maxieq; aduertendū an ad quē ſcribim⁹ ſacer an pphan⁹. Magiſtrat⁹ an priuat⁹. Nobilis an plebei⁹: doct⁹ an idoct⁹. Et ois nr̄a oratio ingenio moribus fortune etati ⁊ ſexui cōgruat. Regulos ppapas legatos preſides vrbium ⁊ prouinciarū gubernatores. Artium animarum vigiliūq; prefectos. Edium ſacrarū antiſtites religionis aſſertores. Theologos ⁊ ſacros concinatores illuſtrioribus epithetis odornabimus.

¶Adiectiua nitidiora q̄ tam preponere q̄ poſtponere ⁊ iūgere poſſumus hec ſunt

Sanctiſſimus	Eximius	Diligens	Cenſorius
Reuerētia digniſſim⁹	Celeber	Ornatus	Queſtorius
Reuerendus	Nobilis	Preditus virtute	Pretorius
Triumphalis	Religioſus	Charus	Conſularis
Inſignis	Iuſtus	Integer	Conſummat⁹ artifex
Fortunatus	Pius	Incorruptus	Ingenioſus
Felix	Clemens	Dignus	Literatus
Fauſtus	Fidus	Abſtinens	Studioſus
Excellens	Prouidus	Liberalis	Doctus
Preſtans	Prudens	Munificus	Humanus
Splendidus	Circunſpectus	Beneficentiſſimus	Eruditus
Magnanimus	Honeſtus	Conſtans	Peritus
Magnificus	Modeſtus	Seuerus	Diſertus
Illuſtris	Iocundus	Grauis	Eloquens
Fortiſſimus	Syncerus	Generoſus	Facundus
Fortunatus	Urbanus	Patricius	Cultus
Victorioſus	Probus	Clarus	Perſpicax
Inuictus	Probatus	Venerabilis	Princeps eloquij
Spectabilis	Laudatus	Solers	Antiſtes doctorum
Incomparabilis	Optimus	Amantiſſimus	Sapiens
Egregius	Induſtrius	Dilectiſſimus	Et huiuſmodi.

¶De vitioſis iuſcriptionibus. Titu.xij.

¶Caue ne laſciuis ⁊ quaſi clamiſtratis ⁊ picturatis inſcriptionib⁹ animi leuitatem indicātib⁹ vtare vt ſunt illa purpureis literarū floſculis gēmiſq; decorato. Suauiſſimo lepore pegaſidum affluenti. Nitido ſcientie cingulo inſignito.

¶De dierum notificatione. Titu.xiij.

¶Kalēdas nonas ⁊ idus hi vſus lʒ duriuſculi tibi indicāt: diceſq; ante diem tertiū

quartum quintum kalendarũ nouẽbriũ:ſicut tertio kalendarum nouembrium nõ tamen ſecundo.ſed pridie.Eadem ratio eſt in nonis ⁊ edibus. Uerſus.

Junius aprilis ſeptem〈que〉 nouem〈que〉 tricenos.
Unum plus reliquis februus tenet octo vicenos.
Sed ſi biſſextus fuerit:ſuperadditur vnus.
Principium menſis cuiuſ〈que〉 vocato kalendas.
Maius ſex nonas:october iulius ⁊ mars.
Quatuor at reliqui tenet idus quilibet octo.
Poſt quas quot reſtant luces numerato kalendas.
Atq〈ue〉 diẽ primũ menſis ſũpadde ſequentis.

¶De epiſtolarũ gñib⁹. Tit. xiiij.

¶Epiſtolarũ gña multa hoc eſt tria eſſe Cicero docet ſit eñ multa etiã ad tria vt plura ad duo referri nõ dubiũ eſt.Cũ igit̃ tria ſunt.Unũ eſt quo facimus cerciores abſentes qd̓ eos ſcire:aut noſtra aut ſi quid eſt ipſorũ interſit.Alterũ ſeuerũ ⁊ graue vt de rep.ph̃ia.Tertiũ familiare ⁊ iocoſum .Qui plura alia gña faciũt pfecto delirant.Ep̃la quã ⁊ literã appellam⁹.dicta eſt ab epiſtello qd̓ ſigt̃ mitto mãdo ⁊ iubeo Unde ep̃la iuſſuſ〈que〉 dr̃: ⁊ in diminutione epiſtoliũ habet.Qd̓cũ〈que〉 ergo genus epiſtolarum ſcripſerimus ſua figura in qua verſetur elocutio noſtra tractabimus.

¶De figuris epiſtolarum. Titu.xv.

¶Figure dicẽdi qb⁹ in epiſtolis vtimur non ſunt diuerſe ab illis quas in oratione ſeruamus ſed plane eedẽ 〈quam〉q〈uam〉 vt plurimũ ep̃las quotidianis verbis ↄtexim⁹:⁊ earũ ſtylus eſt tenuis ⁊ ad quotidianã vſ〈que〉 orationẽ demiſſus: nec magnum artificium nitorem〈que〉 recipit niſi ſupra naturã ſuã continẽs aliquid aſſurgat et pugnet omni ornatu et numeris fulgeat p̃ſertim in demõſtratiuo iudicialiq〈ue〉 genere:nam in ſuaſorio planior eſt ⁊ dilucidior.Debet aũt ſic breuis eſſe.vt in breuitate ipſa apte delectet:plene doceat:ſenſum〈que〉 ⁊ acriter quantum opus fuerit moueat.Sunt igitur he figure tres.Grauis vt verbis Ciceronis vtar que conſtat ex verborũ grauiũ magna ⁊ ornata cõſtructione.Mediocris q̃ cõſtat ex humiliore ne〈que〉 ex infima ⁊ peruulgatiſſima verborũ dignitate.Attenuata q̃ demiſſa eſt vſ〈que〉 ad vſitatiſſimã puriſſermonis conſuetudinẽ.Graui figure ppinq̃ eſt ſufulta turgẽs ⁊ inflata q̃ velut tũore bonã corpis habitudinẽ imitãs decipit imperitos quũ aut nouis priſcis ve verbis aut duriter aliũde tranſlatis aut grauiorib⁹ 〈quam〉 res poſtulat aliquid dr̃.Qui nõ pñt in illa facetiſſima attenuatiõe ↄmode v̓ſari veniũt ad aridũ ⁊ exangue genus orõnis qd̓ nõ ẽ alienũ exiliũ noiari.Qui ad mediocre gen⁹ orõnis puenire non potuerunt errãtes ad eiuſdẽ gñis ↄfine pueniũt qd̓ appellam⁹ fluctuãs ⁊ diſſolutũ eo 〈quod〉 cuz ſit ſine verbis ⁊ articulus fluctuat huc illuc:ne〈que〉 põt ↄfirmare ne〈que〉 veriſimiliter ſeſe expedire.

¶De forma epiſtolarum ſcribendi. Titu.xvj.

¶Formula ergo ex cicerone decerpta intra quã epiſtolarum ſcriptor ſe continebit hmõi eſt.Submiſſus ⁊ humilis conſuetudinẽ imitet̃.Numeros relinquat ⁊ ſit ſolutus nec tñ vagus vt ingredi libere nõ vt licenter videat̃ errare. Uerba etiã verbis quaſi ad filum ac augmentare negligat.Incidat〈que〉 aliqñ in modicum hyatum ⁊ cõcurſum vocaliũ.In circuitu illorũ verborũ 〈quam〉q〈uam〉 cõtracto ⁊ minuto non erit negligẽs 〈quam〉uis.q̃dã negligẽtia diligens eſt.Nã hec ſubtilis oratio etiaz inconcepta delectat vt mulier formoſa comis veſte〈que〉 incompoſita.Remouebitur oĩs inſignis ornatus vti margaritarũ ⁊ calamiſtrorũ ⁊ cãdoris ruboriſve fuc⁹.Negantia mõ ⁊ mundicia remanebit.Sermo purus erit ⁊ latin⁹.Dilucide plane〈que〉 dicet̃ q̃d deceat circũſpicietur.Ornamẽtũ illud ſuaue ⁊ affluẽs aberit.Acute crebre〈que〉 ſnĩe:⁊ q̃ſi abdito depſ̃ũ pte ponentur at〈que〉 in hoc oratio dñabit̃.Uerecunde vtet̃ exornationibus tam rerũ 〈quam〉 verborũ.Erit elegãs ⁊ in faciendis verbis trãſferẽdiſ〈que〉 verecũdꝭ parc⁹ i priſcis Trãſlatione creber:ſed nõ oĩno liberrim⁹ apt⁹ tñ ⁊ mollis. Schematis vtetur electis ⁊ parce.Nã ↄtraria ⁊ repugnãtia ⁊ ſilr̃ cadentia et deſinentia. et anominationem ⁊ oẽ manifeſte delectationis aucupiũ fugiet.Item v̓borũ iterationes contẽtiones ⁊ exclamatiões:ab hoc ſunt aliene.Ceteris luminibus vtet̃ pmiſcue modo non

ſint vehemẽter illuſtrata et ↄtinuationẽ ꝟboꝝ relaxet ⁊ diuidat. Nõ faciat rẽp. lo
quẽtẽ nec ab iferis mortuos excitabit: nec acceruatis multa frequẽtãs vna ↄplexio
ne deuiciet. Sale ⁊ facetijs vtet̃ modice tñ narrãdo venuſte: tũ i mittẽdo ridicule.
¶Qui ꝟo in gñe mediocri verſabitur vberior hoc erit. ⁊ aliqñ robuſtior ſed graui
ſubmiſſior. Neruoꝝ minimũ at plurimũ ſuauitates habebit. Huic oĩa ad dicendũ
ornamenta cõueniunt. Sedate loquetur ⁊ placide. Tranſlationibꝰ mutationibꝰ
et metonymia et allegorica vtet̃. Verboꝝ lumina oĩa adhibebit multa etiã ſentẽ=
tiarũ late eruditeqꝫ diſputabit. Efficietqꝫ inſigne ⁊ flores orationis pictũ ⁊ expoli
tum genus. omni verborum omni ſententiarum lepiditate conditum.
¶Grauis ille: amplus: copioſus: ornatus: viriũ maximarum admirabiles animos
tractabit: permonebit: perſtringet: mõ in ſenſus irrepet: mõ nouas opiniones iſe=
ret: mõ euellet inſitas: eritqꝫ grauis: acer: ardens: ſublimis. Tẽperabit ſe tñ ita vt
erudite et apte dicere: et non fucre videatur.

¶De exornatione ſeu elocutione. Titu.xvij.

¶Jam de tertia illa pulchritudine q̃ ↄtinet̃ ſub elocutione dicendũ. Elocutio igit̃
quã ſolã arte aſſequimur queqꝫ oratorẽ oratore facit preſtantiorẽ ſpectat̃ ꝟbis ſin
gulis ⁊ coniunctis. Debetqꝫ habere in ſe elegantiã cõpoſitionẽ et dignitatem.

¶De elegantia. Titu.xviij.

¶Elegantiã ex latinitate explanationeqꝫ cõſtat. Latinitas eſt q̃ ſermonẽ purum
ab oĩ vicio remotũ ↄſeruat. Vitatqꝫ barbariſmũ q̃ fit in verbo vicioſe ↄcepto ſcri=
pto aut ꝓnunciato: ⁊ ſoloeciſmũ q̃ fit ſi ſequẽs verbũ nõ accõmodat̃ ſuperiori. Ex
planatio ſiue perſpicuitas eſt que reddit apertã ⁊ dilucidã orationẽ. Jd fit verbis
proprijs ⁊ vſitatis. ¶Propria ſunt certa cuiuſqꝫ rei ſua: ⁊ pene vna nata cũ rebus
ipſis. Viſitata que verſantur in ſermone et conſuetudine quotidiana.

¶De compoſitione ⁊ dignitate. Titu.xix.

¶ Cõpoſitio eſt q̃ apta ſtructura ꝟboꝝ ꝓpolitã reddit orationẽ. Dignitas vero q̃
ornat ⁊ varietate diſtinguit. Qõ ad latinitatẽ attinet pẽdet ex arte grãmatica: q̃ fa
cit vt orõ vitio careat. Explanationi neceſſaria ex varrone Feſto valla grãmaticiſ=
qꝫ alijs ⁊ authoribꝰ optimis ꝟboꝝ eſt eruẽda ꝓprietas. A quo abhorrere: niſi vt vi
tes obſcena: ſordida ⁊ humilia: vitiũ eſt. Bene tñ trãſlata in ꝓprijs ſunt habẽda. Et
obſcuris ⁊ extortis q̃ oĩno vitãda ſunt famã eruditionis nõ affectabis. Cauebiſqꝫ
eã nimiã diligentiã ⁊ circũlocutionẽ que obſcurãs orationẽ gratiã ⁊ fidem amittit.
Dicendũqꝫ eſt aperte ne ad nos intelligendos ſit opus ingenio. Nam vel nõ poſſe
intelligi maximũ vitiũ eſt. Nec a vulgari generi orationis atqꝫ cõſuetudine cõmu=
nis ſenſus abhorreas. Et vt Fabius ait. Nobis prima virtus ſit perſpicuitatis pro
prijs verba rectus ordo: non in longum dilata concluſio: nihil neqꝫ deſit neqꝫ ſuper=
fluat. Jta ſermo doctis probabilis ⁊ planus imperitis erit.

¶De in cõpoſitione neceſſarijs: ⁊ primo de numero. Titu.xx.

¶Jn cõpoſitiõe q̃ nõ ad delectationẽ mõ ſed ad motũ q̃ꝫ animoꝝ plurimum valet
tria ſunt neceſſaria. Ordo: iũctura: numerus. Ordo in ſingulis coniunctiſqꝫ verbis
obſeruat̃. Jn ſingulis cauẽdũ eſt ne decreſcat orõ. ⁊ fortiori iungat̃ infirmꝰ: vt ſacri
legia fur: nã augeri ⁊ inſurgere ſnie debet. Sed ſi ordinẽ nature ſequemur: prius vi
ros q̃ꝫ feminas: prius ortũ q̃ꝫ occaſum: priuſqꝫ deos q̃ꝫ hoĩes dixerimꝰ: gña ſpeciebꝰ
cõia ꝓprijs: remota primis anteponemus. ¶Vitemuſqꝫ ne ordo faciat ambiguita
tẽ. Quedã ordine permutato fiũt ſuperuacua: vt fratres gemini. Nã ſi preceſſerit ge
mini ſuperuacuo fratres addideris. Cõpoſitio dꝫ eſſe honeſta: iucũda: varia: nã refi=
cit aĩos ac reparat ipſa varietas vt Fabiꝰ ait. ¶Vitetur igit̃ deformis verboꝝ tra
iectio vt has res o luci ad te ſcriptas miſimꝰ eſt. Vitet̃ lõga ⁊ laſciua trãſgreſſio: vt
ne exequias q̃dẽ vnꝰ inter miſerrimos viderẽ meas. Et lõga verboꝝ cõtinuatio q̃ꝫ
vnꝰ ſpũs enũciare nõ poſſit. Jn ꝓponẽdis inter ſe ptibꝰ orõnis firma lex dari non
põt: ſed cũ auribus tñ ipſiꝰ orõnis leuitati aut ſi opus fuerit aſperitati eſt cõſulen=
dũ. Frequẽtibꝰ noĩa verbis: hec aduerbijs. Subſtãtiua breuiora adiectiuis relati=
uis ⁊ ꝓnoĩbꝰ ãponunt̃: priꝰ geſta poſterioribꝰ interdũ ſunt poſtponẽda. Frequẽ=

ter ſenſum verbo claudere ſi cõpoſitio patiaꝛ eſt optimũ:ſi offendet alibi ſed cõſpi-
cue collocetꝛ. Aduerbia verbis adherent aptiſſime. Prepoſitiones preſertim mono-
ſyllabe decore poſtponunꝛ: vt in hoc loco. Et amor erga te meus. Inter ſiles caſus
diſſimiles. Aut dictio aliqua collocaꝛ cũ venuſtate: vt multa iuuenis laude ornatꝰ.
Superlatiua ⁊ aduerbia lõgiorẽ habent in fine clauſule gratiã negatiue dictiões
vt nullus nemo. Affirmatiue vt omnis. Et inſigne aliquod adiectiuũ cõſpicue col-
locaꝛ in fine vt vergilio clariorẽ inter poetas inuenies neminẽ. Idẽ ſanctitant oẽs:
ſunt hec que dicis egregia. Poſſeſſiua poſtponunꝛ. Qui que qđ relm ſuũ ante aña
venuſtate locaꝛ: vt quã cẽſes orõnẽ ciceronis hortẽſij eſt. Ornatiꝰ etiã illud eſt. In
quo libro de virtutibꝰ agiꝛ: ꝙ liber in quo. hoc tñ apertius ⁊ illic rectus ſupplẽdus
eſt. Infinita ꝟba in re terminata lugubrẽ frequẽter claudẽt orõnẽ tñ ꝟbo nõ iũgã-
tur. Imperatiuꝰ p̃teritũ futurũq; ſubiũctiui ſonãt in fine cõparatiui terminus ipꝫ
cõparatiuũ precedat: ſic ⁊ obliquꝰ nomẽ a quo regiꝛ hmõi aũt cõpoſitionis gña: ⁊
cõmutãdi ⁊ colligãdi ⁊ cõferendi inter ſe verba ex imitatione ⁊ apto iudicio malo
te diſcere. ꝙ ex p̃ceptis. ꝯtra q̃ aliqñ fit nõ indecore: ⁊ preterea ſunt minime obſer-
uationis ſuperſtitioniſq;: forſan ⁊ que nimia cura ſeniũ ac infecũditatem ingenij
afferãt. Illud ꝟo cauẽdũ in primis ne in re dura laſciui: ne in meſta leti: ne ve in le-
ta inculti ⁊ horridi videamur. Sunt nõnulle particule q̃ niſi ꝓprijs in locis ponãꝛ
fedãt orõnẽ. Quare he ſemꝑ ſunt p̃ponẽde. At: aſt: ſꝫ: aut: ac: vel: nec: neq;: ceterum:
em̃uero: verũ: ſi: ſin: quin: q̃tinꝰ: ſeu: ſiue: niſi: ni. Ex his nullã in maioribꝰ principijs
aliũde depẽdẽtibꝰ collocabis preter. At in indignatione: aut vel neq; ſeu ſiue ⁊ ni.
Poſtponũꝛ q;: ne: ve: quidẽ q̃ꝫ aũt ꝟo em̃: ⁊ amãt apponi poſt primã dictionẽ clau-
ſule depẽdẽtis p̃ſertiꝫ aũt em̃ ⁊ ꝟo: que alibi niſi poſt ſecũdã nõ collocanꝛ vt cetere:
q; ⁊ q̃ꝫ poſt illã dictionẽ quã ⁊ p̃cederet. locari volũt. Ne ⁊ ve poſtea ꝙ ⁊ vel Relique
ꝯiunctiones fere omnes preponi ſupponiq; poſſunt. Sed ex illis apte ſunt primis
initijs: Qm̃: cum: ꝙuis: etſi: ꝙꝙ: licet: qꝛ: q;: vtſi.

¶ In minoꝝ initioꝝ aliud depẽdẽtiſi: frõte: quocirca: quapropter: ꝙ obrẽ: et quare
cõſtituemus. Ergo ⁊ igiꝛ in breuioribꝰ ꝯcluſionibus itaq; vt plurimum in maiori-
bus. Quin preponiꝛ. vt num. Utiq; poſtponiꝛ. Sin nunꝙ dicitur niſi precefferit ſi
aut fuerit ſubintellectũ. Ita ꝓ valde poſtponiꝛ. vt hec nõ ita difficilia ſunt. Qꝛ nõ
potuit ante ſed dicimus em̃ ſeu qꝛ. Nõ vero. Unde nãq;. Age autem. Sane autem.
Iam autem. Enim autem ⁊c. Ac autem non. dicas poſt non ⁊ nec enim apponas.
Non tamen dixeris ne enim ⁊ ne vero. Neq; non ponitur ante nam. Nec equidem
ante atq;. Tum ⁊ geminamus quando partes ſunt pares: vt eſt vir tum doctus
tum modeſtus. Qñ vero diſpares preponimus cum et ſequitur tum indicans ali-
quid maius aut generalius: vt cum in ea re diuitijs valet: tum virtute in reliq̃s.
Decimuſquiſq; et quotuſquiſq; non quiſq; decimus dicitur.

¶ Poſtridie preponiꝛ ſicut pridie abſolute poniꝛ. Particula per prepoſitio prepo-
ſita multũ gratie habet vt periucundus pergratus. Interdũ poſt perponimus ꝙ
vt perꝙ gratus: interdum aliã dictionẽ: vt per mihi gratũ feciſti. Multo et longe
tanto ꝙto duplo triplo ⁊ ſimilia: comparatiuis etiã ſuperlatiuis preponimꝰ. Quã
ſolis ſuperlatiuis et habent ponderis multum.

¶ Poſt abs locenꝛ dictiones a t ⁊ q incipiẽtes: vt abs te abs quouis. Poſt ab vero
dictiones incipiẽtes a vocalibus ⁊ i conſenante et l r s. vt ab vno: ab ioue. ab lege.
ab rege: ab ſenatu. A vero iungi nõ patitur vocibus a vocalibꝰ incipientibus.

¶ Si quas alias apud idoneos in ordine obſeruationes inueneris ſigna. Nos em̃
properantes iam de iunctura dicemus.

¶ De iunctura. Titu. xxj.

¶ Iunctura eſt quedã verboꝝ ſtructura ⁊ collocatio ſine offenſione: in ea literarũ
ſyllabarũq; lenitate aſperitatem attendimus. Nam in ordine dictiones ſingule
et coniuncte conſiderantur non fere a ſono ſed a ſignificato quippe dicendum eſt
potius aſpere quã improprie: in iunctura cauenda eſt vocalium crebra concurſio:
ſiue hiatus. vt Uacce Enee ameniſſime impendebant. Uitanda aſperitas quãꝙ

vt acida ⁊ ſubamara inter lenia ⁊ ſuauia guſtu: ſit aſperitas aliq̄ ⁊ hiat⁹ iter ſua-
uia ⁊ rotūda delectāt faciūtq̄ amphora q̄dā ⁊ meliora: vt pulchra orōne acta oi-
no iactare. Uitāda eiuſdē litere ⁊ ſyllabe: aut vbi nimia moleſtia q̄ aſſiduitas: vt
o Tite tute tati tibi tāta tyrāne tuliſti. Itē nā cui⁹ rōnis rō nō cōſtat ⁊ rōni rō nō
eſt fidē adhibere. Interdū tn̄ in hmōi lrarū ⁊ ſyllabarū aduerſione peior eſt ſolli-
citudo q̄ negligētia. Auertit eīn ea cura a potiorib⁹ et hic metus pilliū retardat.
Itaq̄ ſat erit tenere mediū primū ꝯſiderare vocales inter quas plus hiat⁹ hꝫ o q̄
a ⁊ u q̄ o. Nā in anguſta plenior eſt. Lōgarū ſyllabarū ⁊ lrarū colliſio pei⁹. Qua-
re lōge breuib⁹ ſubijcient: Nimirū plures breues offendunt. Cauendū ne ex fine
prioris verbi ſequētis principio deforme nomen efficiamur: vt Dorica caſtra ⁊ ne
vltime precedētis ſint prime ſequētis: vt o fortunatā natā me cōſule romā. Cōſo-
nantes quoq̄ que ſunt aſperiores in iūctura rixātur: vt s vltima cū proxima que
magis ſtrident ſi ſibiipſi collidant. Plura monoſyllaba male ꝯtinuantur ⁊ ſubſul-
tāt. Multa quoq̄ breuia offendūt: ⁊ e diuerſo lōga cōtinuata tardāt orōnē. Con-
tētiones curſum. Expoſitiones tarditatē reqrūt mēbrorꝫ iciſorūq̄ iūctura nō eſt
ita vt vborꝫ ꝯſiderāda q̄ ſpūs quies efficit vt nō ſentiatur aſperitas aut hiatus.
Fugiendus quoq̄ eſt cōtinuus vſus: ſimiliter cadentiū ⁊ deſinentiū dictionū.

¶ De numeris. Titu.xij.

¶ His vitatis noſſe oportet. Orationū aliam iunctā atq̄ contextam. Aliam ſolu-
tam eſſe quali in ſermone ⁊ epiſtola niſi ſuas metas reſpectu rei quā tractant egre-
diantur. In illa tn̄ ſolutione ſuis tēporibus deſtitui nō debent ⁊ ſi nō fiant nec co-
hereant nec verba de verbis trahāt. Laxiora in his vincula quā nulla ſunt ⁊ alijs
quibuſdam numeris cōmunia eos diſſimulant ⁊ occultant. Quamobrem de nūe-
ris hoc loco precipere pleriſq̄ videbitur ſuperuacuū. Sed ne omnino illorum vi-
dearis ignarus ſic habe. Numerus eſt orationis curſus remotus a verſu ſub au-
rium menſuram aliquam cadens. grece rythmos vocatur. A metroq̄ ſic differt: q̄
rythmus ſine certo termino ſpatio temporum conſtat. Metrū certo ordine ⁊ ſpa-
tio clauditur. Utrūq̄ autem ex pedibus fit ⁊ neutro orator omnino vtitur. Uitan-
dum ergo eſt imprimis ne verificemus dū volum⁹ dicere numeroſe. Ideoq̄ i prin-
cipijs ⁊ fine clauſularū ſat erit vnū longū aut duos breuiores obſeruare. In me-
dio ſparſim totidē pluresve: vt ad vltimū apte ꝯuenit. Obſeruandūq̄ ceſſantem
numerū verbis inanib⁹ cōpleam⁹ nec ſtudiū opis appareat. Optime a lōgis ici-
pitur. Recte aliqn̄ a breuibus. Syllabe longe grauē. Breues celerē reddūt oratio-
nem. Que quidē ꝯtexta tria habet formas. Inciſum mēbrū periodū. Inciſum ſiue
coma eſt pars membri hoc eſt ſenſus non expleto numero ꝯcluſus. Mēbrū ſiue
colon qd̄ fit ex inciſis eſt ſenſus numeris cōcluſus. ſꝫ a toto corpore abruptus: et p
ſe nihil efficiens. Periodus ſiue circuitus q̄ fit ex inciſis ⁊ mēbris eſt ſenſuum ⁊ to-
tius corporis illa cōprehēſio ſuo numero terminata: q̄ aut cōſtat mēbris inciſiſq̄
plures ſenſus habentibus aut eſt ſimplex quū ſenſus vni⁹ maiore ambitu circun-
ducitur. Ubicūq̄ fuerit acriter ⁊ inſtanter pugnandū mēbratim ceſimq̄ dicemus:
mēbratim etiam plerūq̄ narrabimus. Periodus proemijs maiorum cauſarum
et epilogis et amplificationibus apta eſt. Initijs optimus eſt amphimacus pes: q̄
conſtat ex ſyllaba breui inter duas longas. Idem etiam fini cōuenit. Peon qui eſt
ex longa ⁊ tribus breuibus: ⁊ alter qui ex tribus breuibus ⁊ longa orienti et medie
orationi eſt aptior. Dochimus ex duabus longis inter duas breues ⁊ vltima lon-
ga quouis loco aptum eſt dum ſemel ponatur. Dactylus qui eſt ex longa ⁊ duab⁹
breuibus claudit precedente amphimachro aut iābo qui eſt ex breuibus ⁊ longa.
Claudit iambus precedente ſpondeo qui eſt ex duab⁹ longis. Claudit ⁊ ſpōdeus
poſtpoſitus amphimachro. Sed duo ſpōdei in fine non ꝯiungantur. Pyrrichius
quoq̄ qui fit ex duabus breuibus aptus eſt precedente choreo qui eſt ex longa et
breui. Claudit et dichoreus hoc eſt geminus choreus ſibiipſis iunctus. Cauen-
dum ne ſimili ſtructura ſepe et continenter vtamur. Eſt autem ſtructure qualitas
tripartita aut enim rotunda eſt ideſt volubilis: aut plena ideſt cūrrēs aut grauis

inſtabilis et reſiſtens ijs vitia opponunt. Reſiſtēti aſpera ⁊ ɔfragoſa. Procurrenti fluxa volubili cōtorta ⁊ nimis rotata. ¶ Struimus ꝗdē quatuor modis ɔuerſione verboꝛ. Allectione: detractione: immutatione. Obſeruādū ꝗꝫ vt frequētiora ſint rotūda ꝙ plana. Oratione numeroſa raro et breui vti debemus. nam agnoſcit et tollit fidē ⁊ veritatē. Utimur ea vbi aut laudandū eſt ornatius aliꝗd: aut exponenda narratio cū dignitate: aut amplificanda res eſt. In demonſtratiuo ſi laudatio eſt vtimur rotunda et plana ſtructura. Si vituperatio rotūda ⁊ graui. In deliberatiuo plana et graui. In iudiciali rotūda. In tenui plana: In mediocri rotūda ⁊ plana. In amplo rotūda ⁊ graui. In principijs quoꝗꝫ rotunda ⁊ graui. In narratione rotunda et plana. In indignatione aut miſeratione graui. In exceſſu rotūda et graui. In partitione rotunda aut plana. In inductione plana et graui. In enthimemate varie prout eius fuerit genus. in clentico rotūda. In dictico plana. in gnomico graui. In parardigmatico graui ⁊ plana. in ſillogiſtico rotūda. Perſone graues: vt pater ſenex: ruſticus. Imperator plana et graui vtetur. Iuuenis miles ⁊ quecūꝗꝫ concitata perſona rotūda et graui. Structuram grauem ſiue quadratam facit peon primus precedente pyrrichio. Confragoſam pyrrichius vel tribrachus precedente ſpondeo. Delūbem mollem ⁊ fluxam reddit in penultimo tribrachus ſequente dactylo vel pyrrichio vel moloſſo vel anapeſto.

¶ De ornatu. Titu. xxiij.

¶ Iā de ornatu precipiam⁹ in quo pluſꝙ i ceteris popularis illa laus oratoris apparet. nā emēdate et perſpicue dicere eſt tāꝙ vitio carere. Inuenire acute ⁊ diſponere prudēter etiā iperiti ſolēt. ornat⁹ ꝟo eſt ꝗ admiratione excitat palmam dat oratori. Excolenda eſt ergo ois illa pinguis puerilis: ⁊ plana cōpoſitio: qua tanꝙ firmiter ire ⁊ currere didiciſti. Nūc eīn incedendū ⁊ currendū velut ſaltare ⁊ ad tibiā ſalire ⁊ i orbē atꝗꝫ i caput te vertere ⁊ geſticulare eſt opus. Sit igit hic ornat⁹ virilis ⁊ tāꝙ ſanguine ⁊ virib⁹ niteat: nec effeminata lenitate ⁊ fuco ſe oſtētet. Sꝫ primū ꝟba reb⁹ aptent. Sciamuſꝗꝫ oē i proprijs male diſpoſituꝫ male figuratū et collatū inornatum eſſe. Corrupta oratio (vt ait Fabius) in verbis maxime improprijs redūdātib⁹ cōprehēſione obſcura: cōpoſitione fracta vocū ſimiliū aut ambiguarū puerili captatione ɔſiſtit. itaꝗꝫ vitet humilitatis tumoriſꝗꝫ vitiū ⁊ ea ſeruēt que ſunt de perſpicuitate ordine ⁊ iūctura ꝓcepta. Uitet pleonaſmos ꝗ ſuperuacuis verbis oneratur oratio. vitet ⁊ cacozilo. i. mala affectatio ꝗ ꝑ oē genus dicēdi peccat. nā tumida ⁊ exilia ⁊ predulcia ⁊ abūdātia ⁊ acceſſita ⁊ exultātia ſub idem nomen cadūt. Deniꝗꝫ cacozilō vocatur qd ꝗdē vltra virtutē quoties ingeniū iudicio caret: ⁊ ſpecie boni fallitur omniū in eloquentia vitiorum peſſimū.

¶ De duplici ornatu. Titu. xxiiij.

¶ Ornatus (vt ait Cicero) duplex eſt. vnus ſimpliciū ꝟboꝛ: alter collocatoꝛ. Simplex ꝓbat i ꝓprijs vſitatiſꝗꝫ ꝟbis ꝗ aut optime ſonāt aut rē maxime explanāt. In alienis qd aut trāſlatū aut factū aliūde vt mutuo: aut factū ab ipſo aut nouū aut priſcū ⁊ vſitatū: ſꝫ etiā inuſitata ac priſca ſunt i ꝓprijs niſi qd raro vtimur. Collocata aūt verba hn̄t ornatū ſi aliꝗd incōcinnitatis efficiūt qd ꝟbis mutatis nō maneat: manēte ſnia. Ergo nō ſat erit. Philippe pulchris vti ſentētijs: ſꝫ opus ē eas venuſte ⁊ culte nūc ɔtrahere nūc diffuſius explicare. Nōne illud negocij: ⁊ hoc beneficij ɔcinnius eſt: ꝙ illud negociū ea res ⁊ hoc bn̄ficiū. Multū glie parū moleſtie multā gloriā ⁊ paruā moleſtiā. Ueni pōtificis ⁊ ſalutādi cā: ⁊ veſtri ſalutandorum pulchri⁹ ꝙ pōtificē ⁊ nō ſalutādi: illud ꝟbale nomē: hoc gerūdiū eſt. Cetera id genus ꝙ eius generis hui⁹ rei mihi venit i mētē quā hec res. Nihil loci eſt ſegnitie ꝙ nō eſt tp̄s ſegnitie. Suus eſt cuiꝗꝫ mos quā ꝗꝗꝫ hꝫ morē ſuum. Nihil hoc hoie meli⁹ ꝙ nullus hoc hoie melior. aphrican⁹ ſingularis ⁊ vir ⁊ iperator: ꝙ ſingularis vir ⁊ ſingularis iperator: ſiue tū virtū imperator. Maxime rarū genus ꝙ rariſſimū genus. Parce metu ꝙ parce metui. Nam antiqua modo obſcura non ſint quandoꝗꝫ ornāt orationē. Gratius dr̄. hoc eſt mihi iucūditati ꝙ iucūdū. Opus eſt facto ꝙ tacere. Eſt magne virtutis vel magna virtute: ꝙ habet magnam virtutē.

d facias velim: ꝙ id facias volo. Tria ꝯtinua verba vel aduerbia ſiue diuerſe ſiue
ffinis ſignificationis tanꝙ per gradus inſurgentia quātū venuſtatis ⁊ viriū ha=
ent. Nōne cultius ⁊ honeſtius. Non ſum cū illo rixatus ne vidi quidē ꝙ nō ſolum
am illo nō ſum rixatus: ſed profecto non vidi. Nōne copioſius et neruoſius illud.
Si te literis et virtute munire et ornare curaueris: ad idꝙ inuigilaueris ⁊ poſtha=
itis ceteris incubueris: ꝗ̄ta premia cōmodoꝝ honoris ⁊ glorie cōſequeris: ꝙ ſi te
teris ⁊ virtute ornaueris magnā vtilitatē ⁊ gloriā nāciſceris. Quid moneā plura?
ī nihil fere ſit qđ nō poſſit bñ ⁊ diuerſo mō niteſcere. ⁊ eruditiꝰ: ornatius: honeſtiꝰ:
ratius: illuſtrius: dulcius: letiꝰ breuius ⁊ effuſius dici. Talia ſunt igit̃ apud aucto
es diligēter obſeruanda ⁊ ſi qua volumina huiuſce rebꝰ accurate ſcripta reperiunt̃
int lectitāda. Si quos etiā ſenſus argutos dulces graues inueneris excerpe ⁊ an=
ota vt ſi tibi in tpe nō ſuccurrerint tāꝙ ex recondito depromere valeas. Nos hec
aucula tāꝙ ex immēſo mari guttā digito delibauimus. Multi preterea loci multe
pl'e et integre orationes ſunt mandande memorie: vt ad imitandū te erigas et ex
lis velut colorē ⁊ habitū ducas. Reliqua dignitas qua orationem varietate diſtin=
uas ipſam exornat. In verboꝝ ⁊ ſnīarū exornationes diuidit̃. Uerboꝝ exornatio
ſt que ipſius ſermonis inſignita cōtinet̃ ꝑpolitione. Snīarū que non in verbis ſed
ı ipſis rebus quādam habere dignitatē. Uerboꝝ lumina que tanꝙ ſtelle per totā
ꝑarguntur orationem. hec ſunt ex Cicerone contracta.

¶De coloribus rhetoricis. Titu.xxv.

[Repetitio quū cōtinetur ab vno atꝙ eodē verbo in rebus ſimilibꝰ ⁊ diuerſis prin
ıpia ſumuntur. vt ſcipio numātiam ſuſtulit. ſcipio carthaginē deleuit. Scipio pa=
em peperit. Scipio ciuitatē ſeruauit. hec eſt venuſta ⁊ acris ꝯuerſio per quā nō an
e primū repetimꝰ verbū ſed ad poſtremū ꝯtinēter reuertimur vt penos populus
omanus iuſticia vicit armis vicit liberalitate vicit. hec acris eſt.
[Cōplexio que vtrūꝙ cōplectitur exornationē in primi poſtremiꝙ verbi repetitio
ıe: vt quē ſenatus dānauerit: quē olim exiſtimatio dānauerit cū vos veſtris ſenten=
ijs abſoluetis. hec cōmouet. Traductio que ī eadē oratione idē crebro verbū collo
at vel ſimplex vel equiuocum. Simplex vt cum tu hominem appellas qui ſi fuiſſet
omo nūꝙ tam crudeliter hominis vitam petiſſet. Equiuoce vt cur id tam ſtudioſ=
curas qđ tibi multas dabit curas. hec concinna eſt.
[Contentio quum ex contrarijs rebus oratio cōficitur: vt in re frigidiſſima cales.
In feruentiſſima friges. hec grauis eſt et ornata.
[Exclamatio que conficit ſignificationem alicuius doloris aut indignationis ho=
ıinis: aut loci: aut rei: vt o perfidioſe fregelle: ꝙ facile ſcelere veſtro contabuiſtis
ec congrua et rara irritat.
[Interrogatio ꝗ̄ quū enumerata ſunt ea ꝗ̄ obſunt cauſe aduarſario. ꝯfirmat ſupe
iorē orationē: vt aliquē exorari oportuit ꝗ iſta ꝓhiberet ac fieri nō ſineret an non.
[Ratiocinatio per quā ipſi a nobis rōnem poſcimus quare quicꝙ dicamus ⁊ cre=
ro a nobis petimus ⁊ reddimus vniuſcuiuſꝙ propoſitionis explanationem hec
ermoni accommodata attentionem cum venuſtate captat.
[Sententia eſt oratio ſumpta de vita que aut quid ſit aut quid eſſe oporteat in vi
a breuiter oſtendit: vt liber is eſt exiſtimandus qui nulli turpitudini ſeruit. Eſtꝙ
implex vel duplex vel cum ratione. hec grauis eſt et ornata ſi rata.
[Contrarium quod ex duabus rebus diuerſis alteram breuiter ⁊ facile confirmat
t nam qui ſuis rationibus inimicus fuerit ſemper eum quomodo alienis rebꝰ ini=
nicum fore ſperes: hec firmiter comprobat.
[Membrum eſt res breuiter abſoluta ſine totius ſententie demonſtratione que
e nouo alio membro orationis excipitur: vt et inimico proderas et amicum lede=
as et tibijpſi non conſulebas.
[Articulus quum ſingula verba interuallis diſtinguuntur ceſa oratione: vt Acri=
nonia voce vultu aduerſarios perterruiſti. hec acris eſt.
¶ Continuatio denſa et continuans frequentatio verborum cū ſolutione ſnīarꝫ

Et ſit in ſententia. Contrario. Concluſione. In ſententia vt eſt nõ multũ fortu=
na poteſt obeſſe qui ſibi firmus in virtute q̃ in caſu preſidium collocauit.
¶ Cõpar qđ hꝫ in ſe membra orationis de quibus ante diximus: conſtantia ex pa=
ri fere numero ſyllabarũ: vt in prelio mortẽ pr̄ oppetebat. Dum filius nuptias cõ=
parabat. hec omnia graues caſus adminiſtrabant.
¶ Similiter cadẽs quũ in eadẽ cõſtructiõe verboꝝ duo aut plura ſunt verba q̃ ſilr
hiſdẽ caſibus efferunt: vt hoiem laudas egentẽ virtutis: abundantem felicitatis.
¶ Silr deſinẽs quũ tametſi caſus nõ inſunt ꝟbis tñ ſil'es exit⁹ ſũt vt turpiter au
des facere. Neq̃ter ſtudes dicere. Uiuis inuidioſe. Delinq̃s ſtudioſe. Loq̃ris odioſe.
¶ Annominatio eſt quũ ad idẽ verbũ ⁊ nomẽ accedit cõmutatione vocũ vel addi
tione vnius vel litere vel ſyllabe aut pluriũ ita vt ad res diſſimiles ſimilia verba
accõmodent. ⁊ fit plurib⁹ modis attenuatione aut cõpreſſione eiuſdẽ litere vt hic
venit ad te anteq̃ rome venit. Productione: vt hũc annũ dulcedo ducit ad auiũ.
Breuitate vt hic nõ tã curã diligit q̃ curiam. Addendis literis: vt hi ſibi poſſent
imperare niſi amori malent abtemperare. Demẽdis: vt ſi lenones vitaſſet tãq̃ leo
nes. Trãſferẽdis: vt vanus: nauus. Cõmutandis. vt diligere: dirigere. Reliqua ge
nera annotationũ tria ſunt primũ tale. Quid veniã qui ſim. quare veniã. quẽ inſi
mulem: cui proſim: quẽ poſtulẽ breui cognoſcetis. Alterũ tale videamus: ne oino
patres cõſcripti circũſcripti putent. Tertiũ genus ſit in caſuũ eiuſdẽ nois cõmu=
tatione: vt alexander vicit. Alexandri interfuit. Alexandro placuit. Alexandrũ de
cuit. Alexandro gaudebant. Uel diuerſorum. vt tib. Graccus. C. gracchi morbano
Saturniũ. O druſe. Sulpitio. hec feſtina ⁊ varietate delectat.
¶ Subiectio cũ iterrogam⁹ aduerſarios: aut ipſi a nobis querim⁹ q̃d ab illis aut
cõtra nos dici poſſit. Deinde ſubijcim⁹ id qđ opꝫ dici: aut nõ opꝫ: aut nobis adiu
mẽto futurũ ſit: aut illis offuturũ vt quero igit̃ vnde iſte tã pecunioſus ſit factus.
¶ Amplũ patrimoniũ relictũ eſt; non ad patris bona venerunt. hereditas ab ali
quo obuenit nõ põt dici: ſed etiã neceſſarijs oibus exheredatus eſt primum aliq̃d
ex lite aut ex iudicio cepit: nõ modo id nõ facit: ſed etiã inſuper grandi ſponſione
victus eſt ergo ſi ita non eſt locupletatus: aut iſti domi naſcitur aurum. aut vnde
pecunias accepit nõ eſt licitũ. hacq̃ue acrimoniã hꝫ ⁊ grauitatẽ certumq̃ indicat
rei finẽ confirmando et confutando in graui genere vtimur.
¶ Gradatio i qua nõ ante ad ꝯñs ꝟbũ deſcẽdit q̃ ad ſupius ſit aſcẽſuꝫ: vt q̃dlibet
licet: qđ licet pñt: qđ pñt audẽt: qđ audẽt faciũt: qđ faciũt vobis moleſtum nõ eſt.
¶ Diffinitio que rei alicuius proprias amplectitur poteſtates breuiter et abſolu=
te: vt auaricia eſt iniurioſa appetitio alienorum.
¶ Trãſitio que oſtendit breuiter quid dictum ſit proponit. item breui quid conſe=
quatur vt mea in iſtum beneficia diximus: nunq̃ mihi gratiam retulerit accipite
hec commonet et properat auditorem.
¶ Correctio que tollit id qđ dictum eſt et pro eo id qđ magis idoneũ eſt: reponit:
vt quid ſi hoſpites rogaſſet. immo innuiſſet.
¶ Occupatio quũ dicimus nos preterire aut neſcire aut nolle dicere id qđ maxi=
me tunc dicimus: vt non dico te a ſocijs pecuniam accepiſſe.
¶ Disiũctio cũ coꝝ de quib⁹ diximus aut vtrũq̃ aut vnũquodq̃ certo concluditur
verbo numãtiã delenit. Carthaginẽ ſuſtulit. Corinthũ deiecit. Fregellas euertit.
¶ Cõiũctio quũ interpoſitione verbi et ſuperiores partes orationis cõprehendũ
tur et inferiores: vt forme dignitas aut morbo defloreſcit aut vetuſtate.
¶ Adiũctio quũ verbũ quo res cõprehenditur: nõ interponim⁹: ſꝫ aut primũ aut
poſtremũ collocamus: vt defloreſcit forme dignitas aut morbo aũt vetuſtate.
¶ Cõduplicatio quũ rõne amplificatiõis aut cõmiſerationis eiuſdẽ vni⁹ aut plu=
riũ verboꝝ iteratio fit. vt tumultus. C. Gracchi. tumultus domeſticus ⁊ iteſtinos
cõparat cõmotus nõ eſt: quũ tibi pedes aut mater amplexaretur nõ eſt cõmotus.
¶ Interpretatio q̃ nõ iterãs idẽ reintegrat ꝟbũ ſꝫ id cõmutat qđ cõpoſitũ eſt alio
verbo qđ idẽ valet vt patrẽ nepharie verberaſti: parẽti manus ſcelerate iniecisti.

[Cōmutatio quū due ſnie inter ſe diſcrepātes ex traiectiōe ita efferūt vt a priore
oſteriori ɔtraria priori pficiſcať.vt hoc mō:eſſe opꝫ vt viuas nō viuere vt edas.
[Permiſſio quū oñdim⁹ dicēdo nos aliquā rem totā tradere ⁊ cōcedere alicuius
oluntati ſic. Qđ mihi reliquuꝫ eſt vr̄e condono ptāti:Uos me vr̄o pacto vtamini.
butamini:imponite in me quicquid licet:ſtatuite:dicite obtemperabo.hac ad mi
ricordiam commouendam.maxime in concluſione vtimur.
Dubitatio cū querere videť orator vtrū de duobus quid poti⁹ aut quid potiſſi
um de plurib⁹ dicat:vt offuit mihi cōſiliū tuū:ſiue ſtultitia:ſiue malitiam dicere
pꝫ:ſiue vtrūqꝫ.Expeditio quū rationib⁹ cōplurib⁹ cōnumeratis quib⁹ aliquid ne
aut non fieri potuerit:cetere tollunť vna relinquiť:quā nos inendim⁹.vt neceſſe
t quū cōſtet ipſum fundū:noſtrū fuiſſe oſtendas te aut vacuū poſſediſſe aut vſu
uctuariū fuiſſe:aut emiſſe:aut hereditate tibi eueniſſe.
Uacuū cū ego adeſſem poſſidere potuiſti.Tuū etiam nunc vſufeciſſe non potes.
mptio nulla pferť.hereditate tibi me viuo pecunia mea venire non potuit.Reliñ
iitur ergo:vt me fundo deieceris.hec in cōiecturali augmētatione valet.
Diſſolutio que coniunctionibus verborum e medio ſublatis ſuperatis pertibus
fertur:vt gere morem parenti:parce cognatis:obſequere amicis: obtempera legi
is:hec acrimoniam habet.
Preciſio cū dictis aliquib⁹ reliquū qđ ceptū eſt dici inchoatū relinquiť in audien
i iuditio.vt popul⁹ roman⁹ me nolo dicere.Te aūt ignominia dictum putauit.
Cōcluſio q̄ breui argumētatione ex his q̄ añdicta ſunt aut facta ɔficit neceſſario cō
quať hoc mō.Qđ troia ſine philorecte ſagittis capi nō poterat:he aūt nihil aliud
erūt niſi ꝙ alexādrum pertulerūt hūc extinguere id nimirum capi fuit Troiam.
Nominatio que nos admonet vt cuius eſt nomen aut non ſit:aut non ſatis ido-
um ſit eā nolmet idoneo vero nominemus aut imitationis aut ſignificatiōis cā
rudere:vagire:ſibilare:⁊ fragor ciuitatis.
Pronominatio que ſicuti cognomine quodam extraneo demonſtrat id quod ſuo
nine non poteſt appellari vt ſi quis de gracchis loquens. An non aphricani ne
tes iſtiuſmodi fuerunt inquiat.
Denominatio que a verbis propinquis ⁊ finitimis trahit orationem que ſuo vo
ulo ſit appellata:vt liber p vino:ceres p pane. hec fit denominādo inuentū ab
entore:inuētorē ab inuēto:dñm ab inſtrumento.Id qđ fit ab eo quod facit:id qđ
t ab eo quod fit.Contentū a continente.cōtinens a contento.
Circuitio cum rem ſimpliciter aſſumptam circunſcribit elocutione:vt Scipionis
dentia Thartaginis opes fregit.
Trāſgreſſio q̄ v̄borū pturbat ordinē ꝑuerſione aut traiectiōe vt hec vobis deos
rtales arbitror dediſſe p pietate vr̄a ⁊ inſtabilis in iſtū plurimū fortuna valuit.
uper latio eſt oratio ſuperans veritatē alicu⁹ rei augendi minuendi ve cauſa.
ſumitur aut ſeparatim:vt imperij magnitudinē ſolis ortu atqꝫ occaſu metiež:
cum comparatione per ſimilitudinem:vt niueus candor: ſiue per preſtantiam:
us ore ſermo melle dulcior profluebat.
ntellectio cū res tota parua de parte cognoſcitur:aut de toto pars de vno plura
luribus vnum.
buſio que verbo ſimili ⁊ propinquo pro certo ⁊ proprio abutitur: vt vires ho
um breues:longum conſilium.
ranſlatio quū verbū in quandā rē tranſferť ex alia re:que propter ſimilitudi
ete videtur poſſe tranſferri:vt italiā tumultus expergefecit:et quis eius ſatur
udelitatē.Ea vtemur cauſa rei ante oculos ponende aut breuitatis:aut obs
tatis vitande:aut agendi:aut minuendi:aut ornandi.
ermutatio eſt oratio aliud verbis aliud ſentētia demōſtrans : vt ſi canes fungē
fficio lupor ſi:cuinam preſidio peculiaria trademus.Et ſi multitudine. Argu
to. Contrario: Cauſa laudis vel vituperationis.

De exornationibus ſententiarum.

¶ In exornationibus rerum hec vitia vitanda ſunt. Stultũ: Contrariũ: Superua=
cuũ: ſunt autẽ hec. Diſtributio quũ in plres res aut pſonas negocia q̃dã certa diſp=
tiunt. Licentia quũ apud eos quos aut vereri aut metuere debemus tñ aliquid p
iure nr̃o dicimus qd eos minime offendat. aut quos hi diligunt cũ in aliquo erra=
tu vere reprehẽdi poſſe videnẗ. Et fit p acrimoniã cũ mitigatione q̃ fit obiurgando
aliquem. vt ipſe ſe cupit obiurgari. Simulando nos tinere. ne diſpliceat obiurgan
di modus quem ſcimus placiturum.

¶ Diminutio eſt cum qua aliquid ineſſe nobis: aut in his quos defendim⁹: aut for=
tuna: natura: aut induſtria: dicemus egregium quod ne ſignificet arrogans oſten
tatio diminuitur: ⁊ attenuatur oratio.

¶ Deſcriptio que rerũ cõſequentiã cõtinet perſpicuã ⁊ dilucidã cũ grauitate expo
ſitionem. Diuiſio que rem ſemouens a re vtranq; abſoluit ratione ſubiecta.

¶ Frequentatio quũ res in tota cauſa diſperſe coguntur locum in vnum quo gra
uior aut acrior aut crimino ſior oratio ſit.

¶ Expoſitio quũ in eodẽ loco manemus: ⁊ aliud atq; aliud dicere videmur. Ea fit
dupliciter eadem rem commutando: et de eadem re interpretando exornationes.
Cõmutãdo in verbis in pronunciando: in tractãdo. Tractãdo autẽ per ſermocina
tionem ⁊ execntionem exornationes interponende ſunt he.

Sententia ſimplex cum ratione: ⁊ ſine ea.

Sententia duplex ſine ratione ⁊ cum ea.

Contrarium. Similitudo. Exemplnm. Concluſio.

¶ Cõmoratio cũ in vno loco firmiſſimo quo cauſa tota cõtinetur maneẗ diutius et
eodem ſepius reditur. Contentio per quam contraria referuntur.

¶ Similitudo eſt oratio traducẽs ad rem quãpiam aliquid ex re diſpari. Et ſumi
tur cauſa ornandi per contrarium. Probandi per negationem. Apertius dicendi p
breuitatem. Rem ante oculos ponendi per colationem.

¶ Exemplum eſt alicuius dicti aut facti preteriti cum certi autoris nomine propo=
ſitio. Sumitur hiſdem de cauſis quibus ⁊ ſimilitudo.

¶ Imago eſt forme cũ forma quadã cũ ſiĺitudine collocatio. hec ſumiẗ cauſa laudis
aut vituperationis adducendo aduerſarios in odium in inuidiam in contemptũ

¶ Effictio quum exprimitur atq; effingitur verbis corporis cuiuſpiam forma quo
ad ſatis ſit ad intelligendum.

¶ Notatio quum alicuius natura certis deſcribitur ſignis: que ſicuti note quedam
nature ſunt attributa.

¶ Sermocinatio quũ alicui pſone ſmo atribuiẗ ⁊ his exponiẗ cũ rõne dignitatis.

¶ Confirmatio cũ aliqua que nõ adeſt perſona confingitur quaſi adſit. Aut quũ res
muta fit eloquens. Aut quũ res informis formata: ⁊ ei attribuitur oratio ad indi
gnitatem accommodata: aut actio quedam.

¶ Significatio que plus ad ſuſpicionem relinquit. q̃ poſitũ eſt in oratione. Ea que
fit per exuperationem. Ambiguum: Conſequentiam. Abſciſionem et ſimilitudinẽ.

¶ Breuitas eſt res ipſis tantummodo virbis neceſſaria expedita.

¶ Demonſtratio quũ ita res verbis exprimitur vt geritur negotium: ⁊ res ante ocu=
los eſſe videatur: id fiet ſi cõprehendemus que facta erũt ante poſt in ipſa re: ⁊ ſi nõ
recedemus a verbis conſequentibus ⁊ circunſtantibus.

¶ De conſtructione. Titu. xxvij.

¶ Cũ ea que ad partes orationis ⁊ ad ipſam elocutionem attinet ſatis plane ⁊ enu
cleate perſtrinxerim: perlibenter hic conquiſcerem niſi vererer ne illorũ que ad con=
firmandum ⁊ confutandum ſunt neceſſaria ſummariam nobis rationem exigeres.
Incidit enim ſepe vt ſic in epiſtola vt in foro aliquid oppugnemus aut defendam⁹
tanq; in concione laudes aut infamiam demonſtremus. Conſultemuſq; ⁊ ſuadem⁹
vt in ſenatu. Quare de his omnibus et de pronunciatione et memoria ſic quedam
attingere ſtatuit: vt quum ad Ciceronem Fabiumq; perueneris plane. hoſpes non
videaris

De partibus conſtitutionum. Titu.xxviij.

Ex trib⁹ igit illis qs dixim⁹ cōſtitutiōib⁹ naſcit iudicatio ad quam hic ⁊ illinc to
a ſe orō diriget. Ea in legitia ⁊ iudiciali reperit ex rōne a parte rei firmamēto a pte
actoris. Rō: occidi qr illa patrē meū occiderat. Firmamentū vt nō debuit a te occidi
Judicatio an iure occiderit. In conicecturali reperitur ex intentione criminis: vt oc
cidiſti hominem ex inficiatione: vt non occidi. Judicatio erit. occiderit ne.

Legitima cōſtitutio in ſex partes diuidit. In ſcriptū ⁊ ſniam: quū hec iter ſe aut
ipſoꝝ alterū a ſcriptoris volūtate vident diſſentire. In cōtrarias leges: quū alia iu
bet aut pmittit. alia vetat. In ambiguum. cum ſcriptū duas: vel plures ſnias ſigt
In diffinitionē quū controuerſia eſt quo noie factū appellet. In rōcinationē: quū
res ſine ppria lege venit in iudicium: ⁊ ab alijs legibus ſimilitudinem aucupatur.

Juriſdicialis duplex eſt. Abſoluta in qua ineſt firma defenſio. et Aſſumptiua que
aſſumpta extranea re comprobatur.

In abſoluta iuris partes conſiderantur que ſunt. Natura. Lex Conſuetudo Ju
dicatiuum: equum ⁊ bonum pactum.

hec ⁊ ſupiora capita magno ingenio ⁊ arte tractāda ſunt: quā aliqſi ex libris rheto
rum latius diſces. In legitima em̄ pro ſcripto vrgendus eſt aduerſarius. Interroga
tione ſciret ſcriptū. Collatione ſcripti et facti. Irriſione. Infirmatiōe ſcdm iuris par
tes. Aſſertione noſtra probabili. Exemplis ⁊ loco communi in eum qui ꝯtra ſcriptū
fecerit ⁊ querat facti defenſionem: ac pro ſententia ſcripti commodās breuitas lau
danda. Accuſandus calumniator verba ⁊ litteras ſequentis. Nec quod ſcriptuꝫ eſt
fieri poſſe ⁊ contra voluntatem ſcriptoris. In probanda alia ſnia que non congruat
Exempla ſimilia pro ſententia contra ſcriptum ſunt afferenda. Locus communis
erit contra recitantem ſcriptum non conſideranda voluntate ſcriptoris. In contra
rijs ſcriptis videndum eſt nunquid eis abrogatum derogatum ve ſit. Inde an aio
in parte diſſentiant. Tunc recitandum. Collaudanduꝫ. interpretandumqꝫ eſt vtrū
qꝫ ad noſtram vtilitatem partibus iuris.

In ambiguo an in ambiguum ſit queremus qꝫ ſi eſſet vera ſententia non elicere
tur. ſed cum eruatur ⁊ iuſta: non eſſe ambiguum concludemus.

In diffinitione apta cauſa ⁊ breui deſcriptione vtemur. In factum conferemus.
Tum cōtraria ratio vt falſa inutilis inepta iniuſtaqꝫ refelletur. Locus cōis erit con
tra accuſantem aut petentem: nec modo: nec loco: nec tempore congruo.

In ratiocinatione ſimiliter aut diſſimiliter ſcripta iudicataqꝫ comparabimus.
Deinde caſu an voluntate nihil de ea reſcriptum ſit: conferemus.

Aſſumptiue partes ſunt quatuor. Conceſſio criminis. Remotio eius. Tranſlatio
⁊ Comparatio.

Conceſſio diuiditur in purgationem ⁊ deprecationem.
Purgatio in Imprudentiam: Fortunam: neceſſitatem.
Deprecatio erit ſi qua cauſa nobis ignoſci poſtulabimus.
In remotione confertur crimen in rem: in hominem.
In tranſlatione confertur crimen in aliorum peccata.

Cōparatione vtemur. ſi dixerimus alterutrum facere neceſſe fuiſſe. Quod feceri
mus fuiſſe latius.

Conjecturalis ratio in ſex partes diſtribuitur.

Probabile	Argumentum.
Collationem.	Conſecutionem. ⁊
Signum.	Approbationem.

Probabile diuidit, in cām facti ⁊ vitā ei⁹ q̄ feciſſe dr. Cauſa colligit ex ſpe commo
doꝝ ⁊ vitatiōe incōmodoꝝ. Cauſe vel recte ſunt ex veris ⁊ bonis vel praue ex fal
ſis opinionib⁹ ſed peſſimis affectib⁹: vt ira: odiū: inuidia cupiditas: ſpes: ambitus
audacia: met⁹. Itē fortuna: ebrietas: ignorantia. In vita ſpectatur peccādi ꝯſuetu
do ⁊ animi corruptio. Ad hūc locū faciunt attributa perſonis: vt nomē: natura vir
tus: fortuna: habitus: affectio: ſtudia: conſilia: facta: caſus: orationes. Nature ſunt
ſexus: natio patria: cognatio etas commoda ⁊ incommoda a natura data.

¶Collatio diſtinguit̃ in cõparationẽ rei cũ aliis hoibus ⁊ rõnum cum rationibus.
¶Signi ſex partes ſunt:locus:tp̃s:ſpaciũ occaſio:ſpes pficiẽdi:ſpes celãdi.Loc⁹ cõſiderand⁹ an celebris vel deſert⁹ ſacer vel pphan⁹.Publicus vel priuatus vel cõis Qui loci attingãt.Tempus cõſideratur qua parte anni.Die ac noctu ⁊ qua hora.
¶Spaciũ ſatis ne fuerit ad rẽ pficiẽdã.Scierit ne reus ſatis ſpacij ſe habiturum.
¶Occaſio idonea ne fuerit ad rem adoriendam an alia melior aut preterita aut non expectata.
¶Spes perficiendi colligitur.Si ſigna ſuperiora concurrent.Si facultas agentis ⁊ conſilium.Si leſi debilitas demonſtrabitur ſpes celandi comprehenditur ex conſciorum qualitate ⁊ ex adiutoribus.
¶Argumẽtũ diuidit̃ in pteritũ ante rẽ geſtam:nunquid pauerit:egerit:dixeritve. Inſtãs dũ res fieret:nũquid ad alioꝝ ſenſus puenerit. Cõſequẽs q̃ poſt ea factũ dictum.Qđ iudiciũ apparuerit reptũve fuerit.Cõſecutio colligit̃ ex Rubore:Pallore:Titubatione:Pollicitatione:⁊ reliquis corrupte conſcientie ſignis.
Approbatio q̃ fit cõfirmata ſuſpicione habet locos pprios q̃ ſunt ſolius accuſatoris vel defenſoris.Locos cões quibus vterq; vti põt.Cões locis ſumũtur a teſtib⁹ contra teſtes quoꝝ vita:autoritas ⁊ teſtimoniorum conſtantia eſt aduertẽda a queſtionibus ⁊ contra.Ab argumentis ⁊ contra.A rumoribus et contra.

¶De argumentationibus. Titu.xxix.

¶Supereſt vt dicamus de argumentationibus que aut neceſſarie aut probabiles ſunt.Neceſſarie fiunt per complexionem:enumerationem:concluſionem.
¶Complexio aut ſimplex eſt aut neceſſaria.Simplex in qua vtrum conceſſeris reprehenditur:vt ſi improbus eſt cur vteris ſi probus cur accuſas.Neceſſaria vt ante viuere aut mortuum eſſe concedas:neceſſe eſt.
¶Enumeratio eſt quũ multis reb⁹ excluſis vna reliqua cõfirmatur. aut oĩbus rebus excluſis ↄtrariũ excluditur.Hec inter exornationes expeditio dicitur.
¶Concluſio neceſſaria conſecutione conficitur:vt ſi ego aberam cedi intereſſe non potui:eodem inter exornationes nomine appellatur.
¶Probabiles fiunt per ſigna credibilia iudicata comparabilia.
¶Signa colliguntur ante negocium:in negotio poſt negotium.Credibilia faciunt ea que ſolent fieri ⁊ attributa perſonis.
¶Judicata ſunt aut religioſa:aut communia:aut approbata.
¶Comparabilia conſtant ex imagionatione collatione et exemplo.
¶Preterea oĩs argumentatio aut tractat̃ p iductionẽ aut cõcinnationẽ.Inductio fit ex ſimilibus:diſſimilibus contrarijs:habetq; partes tres.Prima conſtat ex vno pluribuſve ſimilibus.Altera ex eo quod concedi volumus.Tertia ex concluſione.
¶Aduertendũ eſt vt ſilitudines ſint vere.Ut quorſum tẽdãt nõ aduertat auditor. Ut id quo tẽdit̃ inductio iductis ↄducat.Jd aũt quo tẽdit:aut tacebitur aut negabit̃:aut cõcedet̃.Si tacebit̃ eliciẽd a reſpõſio:aut cõcludendum ac ſi cõceſſum eſſet. Si negabit̃ argumẽtũ eſt a precedentium ſimilitudine vel noua inductione.Si cõceditur eſt concludenda argumentatio ⁊ fere cum interrogatione:vt in regendis nauibus quis eligitur gubernator:nonne qui arte excellit.Jn adminiſtranda republica:nonne moderandi peritus.Jgitur:nonne iudicio potius q̃ ſorte diligendus eſt princeps.
¶Ratiocinatio ↄſtat ex quinq; ptib⁹ ſed q̃ñ ſcđam ⁊ duas ⁊ vltimas relinquem⁹ ⁊ eſt enthimema.i.ſillogiſmus iperfectus qđ vult nõ ṽbis:ſed itellectu ↄprehẽdi. Sillogiſmus eſt ſolũ bonũ virtus:nã id demũ bonũ eſt quo nemo maius vti põt bonuz eſt ergo virt⁹.Enthimema bonũ eſt virtus qua nemo vti maius põt q̃ñq; ſcđam et quartam ⁊ eſt breuiſſima ratiocinatio ſiue epicherema quod ſic differt a ſillogiſmo q̃ ille plures ſpecies habet ⁊ vera colligit veris. Epicherema vero circa credibilia verſatur frequentius.Sunt autem ille partes Expoſitio.Expoſitiõis confirmatio aſſumptionis confirmatio ⁊ complexio.
¶Argumentationis pbabilis huic fere ſimiles p̃tes ſunt.Propoſitio. Ratio.Ra-

ionis confirmatio. Exornatio et Complexio. Sed interdum vel complexionē vel ornationem ſubtrahimus vel vtramq̄.

¶ Uitioſarum argumentationū duo ſunt genera. Unum manifeſte vitioſum quod confutare non expedit. Alterum in quo vitium magis latet quod cōfutatione indiget vt vitium detegatur. Et cognitione vitioſarū argumentationū vitamus vitiū in oratione noſtra: ⁊ reprehendimus in aduerſarijs.

¶ Uitia prepoſitionis ſunt attribuere vniuerſo quod eius ineſt parti: negare quod raro accidit poſſe fieri non plene diuidere falſo numerare: aut cum plura ſint aut pauciora longe repetere.

¶ Uitioſa ratio eſt: aut que infirma aut que vana eſt.

¶ Uicit rationis confirmationē abuſio ſigni ad vnā rē: quod plura pōt ſignificare. Si qđ intēditur cōmune eſſe oſtenditur. Si defenſio ſit vulgaris aut turpis. Si pro certo qđ in controuerſia ſumitur. Si probatio ſera ſit. Si leuis aut tarda defenſio. Si ſuſpicio inducat. Si male defendat. Si quid per incerta probetur. Si cōtrouerſiam controuerſia ſolueris. Si lentius locum in quo eſt controuerſia expedieris. Si inconſtans fueris ſi auditorem offenderis: ſi promiſſa nō confirmaueris ſi a re tua alio te tranſtuleris. ſi non obiecta purgaueris: ſi quos ab honeſta arte damnaueris ſi fruſtra amplificando nil inducis: ſi negligens in diſcutiendis comparationibus fueris: ⁊ vanam de nomine controuerſiam feceris.

¶ Exhornatio conſtat ex ſimilibus exemplis amplificationibus rebus iudicans. ſimile vitioſum eſt falſum improbum: nocens afferenti.

¶ Exemplum vitioſum falſum: improbum maius ⁊ minus q̄ res poſtulat.

¶ Amplificatio vitioſa eſt probando certa ⁊ manifeſta ⁊ amplificādo nondū ꝓbat.

¶ Iudicatum vitioſum eſt diſſimile de re dubia improbū debile. Solitariū ⁊ rarū.

¶ Uitioſa complexio eſt inordinata longa deficiens.

¶ Ciceronianū illud hoc loco nō pretermittā. Oēm ꝓbationē ⁊ repulſionē aut extrinſecus aut intrinſecus ſumi a finitione: partitione. attingētib⁹: cōiūctis: gn̄e: parte: ſimilitudine: diſſimilitudine: cōtrario: cōſequētib⁹: conſentaneis: precurrentibus et repugnantibus: cauſis rerum: ortis a cauſis: maiore minore: pari.

¶ De genere deliberatiuo. Titu.xxx.

¶ Deliberationum genera in quibus ſuademus aut diſſuademus duo ſunt. Unum vtrum potius. Alterum quid potiſſimum faciendum.

¶ Res in deliberationē veniunt: aut propter ſe aut propter cauſam externam.

¶ Utilitas ad quā omnis deliberatio tendit: diuiditur in tutam vel honeſtam.

¶ Tuta res diuiditur in vim ⁊ conſilium ſiue dolum. Uis decernitur per exercitus claſſes. arma tormenta ⁊ reuocationes hominum.

¶ Conſilium cōſumitur in pecunie pollicitationē: fictionē: maturationē: diſſimulationē: ⁊ ſimilia que ad rem militare reip. gubernationem attinent.

Honeſta vtilitas diſtinguitur in rectum ⁊ laudabile: recti partes: prudētia: iuſtitia: fortitudo: temperantia.

¶ Prudentie partes ſunt memoria: intelligentia: prouidentia.

Iuſtitie ſunt religio: pietas: gratia: vindicatio: obſeruātia: veritas: pactum: par ⁊ iudicatum: que tria conſuetudinis ſunt.

¶ Fortitudinis partes: magnificentia: patientia: fidentia: perſeuerantia.

¶ Temperantie partes: continentia: clementia: modeſtia.

¶ Laudabile diuiditur in laudē preſentem ⁊ laudem conſequentem.

¶ In ꝯfirmatione ⁊ ꝯfutatione ſumenť loci a tuto ⁊ cōtra rationes tuti. Ab honeſto ⁊ deflexione honeſti in vitiū. Relique partes a iudiciali fere non differunt.

¶ Diuiſionē a tuto ⁊ honeſto deductā ſimplicē aut ſi inciderit ad ſummū quadruplicē facimus. Locos ⁊ inde ſumemus ⁊ in cōcluſiones vtemur exēplis cōpluribus.

¶ De genere demonſtratiuo. Titu.xxxj.

¶ Demonſtratiuum genus in laudē ⁊ vituperationem diuiditur: hec duo ſumūtur a rebus animi: a rebus corporis: a rebus externis.

¶Res aı̄ ſunt virtꝰ ⁊ vitiū:vt prudētia:iuſtitia:fortitudo:tēperantia ⁊ his ꝯtraria.
¶Res corporis ſunt cōmoda ⁊ incōmoda a natura corpori data.vt velocitas. vires:dignitas:valitudo:⁊ his contraria.
¶Res externe ſunt.proſpera ⁊ aduerſa:vt genus:educatio:diuitie:poteſtates:gloria:ciuitas:amicitia:⁊ his contraria.
¶In demōſtrāda vita is eſt ordo adhibēdus:vt hec diuerſa quadā ſerie cōmiſcentes vel in laudē vel in vitiū deflectamꝰ.Sed in vituperādo laudes ſique ſunt inſite tacebunť aut maculabunť.In laudādo de inſitis vitijs nihil diceť ⁊ ſomnia vaticinia:auguria:indolē diſciplinas:patriaꝫ:⁊ cetera pſonis attributa non reticebimus.Itē cognatos:agnatos:familiā:etatē:mortē:inferias ⁊ ludos dicemꝰ.In deorū laudibꝰ ⁊ illa oīa(ſi erit vſui)explicabimꝰ ⁊ maieſtatē venerari inuēta cultores ⁊ miracula pferemus.Urbes ⁊ edificia ab antiquitate ab autoribꝰ: a forma: a ſitu a deis ſub quorū tutela ſunt a celo ab vbertate frequētia pace bellis fide ⁊ reliqs dotibus.Multas alias res etiam a ſimilibus ⁊ ab origine ab inuentoribus ab vſufructu vigore:⁊ his quibus chara fuere laudabimus.
¶Partes oratiōis hoc in gñe nō fere alr̄ ꝙ in ſuperioribꝰ tractanť. In exordio ,tñ eſt apte captanda beniuolentia ⁊ aut officio:aut ſtudio:aut neceſſitudine. aut virtutis eiꝰ admiratiōe aut merito aut publica vtilitate aut laceſſiti aut indicandi animi grā nos moneri dicamꝰ.Uererīꝙ ne illiꝰ facta olim eloquētiā ſuperātia ⁊ digna ab oībꝰ pdicari verbis ꝯſeq̄ valeamꝰ.Itē apud auditores nō ignaros monēdi cū nō pauca dicturos.Apud ignaros vt velint cognoſcere flagitabimꝰ qr ſiles:qr abhorreāt:qr imitari ſ qr vitare hoīem poſſint.Ad hec a rebꝰ tpis dicemꝰ in tanta copia q̄d potiſſimū laudemꝰ dubitare:⁊ ne cū multa dixerimꝰ plurima preteriuerimꝰ.In explanatiōe rerū crebras ⁊ breues amplificationes interponemus p locos cōes. Cōcluſione breui etiam per enumerationem vtemur.

¶De pronunciatione. Titu.xxxij.

¶Pronūciatio(cui in toto ope oratorio Diogenes palmā dedit)diuidiť i vocis figurā ⁊ corporis motū.In vocis figura ꝯſiderať magnitudo firmitudo mollitudo.
¶Magnitudinē expetimꝰ a natura augeť tñ ⁊ ꝯſeruať cū rōne ad firmitudinem et ſuauitatē hec ſunt ſeruanda.Depreſſa vox in principio.Lōgorꝫ vſus interuallorꝫ. Uocis continuatio.Acute exclamationis vitatio ⁊ ꝯtinēs frequētatio in fine.
¶Mollitudo vocis diuiditur,in ſermone.i.dimiſſam ⁊ leuem orationem.
¶Contentionem: id eſt orationem acrem ⁊ vehementem amplificationem que ad iram ⁊ indignationem inducit.
¶Sermo diſtinguiť in indignationē:demōſtrationē:narrationē:locationem
¶ Contentio in continuationem ⁊ diſtributionem.
¶Amplificatio in cohortationem ⁊ diſtributionem.
¶Quū ſermo eſt in dignitate pronunciādū plenis faucibꝰ voce ſedatiſſima.
¶Quū in demōſtratiōe voce paululū attenuata crebris interuallis ⁊ diuiſionibꝰ.
¶Quum in narratione Celeriter:tarde:acriter:clementer:meſte:hylariter : p narrandorum varietate.
¶Quum ſermo eſt in locutione voce tremebunda cum parua ſignificatione riſus ſine ſuſpitione nimie chachinationis.
¶Quum contentio eſt in continuatione vtemur mediocriter adaucto ſono voci: mutatione celeritate.
¶Si eſt in diſtributione:vtemur voce ab imis faucibus exclamatione ꝙ clariſſima interuallis.
¶In amplificatione p cohortationē pronūciabimus voce attenuiſſima clamare leni ſono equali:commutationibus crebris:maxima celeritate.
¶In amplificatione per conqueſtionem vtemur voce depreſſa:inclinato ſono: crebris interuallis:longis ſpacijs:magnis commutationibus.
¶Motus corporis eſt moderatio vultꝰ ⁊ geſtus.In vultu opꝫ ineſſe pudorē,⁊ acrimoniam.In geſtu vitare oportet deformen turpitudinem et mollem venuſtatem

i ſermo erit in dignitate:narratione:vtemur leui dextre motu hilaritate:tri
a mediocritate vultus ad ſententias ſermonis accommodata.
i erit in demonſtratione:parua extenſione capitis in auditores.
i in locatione hylaritate vultus ſine commutatione geſtus.
i contendemus per continuationē vtemur brachio celeri:mobili vultu:alas
ſpectu.
i cõtendemus per diſtributionē.celeri porrectione brachij.In ambulatione
s dextri rara ſupploſione.Acri defixo aſpectu.
i amplificatio fiet per cohortationem:vtemur tardo ꝛ conſiderato geſtu.Acri
ctu:mobili vultu moderata brachij celeritate.
i amplificatio fiet per conqueſtionem vtemur feminco plangore capitis ictu
nū ꝙ ſedato.Conſtanti geſtu.Meſto ꝛ turbato vultu.
duertendum preterea eſt.vt capu:ſupercilia:oculi:labra:collū:digiti:humeri:
es:veſtis ꝛ cultus omnis ſuum decorem ſeruent.
.ox non vrgeatur vltra vires:nec in volubilitatē terditatē vt nimiam incidat.
ptumꝗ ſit os nō preceps:moderatum non lentum.cepturus leniter ſurgat:et
ui mora amicum compoſito cogitet.auditurum enim audituri cura delectat:ꝛ
iturus ſe ipſe compoſuit.Caueat puer qui aliquid dat comedo:vt precipit Fa-
s feminee vocis exilitate frãgi:aut ſeniliter tremere nec vitia ebrietatis affin-
ſeruili vernilitate imbuatur:nec amoris auaritie:nec metus diſcat affectum:
neꝗ oratori ſunt neceſſaria:et mentem precipue in etate prima tenerā adhuc
dem inficiunt.Nam frequens imitatio tranſit in mores.

¶De memoria. Titu.xxxiii.

emoria que eſt firma animi rerum ꝛ verborum et diſpoſitionis preceptio dua
eſt.Naturalis ꝛ artificialis.Ad naturalē que excolēdo auget cōfert bona va-
ido.Digeſtus cibus.Liber cogitationibus animus:ſꝫ exercitatio et laborē pri
s.Confert etiā diuiſio ꝛ compoſitio rerum ediſcendarum.Ediſcendū eſt autem
ite ſi non ſubeant alie cogitationes.Si vero ſubeant murmure extinguende.
ntēdaꝗ et experienda ſepe memoria eſt:et pauca primum ediſcenda.Inde ali-
id et difficilius quotidie adijciendum ſi memoria natura ſit durior:vis ordoꝗ
ū eſt cōſpiciēdus.Artificialis conſtat ex locis ꝛ imaginibus:in locis hec ſeruā-
.Multitudo eorū.Ordo.Egregia.meditatio.Cuiuſꝗ quinti loci notatio.So-
ado locorum.Diſſimilitudo in forma ꝛ natura.Mediocris magnitudo.
n nimia lux aut obſcuritas.Mediocris interuallo.Imagines cōſtāt ex ſimili-
dinibus rerum ꝛ verborum.Imagines ex ſimilitudinibus ſumpte debēt eſſe no
non nimie nec vage.Aliquid notū agētes.Inſigniter pulchre:vel turpes vel ex
nate:vel deformes:vel ridicule.In memorie artificialis exercitatione hec prece
a traduntur.Ediſcendorum ſaltē iterata receptio.ſignificationis imaginū con
eratio.Frequens collocatarū imaginū reſumptio.¶Habes palauicine plenī
us ꝙ conſtitueram:quo non modo ad epiſtolas:ſed ad declamandum via tibi
ertior eſt.Artem eñ dicēdi in anguſtam redactam qui eſt optimus preficiendi
odus:per quedam elementa et capita conſpicis que tibi ſimpliciter interpreta-
eſt ad Ciceronis ꝛ Fabij diſciplinā facillimū aditū dabunt.Quare hos commē
iolos ex ijſdem fere excerptos etiam vbi multum apud illos pfeceris tanꝗ tui
neris duces et comites habeas et exercitationes tuas ad certas artis formulas
r ipſas rerum indicia dirigas.Vale iā imitādo exornationes ꝛ chrias ludendo.
ſopi fabulas varie narrando et ſcribendo:ac verſus in proſom ſoluendo:ꝛ ex te
ulta comminiſtendo ſtilum exerce.

¶Et hec de componendis epiſtolis. Finis.

¶Jodocus Clictoueus Neoportuenſis Theobaldo
paruo Inſigni doctori theologo Salutem.

QUāꝙ literaria diſciplina(quã grãmaticē dicũt)ceteris lõge dignita
te ſit inferior digniſſime vir vt q̃ dũtaxat literas:ſyllabas: dictiones:
earũꝙ accidētia: ⁊ orationũ ex dictionib⁹ cõpoſitione doceat: cetere
autē diſcipline multo altiora aut ſublimiora ꝯſiderāt: nõ tñ ceteris
minus neceſſaria eſt: immo vero magis vtpote ſine qua cetere acqui
ri nequeāt. Quo fit vt nõ oĩno pretermittenda negligendaꝙ ſit illis
preſertim qui ad literarũ cognitionē aſpirant: immo ꝗ̃o tãto diligēti⁹ expetenda
ꝗ̃to plures incõmoditates affert neglecta. Quis eñ nullo iacto fundamento ſoli
dũ ꝯſtruxit edificiũ. Quo ingenio ſurgēt parietes ⁊ tecta nulli baſib⁹ fulta nixaꝙ.
Grãmaticã añt ceterarũ diſciplinarũ baſem ⁊ fundamentũ eſſe ambigit nemo: qđ
niſi firmũ fuerit ꝗcq̃d ſuperſtruxeris corruet. Nēpe vocib⁹ ſignificat̃ q̃ in aĩo ⁊ co
gitatione verſant̃: et ſermo ad cõſequēdas diſciplinas vt apprime neceſſarius ita
accõmodatiſſimus eſt quē haud ſecus docet grãmatica recte cõponere quam ma
ter linguã vernaculã: quocirca et mater eſt ⁊ nutrix ceterũ diſciplinarũ quas ſine
grãmatica ſibi vēdicare põt nemo: vt neꝙ puer adoleſcere q̃ prius a matris vberi
bus nĩꝙ pependerit. De ipſa autem cum diuerſi diuerſa tractauerint: et ſui labo
ris monumenta poſteris tradiderint. Inter ceteros Auguſtinus Dathus Senen-
ſis: latine lingue peritiſſim⁹ yſagogico libello ita omnē recte loquēdi rationē cõ-
plexus eſt vt nihil qđ ad hanc artē attineat pretermiſiſſe videatur. Siquidē in eo
mira breuitas eſt intellectui ad quippiam percipiendũ imprimis amica. Cui qui
dem breuitati annexa eſt locupletiſſima ſententia paucis admodum cõprehenſa:
et tanta inſuper ſermonis elegantia verborumꝙ maieſtas vt eam ex ciceroniana
officina deprõpſiſſe videatur. Sed facit hec ſermonis grauitas: vt nõ facile ab ado
leſcentibus capi poſſit perinde atꝙ ſolidus cibus a teneris infantulorum denti-
bus frangi et conteri nequit: niſi nutricis cura et diligentia prius comminuatur.
Itaꝙ huiuſce operis difficultatem clariori expoſitione tollendam conducens fa-
miliarem in ipſum commentationem parare aggreſſus ſum ⁊ tenebris erutũ ado-
leſcentum oculis vel tenue lumen percipere valentibus perſpicuum efficere quo
adiuti iuuenes tuo equiſſimo moderamine curaꝙ puigili bonis literis inſtituan
tur omnē loquēdi barbariem exuant: et cum tenera etate latini ſermonis eloquē-
tiam imbibant ſimul vt ceteri huius alme parrhiſiorum achademie adoleſcentes
quibus preſens opuſculum ad cognoſcendas elegantiarũ leges lectitari et mani-
bus verſari ſolet: ex hoc meo quãtulocũꝙ ſtudio cõmodum capiant: faciliorēmꝙ
ad ipſum habeant intelligendũ viam. Nullã in eo ſermonis leuitatē refugi mihi
perſuadēs nihil iuuenibus facile nimirũ tradi poſſe: melioreſꝙ cibos teneriuſcu
lis annis gratiores eſſe. Adieci ⁊ breuē admodũ in triginta regulas elegantiarũ
Frãciſci nigri declarationem ꝙ ipſe Auguſtini Dathi regulis apte reſpondeant.
Hoc igitur opuſculum tue dignitati commēdatum: tuaꝙ fultũ auctoritate(ſi ita
conducere tibi viſum fuerit) in lucē exeat: et tuis auſpicijs in ceteros tranſfuſum
omnibus vtilitatem et emolumentum afferat. Uale.

¶ Auguſtini Dathi ſenēſis Iſagogicus libellus in eloquētie precepta ad Andreã
dñi Chriſtophori filiũ cũ familiari ꝯmētatiõe Iodoci Clichthouei Neoportuēſis.
¶ Cũꝙ Iodoci Badij Aſcenſij non aſpernanda declaratione atꝙ annotationib⁹
perꝙ vtilibus.

¶ In Auguſtinum Dathum epithome Aſcenſiana. Nihil ad peritiam latini ſer-
monis citius aut vberius nos conducat ac frequens eloquentiſſimorum lectio.
Ideoꝙ Cicero nobis accurate perſepe legendus eſt.

¶ Hoc dicit. Sed ne quid etiã in verbis noſtris titubet tyrũculus: ſciat q2 epytho
me epithomes feminini generis: ſiue hoc epythoma epythomatis neutri ğ bre-
uiariũ ſeu(vt vulgo dicũt ſummariũ: qđ quoties textus prolixus aut diffuſus eſt:
ſemper preponemus. deinde textũ declarabimus. In epithomate hoc ponitur cõ
iunctio ac pro ꝙ vt ſit ac frequēs. i. ꝙ frequens ⁊c.

Credimꝰ iādudū a pleriſqꝫ viris etiā diſertiſſimis ꝑſuaſi:tū demū artē quēpiā in dicendo nōnullā adipiſci ſi veterū ſectatus veſtigiat optima ſibi queqꝫ ſemꝑ ad imitādū propoſuerit. Neqꝫ eñ ꝗ diutiꝰ in Marci ciceronis lectione verſatus ſit nō in dicēdo ⁊ ornatus ⁊ copioſus eſſe poterit. Nā ⁊ horridiora crebrius cōſectati: ipſi quoqꝫ aridi:ieiuni ⁊ iculti ſiāt neceſſe eſt. Lectitāti igiꝛ mihi Ciceronis volumina (quē eloquētie parētē appellauerim) pauca annotatione digna viſa ſunt:qbus ſi vtemur vulgariū ſermonē aſpernati ad eloquentiā proximius accedemus.

¶ Ordo ⁊ explanatio textus per Aſcenſium.

¶ Jodoci Clicthouei explanatio que ſemper poſt textum ponetur.

¶ Cū tria ſint qbꝰ ꝑfectā eloquētie arte ꝯſeq̄ poſſimꝰ.ars.ſ.imitatio ⁊ exercitatio. Ars eſt ꝓceptio ꝗ dat certā viā rationēqꝫ loquēdi. Imitatio eſt ꝗ ipellit cū rōne:vt alioꝝ ſiles in loquēdo efficiamur. Exercitatio ē aſſiduꝰ vſus cōſuetudoqꝫ recte loqndi. Artē traditurꝰ ē autor certi qbuſdā legibꝰ breuiſſime ꝯphēſaꝫ minime tñ ſine aſſidua exercitatione ꝓfuturā vt facile intelligant oēs hac ꝓceptionis ratione ad exercitationē accōmodari oportere. Ad imitationē aūt hoc ꝓemio ſtudioſiſſimi queqꝫ inuitat:eiꝰ oſtēdēs vtilitatē ꝙ via ē facilis ad verā eloquētie cognitionē perueniēdi cū ꝗs eo pacto loq̄ conabiꝛ quo latine lingue peritiſſimi locuti ſunt. At nō oēs temere imitādos monet verū doctores ſolū ⁊ Ciceronē imprimis oīm facile oratorū pricipē ꝗ ꝙto fuit alijs eloqntia ꝓſtātior tāto ⁊ ceteris ad rectā imitationē ꝓferēdus eſt. Qđ ⁊ Quītilia. de Cicerōe loquēs his verbis admonet hunc igiꝛ ſpectemus hoc ꝓpoſitū ſit nobis exēplū. Jlle ſe ꝓfeciſſe ſciat cui Cicero valde placebit. Ergo qdā ex Cicerone notata elegantiarū documēta auctor ſe traditurū ꝓfiteꝛ ad exornādā orationē multū cōducētia yſagoge plurali numero ⁊ prima iflexione aut yſagoge es. ⁊ ſigt itroductionē hoc eſt primā eoꝝ ꝗ ad alicuiꝰ ſcīe cognitionē perducūt traditionē. Jnde liber yſagogicus latine introductorius dr ꝗ prīa alicuiꝰ artis rudimēta gñarim tradit. Jeiuni:inculti ⁊ aridi ſunt ꝗ triſte hūt orationis genꝰ ⁊ minime gratū. Jlli vero horridiora conſectari dicanꝛ qui autores imitāter incultos ⁊ ſcabroſos. Uulgariū ſermonē aſpernati ſunt:ꝗ ineptos loquēdi modos ⁊ apud iperitū grāmaticoꝝ vulgꝰ vſurpatos refugiūt. Nā aſpernor aris deponēs eſt ſignificans ſpernere. Jnde participiū aſpernatus nata.natū. Quid ſit imitatio hec facile ſimilitudo oſtēdet. Pictor qui modum artem pictoriam perfecte conſecutus eſt imaginem pictā ante oculos ſtatuit ⁊ illam diligentius contēplatur vt ſimilem efformet. Sic qui eloquentie ſtudet virorum eloquentium exē-

pla ꝓponere debet' eoꝝ loquēdi rationes ⁊ formā cōſiderare: ſm quā multas ſi fes orōnes effingat: ⁊ tādē aſſiduuo vſu peritus euadet. Quod etiā Quintilianus. x. de inſtitutione oratoria libro teſtaṫ dicēs. Nec dubitari pōt: quin artis pars magna cōtineatur imitatione nā vt inuenire primum fuit eſtq́ precipuum: ſi ea que bene inuenta ſunt vtile ſequi. Similem raro natura preſtat frequēter imitatio.

¶ Credim⁹ ⁊ c. ordo eſt. Nos pſuaſi. i. ad credēdū inducti a pleriſq́. i. a pluribus vir ēt diſertiſſimis. dudū. i. nūc. ⁊ pauloañ hac. quēpiā. i. quēuis vix adipiſci. i. acq̄rere: tūc demū. i. maxie. ⁊ ſic nōnullā. i. mltā artē (eſt em̄ liptote figura) in dicēdo arte dicēdi. ſi ipe. ſupple ſectat⁹. i. freq̄nter iſequēs tps ꝑ tpe veſtigia. i. exēplaria veteꝝ. i. ātiquoꝝ q̄ pitiſſimi fuerunt ꝓpoſuerit ſibi ad imitādū. opiſa q̄cq́. oīa val de bona ⁊ elegātia: neq́. i. ⁊ nō: Etem̄ is ſup. q̄ vſat⁹ fuerit diuti⁹. i. pluſculos dies in lectione. i. i legēdis libris. Marci Ciceróis nō poterit nō eſſe. i. cogeṫ eē ⁊. i. ſiṫ. copioſus. i. abūdās ⁊. i. ſimul ornat⁹ idicendo. i. i arte bn̄ loquēdi. Nā neceſſe eſt vt ſup. cōſectati. i. qui ſequunṫ ⁊ imitātur legendo crebrius. i. frequenter horridiora i. aſpa ieiuna ⁊ inculta. Ipi q̄z. i. ēt fiāt aridi ieiuni ⁊ iculti. igiṫ pauca ſūt viſa mihi lectitāti. i. frequēter legēti volumia. i. opa q̄ legēdo voluūtur cicerōis: quē inq̄ ci cerone appellaueri. i. merito appellare potueri parētē eloquētie pauca inq̄ ſūt vi ſa mihi digna ānotatiōe. i. q̄ ego veli ānotare q̄b⁹ paucis ſi vtemur nos aſpernati i. ꝯtēnētes vel q̄ ꝯtepſim⁹ ſermonē vulgariū. i. vulgariter ⁊ rude loquētiū accede mus ꝓximi⁹. i. valde ꝓpe ad eloquentiam id eſt ad eloquētē ⁊ apertā locutionem.

¶ Primū hoc preceptū vt oīm mlto difficillimū ita lōge vtiliſſimū eſt. Multū em̄ difficile videṫ ex locutiōe dſitarat artē adipiſci: Mlti etem̄ legūt ſz neq́ itelligūt neq́ venuſtatē neq́ artez dicēdi ſine p̄ceptis pſpiciūt. Nulla tn̄ ex re copioſi⁹ cer tiuſq́ eloquētiā q̄ ex ciceronis lectiōe ꝯquiſiueris. Quicq̄d inde in bn̄ dicēdo pre cipiṫ: auriū iudicio ſubmittēdū ē vſq́ adeo vt nullā dicēdi legē. vbi q́ recte ſerua ueris. Si ergo iuſto auriuz iudicio opus eſt quō poſſet fieri diſert⁹: q̄ex frequēti le ctione aures ſuas nō tēperauerit. Enimuero veluti quā quotidie audiuim⁹ vna culā linguā ita tandē callem⁹ atq́ ex vſu ſcim⁹ vt quicq́ a patrio ꝯſuetoq́ nobis loquēdi mō etiā parū diſceſſerit aures nóſtras grauiter offendat.: ita qui i cicero niana lectiōe vſatus eſt: ⁊ illius concētu aures ſuas imbuit: neq́ incōcinne loqui neq́ loquētes pati ſine amaritudine quadā animi poterat. Errant igitur tota via miſelli ſcholaſtici q̄ ſemper barbaſculos audiūt atq́ legūt neq́ ad doctos audien dos legēdoſq́ aliq̄n accedūt. Nec minus errant preceptores illi inepti: q̄ barbaris ⁊ rudibus verbis eloquentiam docere conantur: nam q̄tum bona precipiēdo (qō ⁊ amen raro ſit) proſuut tm̄ male atq́ inepte loquēdo incautis animis officiunt. Recte autem hic ab Auguſtino datho precepta quedam dicēdi colligūtur q̄ quā ꝓcepit artē accurate obſeruat. vt vero ipſius artificium iuuenes intelligāt: qō ſin gule voces dignitatis habeant explanabo.

¶ De numero mutando.

¶ Credim⁹ dixit ⁊ non credo. In plātiuo em̄ nūero de ſe ſolo loquiṫ modeſtie grā qō in p̄ma pſona vtiq́ licet. in alijs nō lz: neq́ vt imperiti arbitrantur leporis aut honeſtatis cauſa quēpiā ēt digniſſimū pluratiue cōpellaueris. Plus em̄ glorie illi tribueris ſi ſolū hoc eſt ſingulariter q̄ ſi cū alijs hoc eſt pluraliter: ipm quippiam magnifice geſſiſſe p̄dices. Nō ergo dices. Reuerēde pr̄ dignitas: maieſtas: aut ex cellentia veſtra: ſed tua: Nā noſter ⁊ veſter ad plures: meus ⁊ tuus adſingulos ptī nent: neq́ dices placeat vobis: ſed tibi aut dignitati tue. Contra autem modeſtie atq́ ſummi aī eſt de ſeipſo pluraliter loq̄ q̄ſi non ſua ſoli⁹ opera q̄cq̄d effecerit: ſed aliorum preſidio fretus vnde ⁊ magiſtratus qui non propria ſed dignitatis aucto ritate aliquid precipiunt pluraliter de ſe loquūtur. vt nos Franciſcus francorum rex ⁊c. Dictum eſt ergo in prima perſona modo ſingulariter modo pluraliter loq̄ etiā vtroq́ mō in eadē locutiōe. Uerūtn̄ hoc aduertēdū vt congrua ſit cōſtruccio. Nā inepte dixeris. Credimus iādudum a pleriſq́ ⁊c. perſuaſus opz em̄ dixere per

ſua ſi. Unde antique ⁊ licentioſe dixit Terẽ. nobis abſente: pro nobis abſentibus

¶ De dudum iamdudum ⁊ ꝯſimilibus.

¶ Jamdudum eſt qua ſi iam a dudum. i. pauloante. Ideoq; iſta aduerbia. Dudū pridẽ ⁊ olim qñ ſecũ hñt dictionẽ iã: deſiderãt verbũ ſignificãs actionē aut paſſionē pſiſtẽtẽ. i. cõtinuo durãtẽ: ⁊ eadẽ ob rē verbo preſentis tẽporis gaudent. Contra añt fit qñ ſine dictione iam ponunt. Dices ergo dudũ intraui nauẽ ⁊ nõ iamdudũ: q2 iam nõ intras ſed dudũ. i. pauloante ĩtraſti. Cõtra. Jamdudũ te expecto: q2 etiam expectas ⁊ dudum expectaſti. Dudum autē breuiſſimi tẽporis ſignificationem habet: pridem longiuſculi. Olim ⁊ quondã q̃ ad tria tẽpora ſpectant ſane longi. Hec ex valleñ. Bene ergo dicit autor. Credimus iamdudum ⁊c.

¶ De diligenti autoris locutione.

¶ A pleriſq; viris etiã diſertiſſimis. Prudenter autor ſibi fidẽ vẽdicat. Nã ne paucorũ erroris adheſiſſe videretur: dicit ſe pſuaſũ a pleriſq;. Et ne pueris ⁊ imprudẽtib⁹ fidẽ adhibuiſſe cẽſeret adijcit viris. Uer enĩ a virtute ⁊ virib⁹ tñ corpis tñ animi dr. Q2 vero pauci ſunt ſapiẽtes ⁊ diſerti ſuperaddit etiã diſertiſſimis qua iure aurefim ſerua.

¶ De dictione diſertus diſerta diſertum.

¶ Diſertus autẽ q2 per gradus inflectitur nomẽ eſt. Et deducitur a verbo diſſero qđ in ſupino prius. ſ. abijcit: ⁊ primã ſyllabã corripit. Facit enĩ diſſerui ĩ preterito ⁊ diſertum in ſupino. Inde fit diſertus ta. tum. Quod vt valla docet actiue ſignificat ſub patienti voce: nam is diſſerit dicitur qui diſſerit. i. diſcernit ⁊ differentiam ponit inter elegans ⁊ rude: aptum ⁊ ineptum: ornatum ⁊ inornatum.

¶ De perſuaſus ⁊ ceteris a per compoſitis.

¶ Perſuaſi vt valla docet. Prepoſitio per verbis addita pfectionẽ quandã atq; coſummationẽ ſignificat: vñ plegere qđ ad finẽ vſq; legere: perferre eſt ad finẽ vſq; ferre: peruigilare ad finẽ noctis vigilare: hoc eſt totã noctem inſomnē ducere. Uñ illud Marcialis. Nã vigilare leue eſt: peruigilare graue: porare finẽ orãdi facere ⁊ ſic de alijs. perſuadere ergo eſt ad effectũ hoc eſt ad plenã fidem ⁊ credulitatem vſq; ſuadere. Is enĩ perſuaſus eſt qui perſuadẽti fidē habet: ⁊ perfecte credit Itaq; multi ſuadent qui nõ perſuadent: q2 ſuaſionibus ipſorũ non credit: ſuaſit ſathanas xpõ vt adoraret: ſed nõ perſuaſit. Autor vero noſter ſe firmiter credere dicit: vt qui a pleriſq; etiã diſertiſſimis viris perſuaſus eſt. Eſt añt in locutione illa Nos perſuaſi credimus ⁊c. euocatio vt notum eſt grammaticis.

¶ De tum ⁊ demum.

¶ Tũ ⁊ demũ ⁊c. vt ſuo loco videbim⁹. Tũ varijs modis accipit: habetq; q̃ddã põderis atq; viriũ in ſignãdo pl⁹ q̃ hec dictio cũ: pcipue addita dictiõe vero demũ aut ſilr q̃ accelerãdi atq; vrgẽdi vis hʒ. Demũ añt vr̃ id ſignare qđ tandẽ. Et ſi ad ethimologiã reſpexeris: ſicut tandē eſt q̃ſi tñ idẽ vel tñ idẽ: qđ ſolẽt dicere q̃ poſt multã cogitationẽ ad vnã q̃uis ſniaʒ redeũt exclamãtes: Qui tãdẽ ait. Ita dictio demũ vr̃ ſignare demus. i. concedamus ⁊ permittam⁹ modo vt ſit ſnia. Cum alijs multis modis cõcedam⁹ quẽpiã dicẽdi artẽ adipiſci. Tum demum. i. tunc pcipue demus artem quẽpiam in dicendo nonnullam adipiſci ⁊c.

¶ De dicere ⁊ loqui.

¶ In dicẽdo. i. in arte oratoria q̃ eſt ars loquendi. Dicim⁹ enĩ arte ⁊ loquimur natura. Et q2 in laudib⁹ quẽpiã extollũt: multa arte dicẽdi vtunt: idõ dicere aliqñ accipit pro eo qđ eſt artificioſe laudare: vt in illo vergi. Cui nõ dict⁹ hylas. Et in illo horatiano in principio eplarũ. Prima dicte mihi ſumma dicẽdi camena.

¶ De quiſpiam quiſq; aliquis quidam.

¶ Quẽpiã. q. d. q̃uis vnũ quicũq; is fuerit Nã quidã de certo ⁊ cognito precipue loquẽti dr. Quiſpiã autẽ quiſq;: q̃uis: aliquis ⁊ ſilia de incerto. Inepte ergo immo falſo dixeris. Quidã neſcio q̃s librũ meũ ſuſtulit: diceres enim ⁊c.

¶ De compoſitis a quis ⁊ qui.

¶ Et q2 iuuenib⁹ pcipio quorũ plimi grãmatices adhuc ipẽriti ſunt nõ grauabor

etiã minima docere. q̃ tñ magnos aliqñ ꝑtereũt. Vñ de ꝯpoſitis a q̃s ⁊ q̄ de eorum dñijs ⁊ declinationibꝰ annotabũt iuniores hos ꝟſus lꝫ duriuſculos. Verſus.

Enne alius num: ſi depoſcunt quis ſibi ſubdi.
Et que volunt non que quotiens reperitur vtriſqꝫ.
Poſt quis nam qꝫ: piam non poſt qui pone putas ꝗ.
Dam vis cunqꝫ libet non quis: ſed qui ſibi ſubdit.
Nec qua volunt: ſed que quotiens reperitur vtriſqꝫ.
Quando relatiuum quodcunqꝫ legis geminatum.
Demptis qui vel quis finem per cunqꝫ reſoluis.
Quid quoniam fixum cum prole regit genitiuum.
Quod ſimilem caſum quia mobile vult ſibi iunctum.

Ex quibus verſiculis patet ꝙ quinqꝫ particule p̄cedũt in ꝯpoſitiõe hãc dictionem q̃s ⁊ totidẽ ſequunt̃. Procedũt vt en ⁊ fit ecq̃s ecqua ecquid mutato n i c. Ne ⁊ fit neq̃s nequa nequid vel neqđ. Aliꝰ ⁊ fit aliq̃s aliqua aliquid vel aliquod. Nũ ⁊ fit nũquis nũqua nũquid vel nunquod. Si ⁊ fit ſiquis ſiqua ſiquid vel ſiquod quorũ quatuor poſteriora volũt hebere qua nõ que in ntõ ſingulari feminini gñis in ntõ ⁊ actõ plibꝰ neutri gñis. Ideoqꝫ dicemꝰ aliqua mulier aliqua poma nõ alique mulier alique poma. Dicimꝰ aũt alique mulieres qꝛ femineo in pl̃i non reperitur qua. Ideo dicit verſiculꝰ. Et qua volũt nõ que quotiẽs reperit̃ vtriſqꝫ hoc eſt tam que ꝗ qua. Et hoc de quatuor verũ eſt. Nã ecq̃s facit ecque. Sequunt̃ aũt dictionẽ quis he quinqꝫ. Nã vt quiſnã quenã quidnã vel quodnã qꝫ vt quiſqꝫ queqꝫ quidqꝫ vel qđqꝫ. Piam vt quiſpiã quepiã quidpiam vel quodpiã. Putas vt quiſputas queputas quidputas vel quodputas: ꝗ vt quiſꝗ queꝗ qđ rarũ eſt inuẽtũ: quicꝗ vel quodꝗ etiã rarũ. Hec autẽ e diuerſo in dictis caſibus que nõ qua deſiderant: vt quenã dementia: quenã monſtra ⁊c. Et cum dictis particulis nõ cõponitur qui: vt non dices quenã vel quiqꝫ: niſi ſint due dictiones vel pluralis numeri.

¶ Diuerſo aũt quedã particule ſunt que cõponunt̃ cũ qui non cũ quis. vt quidam queuis quicũqꝫ quilibet. Et q̄ nõ qua ſibi ĩ dictis caſibus volũt: vt quedã queuis quecũqꝫ q̃libet. In neutro quiddã vel qđdã quiduis vel quoduis qđcũqꝫ nõ quidcũqꝫ. Declinant̃ autẽ per oẽs fere caſus ſicut qui: ſed in abltõ ſingulari nõ reperit̃ qui: nõ dices a quidã homine ſed a quodã. Nec in plurali a quiſdã ſed a quibuſdã. Illis autẽ ex quis cõpoſitis nõ ĩ oĩbus caſibus vtimur. Nã in abltõ nunꝗ reperit̃ qui vt ſiqui nõ dixeris ſed ſiquo ſiqua ſiquo. Itẽ de quo ſtatim dicemꝰ q̃ſquis ſm multos nõ habet niſi hos caſus in vſu: q̃ſquis in ntõ maſculino quicq̃d ĩ noĩatiuo ⁊ actõ neutralibꝰ ⁊ in abltõ quoquo ⁊ quaqua. Item quiſqꝫ ſm Vallã gtĩ pluralẽ nõ hꝫ. Unuſquiſqꝫ aũt vt certũ eſt toto plurali caret. Cõponit̃ itaqꝫ q̃s ſecũ ⁊ fit q̃ſquis. Ubi annotabis hãc regulã priſciani. Quoties relatiua aut q̃ſitiua geminant̃ poſſumꝰ poſteriorẽ partẽ reſoluere in cũqꝫ. vt quãtuſquãtꝰ quãtuſcũqꝫ: qualiſqualis qualiſcũqꝫ: quotuſquotꝰ quotuſcũqꝫ: quotquot quotcũqꝫ qđqđ qđcunqꝫ q̃tiẽs quotiẽs quotiẽſcunqꝫ: q̃nq̃ñ q̃ñcũqꝫ vbivbi vbicũqꝫ vndeunde vndecũqꝫ quoquo quocũqꝫ quaqua quacũqꝫ. Qꝛ tñ cũqꝫ nõ ponit̃ poſt q̃s ſed poſt qui: non reſolues quiſquis per quiſcũqꝫ ſed per quicũqꝫ: et quicquid nõ ꝑ quidcũqꝫ ſed per qđcũqꝫ. Eſt ergo ĩter quis ⁊ qui prima illa differẽtia. ꝙ peculiaria ⁊ diuiſa habẽt ꝯpoſita vt dictũ eſt: Eſt ⁊ alia: ꝙ qꝛ queſitiue vt plurimũ aut infinite nũꝗ relatiue ponitur ſicut ⁊ quid. Queſitiue: vt quid es tu: quis agis. Infinite: vt neſcioquid ſis aut q̃d agas. Qui autẽ fere relatiue ponitur vt notũ eſt. Quis vero ꝓ eo quod eſt qualis ſicut hic et is pro eo quod eſt talis ponuntur: vt .iiij. eneiđ. Quis nouus hic noſtris ſucceſſit ſedibus oſpes. Quem ſeſe ore ferens quis .i. qualis et quem .i. qualem de hic pro tali eſt illud in .ix. enei. Hunc ego te euriale aſpicio: ideſt talem vel hmõi. Quis item recte de proprio nomie querit ſicut et ſonorijatis gratia q̃ vt q̃ vocare vel quis vocaris. vbi rude dixeris: quomodo vocaris. Nam ad quomodo aduerbialiter reſpondendũ eſt. Qui aũt ablatiuus a quid ſeu qui ponitur ꝓ quare aut

quomodo vt apud Terentiū: qui ſcis eos diſcordare.i.quomodo vel per quid. Et apud Horatium in primo ſermone ⁊ primo adeo verbo. Qui fit mecenas ⁊c.i.q̄mo fit ⁊c. Ineptiūt ergo ſic querunt.q̄d ſcis patrē veniſſe ſi nullus tibi dixerit: cum debeāt dicere q̄ ſcis. Non em̄ dubitant quis ſciā.ſed qui.i.quomodo. Inde aūt cōponitur dictio atqui qua docti vt plurimū vtūtur: vbi vulgares dicūt q̄mo. Sicut autem differūt q̄s ⁊ qui ita quid ⁊ q̄d inter que hoc quoq; differentie eſt q̄d q̄d et oīa eius cōpoſita ſubſtātiua ſunt: ideoq; gtīm alteri⁹ ſubſtātiui aut adiectiui eiuſdem caſus exigunt: vt q̄d animi aliq̄d mōſtri quippiā pecunie. Quid bonū aliquid pulchrum ⁊ ſi illa adiectiua ſubſtātiue ponantur quid boni ⁊ aliq̄d pulchri. Nō aūt liceret dicere aliq̄d mōſtrum ſed aliq̄d: quia q̄d et oīa eius cōpoſita adiectiua ſunt et ſubſtantiuum eiuſdem caſus efflagitant.

¶ An venuſte loquendum ſit.

¶ Si veterum ⁊c. qui eū tp̄e Ciceronis erāt: nunc veteres ſunt quo quidē tp̄e latina lingua in ſumma p̄fectione fuit: ideoq; monet vt Ciceronē ⁊ eius cōtemporaneos ⁊ qui paulopoſt eū docti fuerūt imitemur. Non autē vult vt antiqua vocabula et obſoleta ſectemur: q̄d q̄tū deteſtabile ſit: tū alij cū Aulus gelius in noctibus atticis graphice oſtēdit libro.i.capite.x. vbi refert verba quib⁹ Phauorinus p̄hs cōpellarit adoleſcētē venuſte nimis ⁊ priſce loquētē q̄ hec ſunt Curi⁹ inq̄t ⁊ Fabricius ⁊ Coruncanus antiq̄ſſimi nr̄i ⁊ his antiq̄ores horatij illi ter gemini plane ⁊ dilucide: cū ſuis fabulati ſūt. Neq; aurū eorū aut ſicanorū aut pelaſgorū.q̄ primi coluiſſe italiā dicunt: ſ; etatis ſue verbis locuti ſunt. Tu aūt p̄inde q̄ſi cū m̄re Euandri nūc loq̄re ſermone iā multis annis deſito vteris q̄d ſcire aut intelligere neminē vis q̄ dicas. Nōne hō inepte ⁊ q̄d vis abūde ↄſequaris taceres. Sꝫ antiq̄tatē tibi placere ais: q̄d ⁊ honeſta ⁊ bona ⁊ ſobria ⁊ modeſta ſit. Viue ergo morib⁹ p̄teritis loq̄re v̄bis p̄ntib⁹: atq; id q̄d a Caio Ceſare excellētis īgenij ac prudētie viro in primo de analogia libro ſcriptū eſt: ſemp̄ ī memoria atq; ī pectore. vt tanq̄ ſcopulū ſic fugias īauditū atq; inſolēs verbū. Hec ille. Ut vero ſcias q̄mo vocabulum ipſum accipiatur audiamus. Vallen̄. cuius hec ſunt verba.

¶ Inter ſenes veteres ⁊ antiquos.

¶ Senes vocant q̄tū ad priuatā ipſorū vitā.q̄ vſq; ſenilē etatē vixerint. Veteres q̄tum ad publicum tp̄s q̄d alia etate vixerint: etiā ſi ad ſenium non pertinuerint. Unde quidā iuniores fuerunt ſeniores veteribus. Antiqui vtriq; dicūtur: ſꝫ magis veteres q̄ ſenes. Hec Valla. Senes ergo ſunt qui multos annos viuūt aut vixerunt. Veteres qui ante noſtrā etatē multis annis fuerunt etiā ſi nunc iuuenes moriebantur. vt Pallas filius Euādri inter vetuſtiſſimos ⁊ antiquiſſimos cōputari poteſt. Inter ſenes non poteſt. quia iuuenis ſit occiſus.

¶ De ſector.

¶ Sectatus ⁊ ſector deflectitur: ſector autem frequētatiuū eſt huius verbi ſequor q̄d ſecutor aris. facere deberet: ſed cuꝫ nomine ſecutor ſecutoris coincideret: que ratio parum virium tamen habet.

¶ An optima queq; an quiſq; ſit legendum.

¶ Optime ſibi queq; alij codices habēt optima ſibi quiſq;: que locutio ſi ſeorſuꝫ inſpiciatur ſane quidē bona eſt. Nam vt valla docet. Quiſq; iungit ſuplatiuo ſiue eiuſdem ſiue alteri⁹ caſus fuerit: bona preterea plerūq; reciprocatio ſit mediante dictione quiſq;. vt ſuis cuiq; mos. Velle ſuū cuiq; eſt: trahit ſua quēq; libido: q̄ſq; ſibi ſuiſq; fauet. Verūtamē qꝛ dictū eſt quēpiā nō videret congrue ſubiūgi q̄ſq; qꝛ rectius ſtat ſtructura ſi ita dixeris: vt in textu poſuimus ⁊ operis autorem poſuiſſe non ambigo q̄ ſi quiſq; ponatur.

¶ De verſor.

¶ Verſatus a verſor: verſor a vertor frequentatiuū eſt. Videtur aūt metaphora a viatore ſumpta: nam qui ſepe in itinere cepto vertit: illic diutius immoratur addā illud puerile tria verba faciunt verſum in ſupino. Verto verro ⁊ vergo.

¶ Et ornatus et copioſus.

¶ Affectate hoc dictū eſt. preciū enim ꝛ bonitas rerū ex duobus fere perpendit. aut ex pulchritudine: ꝛ decore vt in lapillis: aut ex multitudine vt in aceruo frumenti cuius ſingula grana vilia: totus autē ſi copioſus eſt accervus magno cōſtat. Orator ergo qui eſt ornatus ꝛ copioſus eſt haud dubie bonus eſt.

¶ Horridiora crebrius conſectati.

¶ Deriuatiua ſunt pro primitiuis de quib⁹ dicetur octaua regula venuſtatis: qḋ vero duo priora que comparatiua ſūt ꝑ abſolutis ſeu poſitiuis ponātur: patet: qꝛ nunꝙ comparatiuū nomē ſine termino hoc eſt ſine exceſſu cōparatiue ponitur.

¶ Horridiora ergo. i. horrida ꝛ crebrius. i. crebro. verūtn̄ ſcies in hmōi cōparatiuis poſſe recurri ad gn̄ales terminū exceſſus vt ſi in ſubauditione ꝙ deceat vel ꝙ oporteat aut cōgruat: aut illi ablatiui: equo iuſto ſolido. Unde fit vt nonnū ꝙ minus per cōparatiuū gradū ſignificemus minuſꝗ ledamus ꝙ per abſolutū: vt ſi dicā Uergili⁹ fuit ipatiētior libidinis. Ceſar auidior dn̄atiōis. Hector iracūdior ꝛc. minus reprehendā ꝙ ſic. Uergili⁹ fuit ipaciēs libidinis. Ceſar auid⁹ dn̄atiōis ꝛc. In illis eñ ſubauditur paulo ꝙ decuit. Idē ꝙ conſectati frequētatiuū ꝑ pncipali ponatur conſtat. nam niſi ſit fruſtra adderetur crebrius.

¶ Horridi⁹ aūt ex ijs verbalib⁹ eſt q̄ duas vltimas literas ſcḋe pſone ſui verbi in idus vertūt. Quō ab aueo fit auid⁹: a cupio cupid⁹: a ſtupeo ſtupidus: a tepeo tepidus: a frigeo frigid⁹: a caleo calid⁹: ab humeo humid⁹: a timeo timid⁹. a paueo pauid⁹: a luceo lucid⁹: a rigeo rigid⁹: a ſqualleo ſquallid⁹: a gelo gelid⁹: ab horreo ergo fit horrid⁹. Dicitur aūt is horrere q̄ aut frigore aut metu ſubito ꝛ improuiſo ꝯcuſſus atꝗ monit⁹ tot⁹ tremit: capilloſꝗ rigētes hꝫ: vn̄ qꝛ frig⁹ horrorē ꝛ tremorē inducit: horridū ꝑ frigido ponūt: Perſi⁹. Scis comitē horridulū trita donaꝛ lacerna. ꝛ Iune. Et horrēti tunicā nō reddere ſuo. Et idē ſaty. vj. Et ſepe horridior glādē ructāte marito. Horridus aūt in ſermone eſt dur⁹ ꝛ aſper aut frigid⁹ hoc ē ſine ſpūs acrimonia ꝛ vehemēti calore. Arid⁹ aū quoties ſine ſucco leporis atꝗ ornat⁹ ꝛ ſine ſalib⁹ loquitur. Ieiun⁹ ꝟo qn̄ ſine ſniarū ꝛ verborū iuſtos pōdere ꝛ numero claudicat. Incult⁹ aūt ſi dignitatis ꝛ ornat⁹ obliuiſcit. Que oīa vicia facile fugerit q̄ ceronianis ſe leporib⁹ ībuerit. ꝛ volumina eius crebro legerit.

¶ Volumē aūt a voluēdo dr̄: eo ꝙ iter legēdū voluatur. Poteſtꝗ (auctore Ualla) accipi etiā pro minore ꝙ ſit libellus. tn̄ ſi crebro accipiatur ꝑ eo opere qḋ cū molimine ꝛ difficultate quadam voluitur.

¶ Proximus etiā cōparatiuū eſt pro poſitiuo: quo nouo modo formatur. Nam a prope fit ꝓpior ꝛ proximus: ꝛ ab eo ſuperlatiuo pro abſoluto poſito fit ꝓximior ꝛ ꝓximus ſicut ad itra iterior fit itimus: qḋ etiā pro poſitiuo accipitur a Terētio in eunucho vbi dicit. Tute ſcis poſtilla ꝙ intimum te habeam.

¶ Aſpernati preteritū eſt pro preſenti qḋ in paſſiuo liberius fit. qꝛ preſens illic nō habet. In deponēti ꝟo magis licētioſe. Poteris tn̄ dicere aſpernati hic p̄ter te habere ſignificatonē vt ſit. Poſtꝙ aſpernati ſum⁹ vulgariū ſermonē accedem⁹ ꝓximius ad eloquētiā. Scies aūt grāmaticū illud. Uerba per cōpoſitionē ſepe mutare cōiugationē ꝛ nōnunꝙ genus. Cōiugationē: vt addo: icūbo. Genus vt aſſentio ſed etiā aſſentior dr̄. verūꝗ ꝟo mutata ſpernor. Et hec hactenus.

¶ Epithoma Aſcenſianum in ſequentem textum.

¶ Nulla certa lex in locādis ornādiſꝗ ſermonibus dari pōt: ſed pro aurū iudicio varietati ſtudendum eſt.

¶ Primum preceptum: varietati cōmutationiꝗ vt ſtudeamus.

SEd cū id in primis quiſꝗ admonendus ſit: qḋ rhetor ille diligētiſſimus et inſignis admodum orator Fabius Quintilianus de orationis partibus dicere cōſueuit. Neꝗ enim leges ſunt oratorū quadā veluti immutabili neceſſitate cōſtitute: neꝗ rogationib⁹ (vtidē di

cebat) vel plebiſcitis ſancta ſunt iſta precepta: ſed vti in ſtatuis picturis: poemati bus: ceteriſq: ita quoq in exornanda viri eloquentis oratione plurimũ ſemp ro boris ac venuſtatis habuit varietas: atq (quod dici ſolet) tenendum: cauendũq illud eſt ante oia: ne ars vlla dicẽdi (ſi fieri poteſt) eſſe videat. Hec igit lex prima cõmutationis varietatiſq: quã eruditorũ aures non difficile iudicent.

¶ In primis elaborandũ eſt ne ſemp eodẽ loquẽdi genere vtamur: ſʒ orationẽ no ſtrã diuerſis modis exornem⁹. Et h oc potiſſimũ obſeruat cũ eadẽ ſnia multis mo dis exprimere ſciuerim⁹: vt amo te multũ. ſic ornati⁹ dr: mirifice te amo. ſommope re te diligo: vnice te colo: te ſũmo amore pſe quor: tibi vo amore deuict⁹ ſum ſin cero in te amore affect⁹ ſum ſingulari tibi beniuolẽtia ſum ꝯfict⁹: magna tibi me cum eſt amicitia: te miro complector amore nõ poſſum te nõ amare. Ad hoc etiaʒ multũ cõducit vocabulorũ ſinonimorũ cognitio quoꝝ varietate oratio queq va riat: vt ſi qs nouerit q he dictiões elegãs: ornat⁹: eloquens: ſplẽdidus: concinus: lepidus: pulcher: venuſtus: decorus: ſi ad orationeʒ referant idẽ ſignificãt poterit facile diuerſas ꝯficere oſones vtif aũt autori teſtimonio Quitiliam orator is faci le clariſſimi q in. ij. de inſti. oratoria. libro: hoc intereſſe dicit inter leges oratoꝝ et leges ciuiles: q he ſemp: ille nõ ſemp obſeruari debeãt: ſʒ cũ aures docte iudica uerint eſſe oportunũ: qrũ qdẽ iudicio oĩa oratoꝝ pceptio ſubmittit. Qð aũt varie tas orationẽ multũ exornet: triplici iducit ſimilitudine. Prima eſt de ſtatua q qto magis fuerit diuerſis celata modis: tãto eſt ornatior. Scda eſt de pictura i qua li neamẽtorũ diuerſe proſtrationes ⁊ colorũ varietates maxime cõmendant. Tertia eſt de poetarũ carminib⁹ que varia inuẽtione ⁊ figuris reſperia venuſtiſſima ſunt. Nõ tñ ars dʒ in oratione eminere aut affectata videri: quod quidẽ fit cũ repugnã te loco ⁊ inuitis auribus: violenter aliqua regula potius inculcatur q obſuatur Debet enim liberis habenis fluere oratio. Ergo caput eſt artis nõ videri vti arte

¶ Rogationes ſũt conſtitutiones populi facte populo iterrogato vellet ne tales conſtitutione ordinari. Plebiſcita vo ſunt decreta et cõſtitutões plebis. vnde ple bis noie ceteri ciues romani pter patricios et ſenatores ſignificant. Et ſcitũ ti. no mẽ ſubſtãtiuũ eſt decretũ. Scire eñ ſiue ſciſcere iterdũ ſtatuere ſignificat pli. Idẽ legẽ ſciuit ne cui plebeio pluſq cẽtũ ingera habere licere. ſctã approbata ꝯfirma ta. Et venit a verbo ſancio. is. ire. qð ſigt approbare. Inde ſanctio. onis. ꝯſtitutio.

¶ Ordo ⁊ explanatio textus.

¶ Sed cũ. i. qñqdẽ qſq ſit admonẽd⁹ in primis. i. inter pma ⁊ ante alia id qð mar cus fabius Quintilian⁹ appoſitorie rhetor diligẽtiſſim⁹ ⁊ orator iſignis. i. egregi⁹ ⁊ excellẽs. admodũ. i. valde vel ad pfectionẽ vſq ꝯſueuit. i. ſolit⁹ eſt dicere de ptib⁹ oſonis. neq. i. nõ. Etẽm ergo leges regule oratorũ nõ ſunt ꝯſtitute veluti eẽnt cõ ſtitute quadã imutabili neceſſitate. Nec vt idẽ Quinti. dicebat iſta. i. oratoria pce pta ſunt ſctã. i. ſancita ⁊ ꝯſtituta rogatiõib⁹. i. p interrogationes qb⁹ aſſenſus ppli rogabat ve p vl plebiſcitis. i. legib⁹ illis a plebe recognit}. Sʒ vti. i. quẽ admodũ varietas habuit. ſemper plurimũ roboris. i. virtutis ⁊ neruoꝝ ſeu viriũ ⁊ venuſta tis. i. formoſitatis ſeu pulchritudinis. In ſtatuis: picturis: poematibus ceteriſq id genus reb⁹. Ita quoq. i. etiã ita varietas ſupple habuit ſemper plurimũ roboris ⁊ venuſtatis iu ornãda oſone vtri eloquẽtis. Atq (qð. i. q res dici ſolet) tenẽdũ ⁊ ca uendũ. i. caute obſeruandũ eſt illud ante oĩa: ne vl a ars dicẽdi videat eſſe hoc eſt ne laborioſa ⁊ nimis iuxta artẽ cõfecta videat oſonis cõpoſitio: ſi poſſet fieri hoc p parẽt heſim inſertũ eſt. Hec igit lex ꝯmutatiõis ⁊ varietatis ſit ſup. pma lex quã legẽ aures eruditoruʒ viroruʒ iudicent. i. iudicare poſſint. nõ difficile. i. faciliter.

¶ Annotationes aſcenſiane.

¶ Ad hoc pceptũ primũ preambulũ maxime cõducit: Quia auriũ iudiciũ frequẽ ti lectione doctoꝝ reddit ſanũ ⁊ pbandũ. Qr vero eloquẽtie precepta ꝯſtituta ſunt vt a vulgata via oſo noſtra per varietatẽ dicẽdi recederet: peius multo peccarent

qui eundē ſemꝑ oꝛnatū aut ſitū verboꝛū ꝓpter quoꝛſdā ꝓceptiones adhiberēt: ꝙ qui cōſuetū loquēdi modū tacerent. de qua in libello noſtro de elocutiōe plura dicemus. Nunc ad grāmaticalem explana tionem neruos intendemus.

¶ Id admonendus. Moneo et admoneo duos regūt accuſatiuos ⁊ eoꝛū paſſiua ſm̄ vt id admonendus id. Scies tn̄ qꝛ admonere eſt memoꝛē facere: ita quoqꝫ licere loqui admoneo te debiti et de debito.

¶ Rhetoꝛ eſt eloquēs (vt cicero ait) ⁊ qui dicendi artē docet. Oꝛatoꝛ vero is eſt ꝙ dicendi artem oꝛando exercet: cōfundunꝶ aūt interdū. Quādo preterea dicitur.

¶ De appoſitione.

¶ Fabiꝰ quintilianus rhetoꝛ ⁊c. appoſitio eſt. Fit aūt appoſitio (vt autoꝛ eſt verulanus) tribꝰ ex cauſis. Prima reſtringende gn̄alitatis: vt aīal canis latrat. Secūda remouēde equocationis: vt leo ſignū ardet. Tertia attribuēde pꝛopꝛietatis vt hic Quintilianus rhetoꝛ diligentiſſimus.

¶ De ſegnis: inſignis ⁊ nobilis.

¶ Hic ⁊ hec inſignis et hoc īſigne cōpoſitū eſt (vt qdā voluit) ab ī pꝛo nō ⁊ ſegnis quaſi nō ſegnis ſꝫ diligēs. Segnis aūt qdā īterpꝛetanꝶ quaſi ſine igne ꝙ maxime actiuus eſt: ſed verius vt doctoꝛibus placet. Segnis dicitur a ſeoꝛſum ⁊ intēdo: vt ſit qui nō nititur: ſed ocioſus ceſſat ⁊ tacet. Alij preterea inſignē dicunt ab in ⁊ ſignum cōponi: vt ſit inſignis qui inſignitus eſt pꝛopter eminentiam ⁊ excellentiā aut bonitatis aut malitie. Nam in vtramqꝫ partem ſumitur: ſicut et nobilis vnde inſignem latronem et nobilem meretricem dicimus.

¶ Admodū ſumiꝶ (vt vulgo dicūt) ꝑ valde ſed ad oꝛiginē ſemꝑ recipiendum eſt. Cōponiꝶ aūt ex ꝓpōne ad et noīe modū. Modus aūt ſepe ꝑ fine ⁊ ſūmo cōplemēto poniꝶ vt. iiij. eth̄. Nā qs erit modꝰ. i. qs finis: ⁊ ita admodū eēt ad ſūmā vſqꝫ pfectionē. Itē modꝰ eſt certa moderatio ⁊ mēſura a qua modeſti dicunꝶ: qs humiles ſatis dure vocāt. Nā humiles ab humo dicti: viles ⁊ abiecti ſunt: ⁊ fere in malā ꝑtē accipiꝶ. De mō ꝑ hac modeſtia ⁊ moderatione accepto eſt qd̄ vulgo dicūt. Oībus adde modū, modꝰ eſt pulcherrima vtꝰ. Et illō Flacci i. ſ. ſermonū. Eſt modꝰ in rebus ſunt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ neqt cōſiſtere rectū. Et hoc pacto admodū īſignis dꝛ: ꝙ ad iuſtā mēſurā: nec vltra īſignis nulloqꝫ vitio notatꝰ ē. Vſitate aūt vtimur in eiuſmodi locutionibꝰ qbꝰ pfectionē ſignificamꝰ ꝓpōne ad: vt ad amuſſim ad vnguē ⁊ hic admodū. Excellēs ꝑticipiū eſt noīalr̄ ſūptū: veniēs ab excelleo vel excello nā ī ꝑtō vſitatū eſt excellui. Cōſueui dꝛ etiā ꝯſuetus ſum: ſicut et in alijs multis vt docēt grāmatici.

¶ Rogationibꝰ et plebiſcitis.

¶ Cū plebs romana a patribꝰ quos ſenatoꝛes vocāt in mōtē ſacrū qui ſupꝛa auienē tribꝰ milibꝰ paſſuū ab vrbe diſtat: ſeceſſiſſet tribunos ad ſui ꝓtectionē creauit et plebiſcita ꝯſtituta ſunt ꝙ poſtea vt oīs diſcoꝛdia ſedareꝶ lata lege hoꝛtēſia: ꝓ legibus fuerūt. Rogatiōes aūt dicebanꝶ: qꝛ ſuꝑ his ppl̄s rogabatur atqꝫ dato aſſumpto lege que ad arbitriuꝫ pꝛiuatum mutari nō potuit habebantur qualis nō ſunt loquendi leges: quas pꝛo aurium concenſu variabimus.

¶ Pꝛecepta ⁊ pꝛeceptiones idē ſunt. Sed inſtituta ⁊ inſtitutiones vt docet Valla differūt. Nā inſtituta ſunt boni moꝛes ꝙ inſtituunꝶ. Inſtitutiones aūt ſunt ꝓcepta quibus in aliquā artē inſtituimur vt inſtitutiones iuſtiniani que ruditer inſtituta vocanꝶ: et inſtitutiones Quintiliani et alioꝛum.

¶ Statue ſunt que cōſtruunꝶ ex lapide: ligno: ere: aut ſimili materia ex qua ſeoꝛſum ſtare poſſunt.

¶ Picture ſunt que in tabulis aut panno deſcribunꝶ nec ſeparanꝶ ab illis.

¶ Poema eſt quoduis opus poeticum: vt aeneis vergiliana.

¶ Poeſis eſt tota alicuiꝰ editio vt poeſis vergiliana oīa eius opera continet.

¶ Si fieri pōt docte ⁊ vſitate dꝛ vbi nūc dicūt ſi poſſe eſt quē dicēdi modum docti nō ꝓbāt. Eſt aūt oppoꝛtuna parentheſis. nā ꝙ poſſet fieri vt ſine arte recte loqris.

¶ Eruditi dicunꝶ extra ruditatē poſiti a verbo erudio. Difficile aduerbiū hic eſt.

¶ Omne eñ nomē neutri gn̄is cōparabile in aduerbiū migrat: ſꝫ vtilitate a ſcd̄a

declinatione exeſit aduerbia in e:vt docte pulchre.⁊ a tertia in ter ꝙꝙ ecõtrario ſuauius iterdũ fiat:vt firmiter largiter ampliter duriter.Item dulce ſuaue facile.

¶Epithoma eſcenſianum in ſequentem tex tum.

¶Quia varietati ſtudẽdũ eſt ſequẽtia ꝓcepta nõ ſemꝑ ſed vt plurimũ ſeruabunť.

¶Hoc igitur iacto fundamento ꝑpauca deinceps ſcribã.Andrea amice ſuauiſſime que ⁊ ſi nõ ſemper:vt plurimum tamen his rationibus tibi ſeruanda erunt:ſed iam noſtri inſtitutiſita naſcetur exordium.

¶Ordo et declaratio textus.

¶Hoc iacto fundamẽto:hoc facto principio.Iacere eñ fundamẽta incipere eſt. Noſtri inſtituti:noſtri ꝓpoſiti.Nam inſtituere:interdum proponere ſignificat.

¶Igitur q2 varietas multũ roboris ⁊ venuſtatis habet hoc fundamẽto qđ de varietate eſt iacto.i.poſito:hoc eſt poſtꝙ hoc fundamẽtũ de variando ſermone poſui o andrea amice ego ſcribam tibi deinceps ꝑpauca.i.valde pauca q̃ ⁊ ſi.i.ꝗuis nõ erũt ſeruãda tibi.a te ſemꝑ:tñ erũt ſeruãda tibi.i.debebũt ſeruari a te:vt plurimũ i.frequẽtiſſime:his rationibus quas diximus.Sed exordiũ noſtri inſtituti.i.incepti ⁊ propoſiti naſcetur.i.orietur ita.i.hoc modo per ſequentia.

¶Hoc iacto fundamento ſunt abl'ti in deſignatiõe ſequele poſiti:q̃ aliqñ ſeptimi caſus aliqñ abſolute poſiti dicunť:Scies aũt iacere fundamẽtũ eſt alicuiꝰ rei principiũ inſtituere:ſed fundare eſt rem ſtabilire et ſolidare.Cetera patẽt.

¶Secundum preceptum de ſitu ſuppoſiti verbi et appoſiti in oratione:

PLerunqȝ eñ qui oratorie artis floribus ac phaleratis(vt aiunt)verbis ſtudẽt:cõtra tritã vulgatãqȝ grãmaticorũ cõſuetudinẽ dãnantes quod in calce abſolute orationis locari ſueuit:id illi potius coaptant initio. Quod omne tibi exemplo erit manifeſtius.

¶Oratorie artis floribꝰ ſtudẽt q̃ eloquẽtie dãt operã oratoria ſuas orõnes venuſtate decorare laborãtes.Grãmatici ꝟo ſunt q̃ ſolã partiũ orõnis i debitis accidẽtibꝰ ꝯueniẽtiã querũt ſermonis ornatũ nihil faciẽtes.Et hic eo q̃dẽ ordine dictiones in orõne ꝯſtituũt:quo ad cognoſcẽdũ ſniam cõſtrui debẽt:vt prĩo ponit ſuppoſitũ:ſcđo ꝟbũ:et tertio appoſitũ vt ſitus dictionũ rñdeat ordini ꝯſtructiõis.Oratores vero appoſito penitꝰ ad cõſtructionis ordinẽ ſitu dictiones locãt et qđ vltimo conſtruitur:primo ponunt loco:⁊ quod primo conſtruitur ponunt in fine.

¶Ordo et declaratio textus.

¶Plerũqȝ eñ ⁊c.Ordo eſt eñ.i.q2 q̃ ſtudẽt.i.vehemẽter incũbũt ⁊ diligẽter operã adhibẽt floribꝰ.i.venuſtatis varijs ſalibꝰ ⁊ leporibꝰ oratorie artis:ac ꝑ ⁊ illi q̃ ſtudẽt verbis(vt aiũt)phaleratis.i.elegãtibꝰ et molliter põpoſeqȝ ornatis cõtra.i. ecõtrario vel ꝑterea dãnãtes.i.q̃ dãnãt ⁊ vituperãt tritã ⁊ vulgatã ꝯſuetudinẽ grãmaticorũ hi ſup.coaptãt.i.apte ꝯiũgũt ⁊ ſociãt initio.i.principio ⁊ capiti oratiõis id qđ cõſueuit.i.ſolitũ eſt locari in calce.i.in fine orationis abſolute.i.que numeris oratoris nõ cõſtat:neqȝ ordinẽ iuncturãqȝ ſeruat.Quod omne erit manifeſtius i.manifeſtũ et clarũ tibi exemplo.i.per exemplum ſequentis precepti.

¶Plerũqȝ ⁊c.Ecce cauſam dat quare dictũ ſit precepta nõ ſꝑ ſeruãda eſſe:q2 oratores plerũqȝ ſed nõ ſꝑ a grãmaticorũ cõſtructione recedũt.cõtinuať ergo cũ precedẽtibꝰ.Studẽt floribꝰ.Studere eſt alicui rei vehemẽtẽ operã impẽdere:ideoqȝ datiuo iungitur:et qñqȝ actõ:ſed minus proprie quaſi ſit diſco.

¶Ac phaleratis(vt aiũt)ꝟbis.Phalere in plĩ numero dicunť ornamenta equorũ qui ſi generoſi ſunt in phaleris animũ extollũt et generoſius icẽdũt:vnde tractũ eſt metaphorice vt oratio que ornata ⁊ molliter incedit phalerata dicatur.

¶Metaphora.

¶ Ut vero de trãſlatiõe (quaƺ greci metaphorã vocãt) pluſcula dicam⁹. Quin. lib. viij. vbi de ornatu loquit̃. verba (inq̇t) aut ꝓpria ſunt aut ficta aut trãſlata: ꝓpria que quaſi nata ſunt ſignãt. Uiridis herba: herbã virideƺ. Ut hec a Cice. natiua vocant̃. Trãſlata ſunt q̃ a ꝓpria ſignatione recedẽtia ad ↄ̃ſimilẽ q̇dã rex ↄ̃ſideratiõe habita migrãt: vt viridis ſenect⁹ ꝙ nõdũ aridũ ⁊ extinctũ hoiem effecerit. Hec ille. Opƺ ergo vt ſit q̇dã ſilr̃itudinis ↄ̃ſideratio vt hoc loco oñdim⁹. Cetex q̃ vt ideƺ Quintil. ait. Nimius fucus vitandus eſt: cauẽdũq̧ eſt oratorine laſciuis ⁊ quaſi calamiſtratis picturatiſq̧ ꝟbis vtat̃: iõ cũ venia q̇dã vtit̃ autor noſter illo vocabulo phaleratis dicẽs (vt aiũt) de q̃ ꝑicula. Sciem⁹ ꝙ q̇ties nouũ aut nõ ſatȝ vulgatũ in lingua latina ponim⁹ vocabulũ debem⁹ nos munire q̇buſdã ꝑiculis ex cuſantib⁹ vocabuli penuriã. Unñ idẽ Quinti. in eodẽ loco. Et ſi q̇d periculoſ⁹ finxiſſe videbitur q̇buſdã remedijs ꝑmuniendũƺ eſt vt ita dicã ſi liceat dicere quodã mõ ꝑmitte mihi ſic vt nũc loquũt̃ vt hoc verbo vtar (vt aiũt) Uerg. aũt nõ mõ i ꝟborũ ſƺ in rerũ q̇ƺ figmẽtis ſe premunire ſolet. Quoties em̃ fabuloſum q̇d dicitur⁹ eſt premittit hmõi particulã (vt aiunt) vt fertur: vt per hibẽt: vt fama eſt: vt dicunt.

¶ Pro grãmatica vero rõne. Scies in verbis ad loquelã ſpectantib⁹ ſi certum nõ perimus autorem nõ oportere ſuppoſitũ exprimi vt ſuo loco dicetur.

¶ Cõtrariã ⁊c. Cõtra hic eſt aduerbiũ: vt dicit Serui⁹. Ois pars orõnis dum deſinit eſſe qd̃ eſt migrat in aduerbiũ. Deſinit aũt cõtra eſſe prepõ: q̃ nõ preponit̃ caſuali: nõ em̃ regit illos actõs tritã: vulgatãq̧ cõſuetudinẽ: q̃ illi regitur a dictiõe dãnãtes. Ponit ꝓ eo qd̃ eſt ecõtrario. Ubi cauebis ne dicas vt inepti ecõtra: q̃ prepõnes inter ſe raro ↄponunt̃. Tritũ aũt dr̃ a tero: terit̃ aũt via quã quotidie calcamus. Et videt̃ ꝓſtare in trãſlatione q̃ orõ phalerata in incedit ꝑ tritã viã.

¶ In calce ⁊c. Calx eſt poſterior pars pedis itaq̧ ꝓ toto fine ponit̃ ſicut frõtẽ pro prima parte poſitã: legim⁹ ⁊ caput ꝓ pricipio ⁊ pedẽ ꝓ fine vt aput Flaccuƺ de arte poetica. Ut nec pes nec caput vni ceddat̃ forme. Eſt aũt incerti generis.

¶ Exẽplo regit̃ a noie manifeſti⁹ nõ q̇dẽ ꝟtute ↄparatiõis. vt ſit manifeſti⁹ exẽplo i. exẽplũ. ſƺ ꝟtute inſtrumẽti: vaſit exẽplo. i. ꝑ exẽplũ. Quin. ipa dictio manifeſti⁹ ponit̃ ꝓ ea q̃ eſt manifeſtũ: hoc autẽ caput nõ ita diuiſum eſt apud auguſtinũ. Sƺ q̃ volum⁹ q̇dã grãmaticalia de duplici ↄſtructione ad autorẽ addere: ideo diuiſimus: ⁊ epythoma vltimo loco poſuim⁹: qd̃ huiuſmodi eſt.

¶ Epythoma aſcenſianum.

¶ Grãmaticus dũ literaliter ⁊ orator dum venuſte partes orationis conſtruũt. cõtrarijs fere vtuntur ſitibus.

¶ Preceptum hoc generale eſt qd̃ oia fere que de ſitu partium orationis precipi ſolent habẽtur: ſed vt amplius notificetur: paulo altius de duplici hac cõſtructione repetemus premiſſis his verbis.

¶ Aſenſius de duplici conſtructione.

¶ Si vis ſermonem coniungere grãmaticalem.
Dictio ꝙ poterit ſit proxima queq̧ regenti.
Qua regitur parte: poſita ſed iunxeris arte.
Queſtio latio iuncta negatio: ſciſſio ſi ſit.
Et ſi ſermonem componere vis numeratum.
Nam qd̃ proponit vel iungit grãmaticorum.
Junctura: hoc ſubdit vel ſcindit rhetoricorum.

¶ Animaduertẽdũ pro his verſib⁹ i ꝑmis eſt oratorẽ ⁊ grãmaticos diuerſimode cõſtructionem accipere: grãmaticos dico recẽtiores q̃ dũ orationis partes iuxta regimina ⁊ determinationes mutuas ordinauit ſe cõſtruere dicunt: cuƺ tñ poti⁹ deſtruant ac reſoluãt. Orator aũt qui conſtruendo decus ornamẽtuƺ atq̧ formoſitatẽ partibus addit ꝓprie cõſtruit q̃ ⁊ ſic res ↄſtruit̃ q̃ formaƺ ⁊ venuſtatẽ accipit. quã ꝑ reſolutionẽ ꝑdit. Reſolutio em̃ fit in ꝑtes materiales in quas q̃ grãmatici dum ſe ↄſtruare dicũt orationẽ digerũt poti⁹ ſe deſtruere dicerẽt. Eſt tñ vt dixi du

plex cõſtructio forme vez quam orator partibꝰ adhibet ⁊ materie quaz grãmatici
colligẽdo partes iuxta regimina et determinationes cõſtructionem vocãt: que qꝛ
ad regimina diſcernẽda ⁊ ſnias inteligendas rudibus multum cõfert: a nobis di
ligentius explicabitur: ſed prius illos verſus expoſuero.

¶ Ordo ſeu conſtructio dictorum verſuum.

¶ Si vis cõiũgere.i. cõſtruere ſermonẽ grãmaticalẽ.i. literalẽ. queꝗ.i. quelibet
dictio ſit ꝓxima regenti ex ea pte qua regit̃ ꝙ.i. ꝙtũ poterit fieri qđ. addit̃ qꝛ ſepe
vnius determinabilis ſũt multa determinãtia: ⁊ tũc nõ poterit fieri vt oĩa ſint pro
xima regẽti.i. determinabili. Sz tuiũxer Ɉ.i. ꝯſtruxer Ɉ meliꝰ oppoſita .i. ꝯtraria cer
te ſi ſit qđ.i. ſi dictio q̃ſitiua: obliq̃ caſꝰ q̃ ſemꝑ lz a poſteriori pte regat̃ ꝑcõſtruit̃
vt quẽ vides: ſilr ⁊ dictio ĩfinite ⁊ idetermĩate poſita vt neſcio quẽ videas. ¶ Item
ſi ſit latio.i. relatio hoc eſt dictio relatiua obliq̃ caſus q̃ ẽt añ rectorẽ ſuũ cõſtruit̃
cũ tota ſua determinatiõe. Poſt añs q̃dẽ: ſz ſepe añ verbũ añtis vt Jeſus xp̃s quez
iudei crucifixerũt reſurrexerit. Eſt preterea de relatiuis ⁊ alia regula. Qꝛ eñ(vt
ait grãmaticꝰ) pnoĩa extra denominationez ⁊ relationez poſita caſſa ſunt ⁊ vana:
hoc ẽ nulliꝰ certe rei ſĩgtiua. Jđ nũꝙ relatiuũ i ꝯſtructiõe ponetur ſine añcedẽte.
Quapropter q̃ties relatiuũ ⁊ añs ab eodẽ regẽte regũt̃ lz añs a poſteriori pte re
gat̃ ab añriori tñ ꝯſtruit̃ vt relatiuũ hẽat locũ itrãdi ꝯſtructionẽ. Exẽplũ vt trahit
ſua queꝗ voluptas. Cõſtruit̃ ſic. Quãꝗ ſua voluptas trahit. Et illõ patrẽ ſeq̃t̃ ſua
ꝓles. Sic ꝯſtruit̃: patrẽ ſua ꝓles ſeq̃t̃. ¶ Tertio mutat̃ ordo ꝯſtruẽdi ſi ſit ĩſicta ne
gatio: hoc eſt ſi dictio includat negationẽ tũc tñ meliꝰ fieret diuiſio dictiõis ꝯpoſi
te ⁊ vtraꝗ ꝑs in ſuũ locũ ĩſeret̃: vt Neminẽ vidi doctiorẽ te reſoluit̃. Neminẽ. id eſt
nõ hoiem: ⁊ tũc ꝯſtruit̃. Non vidi hoiez ⁊c. ¶ Itẽ q̃rto mutat̃ ordo ſi ſit ſciſſio.i. di
uiſio: i. qꝛ totuz hoc eſt diuiſum licet a dictione ſtante pro partibꝰ regat̃: aut eam
tñ cõſtruitur: vt hoc modo. Sonorũ alius vox: alius nõ vox. eſt ⁊ alius modus mu
tande conſtructionis logicis magis ꝙ grammaticis notus ad ſeruandam verita
tem enunciationis vt regem vidi: ſi veritatem ſeruare vis conſtructionem ne mu
taueris. Item tu iunxeris oppoſita arte partes orationis. ſi vis componere ſermo
nem numeratũ.i. numeris oratorijs ꝯſtitutũ. Nã hoc ꝙ ĩſictura.i. cõſtructio ⁊ or
do gãmaticoꝝ ꝑponit vel ĩfigit.i. cõiũcti ꝯgruit. Jũctura rhetoricoꝝ ſubdit.i. poſt
ponit vel ſcindit.i. diuiſiz cõſtruit. His ita viſis repetã. Theſiz hoc gñalẽ illã poſi
tionẽ quã in epithomate poſui ⁊ iſerã multas ſeq̃las q̃ correlaria ſeu conſecutoria
vocantur.

Theſis ſeu poſitio generalis.

Grãmaticus ⁊ orator cõtrarijs vt plurimum cõſtructionibꝰ vtũtur. Que tñ exor
diendi vim habeant: apud vtrumꝗ in capite orationis ponuntur.

¶ Qualia ſũt. Cũ: qꝛ dũ: donec: qm̃ qm̃q̃dẽ: qñ qñq̃dẽ: ⁊ ſi: tãẽtſi: ꝙꝙ: ꝙuis: lz ⁊ ſilia
Etem̃ etiã apud gãmaticã cõſtructionẽ ꝑponit̃: lz in dicẽdo ſubiũctiui ſit ordinis
Et ideo ſolet reſolui in quia: vt plerũꝗ q̃ oratorie artis ⁊ conſtruit̃ ſic. eñi ꝑ qꝛ ⁊c.
Ex hac regula inferri pñt multa ꝯſecutoria que qm̃ aliqñ allegabo ꝑ numeros di
ſtingaz.

¶ Orator addit.

¶ Dictiões tũ: cuz ſi ⁊ ſĩles quas vulgo in capite orõnis ponũtur aliq̃ ꝓpoſito ve
nuſtiꝰ ponas vt oẽs cũ valemꝰ recta egrotis cõſilia damꝰ. Tu ſi hic eſſes aliter ſen
tires Ad ſtudia literarum ſi incubuiſſes: maiorem laudem fuiſſes aſſecutus.

¶ Grammaticus infert primo.

¶ A vctõ igit̃ caſu ad quẽ ſermo futurus dirigit̃: nullo ꝑmiſſo niſi forte aduerbia
vocãdi orationis ordinẽ ſumes. vt o marce fili: ꝙꝙ oportet te audientez cratipum
annum: vt hic athenis abundare preceptis ⁊ inſtitutis philoſophie ⁊c.

¶ Orator correſpondet primo.

¶ Vctiũs igit̃ tã etſi apđ grãmaticũ ꝑmũ locũ efflagitat. nunc tertio nũc q̃rto loco
nunc etiã remotiore a principio pones: vt cicero. Quãꝙ te marce fili annũ iam au
dientẽ cratippũ. idꝗ athenis abũdare opz preceptis inſtitutiſꝗ phie. Jdẽ. Quo
uſꝗ tandem abutere Catilina patientia noſtra. Virg. Huc ades o melibee ⁊c.

¶ Obliquꝰ igit͂ determinãs vt plurimũ pcedit ſuũ determiabile. Gtũs vt multe pꝛis dẽtie viro. Dtũs vt qd tibi vis. Actũs vt in pdicto exẽplo ꝛ tibi aurea mala decem miſi. Ablãtiũs vt multis virtute preditus. ¶ Grammaticus ſeptimo.

¶ Relatiua tñ qꝛ ſemp poſt añcedẽtia ꝯſtruũt ſuũ rectoꝛẽ ſepe precedũt añſq obliq caſus pcõſtrui cogũt: vt patrẽ quẽ vides: ſua ples ſequit͂. Nunq aũt (vt aiunt grammatici) rltm̃ ꝛ añcedẽs ab vno verbo ſemel poſito ꝛ ab eadẽ pte regunt. Vñ verſus. Pꝛecedens et qui binis verbis volo iungi. Diuerſis: verbum vt detur eis geminatum. ¶ Oꝛatoꝛ ſeptimo.

¶ Rltm̃ venuſte añ ſuũ añs grãmaticale ponit͂. Nonnunq ſubaudito añte venuſtiſſime aũt añte in eodẽ caſu ꝛ ab eadẽ dictiõe ꝯtra grãmaticoꝝ moꝛẽ recto. Exẽplũ vbi pponit͂ rltm̃ vt quẽ magis te diligã habeo neminẽ. Exẽpluꝫ vbi ſubaudit͂ añs qd fit q̃ties añs gñale ſufficeret: vt quos diligo caſtigo ſubaudi eos vł hoies. Quinetiã pcipue apud maronẽ rltm̃ ſubaudit͂: vt .j. eñ. Urbs antiqua fuit tyrij tenuere coloni ſubaudi quã. Et iterũ. Eſt i ſeceſſu lõgo locus inſula poꝛtum. Efficit obiectu laterũ. ſubaudi quã. Iterũq: eſt locꝰ heſperiã graij cognoie dicũt ſubaudi quẽ p elegãtiã vel quã grãmatice vt ſuo loco dicemꝰ. Exẽplũ vbi rltm̃ et añs in eodẽ caſu ab eodem regunt͂: vt in quo libꝛo de virtute agit͂ pꝛeclarus eſt. Quas credis eſſe has non ſunt vere nuptie. De his quoq ſuo loco latius.

¶ Grammaticus octauo.

¶ Queſitiua et negatiua obliq caſus ante ſuũ rectoꝛẽ ꝯſtruũt. Exẽpla patuerunt.

¶ Oꝛatoꝛ octauo.

¶ Queſitiua nõnũq remotiꝰ a pncipio. Negatiua aũt pcipue ſigna in extremo loco venuſte ponunt͂. De q̃ſitiuis vide totũ dialogũ donati. Partes oꝛationis quot ſunt. Nomen qd eſt? Qualitas nois in quo eſt? de negatiuis apud doctos plurima ſunt exẽpla: vt quẽ magis te diligã ſcio neminẽ. Patre tuo doctius eſt nihil.

¶ Grammaticus nono.

¶ Uerba infinitiui modi poſt verba finiti modi ſine quibus infinita poni non pñt immediate cõſtrues: vt nũq defatigaboꝛ inſeruire tibi.

¶ Oꝛatoꝛ nono.

¶ Uerbũ infinitũ añ ſuũ finitũ venuſtiꝰ ſepe ponit͂. Sine quo exp̃ſſo pcipue apud hiſtoꝛiographos ſepenũero reperit͂: ſꝫ (vt aiũt) p ptõ ipfec. idicatiui. Ceterũ multa iſinitiua i re exẽſtia ꝯtinue oꝛonẽ claudũt marie lugubꝛẽ cũ ỽbo nõ iſigat. Exẽplũ vbi iſinitiuũ ỽbũ pcedit: vt ego te ꝯmẽdare nõ ceſſabo. Ubi p finito ponit͂ vel ỽbũ finitũ ſubaudit͂: vt .ij. eñ. Hinc ſp vlixes. Criminibꝰ terrere nouis ꝛ querere cõſcius arma: vbi quidã ſubdaudiri volũt cepit. alij exponũt q̃rere .i. q̃rebat ꝛ terrere .i. terrebat. Exẽplũ tertij vbi multa infinitiua verba clauſulã terminãt vt apud Liuiũ .li. j. Tarquiniꝰ circui repꝛehẽſare: minitare maxime gẽtiũ patres admonere paterni beneficij ac p eo gratiã repetere allicere donis iuuenes tum de ſe ingentia pollicendo: tum regis criminibus omnibus locis creſcere ꝛc.

¶ Grammaticus decimo.

¶ Ceterꝰ aũt ẽ ỽba finita inter ſuppoſitũ et obliquũ ſolere poni: vt timoꝛ arguit degeneres. ¶ Oꝛatoꝛ decimo

¶ Qũ pfectã locutionẽ q̃ tribꝰ cõſtat ptibꝰ ſuppoſito ỽbo et obliquo cõſtruis hic erit oꝛdo vt obliquus in pꝛicipio ſuppoſitũ i medio: et ỽbũ i fine ponat͂. Nã vt ait Sulpitiꝰ verulanus. Frequẽter ſenſum ỽbo claudere ſi cõpoſitio patiat͂ optimuꝫ ſi offendet alibi ſed cõſpicue collocet͂. Impatiuus q̃ et ptm̃ futurũq ſubiũctiui ſonãt in fine. Exẽplũ pꝛimi: vt degeneres aios timoꝛ arguit. De hoc erit ſequẽs capitulũ apud auguſtinũ. Exẽplũ ſcdi vbi ỽbo oꝛonẽ claudimꝰ vt idẽ qd iã dedimꝰ. Sulpitiana aũt ỽba alibi exponemꝰ. Sꝫ ſi moꝛe ipatiẽs es: ſic habeto. Optimum eſt claudere ſenſum .i. ſniam frequẽter verbo ſi cõpoſitio .i. decẽs ꝯſtructio patiatur. Si autem compoſitio talis offendet .i. ledet aures et non congruet ponendo verbum in fine tunc verbum ponetur alibi .i. alio loco: ſed collocetur cõſpicue .i.

minenter. Exemplum de imperatiuo: vt coniunx mea heres eſto. Tu me vt facias ama. De preterito ſubiunctiui. Non poſſem verbis conſequi quod gratum mihi feceris. De futuro. Si eo beneficio me donabis: non ingratum offenderis.

¶ Grammaticus vndecimo.

¶ Aduerbia iuxta ſua verba ponantur: ſunt enim verborum adiectiua. Ideoque prepoſitiones cum ſuo caſuali item nomina pro aduerbijs loci aut temporis poſita continue poſt verba conſtrui ſolent. Exempla ſunt. Seruias libentiſſime deo. Conſecutus es in philoſophia magnam laudem. Studuiſti athenis tris annis: vel ſtuduiſti tris annos athenis.

¶ Orator vndecimo.

¶ Aduerbia verbis adherent aptiſſime paſſim: tamen poni poſſunt vbicunque melius congruerit. De participijs dictum eſt vbi de adiectiuis dicimus: habent enim verborum conſtructionem. Nam gerundia participia et ſupina inuenta ſunt vt plures actus vni ſuppoſito ſine coniunctione media tribuantur: vt vir bonus vitia fugiens virtutem amplexando beatitudinem conſequitur: habet enim ſic participium primum locum: gerundium ſecundum: et verbum tertium.

¶ Grammaticus duodecimo.

¶ Coniunctiones copulatiue et diſiunctiue etiam ſi prepoſitiui: aut ſubiunctiui ordinis in loquendo fuerint: in conſtruendo tamen in medio ponantur. Rationales autem et cauſales in principio (verbi gratia) que. de: ve: in medio conſtruuntur: ſed in et aut in vel et an reſolui ſolent. Enim quod autem ſunt vero ſubiunctiui ſunt ordinis in loquendo: ſed conſtruendo ſolemus preponere reſoluentes enim in quia: quod in etiam: autem et vero in ſed. Ut id enim verum eſt. Tu autem ignoras. Conſtruitur enim pro quia. id eſt verum: autem pro ſed. Sed tu ignoras: et ſic de alijs: que autem ſint ſubiunctiui que prepoſitiui et communis ordinis ſi non didiciſti in grammatica diſces ex ſuſpitio verulano cuius hec ſunt verba que maioribus elementis ſcripta conſpicis vt noſtris que minoribus ſcribuntur declarare poſſim.

¶ Orator duodecimo.

¶ Sunt nonnulle particule que niſi proprijs locis ponantur fedant orationem quare he ſemper ſunt preponende. At: aſt: ſed: aut: ac: vel: nec: neque: ceterum: enimuero: verum: ſin: ſiqui: quatenus: ſeu ſiue: niſi. ni. Ex his nullam in maioribus principijs non aliunde dependentibus collocabis preter at. In indignatione: aut: vel: ſeu: ſiue: et ni.

¶ Quia dixerat ſulpitius ſuperſtitioſum eſſe pro preceptis de ſitu verborum obſeruandis: ſemper eodem vti partium ſitu. Ne in omnibus dictionibus citum pro arbitrio variari putes: dicit. Sunt nonnulle particule etc. ille autem particule coniunctiones ſunt: ideoque quod accidentia partium poſuere: vt donatus: priſcianus: atque alij ſolis coniunctionibus ordinem dedere. In eis enim ſolus certus reſeruabitur ordo et ſitus. Que ad elegantiam harum particularum pertinent: videbis apud vallam et apud noſtras additiciculas poſt ſulpitium: vbi de compoſitione loquemur. Nunc autem de ſulpitij conſtitutione dumtaxat dicimus. At ponitur in principio ſecunde clauſule: vt in fine. iij. enei. dr de Enea. Factoque hic fine quieuit: et ſequitur in principio quarti. At regina graui. Ponuntur ergo at aſt: ſed in contentionibus et contrarijs ſententijs. Neque tam dictiones quam orationes copulant. Non ergo dices petrus at paulus ſed petrus atque paulus vel petrus et paulus etc. Aſt apud poetas dumtaxat reperies ſequente vocali: producente enim ſui gratia ſuſcepit ſi literam. vt. i. enei. Aſt ego que diuum incedo regina etc. Quando autem coniunctiones dixit prepoſitiue non intelligas eas in toto principio debere poni: ſed quando geminantur ante ſingulas partes quas coniungunt: et quando ſemel dumtaxat ponuntur ante ſecundam partem coniunctam. Geminantur autem vtplurimum: aut: vel: nec: neque: ſeu: ſiue. Ubi ſcies quod quamuis aut et vel nec et neque ſeu et ſiue idem ſignificant: tamen venuſtius extra carmen eaſdem geminaueris quam alteram cum altera poſueris. Item vt in regulis latinitatis dicemus quando duo regentia vni caſui: duo adiectiua vni ſubſtantiuo: aut duo verba vni ſuppoſito congruunt: poſſumus preponere illum caſum illud ſubſtantiuum et ſuppoſitum. Exemplum de caſu: et tu mihi neque nocuiſti vnquam neque profuiſti: quod melius videtur dici quam ſic: tu mihi nec nocuiſti nec profuiſti. Corrupta tamen illa vt nec pro neque: ſeu pro ſiue: videntur ſecundo loco cum integris poſſe poni vt ſic: et eſt exemplum de ſubſtantiuo. Uerecundaz neque matrem nec ſororem habes. De ſuppoſito. Tu neque ſtudes nec negociaris. Omnino autem duriter aut vel altera pro altera poneretur: geminari ei voluit vt nulla virgo eſt dicenda corru

pto vel animo vel corpore.Nō aūt corrupto animo vel corpore:ſed'nimis lōg⁹ ſio.
¶Poſtponūtur q̄:ve:ne:quidē:quoq̄:autē:vero:eñ.Et amant apponi poſt primā dictionē clauſule dependentis:preſertim:aūt:cū:ꝛ vero:que alibi:niſi precederet et locari volunt ne:vt poſt eam quam:an aut:ꝛ vel.
¶Poſtponunt̃ inq̄t Sulpitius:q̄:ve:ne ꝛc.vbi ſcies ꝙ cōiūctio ꝛ ſemper quidē in medio cōiūctoꝝ poni vult:vt ſoror ꝛ cōiūx:ſed etiā in principio poni pōt:vt ꝛ ſoror ꝛ cōiūx.q̄:ve:ne:poſt vtrūq̄ cōiūctū ſemper quidē ponunt̃:vt hoim deorūq̄ ſ3 in medio q̄q̄ poni pſit:vt hoimq̄ deorū.Inepta aūt ꝛ barbara oino locutio eſt quo-ties ꝛ'tm̄ in principio:et:q̄:ve:ne:tm̄ in medio ponunt̃:vt ſoror cōiunx.dant duo:bos:impos:cōpos:cuſtoſq̄ ſacerdos.Deberet eñ dici cuſtoſq̄ ſacerdoſq̄.Uñ Uergilius:vt latinitatē ſeruaret ſepe hypermetrū verſum fecit in quo ſyllaba q̄ abūdat:quā tñ vocalis in principio ſequētis verſus poſita peremit.Uñ illud.i.eneið.
Iactamur doceas ignari hoimq̄:deorūq̄ erramus:Et illud in ſcðo.Quē nō incuſaui amēs hoimq̄ deorūq̄.aut q̄d ꝛc.Et illud in.iiij.Omnia mercurio ſimilis vocēq̄ colorēq̄.Et crines flauos ꝛc.Amant dicit Sulpitius poni dicte particule poſt primā dictionē clauſule:vt tu quoq̄ hic autem vero is enim.Tu ne ille Eneas ꝛc.'q̄:ꝛ ve:poſt vtrumq̄ cōiunctū ponuntur:vt quis tibi tum dido cernenti talia ſenſus Quotve dabas gemitus.Quidē poſt particulā ve.et dictionem in qua ſignificatur vehementia excluſionis ſepe ponitur:vt ne vnū quidē diē intermiſimus.Item q̄ et quoq̄ volūt locari dici poſt illā dictionem quā precederet cōiunctio ꝛ:vbi ſcies que quoq̄:ꝛ coniūctio ꝛ idē ſignificat ſi et:capiat̃ pro etiā.Exēplū igit̃:vt in quoq̄ littoribus noſtris:enea nutrix.Eternū moriēs nomē caſeta dediſti:ꝛ tu littoribus.Idē dīj homineſq̄ volūt:dīj ꝛ homines volūt.Ne ꝛ ve volūt poni poſt eam dictionem quā p̄cederet an ꝛ vel:vt tu ne an petrus hoc fecit.An tu an petrus hoc fecit.Tu feciſti petruſue.Tu feciſti vel petrus.relique cōiunctiones fere omnes preponi ſupponiq̄ poſſunt.Ut ꝛ ergo ideo igitur.Exemplum vt hoc iacto fundamēto.vel igit̃ hoc fundamēto iacto hoc ergo.verum eſt hoc ideo dictum eſt.Et quis hoc neget eſſe fictum.Quis ꝛ hoc fictum eſſe negat ꝛc.
¶Sed ex his apte ſunt primis initijs:Qm̄.cū:q̄uis:et ſi:q̄q̄:l3:q2:ꝙ:vt:ſi: exēpla oim fere apud Ciceronē lectitādo inuenies.Nā ꝛ libroꝝ capita fere ab illis dictionibus inſtituunt̃:vt q̄q̄ te marce fili ꝛc.l3 tñ apud ipſum in ea ſignificatiōe q̄ eſt.Quāuis nō offendes.Addit valla tñ q̄ hec quatuor.Et ſi:q̄q̄: q̄uis ꝛ licet eiuſdē ſignificationis ſunt aliquid in vtēdo diſcriminis habētia.Nā maior quedā dignitas data eſt primis duob⁹ que ſemper aſciſcūt ſibi indicatiuū dūtaxat in principio ſtatim oronū librorū ep̄larū.Alias duo in hoc loco raro in ceteris omnia indifferēter:ſed frequēter ſubiūctiuū poſtulāt.Nonnūq̄ tñ ꝛ indicatiuū.hec ꝛ alia Uallen̄.quoꝝ ſentētiā paucis habeto.Etſi ꝛ q̄q̄ in capite magnarū rerū ponunt̃ habētq̄ poſt ſe tūc maxime verbū indicatiui modi qñ in alio loco ponunt̃ preterq̄ in principio etiā alteri⁹ modi verbū admittūt.Sed q̄uis ꝛ licet raro in principijs magnarū rerū ponunt̃.ꝛ q2 in capitib⁹ minoꝝ reperiunt̃ ſepe coniunctiuū nōnūq̄ ꝛ indicatiuū poſtulāt ſimulq̄ ſemper cōmeritū huius dictionis tñ deſiderant.Sine qua.Etſi q̄q̄ tametſi licite ponuntur precipue per modum interrogandi.Exempla dabit Ualla lib.ij.ca.lviij.Sed'nos ſulpitiana verba perſequimur.
¶In minoꝝ initioꝝ ad aliud depēdētiū frōte.Quocirca:ppter:q̄obrē:ꝛ q̄re ꝯſtituem⁹.Ergo ꝛ igit̃ in breuioribus concluſionib⁹.Itaq̄ vt plurimum in maioribus.
¶Ordo eſt.Nos cōſtituemus in fronte.i.in prima parte initioꝝ minorū dependētiū ad aliud has particulas.Quocirca ꝛc.Exēpla horū apud doctos vbiq̄ reperies ſed hoc vnū tibi ſat ſit.Apud oēs doctos harū rerū plurima ſunt exēpla.quocirca vel quapropter vel q̄obrē illis ſuperſedeo.Itē nos ꝯſtituemus.i.locabimus in ꝯcluſionibus breuiorib⁹.Ergo ꝛ igit̃ in maiorib⁹ itaq̄.exēpla legēdo offendes.

¶Quin preponitur vt Num ꝛc.

¶Quin tribus modis accipit̃ aliqñ p eo'q̄d eſt quinetiā.Uergi.in eñ.Quin aſpera Iuno.Que mare nunc terraſq̄ metu celūq̄ fatigat.Conſilia in melius refert.Ite3

pro cur nõ. Uidet̃ eñ cõpoſitũ a qui ꝑ quare ⁊ ne ꝑ nõ. vt ſit quare non. Unde illud Ciceronis ꝓ Rabirio. Quin cõpeſcitis iſtã vocẽ indicem ſtultitie ⁊c. et his duobus modis ſemper preponitur. tertio eſt ꝙ non vel potius vt num. et tunc ſicut dictio vt ſubiũctiuum deſiderat. vt. iij. eñ. Hic tibi nequa more fuerint diſpẽda tanti. Quin vatem inſanam aſpicias. Et hoc modo principiũ quidẽ ſuo ſed non totius cõſtructionis conſtituit. Num interrogatiue ponitur: ſed fere negatiuã reſponſionẽ deſiderat: ſicut ab eo compoſitum nũquid.

¶ Utiqꝫ poſtponitur. Sin nũqꝫ dicit̃ niſi preceſſerit ſi aut fuerit ſubintellectum.

¶ Significat enim idem ꝙ hoc complexum ſed ſi. vt apud Terentium. Si illũ relinquo eius vite timeo: ſin opitulor huius minas.

Ita pro valde poſtponitur. vt hec nõ ita difficilia ſunt. Terẽtius. Non ita diſſimili ſunt argumento. Quia non ponitur ante ſed. Dicimus enim. Sed quia.

¶ Nõ vero neqꝫ autẽ age autẽ ſane autẽ iã autẽ eñ autẽ: ⁊ ac autẽ nõ dicas continue. Dicẽdũ eñ eſt. Nõ autẽ: neqꝫ vero: age vero: ſane vero: iã vero: eñ vero: ac vero. Addit Ualla. Tũ vero: nõ tum autẽ: dicendũ. Scies autẽ ꝙ ſi illud nõ poſtpoſueris: cõſtruetur vtiqꝫ cũ vero. vnde ſi dicas. Unum nutrire poſſum: duos vero nõ. vel ſic. Unum nutrire poſſum: nõ autem duos. vel ſic. Unum nutrire poſſum: duos non poſſum. Ubi ſcies ꝙ ſi verbum idem repetiueris. nõ decere vero vel autẽ poni. Ineptũ eñ ⁊ ſuperfluum eſſet. vnum nutrire poſſum: duos vero non poſſum: ſed alterũ vel illud vero vel illud poſſum omittas.

¶ Poſt non ⁊ nec enim apponas. Non tamen dixeris ne enim ⁊ ne vero. Dices ergo. Non enim: vel neqꝫ enim. neqꝫ vero vel nec vero. nonne vero.

¶ Neqꝫ nõ ponit̃ ante nã nec equidẽ ante neqꝫ. Dicimus eñ. Nã neqꝫ atqꝫ equidẽ.

¶ Tũ et geminatꝰ qñ partes ſunt pares: vt eſt vir tũ doctus: tũ modeſtus vel ſic. Et doctus ⁊ modeſtus qđ idẽ eſt ac ſi dixeris. Non minus doctus ꝙ̃ modeſtus neqꝫ econtrario: vel eſt vir equaliter doctus ⁊ modeſtus: ⁊ ita in ſimilibus.

¶ Quando vero diſpares proponimus cũ ⁊ ſequitur tum indicãs aliquid maiꝰ aut generalius. Ut cũ in ea re diuitijs valet. tum virtute in reliquis: hoc eſt. Cũ verũ cõcedendũ ſit ꝙ in ea re diuitijs valeat: tũ nõ eſt ambigendũ immo magis credendũ ꝙ in reliquis rebus valeat virtus. Et hec de coniunctionibus.

¶ Grãmaticus. xiij.

¶ Dictiones autẽ quecũqꝫ fuerint ꝓpter ſonoritatẽ aut concentũ: nunqꝫ a naturali ordine in conſtruendo mouebuntur: quocirca dices quiſqꝫ duodecimus. tenus titulo vſqꝫ ad titulum: verſus hyſpaniã.

¶ Orator. xiij.

¶ Dictiones igitur venuſtatis grã ſepe a rudi: illa atqꝫ materiali inſtructione recedũt (maxime quas diximus coniũctiones) quibꝰ addi põt quiſqꝫ qđ dũ ſuperlatiuis numeralibꝰ ordinis ⁊ alijs coheret poſtponit̃: vt optimuſqſqꝫ: nõ qſqꝫ optimꝰ: decimuſquiſqꝫ: nõ qſqꝫ decimꝰ. Silr̃ eſt de qbuſdã ꝑpõibꝰ. de quibꝰ ſequẽs eſt cõſecutoriũ que ſequela eſt oratoris.

¶ Grammaticus. xiiij.

¶ Prepoſitiones poſt verba vel participia ⁊ ante ſua caſualia continue conſtrui volunt vt vado ad patrem: ſum apud filium.

Orator. xiiij.

¶ Prepoſitiões ſepe ꝑ anoſtrophẽ poſt caſuale ponuntur ſepe īter ꝑtes eius interferunt̃. Uñ ꝟſus ſeqtur ſemꝑ poſtponit̃. Ut italiã ꝟſus. hiſpaniã verſus. Romam verſus quoqꝫ ꝟſus: vel quoquo verſum iret ⁊c. Tenus frequẽtiſſime poſtponitur vt capitulo tenꝰ: crurũ tenus: auriũ tenus. Itẽ vſqꝫ non raro: vt vſqꝫ. Italiam vſqꝫ ſilr̃ ⁊ ꝯtra: inter: preter: vltra: circa: intra: extra: ⁊ ſiles vt italiã ꝯtra. hec preter hec inter. Eſt modus in rebus: ſunt certi deniqꝫ fines. Quos vltra citraqꝫ neqt cõſiſtere rectũ. Iliacos intra muros peccat̃ ⁊ extra. Item cuꝫ: vt quocũ. i. cũ quo. vt cum qua nobiſcũ: vobiſcũ: mecũ: tecũ: ſecũ: qbuſcũ. In medio autẽ caſualis ponitur ꝑpõnes precipue monoſyllabe qñ caſualẽ cõplectit̃ ex adiectiuo ⁊ ſubſtãtiuo: vt qua de re: quã ob rẽ: hac in re: hãc ob rẽ: multas ad res. oĩ ex numero: multis e vitijs ⁊c. Sepe item obliquus a caſuali rectus interponitur non ſine venuſtate: vt pro eius viri modeſtia: et tanta rerum multitudine: ad verborum explanationem ⁊c.

¶Grammaticus.xv.

¶De interiectionib⁹ q̄ paucissime sunt nihil dictū op₃:q̄ꝑ eū locū vtrobiq₃ sortiū tur qnē ai affectio ipsis cōcedit:q̄ verū casum regūt :añ illū construi volūt vt ꝓh deum ah hoim fidē:proh sūme iuppiter.ah virgo infelix :heu stirpē innisam:hei mihi misero:ve tibi causidice. ¶Orator.xv.

¶Proprium autem est interiectionis interijci vnde ea nomen sumpsit.vt nauibus infandum amissis ob iram.Quid malum nihil bone vir dicis.

¶Grammaticus.xvj.

¶In constructione grāmaticali nihil īperfectū relinq̄tur:ſ₃ oēs eclipses ⁊ apostopi ses.i.reticētia supplebūtur.Exēplū de eclipsi.vt talia per latiū subaudi gerebantur hec venus .subaudi dixit Exemplū de reticētia.vt primo eneid.Iratus neptunus inquit.Quos ego.subaudi vehemētius cāstigabo:vel quid simile.De his autē con sules locos autorum quoties occurrunt quid subaudiendum relinquerint.

¶Orator .xvj.

¶Quoties neq₃ obscuritas neq₃ ariditas orōnis pateret:oportet superfluū dmere ⁊ decoꝝ seruare:vnde pathetice.i.affectionū oratiōes abrupte leguntur de qua re relatius dicamus in regulis dignitatis seu venustate loquendi.

¶Grammaticus.xvij.

¶Nullū itaq₃ respectiuū sine termio suo ꝓprio cōstruit.Et si positū repiatur in ab solutū resoluet.Vñ nullū adiectiuū sine substantiuo nullū cōparatiuū sine termi no in abltō excessus:nullū relatiuū sine antecedēte:nullum demonstratiuū sine re demōstrata:nullū ꝟbū īfinitū sine finito.nullū aduerbiū similitudinis sine sīlibus nullā cōiūctionē sine ꝯiunctis:nullā ꝑpōnē sine casuali cōstrues.In alijs q₃ dictio nib⁹ q̄ se mutuo respiciūt:alterā sine altera aut aliā sine alia nō pōes ⁊ si positas inueneris:tacitam supplebis.vnde nō solū nō tm̄ nō mō volūt post se verū etiā: ſ₃ etiā vel sed q₃:aut q̄d ille:dūtarat nō admittit.Et si:tametsi:q̄ꝑuis: q̄ꝑ:⁊ l₃ volūt post se t_n:reperiunt aūt alia superiora trāssumptiue posita vt videbimus in sequē tibus:q̄ si propria ponantur supplenda semper erunt que subticentur.

¶Orator.xvij.

¶Sepe igitur multa in subauditiōe sūt:q̄ si expresseris decorē ⁊ venustā orationē abstuleris.Quorū illud est qd̄ dixi:sic loquēdū esse:vnū nutrire possum duos vero nō:vel nō autē duos:⁊ nō sic:duos autē nō possum:sed omisso autē:sed ⁊ duos nō possum.pronoia etiā pro noibus nō cū noibus poni volūt.Itaq₃ cōstruēdo dices. Filios quos diligo castigo.Nō filios quos filios poteris ēt añs subticere vt q̄s di ligo castigo.Sed de his alias. ¶Grammaticus..xviij.

¶Si vero aut respectiua aut alia trāslatiue ponantur ī ꝓprio ꝑ q̄bus ponuntur re soluenda sunt:vt cōparatiua sine excessu in absoluta:⁊ cetera deriuatiua pro ꝑmi tiuis posita in ipsa ꝑmitiua ꝟba infinita ī sua finita ꝑsertim ꝑteriti īperfecti īdica tiui modi.Adiectiuū neutri gñis ī substātiuū gñale.Resoluit aūt trib⁹ modis nūc per ens seu res:vt de⁹ creauit oia.i.oēs res nūc ꝑ abstracta ꝑ q̄ īb⁹ ponit vt ꝑsci⁹ veri.i.veritatis:seruantissimus equi.i.equitatis.Nunc in dictionē pars q̄ñ est regi men partitiōis:vt quid hominis.i.q̄ pars hominis:ideoq₃ comtemptus significat in eiusmodi locutione aliudq₃ exprimitur per hanc quis homo ⁊c.

¶Orator.xviij.

Sepe venustatis gratia verba trāsferuntur:vt dicemus in regulis venuste latini tatis vnde etiā flaccus in arte poetica.Dixeris egregie notum si callida verbū red dideris iunctura nouum.

¶Grammaticus.xix.

¶Qñ suppositū subticet exprimendū est ⁊ qñ obliq̄ est casus in rectum soluitur. Exēplū primi vt.Iubem⁹:subaudi:vt aiūt subaudi hoies. Exēplū scdi:vt quoties actus a parte añ regitur ab infinitiuo resoluet in ntm̄ ⁊ verbū infinitū in suū fini tū ꝑcedēte vt q̄:quin:ne:aut simili particula:vt notū est deū creasse oia.i.q̄ deus

oīa creauit nō dubito magiſtrū venire.i.quin magiſter veniat:velim magiſtrum venire.i.vt magiſter veniat.timeo magiſtrum venire.i.ne magiſter veniat:vel timeo magiſter veniat.Item duo ablatiui in deſignatione ſequele poſiti reſoluuntur in ſuppoſitū ⁊ appoſitū precedeñ.particulis cū:q̄z:donec:vel ſi aut ſimiles vt ſole lucente dies eſt.i.dum ſol lucet.Ablatiui autem ab impersonalibus a parte ante recti ſimilr̄ ⁊ accuſatiui ab illis impersonalibus penitet ⁊ tedet ⁊c.duriuſcule in nominatiuū reſoluuntur ſic.Male ſeruit ſeruo:Seruus male ſeruit.Tedet animam meam vite mee ⁊c.Aia mea afficitur tedio vite mee.Hec aūt que de grammatica conſtructione dicta ſunt:nō ita intelligas q̄ grammaticū ita loqui putes ſed q̄ que grammaticaliter partes ordināt eū fere quē diximus habeant conſtruendi modum.

¶Orator.xix.

¶Sepe ſermonē de recto in obliquū vertes ꝯtra grāmaticoꝝ(quē nō dixi)morem. Itē ꝑ eo q̄d eſt volo vt ad me venias dixeris velim ad me venias:omiſſis illis particulis:vt ⁊ q̄.Uel ꝑ infinitiuū:velim te ad me venire.Itē pro eo quod eſt poſtq̄ audiuero ſermonem veniam ad te:vrbanius dixeris. Audito ſermone ad te veniam. De qua re in libello noſtro de latinitate et dignitate loquendi videbis.

¶Grammaticus.xx.

¶Que de cōſtructiōe atq̄ ſitu ptiū ofonis a grāmatico p̄cipiūtur.Quātū fieri.pōt vbiq̄ ſeruabunt̄ dico q̄tū fieri pōt:q̄z qñ plures ſunt vnius determiationes: tunc que magis intrinſece determinant:magis vicinū habebūt locū:vt ſatis patuit de adiectiuis ⁊ aduerbijs. ¶Orator.xx.

¶Quecūq̄ de ſitu atq̄ locatiōe ptiū ofonis p̄cipiūt̄.ꝑ auriū iudicio variari pñt:p̄ter ea q̄ de cōiūctionū verſus q̄ſq̄ tenus:⁊ quorūdā aliorum ordine dicta ſunt: vt aūt horū q̄dā manifeſtiora ſint addamus ⁊ alia venuſti ordinis precepta.

¶Jodoci Badij Aſcenſij Secundum de venuſto ordine preceptum.

¶Non ſolum quo ordine ſed etiam qui cum quelibet dictio locanda ſit ſummopere attendendum eſt.Nā in multis ſi contra conſuetudinem feceris non ſolum non latinus:ſed ne grammaticus quidem cenſeberis:cuius rei varia ſunt exempla.

¶Primum exemplum.

¶Omnis cū poſitiuo aut cōparatiuo:nūq̄ cū ſuplatiuo.Quiſq̄ ecōtrario cum ſuperlatiuo ſiue in eodē ſiue in diuerſo caſu aut cū numerali ordinis ⁊ dictiōe quotꝰ nūq̄ cū poſitiuo niſi ſuplatiuꝰ ī vſu nō ſit neq̄ cū ꝯparatiuo recte ponit̄:vt omnes boni oīa meliora optimis q̄buſq̄ deſtināt.Quotꝰ em̄ q̄ſq̄ aliter cenſeat faciendum q.d.rariſſimus.Ut p̄o q̄ſq̄ gtm̄ p̄ralē ī vſu nō h̄z dicemꝰ ꝑ optimoꝝ quorūq̄ optimi cuiuſq̄.Exemplū de nūerali vt milleſimus quiſq̄ miles dictus q̄ſi vnus ⁊ mille quotuſcūq̄ nō is tm̄ qui milleſimus ordine.⁊ ita in reliquis.Exemplū de carente ſuperlatiuo:vt apud Salluſtiū.Eā ſtrenuꝰ quiſq̄ aut occiderat ī prelio aut grauiter vulneratus diſceſſerat:vbi valla dicere ſtrenuiſſimus quiſq̄.Item vnuſquiſq̄ ⁊ ſingularis quiſq̄:nam in ſingulariſſimum negat valla dici.

¶Secundum exemplum.

¶Ut ⁊ ita ꝯſiſes gradus poſtulāt:ſi ideo ſi dictio q̄ſq̄ interueniat vtriuſq̄ ſuperlatiuꝰ addendus eſt.Poſſunt tamē ambo ſuplatiui eſſe noiales vt Quintilianꝰ.Q̄d vt lōge optimū ita difficillimū.Et iterū.Nō vt quiſq̄ p̄mū dicendū ita primum occurrit Aut ambo aduerbiales.vt Cicero.Ut enim quiſq̄ optime dicit ita maxie dicendi difficultatē varioſq̄ euētꝰ ofonis:expectationēq̄ hoim ptimeſcit. Et iterū Ut q̄ſq̄ animi magnitudine maxime excellit:ita vult princeps oīm vel potius ſolꝰ eſſe Aut alter noialis alter aduerbialis:vt idem de oratore:vt quiſq̄ optime grece ſciret ita eſſe nequiſſimum. ¶Tertium exemplum.

¶ Cū ſuperlatiuo non ponemꝰ dictionē vī ſuperlatiui habentē. Cuiuſmodi ſunt imp̄mis:p̄ter ceteros:app̄ime:per:valde:ſane.Oppido per q̄:que oēs poſitiuo congruunt:vt app̄ime doctus:per q̄ eruditus:oppido abūdās: quaſi quod ſatis ſit oppido inde enim tractum eſt.

¶Quartum exemplum.

¶ Or ablũs cõparatiuo ꝓpri⁹ eſt oia aduerbia in o cõparatiuo ⁊ ei⁹ virtutẽ hñtĩ cuiuſmodi ſunt ſuplatiua. Secus: aliter: alius: poſt: preſto: malo antecedo: antecello excello: vel excelleo: ⁊ ſimilia quadrant quibus etiam longe congruit. Ut multo melior multo omnium optimus: longe preſtantiſſimus: longe aliter: multo ſecus ⁊c.

¶ Quintum exemplum.

Aduerbium in um. vt tantum: q̃tum: modicũ: parũ: nihil: ⁊ nihilũ: ſatis ⁊ tãtũdẽ poſitiuis coniũgenda ſunt: vt parum peritus: ⁊ tantundem probus.

¶ Sextum exemplum.

¶ Longe facile nimirũ etiã ſuplatiuo ⁊ ei⁹ viȝ habẽti cõgruũt: vt lõge reuerendus: nam reuerẽdiſſim⁹ nõ dr: facile princeps ⁊ nimirũ preſtans aut preſtantiſſimus.

¶ Septimum exemplum.

¶ Dictio q̃ accepta ꝓ eo q̃ q̃tum poſitiuo coheret ⁊ id quidẽ figurate quodãmodo vbi autẽ per adminiſtratione aut per dubitationẽ loquimur: vt o q̃ glorifica voce chorꝰſcas: q̃ iucũdum putas eſt ſeruire deo: Neſcis q̃ ſuaue ſit iugũ dñi. Accepta vero pro quãto licet raro cõparatiuo cõgruit. vt Uerg. q̃ magis illa tremens tanto magis effera flaminis. Sed accepta pro valde quod frequẽtiſſime fit ſuperlatiuo iũgitur etiã cũ principali verbo ⁊ ſine figura: vt vir q̃ doctiſſimus q̃ optime dixit. nõ dices tamen vir q̃ oim doctiſſimus ſicut nec oim valde doctus.

¶ Octauum exemplum.

¶ Reperitur tñ q̃ pro eo qđ eſt q̃tum cum ſuperlatiuo intercedente verbo poſſum queo valeo aut cõſimili. vt dicã q̃ breuiſſime potero: vbi tñ malui dicere: vt breuiſſime potero. Acceptũ autẽ pro valde tunc neceſſario poſitiuo iungitur qñ annexã habet dictionẽ vim ſuperlatiui habentem: vt perq̃: oppido q̃: ſaneq̃ ⁊c. Curt. aũt li. iiij. dixit. Beſſum quoq̃ batrianorꝫ ducẽ perq̃ maximo poſſet exercitu coactũ ad ſe aſcendere fecit. ſed ille ꝓpter verbũ poſſet forte excuſatur. Si quis igitur comparatiuum et ſuperlatiuuȝ huius poſitiui perdoctus aut perq̃ doctus poſtulet: dicetur non perdocto: ſed multo doctior ⁊ longe doctiſſimus.

¶ Nonum exemplum.

¶ Cõparandi aduerbia qñ exceſſum cõnotant cõparatiuũ vitant: qñ autẽ cõparationem non refugiunt: vt ego tam te doctior ſum q̃ tu me fortior.

¶ Decimum exemplum.

¶ Ut ⁊ ita ⁊ pro eis tam ⁊ q̃ accepta etiam ſuperlatiuis herent (verbi gratia) vt caſtiſſime ita honeſtiſſime dixeris vixiſſe. Uarro. lib. ij. de canibus loquens q̃ pauciſſimos relinques: tam optimi in alendo fient. Et catho in re ruſti. c. lxv. q̃ acerbiſſima olea erit oleum ⁊ facies tam oleum optimum erit.

¶ Undecimum exemplum.

¶ Si poſt quiſq̃ ponatur aut ſubintelligatur etiã non abſurde comparatiuo iungatur: nec vnuſquiſq̃ ſuperlatiuo. vt Uale. maxi. li. ij. c. iij. Erit ergo etiam obſcurior quo quiſq̃ deterior. Itẽ li. iiij. c. iij. Cenſu par vnicuiq̃ pauperrimo: ſubaudi etiã: vt ſit vnicuiq̃ etiam pauperrimo. Mancinellus de q̃ dictione hec et alia in vallam affert: vbi plenius de ea re diſſeruimus.

¶ Jodoci Badij Aſcenſij. Tertium de venuſto ordine preceptum.

¶ Iũcture quoq̃ (que eſt apta vocabulorꝫ ſtructura ⁊ collatio ſine offenſione) ſummopere ſtudendũ eſt in qua literarũ ſyllabarumq̃ lenitatem ⁊ aſperitatem attendimus. Nam in ordine dictiones ſingule ⁊ coniuncte conſiderantur non fere a ſono ſed a ſignificato. Porro dicendum eſt potius aſpere q̃ impropꝛie.

¶ Primum exemplum.

¶ In iũctura cauendũ eſt creber vocaliũ earũdẽ preſertim cõcurſus ſiue hyatus: vt vacce enee amenißime impendebant.

¶ Secundum exemplum.

¶ Uitãda quoq̃ aſperitas modica ⁊ arida ⁊ ſubamara inter tenuia ⁊ ſuauia guſtu ſic aſperitas modica ⁊ hyatus inter ſuauia ⁊ rotunda delectant. Aſperitatẽ quoq̃ facit in conſonans illiſa vocali.

¶ Tertium exemplum.

¶Uitanda eſt eiuſdē litere vel ſyllabe aut dictionis nimia moleſtaq; aſſiduitas:vt O tyte tute tati tibi tāta tyranne tuliſti:Item nam cuius rationis ratio nō cōſtat ⁊ rationis ratio nō eſt fidē adhibere. ¶Quartum exemplum.

¶Preterea mala eſt iunctura que cacocephaton.i.malū ſonū parit.vt Numerū cū nauibus equat.Uitandū aūt eſt ne vltima ſyllaba prioris verbi ſit prima ſequētis Et ne due aut plures ſyllabe priorē ſenſum terminent.vt apud Cice. O fortunatā natā me conſule romā.Et in epiſt.Res mihi inuiſe viſe ſunt brute. Et apud Uergi. Sola mihi tales caſus caſſandra canebat.Et dorica caſtra.Et ſale ſaxa ſonabant ⁊ ſentis periuria gentis. ¶Quintum exemplum.

¶Similiter cadētia vel deſinētia ⁊ eodem modo declinata raro iungenda ſunt.Ut optimorū fortunatorūq; imperatorū.

¶Sextum exemplum.

¶Monoſyllaba quoq; ſi plura ſunt male concurrunt:durā enī cōpoſitionē faciunt. Quinetiā cōſonantes aſperiores in iunctura rixantur.Multa quoq; breuia offendunt ⁊ ediuerſo longa cōtinuata tardant orationē:verūtamen nulla certa lex dari poteſt:ſed pro auriū iudicio ⁊ diſcendorū qualitate variandus eſt ſtilus:peior aūt ē eſt affectata diligentia q̄ ſimplex negligentia.

¶Exēpla inuentu facillima ſunt.S:litera ſibilum parit.R ritum.vt iam ſatis terris niuis atq; dire.Grandinis miſit pater ⁊ rubēti.Dextera ſacras iaculatus arces terruit orbē:primo carminū vbi horatius rem depingere videtur literarum ſono.

¶Quartum preceptum eiuſdem.

¶In ordine quoq;(que prima pars cōpoſitionis eſt)tam in ſingulis q̄ in cōiunctis verbis ne quid perperam locetur ſumma cautio eſt.

¶Primum exemplum eſt.

¶In ſingulis cauēdū eſt ne decreſcat oratio:⁊ fortiori ſubiungatur infirmius vt ſacrilega fur.Nam augeri ⁊ inſurgere ſententie debent.

¶Secundum exemplum.

¶Si ordinē nature ſequimur prius viros q̄ feminas:ortū q̄ occaſum:deos q̄ homines dixerimus:genera ſpeciebꝰ:cōia ꝓpriis:remota proximis antepoſuerimus.

¶Tertium exemplum.

¶Cauebimus autem ne ordo pariat ambiguitatem.
Ut dico te pyrrhe romanos vincere poſſe.

¶Quartum exemplum.

Uitanda eſt etiam deformis verborum traiectio.
Ut has res o luci ad te ſcriptas miſimus helli.

¶Quintum exemplum.

Uitabitur ad hoc longa et obſcura tranſgreſſio.
Et ne exequias quidem vnus inter miſerrimos viderē meas.

¶Sextum exemplum.

¶Lōga preterea ꝟborū ꝯtinuatio quā vnus ſpiritus enuntiare nō poſſit euitabit̄.

¶Septimum exemplum.

¶Cauendū inſuper ne permutato ordine qd ſuperuacuū fiat.Uñ Salluſtiꝰ dicēs In tugurio mulieris ancille:bene addidit ancille:male additurꝰ ſi ancille ꝑmiſiſſet oīs ſiquidē ancilla mulier:ſed nō oīs mulier ꝯtinuo ancilla eſt.Siĺr fratres gemini recte dicunt̄:inepte gemini fratres. ¶Octauum exemplum.

¶Si quo ordine res geſte ſunt narrent̄ aptā reddēt narrationē:ſȝ nullo iocūdiſſimū eſt in metaphoris q̄ȝ rerū gerēdarū ordinē cōſpicere.Sicut in illo Quintiliani. Duxit me ſimilis etas:vicerūt officia:cepit fides:amentem odiſſe nō potui.primū ſiquidē ducimur:inde vincimur:tum capimur:⁊ demū ſic labaſcit nobis animus vt ampliꝰ nō poſſumꝰ.hec hactenus.Nunc ad Auguſtinū noſtrū redibimus.

¶Epythoma aſcenſianum.

¶Plena orō tribꝰ ꝯſtat ſuppoſito:ꝟbo:⁊ oblīq:quorum hic plerūq; erit ordo vt obliquus i principio:ſuppoſitū i medio:ꝟbū i fine locet̄.Et ſi qd poſt obliquū tanq̄ eiꝰ

determinationē grāmaticus locare ꝯſueuit.id orator in prima frōte nō raro ponit. ¶Scis plenam orationē conſtare tribus partibus.quod ſuppoſitū(vt eorum ipſorum vocabulis vtar)quod verbum:quod appoſitum vocant. Dicunt igitur grammatici.Scipio aphricanus deleuit Carthaginem. Ornatioris vero eloquij homines conuerſo potius vtuntur ordine. Carthaginem Scipio Aphricanus deleuit. Illi.M. T. Cicero vtitur familiariter.P.Lentulo.Nos vero.P.Lentulo.M.T. Cicero familiariter vtitur.Quibus plane exēplis patere arbitror appoſitum primum in oratione:ſuppoſitum medium:nouiſſimum vero locum verbum tenere.Sed et ſi quid pro grammaticorum more poſt appoſitum ſitum erit id initio orationis poni ſolet:Cuius rei exempla ſubnectam.Scipio Emilianus euertit Numantiam vrbem opulentiſſimam hiſpanie.Hiſpanie opulentiſſimam vrbē Numantiā Scipio Emilianus euertit.Non ignorans multa eſſe genera epiſtolarum.Epiſtolarum genera multa eſſe non ignoras.Lycurgus cōdidit ſanctiſſimas leges Lacedemonijs. Lacedemonijs ſanctiſſimas leges Lycurgus condidit.multaqꝫ conſimili ratione. Appoſitū igitur plerūqꝫ in principio apponitur:ſuppoſitum medio ſiue verbum.vt Areopagum Solon Salaminus primum conſtituit:vbi grammatici dicūnt.Solon primus cōſtituit Areopagū.Ceterū diuerſis ordinibus ⁊ locis locande ſunt partes pro aurium iudicio qđ quidem ſolo vſu comparatur.

¶Ad huius clariorē cognitionē noſcere dignum eſt ꝙ orō abſoluta ſiue plena eſt q̄ pfectā ꝯtinet ſniam.Et illa ex trib⁹ potiſſimū cōponit̄.ſ.ſuppoſito:verbo ⁊ appoſito.Suppoſitū eſt nt̄ūs ante verbū rectus.Uerbū autem ſic in propoſito eſt verbuꝫ perſonale finiti modi. Appoſitum eſt caſus poſt verbū rectus.Debet ergo ſm oratorū leges primo loco appoſitum poni:ſcđo ſuppoſitū:⁊ tertio verbū:vt vbi grāmaticus dicit:gloria comitat̄ virtutē:potius dicendum eſt:virtutem gloria comitatur. Studeat autē pro virib⁹ adoleſcentes:verbuꝫ principale in fine orationis ponere. Nihil eñ gratius eſt oratione inqua verbū principale vltimū ſortitur locum vt te ſanum eſſe(qđ profecto mihi fuit iucūdiſſimū)ex tuis literis intellexi.Qđ ſi q̄d in cōſtructione ſequat̄ appoſitū.vt genitiuus ab eo rectus aut q̄libet alius obliquus debet in oratione preponi appoſito et qđ conſtructione vltimum eſt:ſi primum ſitu et ediuerſo.vt grāmaticus dicit labor emollit ingeniū obtuſitatē.Orator ꝟo dicit ingenij obtuſitatē labor emollit.Silr̄ grāmaticus dicit.Diligentia ſuperat grauiſſimā difficultatē cuiuſqꝫ rei.Orator ꝟo dicit Grauiſſimā cuiuſqꝫ rei difficultatē diligentia ſuperat.¶Duo fuerunt Sciplones virtute admonendū inſignes.Prior aphrican⁹ cognominat⁹ eſt ꝙ in ſcđo bello punico hānibale tādē deuicto Carthaginem Aphrice vrbē celeberrimā in romanoꝝ ptātē redegerit. Poſterior Emilianus cognominat⁹ eſt a Scipione aphricano adoptat⁹ hic in tertio bello punico Carthaginē ſubuertit.Numantiam hiſpanie vrbē fame diutius afflictā cepit:vt narrat lucius florus lib.ij.epithomatum de bello numātino.Lycurgus(de quo autor ponit exemplum)fuit lacedemoniorum princeps clariſſimus:q̄ vt conditis a ſe regib⁹ eternitate daret patriā ſpōte reliquit:vt in creta perpetuū egit exiliū:moriens iuſſit ne ſua oſſa lacedemonē referrentur:vt nō crederēt lacedemonij ſe iuramento ſolutos eſſe quo recedens Lycurgus eos aſtrinxerat vt.ſ.eius leges ſeruarēt donec reuerteretur de quo latius tractat Iuſtinus lib.iij.epithomatum.

¶Lacedemon onis.vel lacedemonia onie.eſt vrbs laconie:que etiam ſparta te.vel

ſparte tes.vocatur inde lacedemonius ꝛ ſpartanus nomina adiectiua.

¶Solon.fuit vnus ex ſeptē ſapientib⁹ grecie:patria Salaminus.vñ ſalamin inis. vel ſalamin⁹.ſalamina e.eſt inſula in euboico mari ꝯtra athenas ſita vrbē hñs ſui nois ex qua ſolō oriūdus ſalaminus dictus eſt.hic athenienſib⁹ leges dedit ꝛ ariopagum inſtituit.Ariopagus latine martis vicus dicitur.nam vicus erat athenis a templo martis ſic cognominatus in quo exactiſſimum de arduis rebus agebatur iudicium:inde ariopagite iudices qui in ariopago iudicabant.hinc diuus Dioniſius ariopagita cognominatus eſt.

¶Phalera phalere lꝫ frequēti⁹ plr dicaꝛ equoꝝ eſt ornamentū.Uergilius.Primus equū phaleris inſignē victor habeto.ide phalerat⁹ phaleris ornat⁹.Trāſferꝛ autē hoc nomē ad alia rerū ꝛ orationis ornamēta:inde phalerata verba dicuntur ornata et ſplendida. ¶Ordo ꝛ declaratio textus.

¶Tu adoleſcens lector ſcis.i.ſcire debes orationē plenā.i.perfectā cōſtare.i.cōfici trib⁹ partib⁹:qd vt vtar vocabulis eoꝝ ipſoꝝ q̄.partib⁹ orationis talia noīa dederūt ipſi grāmatici ſup.ſuppoſitū vocāt qd verbū vocāt qd appoſitū vocāt grāmatici igiꝛ dicūt.Scipio aphricanus deleuit Carthaginē.Uero pro ſed holes ornatioris eloquij.i.q̄ ornati⁹ loquunꝛ q̄ ipſi meri grāmatici hoc eſt oratores vtuntur potius ordine ecōuerſo dicendo ſup.carthaginē Scipio aphricanus deleuit.Jlli.i.grāmatici ſup.dicūt ſic.Marcus tul.ꝛc.Uero pro ſed:nos qui ornatius loqui volumus dicimus ſup.ſic.Publio lentulo ꝛc.Reliquorū ordo facillime patebit attentis regulis de grāmaticali cōſtructione.Jdeoq̧ in ſequentibus non niſi obſcuriora ad ordinē repetemus:ſed vocabulorum rerumq̧ vim referamus.

¶Trib⁹ partib⁹ q̄ ſuppoſitū ꝛc.dabiꝛ regula a nobis:qꝛ precipiꝛ qñ relatiuū ponitur iter duo quoꝝ ſequēs eſt ꝓpriū alicui⁹ rei vt frequēter fit mediāte ṽbo ſubſtantiuo aut vocatiuo:tūc ſequēti nō p̄cedēti cōformabiꝛ. Nō dicit ergo tribus partib⁹ quas ſupppſitum:ſed qd ꝛc. ¶Quod appoſitū vocant.

¶Appoſitū a grāmaticis recētiorib⁹ crediꝛ eſſe verbū ſꝫ meli⁹ dixeris illud appoſitū qd orōni de ſuppoſito ꝛ verbo apponiꝛ hoc eſt nomē obliquū.Et pro obliquo capitur hic. ¶De nominibus proprijs.

¶Propriorꝝ noīm q̄tuor ſunt ſpēs.Prenomē:nomē:cognomē:ꝛ agnomē.Prenomē eſt qd preponitur noī differētie vel amicitie cā.vt Quintus Aulus Titus ꝛc.Uideꝛ enī eſſe quiddā feſtiuitatis atq̧ blāditiarum in prenoibus vñ horatius in ſermonibus.Gaudēt p̄noīe molles Auricule.Nomē eſt ꝓpꝛie vniuſcuiuſq̧ ſuū: vt cecilius. Cognomē eſt cognationis ꝛ familie nomē:vt ſcipio.Dicti aūt ſunt ſcipiōes a ſcipione.i.baculo cui primus hmōi cognominis incōbere ſueuit.Apud plautū ne fide careat qd dixi ſcipionē baculū ſignificare ꝑ eo ſignificato reperies.Agnomē eſt qd ab aliquo euētu imponiꝛ.vt Numidic⁹ ei q̄ numātiā deleuit.Torquat⁹ ei q̄ torquens detraxit cuiuſdā galli.quē ſingulari certamine vicerat.Aphrican⁹ qui carthaginē in aphrica deleuit.Siquidē ad hūc locū pertineret hiſtorias recēſere ꝛ vocabula declarare dicerē quot Scipiones qui olim claruerunt.ſed nimiū vagarer.Publius lētulus is eſt ad quē Cicero epiſtolas dedit.

¶Nouiſſimū locū.i.vltimū:qꝛ res nouiſſime hoc eſt recētiſſime:vltime plurimū facte ſunt. Ciceronē tñ negant nouiſſimū pro eo qd eſt vltimū.i.ſupremum poſuiſſe.

¶Si qd erit ſitū.i.poſitū poſt appoſitū.i.vt dixi per obliquum.

¶Lacedemonij populi ſunt laceni ſeu ſpartani. Ex lacedemone ciuitate nobili in ſparta regione.vnde ſcies q̄ ppli dicuntur lacedemonij non lacedemones.Ciuitas autē hec lacedemō:vnde lacenus deriuatur.Sed ad alia aliqñ accedendū eſt.

¶Epythoma Aſcenſianum.

¶Aduerbia paſſim vbiuis ſi modo congruerit locari poſſunt ſed iuxta verbum frequenter poni deſiderant. ¶Tertiū preceptū de aduerbioꝝ ſitu.

¶Jam ṽo de aduerbijs(que ſunt veluti)adiectiua ṽboꝝ dici poteſt:vbiuis loci ponenda eſſe,vbi demum aptius congrue fuerunt ; modo in fine : modo intellecta in

ter vtrū꜖q;:qua in re diligenti vtendum eſt conſilio. Sed prope verbum frequentius peruenuſtam reddunt orationē. vt Fabius Maximus ante alios fortiter atq; animoſe pugnauit. C. Lelius Scipione familiariſſime vtebatur. Clementiſſimus Ceſar humiliter ignoſcebat. Nunc vero ad reliqua.

¶ Aduerbia vocantur adiectiua verborum quia determinant ſignificationem verborum quibus ſunt adiecta. Et nomina adiectiua ſuorum ſubſtantiuorū. Poſſunt autem aduerbia poni pro ſcribentis arbitrio:vbi aptior eorum locus viſus fuerit. Sed maximā affuerunt orationi venuſtatē qn̄ ſtant iuxta verbum qđ determināt. Omnis enim determinatio prope ſuum determinabile locari petit. vt me tua beneficentia benigniter ſubleuaſti. Ille me hoſpitio humaniter ſuſcepit. Aduerbia tamē ſuſpenſiua vno verbo non ſunt cōtēta vt cōpletam faciāt ſniam ſ; duas ſaltem requirūt orationes: qualia ſunt cōprimū vbiprimū quādoprimū poſteaq̄ ſimulac ſimulatq; donecdū:in principio debent poni:vt cū primū te ſanum eſſe pcepi:nō mediocriter gauiſus ſunt. Sed de iſtis nō datur hoc preceptū quin potius de aduerbijs qualitatis que indifferenter in oratione ponunt̄ vt iuſſa tua exequar diligenter. Inter verbum autem ⁊ aduerbium ſequens elegāter ponitur illa coniunctio et quidem:vt tuo deſiderio ſatiſfaciam etquidem libentiſſime.

¶ Vbiuis loci:in quocū꜖q; loco placet:vt in principio:medio:vel fine.

¶ Interiecta iuterpoſita. ab inter ⁊ iacio venit:inde interiectio nomē verbale. i. interpoſitio.

¶ Ordo et explanatio textus.

¶ Iam vero. Ordo eſt. Vero pro ſed:pōt iā dici de aduerbijs : q̄ ſunt veluti adiectiua verborum. ea ſup. locanda eſſe paſſim. i. quaſi per ſingulos paſſus vbiuis loci. i. vbilibet vel vbiq; locoꝝ. demum. i. precipue. in eo loco. i. in quo ipſa aduerbia fuerit viſa cōgrue. i. cōgruere ⁊ ꝯtinue poſſe poni. Modo. i. aliqn̄ in principio. mō. i. aliquādo in fine. mō. i. aliqn̄ interiecta inter vtrū꜖q; hoc eſt inter principiū ⁊ finē qđ eſt in medio. Qua in re hoc eſt quo ſitu aduerbiorum vtēdū eſt. i. op; vti diligēti ꝯſilio. Sed aduerbia ſupple reddunt. i. efficiunt frequentius orationē peruenuſtā. i. valde politam ſi ponantur iuxta verbum. Ut Fabius ⁊c. Nunc vero ad reliqua ſup. perʒamus vel procedamus.

¶ Aduerbiū đr q; ad. i. ſcđm vel iuxta verbum ponit̄. Ad em̄ capit̄ ꝓ eo qđ ē apud vel iuxta vel ſcđm aliqn̄ vt. Et formoſus oues ad flumina pauit adonis.

¶ Paſſim eſt quaſi per ſingulos paſſus:ſicut viritim per ſingulos viros:mēbratim per ſingula membra. tributim per ſingulas tribus. generatim per ſingula genera.

¶ Paſſus autē eſt quando panduntur. i. extenduntur pedes vel crura ambulātis. Itaq; paſſim non eſt idem qđ vbiq;.

¶ Vbiq; enim eſt in omni loco abſq; interuallo:vt in prato vbiq; poſſunt eſſe gramina ſed non paſcuntur vbiq; boues quia interuallū ſemper eſt. Ideoq; dices paſſim bouem vagari.

¶ Peruenuſtam orationem reddunt.

¶ Peruenuſtus eſt valde pulcher:q; per prepoſitio poſitiuos quibus preponit̄ auget:ſignificat em̄ aut valde aut perfecte. Venus aūt eſt ſydus ⁊ dea amoris ⁊ pulchritidinis. Et per methonimiā ipſa pulchritudo et decentia forme. vn̄ Hora. in de arte poetica. Ordinis hec virtus erit ⁊ venus. i. decentia ⁊ pulchritudo. Inde venuſtus aum. pulcher decens:⁊ qđ vulgo dicunt gratioſus.

¶ Reddere aliqn̄ eſt efficere ratū꜖q; eſt ab operarijs qui vbi qđ faciendū acceperunt effecerunt:reddiderunt. Ut ſi pictori tabulam pingendam locaueris:is vbi eam depinxerit reddit depictam.

¶ Fabius maximus:vide Liuiū Caius lelius. vide etiam Ualerium maximū. Numerantur autem Caius Lelius et Scipio inter paria amicorum apud Romanos. Scias autē in hmōi pronoibus nō ſolere ſcribi niſi vnū aut duo elemēta. vn̄. C. ponitur ꝓ eo qđ eſt Caius. L. Lucius. A. Aulus. T. Titus. Cn. Cneu. Sed te non fugiat C literā proferri nonnū꜖q; ſicut G. Un̄ ſcribim⁹ Caius:⁊ ꝓferim⁹ Gaius. Licar

gus ⁊ dicimus Lygurus. Amurca: ⁊ dicimus amurga. Cneus ⁊ profert Gneus ⁊c.
¶ Clemētiſſim⁹ Ceſar de Julio Ceſare hoc dr̄ ꝙ prim⁹ in familia Ceſarū perpetuū imperiū obtinuit. Quiqꝫ (vt Pliñ. dicit) vſqꝫ ad plenitudinē clemēs fuit. Nā ab his quib⁹ pepercit interēptus eſt. Dicta aūt eſt familia Ceſarū: vt plurimi volūt: a cedēdo: q2 primus eius cognominis ſecto et ceſo matris vētre editus eſt.
¶ Clemēs dr̄ quaſi colens mentem. i. pius ⁊ facilis nō cito iraſcens. Sūt ergo exempla hec ab hyſtorijs romanis ſumpta: ſed ad alia vocamur.

¶ Quartum preceptum. De prepoſitionum et integrarum plerūqꝫ orationum inter adiectiuum ⁊ ſubſtantiuum interiectione.

¶ Prepoſitiones ꝑpulchre inter ſubſtantiua atqꝫ adiectiua noīa interijciunt: vt feraci in agro: ornatiſſimo in loco: maxima ad res: hanc ob cauſam: iuſtis de cauſis aliaqꝫ huiuſmodi cōplura. Nec prepoſitiones ſolum: ſed alia preterea eiuſmodi exēpla. Maxima in republica diligētia magna in parentes pietas: incredibilis in oēs ciues obſeruantia ſumma in hoſtes liberalitas.

¶ Hoc p̄ceptū duas partes hꝫ. Prima cū ſubſtātiuū eſt caſuale alicui⁹ p̄poſitionis illa p̄poſitio elegāter iter adiectiuū ⁊ ſubſtātiuū ſuū caſuale ponit̄ vt nr̄is i edibus media i vrbe. Scd̄a ps eſt iter adiectiuū ⁊ ſubſtātiuū eleganter ponit̄ prepō cū ſuo caſuali: vt ſumm⁹ in parētes amor habēdus eſt: ꝙ multa in filios bn̄ficia cōtulerūt.
Caſuale aūt p̄pōnis eſt actūs ⁊ abltūs ad p̄poſitionē poſit⁹: ꝙ ⁊ caſus p̄pōnis dr̄.
¶ Epythomata reqre vbi capita ſunt. Orator. v. ⁊ Orator. xiiij. Ordo quoqꝫ et explanatio textus patēt dictū: dictū aūt eſt prepoſitiōes monoſyllabas inter partes caſuales poni quoties ex adiectiuo et ſubſtantiuo complectitur.
¶ Cōpluria ⁊ cōplura vtrūqꝫ legit̄ nō raro. Nō dices aūt cōplurima ſꝫ ꝙplurima neqꝫ plura: ſꝫ cōplura vel cōpluria ⁊ cōplures. ¶ In parētes. i. erga parētes.
¶ Nā ꝯtra p̄poſitio ſemꝑ hoſtilitatē: erga denotat amicitiā. In vero vtrūqꝫ vt hic beniuolentiam: alibi inimicitiam: vt in adulterum et in deſertorem.

¶ Obſeruantia ⁊ obſeruatio vt docet Ualla differūt.
¶ Obſeruantia eñ venit ab obſeruo ſeu ab eius participio ꝓ ea ſignificatione que eſt nō ſpeculantis modo ⁊ cuſtodiētis: ſꝫ admirātis venerātiſqꝫ: ⁊ id tñ in hoīs nō in res quotiēs quē vel in virtute vel in dignitate ſuſpicimus ⁊ colim⁹. Eſt ergo obſeruātia qdā ⁊ honoris exhibitio. Obſeruantia autē venit ab eodē v̄bo ꝓ ea ſignificatione q̄ eſt cuſtodire oculis animoqꝫ in modū ſpeculatoris ne nos ſilētio taciteqꝫ pretereat. Ut obſerua trāſeūtes. Terēti⁹. Obſerua dauū qd̄ agat ⁊c. Eſt ergo obſeruatio diligēs cuſtodia. Uñ illos q̊s fratres de obſeruātia vocāt melius obſeruationē ꝙ obſeruātiā ſuū inſtitutū (inq̄t Ualla) noiarent: recte aūt hic ponitur.

¶ Quintū preceptū. De interiectione gtōꝝ inter duos ntōs: ⁊ contra.

¶ Atqꝫ etiā pulcherrimū iter duos caſus puta duos ntōs aliqd ꝯtinue ponit̄ vt oīa reipublice iura: ꝯſtātes militū ai: magna ſceleratoꝝ hoīꝫ flagitia. E cōuerſo etiā ꝯſtitutaꝫ trāſpoſita orō plimū exornat vt hui⁹ claritudo viri hui⁹ qrites autoritas loci.

¶ Hoc etiā p̄ceptū duas hꝫ partes. Prima eſt gtīs elegāter ponit̄ iter adiectiuum et ſubſtātiuū a quo regit̄ ſiue illa i ntō ſiue altero quocūqꝫ caſu ponātur. vt Firma amoris cōſtātia nulla aduerſitate frangit̄. Egregia romanoꝝ virt⁹ vbiqꝫ p̄dicat̄.
Scd̄a pars eſt: inter adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū in gtō poſtea elegāter ponit̄ dictio regēs illius ſubſtātiui. ſiue i ntō ſiue quocūqꝫ altero caſu poſita vt hic ſunt tui monumēta laboris: hoc munus eſt ſynceri pignus amoris. Ex his autē duob⁹ p̄ceptis facile haberi pōt ꝙ inter adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū aliqd̄ venuſte ponit̄ aliqñ nomē aliqñ pnomē aliqñ verbū aliqñ aduerbiū ⁊ ſic de alijs partib⁹ orōnis: vt tre quidem

voluptati morē gerā. Uera ſemꝑ amicorū dilectio in aduerſitate probatur: magnū profecto laborē ꝑ te cepi. Et quod hic de adiectiuo dicit: etiā intelligēdum eſt de demonſtratiuo pronoīe quod vim quandā adiectiui obtinet: vt ea de re certi nihil habeo. Tuus ille ſingularis in me amor mihi ꝑfecto eſt gratiſſimus. Quirites romani a romulo (qui quirinus dictus eſt) nuncupati ſunt. Ouidius vos vrbe, virū prohibete quirites. Uerg. Remo cum fratre quirinus iura dabunt.

¶ Aſcenſius.

¶ Quirites ſunt romani dicti: vt ait Ouid. ſiue ꝙ haſta quiris priſcis eſt dicta ſabinis. Seu quia romanis iunxerat ille cures. Pro hoc autē ſignificato tm̄ pluraliter declinatur. Oratores autē quotiēs a populo romano aut opem aut gratiam aut veniam aut aliud quoduis exorare voluerūt: quirites cōpellebant: vnde tractum eſt verbum Quiritari: quod vt ait donatus eſt quirites conclamare: quando ergo ad populum romanum ſermo eſt compellantur quirites.

¶ Epythomata in textu ſunt duo.

¶ Uenuſte plerumq̨ preponitur adiectiuum nomen ſubſtantiuo. Item magni refert quo loco queq̨ dictio ſita ſit.

¶ Sextum preceptum de adiectiuorum ſitu.

¶ Uenuſte etiā plerūq̨ precedit adiectiuum nomē ſubſtantiuum: vt tua dignitas optima virtus: diuinum ingenium: exquiſita doctrina. Magni enim refert quo loco queq̨ dictio ſita ſit: qđ teſtatur Boetius in ſuis commentarijs quos in ariſtotelis librum ſcripſit: vbi et Ciceronis et Uergilij ponit exempla. Boetij autem ipſius hec verba ſunt. Etenim quantum ad compoſitionem orationis ſpectat maximum refert quo verba et omnia predicationis ſue ordine proferantur. Multum enim intereſt in eo qđ ait Cicero. Ad hanc te amentiā natura peperit: voluntas exercuit: fortuna ſeruauit: ita dixiſſe vt dictum eſt an ita. Ad hanc te amentiā peperit natura exercuit voluntas: ſeruauit fortuna. Sic enim minor eſt ſententie magnitudo nimiſq̨ in ea lucet id: quod ſi ſic componatur eminet: et ſeſe vel volentibus hominum auribus animiſq̨ patefecit. Rurſuſq̨ cum dicit Uergilius paciq̨ imponere morem potuiſſet ſeruaſſe metrum ſi ita dixiſſet: morēq̨ imponere paci: ſed eſt debilior ſonus nec eo ictu: verſus tam preclare vt nunc compoſitus diceretur: quod idem non eſt apud dialecticos. Hec Boetius. Nunc ad reliqua.

¶ Cum triplex ſit adiectiuum: nominale vt clarus pronominale vt tuus participiale vt ſpectatus: hoc preceptum cōmune eſt omnibus adiectiuis ſcilicet ꝙ elegantius adiectiuum precedit ſubſtantiuū vt clarū ingeniū tuus animus ſpectata fides. Subiungitur ab autore documentum ad omnia precepta cōmune: ꝙ magna eſt differētia quo loco vnaqueq̨ dictio in orōne ponatur: quādo quidē ſua cuiq̨ dictioni loca congrua ſunt quibus mutatis orō nō ea pre ſe fert venuſtatē quā haberet ſi oīa debito coſtarēt ordine: qđ recto quidē auriū iudicio cognoſci poterit. Sicut enī in edificio cōſtruēdo lapides nō temere ponunt in muro: ſꝫ hi apte primo: hi medio: et hi poſtremo accōmodantur loco. Sic in latina orōne alique dictiones apte ponuntur: alique interponuntur: et alique poſtponuntur. Quod confirmat autor diui ſeueri boetij autoritate: qui in principio quinti libri ſcđe editiōis in librum de interpretatione: ſiue perimenias Ariſtotelis Ciceronis in oratione ſoluta ponit exēplū ſumptū ex orōne eius in Catilinā: et Uer. etiā in carmine affert teſtimoniū ex. vi. enei. Hec verba impersonalia intereſt et refert pro differt eleganter ponuntur cum aduerbijs q̄titatis: paulū parū: aliquantulum: multū: plurimū. Terēti. Paululū interſit cenſes ex animo hec oīa vt fert natura facias: an de induſtria. Sic quod vulgariter dictū eſt totū

idem nihil ad dicendum: elegātius dicitur nihil refert vel multiplurimi: vt magni intereſt: parui refert: quod vel ſola textus compoſitione eſt manifeſtum.

¶ Dialectica ce: vel dialectice ces: cū i latino et e añ t ſcribi dꝫ ſcientia eſt veri falſiqꝫ indagatrix que et logica dr: inde dialecticus adiectiuū ſignificat dialectice peritum.

¶ Ordo ſatis patet. Nihilqꝫ eſt qđ dubites niſi quo pacto maius illis exēplis pondus ineſt ſi priori ordine ꝙ ſi poſteriore ꝯſtruantur. Quod ꝙtum ad ſonoritatē ſpectat aures peritoꝝ facile percipiſcūt. Quantū vero ad ſniam hic ſatis ſit dixiſſe: totā vim dicēdi ſepe in id qđ ponitur retorquemꝰ. Itaqꝫ qñ Cicero dicit ad hāc te amētiā natura peperit ⁊c. videtur dicere totū ſtudiū nature fuiſſe: vt te amentē pareret Et cū Verg. inquit. Paciqꝫ imponere morē. Virtus emphatica eſt in dictione paci. Quia nō tanti facit ꝙ morē populus romanus imponat ꝙti ꝙ paci: ideoqꝫ ait. paciqꝫ imponere morem. Alias rationes ſibi quiſqꝫ conijcere poteſt.

¶ Commentarius ⁊ hoc commentarium dicitur.

¶ Scias añt multa adiectiua ſi ad ſatis apertū ſubſtātiuū maſculini gñis referantur in maſculino poſſe poni: qui abſolute ponantur in neutro genere plena eſſent. Cū ergo dico commentariū natale: molare ⁊c. nihil addendū eſt. Cū vero dico commentarius ſubauditur liber vel autor ipſe natalis: ſubauditur dies. Mens eſt natalis yola. Molaris dens: vel lapis: ſeptēber vel aprilis menſis ⁊c.

¶ Septimum preceptum de negatiue dictionis ſitu.

Negatiua dictio apte in calce oratiōis ponitur vt preſtantiorē te vidi neminem. Scipionē clariorē in bellicis laudibꝰ inuenies neminē. Tua erga me beniuolentia tuo in me animo grauius eſt nihil. Qui te ardentius amet habes neminem.

¶ Negatiua dictio eſt q̄ i ſe negationē includit: ꝑ quā cū dictione affirmatiua explicatur: vt nihil nō aliquid; nunqꝫ nō vnqꝫ; nuſqꝫ nō viſqꝫ. Et elegāter in fine orationis ponitur: vt quē te magis amē habeo ꝑfecto neminē. Tuis literis mihi iucundius eſt nihil. Tui immemor ero nunqꝫ. Qui tui ſit amentior inuenies nuſqꝫ. Similiter ois (q̄ actio affirmatiua eſt vniuerſalis) cū ſuis cōdeclineis elegāter in fine ponitur; vt tuā virtutē mirātur oēs. Teren. Neſcio an que mihi dixit: ſint vera omnia.

¶ Epythoma in textu eſt. ſ. Negatiua dictio apte in calce orationis ponit. Cetera autē patēt. Dictū eſt enī calcē ꝓ extremo fine poni: ſicut ecōtrario frōtem ꝓ primo principio. Potes autē ad hunc locū addere hec ex Sulpitio Verulano.

¶ Superlatiua ⁊ aduerbia longiora hñt in fine clauſule gratiā. Nagatiue dictiones vt nullus nemo. Affirmatiue vt ois. Et inſigne aliquod adiectiuum conſpicue collocatur in fine: vt vergilio clariorē inter poetas inuenies neminem. Idem factitant omnes. Sunt hec que dicis egregia. hec Sulpitius. ¶ Epythoma.

¶ Poſſeſſor ante poſſeſſionem venuſte ponitur.

¶ Octauum preceptum de poſſeſſoris ante poſſeſſionem ſitu.

¶ Sed ⁊ poſſeſſor ante poſſeſſionem: vt optimi viri diuitie: preſtātis viri virtꝰ prudentiſſimi hominis conſilium.

¶ Poſſeſſor eſt nomen ſignificans rez poſſidentē. Poſſeſſio eſt nomen ſignificās rē poſſeſſam. In oratione autē latina eleganter poſſeſſor ante poſſeſſionē ponitur: vt regis imperium; patris autoritas: animi conſtātia: viri dignitas. Immo gtūs omnis elegantiꝰ ſuo regenti preponitur quecūqꝫ etiā fuerit genitiui ad nominatiuū habitudo: vt literaꝝ ſtudioſus ꝟtutis amator. Et hoc euenit: qꝛ q̄libet dictio recta venuſtiꝰ ꝑponitur ſue dictiōi regēti: vt q̄ virtutē colit magna q̄dē virtute dignꝰ eſt. Cauſa huius eſt qꝛ vt patuit. Omnis obliquus venuſte ante dictionē a qua regitur ponitur: quod precipue de gtō hic precipitur ⁊ de ablatiuo a comparatiuo recto apud Sulpitium; vnde rectius dices ſcipione clarius nihil eſt: ꝙ nil eſt clarius ſcipione. Et hec de dictionū ſitu de ordine pauca quidem: ſed aurea precepta. Vide apud ſulpitium capite octauo. In textu ne te fugiat ſubauditur ponetur vel locabitur: vt ſit. Sed ⁊ poſſeſſor locabitur ſupple ⁊c.

¶Epythoma aſcenſianum.

¶Pulchre ꝑ gerūdijs vtimur freq̄ter gerūdiuis noib⁹ i eo caſu i q̄ gerūdiū po⸗nerek more ceteroꝝ adiectiuoꝝ i gn̄e ⁊ nūero ꝯformatis imo ꝑ oēs caſus repiri pſſit

¶Nonum preceptum de vſu gerūdiuorū noim pro gerūdijs.

¶Quid vero pulchrius q̄ ſi ꝑ gerūdijs que appellant vtamur gerundiuis nomi⸗nibus. At tritū eſt Priſciani exemplū: veni cauſa amandi virtutē: veni amande vir⸗tutis cauſa: gr̄a gerendi bella: gerēdoꝝ belloꝝ gratia: ad ãplexandā virtutē magis q̄ ad amplexandū virtutē: q̄ vna preceptio optima eſt crebraq̄ eius apud Marchū Tullium aliosq̄ eloquentes viros fuit obſeruatio.

¶Gerundiuꝫ eſt verbū participiale qđ in di vel in do vel in dū terminak: ſine certa gn̄is ⁊ nūeri determinatiōe. Et regit talē caſum q̄lē verbū a quo deſcēdit. Sed ge⸗rūdiuū eſt nomē adiectiuū a gerūdio formatū eiuſdē cū eo ſig̃tionis. Et declinak per tria gn̄a ⁊ ꝑ oēs caſus in vtroq̄ nūero. Nec aliquē regit caſuꝫ poſt ſe ſed ꝑ ſuo ſubſtãtiuo req̄rit caſum ſui gerundij ſecū in oib⁹ accidētib⁹ conuenientē. Caſū ge⸗rūdij vero obliquū a gerūdio rectū. vt nō eſt mihi ociū narrãdi hãc rē: ibi narran⸗di gerūdiū eſt. Non eſt mihi ociū hui⁹ rei narrãde: ibi narrande nomē gerundiuū eſt. Uult ergo hoc p̄ceptū q̄ loco orōnis de gerūdio elegãtius vtamur orōne de ge⸗rūdiuo. Sꝫ facile ſciant oēs vnā orōnē in alterā ꝯuertere ſummopere obſeruandū eſt q̄ gerūdiū in eodē caſu mãeat i q̄ fuit gerūdiuū ⁊ caſ⁹ gerūdij i eodē pōak caſu cū gerūdiuo ſi pri⁹ alteri⁹ caſu fuerit. Caſ⁹ aūt gerūdij eiuſdē maneat gn̄is ⁊ nūe⸗ri cui⁹ añ fuit ⁊ gerundiuū nomē ei in gn̄e ⁊ nūero ꝯformek. Debet em̄ obliqu⁹ ille ſubſtãtiu⁹ gerundiuo ſuo adiectiuo in caſu accōmodari: ⁊ gerūdiuū debet ſui ſub⸗ſtantiui genus ⁊ numerū ſequi: vt ſic in trib⁹ genere numero ⁊ caſu conueniant: vt homo natus eſt ad comparandū virtutem ſic elegantius dicitur homo natus eſt ad comparãdam virtutē. Jn ſcribēdo epiſtolas opus eſt arte: ſic melius. Jn ſcribē⸗dis epiſtolis opus eſt arte. Et eo pacto varia pſſit formari exempla pro generū nu⸗merorū ⁊ caſuū diuerſitate. Tritū: vulgatū: conſuetū: vſitatū ⁊ frequenter vſurpa⸗tum nomen ē comparatione recipiēs. ¶De ntō tñ rarius eſt exēplū vt anni voluē⸗di tacito nos edūt. de gtō frequētiſſimū: vi tui viuēdi cupidus ſum. Ut vero in li⸗bello noſtro dicemus. Ualla oſtēdit quotiens relatiuū itercelſerit de neceſſitudine gerūdiū nō poni: vt hic dies attulit initiū dicendi q̄ vellē. Nō aūt dicendorū eorūꝫ q̄ vellē: de datiuo vt vaco colēdis agris: de actō ſum idoneus ad colēdos agros de vctō rarū aut nullū eſt. de abltō occupatus ſum in agro colēdo. quō aūt gerūdijs ⁊ quō gerūdiuis vt oporteat ſuo loco dicemus. ¶Ordo ⁊ explanatio.

¶Uero. i. ſed q̄d pulchri⁹ ſubaudi dici pōt q̄ ſi vtamur ꝑ gerūdijs (que grãmatici ita appellant) noibus gerūdiuis, i. more gerūdiorū fere ſig̃ntibus. Dicuntur enim gerundiua nomina eo q̄ gerundiuorum more quandā adminiſtrationem reꝝ ſine tempore ſignificant q̄obrē participia non ſunt. Notabis autē q̄ in primo capitu⸗lo diximus autorē eſſe preceptorum ſuorum obſeruantiſſimū. Multa enim a varie⸗tate (quā precipuā orationē virtutē putat) exordia ſumit. Sunt aūt familiares hu⸗iuſmodi interrogationes. Quid vero pulchri⁹ hoc nonne pulcherrimuꝫ. Preceptio (vt dixi) ⁊ preceptum idem ſunt.

¶Aſcen. epithome.

¶Relatiuū qđ cū añcedēte i gn̄e in numero ⁊ perſona conformari ſolet quoties in⸗ter duo ſubſtantiua ponitur quorum ſequens eſt alicuius rei proprium latine cum illo ſequenti cōſtrui vult qđ ſi appellatiuum fuerit poterit cū alterutro conformari nunc cum antecedente nunc cum ſequente.

¶Decimum preceptū. De ꝯgruētia nois relatiui plerunq̄ conſequēte.

¶Nunc aūt multa ꝯficiā que ſi diligēter aduerteris haud parū ornatus latio cō

ducent eloquio. Sed id mihi in primis aiaduertendū videtur vt cum tria fuerint antecedens cōſequēs ⁊ coꝝ mediū relatiuū nomē ſi ſit id cōſequēs vel hominis vel rei cuiuſpiā propriū nomen relatiuum conſequenti ſemper cōgruat. alioquin non latina oratio fit: ſed a doctiſſimorum hominū conſuetudine longe aliena. Alias po teſt cū alterutro cōuenire: ſi nō cōſequat̃ ꝓpriū nomē. Quam rem facile exempla declarāt: ⁊ priſcorū autoritates cōplures. M. Cicero primo Tuſculanaꝝ queſtio nū. Studio ſapiētie que philoſophia dicitur. Et ſexto de republica. Cōſilia: cetuſq̄ hominum iure ſociati: que ciuitates appellantur. Atq̄ iterum ex illis, ſempiternis ignibus que vos ſidera ⁊ ſtellas nuncupatis. Salluſtij quoq̄ illud tritum eſt. Eſt locus in carcere quod Tullianum appellat̃. Innumerabilia in vetuſtis codicibus inuenies. Nec ideſt grāmatice artis vitiū: quod quidā ignari lr̃arum arbitrantur. Sꝫ ⁊ nos aliq̇d exēploꝝ afferamꝰ. Preclarū eſt Cicerōis opꝰ. q̇ Cato maior dr̄ nā qđ Cato maior dr̄ non latine ꝓfert̃. Conſimiliter. Urbis viſceribus conſulendū ē: qui ſunt ciues. Perditi viri ex vrbibus pellendi ſunt: que eſt ciuitatū pernicies ⁊ ſē tina decoris. Pleriq̄ igit̃ relatiuū nomē cū eo concors eſt quod ſequitur.

¶ Añ eſt nomē ſubſtātiuū ꝑcedens relatiuū. Conſequens nomen ſubſtantiuū ſe quens rltm̄. Nomē relatiuū eſt id relatiuū q̄ꝗ quod ⁊ in quo quidem potius q̄ in alijs relatiuis hec rl'a ſeruata ꝯſpicit̃. Et huiꝰ ꝑcepti due ſunt partes. Pria eſt ſi re latiuū ponat̃ inter duo noia ſubſtātiua diuerſoꝝ geneꝝ numerorū: ⁊ ſequēs nomē ſubſtātiuū fuerit ꝓpriū nomē alicuius rei ſic q̄ p v̄bū vctm̄ ibidē poſitū ſignificet̃ alicuius rei denominatio: tūc relatiuū dꝫ ſemper cōuenire cū conſequenti ⁊ nō cuꝫ precedēti ſubſtātiuo. Qđ ſi cōuenerit cū precedenti oratio non erit latia vt ē vrbs i gallia qđ Lugdunū appellat̃: ⁊ nō que. Eſt flumē apud pariſios q̇ Sequana dr̄: ⁊ non qđ ſequana. Nec debet illud ſubſtantiuū ſequens eſſe ſemper proprie qualitatis: ſed ſufficit q̄ alicuius rei nomen exprimere ſignificet̃: q̄uis etiā appellatiuū ſit: vt ſatis declarant exempla textus. Nec eſt in iſtis orationibus aliquod vitium contra grammatice preceptiones imo plurimum ornatus. Scđa pars eſt. Si rltm̄ ponatur inter duo noiatiua ſubſtantiua diuerſoꝝ generū aut numerorū: ⁊ ſequens non ſit nomen propriū alicuius rei: ſic q̄ ibi nō ponat̃ verbū vctm̄: tūc poteſt illud relatiuum conuenire cū precedente vel cum ſequente: vt fugiēdum eſt ocium que omniū malorum eſt mater vel qđ oīm malorū eſt mater. Uergi. Nec patrē poſuere ſuis que maxima turba eſt.

¶ Pernicies: exitium: euerſio deſtructio: inde pernicioſus nocuus ⁊ exitialis. Sētina locus in ima naui ad queꝫ vndiq̄ defluūt ſordes ⁊ aqua ipſiꝰ nauis. Trāſ ferūtur aūt ad omnē illuuiē ⁊ maloꝝ ꝯgeriē ⁊ ſic trāſlatiue viri perditi ⁊ mali dicū tur ſentina dedecoris: hoc eſt cumulus vitiorū ⁊ omnis infamie.

¶ Frequēter aūt ſequēti cōformatur mediāte verbo ſubſtātiuo aut vocatiuo vt vi dere eſt in exemplis: extus de hac regula quam ſeruius grāmaticus in primū enei. coolligit ſuo loco latius dicemꝰ. Nunc mixtim de ordine ⁊ expoſitione textus.

¶ Ordo ⁊ declaratio textus.

¶ Nunc aūt ⁊c. Aūt vero: et: ſꝫ ſepe cōtinuatiue ſunt ꝑticule. Ordo eſt. Aūt pro ſed ego ꝯficiā. i. ꝯſtituā multa q̄ ſi aduerteris. i. diligēter conſideraueris conducēt. i. cō ferent ⁊ addēt eloquio latino haud parū. i. multū ornatꝰ. i. exornatiōis ⁊ dignitatis ſeu ornamenti. Eſt aūt dictio ornatus genitiui caſus. Sed id qđ ſequit̃ videtur mi hi aiaduertendū ſupple eſſe. i. debere aiaduerti ⁊ conſiderari imprimis. i. primū et precipue vt cum fuerint tria ſup. cōſtructibilia antecedens ⁊ conſequens ⁊ nomen relatiuum medium eorum. i. poſitum inter añs ⁊ ꝯñs ſi id conſequens proprium

hominis vel alter ius cuiuſpiã rei tũc nomẽ relatiuũ ↄgruat.i.ↄfor met ſemper ↄſe-quẽti:alioqn oro nõ ſit latina ſed lõge aliena.i.abhorrẽs a ↄſuetudine doctiſſimorũ hoim. Alias.i.alio tpe hoc eſt ſi nõ cõſequat̃ ꝓpriũ nomẽ tũc relatiuũ põt cõuenire cũ alterutro.i.tã antecedente ꝗ̃ cũ conſequente quam rem ſcilicet relatiuũ debere conſequenti cõgruere quoties alicuius rei propriũ eſt.exempla ⁊ cõplures.i. valde multe autoritates priſcorũ.i.veterũ declarat.vnde Cicero in.j.lib.ſubaudi queſtionũ tuſculanarũ ſtudio ſapientie que philoſophia ⁊c. Relatiua per ſe patent:ſed tamen vocabula quedam exequar.

¶ Concilium a conciendo ſeu conuocando dicitur per c ſcriptum:ſed per conſilium a conſulo deducitur.

¶ Conſilia cetuſ꜃ hominum iure ſociati.

¶ Neutrum concipitur a maſculino:aut certe tertium conformatur viciniori.

¶ Ciuitates ſunt vbicun꜃ ſunt ciues.

¶ Ita ↄſilia ⁊ cetus.i.cõuenticulã hominũ dicunt̃ ciuitates. Urbs aũt ⁊ oppidũ edificia ⁊ menia concernunt:quocirca ſi proprie loqui vis non dices ciuitatẽ incenſam ſed vrbem:nec vrbem fame confici:immo ciuitatem.

¶ Que vos ſydera ⁊ ſtellas nuncupatis.

¶ Nõ dixit quos:qꝛ voluit ↄformare ſequẽtibꝰ ꝓpter verbũ vocãdi. Ubi tñ ſcies ad neutrũ genus tranſlatã eſſe locutionẽ. Quia vt alibi dicemꝰ ſi ſubſtãtiua ſignificẽt res alienatas:adiectiua ⁊ relatiua poſſunt poni in neutro gñe: cuiuſcũ꜃ gñis illa fuerunt vt arcũ ⁊ calamos ꝗ̃ vidiſti donata puero fregiſti. Macrobius in de ſomnio Scipionis vbi hoc Ciceronis exẽplũ cõminiſcit̃ ponit differẽtiã inter ſydus ⁊ ſtellã: quã Ualla lib.vj.improbat. Cõcedit tñ Ualla de cõgerie multarũ ſtellarũ ꝗ̃ ſignum aliquod:vt arietẽ aut taurũ conficiunt:ſydus dici non ſtellam.

¶ Tullianum eſt proprium nomẽ illius loci in carcere. Et non eſt adiectiuum poſſeſſiuum a Tullio:ſicut cũ dicitur Tullianũ opus:tulliana oratio.

¶ Nec(inꝗ̈t)eſt vitiũ grãmatice artis qđ placet id vitiũ eſſe:qđ ꝗ̈dã ignari lr̃arũ.i.latinitatis ⁊ artis grãmatice putãt. Sũt eñ qui quoties in locutione venuſtatis aut dignitatis aliꝗ̈d eſſe dicãt:locutionẽ nõ eſſe(vt eoꝝ ꝟba repta)ſimplr̃ cõgruant ſed figuratiue aut nõ eſſe ꝓpriã ſed impedimentalẽ. Quibꝰ fruſtra de elegãtijs aliquid precipit̃:qꝛ de ipſis aptũ eſt. Nunꝗ̃ eñ ab erroribus reuocari poterunt.

¶ Id genus vſitate ⁊ venuſte ponit pro eo quod eſt eius generis. Urbis viſceribus conſulendum eſt.i.conſilio proſpiciendum.

¶ Cõſulo eñ cũ dtõ ſepe accipitur nõ ꝑ eo qđ eſt cõſiliũ do:ſꝫ pro eo qđ eſt ↄſilio et diligentia proſpicio ⁊ ſalutẽ procuro:vt conſule honori tuo:cõſule rebus meis.

¶ Plerũ꜃ iungitur ⁊c.hoc ex arte facit. Nam vbi diffuſius diximus: poſſumus per epilogum ⁊ epythoma pondus ſententiarum repetere.

¶ Epythoma aſcenſianũ.

¶ Quoties relatiuũ ſuo antecedenti preconſtruitur ſic vt vtrũ꜃ ab vno ⁊ ab eadeꝫ parte regi videantur:eiuſdem erunt caſus.

¶ Undecimum preceptum. De incongruentia caſus ex tribus earum duorum que proximius iunguntur.

¶ Illud quo꜃ ſpectandum eſt:nã cũ tria exiſtant quorũ vnũ relatiuũ ſit nomẽ frequentiſſime eorum duo in eiuſdem caſus exitu conueniunt. Nam vt(exempli cauſa dicam aliquid)ſi qu is hunc ſermonem protulit liber in quo de virtute agitur preclarus eſt:rectius at꜃ ornatius dixeris in quo libro de virtute agitur preclarus eſt. Cõcordat nam꜃ eodem caſu ex tribus duo illa que maiori vicinitate iuncta ſunt. Aliud iterũ exẽplũ huiuſmodi ſit:quas miſiſti literas ad me iocũde fuerũt. Sermonẽ quẽ audiſtis non eſt meus:quam exiſtimas Demoſthenis orationẽ Eſchinis eſt ꝗ̃ huius ſermonis crebrum inuenire poteris apud veteres vſum. M. T. officiorum

pꝛimo.Quoꝛũ autẽ officioꝛũ pꝛecepta traduntur ea q̄ꝗ pertineãt ad finez bonoꝝ. Uerg.Maro in eum.Urbem quam ſtatuo veſtra eſt.Terentius in andria. Poſthac quas faciet de integro comedias ſpectande aut exigende ſint vobis pꝛius. Idem. Populo vt placerent quas feciſſet fabulas.Idem.Quas credis eſſe has nõ ſunt vere nuptie atq; eiuſmodi ſermo plurimum exoꝛnat.

¶Cũ tria in oꝛatione fuerint pꝛimo in ntõ poſitũ.ſcđo rltm̃ in obliquo ꝛ tertio verbũ vel adiectiuũ cuius illud antecedens eſt ſuppoſitũ vel ſubſtantiuũ vt liber quez mihi miſiſti eſt mẽdoſus.elegãtius mutaꝛ antecedẽs in eũdẽ caſum cũ relatiuo q̄uis videatur diſcõuenire cũ adiectiuo vel ṽbo ſequẽte nullũ em̃ eſt in tali oꝛonũ genere grãmatice vitiũ;immo maximus oꝛnatus vt quẽ mihi miſiſti librũ eſt mendoſus.Ouid.Cecidere manu'quas legerat herbas.Et põt in oꝛone elegãti antecedens pꝛeponi relatiuo ſicut ꝛ poſtponi:dummodo cũ illo in caſu concoꝛdet.nam q̄uis diuerſus dictionũ ſitus variat elegantiã:non tñ cõgruitatẽ.Ergo vt exempla textus aperte oſtẽdũt nõ minus cõgrue dicitur.literas quas ad me miſiſti fuerũt gratiſſime:q̄ quas ad me miſiſti literas fuerunt gratiſſime.Terentius in eunucho: Eunuchum quem dediſti nobis quas turbas fecit.Uerũtñ maioꝛ eſt oꝛationis elegantia qñ antecedẽs poſtponitur relatiuo:ꝛ hinc frequẽtius ab auctoꝛibꝰ antecedẽs poſtpoſitũ inuenitꝛ.Siquidẽ elegãtius hoc relatiuũ qui ſuũ añs in ſitu pꝛecedit:vt pꝛeclara eſt(quã oẽs laudãt)amicitia:magna eſt qua(in te afficioꝛ)beniuolẽtia.Quod ſi quis voluerit aliquod exẽplũ huius pꝛecepti grãmaticaliter conſtruere non debet ſumere exoꝛdiũ ab antecedẽte obliquo ſed ſubaudire antecedẽs in recto:qđ ſi ſuppoſitũ verbi aut ſubſtãtiuũ adiectiui poſtpoſiti:deinde añs obliquũ cõiunctũ cũ relatiuo cõnectere vt quas ad te literas dedi:mea manu ſcripte ſunt:ſic recte oꝛdinatur:litere quod ſubaudiri debet ſcripte ſunt mea manu quas ad te literas dedi. ¶Demoſthenes grecoꝛũ fuit oꝛatoꝛ clariſſimus:ꝛ eſchines etiã oꝛatoꝛ fuit magnis Demoſthenis inimicus.hi cũ ambo in cauſa Creſiphõtis contẽderãt: eſchinus accuſando ꝛ demoſthenes defendendo:vicit demoſthenes. Cuius cũ oꝛatio(vt diuus; teſtatur hieronymus in pꝛologo biblie)legeretur coꝛã eſchine:tũc Rhodi exulãte:quã oꝛationẽ demoſthenes in eũ habuerat:mirãtibus cũctis atq; laudantibus ſuſpirãs eſchines ait.Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiam ſua verba reſonantẽ?De his plenius locutus eſt Quinti.lib.vij.de inſtitutione oꝛatoꝛia:et decimo.

¶Aſcenſius.

¶Dico in argumẽtis:quo:re:pꝛe:cũ antecedẽs pꝛecõſtruaꝛ a diuerſis verbis aut ab vno bis poſito regi deſiderarent.Si diuerſitatis cauſam percunctaris : duo te ſcire opoꝛtet:alterũ quod(vt dictum eſt)relatiuũ venuſte in pꝛincipio oꝛationis locetur. Alterum quod iuxta pꝛecepta grãmaticoꝝ rltm̃ ꝛ relatũ nũq̄ ab eodẽ regẽte ſemel dũtaxat poſito ꝛ ab eodẽ reguntꝛ.Ideoq; vtplurimũ in diuerſis caſibꝰ ponuntꝛ:Uerũtamen q: cũ relatiuũ cũ ſuo verbo antecedenti pꝛeconſtruitur:vtrũq; ab eodem regi videtꝛ.Ideo latine loquẽtes in eodẽ caſu poſuerũt.Uidetur em̃ tũc antecedens in eodẽ caſu ſtatim ſubijci.vt relatiuũ habeat quod referat.attamen idẽ antecedẽs tacito repeto repeti in ſuo rectoꝛe intelligitur.Tacito dico expꝛeſſum em̃ nõ opꝫ qñ quidẽ generale eſt.Quoties duobus vnũ dũtaxat datur tertiũ:tũc illud ad vtrũq; reſpondet:licet alterũ expꝛeſſe:alterũ tacito reſpiciat:vt hic.in quo libꝛo de virtutibus agitur pꝛeclarus eſt:duo ſunt verba agitur ꝛ eſt quoꝛũ alterũ videlicet agitur: relatiuũ reſpicit Alterũ videlicet antecedens deſiderat:ſed q: illud cũ relatiuo datũ eſt rectoꝛi ipſius relatiui:ſatis eſt ipſum cum ſuo verbo tacite cõfirmari. Uerũtñ nõ inepte repetitur:vt ſi dicas in quo libꝛo de virtutibus agitur is liber pꝛeclarus eſt.Qualia exẽpla apud Ciceronẽ ſunt q̄plurima que apud Laurentium de valla comperies:vbi et a nobis explicata ſunt.Ut vero ad interrogatum tandem reſpõdeam.ratio diuerſitatis eſt.Quando relatiuum cum ſuo verbo antecedenti pꝛeconſtruitur:tunc ambo ab eodem regi videntur:ꝛ ideo ſunt eiuſdẽ caſus.ſed qñ antece

dens ꝓcedit: tūc relatiuū cū ſuo ꝟbo videtur per parētheſim aut per modū deter minationis inſertū: ⁊ añs directe reſpicit ſuū rectorē: ideoq; cū ſuo conformari deſi derat. Proinde incongrue dixeris libro in quo de virtute agiẜ. Dicendū eſt enim ſic. liber in quo de virtute agitur ⁊c. Si vero petis quare oratores relatiuū precōſtruūt dicam q: id venuſtius fit: propterea q: cōtra tritā ⁊ vulgatā grāmaticorū cōſtru ctionē. Itē quare antecedens immediate aut certe paulopoſt ſequitur nempe ꝙ ſi ne eo relatiuū nihil repreſentaret. Itē quare in eodē caſu: nēpe q: ab eodē regi vide tur ꝙ ſi a diuerſis videaẜ regi in diuerſo ſepe caſu ponereẜ: vt fieret ſi ante relatiuū ponereẜ: aut iuxta ſuū verbū. Exēplū primi: vt liber in quo de virtute agitur preclarus eſt liber in quibus nō recte dixeris libro. Duo eñ deſideranẜ ad hoc vt recte re latiuū ab eodē regaẜ. Alterū ꝙ relatiuū preponatur. alterū ꝙ antecedēs a recto re latiui videatur regi. Et certe tūc quoq; ab eo regiẜ. Nā vt dixi in rectore antecedē tis ſubintelligitur antecedens repeti: aut expreſſe repetiẜ. Argutius ergo Laurēti⁹ de Ualla de hac regula ſentit ꝙ̄ Auguſtinus noſter qui etiā exēpla ponit in quibus antecedēs precōſtructū ab rectore relatiui gubernaẜ: que certe non ſunt tā venuſta neq; tā cōgrua: neq; tā latina. Quāobrē Seruius ⁊ donatus principes illi grāmati corū dicunt in illo Uergiliano. Urbē quā ſtatuo veſtra eſt. aliā eſſe conſtructionem. Cū eñ ait Uerg. Uultis ⁊ his mecū pariter cōſidere regnis. Urbē quā ſtatuo veſtra eſt: ſubducite naues. Ordo eſt. Uultis conſidere mecū pariter his regnis. Uultis vr bē quā ſtatuo. ea ſup. vr̄a eſt ⁊c. Et cū dicit Terē. Eunuchū quē dediſti nobis quas turbas fecit. Ordo eſt. quē. i. qualē eunuchum dediſti nobis. quas. i. quales turbas ipſe ſup. fecit. Que cōſtructio eſſet ſi dixiſſet. Eunuchū quē dediſti ingentes turbas fecit. quod rudius diceretẜ: ſicut ⁊ illud. Sermonē quē audiſtis nō eſt meus ſed ma luit iterpres latine ꝙ̄ grāmatice trāſferre. ¶ Illud quoq;. i. etiā illud qđ ſequitur eſt ſpectādū. i. op; ſpectari ⁊ cognoſci. Nam cū. i. qñ tria exiſtāt. quorū triū eſt nomen relatiuū ⁊ ſcđm ſubaudi ei⁹ añs ⁊ tertiū dictio regēs: tūc duo eoꝝ videlicet relatiuū ⁊ añs ꝯueniūt frequētiſſime in exitu eiuſdē caſus. hoc eſt ſunt i eodē caſu ⁊ ab eodē reguntẜ. Nā vt dicā aliqđ cū exēpli. ſi qs. i. aliqs ꝓtulerit hūc ſermonem liber in quo de virtute agiẜ ꝓclarus eſt dicēẜ ſup. is ſermo recti⁹ atq; ornati⁹ ſic. In quo libro de virtute agiẜ ꝓclar⁹ eſt. Nāq; iſta duo. i. relatiuū ⁊ añs: vt quo ⁊ libro ex trib⁹ cōcor dāt in eodē caſu q̄ duo ſunt iūcta maiori. i. magna vicinitate. ſic ꝙ ambo ab eodem ⁊ ab eadē parte regi videanẜ. Aliud iterū exēplum ⁊c. cetera clara ſunt.

¶ Epythoma Aſcenſij.

¶ Per acceptū ꝓ valde pulchre poſitiuis: ⁊ nōnūꝙ̄ ꝟbis in cōponendo preponitur.

¶ Additio aſcenſiana.

¶ Quinetiā oēs dictiones vim quādā ſuplationis importātes poſitiuo nō ſuplatiuo iungi volūt cuiuſmodi ſunt. Per perꝙ̄: oppido oppidoꝙ̄: ſane saneꝙ̄: admodum admodūꝙ̄: nimis nimiſꝙ̄: valde: adprime: in primis mirū immodū: ſummopere: maximopere magnopere: impendio. Item multum: parum: modicum: minimū ⁊ minime: quorum prius ſuperlatiuā: poſterius negatiuā vim habet: precipue preter ceteros: ante alios: in paucis: cum paucis: inter paucos: ſuper omnes.

¶ Duodecimum preceptum. De augeſi poſitiuorum cum per.

¶ Id quoq; digniſſimum eſt annotatu: vt cum poſitiua exaugere velimus noia vt his prepoſitum accedat. Cicero in epiſtola ad Curionē;: cui ⁊ clarus eque ſis ⁊ per iocundus. Item de oratore primo. Per beati quinti frater illi videri ſolent. Terentius in eunucho. Perpulchra credo dona haud noſtris ſimilia. Nam pergratum valde gratum ſignificat: ⁊ in oratione lepide perſonat.

¶ Exaugere poſitiuū eſt vocē poſitiui retinēdo maiorē ſignificātie vim alicuius additione exprimere. Et id dupliciter fit. Primo per cōpoſitionē hui⁹ dictionis p pro valde cū poſitiuo: vt littere tue mihi pergrate fuerūt ⁊ periocūde. Cōparatiuis aūt

ꝙ ſuperlatiuis nūꝗ debet adiūgi per:vt nō dicendū eſt per gratioꝛ neqꝫ per gratiſſimus.Uerūtn̄ ſi alique dictiones poſitiui gradus nō recipiūt per incōpoſitione ſed loco eius hāc prepoſitionē pre.vt preclarus p̄clarioꝛ preclariſſim⁹ precelſus prepotēs pregrādis predurus.Secūdo augetur ſignificatio poſitiui additione aduerbioꝝ ſignificantiū valde ⁊ hoc ſine compoſitione:qualia ſunt admodū mirū in modum: maioꝛē in modū apprime:imprimis:ſane:egregie:vt ſequentia precepta apertius declarabunt.¶Aureſis augmentum incrementum idem.

¶Poſitoꝝ in epithomate nōnullā ſuperlatiuis iūcta legunt̄:vt inter paucos doctiſſim⁹ ante alios optim⁹.ſꝫ rare ſunt tn̄ locutiones.In illo aūt Uergiliano.Petit an̄ alios pulcherrim⁹ oēs Turnus ⁊c.Oꝛdo pōt eſſe.Turn⁹ pulcherrim⁹ petit an̄ oēs alios.i.p̄cipue.dixi per etiā v̄bis cōiūgi qd nō eſt dubiū ſi accipiat̄ in ſignificatione ea qua perficit actū v̄bi:vn̄ dicim⁹ pfero:puigilo:pdiſco:perlego:vel pro eo qd eſt p mediū:vt perſpicuo.perluceo.Uerū etiā p valde verbis p̄ponit̄:vt perplacet.i.valde placet.per ꝗ placet.i.valde placet.pucelim.i.valde velim ⁊c. Nō dices ergo perdoctiſſimus aut peroptime ſicut ignari nec omnes optimi:ſed pro eo dicitur optimuſ quiſqꝫ.Sunt qui vetant apprime ⁊ imprimis que media longa pꝛoferuntur verbis iungi.Nam apprime placet nō pbant.Iungunt̄ eīn̄ ſolis nominib⁹:vt apprime vtile in primis bonū.Oꝛdo eſt facilis.Id quoqꝫ.i.etiā.i.digniſſimū annotatu.i.vt annotetur vt quū.i.qn̄ velimus exaugere poſitiua nomina.i.qn̄ velimus ſignificationem poſitiuoꝝ accipere cum quodā augmento vt per.i.hoc vocabulū per accedat i.adiiciatur his videlicet poſitiuis nominibus prepoſitum.Dicit per prepoſitū in neutro genere:qꝛ vt dicūt omnis dictio materialiter poſita eſt neutri generis. Cetera patent.In vltimo autē verbo dubitari licet.An illud perſonat ſit vna dictio ſub hoc oꝛdine:nā pergratū ſignificat valde gratū ⁊ perſonat.i.valde ſonat.⁊ eminentiā quādā in ſonādo habet ſic enim exemplaria multa habēt.Anvero due dictiones quod potius dixero:vt ſic:per.i.illa dictio per:ſonat lepide in oꝛatione.

¶Epithome ⁊ additio Aſcenſij.

¶Superlatiuis ꝯgruunt oēs ablatiui aduerbialiter poſiti vt multo:paulo:modico Itē lōge:ꝗꝫ facile:⁊ ꝗ p valde acceptū ſi nō p̄ponat̄ ei dictio poſitiuū efflagitās.

¶Decimumtertium preceptum.De relatiuis cum multo longe ⁊c.

¶At ſuperlatiuis multo:longe:⁊ ꝗ:aduerbia preponimus id quod ſepenumero pꝛe pulchꝛum videri ſolet:vt lōge amantiſſimus veſtri: multo omniū fortunatiſſimus et ago tibi ꝗ maximas gratias.

¶Superlatiuus bifariā augeri pōt.pꝛimo per cōpoſitionē aduerbij ꝗ p valde: vt litere tue mihi fuerūt ꝗ gratiſſime:aut p additionē aduerbioꝝ mlto:⁊ lōge:ſine cōpoſitione:vt ſum tibi oīm lōge chariſſim⁹.virt⁹ eſt multo oīm digniſſima.De huius aduerbij ꝗ oꝛdinatiōe qnqꝫ notāde ſunt regule.Pꝛima.ꝗ p valde nō adiungitur poſitiuis:niſi p̄cedāt quedā aduerbia ſexto ⁊ q̄dragesimo p̄cepto declarāda vt non dicim⁹ ꝗ iocūdus eſt mihi tuus aduēt⁹.Scd̄a.ꝗ p valde ſuplatiuis venuſte adiūgitur.vt ꝗplurima in me bn̄ficia ꝯtuliſti ⁊ nō cōplurima ediuerſo cōplura dicimus ⁊ nō ꝗplura.Tertia.ꝗ p ꝗtū poſitiuis ⁊ v̄bis pulchꝛe p̄ponitur vt ꝗ beatus forē ſi mihi tecū viuere liceret:ꝗ gauderē ſi te ſanū eſſe intelligerē.Quarta.ꝗ pro ꝗtū nūꝗ iūgitur ſuperlatiuis niſi ſequant̄ hec verba poſſum:valeo:queo.vt faciam hoc ꝗ optime potero.Teren.in eunu.niſi vt redimas captū ꝗ queas minimo.Quinta Neqꝫ ꝗ pro valde neqꝫ pro ꝗtū cōparatiuis adiūgi pōt.vt nō recte dicim⁹ hec mihi res eſt ꝗ gratioꝛ neqꝫ faciā ꝗ melius potero.ſed bn̄ faciā ꝗtomelius potero.Secūdo auget̄ ſuperlatiuus adiunctione iſtoꝝ aduerbioꝝ lōge ⁊ multo.vt Cicero eſt lōge omniū eloquētiſſimus.Hectoꝛ eſt troianoꝛum multo fortiſſimus. Et quicquid his trib⁹ p̄ceptis de augēdis gradib⁹ cōparationis dicitur: que de aduerbijs ⁊ nominibus intelligitur.Quintilianus libro decimo de inſtitutione oꝛatoris.Ita feres habet:curandum eſt ꝗ optime dicamus:dicendum tamen pro facultate.

¶Dices ergo multo doctiſſimꝰ: non multū doctiſſimꝰ ſed multū doctus. Itē longe doctiſſimꝰ. Itē optimꝰ quiſqꝫ poſtponi eīm vult quiſqꝫ. Quod ēt addit nūeralibus ordinē ſignificantibus vt decimuſquiſqꝫ. i. vnus ex ſingulis decē quotuſcunqꝫ is ſit. Item facile doctiſſimꝰ. Sūt dictiōes q̄ q̄ ſuperlatiuā vim hn̄t etiā facile ſibi aſſociant: vt facile princeps facile p̄cipuus: facile ſcōs. i. haud dubie: quaſi ſit facile creditur vt habet princeps ⁊c. Iungit etiam ſuplatiuo ꝙ pro valde acceptū. Idē em̄ eſt ꝙ cum ſuperlatiuo ⁊ valde: vel per cum poſitiuo. vt vir ꝙ optimus. i. valde bonus dico ſignificāter ꝙ pro valde acceptū: q̄ ſi accipiatur ꝓ quātū quō accipi ſolet quotiens admiratiue q̄ſitiue ironice aut quouis alio mō figurate loq̄mur tunc poſitiuo adheret. vt neſcis ꝙ bonus ſim. vel ſic ſcis ꝙ bonus ſum: vel ſic: o ꝙ bonꝰ ē deus ⁊ generaliter vbicūqꝫ bn̄ ꝯgrueret dictio q̄tū ibi ꝙ dat poſitiuis ⁊ vbi dictio valde ſuperlatiuo. Qn̄ ergo ſimplr̄ volo dicere aliquē eſſe valde bonū dicam: hic vir ꝙ optimꝰ eſt gr̄m Aduertes āt ꝙ q̄ ꝯpletū ex ꝙ ⁊ ſuplatiuo valet id qđ valde cū poſitiuo iō nō regit ſuperlatiui. vt nō dices. Uergilius eſt poeta oim ꝙ doctiſſimꝰ q̄ nō dicimus Uergilius eſt poeta oim valde doctꝰ. ſatis em̄ eſt dixiſſe. Uergiliꝰ eſt poeta ꝙ doctiſſimus vel ſine dictione ꝙ Uergilius eſt poetarum latinoꝝ doctiſſimus. Et licet ꝙ pro eo qđ eſt quātū non adheret ſuplatiuo pōt tn̄ in ea ſignificatione habere ſuperlatiuū mediāte vbo poſſum aut ſimili cuiuſmodi ſunt queo ⁊ valeo tunc em̄ verbum potiꝰ ꝙ ſuplatiuū determiat. vt veniā ad te ꝙ citiſſime potero ſenſus em̄ eſt veniaꝫ ad te citiſſime quantum quidem potero. Scies preterea illud eſſe veniā ad te ꝙ primum ⁊ veniā ad te vt p̄mū fecero. Nā vt vbi ⁊ cū iūcta ſuplatiuo duo verba efflagitāt vt veniā ad te vt p̄mū potero. i. primū vbi dabit facltas veīēdi ad te veniā: ſed veniā ad te ꝙ primum eſt veniam ad te valde cito. Dixi i ſepithomate ꝙ iūgi cū ſuplatiuo ſi nō p̄cedat dictio poſitiuū efflagitās: q̄ (vt dictū eſt) per ꝙ opido ꝙ ſane ꝙ nimiſ ꝙ admodū ꝙ ⁊c. ſed vſitatiſſime vtimur per ꝙ cū poſitiuo: vt per ꝙ doctꝰ. Idē eſt ꝙ ꝙ doctiſſim: ſedus tn̄ nō dices ꝑ ꝙ doctiſſimus nec ꝙ doctus. Ordo in textu clarus eſt. At. i. ſed nos p̄ponimꝰ ſuplatiuis gradibꝰ tā noialibus ꝙ aduerbialibus iſta aduerbia multo longe ⁊ ſimilia. ¶Aſcenſius.

¶Cōparatiuis ⁊ coꝝ vim hn̄tibꝰ cuiuſmodi ſunt ſecus: aliter alius: preſto preſtās: excello excellās: cōiūgi ſolēt lōge multo ⁊c. in o vt tanto q̄to eo quo paulo: paululo modico. Item oino. vt multo ſequēs lōge aliter excellēs oia meliora. Dico illa in o exeūtia videntur em̄ ablatiui caſus q̄ cōparatiuo cōgruit. Itaqꝫ non dices hic vir ē multo doctꝰ ſed multū doctꝰ nec eſt multū doctior ſed multo doctior. Scies ꝙ eo ⁊ quo ponuntur hic eo pro tanto: ⁊ quo pro quāto: vt quo doctior es: eo grauiꝰ peccares: quod eſt quanto doctior es tanto grauius peccares. Scires preterea ꝙ cōparatiue acceptū pro eo quod eſt q̄to: lꝫ rarius etiā cōparatiuo iungi. vt apud Uerg. ꝙ magis illa tremens tanto magis effera flammis. Sic etiā dicere potes: q̄to me es doctior tam te ſum ditior ſum melius dixeris per q̄to ⁊ tanto. Si quis abs te exigat huius poſitiui perdoctus comparatiuum ⁊ ſuperlatiuum non dices perdoctior aut perdoctiſſimus. Id enim dicere non licet: ſed longe doctior: ⁊ longe vel ꝙ doctiſſimus ⁊c.

¶Decimūquartum preceptum. De comparatiuis cum multo aut longe ⁊c.

¶Cōparatiuis vero vel multo vel longe preponi ſolet vt iuſticia multo p̄clarior eſt ceteris virtutibus. Et ſocrates longe alijs philoſophis ſapientior.

¶Cōparatiui ſignificatio augetur adiunctione iſtoꝝ aduerbiorum multo ⁊ longe vt virtus multo eſt dignior opibus ⁊ rebus caducis longe preſtantior. hec autem aduerbia poſitiuis non iunguntur: vt non recte dicimus. longe doctus: multo bonus. Ediuerſo valde aduerbium poſitiuis ⁊ verbis adiungitur: non autem ꝯparatiuis ⁊ ſuperlatiuis. vt valde ſapiens. bene dicimus: nō valde ſapientior neqꝫ valđ ſapientiſſimus. preterea multo ⁊ longe iunguntur nominibus ⁊ aduerbijs diuerſitatem ſignificantibꝰ: vt longe alia mihi mens eſt. Therentius. Uerum multo aliter euenire intelligit. Ornate etiam adduntur verbis excellentiā ſignificantis

bus qualia ſunt preſto.antecello:vinco ſupero.vt Cicero longe p̄ſtat ceteris eloquē tia.Deniq̄ȝ iunguntur ⁊ iſtis prepoſitionibus ante:poſt:⁊ pre:vt multum ante te veni:longe poſt te receſſi.¶ Socrates philoſophi nomen.

¶Aſcenſij epythome. ¶Ab obliquis grecis immutatis fiunt recti latini.

¶Preceptū.xv.De q̄buſdā noib⁹ q̄ a grecis profecta declinationem mutant.

¶Illud nequaq̄ȝ omiſerim⁹ q̄ cū noia quepiā ſunt p̄fecta a grecis tertie iflexionis ⁊ obliquos caſus hn̄tia q̄ rectos ſuperāt latini oratores frequētiſſime a caſibus genitiuis illoꝝ q̄buſdā mutatis fingunt aliarū declinationum noia ⁊ genus ſeruant q̄lia ſunt poematū:entimemathum:delphinus ⁊ elephantus ⁊ lāpada:q̄ a pleriſq̄ȝ tertia flexione proferuntur poema:enthimema delphin:elephas:lampas.

Hanc tu obſeruationem diligenter manda memorie.

¶Noia tertie decli.formata a noibus grecis ⁊ creſcētia in gtō ſingulari:mutantur frequēter a latinis codē ſemꝑ gn̄e manēte in aliā declinationē aliq̄n in primam.vt ether ris ethera re.vt in illo hymno.Quē terra pontus ethera colunt adorant p̄d. ethera ntūs ſingularis eſt.lāpas adis.lāpada ade.Aliq̄n ꝟo i ſecūdā declinationē in us.vt elephas antis.elephantus ti.Theren.in eunucho.Elephantus quem rex indicis p̄fecerat:ſi delphin:inis delphin⁹ ni.Aliq̄n vero in ſecundā declinationem in um.vt poema atis.poematū i.Aulus gel.In poematis q̄ȝ i eplis veterū ſcriptū plurifariā.Et fit hec formatio alteri⁹ decli.a gtō ſingulari creſcēte nois.iij.decli.literarū muatiōe vt gti delphinis mutata i vocali vltime ſyllabe in n fit delphinus. Uergi.iij.en̄.Dona dehinc auro grauia ſectoq̄ȝ elephāto.Qd̄ fit vt alteri⁹ decli.nomen formatū ſupet ntm̄ nois tertie declina.a cui⁹ gtō formanꝰ ſicut ⁊ ipſe gtūs a quo formaꝰ:vt elephāt⁹ tetraſyllabū eſt ⁊ etiā gtūs elephātis:elephas aūt triſſyllabū ⁊ idē nomē a gtō formatū eſt quū i ſyllabis genitiuo a quo formatur:vt gtūs delphinis tres ſyllabas hȝ:⁊ etiā nomē formatū ab eo dephin⁹. Annotationes.

¶Quinetiā barbaris ntis:⁊ interdū a grecis formari pn̄t latini.Formantur ergo nti ab aliq̄s grecis:ſed totū hoc capl'm anthoris deprauatū puto:nam non oia ab actō imo plurima a gtō trāducunꝰ.nec oia gen⁹ ſernāt.Nā ab actō hūc caſſida cuius ntūs eſt hic caſſis ⁊ ab actō hunc cratera cuius ntūs eſt hic crater.reperiuntur noiatiui hec caſſida e:hec crathera crathere:q̄uis ſepe cratheras in actō.iij.decli. legim⁹.Meli⁹ ergo i textu legeꝰ latini oratores frequētiſſime a caſib⁹,actis illorum nihil:⁊ in aliis quibuſdā immutatis fingūt aliarū decilationū noia:nec ſemꝑ gen⁹ ſeruant.Formanꝰ igitur recti latini nūc a gtō ſingulari greco mutādo os in us vt hui⁹ delphinos:elephātos:arabos:hic delphin⁹:elephāt⁹:arabus.Nūc a gtō p'lri vt hoꝝ poematū.hoc poematū ti.Sȝ hmōi nti rari ſunt.verū dti ⁊ ablti plurales: vt dicem⁹ frequētiſſime formāꝰ ab actō ſingulari nil fere immutato:vt' hanc lampada hec lampada hunc caſſida:hec caſſida ⁊c.¶Dixi a barbaris ntis fieri latinos vt enim author eſt priſcianus:⁊ doctiſſime obſeruat vir noſtra tēpeſtate in heroico carmine facile pitiſſimus baptiſta mātuanus carmelita.a ntō abrahā fit hic abrahamus mi.Et a nominatiuo hic yſaac fit hic yſaacus.Itē a ntō greco.vt noiatiuo hec helene fit hec helena ⁊c.

¶Cōſtructio ⁊ emēdatio text⁹.Ordo aūt eſt. Nos neq̄q̄.i.nullo modo omiſerim⁹ ideſt velim⁹ omittere vꝰ debeam⁹ omittere.Utimur eīn illis modis aliq̄n cōceſſiue aliq̄n p̄hibitiue.Nō ergo ommittem⁹ dicere q̄ cū q̄piā noia ſunt p̄fecta.i.deducta a grecis noib⁹ tertie iflexiōis.i.declinatiōis hn̄tib⁹ aliquos caſus q̄ ſuperāt in ſyllabis rectū.i.ntm̄ latini oratores fingūt frequētiſſime noia eſſe aliaꝝ declinationū ⁊ hoc dicto actis caſib⁹ illoꝝ.i.grecoꝝ q̄buſdā immutatis ⁊ ſeruāt gen⁹ in latino qd̄ erat in greco:ſȝ q: hoc falſum eſt lege(vt dixi)ſic.Latini oratores fingūt frequētiſſime noia eſſe aliarū declinationū:nec ſemꝑ ſeruāt idē gen⁹ vel ⁊ ſi frequēter:non tn̄ ſemꝑ ſeruāt idē gen⁹.Fingunt inq̄ȝ ab actis caſib⁹ illoꝝ.i.grecoꝝ noim nihil ſup.

immutãdo ⁊ ab alijs caſibꝰ paucis quibuſdã immutatis. Cetera huiꝰ textus patẽt. Que vero declinationibus dicta velim: in opuſculo noſtro patebunt.

¶ Aſcenſianum epythoma.

¶ Sextũdecimum preceptũ vt eleganter oſtendamus quippiam nobis eſſe iucundum: vtile vel honeſtum: ⁊ cetera id genus.

¶ Cum autẽ volumus oſtendere nobis aliquid iucundũ honeſtũ vel vtile eſſe datiuis cũ verbo vtimur ſum es eſt ſubſtantiuorũ quorum illa adiectiua ſunt. Nam ne ab exẽplis diſcedam: quid aliud ſignificat hec res mihi iocunditati eſt: ꝙ hec res eſt mihi iocũda. Ideꝫ ipſe mihi tue litere fuerunt gaudio: qđ eſt ad gaudium: vel gaudium mihi attulerũt: preclara vrbis edificia ciuibus decori ſunt: vitia dedecori ſunt viris. i. dedecus pariunt viris. De ceteris conſimili ratione.

¶ Cum nomẽ adiectiuũ ſignificãs vtilitatẽ vel dãnum: honeſtũ vel turpe: delectabile vel triſte adiũgitᷣ verbo ſubſtãtiuo ſum es eſt: elegãtius mutatᷣ in ſuũ ſubſtãtiuũ dti caſus: vt hoc eſt tibi vtile ſic elegãtiꝰ: hoc eſt tibi vtilitati: hec res eſt mihi damnoſa ſic venuſtiꝰ: hec res eſt mihi dãno. Oui. Quibꝰ ſua lana decori eſt. Siquidem pulcherrime verbũ ſubſtãtiuũ duobꝰ datiuis iungitur. Terẽ. Ne hec res ſibi eſſet infamie. Uirtus hominibus ſplendori eſt et ornamento. Ego tibi ſemper ero preſidio dum iniquitas tibi odio fuerit: ⁊ quod vulgariter dr hoc faciet tibi maximũ bonum ſic rectius dicitur: hoc tibi maximo erit emolumento.

¶ Cum enĩ dico vitis eſt arboribus: idem eſt ac ſi dicam arbores habent vitẽ: ſi que res quõ reſpondebitur decori. i. ad decus ⁊ ornamentũ. Aduẽtus tuus fuit mihi voluptati. i. ad voluptatẽ. Turpiter autẽ dixeris: tu es mihi voluptas: niſi emphatice: tu mea voluptas: tu gaudium: tu ſpes: tu ſolatium meũ ⁊c. In textu nihil obſcurum eſt. Illud vltimum ſic perficitur. De quoqꝫ ceteris dicendũ eſt ꝯſimili ratione. i. conſimiliter. Ad hunc enĩ modũ dicimus ſum tibi cordi. i. delectationi: ⁊ quaſi (vt dicunt) ad cor ⁊ placitum tuum. Quo etiam in alijs eſt practicandum.

¶ Aſcenſius.

¶ Afficio latam habet ſignificationem: ſed per ablatiuum ſpecificetur.

¶ Eodẽqꝫ modo proſequor conſtrui reperitur. Ut proſequor te honore. i. honoro te: proſequor te laude. i. laudo te. Eadẽqꝫ ſententia per verbũ do cum duobus datiuis exprimitur: vt idẽ eſt propter modeſtiã tuã afficiẽdus es honore: propter modeſtiã proſequi te debeo honore: ⁊ modeſtia tibi dãda eſt honori: nã do tibi hãc rem honori: ⁊ te ob eam rem honoro. vel etiã eam tibi honori equo cenſeo: conſimilẽ ferẽ ſignificationẽ habent beo: dito: accumbo ⁊c. Horatius. Celo muſa beat ⁊c. Uerba textus dilucida ſunt. Neqꝫ tamen te lateat. i. non te fugiat: hoc eſt ſcias tñ. Neqꝫ ſine optimis cauſis ⁊c. Queras que ſint ille cauſe. Nempe ꝙ officio eſt effectũ hoc eſt diſpoſitũ reddo: que ſignificatio etiam diffuſa eſt: donec per ablatiuum ſpecificatur.

¶ Decimumſeptimum preceptum. De afficio ⁊ afficior.

¶ Uerbum afficio pulchrum eſt: ⁊ late patet. Nam afficio te voluptate. i. tibi voluptatẽ affero: afficio te honore. i. facio tibi honorem. et te honoro: afficio te laudibus i. te laudo: afficio te probro. i. vitupero te. afficio te commodis id eſt tibi commoda facio. afficio cadauara ſepultura. i. cadauera ſepelio. afficio inimicos iniuria. i. facio iniuriã inimicis. Atqꝫ ſimiliter afficior gaudio. i. gaudeo. afficior verecundia. i. verecundor. Latiſſima eſt huius verbi vſurpatio. Nec tamen lateat te afficere diſponere ſignificare. Hinc eſt Plauti illud. Uiua vox magis afficit. Neqꝫ enĩ ſine optimis cauſis iam lata tamqꝫ diffuſa fit eius verbi ſignificatio. Sed de hoc ſatis.

¶Quā ſententiā ſuperiore precepto per verbū ſubſtātiuū duob⁹ dtis iūctū author
explicare docuit nunc docte exprimere per verbū afficior quod fere ſignificat facio
vel infero ⁊ habet in voce actiua actm̄ cū abltō ſine prepōne:in voce aūt paſſiua ſo
lū abltm̄. Et debet oratio cōſtituta ex hoc verbo afficio vel afficior reſolui per verbū
ablatiuo recto formatū aut alterū eiuſdem ſignificationis:vt litere tue magno me
affecerūt gaudio:hoc eſt fuerūt mihi gaudio:hic afficit mi minis i.minatus eſt mi
hi. Sic afficere vulnere eſt vulnerare. Afficere morte:interficere. Afficere ſupplicio:
punire. Magno afficior deſiderio te cauſa videndi:hoc eſt deſidero te videre. Affi=
cior tedio.i.tedet me. Aliquando adiungitur ⁊ accuſatiuo mediāte prepoſitione in
ipſo verbo paſſiuo:vt pro amore ⁊ beniuolētia qua in te afficior q̄ libentiſſime exe=
quar. Dicimus etiam ille eſt mihi bene affectus:hoc eſt in me vel erga me. Significat
preterea afficere:idem quod diſponere:vt auctor cōprobat Plauti teſtimonio:
eandem quoq; Plauti ſententiam Quintilianus his verbis in ſecūdo de inſtitutio
ne oratoria libro innuit. Uiua illa (vt dicitur) vox afficit plenius. Itaq; aperte ꝯſtat
ꝙ pro diuerſitate ablatiuorum afficio diuerſas habet rationes:vt afficere exilio eſt
mittere in exilium. Cicero in paradoxis. Quos leges exilio affici volunt:exules ſunt
etiam ſi ſolum non mutarunt.

¶Aſcenſij epythoma.

¶Quoties duo aut plura duob⁹ equalis pōderis atq; efficacie fuerint: tūc vtriſq;
aut omnibus tum vel ⁊ geminatū preponemus. At ſi vnū ex his preponeret pluſq̄
ad rem efficiat:tunc illi vltimo loco poſito tum dictionem ſubijciemus.
¶Ut em̄ dictū eſt prius. Senſus locutionis huiuſmodi eſt:cū cōcedamus hoc quod
prepoſuimus:tunc magis concedendū eſt quod ſubijciemus:vt ſi volo dicere veriſſi
milius eſſe ciceronē fuiſſe eloquentē q̄ modeſtū dicā. Cicero vir fuit tum modeſtus
tum eloquens. At ſi pariter ſeu equaliter eum ſapientē:⁊ eloquentem fuiſſe ſignifi=
caſſe velim dicam. Cicero tum ſapiēs tum eloquens vir fuit vel ſic. Cicero ⁊ ſapiēs
et eloquēs vir fuit. Quō aūt adiūcta his particulis tertio conformari debeāt: vide=
bis in regulis latinitatis precipue. Cetera ſatis liquēt. Dedere eſt ad perpetuū da=
re:⁊ ſe totū in poteſtatē alterius dare. Itaq; qui in bello victi ſunt ſe in hoſtium po
teſtatē dedunt. Inde deditittius qui alicui totus deditus eſt ſic ꝙ illius eſſe deſinet:
nunq̄ poteris tn̄ ordinem ſic habere in his que obſcuriora ſunt.

¶Decimumoctauum preceptum. De tum vel et geminatis.

¶Non eſt aūt ignorandum ꝙ ſi duo aut tria aut plura duobus (qđ perraro vſuue
nit) pariter ſe habuerint: vtriq; tū dictionē preponemus. Qđ liqueat exemplo. Par
eſt in. C. Lelio doctrina ac virt⁹ quāta eſt ei⁹ vtriq; ꝓbitas tāta quoq; eſt eius ſciē=
tia:tūc ſplēdide ac recte dixerim. C. Lelius vir tū doctus eſt tū ꝓbus. Itidēq; Ma=
gna ineſt. M. C. Lelio tum virtus tū etiā doctrina. C. Lelius plurimū tū laude tū
rerū ſcientia valet. Aliud iterum exēplum. Themiſtocles tū ꝯſilio pollet in vrbanis
rebus:tum in bellicis negocijs viribus atq; animi magnitudine floret. Sic eniꝫ tm̄
oſtendit in rebus vrbanis eſſe cōſiliū q̄tū in bellicis magnitudine animi:ꝙ tum ge
minatum poſitum eſt. Si cādem vim habet geminata ⁊ coniuncta. Uerg. in eneid.
Multū ille ⁊ terris iactatus ⁊ alto. Idem profecto ſignat. Eneas tum pelagi tū ter=
rarū labores perpeſſus eſt. Aphricanus fuit ſingularis ⁊ vir et imperator. Idē ſibi
vult. Aphricanus magnus extitit tum vir tum imperator.

¶Cum due ꝓprietates alicui equaliter attribuende ſunt:vt q̄tum vnius tm̄ ⁊ alte
rius illi ineſſe ſignificentur: nobis ſiue adiectiuis ſiue ſubſtantiuis res illas partes
ſignificantibus tum geminatum preponi dꝫ vt quis velit oſtendere tm̄ eloquentie

Ciceroni ineſſe quantum virtutis: ſic dicet Marcus Cicero tum eloquens tum ſtudioſus eſt. vel ſic Marcus Cicero tum eloquentia tū virtute preſtat. vel ſic. Magna eſt Ciceroni tum virtus tum eloquentia. Significat enim ibi virtutis ⁊ eloquentie paritas per tum vtriqꜫ prepoſitum. Eādem vim habet hec cōiunctio et geminata ad duo adiectiua vel ſubſtantiua eidem eque attributa. vt Catho et virtute preditus et doctrina inſignis eſt. Vel Catho et probus et doctus eſt.

¶ Themiſtocles inclytus Athenienſiū dux qui Xerſen perſarum regem nauali prelio apud ſalamina deuicit ⁊ trepida fuga in regnum redire coegit: vt narrat Juſtinus libro epythomatū ſecūdo.

¶ Ordo quorūdam verboꝝ textus.

¶ Antē pro ſed nō eſt ignorandū: immo oportet nos ſcire ꝙ quoties duo aut plura duobus collocari qđ. ſ. plura duobus collocari raro vſuuenit. i. raro contingit. Nam vſuuenire eſt vulgo accidere ſeu cōtingere. Si ergo duo aut plura duob⁹ habuerint ſe pariter. i. equaliter hoc eſt ꝙ ſint paria magnitudine ⁊ efficacia ſententia tūc preponemus vtroqꜫ illoꝝ duoꝝ dictionē tū qđ. i. q̄ res liqueat. i. manifeſta ſit exēplo. ſi ſup. par. i. equalis doctrina ⁊ virt⁹ eſt in caio lelio ⁊ tāta quoqꜫ. etiā eſt ſcia eius ꝗta eius viri ꝓbitas: tūc dixerim. i. quilibet dixerit ſplēdide ac recte vt ſequit.

¶ Decimūnonum preceptum. De tum ⁊ cum.

¶ Quod ſi duo contra nequaꝗ paria ſunt. ſed alterutrum minus complectitur: alterum vero magis ita efficiendum eſt: vt qđ leuius exiſtit locemus prius atqꜫ ei cū dictionē preponamus. Quod autem grauius validiuſqꜫ id poſterius poſitum tum dictio precedat: qđ patefaciemus exemplis. C. Lelius amat Scipionem: propterea qđ eum doctum cognouit hominem et ſemper virum optimum quod poſtremum vehementer ad amorem impellit: quare ita oratio eſt inſtituenda. C. Lelius amat Scipionem cum ob doctrinam eius tum propter virtutem. Ita virtus in hac beniuolentia plus momēti habet. Atqꜫ idem ita ſi dixerim. Cum omnes fortunati ſunt qui bene viuunt: tum per beati qui omnia deſerūt et virtutem ſolam complectunt. Hos namqꜫ poſteriores multo beatiores eſſe conſtat. Si quis ſuperius modo allatam preceptionem intellexerit hec. M. Cicero in primis frequenter vſurpat. Ex quo illud. Cum omnibus conſulendū eſt tū illis qui armis poſitis ad imperatoris fidē confugiunt. Significat enim fugientibus ad imperatores et ſeſe dedentibus multo magis conſulendum eſſe. Atqꜫ in Cathone maiore mirari ſeſe aiebat Sceuolā. M. Cathonis cum ceterarum rerū perfectam ſapientiam tum quod nunꝗ fuerit illi ſenectus grauis. Sed de hac re ſatis.

¶ Cū duo attribuuntur: non quidem equalia: ſed quorum vnū maioris eſt momenti ⁊ eſtimationis ꝗ alterū tūc leuius anteponendum eſt prepoſita ei dictione cum ſignificante partim. Maius aūt ⁊ vehementius poſtponendū eſt precedēte dictione tū ſignificāte ⁊ magis. ſiue et ꝑcipue: vt te mirifice amo cū, ob tuā i me humilitatem tū ob ſingularē vite ꝓbitatē. ſignificat illa oratio vite probitatē efficaciorē eſſe amoris cam ꝗ humilitatē. preterea cū aliqđ vniuerſaliter prius explicatur ⁊ deinde ad aliquid particulare oratio conuertitur debet vniuerſale adiecta dictione cum precedere ⁊ particulare addita dictione cū ſequi. Jd exēpla textus ex Cicerone ſumpta ſatis declarant vt cum eos amare debemus: tū oēs qui de nobis benemeriti ſunt.

¶ Sceuola cognomen romanoꝝ primū mutio romane cōſtantie viro datū qui foculo manū immiſit q̄ in cede errauerat nec porſenā ⁊ etraſcoꝝ regē iterfecerat ſicut aīo cōcepit. Jnde ſceuola appellat⁹ eſt qđ exuta dextera manu ſiniſtra vti cogebat

Scenolas em̄ vocāt q̄ ſiniſtra manu ꝓ dextera vtunť. ¶Aſcenſianū epythoma.
¶Qualitas ⁊ q̄titas rerū quas ꝓprietates vocāt duob⁹ modis mediāte adiectiuo laudis vel vituperij ſubiectis in q̄b⁹ ſunt attribui pn̄t. Aut em̄ adiectiuū illud cum ſubiecto conformatū eſt dictio recta ⁊ tunc ablt̄m̄ regit ꝓprietatis: ſʒ id magis poe tarū aut poti⁹ hyſtoriographoꝝ q̄ꝫ oratorū eſt. Aut cū ꝓprietate regiť a noīe ſubie cti: ⁊ id vel in genitiuo qđ grāmatice fit vel in ablatiuo qđ magis oratorie.

¶Additiones.

¶Quando aūt totum partē ſuā regit id quoqꝫ duob⁹ his modis fieri pōt ſʒ ⁊ partē in rctō poete ſepe locarūt. Uerum autē per grecā quādā figurā aut per ſinedochen quā Ualla oratoribus vitandam ſummopere precepit.

¶Uigeſimū preceptū. Ut quēpiam laudari nō vituperari oporteat.

¶Jā ꝟo explicādū eſt qua rōne quāpiā ꝑſonā aut laudari aut vituperari oporteat qđ ad decorē ſermonis ꝑtineat. Nā id trifariā poſſe fieri cōperimus ex monumētis literarū. Si em̄ velim oſtēdere. M. cathonē hr̄e magnā virtutē. cū ꝟbo ſum es eſt. ita commodiſſime fiet. M. catho vir eſt magna virtute. M. Catho. vir eſt magne virtu- tis. M. Catho vir eſt magn⁹ ꝟtute. plato ph̄s fuit p̄ſtās igenio vel p̄ſtātis ingenij: vel p̄ſtāti ingenio. mulier eſt clara morib⁹ clarorū morū. claris moribus. Uir egre- gius laude: egregie laudis: egregia laude. Sed illud prius magis poetarum eſt. Po ſtremū vero ſplendidiſſimū eſt ⁊ expolitum. Ariſtoteles eſt preſtans ſcientie copia philoſophus: exquiſita doctrina vir acerrimo ingenio. Quod quidem (vt diſertiſſi- mus Priſcianus inquit) ſignificat Ariſtotelem habentē ſcientie copiam: ac quo ha beat exquiſitā doctrinam: ceteraqꝫ conſimili ratione. Qđ qui dē Aulus Gellius vide tur conſentire in noctib⁹ atticis. Eſt em̄ velut defectio quedā: ſʒ ea trita vſurpataqꝫ ab ea eloquētiſſimis viris ac clariſſimis oratorib⁹ qua ⁊ nobis quoqꝫ vtendū ſit.

¶Ut aliquē laudem⁹ aut vituperemus tria requiruntť. Primo nomen ſubſtantiuū ſignificans rem laudandam aut vituperandā. Scđo alterū nomē ſubſtantiuum ſi- gnificans id circa qđ laus aut vituperium verſať. Et illud in aliquo ſequiť nomen adiectiuū primū aut ſubſtantiuū precedit in nominatiuo. Tertio requiriť nomen adiectiuū laudis vel vituperij illis duobus ſubſtantiuis interpoſitū. Primus ergo laudādi modus eſt ponēdo adiectiuū cū primo ſubſtantiuo in ntō: ⁊ ſcđm ſubſtanti uum in ablatiuo. vt ioānes eſt preclare indolis. Tertius ponēdo adiectiuū cū ſcđo ſubſtātiuo i abltō vt ioānes eſt preclarus indole. Et hic poſtrem⁹ modus elegātiſſi- mus eſt frequētiſſime ab auctorib⁹ vſurpat⁹. Uerg. Ceruus erat forma preſtāti. idē. Et pulchro pectore verba. Fit aūt frequēti⁹ hoc p̄ceptū ꝑ verbū ſubſtātiuū ſum es eſt ⁊ ſignificat habeo ⁊ ponēdo primū ſubſtantiuū in ntō: vt hic eſt clarus ingenio: clari ingenij: claro igenio. Attamē ꝑ alia ꝟba eque hoc p̄ceptū ſeruať ponēdo p̄mū ſubſtātiuū in quolibet caſu: vt vidi virū mire benignitatis inſignē doctrina p̄clariſ moribus. Ariſtoteles de ſtragyra oppido grecie oriundus ſtragyrites dict⁹ eſt oim facile phorum princeps. De quo Quinti. lib. v. Quid Ariſtotelē quē dubito ſentētia rerum aut ſcriptorum copia an eloquēdi ſuauitate an inuentionū ꝯacumine an va- rietate operum clariorē putē. Eius doctrinā (iactis grāmatice fundamētis moneo) ſtudioſi iuuenes audiāt eū ſapiētiſſime colant ⁊ tāqꝫ literarū parentē ſummū vene rentur: magnū ex eius diſciplinis recte intellectis ꝑfecto ꝯſecuturi.. ¶Aſcēſius.
¶Dicere ergo pōt vir eger pedes, ⁊ id per ſinedochē qđ loquendi genus orator fu- giet. Itē vir eger pedibus ⁊ id hiſtoriographi quoqꝫ vſurpant; oratores vero non.

Itē vir egroꝝ pedū ⁊ id plane grāmatice. Nā pueroꝝ regula eſt. Qñ duo ſuſtātiua ad diuerſa pertinentia ſine ꝯiunctione cōſociant̃ ſic ꝙ alterū alterius ſit determinatiuum: tūc determinās erit gti caſus. Quocirca ꝑ gtm̃ poteris ꝯuertere locutioneʒ vt vir magne virtutis ⁊ magna virtus viri. Poteris etiā ſine adiectiui vti genitiuo vt vir pacis: domus orationis. Quarto dicere potes vir egris pedibus ⁊ id eleganter q̄dē ⁊ oratorie. Eſt em̃ abltūs romanoꝝ caſus. Quocirca vt notum eſt.

¶ Tam partē ꝙ ꝓprietatē in abltō cū ſuo adiectiuo elegātiꝰ ponas. vt vir magna prudētia. vir duro capite. Sunt qui ex Seruio grāmatico differentiā excerpāt īter ſinedochen ⁊ grecā illā figurā. Nā dū adiectiuū noiali toti cōformatū partē i actō vel abltō regit ſinedochē vocāt: vt vir albus faciē: dū ꝓo alia pars grecā figurā regūt tm̄ illo mō actm̄ noia adiectiua vt dixi. Scdo q̄dā verba neutralia ⁊ coꝝ participia: vt frigeo manꝰ: doleo caput: vbi latine ⁊ oratorie dixeris: manꝰ mihi frigent: ⁊ caput mihi dolet. Qd ꝓbū etiā extra nos poſitū dat̃: vt mors fratris tui mihi dolet vel doleo mortē fratris tui hoc eſt moleſte fero. Tertio regūt paſſiua ⁊ coꝝ participia hūc actm̄ vt expleri mentē nequit fructus mēbra. Oculos perfuſa nitentes ⁊c. Textus de ſe patet. ¶ Aſcenſianum epythoma.

¶ Participia p̄teriti tpis ablatiui caſus cū dictione opus ⁊ accuſatiui caſus cū his verbis: decet: delectat: opʒ: iuuat: expedit: cōgruit. Itē volo: curro: facio: habeo et ſimilibꝰ pro infinitiuis verbis apud oratores quoqꝫ ponuntur.

¶ Preceptū. xxi. De actis ⁊ abltis participioꝝ locū tenentibꝰ infinitiui verbi.

¶ At q̄ participioꝝ cū acti caſus ſepe tñ ablatiui locum tenēt infinitiui verbi. Hinc Salluſtianū illud. Nā ⁊ prius ꝙ incipias conſulto: et vbi conſulueris mature facto opus eſt. Et Therentiana miſis glicerīū alloquēs amicā pāphili. Iamiā (inq̄t) inuētū tibi curabo ⁊ adductū tuū pāphilū. Omnia nāqꝫ illa conſulto facto inuentū adductū cōſulere facere: inuenire: adducere deſignant. Uerum frequenter his rationibus ablatiuorum caſibus vtuntur accuſatiuorum perraro.

¶ Uerbū īfinitiuū regēs actm̄ poſt ſe: elegātius mutat̃ in participium p̄teriti tēporis acti caſus eiuſdē gñis ⁊ numeri cū actō ſubſtātiuo: vt hāc rē facere curabo rectiꝰ dr hāc rē factā curabo. Te exoratū velim vt me adiuues. i. exorare. Et cōtingit hoc potiſſimū ꝑ hec verba finiti modi curo: volo: opʒ habeo. Therētius: Adoleſcēti morē geſtū oportuit. i. gerere. huiꝰ rei te ꝓmonitū habui. Ceterū ſi hoc nomē opus cū īfinitiuo ponat̃: mutat̃ elegāter verbū infinitiuū in abltō ſingularē participīj preteriti tēporis in neutro gñe ſine ſubſtātiuo poſitū vt q̄d opus eſt facere pulchrius dr q̄d facto opus. opus eſt tacito pro tacere. Et hoc ſcdm̃ in vſu frequētiori eſt apud autores ꝙplurimum. ¶ Aſcenſius.

¶ Nā (vt inq̄t Laurētiꝰ de Ualla) oportet legere libros: expedit euoluere authores: vtile eſt cognoſcere plurima: operepreciū eſt habere quos imitemur: neceſſe eſt adhibere vſum conducibile eſt deſcendere in certamen et agere cum alijs cōtrouerſias vel per paſſiuuʒ oportet legi libros: euolui authores: cognoſci plurimū habere quos imitemur adhiberi vſum agitare cum alijs controuerſias. Hunc poſteriorem modum magis ars grammatica probat illum magis authoritas. Secus in preterito. Nam non ita legimus ſepe feciſſe hoc oportuit. Cicero in verrem. Et id factum non oportuit. Et in eundem appollinis ſignum ablatum certe non oportuit. Et alibi totam rem integram ſeruatā oportuit. Nō diſſimile ſane eſt illud per alterū verbum (de volo loquor) vt idem. Liberis cōſultū volumꝰ etiā ſi poſthumi futuri ſunt. Itē percurrā tñ breui vt nō minus holem ipſum ꝙuis cōem defenſum velitis. Quinti. An incidiſſe i ſordidū nomē nō eo ꝯtēptū hois quē deſtructum volebat dixiſſe ⁊c. hec Ualla. Circa qui aduertendū eſt ꝙ impſonalibꝰ impſonalia opportune cōiunguntur. Nā vt idē alibi dicit. Uerba impſonalia penitet: tedet: miſeret: piget: et pudet impſonale añ ſe efflagitāt: vt potius dices te cepit te peniteret ꝙ tu cepiſti peni

tere ⁊c.ideo magis grammatice dixeris oportet legi librum quã oportet legere. Ue-
rum quia imperſonalibus non datur accuſatiuus ex vi tranſitionis(qđ tamen Ale-
xander precepit)ideo latine loquentes maluerunt dicere oportet legere librum. In
preteritis autem videtur factum eſſe oportuit:ſed neq illud exprimitur neq ſemp
congrue ſubauditur. Nam de futuro dicere poſſum. Si quid factum voles ꝑcipies.
Ceterum vt Ualla alio loco atteſtatur. Antiquiores dicebant. Rogatum te velim.
Rogatos nos velim pro eo qđ eſt rogo et oro. Et vt alij precipiunt participia verbo
rum tẽpus ſibi accommodant vt rogatũ te volui .i.rogaui. Oratum habui.i.oraui.
In futuro aũt potius vtimur futuro paſſiuo participij: vt locant marmora polien-
da ⁊c. Poteris tñ dicere:fratrẽ tuũ rogatum faciam pro eo qđ eſt fratrẽ tuum roga-
bo. Ceterũ vt hec vallenſis preceptio paucis verbis memorie cõmendetur ſume ta-
le epythoma. ¶Uerbis imperſonalibus oportet:decet:expedit ⁊ ſimilibus. ſimiliter
et verbo volo melius cõgruunt in preſenti quidem actiuoꝝ infinitiua ꝙ paſſiuoꝝ.
In preterito autem ediuerſo. Ut melius dixeris libros euoluere oportet ꝙ euolui:
et contra:libros euolutos opꝫ. ꝙ euoluiſſe. et ſic in ſimilibus.

¶Epythoma aſcenſianum.

¶Opus quãdo indigentiã ſignificat cũ verbo eſt aliquando ante ſe nominatiuuꝫ
habere reperitur. ſed poſt ſe cũ datiuo aliqñ genitiuũ cuius ſit egeſtas aliquando
accuſatiuũ venuſtiſſime autem ablatiuum gubernat.

¶Uigeſimũſecũdum preceptũ. De hoc noĩe opus cũ varijs caſibus.

¶Et qm̃ de noĩe qđ eſt opus attulim⁹ mentionẽ intelligendũ eſt opus eſt mihi hac
re:ſignificare me egere hac re:ſed id varijs caſibus iungi ſolet. Nam etiã opus eſt
mihi tua opera latine dicimus et tue opere:tuam operam:et tua opera:ſed hoc po-
ſtremum ornatius:et eſt totum oratorium. Ceteris rationibus poete potius ꝙ hi-
ſtoriographi vtuntur. Nos autem quedam precipimus vt cognoſcamus a veteri-
bus vſurpata eiſdemq vtamur quedam vero vt cognoſcamus:ſolum. Nam opus
eſt mihi hanc rem:nũꝙ oratorie dici:ſed hac re.

¶Licet hoc opus cũ oĩbus caſibus preter vctm̃ inueniatur ab autoribus poſituꝫ
hoc tamẽ non eſt in imitationẽ trahendũ:ſed cũ datiuo tñ ⁊ ablatiuo ipſum nomẽ
ordinandũ eſt. vt opus eſt mihi tuo conſilio:hoc eſt egeo tuo cõſilio. vbi barbare di
cunt alij:habeo ad faciendũ de tuo conſilio. Uult autem Diomedes grammaticus
opus nõ recte poni cũ habeo vt non recte dici opus habeo vel opus habebam: ſed
ſolum per verbum ſubſtantiuum loquendum eſſe precipit. vt opus eſt mihi. Inter-
dum ſolus ablatiuus ponitur ſine datiuo. Therentius. Sed quid opus eſt verbis.
Aliquando loco ablatiui ponitur infinitiuus. vt opus eſt benefacere his qui de no-
bis benemeriti ſunt. Peropus cõpoſitũ eãdem oĩno habet naturã ſicut ſuũ ſimplex
Therentius in andria. Sed nũc peropus eſt aut hũc cũ ipſa aut aliquid de illa me
aduerſus hũc loqui. ¶Dico opus eſt indigẽtiam ſignificat. quia ſi ſignificet effectũ
operationis:tũc nomen eſt declinabile habẽs in gtõ huius operis:et gtm̃ more alio
rũ ſubſtãtiuoꝝ regit. vt opus dei opus Uergilij. Opus ꝟo cui⁹ hic mentionem fa-
cimus:eſt nomen indeclinabile. dico cũ verbo aliquando nominatiuum ante ſe ha-
bere reperitur quia nomen caſum non regit a parte anteriori. Unde in primo
exemplo textus opera tua in nominatiuo ponuntur. vt ſit conſtructio opera tua eſt
mihi opus ⁊ tunc opus ſignificat quaſi neceſſarium:vt reuera vtile ad opus facien
dum. Nam audiui precipientes dictionem opus ſemper accuſatiui caſus eſſe nec
mutare ſignificationem:ſed ſubaudi prepoſitionẽ ad ⁊ nomẽ vtile aut neceſſarium
aut expediens. Itaq exponunt hec exẽpla textus. Opus eſt mihi opera tua.i.opera
tua eſt mihi neceſſaria ad opus:opus eſt mihi opere tue.i. vſus opere tue eſt mihi
conueniens ad opus:opus eſt mihi operã tuã.i.operã tuam ad opus faciendũ de-
ſidero. Opus eſt mihi opera tua.i.egeo ad faciendũ opus tua opera. Si tñ hũc co

iungere non volumus dicemus ntm̄ a verbo eſt regi vt iam diximus gtm̄ a dictione opus accepta pro indigentia: vſu neceſſitudine actm̄ antique. Apud antiquos em̄ multa que nunc abltm̄ regunt: actm̄ regebāt: vtoꝛ abutoꝛ patioꝛ indigeo ꝛc. Sed vt in epythomate dictum eſt. Opus venuſtiſſime abltm̄ gubernat: ꝗuis a gtō eius natura nō abhoꝛreat. Sicut autē dicimus eſt mihi op⁹ beneficio tuo, ita quidā dicūt habeo opus beneficio tuo. Uerbum eſt cum datiuo reſoluitur in verbum habeo. Unde in euangelio. Dominus his opus habet ꝛc.

¶ Aſcenſianum epythoma.

¶ Adiectiuū partitiuum venuſte regit ſubſtantiuum totius integritatis aut multitudinis in gtō. Idem ꝙ indicium eſt in ſimilibus dictionibus partitiuis.

¶ Uigeſimamtertium preceptum de commutatione adiectiui et ſubſtantiui in voce: genere: et caſu.

¶ Quid illud nōne pulcherrimū eſt vt cum duo nomina alterū adiectiuū alterū ſubſtantiuū eodē caſu exitu ꝓferri dꝫ (vt ſepe crebérrimeꝙ) quodāmodo tertiā adiectiui nois vocē q̄ eſt neutra in vim ſubſtantiui trāſferam⁹ et ſubſtātiuū illud prius caſu collocem⁹ gtō: qđ frequēs eſt eruditis atꝙ diſertis viris itaꝙ erit exēplo manifeſtius. Nā cū multā virtutē dictur⁹ ſum ſi multū virtutis loco eius orationis poſuero multo ꝓtulerim venuſti⁹: multū pecunie em̄ ſignificat multā pecuniā plurimum viriū plurimas vires: qđ animi eſt quis animus; quid rei: q̄ res: qđ cauſe: q̄ cā. Aliaꝙ ita puulgata. Sed animaduertēdū eſt ꝙ ſi gtūs ille caſu ſingularis fuerit totā itē orationē ſingulariter exponere debemus ſi pluralis plr: namꝙ (exēpli cauſa) multū pecunie eſt multa pecunia ſingulari numero. At contra multꝫ pecuniarū ſignificat multas pecunias. Similiſꝙ eſt alioꝝ rō: vt multū roboꝛis ſingularē plurimū viriū pluralē q̄ꝫ hꝫ ſignificationē. Et aduerbia q̄ꝫ nōnulla eandē vim retinēt. Preſertim vero duo hec parū ꝛ ſatis. Nā parū ſapiētie. i. parua ſapiētia. Satis viriū. i. ſufficiētes vires. Et nil q̄ꝫ ſiue nomē ſiue aduerbiū ſit in eandē ſepe obſeruantiā cadit

¶ Cū adiectiuū et ſubſtantiuū in eodē caſu ponuntur: elegāti⁹ mutatꝛ adiectiuū in vocē ſubſtātiuā neutri gnīs: ſingularis nūeri: nti vel acti caſus: cuius pri⁹ fuit in illis em̄ caſib⁹: hec preceptio frequētius locū habet ꝛ nomen ſubſtātiuū mutatꝛ in gtm̄ eiuſdē numeri cui⁹ prius fuerat: vt catho multā habet ſapientiā: ſic pulchrius dicitꝛ catho multū habet ſapiētie. Sicꝛ in pronominibus primitiue ſpeciei. Theren. Sed qđ hoc negotij eſt: id cauſe eſt ꝙ ad te nō venerim: hoc eſt ea cā. Silr in aduerbijs ſatis: ſat: parū: abūde. Oui. Conſilij ſatis eſt in me mihi. Uer. nec ſat rōnis in armis. Aul⁹ gel. hāc vtrāꝙ declamatiūculā ſuꝑ Alexādro ꝛ Scipiōe celebrauerint: quibus abunde ingenij ocij ꝛ verboꝝ eſt. Poſtremo in hac dictione nihil hoc preceptū obſeruatur: vt nihil ad me literaꝝ dediſti. i. nullas. Et tibi nihil eſt nomē ſignificās nō aliqđ. Aliquādo nihil eſt aduerbiū ſignās ſolū non. Therē. in andria. Nihil circuitione vſus eſt ꝑ nō. Ante omnia aūt ſeruanda eſt ratio numeri illius gti ſm̄ quā ſi ſingulari fuerit tota oratio ſingulariter exponetur: vt plurimum prudentie. i. plurima prudentia. Sin genitiuus pluralis fuerit tota quoꝙ oratio pluraliter exponetꝛ: vt multum verboꝛum multa verba ſignificat.

¶ Declamatio epythomatis.

¶ Ut in grāmatica precipitꝛ q̄ntuplicia gtm̄ partitionis regūt. Primo oīa ſigna tam affirmatiua q̄ȝ negatiua: tam vniuerſalia q̄ȝ particularia: vt oīs: vterꝙ: quilibet: nullus: nemo: nihil. Quidā: quiuis: aliquis ꝛc. Sūt q̄ putāt ſigna omnia poſſe hūc caſum gubernare rarū em̄ inuētu eſt exēplū niſi dicas oīa rerū. i. oēs res. Interdum tamen rectius per genitiuū veritatē ſeruaueris vt ſi vis ſignificare te omnes partes tui p-

didiſſe. Dices verius omnia mei perdidit ꝙ omnia mea. Nã hec duo in veritate con
veniri poſſunt oĩa mea perdidi: ⁊ aliquid mei nõ perdidi: qꝛ dicẽdo oĩa mea ſignifico
oẽs res meas vel omnia bona extra me poſita: ſed aliquid mei nõ rerũ mearum ſed
meiipſius perditionẽ repreſentat ⁊ Secundo nomina cõparabilia cuiuſcunqꝫ gradꝰ
ſint imbibunt colorẽ. Comparatiua partitiue tenta omnia regere genitiuũ poſſunt
ſicut ⁊ ſuplatiua inter que hoc diſcriminis eſt ꝙ cõparatiua inter duo dũtaxat aut
duas partes eiuſdẽ nature poni volũt ſuperlatiua tm̃ inter plura duobus: vt maior
ſcipionum preſtantiſſimus erat romanoꝝ. Dico comparatiua partitiue tenta: quia
comparatiue ablatiuum efflagitãt aut dictionẽ ꝙ cum ſimili caſu ⁊ taꝫ inter duo ꝙ
inter plura ⁊ ea tam eiuſdem nature ꝙ diuerſe poni poſſunt vt deus eſt oĩbus crea
tis melior de horum graduum natura apud vallã pleniſſime locuti ſumus. Tertio
oĩa nũeralia que cardinalia aut ordinalia dicuntur aut pro illis vſurpantur vt mil
le hominum quod tunc recte dixeris cum plures ſunt ꝙ mille. quia aliter non eſſet
partitio qua innititur milleſimus hominum ⁊c. De numeralibus quoqꝫ alibi diximꝰ
precipue apud Vallam. Quarto adiectiua neutri generis tunc maxime ſubſtantiuũ
in genitiuo regunt cum partitionem notant ⁊ contemptum aut humilitatem impor
tant; vt aliquid monſtri. parum boni: modicum eloquentie: minus ſapientie. Idem
quoqꝫ iudiciũ eſt de pronominibus vt hoc mali: illud noui: iſtud turpitudinis. Quin
to aduerbia per dictos modos regunt eundem genitiuum per primum: vt vbiqꝫ lo
corum: nuſqꝫ gentium. per ſecũdum vt maxime omnium minime gentium. Primo
oĩm. per tertiũ vñ ſemel dieꝝ ⁊c. per q̃rtũ vt eo ſuperbie. i. ad ſupbiã illud locoꝝ ⁊c.

¶ Aſcenſiana epythome.

¶ Quia breuitati nõ obſcure ſtudendũ eſt inepte repetitur quicq̃d p ſe intelligiť ea
autẽ eſt haꝝ particularũ ⁊ nec neqꝫ tũ cũ partim ⁊ ſimiliũ natura: vt geminate aut
multiplicate quibꝰ preponunť ad id cui poſtponunť equaliter retorqueri ſignificẽt.
¶ Unde attendẽda eſt vallenſis regula libro elegantiarum tertio que talis eſt.

¶ Regula vallenſis:

¶ Quoties poſt vnum adiectiuum ſappoſitum aut obliquũ poſueris bis nec: neqꝫ:
⁊ tũ: aut; vel partim aut conſimilem dictionem cum duobus ſubſtantiuis verbis aut
regentibus neceſſe eſt ambo ſubſtantiua verba ante regentia illi vni adiectiuo ſup
poſito obliquo in debitis accidentibus conformari: etiam ſi aliud exprimatur ſecus
incongrua atqꝫ inepta fuerit locutio.

¶ Uigeſimumquartum. Ut geminandum eſt
epitheton ſequentibus ſubſtantiuis aut econtra.

¶ Quoniã aũt ſingula hic fere inueſtigamus id quoqꝫ dignũ cognitione eſt: vt cum
duo meminerimus nõia ſubſtãtiua quorũ vtriqꝫ idẽ epitheton adiiciendũ eſt: vt ad
iectiuũ ipſum principio collocemus ⁊ ſequẽtibus ſubſtantiuis vel tum geminatuꝫ:
vel duplicatũ ei preponamus. Exẽpli vero cauſa afferentur ciceronis verba. Aphrica
nus ſingularis: ⁊ vir: ⁊ imperator: quod eſt aphricanus ſingularis vir: ⁊ ſingularis im
perator: propter magnã doctoris autoritatẽ ⁊ vrbis: ⁊ propter magnã autoritatem
doctoris ⁊ propter magnã autoritatẽ vrbis: preclarꝰ et miles et ciuis. Illuſtris tum
vir: tum philoſophus. Optimus tũ patrie defenſor: tum gubernator. Iuſtus et rex: ⁊
iudex, Conſimili eodem modo ſe habẽt. Sed ⁊ ſepenumero contra eodẽ ordine vni
ſubſtantiuo prepoſita duo adiectiua aut plura deſeruiunt. Exempla ſunt que nũc cõ
ſtituã. Uir tum bonus tũ tẽperatus imperator ⁊ callidus ⁊ fortis: iudex et integer ⁊
ſolers ornamenta ciuitatis tum multa tum preclara. Alia tu ipſe conſecta. Nonnũ
ꝙ ſubſtantiua ita ſe habẽt; vt alterũ vix ſuã vbiqꝫ ſeruet: ac tueať alterũ quaſi queꝫ

dã obtineat adiectiui noīs locū: ⁊ eiꝰ fungat̃ officio. Quale eſt illud Uerg.j.Eneid. Moleꝫ ⁊ mōtes inſuꝑ altos impoſuit ac ſi dicat molē mōtuoſam impoſuit. Cauendum eſt ne ab honeſtate natuͬ aꝫ diſcedamus ac ſi dixerit cauendum eſt ne a naturali honeſtſe diſcedamus. Sed tibi hec ſatis ſūt.

¶ Hoc ꝓceptū tres hꝫ ꝑtes: Prima cū epithetō (hoc eſt adiectiuū ſignᷣs ſubſtātiuaꝫ ꝓprietatē) duobꝰ ſubſtātiuis adiūgit̃ nō dꝫ illud ad ſingulū illorum repeti vt dicēdum eſt. egregiꝰ vir ⁊ egregiꝰ imꝑator. Qm̄ cū vna determinatio duobꝰ determinabilibus vel idē determinabile duobus determinationibus adiungitur non debet illud vnū ad ſingula repeti: ſed ſemel tm̄ poni. Ergo adiectiuū in pricipio ponendū eſt. deinde poſtponēda ſubſtantiua geminato ⁊: vel tū copulata vt egregiꝰ ⁊ vir et īꝑator. Cicero fuit inſignis tū cōſul tū orator. ¶ Scđa ꝑs eſt cū duobus adiectiuis idē ſubſtātiuū adiūgit̃ dꝫ illud ſubſtantiuū ꝓponi ⁊ adiectiua ꝑ ⁊ vl' ꝑ tū gemiata poſtponi. vt orator ⁊ grauis ⁊ eloquēs. Amicꝰ tū bonꝰ tum fidelis Et ī ſumma qñ duę dictiones recte eādē hñt dictionē regētē debēt ille geminato tum vel copulatę ſue: dictioni regenti ſemel tm̄ poſito adiūgi vt ⁊ virtute ⁊ doctrina inſignis Cicerō tū ingenio eloquētia voluit. ¶ Tertia pars eſt: cū in orōne ponūtur adiectiuum et ſubſtantiuū a quo quidē adiectiuo poſſit formari ſubſtātiuū diuerſe ſigtiōis a priori ſubſtantiuo: tūc adiectiuū ⁊ ſubſtātiuū potiꝰ in duo ſubſtātiua vertenda ſunt et cōiūctione copulatiua cōnectenda vt adoleſcentiū ꝓbos mores commēdo ſic elegātius ponitur. Adoleſcentiū ꝓbitatē ⁊ mores ꝯmēdo. Uergilius. pateris libamus et auro. hoc ē pateris aureis. Exēplū de adiectiuo ꝓcēdēti. Et nulla eſt dicenda virgo corrupto vel corpore vel aīo. congrua eſt ſed corrupto vel corpore vel mente incongrua. Itaꝫ nō decet dicere ꝙ ſatis ſit epithetō ſemel poni qꝛ inepte dixeris habes preſtans ⁊ ingeniū ⁊ formā. Exemplū de ſuppoſito qñ duo ꝟba apte ſe ſequuntur: vt tu neꝫ id faceres neꝫ a rege permittereris: vbi iepte: vt tu neꝫ id faceres neꝫ rex permitteret. Exemplum de obliquo quem gemina regentia apte ſequuntur vbi tibi neꝫ profui: neꝫ nocui vnꝗ̃. Ubi inepte vt te neꝫ iuui: neꝫ obfui. Tria autem cōcurrere dñt priuſꝗ̃ nec neꝫ ⁊ vel ⁊c. geminatū. Ideoꝫ ſi poſt alterū vel vtrūꝫ ponat̃ videbit̃ incōgruitas: vñ cōgrue dixeris. Ego neꝫ te iuui neꝫ obfui. Neꝫ tu id faceres: neꝫ rex permitteret: nō eſt dicēda virgo vel corpore vel mente corrupta Scđm qꝺ ꝯcurrere dꝫ eſt vt ille ꝑticule geminētur aut multiplicent̃: qꝛ ſi ſemel ponātur dūtaxat: nulla erit incōgruitas: vt corrupto corpore vel mente ⁊c. Tertium eſt vt ſit diſcrepātia accidentiū ꝯgruitatis inter ꝓcedēs ⁊ q̄ ſequūtur. Ut cū recte dixeris ego neꝫ te offendi neꝫ iuui: ita inepte. Ego te neꝫ offendi neꝫ profui. Eſt vbi iſta congruitas minus quidem percipitur: ſed non minus inepta eſt vt ſi dicas Tu hec omnia partim ex lr̄is meis diſces: partim te numerus docebit. cum dicēdū ſit partīꝫ ex literis meis diſces pꝛti ex nūcio. Sed hec ꝓ hac regula ſatis putē. Uerū quia conſul plures regule venuſtatis ſcitu digniſſime in hoc opere habentur: volui eas atꝫ alias in vnū faſciculū ꝯtrahere. Uñ.

¶ Sequuntur regule venuſtatis per Aſcenſium collecte.

¶ Prima regula venuſtatis eſt.

¶ Quoties duo vel plura conſtructibilia diuerſorum accidentium concurrunt: conformari vult tertium vel digniori per conceptionem: appoſitionem aut euocationē vel viciniori per zeuma.

¶ Pro hac reg'a: notādū eſt ꝓmo ꝙ ꝯſtructibilia hoc loco vocant̃ aut duo ſubſtantiua reſpectu adiectiui: aut duo ãtecedētia reſpectu relatiui: aut duo ſuppoſita reſpectu verbi. Tertiū aūt adiectiuū reſpectu ſubſtātiuoꝝ aut rltīui reſpectu antecedentium. aut ꝟbū reſpectu ſuppoſitoꝝ. Scđo notandū eſt accidentia grammaticalia que ad congruitatem faciunt: quatuor eſſe genus reſpectu adiectiui perſonam

reſpectu verbi numerū reſpectu vtriuſqꝫ:⁊ caſum reſpectu regentis. Tertio notandum eſt dignius ↄſtructibile dici qđ eſt prioris generis perſone aut caſus ſ3 ordinē quo ponūtur a grāmaticis:pluratiuus tñ numerus prepollet. Itē magis cōe minus cōmuni dignius cenſet. Uicinius autē ex ſitu notū eſt niſi tertiū ponat in medio ⁊ tunc precedens cenſebitur vicinius. Quarto notandū ꝙ triplex eſt zeugma: a ſuperiori qñ tertiū ponit ante ambo cōſtructibilia. Ab inferiori qñ ponit poſt ābo ⁊ a medio quando ponit in vtraqꝫ. exemplū primi vt fleuit mater ⁊ liberi eiꝰ. Scđi vt mater ⁊ liberi eius fleuerūt. Tertij vt mater fleuit ⁊ liberi eius. Quinto notādū eſt ex hac regula multas ſpeciales inferri poſſe:quarum prima eſt.

De appoſitione.

Quoties duo ſubſtantiua diuerſorum accidentium ſed ad idem pertinentia quorum alterum alterius determinatiuum eſt immediate ſociātur conformandum eſt tertium principaliori:quo fere magis commune eſt.

Ut athene ciuitas olim p̄ſtātiſſima. Et quanta eſt gula q̄ ſibi totos ponit apros aial pp̄ter cōuiuia natū vbi ſuū vtriqꝫ ſubſtantiuo adiectiuū coheret. verba āt fere p̄cedēti ſubſtātiuo ↄformātur:ſiue id magis ſiue minus cōe fuerit:vt quid meruere boues aial ſine fraude doliſqꝫ. Niſi prolixitatē aſpernarer dicerē appoſitionē apte fieri aut proprietatis explicāde grā:aut diſcretiōis faciēde:aut equocatiōis tollende quō epytheta ponunt:vt Uergiliꝰ optimꝰ. Emꝰ thracie fluuiꝰ. Ida mōs i phrygia. Canis ſydꝰ ardētiſſimū. Dicerē p̄terea dꝰbus modis ſubſtātiua ad idē ptinētia in nūero diſcrepāt:nā i gñe ſepe in caſu nūqꝫ. Prio ſi alterū ſit collectiuū:vt Ite mee quōdā felix pecus ite capelle. Scđo dū minꝰ cōe ſingulari caret:vt athene ciuitas. Tertio dū duo ſint ſingularia. vt caſtor ⁊ pollux fratres gemelli:ſed pergendum eſt nobis: cum hec alterius ſint loci.

De euocatione.

Quoties pronoībus prime vel ſecunde perſone expreſſe aut facile intelligibilia additur tertia eiuſdem rei:tunc verbum digniori:⁊ dicitur euocatio. Ut ſum pius eneas. Qui legitis flores ⁊c.

De conceptione perſonarum.

Quando diuerſe perſone per coniunctionem copulatiuam coniunguntur verbū plurale digniori conformabitur. Ut egregiam vero laudem ⁊ ſpolia ampla refertis Tuqꝫ puerqꝫ tuus.

De conceptione generum.

Quoties diuerſa gñ̄a per cōiūctionē copulatiuam copulantur adiectiuū ꝟ relatiuum digniori conformabitur. Ut vir ⁊ mulier probi. Fit etiam implicite:vt vna dolo diuū ſi femina victa duoꝝ eſt:vbi de venere ⁊ cupiditate loquitur.

Tertium tamen venuſtius ad neutrū genus tranſit quoties res ſunt inanime vt Lunā ⁊ ſtellas que tu fundaſti. Arcū fregiſti ⁊ calamos que tu peruerſe menalca Et cum vidiſſes puero donata dolebas. Mille ſunt eius rei exempla.

De conceptione numerorum.

Quando duo ſingularia aut alterum ſingulare alterum plurale per copulatiuā coniunguntur:tertium erit pluralis numeri. Ut Joannes ⁊ petrus currunt. Preceptor ⁊ diſcipuli concinnunt.

De conceptione caſuum.

¶Nominatiuus cum ablatiuus mediante prepoſitione cum: cum tertio plurali cõſtrui poſſunt.

¶Exemplum eſt in regula. Similesq; volunt illud .ij. eñ. Diu ellimur inde phitu et pelias mecum. Sed aliter loquitur Horatius in arte. Tu quid ego et popul⁹ mecũ deſiderãt audi.

¶De zeumate.

¶Quando duo vel plura conſtructibilia diuerſorum accidentium concurrunt conformari poteſt tertium vbiubi ſitum viciniori.

¶Exẽplũ vt cõtriſtatus eſt rex ⁊ oĩs hieroſolyma cum illo. Hebrei ſunt ⁊ ego. Hic illius arma hic currus fuit. Sed tertio exẽplo fit ſub alijs verbis hec regula.

¶Secunda venuſtatis regula.

¶Quando plura conſtructibilia precedunt tertium venuſte quadrat vltimo. id eſt verbum debet ſequi vltimum ſuppoſitum: niſi per ſimilitudinem aut comparationem loquentes ipſum rectori queamus ad primum.

¶Id eñ tunc principale eſt: et cetera acceſſoria. Exemplum de ſimilitudine: vt ego ſicut fenum arui: non aruit. De cõparatione: vt ego id melius q̃ tu facerem: non faceres. Sed repetenda eſt que prepoſita eſt regula.

¶Tertia regula venuſtatis.

¶Quando plura ſubſtantiua rerum inanimatarũ cõiunguntur pulchre addit adiectiuum relatiuum plurare neutri generis: cuiuſcunq; illa generis fuerint.

¶Exempla patuerunt ſupra. Repeti etiam poteſt regula valenſis.

¶Quarta regula venuſtatis.

¶Quoties poſt vnum adiectiuum ⁊c. vt in epythomate.

¶Quinta regula venuſtatis.

¶Quoties relatiuum ſuo antecedenti preconſtruitur. ſic vt ambo ab eodem regi videantur: eiuſdem erunt caſus.

¶Exemplum vt populo vt placerent quas feciſſet fabulas. Dico quoties relatiuũ preconſtruitur. Nam poſtpoſitum antecedenti non preiudicat: vnde vt dicam vt fabule quas feciſſet populo placerent. In illo .j. eñ. Uultis ⁊ his mecum pariter conſidere regnis. Urbem quam ſtatuo veſtra eſt ſubducite naues. Ordo eſt. Uultis conſidere his regnis ⁊ ſup. vultis vrbem quam ſtatuo: ea ſup. eſt veſtra. Et in illo Terẽtiano in eunucho. Eunuchum quem dediſti nobis: quas turbas fecit: quem infinite poſuit in hoc ſenſu quem .i. qualem eunuchum: dediſti nobis: ⁊ quas. i. quales turbas fecit nobis. Cauſa diuerſitatis eſt: quia dum preponitur relatiuum: quia antecedens regenti eius coheret ab eodem regi videatur quod latine lingue ſatis eſt: licet grammatica refragetur.

¶Sexta regula que eſt Seruij.

¶ Cum relatiuum eſt in medio duorum nominum quorum vnum proprium ſit id relatiuum ſequitur genus proprij nominis. Si autem vtrũq; nomen appellatiuū ſit: licenter cui volumus reſpondemus. Hec Seruius. Frequenter autem ſequent reſpondetur quoties ſubſtantiuum aut vocatiuũ verbum interceſſerit. Si tñ tunc priori reſponderis nihil iniurius ſis grammatico.

¶Exẽplũ vt illud Salluſtianũ. Eſt locus in carcere quod tullianũ appellat. Et illud

hieronymi in epl'is pauli. In ſemine tuo q̄ eſt xp̄s. Liui⁹. Auxur fuit: q̄ nūc terracine ſunt. ¶ Hec tria notāda ſunt. Primū ꝙ rltm̄ ⁊ an̄s ꝯformari volūt in gn̄e: numero ⁊ perſona: autore Sulpitio. Quantū aūt ad perſonā ſcies relatiuum ſepe referri ad perſonā poſſeſſoris nō poſſeſſi: licet exprimi nō recte poſſit vt tu mea ſcripta legis qui ſum ſubmotus ad hyſtrū. Et in illo Terē. in andria. Omnes laudauere fortunas meas qui haberē filiū tali ingenio preditū: vbi nō dices fortuna meas. i. mei vt ſuo loco docebo. ¶ Scd̄m notatu dignū eſt nō omnia relatiua etiā grāmatice ac citra elegātiā antecedenti conformanda eſſe: ſed hec dūtaxat. Ille: iſte: hic: is: et qui: neq̈: ea quidem ſemper vt patet per regulam. Reliqua aūt omnia ſequenti contribuenda ſunt: vt ſui: ⁊ ſuus: qualis: q̄uis quotus ⁊c. vt ſua cuiq̈ virtus nota. Mentem habes quale ⁊ q̄tū cor. Non ergo dices cum horatio. Mamme putres equina quales vbera. ¶ Tertium eſt autores etiam idoneos contra regulam Seruianam. Quintilianus. Notum eſt quid Gliconi acciderit cui piridon fuit cognomen. Et alibi ſexenties id reperies.

¶ Septima regula venuſtatis.

¶ Nonnunq̈ ſalua venuſtate dictio antecedenti reſpondet ſubſtātiuo cum ſequenti reſpondere deberet: ſed in omnibus raris locutionibus ⁊ figuratis conſulendum eſt concentui: ⁊ ſcribendorum ſtylo.

¶ Exēpla ſunt plurima. Terē. Eyra eſt huic nomē fabule vbi per ſuperiorē regulaꝫ dixiſſet Eyre. ⁊ Ti. Ser. claudius cui nomē phormio: vbi dicere potuiſſet phormioni. ¶ Uitioſum autem eſſet caſus pro caſu ponere: ſi deſit venuſtatis ratio.
¶ Qualē eſſet. Sermonē quē audiſtis nō eſt meus. In ꝯuertēdo dn̄s captiuitatem ſyō. rō autē venuſtatis eſt. In hmōi vbi ntūs ꝓ actō ponit̄. vt apud Oui. xiij. meth. Sed eni ꝗ retulit aiax. Eſſe iouis ꝓnepos: ⁊ apud Luca. lib. x. Utq̈ fidē vidit ſceleris tutūq̈ putauit. Jam bonus eſſe ſocer: lachrymas nō ſpōte cadētes. Effudit ⁊c. Itē vbi ponit̄ gtūs ꝓ abltō: vt quoad eius fieri poterit. i. q̄tū ab eo. Pro ntō idem Tullius lib. j. de diui. Cū illi⁹ diei mihi venit in mentē: ſed venuſtius q̄ ſi dicā: cū is dies ⁊c. Dtūs ꝓ abltō vt quidā cenſent. Uerg. in. v. eñ. Nemo ex hoc numero mihi donatus pro a me. Qd̄ aūt Tul. dicit in philip. Quis eni audeat loci ⁊ militari viali nō dicā ꝓ luce dictū eſſe: ꝗ noia ꝓ aduerbijs in tp̄e vel in loco poſita in tertia quidē declinatione datiui nō abltī formā amāt ſm̄ Seruiū niſi apud poetas licentioſe ſecus fiat vt luci veſperi tp̄i carthagini ⁊c. Actūs ꝓ ntō ſalua venuſtate immo etiaꝫ cōgruitate vt Quinti. Timeo ne quos porrexerim cibos venena fiant. ⁊ Oui. Cecidere manu quas legerat herbas: ⁊ ita in ſexcētis alijs vbi rltm̄ p̄cedit iuxta regulā p̄cedentē: vt quib⁹ videt̄ an̄s tacite repeti in ſuo caſu vt ſi timeo hi cibi quos cibos porrexerim venena fiāt: quod ex eo colligere poſſum⁹ ꝙ ſepe expreſſum inuenimus. Cic. ꝓ ligario. Sed hoc nō ꝯcedo vt quib⁹ rebus gloriamini in vobis eaſdē in alijs reprehēdatis. Et vt Ualla inq̄t frequēter ita locuti ſunt auctores quas res tibi tum terra tū mari nuper cōmiſi et res ſint cū fratre cōes vel he ſint cum fratre cōes: vel ex eis aliqua cōicabis cū fratre. Et itē per ceteros caſus vt quarū rerū nō indiges eas res donabis mihi vel he mihi vel mee erūt: vel he res mihi auxilio eſſe poſſunt. Uctūs etiā ꝓ ntō ponit̄: ſed min⁹ venuſte quoties verbū ſubſtātiuū aut eius participiū in antecedēte intelligit̄ vt apud Pli. lib. vij. natu. hyſto. Salue prim⁹ oīm parēs patrie appellate. vbi tū ordo eſſe pōt ſalue appellate prim⁹ omniū parēs patrie Quia licet participia ſequant̄ etiā vctūs: vt apud Propertiū. Lectule delitijs facte beate meis: ꝯmunius tū ntūs poneretur. ¶ Figurate aūt locutiones apud ſummos viros reperta etiā vitande ſunt. Quales apud Teren. in adelphis. Apertie aliq̈s actutū oſtiū. Item in eunucho. Ne quid profecto abſente nobis turbatum eſt domi. Et pōponius. Quid eni apud forū preſente teſtibus mihi vēdidit. Itē ſine iſtac preſente amicis det cenam. Plautus in amphitriene. Nec nobis preſente alius quiſq̈ niſi ſeruus. Affranius in actione abſente nobis inuertit puer. Neuius medicato

volumꝰ dona dare pñte oibꝰ. In qbꝰ locutionibꝰ pñte ꝑ pñtibꝰ ꝛ abſente ꝑ abſentibus vſi ſunt: niſi forte dicas vt Marcellus ſentit ablatiuos eſſe monoptote forme ꝛ vtriuſqꝫ numeri. Qualis etiã eſt ỽgiliana in.iij. Uiuite felices qbꝰ eſt fortuna peracta iã ſua. Et plautina in caſina. Etiã ne hꝫ caſina gladiũ hꝫ: ſꝫ duos qbꝰ altero te occiſurũ ait altero villicũ. vbi aliꝰ dixiſſet: quoꝝ nõ qbꝰ altero ꝛ ſupino in tũ vtebatur. Et illa boetij. Nil imbecillius hoie q̃s morſus muſtellarũ necat. Et illa Uergiliana. Pars arduus altis puluerulẽtus equis furit. Idẽ. Pars grãdia trudũt obnixe frumenta humeris: ꝛ iterũ. Pars hominũ validi turres ꝛ menia ſcãdũt. Et illa horatiana in eplis. Iactamꝰ iãpridẽ omnis te roma beatũ: que locutiones ad rẽ nõ ad vocem reſpiciunt.

¶Octaua venuſtatis regula.

¶Magni refert quã partẽ in orõne quelibet dictio reſpiciat: ꝛ que ſenſum generet. Ideo ſic eloquio ſtudendum eſt vt non ledatur veritas.

¶Sepe em̃ ꝑcedẽte ſubſtãtiuo ꝛ ꝑticula: ne dicã ꝯgrue ſubaudit adiectiuũ in accuſandi caſu quo ſequẽte velit adiectiuũ ſibi ꝯformatũ. Sepe etiã ſatis venuſte ſed nõ ſatis vere ſi dixeris: ſi qd̃ dicas nõ attẽderis. Exẽplũ prioris mẽbri. vt hõ prudens ne dicã ſapiẽtẽ meliꝰ q̃ ne dicã ſapiẽs. Cicero ꝑ Deiotaro crudelis caſtor ne dicam ſceleratũ ꝛ impiũ intelligit em̃ eã vt ſi ne dicã eũ impiũ. ſequẽte aũt ſubſtãtiuo ſic loquar crudelis ne dicã ſceleratꝰ ꝛ impiꝰ caſtor. ꝛ id qdẽ i ntõ nã i alijs caſibꝰ ſeruabit identitas: vt idem Cicero. An ſperaſſet hoc viuo milone ne dicã cõſule quod ſimiliter ſequẽte ſubſtantiuo diceret. an ſperaſſet hoc viuo ne dicã ꝯſule milone. Illud (inq̇t valla) eiuſdẽ in libris ad herenniũ. neqꝫ diſſimile his neqꝫ vſqꝫ adeo ſit eſt. Obfuit plurimũ eo tp̃e reipu. ꝯſulũ ſiue ſtultitiã ſiue maliciã dicere oportet ſiue potius vtrũqꝫ. Nã vbi erit ſuppoſitũ certe deeſt. Illud nãqꝫ ỽbũ qḋ interiectũ eſt de ntõ mutauit i actm̃. Sꝫ ſicut (inq̇t) valla in euripia. Aut ſicilie freto inflata vẽto vela aquarũ impetus retroire cogita orõnẽ lege grãmatica eũdẽ auctoritas ip̃a cõſuetudoqꝫ inhibet ac repellit. Uerũ vt grãmaticoꝝ expectationi ſatiſfaciã (inq̇t) ſic erit ꝯſtruendũ. Aut ſtultitia ꝯſulũ aut malitia: aut vtrũqꝫ potiꝰ obfuit plurimũ eo tp̃e reipub. ſiue illud factũ cõſulũ dicere opꝫ ſtultitiã: ſiue malitiã: ſiue potiꝰ vtrũqꝫ. vel ſic. Obfuit plurimũ reipu. eo tp̃e cõſulũ factũ: ſiue illud malitiã: ſiue illud ſtultitiã eoꝝ ſiue vtrũqꝫ dicere opꝫ. Exẽplũ vbi diuerſitatis eſt ſenſus: vt audiui te vt ceteros affuiſſe in ꝑlio. Senſus eſt. Audiui ꝙ tu affueris in prelio vt ceteri affuerunt. ꝙ nequaq̃ dicẽdũ eſt. Audiui te vt ceteri affuiſſe in ꝑlio. Nã ſenſus illiꝰ qḋ potiꝰ diceret. Audiui vt ceteri: vel audiui te affuiſſe in ꝑlio (vt ceteri) eſt nõ ꝙ ceteri i ꝑlio affuerint vt tu ſꝫ ꝙ audierint te i ꝑlio affuiſſe vt ego. Siĺr latine dixeris: veniã cũ primũ potero: potero autẽ q̃ primũ: ſꝫ nõ idẽ cũ primũ ꝛ q̃ primũ. Nã cũ primũ: vt primũ: ibi primũ (q̃ idẽ ſibi volunt) ꝯditionẽ tp̃is innuũt: q̃ primũ qḋ eſt valde cito. preſentẽ potẽtiã ꝓmittit. Siĺr ꝙ priꝰ diximꝰ magni refert ſic dicere. Neſcimꝰ an ep̃s eſſes an cardinalis. ꝛ ſic. Neſciui an ep̃s an cardinalis eſſes. Nã priori modo poſſem opinatus fuiſſe te inferioris ordinis ſacerdotẽ aut etiã ſecularem eſſe. In ſecũdo ſignificato me ſcire ꝙ alter eſſes ſed dubitaſſe vter hoc eſt an ep̃s adhuc aut etiã cardinalis: q̃ differentia in cõſimilibus obſeruanda eſt.

¶Nona regula.

¶Optimus quiſqꝫ dicendi modus: vbi plures ſunt nobis eligendus eſt ſi modo cõpoſitioni noſtre quadrauerit.

¶Quod preceptum cum latiniſſimũ ſit per ſingulos caſus declarabimus.

¶De nominatiuo venuſtiores locutiones.

Venuſtiꝰ dixeris. Occupatꝰ in adminiſtratiõe magĩratꝰ nullũ tp̃s ſe ponere ad ſtudendũ poteram: q̃ ſic. Me occupato in ꝛc. Quicqd em̃ eque bene per pauciora ſit. venuſtiꝰ fieri videt: ſed in ſc̃da locutione ꝓnomẽ ꝑme perſone repetit ſic em̃ eſt plena cõſtructio. Me occupato ꝛc. ergo non poterã ꝛc. melius ergo dicitur occupatus non poterã. Aliter tñ locutus eſt horatius

ſm vallā de arte poetica ſe puero cēſor caſtigatorqꝫ minorū ſed nō bene accepit hoc exēplū qꝛ ordo nō eſt cēſor aut caſtigator minorū ſe puero.i.dū ipſe eēt puer qđ veriſſime nō eſt nec de mēte auctoris:ſꝫ hic laudator tpis acti ſe puero.i.qđ trāſigebatur dū ipſe eēt puer. Nec illud q̄nti tullij ad tyronē. Nō potes effugere hu9 culpe penā te patrono.marc9 eſt adhibēd9. Oino ſilr eſt qꝛ nō plenū eēt in patron9 niſi eāt tu tibi patron9:vt ſe tāqꝫ alio vtat. Silr nec illud Ci. Cū ⁊ per meipm egiſſet ⁊ per dū ſum ſepe tētaſſem. Et tñ illic q̄ddā raritatis nā illud p ſignificare ſolet mediū quēdā aliūqꝫ interceſſorē:nūc ſo q̄s queat medi9 eſſe iter ſe ⁊ aliū ⁊ ſic vulgo loquimur p meipſum rogaui p teipſum obtinuiſti neqꝫ tñ id abſurde:nā imaginari opꝫ ꝙ qui min9 gerēdū accipit altera pſona videt dū ipſe gerit.poſſet em̄ gerere p aliū altera dū recipit gerēdū. Et pꝑter hanc diuerſitatē recte dico. Feci quod potui ⁊ per me ⁊ per alios.quaſi ego ipſe mihimetipſi vt alijs onus rei gerende commiſiſſem.

¶ Venuſti9 ḡꝫ qꝛ breui9 dixero ſcolaſtici qui lectioni ciceroniane incūbūt diligēter ſtudēdo multū pficiūt. ꝙ ſic. ſcholaſtici qui lectioni ciceroniane incūbūt diligenter ſtudēt multū pficiūt:qꝛ gerūdia participia ⁊ ſupina inuēta ſunt vt plures act9 vni ſuppoſito ſine ꝯiūctione media tribuant. Silr quod pꝛius diximꝰ vrbanius dixeris mulier egreſſura ornat ſeſe ne viſa derideat:ꝙ ne videat ⁊ derideatur.

¶ Venuſtius pterea immo magis grāmatice dixero.defende me tu vir optimus ꝙ vir optime:qꝛ intelligit pꝑter pnomē tu participiū ens vel exiſtēs ſicut pꝑter interpoſitionē pꝑij nominis:vt quo tēdis enea extrem9 omniū troianorū.⁊ hoc cū vbo. Secus vbi pꝑiū ad participiū dictū referat:nā ſolū pꝑiū nomē vel etiā cū pro nomine tu ſine ſubauditione participij verbi ſubſtātiui nō recte in ntō adiectiuū recipit:vnde nō dicā.quid facis vt Serui9:nec ſine pnomine licet ſic appellatiuū vt nō dicā quid facis dñs meus:niſi tali modo:q̄d ſedes inter ſeruos dñe: vel quid facis tu dñs meus verū vt ſemel dicā quoties manifeſta eſt participij intellectio:qꝛ ipſuꝫ vocatiuus:ſequi recuſat ſequetur nominatiuus.

¶ Venuſti9 pterea ſm vallā dixit Ouid.de pōto per ntm̄ ſic. Et q̄s in extremo poſitus iacet orbe tuorū me tñ excepto qui pcor eſſe tu9 ꝙ per actm̄ qui precor eſſe tuū.

¶ Venuſtius ad hoc ⁊ quidē elegāti9 dixeris homo illiteratus eſt ſed cui paucos anteponas ꝙ ſic. Cui tñ paucos anteponas in rerū gerēdarū ſcientia:qꝛ dū exceptio pcedit relationē plen9 q̄dē eſt ꝙ dū ſequit:qꝛ ſubaudit talia vel bis ſicut ⁊ negatiue vt homo quidē illiteratus eſt:ſed quē nō multis poſtponas. Cōſimiliter quod in ſuperiore regula diximus venuſtius dixeris crudelis ne dicā ſceleratus ⁊ impi9 caſtor.ꝙ per actm̄ ⁊ tñ ecōtrario pcedēte ſubſtātiuo.hō prudēs ne dicā ſapientem.

¶ Venuſti9 deniqꝫ dixeris nō videris mihi bene loqui:ꝙ non videtur mihi ꝙ bene loquaris. Et tm̄ abeſt vt officiū boni viri in te ſit vt nihil reperiat magis contrariū ꝙ per vnū:vt ſic tm̄ abeſt ab officio boni viri vt nihil officio magis poſſet eſſe ꝯtrariū ꝙ per vnū:vt tñ locutus eſt. Itē ſm vallā en vel ecce primus potius ꝙ primum dices:⁊ tñ per actm̄ nō inuenuſte loqui poſſe oſtēdunt hec cōpoſita eccū eccā eccos eccas:ellum ellam ellos ellas.

¶ Venuſte locutiones per gtm̄.

Per gtm̄ venuſte cenſent locutiones hmōi:veni ad te nō tā tui vidēdi ꝙ audiēdi grā.venuſtius em̄ vtimur gerūdijs noib9 ꝙ gerūdiuis verborū ſuorū caſum regētibus:niſi relatiuū interponat aut nimi9 earūdē ſyllabarū cōcurſus vitandus ſit vt hic dicas attulit initiū dicendi que vellem: nō aūt dicēdorū eorū que vellē. Et Cicero cōcinnius dixit. Equidē efferor ſtudio patres vr̄os quos colui ⁊ dilexi vidēdi. Quinetiā gtō pli maſcu.aut neutri gn̄is venuſte coheret vox gerūdij in di:ꝙuis ſingularis videat. Unde Liuius li bri. Non em̄ vereor nequis hoc me veſtri adhortandi cā magnifice loqui exiſtimet. Ubi veſtri gtūs pluralis eſt pnominis primitiui ſicut ſui apud Ciceronē in ſecūdo de diuinatione. Dolebis tamen ſtoicos noſtros epicureis irridendi ſui facultatem dediſſe. Conſimiliter plautus in captiui.duo. Nominandi tibi iſtorum erit magis ꝙ edūdi copia. ¶ Venuſtius quoqꝫ per genitiuum dixeris. Illius diei mihi in mentem venit ꝙ per ntm̄. Ille dies. Et potior rerū ꝙ rebus:licet diuerſo potius ſum vir

gine nõ virginis:qꝛ cũ dico rerũ video ſubaudire iperio vel dñio:Itẽ memini hui⁹
rei vel de hac re:cũ mẽtionẽ facio:nõ hac re.Admoneo te vel cõmoneo te dignita=
tis tue.poti⁹ quã dignitatẽ tuã.Preterea emi equũ tãti quãti tu domũ:⁊ nõ pluris
neqꝫ minoris poti⁹ dicã ꝙ tãto ꝓcio ꝙto ⁊c.Penit⁹ aũt dicere nõ lꝫ.Emi equũ tã=
to ꝙto tu ⁊c.Itẽ vrbanius dixeris.Ego vel indigeo tui ꝙ te:ĩpleo te:vini ꝙ vino.
Vergi.in.j.eneid.Implent̃ veteris bacchi pinguiſqꝫ ferine.Et cicero.Non plenus
ſemꝑ gtm̃ dedit ſcdm̃ quẽ ad vitãdã ꝑſertim amphibologiã valla dixiſſet.Aue gr̃e
plena poti⁹ ꝙ gr̃a:ſicut alibi dictũ eſt plenũ gr̃e ⁊ veritatis.Vult tñ idẽ valla(vt in
locutiõib⁹ abltĩ dicturus ſum) Impleo ⁊ refertio vba potius abltõ cõgruere ſicut
⁊ refert⁹ ꝑticipiũ:qꝛ nomẽ gtõ nõ diſſonat:vnũ Cicero ex lege manilia referto pre=
donũ mari ⁊ ꝓ plautio.audiuerã refertã eſſe greciã ſceleratiſſimoꝝ hoim nefarioꝝ
¶Venuſti⁹ ad hoc dixeris:habui te ſemꝑ loco fratris ꝙ in fratrẽ:cui⁹ ſenſus ẽ ha=
bui te in ea charitate q̄ frater fuit vel ẽ vel eẽ debeat:⁊ ita i cõſiliib⁹ ſemper obſeruã=
dũ Therẽ.i and.Sic in te germani fr̃is loco dilexi.Cice.in verrẽ in parẽtũ loco que
ꝑ maiorib⁹ ſuis ꝓtores eſſe oportere:in q̄ locutiõe dr̃ in loco qꝛ mot⁹ vel migratio nõ in=
telligit̃ ſicut ibi in locũ dr̃ apđ Quintilia.Nã quõ pugnã ineũtib⁹ tot ſimul metus
laboꝝ poſtremo mortis ipſi⁹ exciderũt:niſi i eoꝝ locũ pietas ⁊ fortitudo ⁊ honeſti
tp̃is imago ſucceſſerit.Neqꝫ inuenuſte:ſtatius dixeris cũ Maro veterũ aut vnqꝫ in=
dignus auoꝝ:⁊ cũ Therẽtio ꝑterqꝫ tui ꝙ carẽdũ erat:nõ tñ dicam cũ illo neqꝫ eñ
veterũ memini letorve maloꝝ qꝛ lꝫ memini cũ gtõ q̄dret:non tñ letor nec cuꝫ The=
rẽtio ſi qđ paſſiue accepis deſiderio tuo.i.quo.deſiderares id fieri ſine eam facere
Nã nõ tã venuſtatis cã ꝙ vitatis conor in paſſiua ſignificatione dicere deſideriuꝫ
tui:⁊ i actiua ſꝫ poſſeſſiua deſideriũ tuũ qñ in ſitib⁹ q̄ꝫ ſeruãdũ ẽ vt in ꝓnoib⁹ alibi
docui.Deniqꝫ cũ vgilio poti⁹ dixero:miſerere ai nõ digna ferẽtis:⁊ miſerere labo=
rũ tãtoꝝ ⁊ miſerere dom⁹ labẽtis ⁊ nihil nr̃i miſerere:ꝙ cum eccleſiaſticis miſerere
nobis.

¶Venuſtiores locutiones per datiuum.

¶Venuſtius dictũ volũt per datiuum ꝙ per noĩatiuũ:eſt mihi nomen ioanni quã
ioannes ſunt tibi voluptati ꝙ voluptas ꝙ niſi emphaticos penitus non dixeris.
Itẽ domus mea patet tibi hoſpitio:potius ꝙ hoſpitium vel in hoſpitium.

¶Venuſti⁹ etiã ꝑ dtm̃ ꝙ ꝑ genitiuũ dictum putat.Sapiens dominabit̃ aſtris:ꝙ
aſtroꝝ.Scipio fuit populo romano dux inuictiſſimus:potius ꝙ populi romani.

¶Venuſtius ꝓterea ꝑ datiuũ ꝙ actm̃ maronẽ dixiſſe putent. It clamor celo ꝙ in
celũ.Et validis incũbere remis:qꝛ non liceret dicere ad validos remos.Tãetſi quo=
ties id vbũ ad aĩam refert̃ cuiuſmodi cõſtructionẽ nõ refugiat qualis eſt apud Ci=
ceronem.Pergite adoleſcẽtes:⁊ in hec ſtudia in qb⁹ eſtis incũbite.Et alibi.Qua=
re incumbamus o noſter tyte ad illa preclara ſtudia ⁊ eo vnde diſcedere non opor=
tuit aliqñ reuertamur:neqꝫ hoc in bonum tãtummodo accipitur:ſed etiam in ma=
lum vt idem.Marco cathoni incumbenti ad eius perniciem.

¶Obſeruãde aũt ſunt locutiones q̄ ſnie diſcrimẽ hñt:qñ ꝑ dtm̃ ⁊ non ꝑ actm̃ fiunt
vt dedi tibi lr̃as ⁊ ad te.Refero tibi ⁊ ad te.Auſculto ⁊ audiẽs ſũ tibi vel te.Timeo
tibi vel de te:⁊ timeo te. Cõuenio tibi ⁊ te.Cedo tibi ⁊ te.De quibus in regimine
datiui locuti ſumus.

¶Venuſtiores locutiones per accuſatiuum.

¶Venuſti⁹ aũt ecõtrario ꝑ actm̃ ꝙ ꝑ dtm̃ dixeris.Locutus ſum ad te ꝙ tibi ſcri=
pſi ad te ꝙ tibi.Pertiet vel attinet ad me:vix audeã dicere mihi.Et per actm̃ ꝙ ꝑ
ablatiuũ tp̃is ꝯtinuati.vna enim gente tot annos bella gero: ſm̃ Seruium tametſi
bellam eiuſmodi locutionem grecis potius ꝙ latinis addicet.Certum autem eſt
vtroqꝫ mõ ⁊ ꝑ accuſatiuũ ⁊ ꝑ abltĩm poſſe loq̄.¶De qua poſt vallã neſtor ſic diſſe=
rit.Quotiẽſcũqꝫ(inquit marcellus)ꝑ actm̃ annos vel dies loq̄mur:iunges annos
vel dies vocam⁹ quotiẽs ꝑ ablatiuũ itericctis aliq̄bus anniſve diebus.Fruſtra ex=
cogitata eſt hec differẽtia noni marcelli:etſi tuã ſnĩam oẽs q̄ de hac re locuti ſunt
ad noſtrã vſqꝫ etatẽ ꝓbare videant̃.Si ei ꝑ accuſatiuũ ſignificaretur tẽpus ꝯtinua=
tum:non oporteret vel potius non liceret addere continuos vt Cicero lege ma=

nilis. At hercule aliquot annos cõtinuos añ legē gabiniā ille ppl's romanus (cui⁹ vſq ad noſtrā memoriā nomē inuictū inaualib⁹ pugnis ꝑmāſerat) magna ac in t'to maris pte non mō vtilitatis ſed dignitatis atq iperij carpit. Uerg. in. j. eneid. Hic iā tercētū totos regnabit annos: gēte ſub hectorea. Itē Geor. ij. Septem illum totos ꝑhibēt ex ordine mēſes: fleuiſſe. Si igit ꝑ actm̄ tēpus minime interruptum ſignificaret: nō opꝫ addere totos neq ex ordine qđ ſigt ſine intermiſſione. Dicēdū eſt ꝙ indifferēter loqmur ꝑ ablm̄ more latino ⁊ actm̄ in morem grecorum. Nihil differt ſi dicatur: vt Cicero ſcripſit. Quāquā te marce fili annū iā audiētē cratippū an ſic duob⁹ annis audiuit platonē: imo etiā ꝑ ablm̄ addēdo ꝯtinuis vel totis loqui poſſumus. Unde in aplicis actiōibus legit cap. vlt. Māſit aūt paulus biennio toto in ſuo ꝯductu diſputās. Ouid. lib. v. triſtiū. Pene decē totis aluit annis. Terētius in adelphis. Sex totis mēſib⁹ olfeciſſem ꝙ ille quicq̄ cepit. Uerū illō fortaſſe meli⁹ ꝑciperet cū de tempore nō de toto tpe loqmur nō licere ꝑ actm̄ loq ſed ꝑ ablatiuū vt ſi dicas. Ego hoc anno ad te veniā .i. in aliq tpe hui⁹ anni. qđ non recte diceres ꝑ actm̄. ad te hūc annū veniā. Hec ille. Uerū etiā qꝛ eloquētiſſim⁹ quiſq vbi tp̄s ꝯtinuatū eſt decuplo frequētius actō ꝙ abltō vtit: ⁊ ꝑ ablm̄ tp̄s etiā nō continuatū ſignificari pōt: vt dilucide loquamur q̄ p̄ria eloquendi ratio. Seruium atq Marcellum ſeq̄mur: qđ vero neſtor vallā ſecut⁹ obijcit de adiectione dictionū qb⁹ tp̄s ꝯtinuatū ſignificet. purgat ꝑ notū dictū. Equiualēs geminis harꝫ ſi iungit vni Dictio pro reliqua tantūmodo debet haberi. Propter enim maiorem expreſſionem adiecte ſunt ſine quibus tantumdem ſignificetur. vt. vj. Eneid. Noctes atq dies patet atri ianua ditis.

¶ Uenuſtius ad hoc dices: litere inciſe ſunt in es ꝙ in ere licet hoc ſcđm vallam lateat poſſe dici: vt apud Ouid. faſtorū. j. At bona poſteri tas puppim formauit in ere: quod exemplum neſtorianū parui momenti eſt: non enim qui dixit formauit in ere: continuo dixerit excidit in ere.

¶ Uenuſtius ad hoc dixeris: multa ſunt id gen⁹ mōſtra: ꝙ ei⁹ gn̄is. Et nihil ad te: ꝙ nihil in cōparatiōe tui. Afficio te iniuria: potius ꝙ tibi iniuriam. Et licet dicas Auxilium do ⁊ auxilium fero tñ opem do: ſed tantum opem fero.

¶ Memineris etiā diſcrimē eſſe inter aiaduerto te: ⁊ aiaduerto in te: qꝛ aduerto te ſigt te ꝯſidero ⁊ intueor: ſꝫ aiaduerto in te eſt punio te: ſed cū hac differētia ꝙ punire eſt quorūcūq ſiue iure ſiue iniuria. Aiaduertere eſt ei⁹ q̄ in alterū hꝫ poteſtateꝫ ordine ac rite .i. cū aiaduerſione puniendi: ſed aiaduerto tibi .i. imputo.

¶ Uenuſtiores locutiones per ablatiuum.

Venuſti⁹ ⁊ expediti⁹ dixeris cū euāgelio. Magi aptis theſauris ſuis obtulerūt munera: ꝙ magi poſtq̄ aperuerūt theſauros ſuos obtulerūt munera. ¶ Uenuſti⁹ p̄terea dicas ꝑ caſum romanū. vir excellēti ingenio: ꝙ per genitiuū excellētis ingenij. tametſi. Seruius putet ꝑ genitiuū eſſe locutionē magis grāmaticā. Quocirca qdā in eadē. rōne vtunt gtō ⁊ abltō quod tamen parcus faciendum eſt: ſed vt valla inquit.

¶ Pro lege accipiendum eſt quicquid magnis authoribus placuit.

¶ Cuiuſmodi ſunt Plini⁹ ⁊ Cicero quorꝫ alter lib. vij. naturalis hyſto. ita loquit. choromādorꝫ gentē vocāt throni: ſilueſtrē ſine voce: ſtridoris horrēdi hyrtis corporibus oculis glaucis dentibus caninis poterat dixiſſe ſtridore horrēdo vbi dixi ſtridoris horrendi. Et alter ad lentulum ita ſcribit. Lētulum noſtrum eximia ſpe ſumme virtutis adoleſcentē cum ceteris artibus quib⁹ ſtuduiſti ſemper: ipſe tuꝫ imprimis imitationi tui fac erudias.

¶ Summopere autem vitant oratores ſinedochen etiam per ablatiuū: quam hiſtorici non vitant.

¶ Ut Saluſti⁹. Ex altera parte Cai⁹ anthoni⁹ pedib⁹ eger in prelio adeſſe nequibat. vbi Cicero Quintilianuſq dixiſſent pedib⁹ egris: nec dixiſſent doleo caput vel

capite:ſed caput mihi dolet:⁊ caſus tuus mihi dolet vel doleo caſum tuum:ſicut cū dolore patior.Uenuſte item et grammatice dixeris accuſaui petrum ſacrilegij paulum adulterij:philippū vtroqꝫ:nam vtriuſqꝫ dicere non licet vt patuit.

¶Itē venuſti⁹ interdico tibi vel tibi interdictū eſt aqua ⁊ igni:ꝙ aquā ⁊ ignē licet nō nulli ſic locuti ſint.Itē referti vel impleui apothecā de omni genere vini:potius ꝙ ſine prepōne:ſicut Cicero de oratore qđ ſi tātā vim maximarū arte ſua rhetorici amplecteretꝰ querebat cur de proemijs ⁊ epilogis de hmōi nugis(ſic em̄ appellabat)referti eſſent eoꝝ libri.Ubinequaꝙ licuiſſet ſine prepōne loqui:non enim libri referti ſunt ꝓemijs ⁊ epilogis:ſed preceptis de proemijs ⁊ epilogis:ſicut apotheca nō eſt referta omni genere vini:ſed vino oīs generis.Urbani⁹ deniqꝫ loquaris ſic lectū eſt pluiſſe lapidibus ꝙ pluiſſe lapides:⁊ memoria teneo ꝙ memoriter:ꝯtra potius memoriter ꝓnūcio ꝙ memoria.Itē impartio te ſalute potius ꝙ tibi ſalutē dono te ciuitate vel libertate::vix dono tibi ciuitatē vel libertatē.preſertim in ea ſignificatione que eſt aut premij gratia:aut beniuolentie:aut miſericordie aut admirationis. Cice.pro archia.Sylla cum gallos ⁊ hiſpanos ciuitate donaſſet(videlicet in premium).Beniuolentie apud Ualerium Maxi.lib.ij.Rex anthiochus bello qđ cum romanis gerebat filium Scipionis a militibus ſuis interceptū:honoratiſſime excepit:Regijſqꝫ muneribus donatū vltro ⁊ celeriter patri remiſit.Et hec de caſibus.

¶Nota venuſtatis regula.

¶Quicquid facile intellectu eſt expreſſum non oportet niſi ad maiorem ſignificationem habendam.

¶Ex hac regula tanꝙ ex radice atqꝫ fundamento plurime regule grammaticales inferuntur:que tn̄ oēs aliquid venuſtatis atqꝫ pulchritudinis habent.Unde.

¶Prima regula talis eſt.In verbis prime vel ſecunde perſone quia certum intelligitur ſuppoſitum non decet exprimere niſi ad diſcretionem aut eminentiam ſignificandam.

¶Suppoſitum em̄ prime perſone ſingularis ſemper eſt ego:⁊ pluralis nos:ſecunde ſingularis tu:⁊ pluralis vos.Ad diſcretionem tn̄ ⁊ emphaſim congruit interdū pronomina loq.vt Tytire tu patule recūbans ſub tegmine fagi.Silueſtrē tenui muſaꝫ meditaris auena:Tu inꝙ:qꝛ nos patrie fines ⁊ dulcia linquimus arua.Sic in ſanctis literis.Ego ſum via veritas ⁊ vita.ego inꝙ qꝛ:non alius.

¶Secūda regula.In verbis excepte actionis:qꝛ vel deo vel nature ſolū congruunt ⁊ quodāmodo imperſonaliter proferuntur:non oportet expreſſum ſuppoſitum.

¶Cuiuſmodi hec fulminat:tonat:ningit:grandinat:coruſcat:fulgurat:rorat:pruinat:noceſcit:dieſcit:luceſcit:veſperaſcit:hyemat:eſtiuat:autūnat: vernat: quibus quatuor etiā cū ſuppoſito vti licet.Dico ⁊ quodāmodo imperſonaliter proferuntur qꝛ creat ⁊ ſi qđ aliud,eo modo ſoli deo cōgruit:ſuppoſitum efflagitat.

¶Tertia regula.Uerba q̄ ſolo homini ꝯgruūt:ſi certū nō exigitꝰ ſuppoſitū ſine ſuppoſito poni pn̄t.Ut ſunt verba ad loq̄lā ſpectātia.Itaqꝫ dicim⁹ vt aiūt:vt dicūt: vt ꝓhibēt:vt ſeruiūt:vocāt:appellāt ⁊c.Itē illud.Nūqd de ſpinis colligētvuas ⁊ ſilia.

¶Quarta regula.Uerba imperſonalia qꝛ ad certā perſonā actus eoꝝ abſtrahitur ⁊ generalitati attribuitur:ſine ſuppoſito proferuntur.

¶Eſt em̄ imperſonalibus generalitas quedam: vt autor eſt Seruius.

¶Quinta.Econtrario ſuppoſita verbum ad loquelam ſpectans deſiderantia ſine appoſito poni poſſunt.

¶Ut ſic venus ſubaudi ait Cicero habendas eſſe ꝙ laxiſſimas amicitie habenas.

¶Caput enim eſſe ad viuendum ſecuritatem ſubaudi dicunt.

¶Sexta.Siliꝰ verba gn̄aliter aliquid ſignificātia ſubaudiri poſſunt.vt talia ꝑ latiū ſubaudi gerebantꝰ.Quando em̄ ſpecialia deſunt:ad generalitatem cōfugiendū eſt.

¶Septima.Et ea de cauſa verbum ſubſtantiuū facillime intericctionis eſt quocirca in participijs ⁊ ſubſtantiuis ſepe ſubauditur.

Ut nunc fama minores italiam dixiſſe ⁊c.Nūc fama ſubaudi eſt.

¶Octaua. In zeumate quoqȝ ideo ſemel dūtaxat tertiū ponit̄ q2 idem repeti facile intelligit̄. vt caper tibi ſaluꝰ ⁊ hedi: ſubaudi ſalui ſunt. Quē ſi expreſſeris ineptieris.
¶Nona in prolepſi nō alia de cauſa partibus non tertiū datur: quia tertiū potius ipſis attribui facile intelligit̄. Quoties eī inter plura conſtructibilia: vnuȝ duntaxat effertur: tertium id omnibus optandum eſſe intelligitur.
Ut hi viuunt: alius ſancte alius praue: ſubaudi viuit. Caue tamē expreſſeris.
¶Decima. Item quoties verbo finito aut infinito vnum cōgruit ſuppoſitūꝰ alterū in recto: alterū in accuſatiuo: illud quod accuſatiui eſſet nō exprimes.
¶Facile eīn intelligit̄ ⁊ fruſtra exprimeret̄. Itaqȝ nō dices velim me diu viuere: ſatis eīn eſt velim diu viuere. Quia ſi diuerſa ſunt ſuppoſita vtraqȝ exprimentur: vt Ene. ij. Me ſi celicole voluiſſent ducere vitam. Has mihi ſeruaſſent ſedes.
¶Undecima. Itē q2 cepi verbū generale eſt ſepe infinitiua verba: nā ſine illo ponūtur vt apud The. Omnis omnino bona. dicere ſubau. ceperūt. Seruius tn̄ dicit figurā eſſe hiſtoriographorū quo finito verbum pro preterito imperfecto indicatiui ponunt: ſed idem recidit.
¶Duodecima. Nonnunqȝ in oratione deſunt verba non ſine gratia ac venuſtate: vt apud Hora. Quo fortuna mihi ſi non permittitur vti. i. ad quid vultis eſſe mihi bona fortuna. Idem vnde mihi lapidē quorſum eſt opus: vnde ſagittas ſup. putas vel dicas mihi eſſe. Iuuenalis. Unde tibi frontem libertatemqȝ parentis. Cum facias peiora ſenex. Item apud plinium iuniorem. Studes an piſcaris an venaris: an ſimul omnia ſubau. facis. Itē Martia. Nil aliud bulbis ꝙ ſatur eſſe potes: ſubaudi facere: generale enim eſt verbum.
¶Decimatertia. Ubicunqȝ pathos eſt: verba deeſſe cōgruit. Ideoqȝ iratis ⁊ minitātibus aut profuſe gaudētibꝰ ſpemqȝ geſtātibus incōpletam oratiōnē nō ſine multa gratia damus: vnde tritus eſt ille modus quo ſubaudit̄. Equū eſt: aut dicit: aut iuſtū eſt: aut quid ſimile: vt. j. eñ. Me ne incepto deſiſtere victam: ſubaudi decet vel equū eſt vel fatale eſt: aut ſimile quid. Non tamen eſt illud in eodem. Quos ego: ſed motos preſtat cōponere fluctus. vbi ſubaudiendū reliquit acerrime puniā: aut ꝗd ſimile. Et illud in eunucho. Ego ne illā que illum que me que non ⁊c. quod ſic perficitur. Ego ne illā ſup. nō vlciſcar: aut poſt hac amauero que illum ſup. i. militem recepit: que me excluſit que non. i. admiſit ⁊c. ita in ſimilibus.
¶Decimaquarta. Denique ſi ꝗd obſcenū aut turpe ſit dictu honeſtū erit tacitu: vt in eunucho. Ego illū eunuchum ſi opus ſient vel ſobrius ſubaudi ſubigitem.

¶Decima regula venuſtatis.

¶Quoties dictio aſperitatem habet ad dictionem dulciorem cognate ſignificationis tranſeundum eſt.

¶Hec quoqȝ regula lati ambitus eſt: multaſqȝ particulares cōplectitur: quas ſingulas memorie commendatas velim.
¶Prima eſt. Quia quid plenius et ſuauius in neutro genere ꝙ in ceteris eſt. Ideo auctores ad neutrum genus ſepe ſermonem transferunt. Exempla hec a Laurētio de Ualla dantur. Nihil eſt iſto homine peius. Nihil tuo patre abiectius. Nihil hoc vino inſuauius: pro eo quod eſt. Nullus eſt iſto homine peior. Nemo patre tuo abiectior: nullū vinū eſt hoc vino inſuauius. Rurſus in laude. Nihil iſto hoīe melius. Nil patre tuo generoſius. Nihil matre tua ſanctius. Nihil vxore tua verecundius. Nihil eſt hoc vino ſuauius ⁊c. dictū eſt de oībus rebus nō tn̄ de ſingulis. Interdum etiā vbi nihil plus cōprehendit̄ in vniuerſo ꝙ in parte vt nihil te eſt literatiꝰ. Nihil illo prudentius. Nihil eſt iſto inhumanius. Nihil plus ſignificatur hoc modo ꝙ ſi dicas nemo te literatior. Nemo illo prudentior. Nemo iſto inhumanior: quoniā literatura prudentia inhumanitaſqȝ non niſi in hoīes cadit. Hec Ualla. Simile eſt de his multū pecunie. plurimū eloquentie ⁊c. Uenuſtiꝰ enim ſic dixeris ꝙ hoc modo. Multa pecunia plurima eloquentia ⁊c. Sed proſpice dū venuſte eloquij conaris ne cuiqȝ honori deroges. Hmōi gti partitionis ꝯcentū importāt: vt quid hec ornati ⁊c.

¶Scđa regula. Quia deriuatiua ſonoritati iocūde ſepe plus ineſt ꝙ primitiuis lo-co primitiuoꝝ ſepe ponunt̄. ¶Unde cōparatiua ꝑ abſolutis verba deriuatiua pro profectis frequentiſſime ponuntur: lectare pro legere.

¶Tertia regula deriuatiuoꝝ terminationes ſm maiorū ꝯſuetudinē formāde ſunt ſed pro auriū iudicio conſtruende. Sepe enī ab vno primitiuo varie ſumunt̄ deriua-tiones: vt ab amato fit amator: amaritudo amaritas amaricies. a ſctō ſctitudo ſan-ctitas ⁊ ſctimonia. a claro claritudo ⁊ claritas. A neceſſe neceſſitudo ⁊ neceſſitas. et ſic de multis aliꝫ: vt large ⁊ largiter. Ample ⁊ ampliter: dure ⁊ duriter.

¶Quarta regula. Quoties aliqua dictione deriuatiuū duriꝰ ſonet aut minꝰ tritū habeat̄: ab alia cognate ſignificationis deducēdū eſt. Ut a noie ſomnus nō faciam ſomnoſus ſꝫ ab eius diminutiuo ſomniculoſus: ſilr̄ ⁊ ſiticuloſus a ſiticula: nō ſitolus a ſiti: meticuloſus a meticulo nō metuoſꝰ a metu. frauduloſꝰ a fraudulo nō fraudo-lus a fraude. Itē a noibꝰ verbalibꝰ in us exeūtibꝰ raro q̄dē cōparatiua aut ſuplati-ua formant̄: ſꝫ ⁊ formā participioꝝ pn̄tis tpis. vt a magnificꝰ raro fit magnificētior et magnificētiſſimꝰ. ſed ab eo qđ in vſu nō eſt nec eſſe q̄dē poſſet magnificēs fit ma-gnificētior tiſſimꝰ. In vſu ergo ſunt in altera dictione poſitiua in altera cōparatiua et ſuplatiua: vt beneficus beneficētior bn̄ficētiſſimꝰ: munificꝰ munificētior munificē-tiſſimus: honorificꝰ honorificētior honorificētiſſimꝰ: ⁊ hec facio. Itē a dico ⁊ loquor et ſi qua reperiunt̄ a ſequor: vt maledicus maledicentior maledicentiſſimus: multi-loquus multiloquentior tiſſimus. Pari modo vſu rariore eſt abſolutum nomen dis. Pro quo frequētius diues ponitur. Contrario autem ditior ⁊ ditiſſimus a dis ditis potius vſurpantur ꝙ diuitior ⁊ diuitiſſimus a diues. Ouid. tn̄ diuitiora protulit.

¶Quinta. Itē quoties ſuplatiuū aſperiꝰ ſonat aut ꝓlatu difficiliꝰ ſit pulchrū eſt po-ſitū a dictione vim ſuplatiui hn̄te in locū eiꝰ ſufficere. vt ꝑ eo qđ eſt memorabiliſſi-mū facinꝰ mirabiliſſima res: dices facinus imprimis memorabile res ſane mirabilis. Suplatiui aūt vim hr̄e dictus perꝙ ſane oppido valde imprimis apprime maxime p̄cipue: p̄terea iter ꝓma ⁊ q̄dā alia q̄ poſitiuo addi volūt. Notū aūt eſt cōparatius a noibus habētibus i vel u ante us ⁊ is eſſe rara inuētu: vt pius: egregius: ſtrēnuus arduus: tenuis. Quinetiā ſuplatiua ab his q̄dā rara putant tn̄ tenuiſſimum vulgo reperitur. Sulpitius etiā verulanus ⁊ a verbalibꝰ in dus negat cōparatiua ⁊ ſupla-tiua apud idoneos reperiri: licet in frequētiſſimo ſcribarū ſint vſu.

¶Sexta. Ita qn̄ participia preſentis tpis verboꝝ frequētatiuoꝝ duriuſcule ſonāt verbalia in būdus q̄ idē ſignificāt ꝑ ipſis vſurpare poſſumꝰ. vt populabūdus po-tius ꝙ populitās errabūdus: predabūdus: ludibūdus ⁊c. Auctor eſt Ualla.

¶Septima. Noia q̄ ancipitē declinationē ſortiunt̄ in tritiore ac dulciore vſurpan-da ſunt. Ut cōpoſita a ſomnus ſecūde ⁊ tertie declinationis: tn̄ (vt docet Ualla) ſe-miſomnus in ſecūda declinatione fere dr̄: nō aūt ſemiſomnis. Cōtra exſomnis ⁊ in-ſomnis in tertia non exſomnus et inſomnus in ſecūda.

¶Octaua. Quinetiam quoties in vnius declinationis caſus duo ſunt exitus. dele-ctus aurium habendus eſt.

¶Ut in tertia declinatione actm̄ in em ⁊ in im ſepe habemus ſilr̄ ⁊ abltm̄ in e ⁊ in i gtm̄ in um ⁊ in ium: actm̄ pluralē in is ⁊ es. De qua re Aulus gelius in noctibꝰ atti-cis in. xiij. ca. xix. ſic inq̄t Ualerius probus iuueni percūctāti vtrū diceret turrim aut turre omnis an oēs ⁊ ſimilia. Si aut verſum inq̄t pangis aut orationē ſolutā ſtruis atꝙ ea verba tibi dicenda ſunt nō finitiones illas prerancidas atꝙ fetutinas grā-maticas ſpectaueris: ſed aurē tuā interroga quo q̄d loco ꝯueniat dicere qđ illa ſua-ſerit: id profecto rectiſſimū hec ille. Pro auriū igit̄ iudicio factitādū erit. Ceterū q2 multi Alexandrū ſequentes putant tres caſus pluralis numeri in es et in is reperi-ri ſcies i perꝙ paucis nominatiuū ⁊ vocatiuū in is finiri actm̄ aūt (vt inq̄t Seruiꝰ) quoties gtūs in iū exiuerit. verū (vt aliꝫ volūt) tunc p̄cipue qn̄ ntūs ſingularis in is erit aptiſſime aūt qn̄ actūs in im terminat̄: ab actō em̄ ſingulari i im facimꝰ plura-lem in is ⁊ ab eo q̄ i a exit eū q̄ as vt a turrim fit turris vt a priamida priamidis ſꝫ greca q̄dē determiatio ē as: is ꝓ latia. ſi q̄s aūt duriuſculꝰ ē q̄ auriū iudiciū nō hꝫ

eruditum is ſine iactura ſui peccare poteſt. Uerũtamen concentus orationis pote-
rit iudicare quando um et quando ium in genitiuo: et vocalium affinitas quãdo e:
et quando i: in ablatiuo rectius poſueris.

¶Nona coniunctiuum pro indicatiuo: ⁊ illius tempora pro huius temporibus vbi
congruerint pones: vt in textu Dathi videbis.

¶Undecima venuſtatis regula.

¶Tametſi deriuatiua primitiui caſus cuius ſignificationẽ gerunt: caſum poſt ſe re
gant in eis quoq; authorum vſus ⁊ venuſtatis habetur ratio.

¶Hec regula duo mẽbra cõplectit̃ alterũ grãmaticale quo ad regimẽ: alterũ orato-
riũ quo ad delectũ. vñ qd in his grãmaticus ⁊ qd orator ſenſerit diſquirendum eſt.

Grammaticus.

¶Comparatiua et ſuperlatiua nomina propter proprios et peculiares caſus oẽm
ſuorum abſolutorum regere poſſunt.

¶Propriꝰ aũt cõparatiuorũ cõparatiue tẽtorũ caſus eſt abltũs rei exceſſe. Supla-
tiuorũ gtũs multitudinis quẽ ⁊ cõparatiuũ regit alterũ duorũ ſignificat. Exẽplũ de
cõparatiuo regẽte abltõs ex vi ꝓpria: vt ſum ditior creſo tribꝰ aureis. Exẽplũ vbi
gtĩ regit virtute poſitiui: vt ſũ ditior creſo auri ⁊ argẽti. Cupidior lucri ꝙ Dyoge-
nes vbi dictũ: vt ſum tibi gratior vxore tua. vbi actĩ ꝙ figurate fit vel ꝑ prepõnẽ:
vt ſum albior faciẽ ꝙ tu: ſum aptior ad pugnã hectore. Exẽplũ vbi abltĩ. vt ſum di-
tior auro ⁊ argẽto ꝙ creſus. Exẽplũ vbi ꝑtitiue gtĩ regit vt aiacũ fortior fuit the-
lamonꝰ. Manuũ mearũ dextera eſt ꝓſtãtior. Exẽplũ vbi ſuplatiuũ gtĩ ꝓpriũ re
git: vt ſum oim ditiſſimus. Ubi gtĩ ꝟtute poſitiui. vt. i. eneid. huic coniunx ſicheus
erat ditiſſimꝰ agri phenicũ. Ubi agri ꝟtute poſitiui. vt phenicũ virtute ſuplatiui iũ-
gitur. Cetera exẽpla de cõparatiuo ſumes. ¶Orator.

¶Ideoq; cõparatiua et ſuperlatiua a prope aliqñ dtĩ: elegãtius tñ actĩ a primi-
tiuo ſuo mutuantur.

¶Ut verg. in geor. Cũ ꝓpius ſtabulis armẽta tenerẽt. Statiꝰ i achil. Propior cui
linea celi. Terẽ. Proximꝰ ſum egomet mihi exẽplũ de actõ: vt apud Saluſtiũ. Pro-
xime hiſpaniã mauri ſunt. Et apud Cice. Tñ eſſe putaui officiũ meũ habere exerci
tũ ꝙ ꝓxime hoſtẽ cã diuerſitatis eſt ꝓpe nũc noĩaliter ſeu aduerbialiter cũ dtõ ſu-
mitur: vt in ſctis literis. Prope eſt dñs iuocãtibꝰ eũ: nũc aũt prepoſitio eſt cũ accu-
ſandi caſu vt prope hoſtem. ¶Orator addit.

¶Tametſi aũt cõparatiuũ nomẽ abltĩ rei exceſſe ꝓpriũ hꝫ tñ interdũ nõ rem ex-
ceſſam ſed ſubiectũ eius: aut ſimile qd qꝰ per modũ exceſſi ꝓfert: regit idq; conſue-
tius ſi cõparatiuũ ipſum in actõ ꝙ ſi in ntõ ponatur.

¶Ut cũ dixi. Tu maiorẽ laudẽ aſſecutus es prẽ tuo. Nolim ſignificare qd laus tua
ſit maior prẽ tuo: ſed ꝙ maior ſit laude prĩs tui. Ideoq; vt dixit Ualla. Uix audeas
dicere. Tua laus ẽ maior prẽ tuo. Itẽ cũ dico. puer ẽ maior biẽnio: ditior hoim opi-
nione ⁊c. nõ regit̃ res exceſſa q̃ participaret formã in qua fit cõpatio nõ eñ bienniũ
magnũ eſt neq; opinio diues: ſꝫ ſignificat̃ qd tu maior es etate biẽnij ⁊ qd ditior es
ꝙ te hoies opinant̃ eſſe. Hoc aũt nõ frequẽter ponimus hos ablatiuos annis: die-
bus: fide: opinione: ſpe equo dicto. Satyricus flagrãtior equo dicto nõ dꝫ dolor eſſe
viri nec vulnere maior. Itẽ Uerg. Et dicto citius tumida equora placat.

¶Grammaticus.

¶Comparatiuũ tñ mediante quã etiã eũdem caſum efflagitat.
Ut cẽſes te meliorẽ patre vel ꝙ patrẽ: tu es melior prẽ vel ꝙ pater. ¶Orator.

¶Pulchre poſtꝙ ponitur qui vt ant pro cum determinatione.
Caue igitur barbare dicas. Iſte eſt nimis iuuenis ad dandũ ſibi tale negotiũ quia
ſic etiã reciproco abutaris qd ſi latine diceret̃. Iſte eſt nimis iuuenis aut iunior ꝙ vt
ipſi detur tale negociũ: vel eſt iunior ꝙ cui tale negociũ detur. Cuius rei (inqt valla)
plurima vbiq; exẽpla ſunt: vt Quinti. Sed hoc apertius eſt ꝙ vt ꝓbandum ſit. item
in. x. Ideoq; recte ſuſcipiende quedam ſunt cauſe plures ꝙ quibus ſuffecturum ſe

ſicut. et ita opus inchoat Ualerij maximi.vrbis Rome exterarūq; gentiū ſilr ac di=
cta memoratu digna q̄ apud lati⁹ diffuſa ſūt q̄ vt breuiter cognoſci poſſint.i.latius
ſunt diſpſa.ita vt nō breuiter poſſint cognoſci. In eādē rōnē cadit ille modus q̄lis
eſt:maiorē geris veſtē q̄ pro habitu corporis:vt curtis maiorē q̄ pro magnitudine
ſilue reddebant ſonū. ¶Orator.

¶Superlatiua cum q̄ poſita genitiuum refugiunt.
Cauſa eſt:q2 tūc nihil a poſitiuo cū aduerbio valde differt:vt ſicut nō dicis.Iſte eſt
valde bonus omniū ita ne dixeris.Iſte eſt omniū q̄ optimus.

¶Grammaticus.

¶Quia impersonalia paſſiue vocis gerūdia ꝛ ſupina cōis ſignificatiōis vident̄ taꝫ
actiuoꝝ q̄ paſſiuoꝝ caſus regere putent̄:ſꝫ de ipſis ſpāliores ſeruāde ſunt regule.

¶Orator.

¶Impersonalia paſſiue vocis vt plurimum abſolute ponuntur: vt itur:ſtatur:ſede
tur:curritur:ambulatur:amatur.

¶Grammaticus et Orator.

¶Poſſunt tñ ante ſe regere ablm̄ cum prepōne vel eius loco dtm̄ vt a me vel mihi
amatur. ¶Orator.

¶Nūq̄ aūt trāſitiue ꝯſtrui pñt:quocirca nō addes poſt illa actm̄ niſi iūcta ꝓpōne:
vt a me itur in antiquā ſiluā.preter ꝯſuetudinē ergo doctoꝝ viroꝝ p̄cepit ille q̄ di=
xit Mattheū legit̄ ꝛc. ¶Orator et grāmaticus.

¶Addit̄ aūt q̄buſdā dtūs quoꝝ veꝫ pſonalia illū regūt vt a me ſeruit̄ tibi.Martia=
lis.Nō bene crede mihi.ſeruo ſeruit̄ amico.Aliqñ volūt abltm̄ cū prepōne:vt a me
accipit̄:a te et a me ſtatur in foro:diceſq; a me interdictū eſt tibi aqua et igni.

¶Orator ꝛ Grammaticus.

¶Et aduertēdū ꝙ infinitiuus verboꝝ impſonaliū paſſiue vocis: ſemꝑ dꝫ exprimi
abltūs:vt volo a me amari.i.amare:volo a me ſeruire.i.volo ſeruire ꝙ ſi abltūs nō
exprimit̄:iam paſſiua pſonalia putares: vt volo amari.i.amare:nō vt ametur.
¶Cauendū aūt ne infinitiuū q̄ trāſitiui caſus vim hꝫ iungam⁹.Ut ſi dixeres a me
docet̄ viuere:nā ſi infinitiuus ille ab anteriori parte ꝯſtruat̄:vt ſit viuere docet̄ a me
iā illud docet̄ erit pſonale paſſiuū.At ſi poſteriori ponat̄:iā actiui trāſitiui vim ha=
beret.qui impersonalib⁹ (vt dixi)nō dat̄.hec fere.Sulpitius verulanus.

¶Grammaticus Sulpitius.

¶Gerūdia ꝛ ſupina ante ſe caſum nō poſtulāt:ſꝫ poſt ſe requirūt caſus ſuoꝝ ꝟboꝝ
vt ſtudes grā acq̄rēdi glīam:ꝛ clamas cā vapulādi a me ꝛ eo lectum poetas ꝛ is ve
nū a dn̄o.Qd̄ dicēdi gen⁹ paſſiuū iprobāt q̄dā.Abltūs em̄ ille nō inuenit̄ expreſſus
vt frigidus in pratis cātādo rūpit̄ anguis:ſꝫ ſubintelligi videt̄ abltūs ab aliquo vt
in ꝟbis ipersonalib⁹ agit̄ ſtatur.Saluſtius.Pauca ſupra repetā quo ad cognoſcen
dū oia illuſtria magis magiſq; in aperto ſint.certe ſubintelligit̄ a rectorib⁹. Sed q̄d
improbāt cū negare nō poſſint gerūdia poſt ſe regere caſus ſuoꝝ verboꝝ quoꝝ ge
runt ꝛ ſignificata certūq; ſit illa ab oībus generib⁹ deriuari.Et ea q̄ ab actiuis cō=
munibuſq; deſcendunt duplicē gerere ſignificationē eſſeq; tā actiue q̄ paſſiue com=
munia.Authores ſunt Diomedes ꝛ Priſcianus.Seruius ſimpliciter proferri gerū
dia dixit Priſcianus cū caſibus:cū quo alibi ſentit.ꝛ Seruius Uerg. Paceq; ab re=
ge petendū.Lucretius.Externas qm̄ penas in morte timendum.
Interdū alienos ſibi caſus annectunt:vt noiandi tibi iſtoꝝ apud Plautum.Et cre
ſcendi nouarum fabularum apud Therē.hortādi veſtri apud Liuium ex qua con=
ſtructione deprehenditur illoꝝ error q̄ ea per omnes caſus genera ꝛ numeros decli
nari volunt contra omnium grammaticorum autoritatē.Qd̄ cum ſit cum gerūdis
ſed nomina verbalia eſſe Priſcianus rectiſſime cenſet:itaq; refutatis etiam illis qui
dicunt gerundia actiue conſtrui non paſſiue.Nam ſi paſſiuam habent ſignificatio=
nem quo modo conſtruantur actiue ſic teneamus.
¶Gerundia in o ꝛ in um in paſſiua ſignificatione abſolute pferri.In actiua vero ꝛ
cū caſibus ꝛ abſolute.In i ab actiuis ꝛ cōibus deriuant̄ actionē vt plurimum ſigni

ficare.Supinũ vero in um cũ verbo ſignificante aut clam indicante motũ ad locũ a quo adhorrent ſuperiora:cõiungit vt eo mercatũ:ſum admiſſus ſpectatũ. Uideo me accuſatũ iri a te.i.a me accuſatũ eſſe a te per qđ dicendi genus frequẽtatum ab authoribus paſſiua eius ſupini ſignificatio indicatur.

¶Supinũ in noibus iũgit adiectiuis:vt dignus doctu.i.vt doceatur:⁊ vt doceat ſi Priſcianũ ſequamur.Sed valla vult tãtũmodo ⁊ quidẽ recte paſſiue reſolui.

¶Supina qdã ſegregãt a gerũdijs.Alij vtroq; noie cõfuſe appellãt. Et alij nomina:alij verba participia, vocãt.Utraq; eorũ gña ⁊ numeros habẽt.Prima illa gtm: actm ⁊ ablm.Hec vltima actm ⁊ ablm. ¶Aſcenſius.

¶Hec oia Sulpiti⁹.Quorũ illis.pcipue q̃ nouiſſimo loco dixit refragandũ puto.

¶Gerũdia enim caſus quidem habent:ſed neq; genus neq; numerum ſaltem nominum adiectiuorum more.

¶Nam oim generũ ſubſtãtiuis adiũgi pñt vt gra adipiſcendi laudem ⁊ laudes ad adipiſcẽdũ laudem ⁊ laudes:in adipiſcẽdo laudem ⁊ laudes. Quinetiam illa indi: vtriuſq; numeri vident.Dicim⁹ em̃ nominãdi iſti⁹ ⁊ nominãdi iſtorũ.Supina vero neq; genus numeros neq; caſum noim hñt.Nã recte dicis vado ſpectatũ ludũ ⁊ ludos comediã ⁊ comedias ⁊c.Hoc em̃ intereſt in infinitiuo iter futurũ vſurpatum a participio in rus vel in dus ⁊ ṽbo eſſe a ſupino ⁊ ṽbo ire vel iri qđ in participio nũc ratio gñis ⁊ numeri habẽda.In ſupino vero nõ.Unde grãmatice dixeris.ſcio puerũ auditurũ eſſe pueros audituros eſſe puellã auditurã puellas audituras ⁊c.Nõ autẽ puellã auditurũ vel audiẽdũ eſſe:niſi apud vetuſtiſſimos.Itẽ recte dicis. Scio Catharinã auditũ ire comedias.Pueros auditũ ire come.⁊c.nõ ergo gñis alicuius aut numeri ſunt ꝙ ſi alicuius caſus dixeris q̃re nõ more aliorũ caſuũ ꝯſtruunt. Nã em̃ prepõnẽ admittũt ſicut gerũdia.Nã ſi ad captũ vel pro captu dixeris iã nomina ſunt non ſupina.primum aũt qđ dicit Sulpitius.

¶Secundia ſupina ante ſe caſum nõ poſtulare verũ eſt niſi ſupina in futuro in um pro infinitiui ponantur.

¶Recte em̃ dixeris cũ Therentio. Audierat nõ datũ iri filio vxorẽ ⁊c.Sunt aũt qui gerũdio etiam actm quandoq; pro ſuppoſito dari velint:ſed illis cũ Laurẽtio valla oino refregandũ eſt.Nam illud Elizabet Luce primo. Elizabet aũt impletum eſt tempus pariẽdi ⁊c.datiui caſus eſt neq; refert ꝙ recte in ntm ſuppoſitalẽ Reſoluit. Recte enim dixeris.i.vt Elizabet pareret:q: ſepe in ntm ſuppoſitalez vertit vt opus eſt mihi pecunia.i.vt ego habeam pecuniã:eſt mihi pecunia.ego habeo pecuniam. Dices ergo.Eſt mihi tempus ſcribendi.ſcribenti habendũ eſt pẽnam aut calamũ. ſed melius habenda eſt pẽna aut habendus calamus. Ut vero ad inſtitutũ redeamus ſociales ſubiungam regulas.

¶De gerũdio in di. Grammaticus.

¶Gerũdia in di nullũ caſum ante ſe regũt ſ; regũtur a noie ſubſtãtiuo cuiuſmodi ſunt:loc⁹:tps:opportunitas:occaſio:ratio cã ars:mos conſuetudo:copia idoneitas amor deſideriũ:cupiditas ⁊ ſilia.Poſt ſe autẽ caſum ſuorũ verborũ poſtulant. vt certo cauſa acquirendi palmam. Orator.

¶Turpe autẽ eſt cum illis ſubſtãtiuis infinitiuũ grecorũ more ꝯſtruere.Et ſi quando(qđ raro fiet)paſſiue poſueris ſine appoſito cõſtruxeris. Apud doctiſſimos autẽ viros cum genitiuis vtriuſq; numeri ⁊ omnis generis conſtruuntur.

¶Illud ergo ſcđo eneiđ.Sed ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros.poetice ⁊ grece magis q̃ oratorie ⁊ latine dictuz eſt.Nam(vt Seruius vult) pulchrius diceretur amor caſuum cognoſcendorũ vel cognoſcendi caſus.Cum adiectiuis autem tã nominalibus q̃ participialibus recte conſtruuntur infinitiua:vt mandatum eſt mihi a patre te conuenire:vbi mandatũ participium eſt.ꝙ ſi nomẽ eſſet gerũdiũ poſtularet vt hic:habeo mandatum a patre conueniendi te:dixi non frequẽter paſſiue conſtrui et id quidem abſolute.Ualla illud exemplum dat ex viro recentiore. Urbs eſt in periculo capiendi.i.vt capiatur.Non autẽ dixeris ſm eũ.Urbs eſt in periculo capiendi ab hoſtibus licet Sulpitius ſubaudiri concedat. Non enim omne quid dic

pōt recte dī. Nā ꝯſuetudo doctoꝝ attēdēda ē. Juſtinꝰ. tñ li. xvij. de regio puero ſic dicit. Athenas q̄ꝫ erudiēdi grā miſſus ⁊c. i ꝓlogo pmi. Qđ ad te impator anthoni ne nō tā cognoſcēdi q̄ꝫ emēdādi cā trāſmiſi. Plima aūt ſunt exēpla apđ vallā: vbi cū gtis pluralibꝰ ꝯſtruunt quoꝝ q̄dā p Sulpitiū vidimus. In q̄bꝰ (vt inq̄t ⁊ valla) honeſtas latinitatis ſubeſt.

¶De gerūdio in dum. Grāmaticus valla.

¶Gerūdia in dū nullū caſum aň ſe regūt: ſed a prepōne acti caſus plerūq̄ꝫ regunt

¶Junguntᷓ eñ frequēter cū ad: raro cū in. Itē frequēter cū ob propter ⁊ inter: raro cum ante. Ut vado ad capiendū hoſtē: ⁊ in capiendū hoſtē. Ego venio ob te ver p pter te redimēdū. Inter nauigandū pro in nauigādo ſepe legimus. Vergi. in bucco. Et inter agendum Occurſare capro cornu ferit ille caueto. Idem in Geor. Nāq̄ꝫ ante domandum Ingentes tollunt animos ⁊c.

¶Poſt ſe abt ſuoꝝ verboꝝ caſuꝫ poſtulāt. Ut pacē ab rege petēdū. ¶Orator.

¶Loco gerundiuorū in dum vtimur venuſte gerundiuis noibꝰ aut participijs in dus cum hmōi verbis loco: cōduco: curo: habeo: pro debeo ⁊ ſilibus. Ipſa aūt gerūdia ſi paſſiue accipantur: neq̄ꝫ ſuaſtantiuum neq̄ꝫ regimen querunt.

¶Raro quoq̄ꝫ cū inter ppoſitiōe ꝯſtructa ſubſtantiuū habēt rarius regimē. Quod ſignificare videtᷓ id qđ gerūdiū in do ⁊ prepoſitio in: aut imperfectū ꝯiunctiui ⁊ dictio cū. Exēplū vbi cū illis verbis ꝯſtruuntᷓ: vt loco ſepulturā faciendā colūnā cōduxi faciendam gladiatores vi rapiēdos reſeruādoſq̄ꝫ mādaui. Curaui faciendos lapides mittēdo literas curaui. Cōſolandos eos magis q̄ꝫ puniēdos habui et hec exēpla authoꝝ ſunt vide Vallā lib. j. de gerundijs. Exēplū vbi paſſiue capiuntᷓ: vt res eſt difficilis ad intelligendū. Nō facilis ad cognoſcendū Exēplū cū vbi interponuntᷓ ſine ſubſtātiuo: vt intercenandū venit nuncius. i. in cenando: vel cū cenaremus interagendū. i. in agēdo cū ageretur. Exēplū vbi cū ſubſtātiuo illud Liuianum. Et ipſe interſpoliandū corpus hoſtis veruto pcuſſus: vbi dictio corpus regi pōt a gerundio ſpoliādū: aut cū eo regi a prepōne inter: ſicut in hoc eiuſdē exēplo. Inter accipiendas de ſuis cōmodis rogationes. ¶Orator.

¶Hoc q̄ꝫ addendū puto gerūdia in dū: ⁊ eoꝝ gerūdia cū verbo eſt neceſſitudineꝫ quādā ſignificare. Ut ita faciēdo eſt. i. ita fecere opꝫ. Nos gerūdus eſt thaidi. i. gerioꝫ ſepe autē infinitiuus eſſe ſubauditᷓ: vt in noſtra locutiōe: hoc quoq̄ꝫ addendū puto ſubauditur eſſe. ¶De gerundio in do. Grammaticus.

¶Gerūdia q̄ꝫ in do nullū caſum aň ſe requirūt: ſed a prepōne ablti caſus plerūq̄ꝫ reguntᷓ ab in frequēter: a ceteris rariꝰ cuiuſmodi ſunt de: e: ex: a vel ab: abſq̄ꝫ: cū ⁊c.

¶Exēplum: vt in nauigando: de edēdo: de migrādo: de agendo: de apte dicendo. Ex defendēdo q̄ꝫ ex accuſando vberior gloria cōparatur ab amando: amor dicitur a dicendo dehortatus ſum: a dolendo voluptas diſtinguitur: a ſcribēdo vocamus abſq̄ꝫ diligendo. Cum loquendo ⁊c. vide Vallam.

¶Poſt ſe autē lꝫ rariꝰ vboꝝ ſuoꝝ caſuuꝫ hñt maxime cū prepōne: vt in accuſando iuſtos laudē cōſequi non poteris. Diceres eñ melius. Accuſando iuſtos ⁊c. vel in accuſandis iuſtis nullā laudē aſſequeris. Aut ſimili modo. ¶Orator.

¶Sepe autē gerūdia in do cū verbis aut participijs ſine prepōne conſtruuntᷓ in ſignificatione patiendi etiam ſine ſubſtantiuis ⁊ ſine regimine.

¶Exēplum vt in amplexādo virtutē facile voluptatē ſpreueris. Exēpluꝫ vbi paſſiue ſine regimine ꝯſtructa ſunt: vt apud Verg. Alitur vitiū creſcitq̄ꝫ tegēdo: ⁊ alibi Egreſcitq̄ꝫ medēdo. et iterū. Uritq̄ꝫ vidēdo femina: hoc eſt cū tegitᷓ vitiū cū curatᷓ eger cū videtᷓ femina. Neq̄ꝫ id modo apđ poetas ait valla. Verū apud oratores q̄ꝫ vt apud Marcū fabiū. Sed memoriā excolendo ſicut oia alia augetᷓ; excolēdo. i. dū excolitᷓ. Nō aūt dū excolit: nec dicetᷓ. Urit femina videndo a viris: vt eſt auctor valleſij. hoc fere mō ponimꝰ hoc ꝯplexū ſoluēdo eē ſignificatq̄ꝫ ſatiſfacere p eo q̄ obligati ſumꝰ ſiue pecunia ſiue remuneratiōe vultq̄ꝫ hmōi locutio ſoluendo non ſum frequēter poſt ſe dtīn expreſſum aut ſubintellectū hoc eodē mō ponimꝰ interdum duos abltōs lꝫ freqnēter in plī: vt apud Cice. in primo de offi. Orōnē autē latinam

ꝑfecto lēgēdis nr̃is efficies plenioꝛē:legēdis nr̃is.i.legēdo noſtra.Harū rerum olim auctoꝛ eſt Ualla qui ſe doctoꝝ exēplis munitiſſimū facit. ¶Grāmaticus.

¶Gerūdia igitur ⁊ ſupina paſſiue tēta regimē nō hn̄t.Que autē actiue ſumuntur ſuoꝛum verboꝝ caſum obtinent. ¶Oꝛatoꝛ.

¶Perpulchꝛe aūt loco gerūdij cū obliquo vtiꝛ gerūdiuis noīb⁹ moꝛe adiectiuoꝝ cū illo obliquo cōfoꝛmatis ⁊ rectis.Niſi tn̄ ꝯtent⁹ aut ꝯgruitatis rō gerūdiū poti⁹ deſideret.Quoties aūt opꝫ loqui ꝑ relatiuū neceſſe eſt loqui ꝑ gerundiū in di. Ut hic dies attulit initiū dicēdi q̄ vellē.Nō aūt dicēdoꝝ eoꝝ que vellē ⁊c.vt pꝛius.Et hec de gerūdijs. ¶De ſupinis in um.

¶Pꝛioꝛa ſupina cū verbo vel participio impoꝛtātia modū aut clā indicāte motuꝫ ad locū ante ſe conſtruūꝛ:poſt ſe antē caſum ſui verbi habere poſſunt: ſed raro in paſſiua ſignificatione accipiuntur idq; ſemper abſolute.

¶Exēplū de verbo impoꝛtāte motū vt.ij.en̄.Euripiliū citatū oꝛa cula phebi mittimus.Exēplū de his q̄ latētē motū indicāt: vt do filiā nuptū.do venū ſiu evenūdo edes ſpectatū admiſſi ſumus.Et qꝛ ſupina hec ſine motu nō cōſtruunꝛ:ideo Laurentius de valla oñdit nō idē eſſe ad futurū infinitiui ꝑ participiū an ꝑ ſupinū circunſcribas.Qꝛ em̄ mot⁹ nō fit ſine tp̄e:iō qd̄ ꝑ ſupinū te factū ire dicis facturū qui dē te ſignificas:nō ſtatim fecere:ſed non ſine motu iōq; q̄ ſine motu te factuꝝ putas nō ꝑ ſupina ſed ꝑ futura participij exprimes:vt ſi nō mutauim⁹ locū tenebris certū eſt te cenaturū eſſe nō aūt cenatū ire.Gerūdia vero(vt dicit valla) etiaꝫ ſine motu conſtruuntur. ¶De ſupinis in u.

¶Preſterioꝛa aūt ſupina que poti⁹ paſſionē ſignificant nō ꝯfoꝛmanꝛ cū adiectiuo nō regūt caſum:no regunꝛ nec a verbo nec a participio:ſꝫ a nomine tātū eo dēq; adiectiuo nō interueniente pꝛopoſitione.Ut miſerabilis viſu.i.cū videꝛ nō aūt ſenſu vidēdi:ſicut iucundū dictu rarū inuentu:dignū notatu optimū cognitu facili viſu difficile factu:obſcenū aſpectu impoſſibile creditu:abſurdū relatu:⁊ reliqua dices.Non ergo cū priſciano aſcentias exponenda actiue dignū doctu: vt doceat: ſed vt doceatur vel ad docendū.Neq; putabis ea eſſe verbalia ablatiui caſus ideoq; non iunges illis adiectiua:vt nō dices:eſt iucundū auditu meo : q; ſi ſic dixeris iam deſinet eſſe ſupinuꝫ.Neq; in paſſiua ſignificatione regimē dabis quale eſt pulchꝛum viſu ab omnibus.Nec dices.Eſt obſcenum in aſpectu tunc enim iterum nomen ſit:deſinitq; eſſe verbum.Neq; vero vt recentioꝛes grāmatici recipiūt: Cōſtrues ea cū verbis impoꝛtantibus motum de loco: vt nō dices venio lectu:cantu: aūt oꝛnatu.Sed percunctāti:vn̄ venis dicas venio de tēplo.Et cum ille qui feciſti ſpōdebis legi:cātaui reſpondebis legi:cantaui:oꝛaui ⁊c. Et hec hactenus.E quibus ſatis patet deriuatiuis non ſine defectu caſus pꝛimitiuoꝝ iungendos eſſe.

¶Grāmaticus.

¶Participia tn̄ oīa quoꝝ verboꝝ ſignificationē gerūt eoꝛū ⁊ caſus regūt:ſꝫ diligēter aduertes in cōībus ⁊ deponētalibus pꝛeſens ⁊ futurū in rus tm̄ actiue:futurū in dus tantum paſſiue:pꝛeteritum autem vtroq; modo ſignificare.

Uerbum commune q̄uis agat ⁊ patiatur.
Sola per ans ens rus tamen actio ſignificatur.
Dus patitur tantum:ſed pꝛeteritum dat vtrumq;.

¶Et ſi qua participia in paſſiua voce actiue ſignificēt aut ſaltē ꝑ agēte ſupponāt certū eſt ea nō habere cōſtructionē paſſiuoꝛū vt ſunt que his verſibus cōtinentur. ¶Unde ſunt verſiculi.

Argutus tacitus contentus cōplacituſq;
Diſcretus circunſpectus conſidero in atus.
Et ſcitus falſus cautus res fluxa:pꝛofuſus.
Ignotus coniuratus res tuta:diſertus.
Inueteratus ⁊ excretus defectus adultus.
Uirtutem actiui ſub voce gerunt patiendi.

¶Et econuerſo.

Indulgens ⁊ ab euideo natum patiendi.

Uim tenet a facio ſigna ⁊ vtrum⁊ ſatum.
Indulgens enim puer eſt pulcher cui indulgetur.
Euidens res que videtur.
Mangnificentiſſimus qui maximaſ acit.
Magnificentiſſimus ludus qui valde magnifice fit.

¶Sed de his videbis vallenſem.

¶Grammaticus..

¶Nō aūt dubiū eſt verba et noia deriuatiue forme primitiuoꝝ ſuoꝝ caſum regere vt amo deū:amitto deū:amaturio deū:maior:maiuſculus ꝛc. Therētius. Tais maiuſula me eſt. Mollis tactu:mollitulus tactu ꝛc.

¶Grammaticorum de eodē caſu regula.

¶Quicquid pl'a cōſtructibilia ab eodē rectore ⁊ ex eadem vi gubernari ſignificat: ↄſiles caſus copulat. Jōq; ꝟba ſubſtātiua:vocatiua:⁊ coꝝ vim hñtia coniūctiones copulatiue ⁊ diſiūctiue. Aduerbia ſilitudinis. Itē ꝙ niſi:⁊ ꝑterq;. Et interrogatiuorū ⁊ reſpōſiuoꝝ verba cōſimiles caſus efflagitant. Exempla patent in grāmatica.

¶Orator.

¶Si tñ dictio regēs diuerſos dūtaxat caſus exigat nulla copulādi vis eorūdem caſuū effecerit. Sin aūt tā ſiles ꝙ diſſiles regere poſſit ſiles potius caſus ille ſupradicta copulauerit:niſi tñ venuſtas maior in diſſimilitudine fuerit.

¶Pro hac regula q̄ nō ad venuſtatē mō :ſed etiā ad cōgruitatē grāmaticam facit operepreciū eſt videre q̄ ſint illa que nō omnes dictiones in vno caſu regere poſſunt. Item que etiam in diuerſo ⁊ in eodem.

¶Prima regula diuerſitatis.

¶Quoties hec adiectiua me⁹ tu⁹ ſu⁹:nr̄ ⁊ veſter:⁊ ipſoꝝ q̄ſitiuū cui⁹ a um. ſi ſubſtātiuū nomē alteri ſubſtātiuo:aut dictioni actionē aut paſſionē ſignificādi ſiue cōtinue ſiue intercedēte dictione copulatiua ſociant̄ vt plurimū ſunt diuerſorum caſuū. Adiectiua eñ cum ſubſtātiuo in eodem caſu iungi volunt ⁊ ſubſtantiuū cum ſubſtātiuo in gtō. Exemplū igit̄ diuerſificatus copulant̄:vt ſalu⁹ ſum meo preſidio atq; hoſpitis. Liber me⁹ ⁊ petri:null⁹ librū hʒ ꝑterq; meum ⁊ petri:diligo ſic filios fratris vt ꝓprios. Ubi interrogatiuū ⁊ rñſiuū in diuerſo caſu ponūtur. Cuium pecus:rñdet egonis. Et ediuerſo. Cui⁹ pēna:rñdebis mea:nō mei. latinū eñ non eſt liber mei:frater mei ꝛc. Exēplū vbi cōtinuo diuerſi caſus vni ſubſtātiuo maritant̄ vt mea ſoli⁹ opa.tu ipſius aiam. Itē cū pticipio:ſuſtulit puerū meū de latere meo ancille tue dormiētis:nō de latere mei. Exaudi vocē meā clamātis ad te: non autē vocē mei clamātis. Pari mō dices hoc intereſt mea ⁊ familie mee. Itē hoc mea pui iohānis vero multū refert.

¶Secunda regula diuerſitatis.

¶Or verba ⁊ participia quietē vel motū in loco ſignificantia ꝓpria noia loci minoris ſimplicis figure in gtō aduerbialiter poſito:regūt dūtaxat ſi ſint prime vel ſecūde declinatiōis ⁊ ſingularis numeri:⁊ in abltō ſi ſint tertie declinationis aut pluralis numeri. Ideo diuerſos caſus ab eis rectos copulare potes:vt Cicero ſtuduit Rome ⁊ athenis. Mollit̄ vixi ruri ⁊ in vrbe. Ubi ſcies noia tertie declinationis q̄ pro aduerbijs in loco ponūtur exire in i:⁊ ꝓ de loco i e:vt ſum ruri:non ſuʒ rure: redeo rure nō ruri:vt autor eſt ſeruius.iiij. Eneid.

¶Tertia regula diuerſitatis.

¶Or verba q̄ ad p̄ciū ſpectant oēs dictiōes p̄ciū ſignificātes i abltō regunt preter iſtos q̄tuor gtōs tāti quāti:pluris ⁊ mioris. q̄s i abltō ſine ſubſtātiuo regere p̄nti iō ↄiūgit dictionē copulatiuā abltōs eorūdē caſuū:tūc diuerſos capulare. Exemplū. vt emi librū trib⁹ ſolidis ⁊ pluris. Itē quāti emiſti equū. rñdes vili. vel tribus aureis:nō aūt triū aureoꝝ. Si tñ gtūs determiet rē emptā aut venditā ⁊ nō ꝟbū ipſ ſemp latinū erit:vt q̄nti p̄cij equū emiſti. rñdi emi equū ſex aureoꝝ. Nō aūt liceret dicere q̄nti p̄ci emiſti equū:ſed quāto p̄cio q: ille q̄tuor ſubſtātiuis iūcta etiā i abltō ponūt̄:vt emi equū mioris vel miori p̄cio ꝙ tu. Sunt tñ ꝟba q̄ plures gtōs admittūt cuiuſmodi ſunt pēdo:curo:eſtimo:facio cū q̄bus ponunt̄ hi gti magni:pui plurimi:maximi:nihil:flocci:minimi. Ut paruipēdo:paruicuro:pui eſtimo:paruifacio.

¶Quarta diuerſitatis regula.

¶Cũ ꝟba accuſandi aut dãdi ecõtrario oẽs gtõs regere pñt: pter hos ꝗtuor ablatiuos altero neutro: vtroq̃ ⁊ ãbobus. Ideoq̃ ɔtigit pari mõ vbi diuerſos caſ⁹ dari Ut q̃rẽti. Qui ſacrũ de ſacro ſuſtulerit: tenet̃ ne furti an ſacrilegij: an vero vtroq̃ non autem vtriuſq̃. Rñdebis vtroq̃: vel altero: vel neutro: vel ambobus.

¶Quinta diuerſitatis regula.

¶Incido ⁊ inciſus oẽs dictiões mediãte i abltõ addicũt preter es quod actõ congruit. vñ copulant̃ etiã caſus: vt in marmore inciſe ſunt litere: in gemma: in lapide in ligno: nõ aũt in marmor: in gẽmã: in lapidẽ: in lignũ. Ediuerſo in es non in ere. Ita em̃ apud oẽs authores quãtũ inueni(inquit Ualla)ſemper ſcriptũ eſt. Dices ergo leges romane inciſe ſunt in es ⁊ liebore. Mancinellus tñ in lima neſcio quid repperit quod valle obijciat vt apud eundem vidimus.

¶Sexta diuerſitatis regula.

¶Quia tenus prepoſitio res geminas in ſingulari carẽtes neceſſario in gtõ regit cetera potius in ablatiuo: ideo poteris cum eo caſus conſtructos copulare diuerſos. Ut ſepe aurium ⁊ mente tenus madefactus fui ⁊c.

¶Septima diuerſitatis regula.

¶Item q: potior abltõs regit ⁊ vnũ genitiuum rerum: ideoq̃ potes in diuerſo caſu reſpondere ⁊ diuerſos copulare.

¶Ut romani ſepe victoria ⁊ rerũ potiti ſunt. Itẽ querenti quibus romani potiti ſunt. dices rerũ: ſꝫ grãmatic⁹ anxiol⁹ diceret ſubaudiri imperio: aut vſu: aut ſilẽm quẽuis abltm̃: qđ equidẽ nõ abſurdũ cõfiteor. ¶Hec ſunt que ad auguſtinũ adijciẽda putaui: ad quem liberis habenis nunc redeundum cenſeo.

¶Preceptum. xxv. De extremis ſupinis: pro gerũdijs accuſatiui caſus.

¶Sed ne quaſi hyſtoriã texẽs dicendoꝝ ſeriẽ nectã ita q̃q̃ patefacere vt ſeſe mihi forte quedam obtulerint. Ceterũ non ignorandũ eſſe videt̃ (vt ipſe arbitror) extrema ſupia plerunq̃ ac pnenuſte ſignificare gerũdia accuſatiui caſus ad addictione prepoſita vt res difficilis creditu. i. ad credendum: mirabilis viſu. i. ad videndum iocunda auditu. i. ad audiendum: ſuauis guſtu. i. ad guſtandum. Per multa ſimili ac pari ratione ſe habent.

¶Cum noia adiectiua vt facile difficile: mirabile: horrendũ: dignũ: rerũ: turpe: affabile: ⁊ per multa id genus ponũtur cũ gerũdio acti caſus ⁊ ꝑpoſitione ad elegantius mutat̃ gerundium in vltimum ſupinum adiecta ꝑpoſitione: vt hoc facile quidem eſt dictu: veꝝ difficile factu. Uerg. Terribiles viſu forme: hoc eſt ad videndum Sunt ⁊ alia adiectiua que loco gerundij in dũ habent eleganter infinitiuum vt doctus paratus: peritus: certus: aptus: bonus ⁊ ſimilia. Uergili⁹. Soli cantare periti id eſt ad cantandum. Idem. Et cantare pares ⁊ reſpõdere parati. hoc eſt ad reſpõdendum: ſed verba infinitiua cum his adiectiuis poſita exponuntur per futurum optatiui actiue vocis: vt ſum certus ire: hoc eſt vt eam. Ultima vero ſupina cum adiectiuis ſupra numeratis poſita: paſſiue ſignificant: exponũtur enim per futurũ optatiui paſſiue vocis adiuncta dictione vt. Exempli gratia. hoc eſt dignum annotatu. i. vt annotetur. Nec debent vnq̃ vltima ſupina poni cum verbis motum de loco ſignificantibus: vt non recta dicimus: venio lectu. ſed venio de legendo: vel de lectõe. Qđ ipſa vltimi ſupini ſignificatio(que ſemꝑ paſſiua eſt) apertiſſime oñdit.

¶Uigeſimum ſextum preceptum. De exaſperatione orationis perſmutationem ſuperlatiui cũ adiectione aduerbij ſuperlatiui: admodum vel imprimis.

¶Nec id te amice lateat vt cum fuerit ſuperlatiuũ quodpiam durius aſperiuſq̃ ⁊ ſuperlatiue ſignificandum ſit: vt pro ſuperlatiuo poſitiuum afferamus ⁊ ei aptum

aduerbiū ſuperlatiuū apponamꝰ.Nā maxime memorabile facinus eſt memorabi=
liſſimum facinus maxime rarum genus hominum eſt rariſſimum genus hominū.
Sed admodum ⁊ imprimis poſitiuis adiuncta vim ferme eandem retinent: vt ad=
modum memorabile facinus:vel imprimis rarum genus hominum.

¶ Cū omnis aſperitas in oratione latina fugiēda ſit qñ occurrerit ſuperlatiuū no
mē aſperioris ſoni ⁊ durioris pronunciationis:loco illius elegātius ponit eius poſi=
tiuus cū aduerbio maxime quod ſignificationē ſuperlatiuā exprimit vt modeſtia
eſt homini maxime neceſſaria:p neceſſarijſſima.vir maxime egregius.hec itē aduer
bia admodū ⁊ imprimis poſſunt loco aduerbij maxime poſitiuis iūgi:vt vir admo
dū inſignis virtus imprimis laudanda eſt ⁊ precipua in cōparatiuis itidē hoc pre
ceptū obſeruari operepreciū eſt:vt hoc negotium magis arduum eſt ꝙ vt viribꝰ
meis ſuſcipiatur.pro arduius magis tenue pro tenuius.

¶ Preceptum.xxvij. Ut quempiā mediocriter aut vehementer laudabimur.

¶ Id autē nequaꝙ ſilentio preterierim vt ſi quē qui virtutem habeat velim medio
criter laudare:dicā(exēpli cauſa) Pericles virtute preſtās princeps erat athenis:vt
multa preclara geſſerat.Themiſtocles rebus geſtis floruit.Sin velim vehementer
ac plurimū laudare:adijciā gloriā ſiue laudē ⁊ cauſam laudationis caſu gtō con=
ſtituā.Pericles(vt idē exēplum agam)virtutis gloria preſtās athenis claruit: the=
miſtocles rerum geſtarum laude emicuit.Sicqꝫ.M. Antonius preſtabat eloquen=
tia mediocriter laudatur ac fere exiliter.L.Craſſus eloquentia gloria excelluit ve=
hementiſſime laudatur.Sed tu pro tui ingenij bonitate deducito.

¶ Ad mediocrē laudē explicandam:illud in quo verſat laus in ablt̄o ponendum eſt
cum iſtis verbis neutralibus:clareo:polleo:valeo.floreo:emico: preſto ⁊ ſimilibus vt
Cicero valuit eloquētia.Scipio rebꝰ bellicis claruit. Sed ad vehementiorem. iti=
dem ſignificandā debet cauſa laudis in gtō poni:⁊ eadē ſumenda ſunt verba neu=
tralia cum iſtis ablatiuis laude vel gloria:vt Cice.eloquentie gloria plurimum va
luit.Scipio rerum bellicarum laude claruit.In vituperatione quoqꝫ eadē ſeruan=
da eſt lex.vt ſi parum vituperare volumus in ablatiuo vituperij cauſam ponemus
vt Catilina coniuratione notatus eſt.Sin vero acrius ⁊ vehementius vituperare
volumus:cauſam vituperij in genitiuo ponemus.hec nomina crimen: vitium : ſce=
lus:facinus in ablatiuo:vt Catilina coniurationis ſcelere notatus eſt.Pericles ſpe
ctate virtutis vir et inclytus athenienſium aduerſum lacedemonios dux:hinc pro
prios agros reipu.dedit quos intactos populabundi hoſtes reliquerant:vt eū ſuſ=
ſpectum ſuis facerent:ſicut narrat Juſtinus lib.iij.epytho.

¶ Preceptum.xxviij.Quoties ſingularis ⁊ pluralis numerus cōnectuntur:vicinio
ri reſpondendum:idemqꝫ fit in diuerſis generibus.

¶ Quoties(qđ ipſe teſtat quoqꝫ grāmaticꝰ Seruius)ſingularis ⁊ pluralis nume=
rus ꝯnectunt rñdemus viciniori.Uerg.in.j.eñ.hic illius arma hic currus fuit non
autē fuerūt.Terē.in andria.Amantiū re amoris redintegratio eſt. Xenophon de=
litie mee ſunt:hoſtes eorūqꝫ exercitus ꝓperabit:atqꝫ ita frequentius obſeruatur
Idem fit in diuerſis generibꝰ.Nā ſiue maſculinū ſiue femininū eſt:vicino rñdemꝰ.
vir atqꝫ mulier optima ad me venit.Intelligitur nāqꝫ optimū eſſe virū ⁊ optimam

mulierem que venerit.Uerũ ſi plurali numero velimus vti ad maſculinum tranſire neceſſe eſt:vt vir ⁊ mulier leti properant.Alexãder ⁊ olimpias clari extiterunt.

¶Quinqꝫ regulis hoc preceptũ fiet aperti⁹. prima qñ duo ſubſtãtiua vel ſuppoſita ſingularis nũeri diuerſoꝝ accidẽtiũ ponunt̃ ad adiectiuũ vel ṽbũ ſingularis numeri illud debet cõuenire cũ ꝓpinquiori.De adiectiuo vt amor ⁊ beniuolẽtia nr̃a nũqꝫ diſſoluet̃.De ṽbo.vt ⁊ ego te:⁊ tu me amas.¶Scd̃a regula eſt: qñ duo ſubſtantiua vel ſuppoſita diſſimiliũ numeroꝝ eidẽ ṽbo aut adiectiuo annectunt̃:illud debet cõuenire cũ propinquiori.De adiectiuo.vt mihi parẽtes ⁊ ego illis ſum chariſſimus. De ṽbo:vt ⁊ me parẽtes ⁊ ego illos diligo.Et habẽt he regule locũ ſiue ṽbũ ⁊ adiectiuũ ꝑponant̃ ſiue interponant̃ ſiue poſtponant̃.Uer.Nec tñ interea rauce tua cura palũbes:nec genere aeria ceſſabit turtur ab vlmo.Itẽ nihil huic niſi carmina deſunt:qꝫ ſi interpoſitũ ṽbũ aut adiectiuũ eque vtriqꝫ ſit vicinũ ⁊ copulã:precedat cũ priori ſubſtãtiuo aut ſuppoſito ꝯuenire debet.Uer. Caper tibi ſalu⁹ ⁊ hedi: Ego id curabo ⁊ petrus ⁊c.Si tñ per aduerbiũ ſimilitudinis aut cõparãdi illa duo ſubſtãtiua aut ſuppoſita copulant̃:tũc verbũ vel adiectiuũ nõ ꝯueniet cũ ꝓpinquiore ſed cũ remotiore vt tpa ſicut aqua dilabunt̃ ⁊ nõ dilabit̃.Tu melius qꝫ ego hãc rẽ expedies.Eſt aũt in predictarũ regularũ orationib⁹ zeuma.i.duoꝝ diſſimiliũ ad vnum tertiũ reductio.qd̃ cũ illorũ vno omnino cõuenit:⁊ cũ altero diſconuenerit.

¶Tertia regula:ſi duo ſuppoſita diuerſarũ perſonarũ ⁊ eiuſdẽ numeri ad ṽbũ plurale copulent̃:dꝫ illud cũ digniori ꝑſona ꝯuenire.Perſona q̃dẽ dignior eſt que certius demõſtrat vt prima dignior eſt ſecũda:⁊ ſecũda qꝫ tertia.Uer.Egregiã ṽo laudem ⁊ ſpolia ampla refertis.Tuqꝫ puerqꝫ tuus.Nos ⁊ ſocij veniemus.

¶Quarta regula.Si duo ſubſtãtiua diuerſoꝝ generũ ⁊ eiuſdẽ numeri res animatas ſignificantia ad adiectiuũ plurale copulentur:illud cũ digniori genere conueniet. Cenſetur aũt maſculinũ genus dignius femineo.⁊ femineũ neutro:vt pater ⁊ mater ſunt honorãdi.Fratres ⁊ ſorores ſunt mihi dilecti.Et in hijs duabus poſtremis regulis ſilepſis eſt:que latine ꝯceptio dicit̃:Dictũ eſt ſubſtãtiua illas res animatas debere ſignificare:qm̃ ſi duo ſubſtãtiua rerũ inanimatarũ:ſiue eiuſdem gñis ⁊ numeri ſiue diuerſorũ copulantur ad vnũ adiectiuũ pluris numeri:illud debet neutro genere poni:vt ſtudioſus animus ⁊ vite probitas in adoleſcẽtibus cõmendata ſunt.Uerg.Cũ daphnidis arcum fregiſti ⁊ calamos que tu peruerſe menalca.Et cũ vidiſti puero donata dolebas.

¶Quinta r̃la. Cũ ṽbũ ſubſtãtiuũ i eadẽ orõne duos hꝫ ntõs diuerſoꝝ numeroꝝ ſi ꝯiũctiõe copulãte:viciniori in numero ꝯuenire dꝫ.Sin vtriqꝫ eque ꝓpinquũ eſt ꝑcedẽti ſuppoſito ⁊ numero cõcordabit:vt ſunt mihi ꝑfecto litere tue ſumma voluptas Litere tue ſunt mihi ſumma voluptas.Litere tue ſumma mihi voluptas eſt.Qui ſecus orationem cõſtituerit:grãmatice nõ loquet̃ nedũ inordinate.¶Xenophon fuit vir phs athenĩẽſis ſocratis diſcipulus ⁊ platonis emulus.De quo Diogenes laertius late diſſerit.Olimpias adis.philippi macedonum regis cõiunx ⁊ Alexãdri magni mater.De qua Iuſtinus lib.ix.epythomatum late commemorat.

¶Uigeſimumnonum preceptum.Operepreciũ eſt.

¶Operepreciũ(quod peruenuſtum eſt)ſignificat modo vtile eſt: modo neceſſarium:modo iucundum:modo laudabile.

¶Atqꝫ in his ſignificationibus id nominis veteres vſurpant.

¶Operepreciũ ex hoc nomine opera ⁊ precium componitur:quaſi laboris p̃miũ. Iungitur in ntõ caſu verbo ſubſtantiuo ſequente infinitiuo.Teren. Audireqꝫ eorũ eſt operepreciũ audaciam.i.delectabile.⁊ quod barbare dicitur:facit bonũ.Eſt operepreciũ a primis annis virtutem amplecti.i.laudabile. Aulus ge. ntm̃ gtõ preponit cum ait.Cuius libros attingere nullum precium opere fit. Interdũ in accuſatiuo caſu poſitum iungitur iſti verbo facio,vt me operepreciũ ſpero facturũ ſi hec locutionis precepta apertius expoſuero.

¶ Trigeſimum preceptum. Frui.

¶ Frui quapiam re: eſt fructum ſiue vtilitatem vel voluptatem percipere ex ea vt cū dixeris quis ocio fruor.

¶ Fructus mō vtilitatē ſignificat mō voluptatē vt ex hac re paruū quidē fructum cepi. Sic frui eſt vtilitatē voluptatē (vt eadē ſit nominis verbalis ⁊ eius verbi ſignificatio) ex aliqua re habere: que ſui tm̄ gratia q̄ritur: vt o felicē illū diē quo tuo alloquio frui potero. Nec fruitur ſomno vigilantibus excita curis. Perfruor ſui ſimplicis auget ſignificatū ⁊ ablatiuū ſine prepoſitione (ſicut ⁊ ſuū ſimplex) poſtulat.

¶ Trigeſimūprimum preceptum. Pre ſe ferre.

¶ Pre ſe ferre aliquid eſt verbis aut indicijs quibuſdā his oſtēdere quodā modo cū ferri: vt Marcus Cato pre ſe fert grauitatem. Lelius pre ſe fert liberalitatem. hoc vult oſtendere q̧ ille ſit grauis. hic liberalis.

¶ Iſta prepoſitio pre iuncta abltis vtriuſq̧ numeri triū primoꝝ ꝓnoīm primitiuoꝝ elegāter ꝑponit̄ huic ṽbo fero. Quidē ablti ꝓ perſonarū ⁊ numeroꝝ ṽbi diuerſitate varian̄t. Nā dicūt eiuſdē eſſe numeri ⁊ perſone cū ṽbo cui iungunt̄: vt pre me fero: pre te fers: pre ſe fert. Et pluraliter pre nobis ferim⁹: pre vobis fertis: ꝑ ſe ferūt. Significat aūt pre ſe ferre animū: vultu oſtēdere ⁊ animi affectionē exteriori ſigno declarare. Quinti. lib. x. Et illa qua nihil pulchrius auditu eſt oratio pre ſe fert felicíſſimā felicitatē. Ille pre ſe fert letitiā: hoc eſt ſe letū ꝓdit: ⁊ oſtēdit. Interdū abltīs prenominalis omittitur: ⁊ dicimus prefero prefers prefert in eadē ſignificatione: vt tue litere ſummā (qua in me afficeris) amicitiā preferūt.

¶ Trigeſimūſecundum preceptum. Rationem habere.

¶ Rationem habere eſt reſpectum habere. vt planius exponam habere rationē alicuius rei: eſt rem conſiderare: vt habeo rationē temporum: loci: perſonarū ea ratione omnia complecti ⁊ conſiderare.

¶ Habere rōnē: ſi gtūs ſequat̄. eſt habere ꝯſiderationē: vt tue valitudinis rationem habere debes. i. reſpectū tēporis habēda eſt ratio. i. ꝯditio tēporis ꝯſiderāda eſt. Si vero ſequat̄ ablatiuus cū prepoſitione cū: tūc habere rationē ſignificat habere cōmercium: vt cū bonis viris rationē habere volo. Nullam tecū rationē habere cupio hoc eſt qđ barbare dicitur. Nolo tecum habere ad faciendū.

¶ Trigeſimūtertium preceptum. Complector animo.

¶ Hanc rem animo menteq̧ complector. i. hanc rem conſidero ⁊ voluo.

¶ Cōplecti interdū eſt ſuo ambitu alterū ꝯtinere vt mare ſuis fluctib⁹ terrā cōplectitur. Interdū eſt ꝓſequi vt te ſingulari cōplector amore. Si aūt iungatur iſti ablatiuo animo vel mēte ſignificat cōſiderare ⁊ cogitare vt cū tuā in me beneficētiā animo cōplector nō poſſum te non amare. Alias autē huius verbi rationes preceptum ducēteſimū ⁊ tertium explicabit.

¶ Trigeſimū quartum preceptum. In animo eſt.

¶ In animo eſt ſignificat in animo habeo ⁊ animus mihi eſt. i. volo.

¶ In aīo eſſe ſignificat intēdere ſiue ꝓponere: vt in animo mihi eſt ad te venire. Idē ſignificat animus eſt ſiue mēs eſt ſequēte dtō cū infinitiuo vel gerūdio in di vt fuit mihi animus ad te literas dare. ṽgi. Mēs omnib⁹ vna ſequēdi. Etiā hoc ṽbū ſtat imperſonaliter poſitū idē ſignificat. Oui. Stat nece natura tenere pēſare pudorē. Et interdū perſonaliter. Itē in primo metamorphoſeos: ſic ſtat ſententia ſimiliter conſiliū mihi eſt ſententia: mihi eſt voluptas: cupiditas: deſideriū mihi fuit te vidēdi.

¶ Trigeſimumquintum preceptum. Certum eſt mihi.

¶ Certum eſt mihi. i. deliberatum et decretum: vel deliberaui ⁊ decreui.

¶ Certū aliqñ ſignificat manifeſtū eſt:vt certū eſt amicitiā opib⁹ p̄ſtare aliqñ ſigt cōſtitutū eſt vel ꝓpoſitū eſt:potiſſimū ſequēte dtō:vt certū eſt mihi ad te proficiſci. Interdū ille datiuus omittit̄.Uer. Certū eſt in ſiluis inter ſpelea ferarū malle pa-ti.Siquidē certus aliqñ eſt nō dubius aliqñ vero determinatus ad aliquid facien-dū.Uergi.Jam certus eundi.Et idem. Certa mori.i.decreuit mori.

¶Trigeſimumſextum preceptum.Proſequor.

¶Proſequor te honore.i.te honoro:proſequor te laude.i.te laudo: ꝓſequor te pro-bro.i.vitupero te:proſequor te amore.i.te amo.

¶Proſequi eſt quapiā re mētis affectū in alterū declarare:actiuꝙ petit cum ablto ſine prepoſitione.Et exponenda eſt tota oratio per verbū actiuum ab illo ablatiuo formatū:vt te oculis proſequor.i.abeuntē reſpicio.Te ſingulari proſequor beniuo lentia ⁊ charitate te amo.Jlle me precipua beneficentia ⁊ ampliſſimis muneribus proſequutus eſt.i.decorauit.

¶Trigeſimūſeptimum preceptum.Bene mereri.

¶Bene meritus ſum de republica.i.beneficium in illam cōtuli.bene mereri de ami-cis.i.conferre in amicos beneficia.

¶Mereor reris.deponēs qđ habet meritus in ptō:⁊ mereo es.prima breui actiuū quod habet in ptō merui ſignificat cōferre aliquid in alterū. Jungunt̄ ablatiuo cū prepoſitione de adiunctis aduerbijs bene:melius:optime:vel male peius peſſime. Uer.Si bene quid de te merui.Nihil de me meritus es.hoc eſt nihil vnꝙ feciſti pro me. Cicero de lingua latina optime meritus eſt.Catilina male meritus eſt de repu blica.i.nocuit reipublice.

¶Trigeſimūoctauum preceptum.Eque:ac:atꝙ.

¶Eque pro ita ac vel atꝙ pro vt vel quaſi ornatiſſime ponunt̄. Exemplū eſt eque te laudo ac Ciceronem.

¶Eque pro tantum eleganter poſt ſe habet has dictiones ac vel atꝙ: prout ſigni-ficant ſicut vel ꝙtū.eque te ac propriā vitam charum habeo.Quicquid in amicum contuleris eque mihi gratum futurum eſt atꝙ in me cōtuliſſes.Eque te diligo atꝙ fratrem.i.tantum ſicut.

¶Trigeſimumnonum preceptum.Haud:ſecus:atꝙ ⁊ ac.

¶Haud pro non:ſecus pro aliter:venuſte in eadem oratione continue ſe habent.vt haud ſecus ſentio atꝙ tu.i.ſentio ſicut tu.

¶Haud ſecus ſignificat nō aliter:ſequēte iſta dictione ac vel atꝙ pro ꝙ. Cū em̄ et atꝙ:dictionib⁹ diuerſitatē ſignificantib⁹ poſtponunt̄:ſignificāt ꝙ.Terē.Aliū nūc me eſſe cenſes atꝙ olim.i.ꝙ olim.Uerg.Haud ſecus ac iuſſi faciūt.Haud ſecus tua negotia ꝙ mea curabo.Haud ſecus faciam atꝙ ceteri.

¶Quadrageſimum preceptum.De comparatiuo loco poſitiui.

¶Nonnunꝙ ⁊ pulchre comparatiui pro poſitiuis ponuntur:vt Alexander mace-do corpus habebat imbecillius:quod imbecillum ſignificat. Satyrici in ſcelera ve-hementius inuehuntur:quod eſt vehementer.

¶ Comparatiuus ſuam vim ſeruat cum vnius rei ſupra aliam ſignificat excellen-tiam ablatiuo vel aduerbio ꝙ iunctus:vt Cicero ꝙ ceteri oratores preſtantior eſt: vel ceteris oratoribus.Cum autem cōparatiuus in oratione ponitur:nulla autem ſignificatur rerum comparatio tunc poſitiui locum occupat : et maiorem orationi ſignificantiam et ſuauitatem affert:ꝙ ſi poſitiuus poneretur vt ſepius ad te lite-ras dedi.id eſt ſepe.Hic ad me venit triſtior.i.triſtis. Uergil. Triſtior et lachrymis oculos ſuffuſa nitentes.Alexander ille qui ob egregia geſta: magnus cognomina-tus eſt:vocatur macedo:nam fuit rex Macedonie que prouincia eſt in europa : alio

nomine emathia nominata theſſalie contermina. ¶De hoc itaq; alexandro Juſti⁹nus libro decimo epithomatū late meminit. Imbecil⁹ a um: vel hic ⁊ hec ibecillis ⁊ hoc le. ꝓ eodē ē debilis ⁊ nō robuſtus. ¶Satyri ſunt dij cāpeſtres humana figura frontē cornibus aſperā hñtes ⁊ caprinos pedes deſinētes. Uerg. Saltantes ſatyros imitabiꝛ alpheſibeus. Etiā ſatyri ſunt ſcriptores ſatyri. i. illius generis poematis quo vicia hominū acriter reprehenduntur: ⁊ qui ſatyrici dicuntur.

¶Quadrageſimumprimum preceptum. Dare rem vicio vel laudi.

¶Do tibi hāc rē vitio. i. vitupo te ꝺ hac re. do laudi. i. laudo. do crimini. i. criminor. ¶Do eleganter iungiꝛ duob⁹ datiuis ex quoꝝ altero verbū formeꝛ quo tota oſo exponatur. Therē. Nunc quā rē dent vicio queſo aiaduertite. i. ex.ipēt: Tu id mihi das vicio quod alij dare laudi ſolēt. i. laudare. Sic dare aliquid dono eſt donare. Uerg. Dametas dono mihi quam dedit olim.

¶Quadrageſimumſecundum preceptum. De ſubiunctiuo loco indicatiui pro huius temporibus.

¶Sed ne illud quidem negligendum eſt ſubiunctiuus modus pro indicatiuo ⁊ illius tpa pro hui⁹ tēporibus haud illepide ponuntur: vt velim ſepe pro volo. et gererē pro gerebā: dilexiſſem ꝓ dilexi: feciſſem pro feceram: fuerit pro gratum erit feceris pro facies. Id omniū multo ornatiſſimum: ſi oportunis locis agatur qꝺ vbi factitandum ſit peritorum aures facile cēſebunt. Quāobrē exercitatio adhibenda eſt nō mediocris que oīm magiſtroꝝ precepta ſuperat. Quod ſi quis nouerit grecas literas ei quod modo explicabimus non difficile perſuadetur.

¶Subiūctiui hoc eſt ꝯiūctiui modi tpa ꝓ idicatiui tpib⁹ rñdētib⁹ frequenter ponunꝛ tpa voco rñdētia q̄ eiuſdē ſunt nois ⁊ denoiatiōis: vt pñs ꝓ pñti: vt qd in hac re te facere velim cognoſces. i. volo ꝑteritū imꝑfectū ꝓ ꝑterito imꝑfecto ꝑteritum ꝑfectū ꝓ ꝑterito ꝑfecto ꝑſertim cū due oſones ꝯiūganꝛ ꝑ aduerbiū aut cōiūctiōes ſuſpēſiuas vt ꝑ: lꝫ: qñquidē: cū: qñ: ꝓ qꝛ vt quo pacto: q̄tū ⁊ ſiles: vt nō poſſum exprimere q̄tū ex tuis lr̄is ceperim: ꝓ cepi vel q̄ꝫ grate mihi fuerint lr̄e tue haud facile q̄dem v̄bis explicauero. preteritū pluſq̄ꝫ ꝑfectū ꝓ ꝑterito pluſq̄ꝫ ꝑfecto ⁊ futurū pro futuro vt ſi meis ꝑcibus acqeueris: te verū mihi amicū preſtiteris pro preſtabis. ¶Hec oīa vſu (qui vt preclare ait ceſar in commentarijs omniuꝫ magiſter eſt) facile comparanda ſunt: ⁊ aſſiduo ſtudio.

¶Quadrageſimūtertiū preceptum Partim hoīm: ⁊ de eius aduerbij geminatiōe:

¶Partim hoīm venerūt perſepe dī. ⁊ Aulo Gelio teſte: eſt idē qꝺ ps hoīm: id eſt q̄dam hoies. nam partim in hoc loco aduerbium eſt: neq; inclinatur caſus fine. Et cū partim hoīm dici pōt. i. cū q̄buſdā hoīb⁹ ⁊ quaſi cū quadam ꝑte hoīm. Sed hoc tum eſt ſplendidius cū in oſone iterū fuit additum. vt eſt illud marci Tullij in epiſtolis. Nam qui iſtinc veniūt partim te ſuperbū eſſe dicūt: q; nihil reſpōdeas: ꝑtiꝫ contumelioſum: q; male reſpondeas. Et qui ciuit atibus ꝑſunt partim nobis ſunt partim populares: quod eſt. aliqui nobis ſunt aliqui populares.

¶Partim ⁊ ſi nullā declinationē habeat neq; terminationē caſualē: tñ vim quandā nois obtinet: ⁊ mō ⁊ v̄bo plis nūeri q̄ſi ſuppoſitū modo prepoſitiōi tāq̄ꝫ caſuali adiūgiꝛ. Gtm̄ poſt ſe plēm petit tāq̄ꝫ ꝑtitiuū eēt ⁊ exponiꝛ ꝑ hoc nomē pars vel per hec ꝓnoia aliqs ⁊ q̄dā vt ꝑtim adoleſcētū ſtudioſi ſunt. i. ps adoleſcētū vt aliqui adoleſcētes veni cū ꝑti iuuenū. i. quibuſdā iuuenib⁹. Si autem partim geminetur

ad ſignificandū partitionē eſt aptū ⁊ nō parū elegās:vt q̄ diſciplinis mācipati ſūt partim,quidā ſtudioſi partim deſides ſunt.i.aliqui ſtudioſi et aliqui deſides.

¶Quadrageſimumquartum preceptum.Decimuſquiſq̧.

¶Id eſt optimū cognitu ꝙ decimuſquiſq̧ eſt vn⁹ ex numero denario .hinc eſt illud Ceſaris in ꝯmētarijs. Cognoſcit nō decimūquē q̧ eſſe relictū militē ſine vulnere:quo exēplo vti ꝑpulchrū:vt vir decimuſq̄ſq̧ remāſit ſine vulnere in tali cōflictu ¶Quiſq̧ numero ordiali poſtpoſitū.ſigt vnū ex illo numero:vt vir decimuſquiſq̧ adoleſcētiū literis incūbit.i.vn⁹ ex decē.Cēteſimuſquiſq̧ hoim vir bonus eſt.i.vn⁹ ex centū.Preterea quiſq̧ ꝓ ois ſuplatiuis elegāter adiūgit.Quin. lib.x.Nihil enim rerū voluit natura ipſa effici cito ꝓpoſuitq̧ pulcherrimo cuiq̧ operi difficultatem que naſcēdi q̄z hāc fecerit legē:vt maiora aīalia diuti⁹ viſcerib⁹ parentū contineantur.Sic dicimus optimuſquiſq̧ amicus alteri eſt preſidio.

¶Quadrageſimumquintum preceptum.De quotus ⁊ quiſq̧.

¶Quotuſquiſq̧ homo eſt.id eſt quot hoies.quotuſquiſq̧ miles.i.quod milites. ¶Quotus aliq̄n īterrogatiue capit ꝓ quot.vt quvt⁹ venies.i.quot ſūt tecū ventur Preponit̄ aūt ſic elegāter huic dictioni q̄ſq̧:vt quotuſquiſq̧ adoleſcēs eſt rarū ſtudioſus.i.quot adoleſcētes.Idē ſignificat quota pars:quota pars hoim integra eſt fide.i.quotuſquiſq̧ homo fidelis eſt:vel quot homines fideles ſunt.

¶Quadrageſimumſextum preceptum. Perq̧ cum poſitiuis.

¶Perq̧ vna dictio dumtaxat pulherrime poſitiuis adiungitur nominibus vt perq̧ doctus philoſophus perq̧ bonus amicus.

¶Per q̧ ꝓ valde neq̧ ſuplatiuis neq̧ cōparatiuis:ſed ſolū poſitiuis preponitur: vt litere tue mihi ꝑq̧ grate fuerunt. Preterea q̧ pro valde alijs quoq̧ aduerbijs poſtponitur ⁊ poſitiuis adiungitur:vt ſane q̧doctus admodum q̧ſuauis. Oppido q̧ libens id feci.i.valde multum libens.Nimis q̧ improbus valde q̧ paucus.Sz perq̧ in frequentiori ꝙ vſu anthorum verſatur.

¶Preceptum.xlvij.Alias geminatum locum tenet modo aduerbij.

¶Quid illud nunquid lepidiſſime vſurpamus vt in oratione eadē iterū alias vſurpatū locū obtineat modo aduerbij.Quale eſſet ſi quis dicat.Omnes homines eodem ferme nati ſunt ingenio:alias quidē rident:alias vero lachrimantur. Omnes item ciues alias boni:alias mali:nuſq̄ eiſdem ſunt moribus.

¶Alias interdum ſignificat alio tp̄e quod barbare dicitur:alia vice vt hoc negocium alias tractabimus.Aliq̄n ſignificat alioquin ſiue aliter vt hic aliquantulum eſt ignauus:alias bonus adoleſcens eſt.iſtis modis non geminatur in oratione. Aliq̄n idem eſt ꝙ modo ſiue nunc ſiue aliquādo eſt tunc geminatur:vt non ſemper eodem vultu ſunt homines:alias quidem leti:alias triſtes.i.modo leti ⁊ modo triſtes.vel aliquando leti ⁊ aliquando triſtes.

¶Preceptum.xlviij.Ire in caſtra.

¶Marcus anthonius iuit in caſtra multifariam dicitur. Marcus anthonius caſtra petiuit.in caſtra profectus eſt:ſed ad caſtra contulit.ſe in caſtra recepit :ſe ad caſtra perduxit.

¶Tribus modis potiſſimū motū ad aliquē ſignificabim⁹.Prio ꝑ v̄ba iuncta vni actō addita ꝓpoēl.vt Cice.iuit in vrbem: conceſſit in vrbe profectus eſt in vrbem. Scđo ꝑ v̄ba iūcta actō ſine ꝓpoſitiōe.vt Cicero petiuit vrbem:adijt vrbem:acceſſit vrbem.Tertio per verba iuncta duob⁹ actis vni pronoiali ſignificanti idem cum

ſuppoſito verbi et eiuſdem cum eo perſone numeri:aliter nolali cū prepoſitione ad vel in.vt Cicero contulit ſe in vrbem:ſe in vrbem recepit:ſe ad vrbem perduxit.Ibi ſe cōferre eſt ad aliquē locū ire:ſignificat etiā conferre idem qđ prodeſſe.Quint.lib. ij.Diſcipulos id vnum moneo vt preceptores ſuos non minus ꝙ ipſa ſtudia amēt et parentes eſſe non quidem corporum ſed mentium credant.Multum hec pietas cōfert ſtudio multifariam multis modis:ſi cut plurifariam pluribus modis.

¶Preceptū.xlix.Uiginti annos natus.

¶hic habet viginti annos:quod veterum conſuetudine dicitur contra pedagogaꝫ opinionem alijſq; rationibus dicitur:hic vigeſimum annum attigit.Agit aut degit vigeſimum annum etatis.Uiginti annos natus eſt. Sed hoc poſtremum magis oratori conuenit.

¶Etatem eleganter per gtm̄ non interueniēte verbo ſubſtātiuo explicamus. Plin. Filium tredecim annoꝝ.(q in bello hoſtem percuſſerat)pretexta et aurea bulla donauit.Per verba autem etas bifariam ſignificari poteſt:primo per numerū cardinalem actō iūctum:vt Joannes habet.xij.annos.Quam loquendi rationem licet grāmatici dicant non eſſe aptam tamen a peritoꝝ vſu cōprobatam recipere debemus. Quin.lib.xij.Ceſar auguſtus.xij.ānos natu ꝰ auiam pro roſtris laudauit: ſecundo per numerum ordinalem actō iunctū:vt hic attigit annum etatis duodecimū.Alexander ſecūdum et trigeſimum annū agens mortuus eſt.Ille degit annū quadrageſimum.¶Pedagogus latine dicitur pueri ductor.Et eſt qui puerū literis iſtruit: et ſecū comitem ducit et reducit.Inde pedagogam opinionem vocat author grammaticorū ſententiam qui rudem magis orationē ꝙ ornatam docent.

¶Preceptum.l.Eloquentia laborare.

¶Cicero laborat eloquētia.Cicero in eloquētia tēpus conſumit:tēpus in eloquentia cōterit;in eloquētia operā ponit:dat eloquētie opera:etatē in eloquentia conſumit:in ſtudium incumbit eloquentie,Et alia deduc pro tuo iudicio.

¶Studiū circa aliquam diſciplinam tribus precipue modis figuratur. Primo per actm̄ ⁊ abltm̄ prepoſitione adiuncta vel omiſſa.vt Catho laborat in ſtudio literario vel etatem conſumit:tēpus conſumit in ſtudio literario.Ego totā etatē literaruꝫ ſtudio triui.i.cōſumpſi.Secundo per verba tranſitiua iuncta dtō ⁊ actō. vt Catho dat operā literis preſtat operā ſtudio.Impēdis omnē operā diſciplinis:egregiā nauat operam philoſophie.Intendit operā ſiue laborē adhibet ſciētijs. Tertius modus eſt per verba neutralia iuncta ſoli dtō:vt Catho indulget literis: vacat literarū ſtudio:inſudat literis:inuigilat bonarū artiū ſtudio:deditus eſt ſiue mācipatus diſciplinis:incūbit ſciētijs.Quod quidē poſtremū verbū loco datiui pōt habere accuſatiuū cū prepoſitione in vel ad:vt Catho incūbit litterarū ſtudia:vel ad literarū ſtudia.vtrūq; enim recte dicitur.

¶Preceptum.lj.habeo teneo hanc rem memoria.

¶habeo hanc rem memoria:non minus vſitate dicitur ꝙ habeo:ſiue teneo hanc rē memorie:teneo hanc rem memoria:huius rei memoriam habeo.

¶hec duo verba habeo ⁊ teneo iuncta huic abltō memoria ſignificāt alicuius memoria habere.Therē.In memoria habeo.Sic dicimus hanc ſententiam non teneo memoria:tua adhuc verba memoria teneo:vel tua verba memoria animo condita ſunt.Alta mēte repoſita ſunt:notata ſunt:hec res menti tenacius heret: vel infixa eſt.Tua verba ſcripta ſunt:vt ait Therētius.In animo meo:ſiue inſcripta ſunt animo meo;quod imperiti dicunt:ego bene retinui.

¶Preceptum.lij.Uoluptatis me capit obliuio.

¶Obliuiſcor voluptatis vel cuiuſcunq; alterius rei voluptatis me capit obliuio.Et

idem verbum cum ceteris iunctũ nominibus ſignificat diuerſa conſimili ordine vt capit ſocietas ciuitatis:capit me hominum odium vel tedium.

¶Obliuionem rei alicuius explicamus per verbũ obliuiſcor iunctum gtõ vel actõ: aut per verbũ capio ⁊ per hoc nomen verbale obliuio onis.vel obliuia orũ.vt nunꝗ̃ me tui capiet obliuio:vel nunꝗ̃ tui capiam obliuionem.Rogo ne te mei capiant obliuia:hoc verbũ admodũ elegãs eſt:vbi actm̃ regit ſignificantẽ perſonã: vt deſideriũ vrbis me cepit.Uerg.Que te dementia cepit:huius loci odiũ me cepit:hoc eſt ſatietas vel odiũ.In voce paſſiua ille nominatiuus in ablm̃ mutatur:vt capt⁹ ſuꝫ deſiderio tui.captus ſum pulchritudine.Hic literarũ amore captus eſt.Interdũ capio capitur pro habeo ⁊ tunc actm̃ habet ſignificantem rem inanimatam:vt pro te cepi magnum timorem.Non modicum ex hac re capies cõmodum.Durum pro hac re laborem cepi.Grauem ex ſuo caſu cepi dolorem.

¶Preceptum.liij. Continuo me ruri vel in vrbe.

¶Uergilius incolit ciuitatẽ.hoc perpulchre dicitur cũ teneo:vel etiã cum contineo verbo.vel vergilius ruri ſe continet.vergilius tenet ſeſe in vrbe.

¶Hec verba colo:habito:incolo:teneo:iũcta actõ ſignificãt locum:ornatã reddunt orationẽ.vt Uer.Ille colit terras.Idẽ.Atq; humiles habitare caſas.Idẽ.Proxima deinde tenẽt meſti loca.Eadẽ ſententia exprimitur per hec verba teneo ⁊ cõtineo iũcta actõ ⁊ abltõ ſignificanti locum.Theren.Ruri ſe continebat.

¶Preceptũ.liiij.Preter ⁊ pre venuſte oſtentant aliquã aliã antecellere.

¶Si quis velit oſtẽtare aliquã rem aliã antecellere ⁊ vltra illã valere:venuſte id dicitur vel per actm̃ prepoſita preter:vel cum pre abltõ prepoſita.vt Ceſar preter ceteros rebus bellicis pollebat:vel pre ceteris pollebat.

¶Iſte prepoſitiones preter et pre et ſimiliter ante ſunt ad ſignificandum vnius rei ſupra aliam excellentiam.Theren.Que mihi lachrymari preter cetera viſa eſt.Vergi.vnum illud tibi nate dea preq; omnibus vnum expediam.Idem phillida amo ante alias.Sic dicimus. Catho ante alios omnes literarum ſtudioſiſſim⁹ eſt.i.pluſꝗ̃ alij.Unde et verba cum predictis prepoſitionibus compoſita excellentiam ſignificant vt preſto precello.

¶Preceptũ.lv.Lelius eſt facili ingenio:vel facilimis moribus natus.

¶Lelius habet faciles mores:vel facilem naturam ornatius dicitur. Lelius eſt leni ingenio natus:vel facillimis natus moribus. Scipio natus eſt triſti ingenio. Et de reliquis conſimiliter.

¶Hoc participium natus iunctum ablatiuo ſine prepoſitione eleganter mores vel naturam alicuius explicat ſiue benignam ſiue immaſuetam ſm adiectiuum ei adiunctum vt hic eſt humano natus ingenio:hoc eſt habet bonam naturam. Siquidem ingenium aliquando naturalem conditionem ſignificat.Theren.Qui natum haberẽt tali ingenio preditum. Idem.Ingenium eſt hominum ab labore procliue ad libidinem:hic eſt immanſueto et inhumano natus ingenio.i.habet naturã difficilem et duram.

¶Preceptũ.lvj.Ualeo ⁊ polleo cum ablatiuo.

¶Ualeo et polleo verba ſplendida ſunt et altiſſime patenti et ablatiuo iunguntur hoc pacto.Aurelius Auguſtinus plurimum ingenio valuit. Hyppocrates ingenij bonitate pollebat.Mithridates memoria claruit vel polluit.Marcus Catho in ciuitate plurimum authoritate pollebat.

¶Hec verba clareo et polleo ſimiliter valeo:prepolleo:emico:floreo abltis ſine pre-

poſitione iuncta ſignificant excello. Quinti. Quātum grecis preceptis valent tantū Romani (qđ eſt maius) exemplis. Uiribus hector: et conſilio neſtor polluit. Ceſar rebus geſtis emicuit. Philoſophi literarum ſtudio floruerunt. Aurelius Auguſtinus fuit magnus ille fidei catholice ſplendor diuus Auguſtinus cognomento aurelius dictus. hypocrates medicus inſignis ex Coo inſula oriundus: et ergo cognominatur. Cous Mithridates (de quo auctor meminit) rex ponti fuit: et Romanorum hoſtis: cum quibus quadraginta ſex annos bella geſſit tandem a pompeio victus mortem ſibi conſciuit. Ut dicit Aulus Gelius libro. xvij. hunc ſingulari memoria valuiſſe dicit Quintilianus libro decimo. Nam et duas viginti linguas (qđ natio parauit) tradit natas fuiſſe.

¶ Preceptum. lvij. Clareo et poſſum.

¶ Clareo et poſſum verba eadem ferme ratione ſe habent. Ego apud dominum Ceſarem multum ſiue poſſum ſiue clareo: ornate et ſplendide dicitur apud dnm Ceſarem plurimū mea claret authoritas. hortēſius multum poteſt in ſenatu ornatius. Multum hortenſij in ſenatu poteſt autoritas: que potiſſimū ſignificat eam opinionem que eſt apud homines de alicuius viri preſtantia que vulgo et trita conſuetudine reputatio nuncupatur.

¶ hoc verbū clareo: poſſum: valeo: iuncta huic nomini auctoritas ſignificāt eſtimationem que apud hoīes de aliquo habetur: ornatā reddunt orationē ſequente actō vel ablatiuo cū prepoſitione. Cicero. plurimū valuiſſe apud me tuā ſemper autoritatem cum in omni re tum in hoc maxime negocio poteſt exiſtimari. Sic dicimus. Tua apud meum patrem multū poteſt autoritas. Illius apud regē plurimū clare autoritas qđ ſignificat illum regē maximi exiſtimari plurimi fieri.

¶ hortenſius orator romanus admodū inſignis et Ciceroni ↄtēporaneus. De quo Quinti. lib. vj. dicit ꝙ fuit forme non minus ꝙ̄ elegantie ſtudioſus.

¶ Preceptū. lviij. Sum dtō iunctū habere ſignificat: et quodāmō poſſidere.

¶ Ceterū id per bellū. Eſt mihi apud te fides. i. tua adhibes mihi fidē qđ eſt accuratius aduertendū: nā plerūqꝫ ſolet ſum es eſt verbū datiuo iunctū ſignificare habere et quodammodo poſſidere. vt eſt mihi pecunia: eſt Ceſari magna poteſtas ſiue pietas illud deſignat me pecuniā habere: hoc habere Ceſarē magnā poteſtatē: cuius conſtitutionis crebra apud priſcos et diſertos viros obſeruatio eſt.

¶ Uerbū ſubſtantiuū ſum es eſt dtō iunctū ſignificat idē ꝙ habeo et eleganter hoc verbū in illud mutat in eodē tpe et modo ſeruato: Ut habeo librum venuſtius dr. eſt mihi liber. habui fratrē. meliꝰ fuit mihi frater. habeo amicū rectius erit mihi amicꝰ. Et in his orationibus verbum ſubſtātiuum ſepius primo loco ponitur datiuus: ſecūdo nominatiuus: tertio. qm̄ authores frequentius ſic locuti ſunt. Uergi. Sunt nobis mitia poma. Idem. ſunt et mihi carmina.

¶ Preceptū. lix. Recordor hanc rem. hec res mihi in mentē venit.

¶ Ego recordor hanc rē potius ꝙ̄ huius rei dr. At idem dicitur huius me ſubit recordatio: hec res mihi in mente venit. i. mihi occurrit: vel mihi ſuccurrit. qđ poſtremum minus vſitate dicitur.

¶ Recordor verbum deponens potius accuſatiuo ꝙ̄ genitiuo iungitur. Uergi. Si rite audita recordor. Idem ſignificat ſubeo verbum vel accuſatiuo iunctum. vt huius rei animum meū ſubit memoria. vel datiuo. Ouid. Subeūt illi fraterqꝫ parēſqꝫ. Uenire in mentem idem cum predictis ſignificat de quo precepto centeſimoſeptuageſimoquinto propria fiet declaratio. Poſtremum occurro et ſuccurro eādem cū precedentibus habent rationem vt patris imago ſepius animo meo occurrit. Uergil. Pulchrūqꝫ mori ſuccurrit in armis.

¶ Preceptū.lx. Preſto antecello aliqñ cū dtō aliqñ cum ablatiuo.

¶ Preſto et antecello (que venuſte ſonant) verba aliquando datiuo: aliquando accuſatiuo perpulchre iungunt: cum acceſſione ablatiuorum eius rei cuius eſt preſtātia vt ego preſto tibi ingenij acumine. Joannes precellit petrū acumine ingenij: equus preſtat aſello in velocitate curſus.

¶ Uerba neutra excellentiā ſignificantia: vt preſto: antiſto: excello: precello: antecello: anteeo: regunt rem excellentem in ntō: excellam in dtō aut actō: et proprietatē in quo fit exceſſus in ablatiuo ſine prepōne. vt Joannes ceteris preſtat doctrina: Petrus vero precellit virtute. Ouid. Quātoqꝫ ratem qui temperat anteit remigis officium et poſſunt orationes de cōparatiuo gradu mutari in has loquendi rationes. vt Cicero fuit eloquentior ceteris oratoribus mutatur in hanc orationem. Cicero ceteris oratoribus eloquentia preſtitit. vel ceteros oratores.

¶ Preceptum.lxi. De frequentatiuis verbis loco primitiuoꝝ.

¶ Sepenumero frequentatiua verba que appellantur primitiuorum verborum a quibus traxerunt originem ſignificationē retinent preſertim ſi prima illa aſperiora fuerint vt coniecto pro conijcio: manſo pro maneo: imperito pro impero: amplexo pro amplector et alia item pene innumerabilia: ſi quādo etiam verbi aſperitas vlla contingat: qđ eruditorum iudicio nunc derelinquemus.

¶ Uerba frequentatiua ſi cum ſuis primitiuis ſignificāt aduerbium frequēter propriam habent ſignificationem. vt hic vltro citroqꝫ curſitat. i. frequēter currat. Ac ſi ſolius verbi perfecte forme ſine aduerbij adiunctione ſignificationem habeant: tūc loco verborum perfecte forme et quidem eleganter ponuntur: quod potiſſimū fit cū verba perfecta habent aſperum et duruꝫ ſonum: vt gaudeo ſi quando tuas literas lectitare poſſum. i. legere. Primeua etate homines glande victitaſſe dicuntur: ꝑ victitaſſe dicuntur pro vixiſſe: ſic clamito pro clamo: ſcriptito pro ſcribo.

¶ Preceptum.lxii. De et dis mutant ſignificationem.

¶ De prepoſitio verbis adiecta perſepe in ꝯtrariā mutat ſignificationem: vt precor et deprecor ꝯtraria ſunt. hortor et dehortor. Nōnūqꝫ idē dis efficit: vt ſuadeo diſſuadeo: qꝫuis in eiſdē verbis nōnunqꝫ augeat potius qꝫ vim cōmutet.

¶ Uerbum cum de compoſitum interdum habet oppoſitam ſignificationem ad ſimplex vt precari ſignificat rogare: deprecari autem eſt refugere: et ne quicqꝫ eueniat precando euertere. Ouid. Sepe precor mortem: mortem quoqꝫ deprecor. Etiam deprecari aliquando eſt obnixe et valde deprecari: et tunc de auget ſignificatum ſimplicis. hortari eſt ad aliquid faciendum incitare: quod tectum et velatum erat manifeſtare. Ouid. Oraqꝫ deleuat miſere pudibunda lororis. Conſimiliter dis interdū in compoſitione mutat ſignificatum ſimplicis: vt diſſuadere eſt verbis aliquem ab inſtituto deducere conari vt adoleſcentibus improbos mores diſſuades. Sepꝰ etiā dis in compoſitione ſignificat in diuerſas partes: vt diſcurro: diſpargo: diſijcio i diuerſas partes curro: ſpargo: iacio.

¶ Preceptū.lxiii. Ex et de amplificant.

¶ Ex et de vehemēter amplificant: vt exoro qđ ab ex et oro deductū ſignat impetro. Therentius in andria. Gnatam vt det oro: vixqꝫ id exoro.

¶ Ex auget interdū ſignificatum ſimplicis: vt exoro qđ oraui impetro: qꝫuis aliquādo exorare ꝑ orare capiat: vt te exoratū habeo vt me adiuues. Etiā ex in compone

ſignificat ſine:vt expes.i.ſine ſpe:expers ſine parte.exors ſine ſorte.Deniq; ex ſignificat exire:vt extrudo.exeo:excedo.De prepoſitio aliqñ augeri ſignificatū ſimplicis vt demiror.i.valde miror:deamo valde amo.Interdū de ſignificat a vel ab.vt decedo.i.abſcedo:demigro.a priori domicilio abeo.Nonnūq; ſignificat deorſum: vt decurrere:detrudere:obijcere.

¶Preceptum.lxiiij.Suadeo:perſuadeo.Facio:perficio.

¶Sic ſuadeo ſignificat oratoris officiū qd eſt bene dico atq; perſuadeo bene dixiſſe ſignificat qd eſt oratoris finis.i.impetro atq; obtineo.Unde crebro non ſolum ſuadeo ſed etiam perſuadeo:ſed facio et perficio explorata ſunt.

¶Per in compoſitionem ſignificat perfecte et vſq; ad finem: vt ſuadere eſt in aliquam ſniam quēq; in verbis inducere conari:ſed ſi inaiatis reb9 attribuatur ſit ſolum implere:et ad aliqd inuitare.Uerg.Suadentq; cadentia ſydera ſomnos.Perſuadere aūt eſt qd quis ſuadere ſtuduit cōſequi ⁊ obtinere.Et hic finis oratoris eſt qui cum cauſam ſuam in perſuaſionē deduxerit voti cōpos eſt.Nullus eſt qui mihi vt hoc faciam perſuadere poterit.Significat etiā perſuadere aliquē in rei cuiuſpiā credulitatem inducere qd barbare dicunt facere credere.vt quecūq; libet ⁊ facile pſuadebo.Perſuaſum debeas me tui amantiorē eſſe neminē.i.credas.Inde pſuaſio opinio ſuadendo inducta.Quin.lib.j.Nihil peius eſt his qui paulum aliquid vltra primas literas progreſſi falſam ſibi ſcie perſuaſionem induxerunt.

¶Preceptū.lxv.De aduerſatiua dictione.

¶Primū etiā ſermonē ac orationē exornat aduerſatiua dictio q̄q; idicatiuo iūcta qd vbiq; Mar. Cicero ſeruauit.aliiq; doctiſſimi ſꝫ huius exēplū ſit q̄q; te antehac diligebam:nūc tñ ob ſingularē virtutē vehemēter admiror.Nā tria ſunt q̄ quodam ſibi ordine inuicē iungūtur:quoꝝ prius ac leuius eſt diligere poſtremū admiror qd vehemēs ac precipuū:⁊ eoꝝ mediū obſeruo qd eſt veneror ⁊ colo. ex quo obſeruantia reuerentiā ſignificat.Sed iterū aliud exēplum.q̄q; mihi ſint olm amicorū iocūde litere tue:tñ iocūdiſſime fuerūt.Sed ⁊ pro tñ poſt q̄uis raro collocemus.vt q̄q; mihi antehac charus eras:ſed ⁊ nunc profecto chariſſimus es.

¶Aduerſatiua dictio eſt que priorē orationē poſteriori quoquo pacto cōtrariā eſſe ſignificat vt q̄q;:etſi:tametſi:q̄uis licet.Et preponuntur predicte dictiones priori parti:ſequente ꝯiūctione ad partē poſteriorē.Due aūt prime ꝯiūctiones.ſ.q̄q; etſi requirūt verbū indicatiuū.vt Uerg.q̄q; nil teſtib9 illis profeci extrema moriēs tñ alloquar hora.Cice.Etſi ea eſt perturbatio oim rerū vt ſuel quēq; fortune maxime peniteat.Ponitur interdū q̄q; in ſecūda orotione ⁊ ſubiicit̄ tum : vt te chariſſime habeo q̄q; nulla mihi antehac tecum fuit cōſuetudo.Aliquando loco coniunctionis tamen ponitur coniunctio et vt tanq̄ mihi antehac amicus eras:licet et nunc profecto es amiciſſimus.Tametſi q̄uis licet requirūt verbū optatiui vel coniūctiui modi.⁊ q̄uis nullo tibi amore ꝯiunctus fuerim nūc tamen ſummopere te amo. Tametſi nullas a te literas dederim.nō tñ ſuſpiceris me tui eſſe immemorem.

¶Diligere ē vulgariter mediocriter ⁊ leniter amare.Obſeruare ē ex vehemēti amore i venerationē ei9 quē amam9 deduci.Admirari ē ei9 quē mirifice amam9 ſingularē virtutē admiratiōe pſeq.Primū ergo minimū ⁊ ſcdm mediuꝫ⁊ tertiū maximum.

¶Preceptū.lxvi.Nō ſolū ſed etiam verūetiam verūqueq;.

¶Ad hec illa duo orationem peruenuſtam reddunt ſibiinuicem correſpondentia quorum alterum eſt non ſolum ſiue non modo ſiue non tantum.alterū eſt ſed etiaꝫ vel verumetiam vel loco etiam poſito quam ⁊ aliquibus interiectis quorū omniuꝫ exempla ſubnectam hec mihi res non ſolum grata eſt.ſed etiam iocunda. Marcus

enthonius non mō Ciceronis erat inimicus:verūetiā hoſtis patrie. Marcus catho nō ſolū ingenio pollebat:ſꝫ etiā ꝟtute florebat plurimū.Alexāder nō ſolū reliquum orbē ſubegit verū ipſum quoq; romanū imperiū cogitabat attingere.

¶Hoc preceptum quatuor regulis clarius euadet.Prima regula loquendo per non modo nō tantū:non ſolum:nulla negatione poſtpoſita:debet minus et leuius cum predictis poni dictionibus maius autem et vehementius ſequi cū verūetiā verum quoq;:vt non tantū te diligo:verūetiam vehementer amo.¶Secunda regula. Loquendo per non modo et ceteras dictiones predictas ſequente negatione res maior preponi debet cum illis predictis dictionibus.Et res minor poſtponi adiuncta dictione ſed ne quidē.vt non modo te nō amo:ſed ne diligo quidē.Aliquādo ne quidem in prima parte ponitur:ꝛ nō modo in ſecūda.Cicero.Mihi ꝟo quicq̄d acciderit in tam ingrata ciuitate nec recuſaui quidē euenerit nō mō nō repugnāti. ¶Tertia regula.Per nedū ſine negatione loquēdo dꝫ maius precedere: nedū interponi: et minus ſequi.Ut virtutē exactiſſima opa nedū ſciam cōparare laborem⁹. Eſt eñ virtus maioris momēti q̄ ſcia.¶Quarta regula.Per nedū adiuncta negatione loquēdo dꝫ minus p̄cedere:nedū in medio poni:ꝛ minus ſequi:vt hic ſciam nō ſibi cōparat nedū virtutē nō colit.Et idē eſt ſi due ille partes idē habēt verbū ad qđ referentur ſiue diuerſa verba illis orationibus reſpondentia.

¶Preceptū.lxvij.Tam et q̄.

¶Et ſic etiā tam et q̄ ſibi correſpōdent:vt tā chara mihi patria eſt q̄ tibi iocunda vita.ſed facile tute hoc intelliges.¶Tā pro tm̄ ꝛ q̄ ꝑ q̄tū mutuā habent ꝯnexionē vt alterutro p̄cedēte alterū ſeq̄t̄. Et iūgunt̄ poſitiuis ꝛ verbis .Uergil.Tam ficti prauiq; tenax q̄ nūcia veri.Taꝫ te diligo q̄ tu me diligis.Aliq̄n tā ſignificat adeo et tunc in ſcđa parte ſequit̄.vt Cicero orator eſt tā preclarus vt illius eloquentiam mirant̄ oēs .i.adeo vel vſq; eo:vel intantum preclarus.

¶Preceptum.lxviij.Egoipſe pro egomet.

¶Pro eo autem q̄ ceteri exprimere conſueuere pronominibus addentes vel te vel met ſyllabicas adiectiones. Cicero potius idē efficit ꝑ hoc pronomē ipſe ipſa ipſum qđ illarū fere adiectionū locū obtinet:vt egoipſe magis q̄ egomet illi ipſe noſipſi vt nunq̄ ſecus dicendum ſit.

¶Syllabica adiectio eſt ſyllaba per ſe nō ſignificatiua:pronoibus ꝑ cōpoſitionem ſubiuncta:vt me te egomet tute.Loco illarū aūt ſyllabicarū adiectionū elegantius pronoibus poſtponit̄ pronomē ipſe vt egoipſe hoc expediā tu tibiipſi ſis cure ꝑ egomet et tibimet.Diligenter autē curandū eſt vt pronomen ipſe in eo ponatur genere quo res demonſtrata ponit̄:nā ſm diuerſum rei demōſtrate genus ipſum quoq; pronomen variatur qđ in ſyllabicis adiectionibus nō fuerat obſeruandum. Eſt ꝛ alia adiectio ſcꝫ pte q̄ ablatiuis pronominū poſſeſſiuoꝝ ſingularis numeri adiungitur: vt oīa ſuapte natura bona expetunt.

¶Preceptū.lxix.De mecum ꝛ me cum.

¶Alia eſt adiectio pulchra:vt mecum ipſe cogitaſſem ꝛ hoc vt mecū ſit vna dictio. Item me cum ipſe vincerem cum due ſit dictiones.

¶Trium primitiuorū pronominū ablatiuis vtriuſq; numeri ſubiungitur eleganter ꝑ compoſitionē hec prepoſitio cum:ꝛ fiūt aduerbia perſonalia.i.certis diſtincta perſonis:vt mecum tecum ſecum nobiſcum vobiſcum.Uerg.Id quidem ago et tacitis lycida mecū ipſe voluto,Idem.Talia flammato ſecū dea corde voluntas,Et debet hec dictio ſecū ſolū iūgi verbis tertie perſone vel ſingularis vel pluralis numeri:quare nō recte dicitur veni ſecum:vel ibo ſecum:ſed cum eo dicendum eſt.Aliquādo ſeparantur ille dictiones:vt prior ſit pronomen et poſterior aduerbium temporis:vt te cum ipſe video: omnem penitus a corde dolorem admoueo.

¶ Preceptũ.lxx. Ut familiaritatẽ cõuerſationẽ ⁊ ſilia ornate exprimemus.

¶ Sed ſi tibi dicendũ erit tu mihi familiaris es ornati⁹ dicif. ego te vtor familiariter: tu mihi amic⁹ es: ego te amice vtor: tu mihi es magiſter: ornati⁹ ego te vtor magiſtro. Ego tecũ frequẽter verſor: frequens eſt mihi tecum cõſuetudo que ſepe conuerſationẽ ſignificat tecum magnã amicitiã habeo: magna mihi tecũ eſt amicitia. Et alia permulta vt ſunt mihi cũ oibus malis viris inimicitie. Nam rectius dixerimus inimitie plurali numero ꝙ ſingulari.

¶ Hoc verbũ vtor vteris abltõ iunctũ elegãter cõuerſationem exprimit ⁊ multas etiam orationes de verbo ſubſtantiuo ornatiores reddit: vt ego te multos annos familiariter vſus ſum: vel tua dulciſſima familiaritate vtor: vel tua conſuetudine iocundiſſime vtor. Similiter. Ego te amico vtor: quod barbare dicunt teneo te p amico meo ⁊ ſic de alijs orationibus: hoc etiam verbum ſubſtantiuum ſum es eſt: datiuo iunctum et ablatiuo mediante prepoſitione cum aut aduerbio perſonali conuerſationem eleganter explicat: vt frequens mihi tecum eſt conſuetudo: hoc enim nomen conſuetudo aliquando aſſuetudinem ſiue aſſuefactionẽ ſignificat: aliquando vero conuerſationem: vt aſſidua amicorum conſuetudine amicitia mirum in modum confirmatur. Sic ergo recte dixerimus. Opto vt diuturna mihi cũ illo ſit conſuetudo id eſt familiaritas.

¶ Septuageſimumprimum preceptũ. Nihil cũ cõparatiuis.

¶ Sed neutra vox nihil ac potiſſimum in comparatiuis nominibus: tum femineã reddit orationẽ tum maſculinam: vt nihil eſt hoc homine melius: fere idem eſt vt nullus homo eſt hoc hoie melior: nihil hac virgine eſt formoſius: quaſi nulla virgo hac virgine eſt formoſior: ⁊ in ceteris aliquando conſimiliter.

¶ Hoc nomen nihil poſitum cum nomine comparatiuo neutri generis aliquando per maſculinum genus ⁊ aliquando per femininum exponitur. Siquidem neutrũ genus illa duo in ſe includit vt nihil eſt mihi te gratius. i. nullus homo eſt mihi te gratior. Nihil amicitia eſt preſtantius. i. nulla res eſt amicitia preſtantior. Et longe elegantius oratione de comparatiuo neutri generis vtemur ꝙ alijs quoniam ea vehementior eſt ⁊ amplior.

¶ Septuageſimũſecũdũ preceptũ. Munus pro officio ⁊ conſimiles partes

¶ Mun⁹ ꝓ officio ornatiſſime dr: vt hoc eſt amici mun⁹. i. amici offm̃. fungor boni viri munere: ferme idẽ eſt facio boni viri offm̃. Sed et partes plurali nũero ɔſimilẽ habent ſignificationẽ vt mee partes ſunt. i. officiũ meũ eſt vel pertinet ad me.

¶ Officiũ eſt qđ quiſꝗ facere debet pſone loco ⁊ tpi accõmodatũ. vt Adoleſcẽtes ſuo ſatiſfaciunt officio: ſi diligentẽ literis operam preſtant. Munus idem ſignificat. Cicero. Iuſtitie primũ munus ne cui quis noceat niſi laceſſitus iniuria. Idem eſt adoleſcentiũ munus maiores natu vereri. Partes in plurali numero idem cum predictis ſignificat: vt patris in te partes agam. i. quod pertinet ad patrẽ: hic veri amici partes executus eſt: qui amico infortunijs preſſo ſuppetias tulit. Ceſar i cõmentarijs. Alie enim ſunt legati partes atꝗ imperatoris. Nec capitur partes pro natali ſolo vt aliqui imperiti dicunt vado ad partes nam dicendũ eſt patrios lares aut penates patrios peto.

¶ Preceptũ.lxxiij. caueo cũ abltõ ſignificat ꝓuideo: cũ actõ vito vel fugio.

¶ Caueo verbum et ſi ſepe ſignificat prouideo: vt cautum eſt lege per ornate tum accuſatiuo iunctum pro viro ac fugio vſurpant eloquentes viri: vt turpis viri ingenij cauent mores.

¶Caueo cū dtō ſignificat ꝓſpicere vel puidere.et ſequitur interdum abltūs cum ꝓpoſitione a vel ab:vt caue ti bi a morbo.Aliquando vero ſequitur futurum optatiui:aduerbio ne interpoſito vel omiſſo:vt caue ne morbo labores.The. Caue ne triſtē pater ſentiat.Idē verbum actō iunctum ſignificat fugere ⁊ vitare.Ouid.hectora(quiſquis is eſt)ſiſum tibi chara cau eto . Debēt adoleſcētes imprimis malorum cauere conſortia.Si vero ablatiuo iungatur ſignificat conſtituere vel ordinare.Quinti.in lib.iiij.Pro ceteris autem habemus primum que ſeſibus precipiunt: preterea que legibus cauta ſunt.

¶Septuageſimumquartum preceptum.Memini cum actō.

¶Atqui ⁊ memini recti⁹ acuſitati⁹ iunguntur actō ꝗ gtō:vt memini platonis ſapiētiā.Uer,in buc.Numeros memini ſi ꝟba tenerē.Nec mirū ſi in his q̄ ſunt poti⁹ ſolute oratiōis:vergilij maronis afferā teſtimoniū quē nō ſolū poetā egregie eruditum:ſed ⁊ rethorice artis vbiq; obſeruatiſſimum fuiſſe conſtat.

¶Memini gtō quidē adiungit:vt illius adhuc tpis memini quo tecū amicitiā primuz inini;verū actō elegātius ⁊ frequētius iunctū inuenit:vt pythagore ſentētiā memini q̄ oia dixit eſſe amicoꝝ cōmunia.Ad quod comprobādum vergilij exēplo vtitur qui(vt teſtatur quoq; philippus beroaldus in epiſtola quadā) non minus orator ꝗ poeta habend⁹ eſſe cenſetur.Ponitur etiā memini cuz infinitiuo , Uerg. Degeneremq; neoptolemum narrare memento,

¶Septuageſimumquintum preceptum.Penitet.i.parum videtur.

¶Penitet me quid ſignificet notiſſimum eſt:ſed ⁊ pro parum videtur vſurpāt authores ⁊ preſtantes doctrina viri.

¶Penitet primo eſt rei preterite penitētia ⁊ plenitudie duci.Iungit gtō cum actō vt illi⁹ me facti penitet.Aut verbo infinitiuo:vt penitet me id feciſſe.i.illius rei penitentiā habeo.¶Scdo penitere eſt parum videri potiſſimum negatione precedēte ⁊ ſequente verbo infinitiuo . Uergi , Officijs nec te certaſſe priorem peniteat Idem.Nec te peniteat calamo triuiſſe labellum.i.parum videatur.

¶Septuageſimūſextū preceptū.Uaco cū dtō:attēdo cū abltō vacuū eſſe.

¶Sed idem perſepe verbum varijs conſtructionibus poſitum haud eandem retinet ſignificationis vim vaco huic rei:attendo huic rei: eſt hac re ſum vacuus et ornatiſſimum eſt:boni viri dant operam et perturbationibus vacent.id eſt vacui et liberi ſint,

¶Uaco datiuo iunctum ſignificat operam do:vt optimus profecto habēdus qui ⁊ literis ⁊ virtuti vacat,Ablatiuo vero iunctum ſignificat.cauere. Cicero. Debes ea qua me accuſas culpa vacare.Neminem inuenias crimine penitus vacantem. Inde vacuus nomen cum gtō aut abltō ponitur.Unde.Tēpus vacuū negotij honeſto ludo deducendū eſt.Animus curis vacuus liberior eſt.Uacat autē imperſonale ſignificat ocium eſſe ⁊ tēporis oportunitatē.Iungiturq; dtō ſequente infinitiuo.Ouid.Nec noſtris prebere vacat tibi cantibus aures,

¶Septuageſimumſeptimūpreceptū,De animaduerto ⁊ animaduerſio,

¶Animaduerto.i.forte video:⁊ quodāmodo intelligo . At animaduerto conſtructum cum accuſatino in prepoſita idem ſibi vult quod punio : vt pſeuſippus animaduertit in ſeruum platonis.i.punit platonis ſeruum:ex quo animaduerſio punitionem quandam nōnunꝗ ſignificat,

¶Animaduerto interdū eſt aīo aduerto.i.ꝓſpicio ⁊ cognoſco:⁊ tūc actō iungit ſ:

quēte infinitiuo. Ut sī aduerti te mei eſſe amātiſſimū. Cicero. animaduerti ſepe bru te Marcū cathonē auūculū tuū cū in ſenatu ſententiā diceret: locos graues ex phi loſophia tractare. Scḋo ſigt punire: ſed cū legitima ratione ⁊ animi moderatione ⁊ tūc actō iungit cū ꝑpoſitiōe in: vt pater in filiū delinquentē animaduertere debet. Therē. Animaduertēda in eū hec iniuria eſt. Inde animaduerſio eſt cū iuſta ratio ne ⁊ animi māſuetudine punitio: Aurelius Auguſtinus. hac animaduerſione per cutit peccatoꝛ vt moriēs obliuiſcat qui dum viueret oblitus eſt dei.

¶ Septuageſimūoctauū preceptum. De refero cū dtō ⁊ actō mediāte ad.

¶ Atq₃ iterū refero tibi hanc rem. i. narro tibi hāc rē. ſed refero ad ſenatum refero ad populū hanc rem. i. pono hanc rem in conſultationē populi vel ſenatus quivius verbi eius apud hiſtoꝛiarum ſcriptoꝛes frequentiſſime eſt.

¶ Refero cū dtō ⁊ actō ſignificat narrarē: vt referam tibi letum nunciū. Adiūgitur aliqñ accuſatiuo iſtud participiū acceptus pta ptū. ⁊ dicimus acceptū₃ refero. Eſt autē acceptū referre fateri nos ab altero: qui ꝑ dtīm ſignificatur aliquid accepiſſe: vt omnia bona deo accepta referre debemus. At refero iunctum actō cū prepoſitio ne ad ſignificat in alterius deliberationē ponere: cuius iudicium ⁊ ſententia ſuper ea re expectetur vt hanc controuerſia₃ ad iudices referre volo. Uerg. Delectos po puli ad proceres primumq₃ parentem monſtra deum refero: ⁊ que ſit ſnīa poſco. i. pono in conſultatione procerum ⁊ parentis.

¶ Septuageſimumnonum preceptum. Dare literas tibi: vel ad te.

¶ Quid varij q₃ caſus eidem ſepe coiuncti nōne magnā ac longe diuerſam vim ha bēt. Quale eſt do bibaculo ad ceſarē literas. Nā dantur bibaculo deferenti vt ce ſari reddat ad quē mittunt litere. Eas igit leget Ceſar: bibaculus qḋ ē velut tabel larius defert. Nā qui fert literas conſueuit tabellariꝰ appellari. Uerum ne quid hu ius nunc ignoꝛes dare ſignificat ſcribere ſeu mittere literas.

¶ Dare literas l₃ idē ſit ꝙ ſcribere vel mittere literas: hoc tñ intereſt ꝙ ide₃ penitꝰ ſignificāt: mitto tibi literas ⁊ mitto ad te literas. Silr idē ſunt ſcribo tibi litteras: ſed nō idē ſignificāt. Do tibi literas ⁊ do ad te literas. Nā datiuꝰ ſignificat eum q̄ defert literas alteri eas lecturo. Actūs vero ſignificat ad quem litere ſunt deferen de vt eas accipiat ⁊ legat: vt dedi Marcello ad Cicero. literas. Marcello quidē vt fe rat ad ciceronē vt eas legat. Nullas ad patrē literas dedi. Tabella le. aliqñ ſignifi cat epiſtolā. Martia. Falleris ⁊ nūmos iſta tabella rogat. Inde tabellarius: qui fert epl̄as: quē ⁊ tabelliōnē ⁊ gerulū literarū vocamus. Bibaculꝰ nomē viri ꝓpriū. Ce terū ſi appellatiuū fuerit: eū ſignificat qui aſſidue bibit: ⁊ diminutiuū eſt huiꝰ ad iectiui bibax. Biboſus idem ſignificat.

¶ Octogeſimum. Unas: binas: ternas lr̄as ꝓ vna duabus: tribuſve epl̄is dicimus.

¶ Nec fugiat ꝙ ꝓ epl̄a dicimꝰ literas plurali nūero: nec obſtat poetaru₃ conſuetu do. Et pro vna epl̄a dicimꝰ vnas literas. Nā id nomē vnꝰ vna vnū: cū his que plu raliter ſolū inflectuntur pluralē q₃ retinet naturam. vne nuptie: vt ne bige. vna me nia. Et (vt ad ꝓpoſitū redeā) pro duabus epiſtolis dicimus itē binas lr̄as: non au tem duas pro tribus epiſtolis dicimus ternas non autem tres pro quatuoꝛ qua ternas: ⁊ que deinceps ſunt reliqua conſimili ratione pꝛoferuntur.

¶ Lr̄e plurali nūero tm̄ ſignificat epl̄am: poete tñ gr̄a carminis vtunt hac dictiōe ſingulari ꝓ epiſtola. Ouid. Quā legis a rapta briſeide lr̄a venit. Nomīa autem ap pellatiua ſingulari numero carētia ſub voce plurali, ſignificant ſingulariter ⁊ plu

raliter.vt bige nūc vnū currū duobꝰ equis vectū:nūc plures currus ſig̃t.Ergo ad
dignoſcēdā ſignificationē ſingularē a plurali opus eſt illis apponere nomē nume=
rale.Propterea noibus ſingulari nūero carentibus adiūgitur adiectiuū vnꝰ vna
vnū:quo ſingularis ⁊ vniꝰ rei tm̄ ſignificatio denotet.Ter.Ex vnis nuptijs gemi
nas mihi cōficies.Verūtn̄ apud poetas vnus in plurali numero interdū iungitur
dictiōibꝰ hn̄tibꝰ ſingularē numerū.Vergi.in.ij.en.Satis vna ſupq́ vidimꝰ excidia
Nā ſingulariter excidiū recte dr̄.Inter epiſtolā aūt ⁊ lr̄as hec eſt drīa ꝙ nomen epi
ſtola ponit̃ cū iſtis noibus numeralibus due:tres:quatuor:quinq́.Et ſic deinceps
et non cum iſtis bine:terne:quaterne: vt ſcripſi duas epiſtolas non binas:tres
non ternas:quatuor.nō quaternas quinq́ ep̄las non quinas.Sed hoc nomen lr̄e
ponit̃ cū iſtis numeralibꝰ bine:terne:quaterne:quinte.Et ſic deinceps.Et nō cū iſtis
due:tres:quatuor:quinq́.Ut accepi binas literas:⁊ non duas literas:ternas literas
non tres:quaternas non quatuor.Et ſic de alijs.

❡Octogeſimum primū.Infinitiua oratio ꝓ coniunctiua ꝯuenuſte ponitur.

❡Infinitiua oratio pro cōiunctiua perq̃ pulchra eſt.vt volo te ad me ſcribere.cu=
pio te athenas proficiſci:⁊ id therētianū:qd facere te in hac re velim.ſignificat em̄
qd velim ꝙ tu in hac re facias:velim ciues oēs vnanimes eſſe.i.ꝙ vnanimes ſint ⁊
ꝯcordes lȝ hoc ſit concinnius ſi nullū ſit ābigui ſermonis diſcrimē. neq́ enim oino
rectū ſit volo te me amare q̃uis plerūq́ id ſuppoſitionis locum habeat :quod infi=
nitiuum verbū imediatius ꝑceſſerit:vt puto pyrrū romanos vicere poſſe.i.credo
ꝙ romani pſſit vincere pyrrhū:ſed id pro viribꝰ caueat orator.Et qḋ mō ꝑceptum
erat de cōiūctiua atq́ infinitiua orone ꝑcipue in abſolutis verbis:vel vbi alteri ca
ui fuerit adiectio prepoſitio ſeruandum ſit:vt volo te amari a me.

❡Infinitiua oro eſt q̄ ex ṽbo infinitiui modi cōponit̃. Cōiunctiua vero q̄ ex verbo
cōiunctiui modi conſtat.Cū autem in orone latina poſt vnū ṽbū finiti modi ſequi
tur alterū etiā finiti modi:iſta cōiunctione ꝙ interpoſita:elegātiꝰ ṽbū ſequens cō
iunctionē(qḋ plerūq́ eſt cōiunctiui modi)mutatur in verbū infinitiuum eiuſdem
tp̄is ⁊ vocis:⁊ ntūs q̄ eſt ſuppoſitū illiꝰ ṽbi in actm̄ remota ꝯiūctiōe ꝙ: vt gaudeo
ꝙ ſi ſanꝰ:te ſanū eſſe gaudeo:itelligo ꝙ nūcius abierit. nuncium abijſſe intelligo
ſpero ꝙ tu eris mihi amicus.te mihi amicū fore ſpero.Et ſic in voce paſſiua. depo
nente vel cōi.Exempla dari poſſunt.Curandū tn̄ eſt ſummopere ne aliqua ſit am
biguitas in orone infinitiua que quidē ambiguitas contingit potiſſimū cū ṽbum
trāſitiuū hȝ duos actōs vnū quam regit ante ſe:alterū poſt ſe. Nec pōt ex ſitu ha
beri differētia vel cognitio vtriq́ actōꝝ ꝑcedit verbū infinitiuū in cōſtructiōe aut
ſequit̃:vt ſcio iohānē petrū amare.dubiū eſt an ioannes amet petrū aut petrꝰ ioā
nē:q̃uis em̄ plerūq́ actūs ṽbo ꝓpinquior regat aūt verbū ⁊ remotior poſt ṽbū:
tn̄ q̄r hoc nō ſemꝑ ab authoribꝰ obſeruatū inuenit̃ non eſt hoc ꝑcepto i verbis trā
ſitiuis vtendum niſi eo ſitu ponantur accuſatiui vt manifeſte cōſpiciatur ſine vlla
dubietate ſnīa:que per mutationē orōnis infinitiue in orationē cōiūctiuam ſolet
clarior fieri.Ea em̄ mutatione facta actūs qui in ntīm̄ vertit̃ locum hȝ ſuppoſitiōis
hoc ē regitur a verbo īfinitiuo:a parte añ ſicut ſuppoſitū.Ille vero accuſatiuus qui
in vtraq́ orone manet immutatus regitur poſt verbū infinitiuuȝ vt gaudeo te ad
me lr̄as dediſſe:ibi te añ verbū infinitiuū regit̃:⁊ literas poſt verbū.Sic enim fit re
ſolutio:gaudeo ꝙ ad me literas dederis. Longe autem certius hoc preceptum
verbis neutralibus ⁊ abſolutis ſeruatur:in quibus nullus relinquitur errori locꝰ.
❡Pyrrhꝰ fuit Achillis filiꝰ ex Deiademia filia regis Lycomedis in ſcyro inſula de
quo Ouidius.Pyrrhus Achilleides animoſus imagine patris. Alius ſimiliter
fuit pyrrhus rex epyri ex priore genus paternum ducens. Et ergo etiam caci=

des dict⁹ eſt ſicut ⁊ achilis filius. hic ꝓ tarētinis bellum romanis inferre pararet: ⁊ ſuper euentu belli: apollinis oraculum conſuleret. reſpondit Apollo. Aio te eacida romanos vincere poſſe: qualēcūqꝫ belli caſum (vt qui futurorum erat ignarus) dubio carmine complectens. De quo quidē pyrrho Juſtinus lib. xvij. epythomatū latius cōmemorat.

Octuageſimumſecundum. Ex vel e: pro a vel ab.

Ex vel e: prepoſitiones pro a vel ab: ⁊ ſepe ⁊ per ornate ponunt: vt audiui ex maioribus noſtris: pro a maiorib⁹ noſtris: accepi ex patre tuo: vel e patre tuo. quero ex te: ⁊ a te: quod eſt te conſulo ⁊ interrogo: quod aduertē: ⁊ vſui trade.

Prepoſitiones e vel ex poſite cum verbis ſignificantibus cognoſcere vel interrogare vt ſunt cognoſco: intelligo: accipio: audio: interrogo: percūctor: ſciſcitor: ſcitor. qro: ponunt elegāter ꝓ a vel ab: vt Ex parte accepi ſe ſanū eſſe. Ex literis tuis intellexi te mihi eſſe amiciſſimū. Cicero in paradoxis. Sed tñ quero ex te qm̄ verbis inter nos contendimus non pugnis: vbi imperiti dicunt: quero tibi hanc rem. Audiui ex nuncio. vbi barbare dicunt alij. Audiui dicere.

Octuageſimumtertium preceptum. De pro loco in: ⁊ ſecundū.

Pro ornate ponitur loco in: ⁊ ſecūdū: vt pro roſtris. i. in roſtris: pro tribunali. i. in tribunali: ⁊ alia. Pro viribus. i. ſecūdū vires tuas: pro tui ingenij bonitate pro viribus tua: et ſimilia.

Pro prepoſitio iūcta abltō ſignificāti locū ſignificat in: vt Cicero habuit orationem pro roſtris. i. in roſtris: hoc eſt in loco iudiciali vbi ius exercebatur eo ꝙ in illo erāt naues roſtrate. Capitur etiam eleganter pro vt ſignificat ſecundū: vt pro tua in me beniuolentia hoc feciſſi. Pro tua in omnes humanitate mihi preſidiū tuliſti. i. ſm tuam beniuolentiam ⁊ humanitatem.

Preceptū. lxxxiiij. Sub in cōpoſitiōe: aut clam aut diminute ſignificat.

Sub in cōpoſitione aut claꝫ aut diminute ſignificat: vt ſubmouit me parmeno. i. clam ⁊ occulte ſubiraſcor tibi: quod eſt paululū iraſcor.

Sub compoſita alijs dictionibus ſignificat aliqñ occulte ſiue latenter. Uergilius. Uel qui ſublegi tacitus ſibi carmina nuper. i. ſuſtuli. Aliqñ ſignificat paululum et parum: vt ſubtriſtis Theren. Subtriſtis viſus eſt eſſe aliquātulum mihi. ſuccenſeo: ſubiraſcor: ſubrideo. Aliquando ſignificat ſubter: vt ſuppono: ſubdo: ſubijcio. Aliquando ſurſum ſignificat: vt ſuſpicio: ſurſum aſpicio: ſubleuo: ſubſtollo: ſurrigo. i. ſurſum erigo.

Preceptum. lxxxv. Morem gerere complacere ⁊ obſequi ſignificat.

Morem gerere perornatū verbum complacere ſignificat atqꝫ obſequi. Unde moriger ra. rum. quod a moroſo quod difficilē ſignificat: ⁊ a morato quod inſtitutum ſignificat: plurimum differt.

Morem gerere datiuo iungitur: et ſignificat obtemperare: vt tue ſemper morem gerēt voluntati. In voce paſſiua actūs in ntm̄ mutatur. Teren. Mos gerūdus eſt thaidi. pro gerendus. Inde verbum deponens morigeror aris. eiuſdem ſignificationis. Cice. Uoluptati aurīū morigerari debet oratio: et adiectiuum moriger ra. rū. i. obediens. Teren. Si tibi morigera ſemper fuit in omnibus. Sed moroſus eſt difficilis et cui nihil ex ſententia fieri poteſt. graue eſt moroſis obſequium preſtare. Moratus vero eſt bonis moribus inſtitutus et honeſtate preditus: vt morati adoleſcentes ſunt parentibus honori.

Preceptum. lxxxvj. Conſequor pro exprimo.

Conſequor pro exprimo pulcherrimum eſt: non poſſum ego verbis conſequi. i. exprimere: literas conſequi. i. per literas explicare.

¶ Cōſequi eſt aliqñ obtinere vt hic magnos honores cōſecutus eſt:aliqñ explicare ⁊ exprimere:⁊ tūc actō cū abltō iungit̄ vt q̄tum gaudij ceperim cū primū te ſanū eſſe accepi non poſſem his literis cōſequi. Oui. Deſinet ante dies ⁊ in alto phebus anhelos:equore tinget equos.q uā conſequar omnia dictis. Itē ſignificat exponere explicare declarare expromere.

¶ Preceptum.lxxxvij. Metuo ⁊ timeo multis caſibus coniunguntur.

¶ Metuo ⁊ timeo v̄ba aliqñ multis caſibus adiūguntur. Metuit Cicero a publio clodio ſibi extremum periculum. Timeo mihi abs te mortem. Non nunq̄ abſolute ponuntur ſolo datiuo iuncta:vt metui pamphilo:pamphili vite timeo:ſed hic eſt potius poeticus vſus.

¶ Timeo ⁊ metuo iungunt̄ dtō ſignificāti eū p̄ quo:vt amico eſt timor ne illi q̄cq̄ mali accidat. Iungunt̄ actō ſignificāti illud malū quod venturū timet̄. Iunguntur ⁊ abltō cū prepoſitione a vel ab ſignificanti eū a quo tale malū futurū timetur. vt timeo mihi periculū a Ioāne:ille metuit ſibi mortē ab inimico. Et ponitur aliqñ ſolū vnus illorum caſuū. Teren. quā metui a chriſide. Uerg. Et pariter comitiq̄ oneriq̄ timentē. Ponunt̄ etiā predicta verba cū futuro optatiui.ne particula appoſita vel omiſſa:vt timeo preceptor veniat vel ne preceptor veniat. Hoc etiā verbū vereor iūctū futuro optatiui ne particula intercedēte vel omiſſa eādē reddit ſentētiā vt vereor pater id ſciat vel ne pater id ſciat:ſicut de caueo predictum eſt.

¶ Preceptum.lxxxviij. Euado pro fio ⁊ efficior.

¶ Euado p̄ fio ⁊ efficior ornatū vſitatūq̄ eſt:vt Cicero euaſit eloquētiſſimus. Ariſtoteles euaſit ſummus philoſophus. Ceſar euaſit inclit⁹ imperator ⁊ de alijs quoq̄ conſimiliter.

¶ Euado interdū effugere eſt ⁊ actō iungit̄. Uer. Iuuat euaſiſſe tot vrbes. Interdū cū labore ⁊ diligētia ad altiorē locū peruenire ⁊ tūc quoq̄ actō ſed cū prepoſitione ad vel in iungit̄. Uer. Euado in ſummis faſtigia culminis. Deniq̄ eſt fieri vel effici ⁊ tūc actm̄ poſt ſe habet vel actm̄ cū prepoſitione in vt qui pro viribus elaborauit tādē doctus euadet vel in doctum virum magnus vel in magnum virum.

¶ Preceptum.lxxxix. Fore futurum eſſe.

¶ Fore futurum ſemper habet ſignificationem ⁊ eſt idem q̄ futurum eſſe. M. Cicero de oratore tertio libro loquens de hortenſio. Quem quidem confido omnibus iſtis laudibus quas tua oratione complexus es excellentiorem fore. Et Craſſus. Fore dicis inquit:ego vero eſſe iam iudico.

¶ Fore ⁊ eſſe tum ſignificato tum conſtructione differunt. ſignificato equidē q̄ eſſe preſens tp̄s:fore futurū eſſe ſignificat vt te mihi amicū fore ſpero. Te ſanū eſſe nō parū gaudeo. Cōſtructione vero:nā fore nō iungitur accuſatiuis participiorum cuiuſcūq̄ tēporis fuerint:ſed ſolū accuſatiuis nominū ⁊ pronominū:vt non dicimus ſpero te amaturum fore neq̄ amandū fore:ſed recte dicimus ſpero amicitiā meā tibi gratā fore. Eſſe vero accuſatiuis ⁊ nominū ⁊ pronominū ⁊ participiorum cuiuſcūq̄ tēporis fuerint iungi poteſt. Tamen forem ⁊ eſſem neq̄ ſignificato neq̄ conſtructione differunt:vt gauderē ſi nuncius foret reuerſus.i.eſſet

¶ Preceptum.xc. Quid inter dimidiū ⁊ dimidiatum intereſt.

¶ Quid inter dimidium et inter dimidiatum interſit noſſe perutile eſt. Cum enim dimidiatū ſit quaſi in partes duas diuiſum:niſi aliquid diuiſum ſit dimidiatū non poteſt dici. Dimidium vero appellatur:nō q̄ ipſum diuiſum ſit: ſed q̄ ex dimidiato pars altera eſt. Non igitur recte dixerit quis pro ſententia Marci varronis: vt ait

Aulus gellius (in noctib' atticis) dimidiū librū legi: dimidiā: fabulā audiui: ſed dimidiatū librū: dimidiatā fabulā: recte quis dixerit: qr dimidiatū exēpli cauſa digitum appellamus ſed alterutrā partē dimidiū qd eſt accurate diligēterq; aſpiciendum.

¶Dimidiatū eſt totū in duas medietates diuiſum vel partiū diſtractione vel animi apprehenſione qui alicuius integri duas medietates abſq; earū ſeparatione facile ſigna. vnde manifeſtū eſt q dimidiatum habet ſignificationē participij pteriti tēporis. vt dimidiatū mihi panē obtulit. i. diuiſum in duo dimidia. Dimidium vero eſt dimidiati media pars ⁊ nomē eſt ſubſtantiuū poſt ſe gtm̄ petens: vt mee vite dimidiū penes te eſt. Anime mee dimidium tuo in corpore viuit. Differunt ergo dimidium ⁊ dimidiatum ſicut totum ⁊ ſua medietas.

¶Nonageſimumprimum preceptum. Interſum ⁊ preſum quid differunt.

¶Plurimū autem conducit vobis intelligere que ſunt nominū differentie ac verborum diſcrimina. Ea quoq; res mirum in modū orationē exornabit: vt ſiquis nouerit quid differunt preſum et interſum inter ſe verba pulcherrime dicet. M. Cicero publicis negotijs non interfuit ſolum: ſed et prefuit. quorum illud ſignificat comitem eſſe alicuius rei: hoc vero ducem.

¶Preeſſe eſt alicui negotio gerendo prefectū ⁊ preſuppoſitum eſſe ad illud dirigendum ⁊ adminiſtrandum. vt optimates vrbis preeſſe debent reipublice. i. adminiſtratores reipublice. Sed intereſſe eſt cū aliquid geritur ſolum adeſſe ſiue preſentē eſſe: vt illi rei cum ageretur interfui. Ergo intereſſe minus eſt predeſſe maius. Illud eñ. ſ. intereſſe comitem ſignificat ⁊ minorem poteſtate. hoc vero ſcilicet preeſſe ducem i. directorem ⁊ precipuum alicuius rei curatorem.

¶Nonageſimūſecundū. Cōfiteor profiteor gratulor gaudeo.

¶Ego non ſolum confiteor quod eſt vi: ſed etiam profiteor quod quidē eſt ſpōte. Et apud. M. Tullium perſepe. Tibi gratulor: mihi gaudeo: gaudemus nobis: gratulamur alijs: q adepti ſunt aliqua bona.

¶Confiteri eſt coacte aliquid fateri: vt qui grauibus torquent̄ ſupplicijs: ſua tandem maleficia confitent̄. Profiteri aūt eſt ſponte ⁊ libere aliquid fateri vt ingenue profiteor me dignas tibi gratias nūq; agere poſſe. Etiā profiteri eſt artē aliquā callere: ⁊ eā publice tradere: ⁊ actō ſine prepoſitione iungit̄: vt Cicero pfitet̄ artē oratoriā. Unde profeſſor oris. verbale nomen qui ſummū artis apicez conſecute eſt. vt Cicero eſt profeſſor artis oratorie. ¶Gaudere eſt proprio bono letari. Iungiturq; dtō pronominali idē ſignificanti cū ſuppoſito verbi eiuſdē quoq; perſone ⁊ numeri cū illo: vt mihi nō parū gaudeo q talē amicum nactus fuerim. Gratulari vero eſt de alterius bono letari iungitur datiuo vel infinitiuo per interpoſitionem accuſatiui: vt amicis pro ſecunda fortuna gratulari debemus: gratulor te ſaluum aduenisse. Poete vtuntur loco huius verbi gratulor hoc verbo grator aris. Uergi. Inueni germana viam gratare forori. i. gratulare.

¶Nonageſimumtertiū preceptū. Ago refero habeo debeo.

¶Et tibi ago gratias: quod quidem eſt verbis. refero gratiam eſt re ⁊ facto habeo gratiam vel gratias: quod in animo. debeo gratiam: vbi aliqua obligationis vis cernitur. Et item alias opiniones his ſimiles.

¶Agere gras: ⁊ nō gram. eſt vbo de acceptis beneficijs gratitudinē oſtēdere quod barbari dicunt regratiari. Cicero immortales tibi gratias ago: agāq; dum viuam. Habere gratiā vel gratias eſt animū accepti beneficij memoriā habere. Teren. Id gratum fuiſſe aduerſum te habeo gratiam. Quin. libro. v. habenda his quoq; gra

tis eſt per quos labor nobis detractus eſt. nã que priores beneficio ingenij ſingula inuenerũt nobis ꝛ nõ ſunt requirẽda ꝛ nota ſunt omnia. Referre gratiam ꝛ nõ gratias eſt vnũ factũ altero cõpẽſare: ꝛ pro re (qualiſcũq; ſit) accepta ſimilẽ rependere vt tanta eſt tua in me beneficentia vt nũq; tibi parẽ gratiam referre poſſim. Debere gratiam: vel gratias: eſt acceptũ beneficiũ alteri aſtrictum eſſe ad gratiã referendã: vt gratias tibi non q̃tas debeo ſed q̃tas poſſum ago: hanc tibi grãtiam debeo pro tuis in me meritis. Loco autem huius dictionis gratia: tum oratores tum poete vtuntur hac dictione grates: vt agere grates: habere grates: perſoluere grates. i. referre beneficium. Vergil. in. j. eñ. Grates perſoluere dignas. non opis eſt noſtre. Idẽ in ſecũdo. Dij (ſi qua in celo pietas que talia curet.) perſoluant grates dignas ꝛ premia reddant debita.

¶ Nonageſimũquartũ preceptũ. Hec res mihi cõducit. Dono te hac re.

¶ Optimũ eſt nõ ignorare nominũ differẽtias: vt ꝛ vberior ꝛ ornatior noſtra reddatur oratio. hec res mihi ꝯducit eſt idẽ ꝙ mihi res hec vtilis eſt. Et qđ ceteri plerũq; dicunt dono tibi hanc rem: pulchrius dicitur ac ſplendidius: dono te hac re. vt miles nauali corona donatus eſt. ſabinos romani ciuitate donauerunt quod eſt ciues ſ fecerunt quod item dicunt Sabinos romani in ciuitatem acceperunt.

¶ Conducere verbum neutrum datiuo iunctum eſt vtile eſſe: vt ſit tibi hec res conducere poteſt: ea (vt libet) vtere. Cum vero actiuum eſt ſignificat ſimul ducere. Dono autem actiuum verbum quod dare ſignificat iungitur datiuo cũ accuſatiuo. ſed elegantius accuſatiuo cũ abltõ ſine prepoſitione: vt dominus donauit ſeruo libertatem. ſic pulchrius dicitur. Dominus donauit ſeruum libertate. Condono tibi hoc munus. ſic elegantius condono te hoc munere.

¶ Corona naualis ea erat qua donabatꝛ qui primꝰ nauali prelio armatus in nauẽ. hoſtiũ vi trãſiliebat. Ex illa ex auro cõpoſita erat quaſi roſtris nauiũ inſignita.

¶ Sabini fuerunt populi in italia qui ciuitates ſine menibus incolebãt. Hic cũ pro raptis virginibus bellum aduerſum Romulum geſſiſſent compoſito federe in vrbẽ romã tranſierunt proprijs ſedibus relictis.

¶ Nonageſimumquintum. Prepoſitio que ſolet adiungi nominiſ: pulchrius verbo adiungitur.

¶ Interdũ ꝟo prepõ que nomini ac caſui preponitur: pulchrius venuſtiuſq; verbũ ꝓceſſerit in q̇buſdã ꝟbis. Quale eſt ſiquis dicat eo ad te: vt dicat potius adeo te et loquor ad te: potius alloquor te. cecidit de vita: decedit vita: cedit ex humanis rebꝰ excedit rebus humanis. Et in alijs quibuſdam conſimiliter.

¶ Prepoſitio actõ vel abltõ ſuo caſuali iuncta elegantius ꝟbo p cõpoſitionẽ adiũgitur eodẽ actõ vel abltõ manẽte. ꝛ recto a ꝟbo qui prius põebatꝛ cũ prepoſitiõe vt piſcis tranat equora potius q̃ nat trãs equora. Fluuius vrbem perlabitur: potiꝰ q̃ labitur p vrbẽ. Auis celo delabitur: potius q̃ labitꝛ de celo. Hoc etiam in verbis tranſitiuis hꝫ locũ vt nauta traduxit me fluuiũ: potius q̃ duxit me trãs fluuiũ: adducit naues portũ: potius q̃ ducit naues ad portũ. Verg. Detrudũt naues ſcopulo. In quibuſdã aũt ꝟbis non manet idẽ caſus qui prius prepõni iungebatꝛ vt ſupraſpirẽt noſtris ceptis non noſtra cepta illi fortuna arridet non illum miniſter aſtat domino non dominum. Et in alijs pleriſq; verbis.

¶ Nonageſimũſextum preceptum. De minus aduerbio.

¶ Minus aduerbium q̃q; ſepe ſignificat non: nonnunq; tamen cum poſitiuo iunctum contrarie ſignificationis comparatiuum demonſtrat. vt Terentianum illud Phedria nemo fuit minus ineptus pro prudẽtior: ꝛ nemo eſt te minus formoſus. i.

deformior:⁊ ſic de alijs conſimilibus.

¶Minus qñ ſigt nõ ſequit̃ hãc cõiũctionẽ ſin in ſcda orõnis pte poſitam ſignificã tẽ:idẽ ꝙ ſed ſi:vt ſi virtutẽ ſtudioſe colueris magnã tibi gloriã cõparabis:ſin minus feceris:eternũ tibi dedecus paries. Minꝰ in eadẽ ſignificatione ſequitur hanc dictionẽ quo pro vt. vt hanc rem tibi ſignificare volui quo minus errares. i. vt non errares. Qñ tñ minus poſitiuo preponit̃ ſignificat ꝯparatiuũ contrarium illi poſitiuo:vt Cicerone nemo fuit minus indoctus. i. doctior. Te nemo eſt mihi inuitus. i. dilectior vel charior. ¶Phedria nomen adoleſcentis in. ij. comedia therentij cuius ab authore exemplum adducitur.

¶Preceptum. xcvij. Quid inter decem annos ⁊ decem annis intereſt.

¶Quoties multos aut dies aut annos dicimus per actm̃:intelligimus iuge tẽporis curriculũ eſſe fere cõtinuũ. Sȝ ꝑ ablt̃m ſignificat̃ annoꝝ ſiue dierũ interruptio intermiſſioq̃ȝ:quare vt ait Marcellus optãtes rectiꝰ vti debẽt ſiq̃dẽ ad ſecundaȝ fortunam attineat. Intereſt igit̃ ita ſi q̃s dixerit decem annos in re militari verſatus ſum an ita:decem annis dedi operam rebus bellicis.

¶Actũs (vt authoris eſt ſnia) ſignificat tp̃s cõtinuatũ quo toto aliqui factũ eſt ſine intermiſſione. Abltũs vero tẽpus nõ ꝯtinuatũ. ſed aliqua more intermiſſione interruptũ vt tres ãnos dedi operã lr̃is cũ aſſiduũ fuit ſtudiũ:tribꝰ annis dedi lr̃is operã cum ſtudium nõ fuerit aſſiduũ. Ergo per actm̃ vt ſentit author:potius q̃ȝ per ablatiuũ amico felicitatem precari debemus cũ diuturnior actõ q̃ȝ abltõ ſignificetur felicitas:vt multos annos ſis ſanus:potius q̃ȝ multis annis. Hic eñ ſanitatis interruptio non excluditur:illic vero ꝯtinua ſine interruptiõe ſanitas optatur. Veꝝ hec dñia a Laurentio vallẽſi nõ ꝓbat̃:qui probatiſſimos authores indifferentes actõ ⁊ abltõ vſos dicit abſq̃ȝ illa tẽporis vel continui vel nõ cõtinui conſideratione. Quod nobis quoq̃ȝ factitandũ eſt ⁊ modo actõ mõ abltõ ſine vllo diſcrimine vtendũ:actõ tantũ frequẽtius. Nam elegantior eſt per accuſatiuũ ſermo. Vergi. Una cum gente tot annos bella gero. Idem. Hic iam tercentum totos regnabit̃ annos. Interdum prepoſitio per accuſatiuo tempus ſignificanti preiungitur. Verg. Multoſq̃ȝ per annos errabant acti fatis.

¶Preceptum. xcviij. Cordi eſt.

¶Cordi bono etiã flexibiliter cordi hois cordi homini Priſcianus inquit:ſignificare iocũdꝰ iocundi iocundo ſicut ⁊ frugi:ſed latius mea ſnia Marcellus opinatus ẽ dicit eñ cordi eſt. i. animo ſedet. Nã hec res mihi cordi eſt. i. placet. Theren. i. and. An tibi he nuptie ſunt cordi. Mar. Cicero de ꝑfecto oratore flumen alijs verborum volubilitas cordi eſt. Et Lucilius probe declarat:cum inquit. Et quod tibi magnopere cordi eſt mihi vehementer diſplicet.

¶Priſcianus dicit hoc nomen cordi eſſe adiectiuum ⁊ indeclinabile ſicut frugi. Dixit itẽ cordi eſſe ſignificare iocũdũ eſſe. Veriꝰ tñ arbitrant̃ alij cordi dtm̃ eſſe ſingularẽ huiꝰ nti cor cordis:⁊ cordi eſſe ſignificare vt tui mores ſunt mihi cordi. i. placent mihi. Sedeo dtõ iunctum idẽ ſignificat. Verg. Et ſedet hoc animo.

¶Frugi hoies qui ⁊ frugales dñr. ſunt q̃ in omni re motibus animi moderantur. Et frugalitas virtꝰ que motus animi regit ⁊ ſedat moderatãq̃ȝ in omni re ponit ſernare conſtantiam. Inde frugaliter aduerbium:temperate ⁊ modeſte ſignificat.

¶Preceptum. xcix. De tantiſper.

¶Tantiſper qđ quaſi ẽ tãdiu ornate poſt ſe depoſcit dũ:qđ ferme eſt donec. vt illđ Theren. he autõtimorumeno. Tantiſper mecũ dicite volo. dũ qđ te dignũ ẽ facias Ego tantiſper magna voluptate afficior dum apud te venior.

¶Tātiſper aduerbium tēporis in priori orōnis parte locatꝛ ſequēte dum pro donec vt tantiſper mihi gratus es:dum boni viri fungaris officio.Sequitꝛ interdum loco iſtius aduerbiū dū iſtud aduerbium quoad pro donec:vt tātiſꝑ hac re vtar quoad melius inuenero.Alia quoqꝫ aduerbia in per terminata exiguā tpis morā ſignt:vt pauliſper parumper.i.pauco tpe:aliquantiſper aliquo tempore ſicut tantiſper tanto tempore ſignificare dictum eſt.

¶Preceptum Centeſimum.Quid inter delector ꝛ oblector intereſt.

¶Tu mihi charus es:ego te amo:tu mihi iocundus es:ego te delector. Sed delecto ꝛ oblecto non ſimiliter conſtruuntur.Naꝫ dicimus delectat me hec res:ſed oblector me hac re:delectabat ſocratem vite integritas:pithacus ſeſe virtute ꝛ doctrina oblectabat:ego me oblecto ruri.

¶Delectare ꝛ oblectare ꝟba trāſitiua ſignificāt ex aliq̄ re voluptatē cape. Cōſtructione tñ differūt:nā delecto ſolū regit actm̄:vt tue litere ſummoꝑe me delectāt. Cicero ad Appiū.Si naūt quē mea inſtituta in ꝓuincia nō delectāt. Sed oblecto poſtulat actm̄ cū ablrō ſine ꝓpōne vt oblecto me mirū in modum tuis literis.In voce autē paſſiua vtrumqꝫ verbū iungitꝛ ablrō ſine ꝓpoſitione:vt adoleſcentes delectantur ludo:ſapiētes oblectantꝛ literaꝝ ſtudio .Cicero ad Apium.Multo magis meo facto delector q̄ꝫ tuo. ¶Pithacus duplicato t ſcribitur fuit vnus ex ſeptem grecie ſapientibus patria mytilencus:qui optimis inſtitutis patriam cōſtituit agrumqꝫ ꝛ ciuitatem ab infeſtis hoſtibus ſua virtute tutatus eſt.

¶Preceptum.cj.Fero hāc rē facile modeſte:moderate:equo animo.

¶Fero hanc rem patienter ſeu patienti animo. ſplendidius dicitur: ego hanc rem facile patior ꝛ modeſte fero ꝛ moderate ꝛ equo animo,Contra ſignificantia aduerbia grauiter:acerbe:egre:moleſte:iniquo animo :hec mihi iocunda res eſt :hec res placet mihi:ꝛ que moleſta eſt diſplicet.

¶hāc rē equo aio fero:placido modeſto moderato benigno miti facili leni animo. vel hāc rē placide modeſte moderate ꝛ benigne facile leniter fero idem ſignificant Ouid.Similes aliorum reſpice caſus:mitius iſta feres.Fero hanc rem egro animo acerbo moleſto indigno iniquo graui triſti animo.vel hanc rem moleſte acerbe indigne egre grauiter fero.Theren.Neqꝫ hanc rem egre tulit. i. patienter . Grauius amicorum q̄ꝫ propriam fero aduerſitatem.i.moleſtius.

¶Preceptum.cij.Affero ꝛ dolet mihi.

¶Affero cōmuniſſimū verbū eſt ꝛ quo multis locis vti poſſumus. Secunda fortuna affert mihi voluptatem.i.me delectat:aduerſa fortuna affert mihi dolorem.ideſt dolet mihi.Nā dicimus ꝛ hec res mihi dolet: ꝛ doleo hanc rem. Sed redeo vnde digreſſus ſum:litere tue afferūt mihi admirationē.i.efficiunt vt admirer afferes teſtimoniū.ideſt teſtificaris:ꝛ ita diuerſa eſt ꝛ vaga huius verbi ſignificatio.

¶Afferre eſt aliquā animi affectionē ſiue qualitatē in aliquo efficere :et eleganter dtm̄ cū actō petit.Quinti.li.iij.Afferūt laudē liberi parentibus:vrbes conditorib⁹ leges latorib⁹.artes inuentorib⁹:nec nō inſtituta quoqꝫ authoribus. Sic dicimus. Litere tue attulerūt mihi gaudium.i.litere tue fuerūt mihi gaudio: vel affecerunt me gaudio:vel magnū ex tuis literis cepi gaudiū.hec eī̄ loquendi rationes eedē ſunt virt⁹ ſuis cultorib⁹ affert gloriā ꝛ honorē.Doleo elegāter dtō iūgitꝛ: Theren. Sed hoc mihi dolet nos pene ſero ſciſſe. Etiam actō iungitꝛ:vt doleo pedes vel dolent mihi pedes quod barbare dicitur:pedes faciunt mihi malum.Interdum ablatiuo iungitur.Quin.in.vj.Nemo niſi ſua culpa diu dolet.

¶ Preceptum.ciij. De perinde cum atq; vel ac prepoſita.

¶ Perinde ornatiſſime poſtulat poſt ſe ac vel atq; ⁊ totũ ſimul perinde ac vel atq; habet eandem vim quã tãq;: vt camilus perinde atq; oim ſapientiſſimus: ⁊ cherea perinde ac foret eunuchus. Et de hac re ſatis hec dicta ſint hactenus.

¶ Perinde ſimilitudinis aduerbiũ requirit poſt ſe ac vel q; vel vt pro ſicut vt tuum negocium perinde ac meũ curabo: tu perinde atq; mihi amicus multa in me pſtas beneficia. Aulus gelius perinde vt ipſe prelio verſaretur coram videre ſeſe vociferatus eſt. Proinde autem coniunctio eſt rationalis ſignificans propterea: vt ſingularem in me beniuolentiã tuã declaraſti proinde ſummopere te amo. Camillus nomẽ propriũ ducis romani qui vrbẽ a gallis captam ciuibus reſtituit: et priſtinã libertatem vendicauit. Cherea Therentianus adoleſcens qui in ſcda comedia (cui eunucho nomen eſt) inducitur amore virginis captus ad quam parmenonis conſilio pro eunucho ductus eſt ⁊ voto potitus. Eunuchus caſtratus.

¶ Preceptum.ciiij. De coeo.

¶ Coeo nõ ſolũ abſolutũ eſt: ſed nõnunq; peruenuſte caſum hz actm: coeo ſocietatem tecũ. Et hinc eſt illud Auli gelij in noctibus atticis de pythagora deq; eius cõſorte qđ quiſq; familie pecunieq; habebant mediũ dabãt. ⁊ coibatur ſocietas inſeparabilis. Sed codẽ Cicero pacto eſt aliquando eo verbo vſus.

¶ Coire interdũ ſimul ire ſignificat ſiue cõgregari: vt aues vnũ in locũ coeunt. Interdũ cõcordare: vt inter eos nõ mutua eſt amicitia quoꝝ animi nõ coeunt. Interdũ rẽ habere: inde coitus cõcubitus. Et his modis neutrale. Deinde ſignificat cõponere ⁊ cõſiliare ⁊ tũc tranſitiuũ eſt ⁊ actõ iungit ⁊ paſſiuũ hz in oĩ vt inter hoĩes vna eſſet animoꝝ ꝯiunctio coiret amicitia indiſſolubilis: volo tecũ ſocietatẽ coire. Pythagoras phs qui philoſophi nomen ſibi primus vendicauit patria ſamius: cuius precepta. Ouid. in .xv. methamor. elegantiſſime ſcripſit.

¶ Preceptum.cv. De mille hominũ in ſingulari numero.

¶ Mille hominum ſingulari numero ſignificat mille homines: mille militum interijt hoc eſt mille milites interierunt. mille militum vulneratũ eſt. i. mille vulnerati ſunt milites. Idq; ornatum vſitatumq; eſt.

¶ Mille aliqñ ſubſtãtiuũ eſt ſingularis numeri neutri generis ⁊ indeclinabile: ⁊ mile hominum eſt in vrbe: ſiue vnũ mille hominũ eſt in vrbe. Et in plurali numero habet hec milia horum miliũ: milibus declinabiliter. Et in vtroq; numero requirit genitiuũ pluralem poſt ſe duo milia hominũ ſunt in vrbe ⁊ nõ duo milia homines. Et poſſunt huic nomini milia addi quelibet nomina numeralia vt tria: quatuor: quinq; ⁊ decẽ centũ: mille milia virorũ habitãt in vrbe. Sed a mille adiectiuũ pluralis numeri tñ ⁊ indeclinabile petit nomen ſubſtantiuũ eodem ſibi caſu iungi: mille homines habitant in vrbe: mille vrbes euerſe ſunt: mille oppida diruta ſunt. Et poſſunt huic adiectiuo mille preponi aduerbia numerandi vt bis mille homines. i. duo milia hominũ: ter mille: tria milia: ⁊ ſic deinceps.

¶ Preceptum.cvj. De primus.

¶ Primus ſignificat etiam ordinem quod nomen ſequitur ſecundus tertius et deinceps alia eiuſdem ordinis nomina: tamẽ multoties ſignificat principalem: vt hic eſt noſtre ciuitatis vnus omnium primus; per ſe ſignificat optimum: ſed poſtremũ raro eſt in vſu oratorum.

¶ Prim⁹ nomẽ numerale ordinale eſt qui cetero omnes ordine precedit. Oui. Prima ceres vnco glebã demouit aratro: ſecũdo ꝑ precipuus ⁊ principalis. Verg. Regi

nam thalamo cunctantē ad limina primi penorū expectant. Inde primates vocamus in aliqua re precipuos: vt primates vrbis: primates regni qui ⁊ optimates dicuntur. Tertius primus optimum ſignificat: vt is inter omnes merito primus habendus eſt qui ceteros virtute precellit. Sed hoc tertium rarius eſt.

¶ Preceptum. cvij. De interdico.

¶ Interdico tibi hac re: ⁊ non hanc rem: vt interdico tibi aqua ⁊ igni. Plini. ſecundus in epiſtolis. Carent rege iure quibus ⁊ igni interdictum eſt.

¶ Interdicere eſt prohibere ⁊ regit datiuum ſignificantem eum cui quicꝫ prohibetur ⁊ ablatiuum ſignificātem illud quod prohibetur: vt interdico tibi domo mea ⁊ non domum meam. Uel per verbum impersonale ſic. Tibi interdictum eſt domo mea. Uel per verbum paſſiuum ſic. Domus mea interdicta eſt tibi. Uel tu interdictus eſt domo mea. Sed hoc vltimum rarius eſt.

¶ Preceptum. cviij. Quando nomina ornate ſincopantur.

¶ Nunc vero ad reliqua: neqꝫ eīm inuitus omiſerim ꝙ que nomina ad numerū ſpectant in rerū pluralibus genitiuis ſincopā efficiūt: idqꝫ cū vſitatū eſt tū ad exornādū pertinet orationem: vt mille nūmum potius ꝙ mille nūmorum: mille denariū mille denariū ⁊ tot milia argentum. Et ita de reliquis. Et id in genitiuis omniū nominum ſecunde declinationis frequenter efficiunt.

¶ Sincopa eſt litere vel ſyllabe a media dictione ſublatio: ⁊ latine poteſt cōciſio vocari. Plurimum illa venuſtatis affert orationi ſi commode fiat preſertim cum nimia ſyllabarum in aliqua dictione congeries: aures prolixitate offendit: amouendum aliquid eſt e medio quo gratior breuitate fiat dictio. Quod quidem potiſſimū ſeruant authores in genitiuis pluralibus prime declinationis: vt rex celicolum pro celicolarum: terrigenum pro terrigenarum. Etiā in genitiuis pluralibus ſecunde declinationis aut pecuniam ſignificantibus vt duo millia nummum pro nummorum: aut ſignificantibus numerum: vt turris centum pedum. i. centenorū. Ambitus quadragenum paſſuum. i. quadragenorum.

¶ Preceptum. cix. Citra centenarium et poſt vigenarium minor numerus maiorem eleganter precedit mediante coniunctione.

¶ Sed proſam ſcribentes et ſolutam orationem in nominibus ſolum numerum et menſuram ſignificantibus atqꝫ in numerorum nominibus eam plerumqꝫ ſeruamꝰ conſuetudinem et citra cētenarium numerum ſi quando poſt viginarium numerū duo numeri cōnumerandi ſunt vt eorꝫ minor precedat et maior ſequatur: vt hic eſt vnū ⁊ viginti annos natus: duo et triginta annos viximus: tres ⁊ quadraginta annos nauigaui: quatuor ⁊ quinquaginta annorū cōſumpſi etatem. Sed vltra centenarium ⁊ citra vigenarium tritum ac vulgarem ſeruamus morē ⁊ ſermonē. Qd autem duodeuiginti nōnūꝙ dicimꝰ ⁊ duodetriginta: ita duodeuigeſimo et duodetrigeſimo manifeſtum eſt: ſed nō quidē eſt in frequēti oratorum vſu.

¶ Hec preceptio quatuor regulis facile declarabit. Prima eſt. Ultra decem et citra viginti ſine copula minor numerus maiori p cōpoſitionē preponiẜ: ſi vero copula interceſſerit maior minori preponitur: vt octodecim annos natus ſum vel decem et octo annos natus ſum. Maior autē numerus eſt in ꝓpoſito qui alterū in ſe continet tanꝙ ſuā partem. Minor vero numerus qui ab altero tanꝙ pars continetur. Scda regula eſt. vltra viginti ⁊ citra centū minor numerus maiori ſi mediet copula preponiẜ. ſꝫ maior minoris ſine copula preponēdus eſt. vt viri quatuorviginti an

nos vel dixi viginti quatuor annos. ꝑ tertia regula. vltra centū ꝗꝛtū licet ꝓgrediē-
do: maior numerus minori ⁊ cū copula ⁊ ſine copula preferēdus eſt. vt dixi centū ⁊
viginti annos vel centū viginti annos. Quarta regula. vltra decē octauū quēqꝫ nu
merū elegāter explicamꝰ: ꝑ nomē numeri decē ſequētis ſignificatiuū cū hoc adiūcto
duode cōpoſitū. Silr nonū quēqꝫ vltra decē numerū venuſte exprimimꝰ ꝑ nomē ſe
quētis numeri ſignificatiuū cū vnde cōpoſitū: vt duodeuiginti annos natus ſum. i.
octodecim: quaſi duobus dēptis de viginti. vndeuiginti annos natus. i. nouēdecim
quaſi vno dēpto de viginti. Sic duodetriginta. i. vigintiocto. vndetriginta: viginti
nouē. duodequadraginta: trigintaocto. vndequadraginta trigintanouē. Et he qua
tuor regule in alijs quoqꝫ noibus numerū ordinē ſignificātibꝰ locū habēt vt quar-
to ⁊ vigeſimo vel vigeſimoquarto etatis anno hanc vrbem abſceſſi: centeſimoquin
to vel centeſimo ⁊ quinto etatis anno pater obijt. duodeuigeſimo vel vndeuigeſi-
mo etatis anno te cognoſcere cepi. Sic in alijs numerorum generibus eadem peni-
tus ſeruanda eſt lex.

¶ Preceptum. cx. In dies et in diem.

¶ Quid in dies nōne pulcherrimus ſermo eſt ac ſignificat ꝑ ſingulos dies ⁊ quoti-
die: ſed cū quodā incremēto vt tua in dies accreſcit virtus: in dies hoīs ſapiūt: ſtul-
toꝝ hoīm in dies accreſcit inſantia: ſed cum dr in diem eſt terminus deputatus.

¶ In dies non eſt vna dictio cōpoſita vt pleriqꝫ arbitrantur. ſed due dictiones ſcilꝫ
prepoſitio ⁊ nomen accuſatiui caſus pluralis numeri ſicut in naues. i. per ſingulas
naues. Verg. in. v. eneid. Muneraqꝫ in naues donat. Significat aūt in dies quotidie
ſed rei crementum cum tempore denotat. Et ergo cū dictionibus crementum ſigni-
ficantibus. vt cōparatiuis verbis inchoatiue forme et alijs cōſimilē habētibꝰ ſigni-
ficationem iungitur vt in dies meus in te amor accreſcit. Tua in dies maior euadit
virtus. Sed in diem ſignificat pro vnius diei ſpacio et preſenti tempore futuri tem-
poris rationem nullo pacto habendo. vt aues in diem rapto viuunt. Eandē quoqꝫ
differentiā habēt in horā et in horas hoc em̄ crementū ſignificat. Verg. Gallo cuius
amor tm̄ mihi creſcit in horas. Illud vero ꝓ preſenti tm̄ hora: vt in horam viuo.

¶ Preceptum. cxj. Ut in verbis actionem aut paſſionem ſignificantibus varietati
ſtudendum ſit.

¶ In verbis tā actionē ꝗꝫ paſſionē ſignificantibus conſiderare debemus varias vo
cum inflexiones atqꝫ exitus et modo his mō illis vti ꝓ aurium iudicio: vt fuere ꝓ fue
runt: amarunt pro amauerūt: videre pro viderunt: norim pro nouerim: triūpharat
pro triūphauerat. Et de alijs quoqꝫ eodem modo. Sed ne quid contra grāmatice
artis preceptiones fiat: hac via prouidendum eſt.
¶ In verbis bifariā poſſumꝰ varietati ſtudere. Primo vtēdo conciſis per ſincopam
pſonis loco integrarū. Cū em̄ verba habēt ſui in preterito: in ciꝰ ⁊ tēpoꝝ ab eo forma
torum perſonis pōt fieri ſincopa mō ſolā literā remouēdo: vt petij ꝑ petiui: petijſſe
pro petiuiſſe modo ſyllabam remouendo: vt optarā ꝑ optauerā: optarim pro opta
uerim. Poete tn̄ in alijs quoqꝫ verbis quoꝝ ꝑterea in ui nō exeūt interdū faciūt ſin
copam. vt apud Theren. intellexti pro intellexiſti ſepenumero eſt inuenire. vt apud
Verg. Acceſtis pro acceſſiſtis. j. enei. cum ait. Vos ⁊ ſcilleā rabiē: penituſqꝫ ſonātes.
Acceſtis ſcopulos. Secundo contingit verbi varietas vbi due ſunt vocales eiuſdem
perſone vna in conſonantē altera in vocalē deſinēs: tūc em̄ elegāter vtimur vna al-
terius loco ſi modo opportune hoc fiat. vt potuere pro potuerunt. Cura ne hoc be-
neficio indignus videare pro videaris. Nam in ſecunda perſona ſingulari verba
paſſiua habent duplicem vocem in temporibus a preſenti formatis qđ tum carmi-
ni tum orationi ſolute non modicam affert venuſtatem.

¶ Preceptum. cxij. De quin.

¶Quin particula quō increpet vel exhortet̃ quō itē cōfirmet ⁊ quō īterroget id:ſatis exploratū eſt.Sed nos ea pulchritudine vtimur cū dicim⁹ nō poſſum q̄n geſtiam nō poſſum quin doleā:nō poſſum q̄n admirer.Significat em̄ fere me;nō poſſum continere qđ non doleam. Et etiam de ceteris conſimiliter.

¶Hec dictio quin aliq̄n increpat cū aſpera interrogatione:⁊ ſic verbum indicatiuū requirit.Therē.Quid ſtas lapis quin accipis .i.cur non.Aliq̄n interrogat ſine increpatione:vt quin ſtudes quin ad me venis.i.cur nō.Aliq̄n exhortat̃. Theren. Quin tu vno verbo dic q̄d eſt q̄d me velis.Aliq̄n cōfirmat ⁊ ſignificat q̄netiā.Uerg. Quin aſpera iuno:q̄ mare nūc terraſq₃ metu celumq₃ fatigat. Cōſilia in melius referet. Aliq̄n ſignificat ꝙ preſertim negatione precedente vt nō dubiū eſt quin Cicero ſit olim orator clariſſimus.Deniq₃ quin ſignificat q̄ nō vel ꝙ nō:vt nullus eſt quin te amet.i.qui non te amet.Nunq̄ ad te venio quin diſcedā ſapientior.i.ꝙ nō diſcedā ſapientior.Ex quibus exēplis plane conſtat ꝙ hoc poſtremo modo debet quin ante ſe habere dictionē negatiuā et poſt ſe verbū optatiui modi.Sic etiā elegāter poſtponitur huic verbo poſſum negatione precedente vt qđ vulgariter dicūt pleriq₃ nō poſſum me tenere de plorando.ſic venuſtius dicetur.non poſſum quin plorem.non poſſum quin gaudeam.Uel adiuncto hoc verbo contineo nes.ere.ſic nō poſſum me cōtinere quin plorem.vel nō poſſum continere lachrymas.non poſſum me a lachrymis continere ſiue temperare.Uergil. Quis talia fando temperet a lachrymis.Deniq₃ non poſſum tenere lachrymas idem ſignificat.Ouid.in.ij. metamorphoſeos. Uix q₃ tenet lachrymas quia nil lachrymabile cernit.

¶Preceptū.cxiij.De locus eſt.vel multū vel nihil loci eſt huic rei.

¶Quid illud nōne:preclarū eſt vſu:locus eſt huic rei:multū loci eſt gaudio:plurimū loci eſt tranquillitati.Et therentianus dauus. Nihil loci eſt ſegnicie. ſignant enim hec omnia predicta oportere nos letari vel tranquillos eſſe vel voluptatibus affici vel non negligentes ac ſenes.Et ſic in alijs huiuſmodi.

¶Locus duo potiſſimum habet ſignificata orationem latinam multum exornantia.primo opportunitatem ſignificat,Uerg.Et iſtam oro(ſi quos adhuc precibus locus)exue mentem hoc pacto ordinatur eleganter in genitiuo cum iſtis dictionibus nihil plurimum multum et conſimilibus ſequente verbo ſubſtātiuo cū datiuo.Theren:nihil eſt loci preci relictum.Quod ergo ſine ornatu dicitur non oportet hic dolere elegantius dictum fuerit nihil loci eſt dolori.Nōnunq̄ in eodem ſignificato cum genitiuo gerundij ponitur.Theren.in andria.Item et multa alia que nunc non eſt narrandi locus.Secundo ſignificat vicem ſiue vicariam pro altero eſtimationem. vt te patris loco ſemper colui.i.pro patre et tanta veneratione quāta patrē.Theren.Sic te in fratris germani ſemper dilexi loco.Sic recte dixerimus hoc mihi voluptatis loco eſt qđ ſignificat hoc eſt mihi iucūdū et delectabile.Literas tuas magni muneris loco expecto:hoc eſt pro magno munere.Sed priori tm̄ in litera.

¶Preceptū.cxiiij.De magnopere ⁊ ſimilibus.

¶Nōnunq̄ vero duo noia ſiue prepōne addita ſiue nō:aduerbij vim retinēt:vt magnopere pro valde:maximopere pro plurimū.maiorem in modū pro maxime.

¶Duo noia vnū adiectiuū alterū ſubſtantiuū aliq̄n in vnā dictionē coeūt et fiunt aduerbia.Idq₃ bifariam euenit.Primo ſine prepōne vt ſummopere te diligo.i.maxime.pleriq₃ virtutē magnopere extollunt:nō tn̄ eā ſequunt̃.Tātopere.i.tm̄.Therē. Ah ne ſeui tātopere.Scđo prepōne intercedente.vt mirū in modū te amo.i.mirifice hac de re maiorem in modū admiror.Sic admodū pro valde poſitiuo iungitur. vt Cicero inſignis admodum orator clarus admodum vir ſupra modum.i.preter modum ſiue plurimum:vt ſupramodum literis tuis gauiſus ſum. Propemodū ſignificat quaſi pene ferme.Theren. Propemodum tibi habeo fidem.

¶ Preceptum.cxv.De imprimis et similibus.

¶ Sed ablatiui caſus ſiue cõmercio prepoſitionis ſiue ſine vim habent aduerbij:vt imprimis ſignificat eñ precipue ac preſertim ⁊ id(vt grammatici dicunt)aduerbiũ ipſum(ſi ita appellandum eſt)perornate noibus iungitur vt imprimis ſapiẽs imprimis eruditus.Sed ne propoſito digrediar paucis interdum paucũ pro paucum:⁊ multis pro multum:verum hec alio loco oportunius.

¶ Imprimis ex prepoſitione in ablatiuo plurali compoſitum aduerbium eſt poſitiuis adiungendum et ſignificat potiſſimum ſiue precipue.Debet autem reſolui per prepoſitionem inter accuſatiuum pluralem huius ſuperlatiui primus a.um.talis quidẽ generis quale exigit oratio.vt Cicero imprimis eſt doctus.i. inter primos. Lucretia imprimis fuit pudica.i.inter primas.id imprimis eſt honeſtum.i.iter prima.Eodem quoq; modo ablatiui plurales adiectiui ſepe tranſeunt in vim aduerbiorum.Uergil.Atq; hinc reſponſum paucis ita reddit heros.Item expediam paucis a te tua fata docebo. Non multis tecum agam.i.non multum breuibus hanc rem perſtringam.i.breuiter.

¶ Preceptũ.cxvj.De gerit cũ noie magiſtratus ſiue imperij.

¶ Ille etiam modus optimus eſt:vt ſi quis dicturus ſit quẽpiam hoiem aliquẽ habere magiſtratũ vel honorem ſiue imperiũ:vt in noie honoris eiuſmodi ⁊ gero geris verbo conſtituat pulcherrimã orationẽ hoc pacto.Hic eſt rome conſul:rome conſulem gerit.ita conſimiliter imperatorem gerit:principem gerit:pretorẽ gerit.⁊ alia conſimiliter.Ad hos eñ viros rerum cura et adminiſtratio pertinet.

¶ Gero cum ſignificat habere:eleganter actm̃ hꝫ ſignificantem dignitatem vel officium aliquando quidem concretum ⁊ aliquando abſtractum.Concretum vt hic gerit conſulem:imperatorem:cenſorem:pretorẽ:queſtorẽ:tribunũ:principẽ.Abſtractũ vt hic gerit in vrbe magiſtratũ:cõſulatũ: imperiũ.cenſurã:preturaꝫ:q̃ſturã:tribunatum:principatũ.i.fungitur officio conſulis imperatoris ⁊c.horum autem officioruꝫ nomina alio loco declaranda ſunt.

¶ Preceptũ.cxvij.De interlegendum ⁊ conſimilibus.

¶ Uſitata ⁊ perpulchra eſt ſermonis oratio vt gerundiorꝫ actis prepoſita inter ſignificet tp̃s imperfectũ indicatiui vel ſubiunctiui modi vel alterius ⁊ dũ particulã vt interambulandũ hoſtes offendi hoc eſt dum ambularem:inter legendũ videbas hoc eſt dum legeres.Et ſic pro varietate perſonarũ ita explicandũ eſt vti modo explicauimus.Sic ſeruius in buccolicis ꝟgilij interagendũ.i.dũ agis honeſta locutio ſic dicamus intercenãdum hoc ſum locutus.i.dũ cenarẽ hoc ſum locutus.

¶ Cũ ꝟbũ p̃teriti ip̃fecti tp̄is indicatiui vel ꝯiũctiui modi adiũgit̃ aduerbio tp̄is dũ cũ:qñ:elegãtius ꝟbũ mutat̃ in gerũdiũ acti caſus prepoſita prepõne inter. Qđ q̃dẽ gerundiũ explicari dꝫ per verbũ talis p̃ſone et tp̄is:quale ſnĩa req̃rit vt multa inter legendum annotatu digna mihi occurrunt.i.dũ legerẽ.interambulandũ de te cogitare cepi.i.dũ ambularem.Quid intereundũ obſecro inueniſti.i.dũ ires.

¶ Preceptũ.cxviij.De in pro erga ⁊ contra.

¶ In pro erga ⁊ contra pulcherrima eſt actõ prepoſita vt meus in te animus:mea in te beniuolentia.vbi eñ ſignificat erga.Iuuenalis inuehitur in domicianũ. Cicero habuit orationem in catilinam.ibi enim contra ſignificat.

¶In pro erga ornatã reddit orationem. Cice. vt tua ſumma in me beniuolẽtia que mihi iam a pueritia cognita eſt. Itidẽ pro contra vt magnum in romanos bellum geſſere carthaginenſes. Deniq; ſignificat ꝑ et accuſatiuo quoq; iungitur vt in amoris noſtri declarationẽ hec munera ad te miſſa volui. ¶Domicianus filius veſpaſiani et frater titi immatura morte ſublato ſucceſſit in regno ſed moribus longe ab eo diſſentiens: vt late tractat Suetonius. ¶Catilina romanis ciuis flagitioſiſſim⁹ de quo late Salluſtius ſcribit.

¶Preceptum.cxix. De apprime.

¶Apprime pro valde recte apponitur noibus queadmodũ de imprimis ſuperius dictũ eſt: vt verg. apprime nobilis: res apprime vtilis. Et ita de aliis ſimilibus.

¶Apprime quãtitatis aduerbiũ ſicut valde: tribus longis conſtat ſyllabis: qđ ad ſuſtolendum eoꝝ errorem dictum eſt qui penultimam pronunciatione corripiunt. Significat autem valde et poſitiuis iungitur. Theren. Nãq; id arbitror apprime in vita eſſe vtile ne quid nimis. Uirtus homini apprime eſt neceſſaria. Uerg. autem vt hanc dictionem carmini aptaret. dixit apprima nominaliter vltima corripitur. cum in ſecundo georgicorum inquit. Flos apprima tenax vbi (teſte Seruio) apprima pro apprime poſuit.

¶Preceptũ.cxx. Ut res apte coniungitur adiectiuis poſſeſſiuis.

¶Res nomẽ latum diffuſumq; eſt ſed eo pulcherrime vtimur cũ adiectiuis poſſeſſiuis noibus ⁊ preſertim hmõi: vt cũ dicitur res bellica res domeſtica res publica res familiaris res militaris. Et ſic de ſimilibus pariter.

¶Res interdũ negociũ ſignificat. vt tuã rem eque atq; meã curabo. Horatius. Tũc tua res agitur paries cũ proximus ardet. In hoc ſignificato eleganter nominibus adiectiuis adiungitur. Theren. Adoleſcentulo adhorrenti ab re vxoria. Sic recte diximus. Hic in re ciuili iam diutius verſatus eſt. In re ſcholaſtica morũ probitas et animi modeſtia mirũ in modũ cõmendantur. Preter literã interdum res ſignificat diuitias. Theren. Cuius frater aliquãtulũ eſt ad rẽ auidior. Nonnunq; imperiũ. Uergi. Poſtq; res aſie priamiq; euertere gẽtem: hinc rerum potiri dicitur qui ſummam imperii conſecutus eſt. Deniq; vtilitatem ſignificat. Therentius. Si in re eſt vtriq; vt fiant. Unde hoc e re tua factũ eſt. i. pro tua vtilitate. Alias eiuſdem nominis acceptiones ex aliis abunde eſt inuenire.

¶Preceptum.cxxi. De preſtolor.

¶Ut aliqua veluti ſignanda inſtituã preſtolor verbũ plerumq; poete actõ iungũt. Cicero connectit datiuo. vt quem preſtolaris preſtolor ioanni.

¶Preſtolari verbum deponens: expectare ſignificat ⁊ actõ iungitur apud poetas. Therẽ. Quẽ preſtolaris parmeno. Apud oratores vero datiuo vt preſtolor tabellario. Cuius ex Cicerone plurima facile exempla occurrunt.

¶Preceptum.cxxii. Aſſentior aſſentio: impertior impertio.

¶Multa ſunt verba quibus per eandẽ ſignificãtiã ⁊ paſſiua vtimur voce ⁊ actiua (Et vt omitto pene innumerabilia) Cice. frequenter in his duobus mõ actiuam modo paſſiuã vocem vſurpat aſſentior ⁊ aſſentio vbiq; eadẽ cõſtructionis forma et impertior ⁊ impertio. In ceteris autem fit multo rarius.

¶Uox actiua q̃ in o deſinit quãcũq; ſignificationẽ habeat. Uox paſſiua que deſinit in or cuiuſcũq; ſignificationis fuerit. Cõplectit ergo vox actiua in ea q̃ autor vtriuſ acceptationem vocem actiuã ⁊ neutralem ſm Donatum. Et vox paſſiua hoc in loco ſuo ambitu ꝯtinet vocẽ paſſiuã deponẽtalẽ ⁊ cõem ſm Donati diffinitionẽ. ita q; aſſentire verbum neutrũ ſm vocẽ vel aſſentiri deponens vbiq; tñ neutrũ ſm ſignis-

ficationē ⁊ aſſenſum prebere ⁊ dtō iungit. Uerg. in. ij. enei. Aſſe fere oēs ⁊ ſibi quiſq̄ timebat haud facile ſibi aſſentior impertior. Pro in voce actiua vel impertior voce deponētali vbiq̄ ſignificatiōis trāſitiue eſt dare ſiue diſtribuere ⁊ iungunt dtō cū actō vel actō cū abltō: vt pater impertiuit mihi multa bona vel ipertiuit me multis bonis vel impertit⁹ eſt mihi multa bona vel impertitus eſt me multis bonis. The. in eunu. Sūma ſalute ſuū parmenonē impertit gnato. Dicimus eī impertior in ſignificatione paſſiua qd huic verbo impertio tis. rūdet vt bona mihi ſunt a patre impertita. Patior verbū ſimplex idez ſignificat. ſ. in partes diuidere vt pater mihi partitus eſt ſua vel in me partitus eſt ſua bona. Uer. Et ſocios partit in oēs. Diſpertio tis. vel diſpertior tris. alterū ꝯpoſitū ſignificat diuerſis diſtribuere vt ſumma bonitas hoib⁹ ſua bona diſpertit vl' diſpertit. Sic pleraq̄ vba eādē conſtructionē ⁊ ſignificationē ſub diuerſis hn̄t vocib⁹: vt puerto or. Uer. volucreq̄ fuga p̄ uertit hebrū: reuerto or. vocifero or. Mātua. Uociferāt altū lateq̄ incēdia iactāt. Sic pplo as. pplor aris. Uer. Uenim⁹ aut lybicos ferro pplare penatce. Comito as. comitor aris. Oui. Ac nr̄os comitare gradus ſimul ardua mōtis. Medico as. medicor aris. Uer. Semina vidi eqdē multos mēdicare ſerētes ⁊ ſilia.

¶ Preceptum. cxxiij. Uſu uenit.

¶ Uſuuenit ornatiſſime pro contigit ponitur.

¶ Uſuuenire elegāter cū dtō ponit p̄ euenire ꝯtingere accidere. Sepenumero vſuuenire ſolet vt in autorē ſcelera redeāt ſua. Interdū vſuuenit q̄ boni aduerſam et mali pſperā habeāt fortunā.

¶ Preceptū. cxxiiij. Uſurpatio ⁊ vſurpare.

¶ Uſurpatio vſurpare nō ita intelligi dn̄t ⁊ ſicut iuriſcōſulti vtunt: ſed vſurpationē oratores frequentē vſum nomināt: vt vſurpare in frequēti vſu habere.

¶ Iuriſcōſulti dicūt vſurpare eſſe rem alienā vt ſuā detinere ac in ſuū vſum applicare: hec tn̄ ſignificatio apud oratores nō eſt vſitata: apud q̄s vſurpare ſignificat frequēter vti. vt cice. hoc loquēdi genus ſepius vſurpat. In voce paſſiua ſic. Que a p batis autorib⁹ vſurpata ſunt vocabula: ⁊ nos q̄z vſurpare debemus. Uñ vſurpatio frequens vſus vt crebra eſt apud Ciceronē huius verbi vſurpatio.

¶ Preceptum. cxxv. Deficit cum accuſatiuo.

¶ Hec res me deficit. i. de eſt mihi hec res vt deficit me dies vita q̄ primum mortales deficit. Sed deficio hac re magis poetarum eſt.

¶ Deficere deeſſe ſignificat ⁊ aliqñ dtm̄ hz qd rari⁹ eſt: vt deficiunt mihi vires pro tāto onere ſubeundo. Interdum actm̄: vt deficit me anim⁹. Añ me dies deficiet q̄ oia dixero ⁊ hoc ornatiſſimū eſt. interdū hz abltm̄: vt deficio virib⁹ in voce paſſiua deficior. i. deferor relinquo nōnunq̄ inuenit. Ouid. Deficior prudens artis ab arte mea. Nā deficior actō iūctū relinq̄re ⁊ deſerere poti⁹ q̄ deeſſe ſignificat q̄re actiuā tm̄ ſignificationē retinet inde participium defectus a. um. paſſiue quidē vocis ſed actiue ſignificationis. Nēpe ſignificat fractum debilitatum ⁊ qd propemodū deficit. Ouid. Que vires defecto reddat amori. ⁊ abltō iungitur: vt ſum defect⁹ labore. Atnomē verbale defectus us. ui. carentiā ⁊ abſentiā ſignificat: vt defectu naute nauis facit nau[illegible]gīū. i. q2 nauta non eſt preſens.

¶ Preceptū. cxxvj. Omnis pro omnes.

¶ Nunc autē ne ea que perutilia ſunt ⁊ ornātiſſima omittam⁹ intelligendū eſt q̄ que nomina tertie declinationis tam ntm̄ q̄ gtm̄ ſingularē habent ſimiles preſertim ſi genitiuus pluralis in um exiuerit: eorū frequenter accuſatiuus pluralis in is terminari ſolet raro in es: vt omnis pro oēs: mortalis pro mortales: manis pro manes. ¶ Similiter (vt ipſe quoq̄ teſtatur Priſcianus) in es ⁊ in is terminata repe

riuntur fortis ⁊ fortes:partis ⁊ partes:pontis ⁊ pontes. In reliquis rarius id fit: que eſt poetarum venia.

¶ Noīa tertie decli. nō creſcētia in gtō ſingulari ⁊ hñtia ium in gtō plī hñt in actō plīs is lōgā pro es. Qđ in adiectiuis ſepius vſuuenire ſolet. De carētibus ſingulari nūero idē ſubit iudiciū ſicut de hñtib⁹: vt tris ꝑ tres. Uer. i. iij. eñ. Tris adeo incertos ceca caligine ſoles. Idē in. j. Crudelis aras traiectaq́ꝫ pectore ferro. Etiam nomina terminata in ns ⁊ rs: q̄uis gtīm ſingularē habeāt precedentē ntīm in ſyllabis inueniunť hīc is pro es in actō plī dūmodo habeāt ideo i gtō plī: vt preclaras artis edoct⁹ eſt: pro artes: fontes: ſapiētis ꝑ ſapiētes: hoc tamē poſterius poetaꝝ licētia potius q̄ꝫ regula ⁊ lege cōceſſum eſt. Nec extēditur hoc preceptū ad ntīm et vtīm pluralē q̄uis pleriq́ꝫ crediderunt cōmunem tribus pluralis numeri caſibus hanc legem eſſe. Obſtat eīm doctiſſimorum id non vſurpantium authoritas.

¶ Preceptum. cxxvij. Propediē: q̄ꝫprimū: ſcito: confeſtim: ⁊ poſtridie.

¶ Quedā aduerbia ſunt q̄ in epiſtolis maxime cōgruunt: ſicut ꝓpediē: q̄ꝫprimum cito: cōfeſtim ⁊ poſtridie: qđ multi ignari literarū ⁊ grāmatice artis expertes exponunt poſt tres dies. Sed tu (ne eodem dicaris errore) crede poſtridie ſignificare poſtero. Et eo pacto Marcus Cicero accepit: ⁊ alij eruditiſſimi viri

¶ Propediē ſignificat tēpus ſtatim futurū: quod vulgariter dicunt quidā in breui vt nuncius propediē venturus eſt: q̄ꝫ primum ſignificat continuo. Cicero ad marcellū. Cura igiť vt q̄ꝫprimū venies: venies eīm mihi crede expectat⁹. Ut cū primum due ſunt dictiōes ſicut quādo primū. i. poſtq̄ꝫ: poſteaq̄ꝫ: ſimul: acſimul: atq́ꝫ ſimul: vt duo verba poſtulāt: q̄ꝫprimū vnum tantum: vt cū primum ociū natus fuero: literas at te dabo. Pleriq́ꝫ tamen errore ducti ⁊ nihil intereſſe credentes hoc pro illo vtuntur: ⁊ dicunt q̄ꝫprimū ocium nactus fuero. vbi rectius cum primum dicerent. Cito: celeriter: confeſtim: protinus: illico: continuo: eueſtigio. ¶ Poſtridie ſignificat poſteriori die ſicut pridie priori die: ⁊ ordinantur primo cum genitiuo; vt pridie illius diei quo ad te veni morbo captus ſum, Poſtridie kalēdarū martij receſſi Cū actō vt pridie kalendas ianuarij ad te veniam: ⁊ poſtridie nonas ianuarij recedā. Interdum habent poſt ſe aduerbium q̄ꝫ: vt pridie q̄ꝫ receſſi te allocut⁹ ſum: poſtridie q̄ꝫ vrbem intraui te ſalutaui. Aliquando ſine caſu ⁊ aduerbio vt has ad te literas kalendas ianuarij dedi; tuas autem pridie accepi; Theren. in andria. Uenit Chremes poſtridie ad me,

¶ Preceptum, cxxviij, Primum; deinde: preterea; ad hoc poſtremum.

¶ At ſi quis multa referre velit pro prima reponat primum vel primo: vtrumq́ꝫ ei in vſu eſt: pro ſecunda deinde: vel ſecundo loco: pro tertia preterea vel tertio loco pro quarta (qđ perraro accidit) ad hoc vel preterea: vel quarto loco in calce poſtremo vel poſtremum vel demum. Sit igitur huiuſcemodi exemplum. Tria ſunt que mihi magnam afferant voluptatem primum enim ꝙ optimum amicum nactus ſum deinde autem ꝙ ſingularem tuam erga me ſepe teſtificaueris beniuolentiam poſtremum vero ꝙ te incolumen intellexi.

¶ Qñ in aliqua oratione multa occurrūt quodā ordine referēda vt multe cauſe ad vnā rem afferēde aut aliquid in partes digerendū; debet prime parti preponi hoc aduerbiū ordinis primum vel primo. Siquidem aduerbia ordinis a noibus ordinalibus numerū ſignificātib⁹ formata in um vel in o terminanť: vt ſcđm vel ſcđo: tertiū vel tertio: quartū vel quarto. Añ ſcđam partē ſcđm vel ſcđo loco. Añ tertiā partē preterea vel tertio loco. Ante quartā ſi vltima nō fuerit; ad hoc ſiue ad hec (qđ aduerbiū eſt ordinis ſignificās inſup vel ꝑterea) vel quarto loco. Añ vltimā ptē poſtremū: vel poſtremo; demū deniq́ꝫ nouiſſime vt multa ſunt q̄ animū meū ad te

amandū vehementer impellunt. pꝛimum em̄ ꝙ virtutem ſtudioſe colas. deinde ꝙ acri polleas ingenio: ꝑterea ꝙ lrarū es ſtudioſiſſim⁹. ad hoc ꝙ ſingulari me amoꝛe pꝛoſequeris. poſtremū ꝙ tuum in amoꝛem multis beneficijs clariſſime teſtificaris oſtendiſq;. Ibi quinq; ad eandem rem adducte cauſe hoc pacto per oꝛdinem ſunt conſtituende.

¶ Preceptū. cxxix. de oꝛdine harum coniunctionum enim: autē: vero.

¶ Quo iure id quoq; aduertēdū eſt ꝙ tres inuenim⁹ cōiūctiones recto atq; vſitato oꝛdine: q̄ ſunt em̄ autem ⁊ vero. Sed tuipſe hec oia ac multo plura facile cognoueris. Ciceronis ſcripta ⁊ impꝛimis epiſtolas lectitabis.

¶ Enim coniunctio rōnalis eſt nō in pꝛincipio ſed medio collocanda: vt merito te amo ſepi⁹ em̄ de me bn̄merit⁹ es. Iſte ꝟo cōiūctiones rōnales: nā q: qm̄: qn̄: qn̄qui dē: quippe nēpe. ſemꝑ ꝑponunꝭ: nāq; ſiq̄dē interdū ꝑponunꝭ: interdum vero interponūtur: vt nō mireris obſecro ꝙ tātopere ex te literas petam. ea nāq; eſt amicoꝝ cōſuetudo. He due cōiunctiones vero ⁊ aūt: ſignificantes idē ꝙ ſʒ nūq̄ ꝑponuntur ſed ſemper interponūtur differēter tn̄ q: aūt negationi poſtponitur vero pꝛeponiꝭ vt ioannes ſtudioſus es. nō aūt ingenioſus vel ſtudioſus eſt: ingenioſus vero nō. Preterea dicimus em̄uero. tumuero: atuero: ſaneuero: itauero: iāuero; non tamen dicimus em̄ aūt: tumautem: atautem: ſaneautē: ⁊ ſic de alijs. Uerū coniunctio aduerſatiua in pꝛincipio oꝛationis ponitur. vt te huc venturum arbitrabar verū mea opinione deceptus rem aliter eueniſſe cognoui.

¶ Preceptum. cxxx. Memoꝛie pꝛoditum eſt.

¶ Memoꝛie pꝛoditū ſigt ſcriptū. eſt multa em̄ talia oꝛnatiſſime vſurpantur varijs cum ſignificantijs. vt memoꝛie tradere: mādare ſcriptis: mādare literaꝝ monumētis: quoꝝ ferme oim eadē via eſt ſed mandare memoꝛie: aliud ſibi videtur.

¶ Memoꝛie ꝓdere vel tradere: eſt ſcriptū relinq̄re: vn̄ res memoꝛie ꝓdita vel tradita dr̄ q̄ id ſcriptis redacta eſt: vt memoꝛie ꝓditū eſt romanos cū bello tum ꝟtute ceteris ꝑſtitiſſe. Memoꝛie traditū accepimus romanos a troianis oꝛtum duxiſſe.

¶ Mādare literis vel lrarū monumētis idē ſignificat: vt egregia illuſtrium viroꝝ facta lris mādata ſunt. vel pꝛeclara nobilium viroꝛum facinoꝛa literarū monumentis tradita mandataq; ſunt. Memoꝛie mandare eſt animo reponere ſiue memoꝛi mente contendere. Et quod pleriq; inepte dicūt retinere: vt quecunq; didiceris memoꝛie manda. i. aio fige. vel menti tenacius hereant. Nihil te ſcire exiſtima niſi qđ memoꝛie mandatum fuerit: ⁊ ſic de conſimilibus.

¶ Preceptum. cxxxj. Fallit me hec res.

¶ Fallo verbum tritum eſt apud Ciceronem. Fallit me hec res: dicimus: fallit te ſpes quod eſt fruſtratur ⁊ decipit.

¶ Fallo ꝓ decipe ⁊ fruſtrari ntm̄ exigit ſignificātē illū qđ aliquē fraudat. ⁊ actm̄ ſignificātē ꝑſonā que fraudaꝭ vt hec me fefellit opinio. Uerg. Nec me mea cura fefellit. In voce paſſiua petit ablm̄ ſine pꝛepoſitione: vt falſus ſum mea ſpe. Sabinus Falliꝭ augurio ſpes bona ſepe ſuo. Ille ſua opinione falſus eſt. i. fraudatus.

¶ Preceptum. cxxxij. Miſſum facere.

¶ Miſſum facere. i. dimittere venuſtum ⁊ oꝛnatum eſt. Nam miſſam hanc rem facio ſignificat dimitto illam rem.

¶ Facio verbū oꝛnate poniꝭ cum hoc actō participali miſſum in quolibet genere. ⁊ vtrolibet nūero ꝓ varietate ſubſtātiui additi: vt te miſſum facio. i. dimitto. The. Nos miſſos face ꝓ fac. Antiquū em̄ eſt imperatiuum et obſoletum huius ꝟbi facio quo tn̄ Ouidi⁹ vſus eſt in ſecūda epiſtola. Philli face expectes demophonta tuū. Idē in epl'a laodomie ad pꝛotheſilaum. Et dices referas arma face iſta ioui...

ratio carminis non admittit fac monoſyllabum ⁊ longum. Sed hec miſſa faciam⁹ alia non minus vtilia dicturi.

¶ Preceptum.cxxiij. De ne quidem.

¶ Ad hoc ⁊ in eadem oratione due he particule ne ⁊ quidem pulcherrime ſunt ſi q̄s fuerit illis recte vſus. Nam cū ponuntur ſemper aut aliquid didicitum eſt: aut mēte concipitur vt ne audiui quidem. Significant enim exēpli cauſa: non ſolum nō vidi ſed neq̄ etiam audiui. Itē aliud exēplum. Phie ſtudia democritus non ſolum non intermittit: ſed nec remittit quidem. Remittere namq̄ philoſophiam eſt remiſſus philoſophari.

¶ Nec pro non eleganter h3 poſt ſe hanc dictionē quidē aliquo tñ interpoſito. Tot ⁊ tantis virtutibus ornatus eſt Cicero vt ne vna quidem ei deeſſe videatur. Adeo firma erit tui apud me beneficij memoria vt ne vlla quidem obliuiōe aboleri poſſit vnq̄. Ubi autem in prima orationis parte he particule ponuntur: aliquid interdum ſubauditur ⁊ ſubiicetur intelligendum: vt ne vllas quidem grās egit. i. non modo gratias nō habuit ſed neq̄ vllas egit. Frequentius tamē in ſecunda parte ſnie locatur ad rem minorem precedente nō modo cum negatione ad rem maiorē: vt hic nō modo mihi nō eſt iocundus: ſed ne gratus quidem. Et ſummatim vbi in oratione latina ponitur negatio eius loco fereſemp poni pōt ne quidem. Quin. i primo. Gaudeamus ſi quid licentius dixerint verba ne alexandrinis quidē pmittenda delitijs riſu ⁊ oſculo excipimus. Democritus philoſophus ex abdera vrbe thracie oriundus ⁊ hinc abderites vocatus eſt. de quo vide diogenē laertium. ¶ Intermittere relaxare interrūpere vt cum quis cepto deſiſtit rurſus operaturus: ille intermittit opus: ſic intermittere ſtudium eſt illud interrumpere. Remittere vero ſtudium eſt ipſum diminuere ⁊ minus diligenter q̄ ante illud exercere: vt remiſſior eſt ioanni literarū cura q̄ ante fuerat.

¶ Preceptum.cxxiiij. De ordine plurium ſine coniunctione.

¶ Sed ea q̄3 adhibenda diligētia eſt q̄ ſi quādo plura ponimus preſertī ſine copulatiua qui articulus eſt ⁊ ſi idem videantur ſignificare quod vehementius ſonat collocetur in calce. vt tua virtus laudata probanda eſt. Nam probāda eſt magis: qđ fit animi iudicio. Magiſtratus diligere amare colere debemus. Probatiſſimos viros omnes homines verentur: obſeruant: admirantur. Que turpia obſcena: tetra: feda ſunt: ea fugere ⁊ aſpernari debemus. Uirtutis officium ſumma laus eſt. Nam officium habet acceſſionē actiōis. Sed in his quoq̄ ordo quidā ſpectādus eſt q̄ ſi tria quorum duo partē aliquā ſignificēt tertiū fit cōmunius. id profecto plerūq̄ d3 in fine collocari: niſi ſe habuerit quodā generis modo: tunc enim econtrario fit qđ nūc liq̄do ac pſpicuo patefaciā exemplis a c prioriſq̄ quidem exemplum eſt. Omnis i adipiſcēda virtute: cura: opera: diligentia ponenda eſt. Eſt enim cura conſilium animi: opera corporis: diligētia vtrūq̄ cōplectit. Itē in republica plurimū induſtrie: laboris: tpis ponēdum eſt. Amicos conſilio: virtutibus opera adiuuare debemus. Alterius nota exēpla ſunt. Nō ſunt p ſe res cōmode expetēde: diuitie: honores: voluptates. Cōmodū em gn̄is locū detinet cui⁹ ſpēs ſunt multe: puta q̄s mō numerauim⁹. Atq̄ itē aīalia queq̄ hoīes: leones: equi: bonū vident appetere. S3 vt cunq̄ res ſe habeat ſi multa ſunt qđ pluris eſt debet poni in fine. Iam ad alia procedamus.

¶ Hec regula in tres ptes diuidit. Prima eſt qn̄ multe ponuntur dictiones ſine co

pula intermedia idē ſignificātes.vna tñ mai⁹ ⁊ altera min⁹.ĝcꝙ importet tūc que minus ſignificat primo poni:⁊ q̄ vehemēti⁹ in fine locari dʒ vt fiat gradatim a mino ri ad maius ꝑgreſſio.¶Therē.Adeo ne me ignauū:adeo ingratū aut inhumanū pu tes:vt neꝙ me conſuetudo neꝙ amor pudor commoueat.Idē in eunucho.Pergis ſcelesta mecum:perplexe loqui.Quid ais ſacrilega?Quid ais venefica?Omnes tibi opes:operam:ſtudium:animum.⁊ deniꝙ meipſum tibi deuoueo.

¶Laudare eſt ore ⁊ voce aliquē cōmendare.probare eſt alicuius virtutē animo ap probare:hoc ergo maius eſt illud minus:quēadmodū vocis indiciū animi iudicio eſt efficacius.Similiter diligere eſt mediocriter amare vehemēter:colere cū venera tione:poſtremū ergo maximū eſt.Uereri:eſt cū reuerētia timere:obſeruare eſt vene rari:⁊ honore quē amam⁹ ꝓſequi.Admirari eſt ob virtutis magnitudinē admira tione capi:quare poſtremū vehemētiſſimū eſt.Turpia:inhoneſta que virū ſtudio ſum minime decēt.Obſcena:laſciuis ſcurrilia:⁊ ꝑter honeſtatē ſordide ac petulāter dicta aut facta.Tetra:horrēda:nefanda infanda.Feda:que adeo execrāda ſunt:vt narrata audientiū aures offendāt:quare hoc vltimū maximū eſt.¶Uirtus eſt ani me habitus ipſam perficiens atꝙ opus eius bonū reddens.Officiū vt virtute ꝓce dens operatio.⁊ hoc quidē maius eſt quandoquidē laus omnis ab ipſa actione ſur git.non enim ob habitus tm̄ cōmendamur:ſed ob bonas que ex illis naſcuntur ope rationes.Adde officiū finē eſſe virtutis:qꝛ ob offm̄ exercendū ordinatur:finis autē preſtantior eſt his que ſunt ad finē vt in morali philoſophia latius diſcutiēdū eſt.

¶Secūda pars eſt ſi tria ſunt in oratione quorū duo cuiuſpiā rei partē tātū deno tant ⁊ tertiū cōplectatur totū:tūc illud generalius in fine collocandū eſt:vt amicus amico conſiliū: vires:operā preſtare debet:nēpe cōſiliū animi eſt vires corporis ope ra vtrūꝙ cōplectit̄.¶Tertia pars eſt:ſi multa in oratione eadē ponunt̄ quoꝝ vnū ſe hʒ vt magis cōe ad cetera q̄ ſua ſignificatione cōplectant̄ quod cōmuni⁹ eſt ꝑce dere dʒ ⁊ ſpecialia ſequi:vt ōis virtus fortitudo tēperātia liberalitas laudē meret̄. Animalia rationis expertia equi boues aſini longe ſunt homine inferiora.

¶Preceptum.cxxxv.De quiſquis vtut vbiubi.

¶Multotiēs geminatio in quibuſdā tam in verbis infinitis ꝙ̄ aduerbijs tanti va let quanti id nomē ſemel ⁊ cūꝙ vt quiſquis pro quicūꝙ:quotquot pro quotuſcūꝙ. cunꝙ quantuſquantus pro quantuſcūꝙ:qualiſqualis pro qualiſcūꝙ vtut pro vt cunꝙ:vbiubi pro vbicunꝙ.Et id aduerte diligenter.

¶Qñ iſte dictiones quis:qualis:quantus:quot:vbi:vt:⁊ ſimiles geminant̄ ſignifi cant idē qđ ſimplex dictio compoſita cū cūꝙ vt quātūquātū.i.quātūcūꝙ quoquo pro quocūꝙ:quotieſquoties pro quotieſcūꝙ.Theren.Iam vbi erit inuētū tuū pā philū ⁊ adductū curabo.Et petūt he dictiones geminas orationes:qm̄ vno verbo ſententiā cōplent:vt hoc quidē negotiū expediā vtcunꝙ ferent vires.¶Preterea cō ponuntur predicte dictiones cum vis:vt quiuis:quātumuis:quouis vbiuis ⁊ ſigni ficāt idēꝙ ipſemet cōpoſite cū libet:vt quilibet:quātūlibet:vbilibet:ſcilicet indiffe rentiā perſone quātitatis vel loci:vel cuiuſpiā alterius rei:⁊ vnū tātū requirūt ver bū vt vbiuis loci maneam.i.in quocūꝙ loco placet vel petis.Illud etiā nō eſt omit tendum ꝙ ꝗuis quicunꝙ ⁊ quiſquis idē ſignificent:non tamen eodem modo infle ctuntur nec eoſdē retinent caſus:nam quicunꝙ per omnes caſus vtriuſꝙ numeri in triplici genere declinat̄ nec vllus caſuum ad integrā declinationē faciētiū ei deeſt Sed quiſqs geminata dictio ſolū illos hʒ caſus ſingulares ⁊ plurales qui ntm̄ ſin gularē ſyllabis nō excedūt:ceteris aūt ntō in ſyllabis ſuper creſcētib⁹ caret. Qua re ſi in ſingulari nūero ntm̄ hʒ in oī gñe actm̄ ⁊ ablm̄:vt quiſquis quēquē.quoquo queq̄ ꝗꝗ qua qua quicqđ quodquod quoquo:⁊ caret gtō ⁊ dtō ſingularib⁹ ntm̄ in ſyllabaꝝ nūero ſuperātib⁹:non em̄ dicim⁹ cuiuſcui⁹ cuicui.In plī nūero ntm̄ ⁊ actm̄ pluralē tm̄ hʒ:vt quiq quoſquos queq̄ ꝗſquas q̄que quequa vtroꝙ nōaliter ſcripto nā queꝙ vbi ſecūda pars cōiūctio eſt correpta venit a quiſꝙ ⁊ ſiḡt oīs de quo nūc ſermonē nō agitam⁹.Et caret gtō dtō ⁊ abltō pluribus:ꝙ hi caſus plurales nomi

natiuo ſyllabas habeāt:dicim⁹ em̄ nūq̄ quorūquorū quibuſquib⁹:licet em̄ ars oēs admittat caſus(vſus tñ quē penes arbitriū eſt ⁊ ius ⁊ norma loquendi)hmōi excreſcētes caſus nō recipit.Et qm̄ de cōpoſitis huius dictionis quis incidit ſermo non videbitur huic loco incōgruū id vnū de illis adÿcere ꝙ hoc nomen infinitiuū ſiue pronomen(nihil em̄ in preſentiarū refert)in ntō ſingulari feminini generis : et ntō ⁊ actō plurali neutri generis habet que vel qua:qđ nō eſt intelligendū de ipſo ſimplici ꝙ indifferēter alterā illarū terminationū in predictis caſib⁹ habeat. Dicimus em̄ in ſimplici in predictis caſib⁹ ſemper qui nec vnq̄ recte loquētes dicerem⁹qua: ſed hoc ratione cōpoſitorū eius poſitū eſſe cognoſcent omnes nā aliqua eius cōpoſita habent e in predictis caſibus ⁊ non a. Contra alia habent a ⁊ non e.ad qđ clarius dignoſcēdū ponunť due regule.Prima omnia cōpoſita pronominis qui ⁊ et iā pronominis quis habētia hoc ipſum ꝓnomē in principio cōpoſitionis habēt in ntō ſingulari feminini gñis ⁊ in ntō ⁊ actō plī neutri gñis e ⁊ nō a vt quidā quiuis qui cūq̄ quilibet habent quedā quecūq̄ quelibet:nō quadā quauis quacūq̄ qualibet. Itē quiſnā q̄ſq̄s q̄ſpiā q̄ſputas q̄ſq̄ q̄ſq̄ habēt quenā q̄piā queputas queq̄ queq̄ ⁊ nō a.⸿Scđa regula eſt ꝙ cōpoſita hui⁹ ꝓnominis quis habētia hoc ipm̄ ꝓnomē ī fine ⁊ nō in principio habēt in ntō ſingulari feminini:⁊ in ntō actō ⁊ plurali neutri generis a ⁊ nō e vt aliquis aliqua ⁊ nō alique:ſiquis ſiqua ⁊ non ſique.Uer.Siqua tui coridonis habet te cura venito:nequis nequa non aūt neq̄.Uerg.in.vÿ.eneiđ. Atq̄ hos nequa forēt pedib⁹ veſtigia rectis.Simplicis aūt nominis infiniti q̄s vel q̄ ī nūero ſingulari maſculini gñis duplex ntūs diuerſa(vt ſatis oib⁹ cōſtat)ſortitur officia nā q̄s interrogat ⁊ nō refert:qui vero refert nō interrogat. In ceteris caſib⁹ eadē voce huiuſce pronominis interrogamus ⁊ referimus excepta hac neutra voce quid qua interrogamus ſolū referimus vero nūq̄.⸿Proinde ab altero neutri generis non multū differt:nam quod refert ⁊ iterrogat adiectiui fungitur officio . Nā ſubſtantiuū eiuſdē cū eo generis numeri ⁊ caſus ſibi aſciſcit:vt quod munus quod bonum nec alterum ſibi adiectiuū admittit:niſi illud in vim ſubſtantiui tranſierit: vt quod bonum.Quid vero interrogat ſolū aut inde terminatā reddit locutionem cū ſignificat aliquid ⁊ ſubſtantiui naturā habet.Adiectiuū em̄ ⁊ genere et numero ⁊ caſu ſibi conforme recipit:vt quid vtile quid dignū tantis meritis rependā. Subſtantiuū vero in eodem caſu ſecū nunq̄ habet:ſed bene in gtō caſu poſitū: vt quid animi habes:quid cauſe eſt ꝙ ad me non veneris.Quēadmodū tertio et vigeſimo precepto latius declaratū eſt.Eādē ſeruāt differentiā in neutro genere cōpoſita huius pronominis quis ⁊ qui:nā que o ante d habent adiectiuorū ſeruant naturam. vt quoddā aliquod quodlibet quodcūq̄:ſed que i ante d retinent ſubſtantiua ſunt quiddā aliquid quicquid quicq̄ quippiā.De quoꝝ quidē cōpoſitoꝝ ⁊ ſimplicis natura lati⁹ tractāda alius requiriť locus.nec debet quicq̄ iſtorū acceptiones ⁊ q̄ grāmatice locutioni ꝯducāt ꝓprietates vt exiguū aliquid relinquere aut contēnere nēpe ⁊ his recte intellectis certa patet eloquentie via quib⁹ ſane neglectis aut perperam intellectis:ne latinum quidem ſermonem quiſq̄ proferre poſſet.

⸿Preceptum.cxxxvi.Accedit.

⸿Et id aduerte diligēter:accedit pro additť q̄ vſitatū eſt tā pulcherrimū videri dꝫ. Uñ ⁊ acceſſio aditionē ſignat:vt ad meas miſerias mihi accedit dolor.i.additur. ⸿Accedere ꝓ adire actm̄ vel loci vel perſone ſine ꝑpōne reqrit vt acceſſit pręs. Interdū adiungiť ꝑpoſita ad.Terē.in eunu.Accede ad ignē hūc:iā caleſces plus ſatis Inde acceſſus us.ui. nomē.i.aditus.Oui.Quo ferat acceſſum terra paterna negat. Accedere vero pro addi ⁊ adiūgi dtm̄ exigit vel actm̄ cū ꝑpoſitione ad.vt malo malum accedere ſolet.Ad meā paupertatē mihi acceſſit ⁊ morbus.Inde acceſſio adiectio crementū:vt ſi qua tibi fortune acceſſio fuerit ne mei ſis immemor oro. Tātus eſt meus in te amor:vt ne vllā quidem acceſſionem illi poſſe fieri crediderim.

⸿Preceptum.cxxxvii.De confido.

⸿Confido nō ſicut quidam arbitrantur(neſcio quo pacto)cōſtruitur ſed iungitur.

datiuo alias abltō caſui. Et in his potiſſimū verſat̄ que ad animū ſpectāt: vt cōfido tua virtute humanitate, tuo cōſilio. & item de alijs huiuſcemodi.

¶ Cōfidere eſt fiduciā habere nec actm̄ cū prepoſitione ſuper aut abltm̄ cū prepoſitione in poſt ſe petit vt plerique arbitrantur. Sed vel datiuū vt tua humanitate cōfiſus ad te confugere decreui. Uel ablatiuū ſine prepoſitione: vt tua (qua in omnes vteris) benignitate confiſus opem tuam implorare ſtatui. Simplex autem fido datiuum habet. Mantuanus. Fidite virtuti fortuna fugacior vndis. Nō manet & certā neſcit habere domū. Modo ablatiuū: vt tua fiſus beniuolentia intrepidus te acceſſi. A fido fiducia in bonam partē. A cōfido cōfidentia in malam partē accipitur. pro male faciendi imprudentia & audacia. Teren. O ingentem confidentiā.

¶ Preceptū. cxxxviij. Credo pro committo.

¶ Credo quoque pro cōmitto ornatiſſimum eſt: vt credo tibi conſilia mea: credo tibi grandem pecuniam. & ſic de alijs.

¶ Credo pro committo tranſitiuum eſt & datiuū cū accuſatiuo poſtulat: vt credo tibi negocia mea. Uerg. Auſus ſe credere celo. Interdū fidem habere etiam tranſitiuum: vt Quin. in. vj. Credendū doctiſſimis hominibus qui vnicum aduerſorum ſolatiū literas putauerunt. Unde res non eſt credita que non accepit fidē apud audientes. Uerg. Ora dei iuſſu non vnquam̄ credita teucris. Inde nomē credulus qui credit. Uergi. Sed non ego credulus illis. Inuenitur hoc nomen cū accuſatiuo mediāte prepoſitione in. Ouid. Conſcientia mens recti fame mendacia ridet. Sed nos in vitiū credula turba ſumus. Eſt credibile quod credi poteſt. Incredibile quod hominū fidē excedit. Denique credere eſt fidere: & datiuū ſolū petit. Uerg. O formoſe puer nimiū ne crede colori. Idem non bene ripe creditur.

¶ Preceptum. cxxxix. Grandis maior vel minor natu.

¶ Grande adiectiuū nomen proli vel etati conuenit: vel pecunie: pecunie exēpla ſupra poſuimus. Sed hic grandior neſtore dicet̄. i. videt̄ quod neſtorē vincat etate & antecedat. Hic eſt grandis natu. grandiſſimus natu: ſignificat longeuum hominem atque admodum ſenem. Et quia de natu facta mentio eſt: maior natu ornatiſſime ſignificat ſeniorem: ſicut minor natu iuniorem.

¶ Grande adiectiuū ſignificat magnū & attribuit̄ interdū moli: vt grandia ſaxa et edificia recte dicim⁹. Attribuit̄ & pecunie: vt hi grādi pecunie mulctatus eſt. preterea proli: vt hic filiorū eſt grādior. Denique etati & ceteris quidē frequētius: vt hic eſt grādis etate euo, natu. i. perfecta etate. grandior euo quam Ioannes. i. maiorem habet etatem grauiſſimus natu. i. annis & euo maturus ſiue grandeuus.

¶ Natu pro abltiuo eſt ſingularis etatē ſignificans recte adiectiuis cuiuſlibet gradus exceſſum aut diminumentū ſignificantib⁹ addit̄: vt ioānes eſt maior natu quam ego. i. ſenior. maximus natu. i. antiquiſſimus. Sum minor natu quam ioānes. i. iunior. Ego ſum minimus natu fratrum. i. minimā inter fratres etatem natus.

¶ Neſtor fuit filius Noli rex pylij trecētos annos vixiſſe memoratur: vt ipſe apud Ouidiū de ſeipſo refert. Annos vixi bis centum iam tertia viuitur etas.

¶ Preceptum. cxl. De parentheſi.

¶ Inſuper haud illepida ſit interpoſitio nōnunquam̄ in orōne atque interiecta parēthesi. vt dediſti a me (quod mea ſumma eſt voluptas) ſuauiſſimas lr̄as. Oēs amicos (niſi fallor) plurimū admiror. Scire velis ex te (ea eſt amicorum ꝯſuetudo) quid nunc i cā. M. Antonij egeris. Et ita demū te poſtulāt te nr̄am orōnē hmōi iterpoſitiōib⁹ aſpgam⁹.

¶ Parēthesis latine interpoſitio dr̄. & eſt integre ſnīe inter alterius diuiſe partes.

Interceptis duobuſq; ſemicirculis a ſententia cui interponitur diſtingui ſolet. Ea ornatiſſimã reddit oratione ſi modo accõmodate ⁊ decẽter fiat neq; nimiũ frequẽs ſed materia orationis expetente: vt me vltima (vt ita dixerim) ſuſpiria trahentem ad vitam reuocaſti. Tue litere ſummã (mihi crede) voluptatẽ animo meo attulerunt. Uirtus (vt mea fert ſentẽtia) ceteris dignior habenda eſt. Si tibi vita (quod dij iubeant) eſt ſuperſtes mirũ in modũ gaudeo: ſin, languida (quod ſuperi aduerſtant) valitudo tuam ſortem doleo.

¶ Preceptum.cxlj. De increbruit.

¶ Hec res apud me icrebruit. ⁊ fere ſignificat ad aures ꝑuenit ⁊ rei notitiã ſigt.

¶ Crebreſcere frequẽtiã eſſe ⁊ augere ſignificat. Uer. Crebreſcũt optate aure inde crebreſcere frequẽter narratione diuulgari ⁊ ad cuiuſpiã noticiam peruenire ⁊ accuſatiuum petit ſignificantem perſonam vel cum prepoſitione apud vt huius rei fama apud nos increbruit.

¶ Preceptũ.cxlij. Ut nos neſcire quid dicamus.

¶ Neſcio hanc rem: ignoro: me preterit: me fugit: me latet: huius rei neſcius ſum ignarus ſum: hec res ſcientiã meam fugit.

¶ Trifariã rei alicui⁹ ignorãtiã exprimere poſſum⁹. Primo ponẽdo ꝑſonã ignorãtem in ntõ ⁊ rẽ ignoratã in actõ cũ iſtis verbis: neſcio: ignoro: vt neſcio hui⁹ rei veritatẽ. Secũdo econuerſo ponẽdo rẽ ignoratã in ntõ: ⁊ perſonã ignorãtẽ in actõ cũ iſtis verbis fugit preterit latet: que interdũ ſignificãt ignotũ ⁊ icognitũ eſſe: vt huius rei veritas me fugit: illius rei noticia me preterit. Uergi. Nec latuere doli fratrem iunonis ⁊ ire. Tertio ponendo perſonã ignotã in ntõ aut altero quocũq; caſu ⁊ rem ignoratã in genitiuo cum iſtis adiectiuis neſcius ignarus inſcius imperitus ignorans vt huius rei ſum neſcius. Iſtius loci ſum ignarus.

¶ Preceptum.cxliij. Reliquum eſt pro reſtat.

¶ Hoc reliquũ eſt. i. hoc reſtat perpulchre ⁊ magno cũ ornatu idẽ ſignificat. Exẽplũ eſt omnia tibi ⁊ naturã ⁊ fortuna tribuit: reliquũ eſt vt bene ⁊ laudabiliter viuas.

¶ Reliquũ ꝑ reſtat poſt ſe reqrit ꝯiũctionẽ vt cũ ỽbo optatiuo: vt cũ claro polleas ingenio ⁊ egregios ꝓceptores nact⁹ fueris reliquũ eſt: vt literis inſudes cũ tibi ſuperi optimos ꝯſtiterint parẽtes ⁊ animũ virtuti natũ reliquũ eſt: vt ꝑ virib⁹ bene agas: Sic dicimus nihil ſpei eſt reliquũ: ille nihil pecunie reliquũ fecit.

¶ Preceptũ.cxliiij. Uulgo. i. vbiq;.

¶ Rumor eſt vulgo. i. vbiq; ⁊ cõmuniter dicit: ⁊ ornatus eſt ſermo.

¶ Cõiter barbare ſignificat fere apud omnes ſiue quod in omniũ ore verſatur. Recte em̃ eſt ꝯiũctũ collectim ⁊ ſimul: vt illi cõiter victitãt. Oui. Duoq; cõiter omnes. Uulgo autẽ aduerbiũ ſignificat vbiq; ⁊ quod inepte per cõiter ſignificatur. Terẽ. Uerũ eſt quod vulgo dici ſolet oẽs ſibi malle melius q̃ alteri. Quintilianus in. vij. Uulgo dicitur ſcelera non habere conſilium.

¶ Preceptum.cxlv. Accipere pro audire ⁊ cognoſcere.

¶ Accipere pro audire ⁊ cognoſcere perrenuſte dicit: vt accepi rumoribus quorũ eſt incertus autor. accepi hominũ fama que certo autore cõtinẽtur. Accepi nũcijs. i. nunciationibus quos nuncios is qui mittitur affert. Accepi literas quas plerũq; ab amicis accipimus. Et in alijs cõſimilibus locis.

¶ Accipio pro intelligere ⁊ cognoſcere multũ exornat orationẽ: ſi actõ iungatur et ablõ intercedẽte plerũq; ꝓpoſitione: vt tibi bene eſſe ex tuis literis accepi. Amicũ meũ bona eſſe valitudine ex nũcio accepi. Uergi. Quo facere id poſſis noſtra nunc

accipe m ẽte. Preterea accipere eſt habere ſiue pati. Et quibuſdã actis iunctũ ſplẽdidam reddit orõnẽ: hic vulnus letale accepit. i. vulneratus eſt. Accepi iniuriaꝫ cladẽ ⁊c. Iuueñ. Qñ quidẽ accepto claudẽda eſt ianua damno. ¶ Rumor ⁊ fama (vt declarat autor) differunt ꝙ rumor ẽ rerũ nouarũ ſine autore. Fama aũt rerũ recentiũ certo autore vulgata ꝑ. Nuncius mõ ille qui nũciat aliqđ ⁊ tunc actiue capitur mõ illud qđ nunciat̃ ⁊ tũc paſſiue. vt qđ vulgariter dicunt. habui bona noua. ſic rectius dicitur: letum accepi nuncium. Triſtem de fratris obitu nuncium accepi. Idem ſignificat nuncium nuncij. vt iocunda aut triſtia accepi nuncia.

¶ Preceptum. cxlvj. hiſce. hoſce. haſce.

¶ Pronominibus articularibus demonſtratiuis cõſueuerunt oratores addere ceu adiectionem in ijs caſibus que in s deſinũt euphonie cauſa. vt hiſce hoſce haſce pro his hos has.

¶ Pronomẽ hic i. ex eũtibꝰ caſibꝰ in s: ſuſcipit hãc ſyllabicã adiectionẽ ce vt huiuſce ꝑ huiꝰ: huiuſcemodi pro huiuſmodi: hiſce pro his: hoſce ꝑ hos: haſce ꝑ has. Theren. hiſce ambo tu nõ iſidiabere: ⁊ capiũtur hec cõpoſita (ſicut ⁊ ſimplex) demõſtratiue: ꝑter ea in caſibꝰ deſinẽtibꝰ in ce ꝯponit̃ idẽ ꝓnomen cũ hac adiectione cine vt hiccine heccine hoccine: hũccine hãccine haccine heccine: ⁊ capiunt̃ hec omnia interrogatiue. Reſoluũtur eñ ꝑ ſuũ ſimplex ⁊ aduerbiũ interrogãdi ne. The. hoccine eſt humanum factum aut ineptum: hoccine eſt officiũ patris. i. eſt ne hoc humanũ factum: hoc ne eſt officium patris. Eodem modo ſiccine aduerbium. i. ſic ne vt ſiccine accepta beneficia rependis.

¶ Preceptum. cxlvij. De tranſlatione huius prepoſitionis cum.

¶ Sepe ꝓpoſitio q̃ ꝓponi ſolet poſtponitur etiam ſi ſignificãtia eadem manet ⁊ in quibuſdam quidem ſemper que ſunt mecum: tecum: ſecum: nobiſcum: et vobiſcum In quibuſdam quoqꝫ non ſemper: vt quicũ: quocũ: quibuſcum. Te propter ac etiã ꝓpter ꝯte idem ſigificant: ⁊ ſic quibuſcum ⁊ cum quibus. ⁊ in his potiſſimum ea prepoſitionum tranſlatio fit quomodo enumerauimus.

¶ Cum prepoſitio per anoſtrophen poſtponitur interdum ſuo caſuali vt ſemper in ablatiuis tũ ſingularibꝰ tũ pluralibꝰ triũ priorũ ꝓnoim. ego tu ſui. Interdũ et ablatiuis huius ꝓnois q̃s vel qui. Theren. Ut habeas qui cũ ſaltites. Eſt mihi ſocius quo cũ familiariter viuo: ſunt ⁊ amici quibuſcum iocundiſſima mihi eſt conſuetudo. Alijs ſ'itidẽ ꝓpoſitionibꝰ id ꝯuenit. Uer. Te ꝓpter eũdẽ extinctꝰ pudor. Ouidius. Te penes arbitrium noſtre viteqꝫ neciſqꝫ. Uir ille de quo verba mõ feci adeſt id tamen frequentius carmine q̃ꝫ proſa vſu non venit.

¶ Preceptum. cxlviij. Clam prepoſitio potius q̃ꝫ aduerbium

¶ Clam pleriqꝫ prepoſitio eſt ⁊ nonnunq̃ꝫ aduerbium: ſed oratores prepoſitionẽ potius accipiũt: ſiue iũgatur ablatiuo vt Priſcianus ſentit. ſiue actõ qđ opinatur Donatus: vt clam me profectus eſt: ideſt me neſciente:

¶ Clam ꝓpoſitio abltõ potius iũgit̃. Therẽ. Nec clam te'eſt ꝙ illi vtreqꝫ res inutiles fient. i. non ignoras. Interdũ aduerbiũ: ſcꝫ nullo ſequẽte caſu ⁊ ſigñt furtim latenter vt clam ingreſſus eſt ⁊ rurſum clam acceſſit. Inde clanculũ. Theren. Inuidere oẽs mihi ⁊ mordere clanculũ. Inde clandeſtinũ furtiuũ occultum ⁊ latens et clãdeſtinum odiũ: ⁊ clandeſtinum incendiũ. Palam eñ oppoſita dictio aliqñ ꝓpoſitio eſt. vt palã omnibus hoc factum eſt. aliqñ aduerbium. Iuueñ. fient iſta palam.

¶ Preceptum. cxlix. Coram prepoſitio eſt ⁊ aduerbium.

¶ Corā cum accentu in pꝛima ſyllaba pꝛepoſitio eſt: ⁊ quid ſignificet nemo eſt qui neſciat: cū accētu ꝟo in vltima ſyllaba aduerbiū pulcherrimum eſt ita ſignificanſ (vt ita dicā) pſentialiter quo frequētiſſime viri docti vtunt: vel apud Mar. Ciceronem. Cupido tecū corā locari: ideſt pꝛeſentialiter. Etiam corā tecū loquoꝛ.

¶ Corā pꝛepoſitio in cōſpectu ſignificat: vt coꝛam iudice cauſam egi: coꝛam ſenatu oꝛationē habui .i. ante ſenatoꝛes. Sed cū aduerbiū eſt ſignificat pꝛeſentialiter Uer. Coꝛam quē queritis aſſum. Cū mihi tecū corā loquendi non datur copia has ad te literas dare conſtitui. Therē. At vereoꝛ in os coꝛam te laudare.

¶ Pꝛeceptum. cl. De aduerbijs in i: ⁊ in u: deſinentibus.

¶ Multa aduerbia in i exeūtia etiā i ipſis epl'is ſunt pulcherrima: ſed hec in pꝛimis ruri: veſperi: domi: belli. Multa item in o: ſerio: cōſulto: poſtremo: falſo: merito: pꝛecario. Cetera vero in eodē exitu deſinentia aut in frequenti ſunt vſu oꝛatoꝛum. In u vero non multa ſunt diu. cuius ſignificatio manifeſta eſt interdiu: qđ eſt quaſi ifra mediȷ diei tēpus: ⁊ noctu pꝛo nocte: qđ magis nomen. Unde diu noctuqꝫ dicimus.

¶ Aduerbia in i terminātia oꝛonē venuſtā reddūt vt ioānes ruri vitā agit. Therē. Ruri ſe cōtinebat: nempe id aduerbiū eſt non noialiter em̄ rure dicimus. Theren. Ex meo pꝛopinquo rure hoc capio commodi. Ueſperi tpe veſpino aduerbium eſt. Therē. Nunqꝫ tam magne egredioꝛ atqꝫ tam veſperi repertoꝛ quin te in agro conſpicer fodere. Ibi veſperi aduerbium eſt: nominaliter em̄ in abltō ſingulari veſpere ⁊c. Ouid. Seroqꝫ trahēs a veſpere nomē multa domi egregia facta geſſerit: belli virum egit. pꝛo in domo bello. Similr̄ aduerbia in o: vt ſerio .i. citra iocum. vt ſerio loquoꝛ cōſulto .i. pꝛemeditate ⁊ ex conſilio: vt cōſulto id feci .i. dedita opera ſiue ex induſtria. Sic etiā dicimus aduerbialiter cōpoſito .i. ex conuentione vel pacto pꝛius inito. Uerg. Cōpoſito rumpit vocem ⁊ deſtinat are. Poſtremo vel poſtremum pꝛio vel pꝛim ū: vt te nunc poſtremo alloquoꝛ. Falſo ⁊ vero: vt hic falſo me accuſat. vero hanc rem cognoſco. merito .i. digne: vt merito te amo ob ſingulares quib⁹ oꝛnatus es ꝟtutes: pꝛecario p pces. Pli. de viris illuſtrib⁹. Et q̄ſi pꝛecario regnare cepit. Aduerbia in u ſunt diu p lōgo tpis interuallo: vt iam diu te videre optaui. Nec dicendum eſt diu ē qꝛ ego te non vidi: ſꝫ potꝰ multis aī dieb⁹ te nō vidi vel multo ante tpe mihi viſus nō es. Interdū tpe diurno ſicut noctu tpe nocturno pleraqꝫ aīalia interdū doꝛmiūt ⁊ noctu vigilāt. Diu pͥterea capit nōnūqꝫ p diurno tpe. vt diu noctuqꝫ literis inſudandum eſt.

¶ Pꝛeceptum. clȷ. Nullus pꝛo non.

¶ Nullus la. lū. nōnūqꝫ p nō: pſertim ſum es eſt ꝟbo adiūcto vt nullus ſum .i. interȷ. Reſpublica nulla eſt .i. extincta. idqꝫ oꝛnatiſſimum fuerit.

¶ Nullus p nō cū ſubſtātiuo ꝟbo nullo altero ſequēte noie ponit. Therē. Nullus es geta .i. perȷſti occidiſti. Ouid. Pꝛoqꝫ viro q̄ nullus erat veniebat ad aras .i. qui perierat. Ubi vero alijs adiungit ꝟbis aut ꝟbo ſubſtantiuo aliquo noie ſequente nullus ſolitā hꝫ ſignificationem: vt nulla mihi ſine te eſt voluptas.

¶ Pꝛeceptum. clȷȷ. pꝛeſto ſum .i. aſſum vel appareo.

¶ Pꝛeſto ſum ſignificat aſſum ⁊ fere appareo ⁊ ſic idē aduerbiū eiuſdeꝫ ꝟbi modis omnibus ac tēpoꝛib⁹ ꝯuenuſte connectitur in eandem quā modo poſuim⁹ ſignificantiā: vt pꝛeſto mihi fuit ſeruus tuus vꝛbem ingredienti .i. affuit.

¶ Pꝛeſto nō ſignificat patū. vt pleriqꝫ putātes dicētes ego ſum pſto tuis obſequȷs ſed idē eſt qđ pꝛeſens vt verbo ſubſtātiuo p oia tp̄a ⁊ modos adiunctū: explicatur per verbum aſſum conſimilis numeri perſone ⁊ tpis: vt cum nobis eundem fuerit

ero preſto.i.adero.Cũ literas ad te dare volui.nõ fuit preſto mihi tabellarius.i.non affuit.Aduerbiũ dicit in analogia:ſicut eñ aduerbiũ adiectũ verbo ipſum determinat:ita nomẽ preſto addito verbo ſubſtantiuo adiacet ipſi more aduerbij.

¶Preceptum.cliij.Licet mihi bono viro eſſe vel bonum virum.

¶Licet mihi bonum virum eſſe:ꝛ licet mihi bono viro eſſe:vtrũqꝫ latine atqꝫ vſitate dicitur:ſed id poſterius magis oratorium eſt.

¶Infinitiuus verbi ſubſtantiui ſcꝫ eſſe ſi ntm̃ intercedẽtẽ habeat.habebit et ſequẽtem:vt cupio tibi eſſe bonus amicus:ꝛ nõ amicum.Si vero obliquum precedẽtem habet:gtm̃ dtm̃ vel abltm̃ eiuſdẽ caſus ſequentẽ obliquũ habere poteſt vel accuſatiuũ poſt ſe:tametſi obliquus alterius caſus preceſſerit.Et quauis tunc diuerſis caſibus interponi cõtra verbi ſubſtantiui naturã videaẗ:nullum tñ eſt contra grãmatice legis vitiũ:nam facile ſubaudiẗ actũs verbo ſubſtantiuo preponẽdus:vt eſt patris eſſe benignũ in filios.Intereſt ſcholaſtici eſſe ſtudioſum ꝛ modeſtum.Ouid. Et tuo non licet eſſe mihi.Idem.Quo mihi cõmiſſo non licet eſſe piam. Sic licet mihi eſſe docto vel doctum:probo vel probum et ſic de alijs.

¶Preceptũ.cliiij.Perpetuum et imperpetuum aduerbia.

¶Perpetuũ ꝛ imperpetuũ aduerbia pro eodẽ ponunẗ:ꝛ eis frequenter vtimur.

¶Perpetuũ et eius cõpoſitũ imperpetuũ ſignificãt perpetuitatẽ tẽporis et iugem durationem:vt meus in te amor perpetuum durabit:virtus imperpetuum manet: nullo interitu caſura.Dicimus ꝛ perpetuo aduerbiũ.Ouid.Perpetuoqꝫ virens buxus.Sic eternum ꝛ ineternum aduerbia ſunt.Uerg.Eternum vale dulciſſime palla.Interdum tui apud me erit memoria. Sic longum aduerbialiter pro longo tpe Uer.Et longum formoſe:vale inquit iola.

¶Preceptum.clv.Deuincio pro obligo.

¶Deuincio verbũ pulcherrimũ eſt:tñ precipue epiſtolis congruit: ſignificat enim deuincio obligo:ꝛ deuictus obligatus:ſicut ꝛ ſepe obnoxius quod non ſolum trio more ſignificat quod notum eſt:ſed et iam deuinctum.

¶Deuincio interdũ cõiungo ꝛ vinculo cõnecto ſignificat:ꝛ regit datiuũ eiuſdẽ perſone cũ ntõ ſuppoſito:preterea actm̃ ꝛ abltm̃ ſequente prepoſitione:vt hic ſibi oẽs ſummo deuixit amore.Ego ſum tibi vera deuictus charitate ob amorꝫ illum quo vterqꝫ mutuo deuicti ſumus:te vt id facias rogo.Propterea ſignificat obligo:et eãdem cum priore ſeruat cõſtructionẽ:vt ſum tibi perpetua ſeruitute deuinctus. Me tibi innumeris ijſdemqꝫ maximis beneficijs deuinxiſti.Therẽ. Spero conſuetudine ꝛ cõfugio liberali deuinctum chreme ex his facile reuerſurum malis. Obnoxius itidem obligatus ſignificat:vt quod vulgariter dicunt.Ego multum teneor tibi:ſic elegantius dicitur:ego ſum tibi plurimum obnoxius.Preterea obnoxius eſt ſubiectus:vt varijs caſibus ꝛ morbis vita noſtra obnoxia eſt.

¶Preceptum.clvj. Collocare apud aliquem beneficium.

¶Collocare apud aliquem beneficium eſt alicui beneficium facere:vt apud gratos viros beneficium collocaſti.

¶Collocare apud aliquẽ beneficiũ eſt meritũ ꝛ beneficiũ in aliquem cõferre ꝛ actõ ſignificãti perſonã iungiẗ cũ prepoſitione apud:vt quicquid apud ingratos beneficij collocaẗ:id totũ prorſus perditur.Si quid apud me beneficij collocaueris: nõ me ingratũ ſenties.Cumulare aliquẽ meritis:beneficijs:donis:muneribꝰ:pene idẽ ſignificat.vt me ampliſſimie(que tua eſt libertas)beneficijs cumulaſti.

¶Preceptum.clvij.Gratificor.

¶Gratificor tibi hanc rem preclare vſurpatur pro ingratum facio.

¶ Talis et qualis licet mutuã habeãt ſepius cõnexionẽ:vt cũ vnũ preceſſerit alterũ fere ſequatur.vt talis eſt tua beniuolentia qualẽ fama prius accepi. Sepe tñ vnum ſine altero ponit̃:vt cũ alicuius virtutes memorauerit ⁊ ſubiungat.Talẽ profecto virũ ſummis extollere preconijs equũ eſt.Ibi talẽ relatiue ſine altero expreſſo ponitur.Itẽ Cicero clariſſimus fuit orator qualẽ et Quintilianũ fuiſſe ambigit nemo. Interdũ poſt talis ponit̃ qui pro qualis:vt talẽ te velim oſtendas quẽ oẽs laudãt.

¶ Preceptũ.clxj.Uel pro etiam.

¶ Uel pro etiam particula in multis locis rectiſſime cõgruit: vt hannibal fuit imperator vel oĩm primus.Tua eximia virtus vt te amem vel maxime impellit.

¶ Uel cõiunctio diſiũctiua ſignificat aut.Quinti.lib.j.Ipſius magiſtri(ſi tñ ambicioſus vtilia pferret)hoc opus ſit cũ adhuc rudia tractabit ingenia nõ ſtatim onerare infirmitate diſcentiũ.ſed temperare vires ſuas ⁊ ad intellectũ audiẽtis deſcendere.nã vt vaſcula auris anguſti ſupfuſam humoris copiã reſpuũt ſenſim aũt influẽtibus vel etiã inſtillantib⁹ cõplent̃:ſic animi puerorũ,ꝗtũ excipere poſſint videndum eſt.Nam maiora intellectu:velut parũ aptos ad percipiendũ animos nõ ſubibũt. Aliqñ ſignificat etiam:⁊ tunc cũ multis dictionibus tũ ſuperlatiuis ⁊ adiectiuo ſolus potiſſimũ adiungit̃.vt Cicero orator eſt vel omniũ clariſſimus.Quinti.lib.j.de grammatica.Quominus ſunt ferendi qui hanc artem(grãmaticẽ intelligas)vt tenuem ac ieiunam cauillentur que niſi oratoris futuri fideliter fundamenta iecerit quicquid ſuperſtruxeris corruet:neceſſaria pueris:iucunda ſenibus dulcis ſecretorum comes:et que vel ſola omni ſtudiorum genere plus habet operis ꝙ oſtentationis.Deniqȝ vel pro ſaltem accipitur vt ſi non te coram videre vel literis tuã agnoſcere valitudinem concedatur opinio.

¶ Preceptum.clxvij.Uerſor.

¶ Uerſor verbũ in frequẽtiſſimo eſt vſu veterũ ac diſcretoꝝ hoĩm : pfuſaqȝ eſt hui⁹ verbi ſignificantia ac deniqȝ varijs poteſt rationibus exponi:vt ego verſor in literarum ſtudio.i.do operã literarũ ſtudio.virtus circa difficile verſat̃.i.virtus in difficili cõſiſtit.verſamur in tenebris.i.fere ſumus ac viuimus ⁊ quaſi ſtamus in tenebris Et qđ eſt exẽplis ſuperiorib⁹ declaratũ:duos ſibi plerũqȝ ac frequentius caſus poſtulat.nam aut actõ prepoſita circa aut abltõ in precedente.Nam cũ actõ : vt ante fundũ verſari ad portã verſabatur perraro dicta ſunt:ſed quẽadmodum ceteris rebus omnibus huic ſumma adhibenda eſt diligentia.

¶ Uerſari verbũ deponens ſignificat eſſe ſiue cõſiſtere iungit̃ actõ cũ prepõne circa vel abltõ cũ prepõne in.Therẽ.Ah.neſcis quãtis in malis verſer miſer.Hic in ciuilibus verſat̃ negocijs.i.circa res ciuiles animũ intendit illiſqȝ occupatur.Grãmatica circa latini ſermonis cõpoſitionẽ cõtextũqȝ verſat̃ rhetorica vero circa ornatum. Alijs prepoſitionibus adiunctos raro admodũ habet.Uerſor itidẽ paſſiuũ eſt hui⁹ frequentatiui verſo as.are.quod frequenter mutare aut animo agitare ſignificat. Uergi.Sors omnia verſat.Idem.At cyterea nouas artes noua pectore verſat conſilia.Et tunc ſicut ſignificationem habet aliam:ita et conſtructionem.vt omnia ceco turbine verſantur.

¶ Preceptum.clxij.Enimuero.Sinautem.

¶ Nõnũqȝ due particule ornatiſſime ꝯiungunt̃ quarum eadẽ ſit vtriuſqȝ ſignificatio.vt enimuero.nam pro explenda ſententia altera dũtaxat ſufficere poterat.Et ſimiliter ſinautem cauſa explende ſententie eo in loco autem particula nullam omnino vim habet.ſin enim per ſe ſignificat ſed ſi.

¶ Interdū due cōiunctiones idem penitus ſignificātes ſibi ꝯiungunt: quarū altera ſolum ornatus gratia et non maioris ſignificationis denotāde adiūgit vt enimuero ꝓ q². Immēſas tibi grās ago enimuero mihi benigniſſime opē tuliſti. Sinautem ſignificat: ſed ſi: qd altera pars. ſ. ſin ꝑ ſe ſignificat: vt ſi virtutē colueris oībus eris grauiſſimus ſinautē ſecus feceris ⁊ deo ⁊ hoibus eris inuiſus. Apud probatiſſimos autem authores nūq̄ ſinautē ſignificat: ſed ſi nō q̄uis plerīq̄ vulgariter loquētes id aſtruere conentur et in ea ſignificatione accipi contendat.

¶ Preceptum. clxiiij. Quoad pro quouſq̄.

¶ Quoad pro quouſq̄ non minus ornate ponitur q̄ latine. vt volo in vrbe eſſe quoad tu redeas. Itaq̄ in pleriſq̄ locis conſimiliter accipi poteſt.

¶ Quoad ſignificat quouſq̄: ⁊ modo ad ꝑteritū refert: vt te expectaui domi quoad veniſti mō ad futurū ⁊ hoc frequētius vt te ſummo ꝓſequar amore quoad vixero. Unde non ab re notat Aulus gellius exactiſſimus author idē tp̄s ſignificari cū dicimus. Tibi amiciſſim⁹ ero quoad viuā et quoad moriar. illic eñ totius vite ſpaciū cōplectitur oratio: hic vero vite terminū et interitū: finitur aūt eoꝝ p̄mū tp̄e et vita et penitus eodem quo mors vitalem aufert ſpiritum.

¶ Preceptū. clxv. Suſcipere.

¶ Suſcipere nō ſolū (qd trit⁹ vulgatuſq̄ vſus hꝫ) ſignificat qd eſt ſuper ſe accipere ⁊ quodāmodo adducere aliquid: ſed etiā ornate poſitū in epiſtolis cōmēdatū habere. vt ſuſcepit Ciceronē Ceſar in ſuis aduerſis rebus que vtiq̄ poſtrema ſignificatio haud quaq̄ (ſiquis inſpiciat accuratius) a priore illa aliena eſt.

¶ Suſcipere vulgata ſignificatione eſt accipere vt magnos pro te labores ſuſcepi multa abs te ſuſcepi beneficia. Ther. en. prouinciā ſuſcepiſti durā. Preterea eſt commendatū habere: vt hunc mihi amiciſſimum meo noīe ſuſcipias velim. Ego tuis in negotijs ſuſcipiā. i. commendatū habeo qd ſi quos commendatos habemus illos in noſtro preſidio clientulaq̄ accipere videmur.

¶ Preceptum. clxvj. Poſitiuo adiūcta negatio ꝯtraria poſitiui plerūq̄ vim tenet.

¶ Optima quoq̄ ratio eſt vt poſitiuo cuipiam adiuncta negatio contrarij poſitiui vim ad ſignificationem teneat. ſed nō ita plene tamen accurate illam expleat cuius rei exempla ſubijciamus. hic vir eſt haud improbus ſignificat enim fere hunc hominem probum potius q̄ improbum eſſe habendum. Et philoſophus haud ignobilis hiſtrio non illepidus: miles non inſtrenuus: ciuis haud malus nam in his eorūq̄ ſimilibus rectius atq̄ vſitatius dicitur quando vis laudis cuiuſdam eſt: ſed quaſi diminute et quaſi defraudate laudis.

¶ Tum aliqd poſitiuo exornare volumus: ꝯtrario eius negationē preponam⁹ tam in nominibus q̄ in aduerbijs vt dediſti ad me literas nō iniucūdas. i. iocūdas. Nō ſum huius rei ineſcius. Ioānes haud literarū imperitus. i. peritus. Illis eñ binis negationibus affirmatiuā aſſertionē perſcriptorē denotam⁹. Et q̄uis nō vſq̄ adeo perfecta eſt per negationē: vt ꝑ affirmationē ſignificatiua ſi maior tñ eſt decor ⁊ orationis ornatus: vt mediocriter te amo pro multum non parum gaudeo pro valde. Hiſtrio qui in ſcena alioꝝ geſtus effingit ⁊ q̄proxime imitamur. Inde hiſtrionicos mores dicimus ⁊ hiſtrionatum: leuitatem geſticulariam.

¶ Preceptum. clxvij. Peto hanc rem a te.

¶ Quod grammatici dicunt pro te hanc rem ornatius. nec minus latine dici queat peto hanc rem a te. ⁊ id plurimū Cicero in epiſtolis conſueuit.

¶ Peto pro poſtulo duos q̄dē actōs habere pōt cū verbū ſit vehemētiſſime trāſitionis. Verū loco alteri⁹ loco acti pſonā ſignificātis abltm̄ potiꝰ hʒ cū ꝓpōne a vel ab vt petiui auxiliū ſic ornati⁹ petiui abs te auxiliū. Interdū ⁊ oro eiuſmodi eſt nature. Therē. i andria. Immo vero nūc maxime abs te oro atq̧ poſtulo chreme. Alia eiuſdē verbi ſignificata hinc loco nō cōducūt. que cōſulto relinquimus.

¶ Preceptum. clxviij. Conficior pro pereo.

¶ Cōficior paſſiua voce crebro vſitatū eſt ꝓ eo fere qđ eſt pereo: vt ſenio: confectus ſum. i. cōſumpt⁹: vt vir inops ac miſer fama frigore: dolore conficit̄: vt ſi annis etate ſtudio conficitur ac merore: labore ſenio cōfectus ⁊ de aliis ſic permultis.

¶ Cōficior pro cōſumor: attenuor debilitor: hʒ abltm̄ ſine prepōne. vt animus me⁹ dolore conficit̄ ob tuam aduerſitatē. Verg. Tu me cōfectū curis ſomnoq̧ grauatū. Idem in. iij. eneid. Macie cōfecta ſupreme. Sic ergo venuſte dicim⁹. Corpus labore: et animus dolore confectus eſt. Sunt confectus moleſtiis. Alia huiuſce verbi ſignificata abunde apud alios traduntur hic nō repetēda.

¶ Preceptū. clxix. Ablatiui participiorū cū alioꝝ ꝯuenuſtā reddūt orōnē.

¶ Ablatiui caſus nō participioꝝ ſolū verūetiā oim alioꝝ in oratione perconcinne ponūtur preſertim ſi qua fuerit tēporis ſignificatio. Et de participiis quidem manifeſtū eſt. vt regnāte Octauiano ceſare parta eſt vniuerſo orbi pax quaſi qua tempeſtate regnabat octauian⁹ ceſar. Et aliud dionyſio ſyracuſis tyrānidē gerēte grauiſſima in ſilicia bella geſta ſunt. i. quo tpe ſyracuſanorū tyrānius dionyſi⁹ erat. Sʒ eodē quoq̧ modo alia quedā ſe habēt noia maxime ſi dignitatū ⁊ honoꝝ extiterit. vt Cornelio et galba edilibus curulibus acte ſunt in theatro fabule. Quidā addunt participiū exiſtentibus: ſed nos prohibemus (qđ ad venuſtatē orationis non pertinet) ad id oportere. Et idem Scipione conſule perſe deuicti ſunt. Scipione imperatore euerſa eſt numantia. et reliqua huiuſmodi pariter.

¶ Cum due fuerint orationes de ſuppoſito ⁊ appoſito ad diuerſa ſuppoſita relate et per aduerbiū tpis cōiūcte ꝟbū (cui aduerbiū illud adiacet) elegāti⁹ in abltm̄ ptīcipij mutat̄ remoto aduerbio: ⁊ illi⁹ ſuppoſitū etiā in abltm̄ ſubſtātiuū illius participij. Et interdū ꝯuertit̄ ipſum verbū in participiū preſentis tpis vt pote ſi actiuum vel neutrale fuerit aut deponēs pñtis tpis rōnē habeat. vt cū iperaret auguſtus noua ſalus mūdo exorta eſt. ſic elegātius dicit̄. Imperāte auguſto noua ſalus mundo exorta eſt. Cū ſol oritur fugiunt tenebre. ſic venuſti⁹. Sole oriente fugiunt tenebre. Nōnunq̄ verbū mutatur in participiū ꝓteriti tpis ſi vel paſſiuū ſit aut deponens preteritū tpa ſigt̄. vt poſtq̄ tue litere mihi reddite ſunt miro affectus ſum gaudio ſic. Tuis mihi redditis literis miro affectus ſum gaudio: poſtq̄ ſol exort⁹ eſt fugit vmbra mortis venuſtius dr ſoel exorto fugit vmbra noctis. Debēt aūt (vt prius dictum eſt) ille due orōnes ad diuerſa referri ſuppoſita nēpe ſi ad vnū referrent̄ ⁊ idē ſuppoſitū: tunc alterū ꝟbū nō mutandū eſt abltm̄ participij ſed in ntm̄: vt cum domū intraui nūciū offendi: nō dicendū eſt: me domū intrāte nūciū offendi ſed domū intrans nūciū offendi. Cū multis occupat⁹ ſum negociis nō poſſum tuis rebus intēdere: nō dicēdū eſt me diſtracto multis negociis nō poſſuʒ tuis rebus animū intēdere: ſed multis occupat⁹ negociis nō poſſum ⁊c. nā prima oratio ⁊ ſcđa eodem ligātur ſuppoſito. Preterea nomina dignitatū concreta poſita cū oibus propriis eorum quo illis dignitatib⁹ functi ſunt in abltm̄ trāſferunt̄. vt Cicerone conſule repreſſa eſt et extincta catiline cōiuratio. Hānibale carthaginenſium duce vaſtata eſt italia nec dʒ expreſſe ibidē poni participiū exiſtēs in ablatiuo. Verum ad explican-

dum orationẽ põt ſubandiri.Uerg.l.vij.enei.Nõ vobis rege latino. Diuitis vber agri troieve opulẽtia deerit.Idẽ in bucco.Teq́ adeo decus hoc cui te ꝯſule inibit. Octauianus ceſar iulij in imperio romano ſucceſſor q̃ toto orbo ditioni romanoꝝ ſubiecto diutius optatã pacẽ pacato orbi reſtituit:ſub quo humani generis piiſſimus ſaluator ſalutiferã hoib⁹ attulit pacẽ:cũ huic orbi natus hominẽ merito dãnatum:exilio:offenſo patri recõcilliauit.Dionyſius ſicilie tyrãnus crudelis et ſacrilegus cui eodẽ noie ⁊ morib⁹ fili⁹ in tyrãnidẽ ſucceſſit.Hic tandẽ ob ſuoꝝ immanitatem flagitiorũ ſiracuſis pulſus chorinti ludũ literariũ aperuit:vt narrat Ualerius.

¶Preceptũ.clxx.De genitiuis cũ poſſeſſiuis pronominibus.

¶Licet etiã tam grãmatice q̃ oratorie gtõs quorũcũq́ caſualium cum poſſeſſiuis quocũq́ caſu prolatis cõiungere qđ ⁊ Priſcianus tradit vt mea cauſa venit ⁊ ceteroꝝ amicoꝝ.Meũ agrũ ⁊ Marci antonij populati ſunt.tuo amico ⁊ fratris gratificare:tuum imperatorẽ ſectare et coriolani noſter ac fratris amicus:ſua ille confidit et ciuium prudentia:atq́ ita figuratur conſtructio in omnib⁹ poſſeſſiuis hinc Therentianum illud meo preſidio atq́ hoſpitis.

¶Pronomini poſſeſſiuo in quolibet caſu poſito põt per coniunctionẽ copulatiuam adiungi gtũs rectus a ſubſtantiuo pronominis poſſeſſiui vt meam ⁊ fratris vtilitatem quero tuum ⁊ patris negocium cures tuo ⁊ amicorum auxilio ſuꝫ ſubleuatus. At ſine coniunctione media pronomina poſſeſſiua adũgitur iſtis genitiuis vnius: ſolius:ipſius:cuiuſq́ duorum ipſorum:trium omnium:plurimum:paucoꝝ: in quocũq́ numero genere et caſu ipſa pronomina conſtituta fuerint.Item et participijs preſentis temporis tam ſingularis q̃ pluralis numeri. Cicero.Dico mea vni⁹ opera rempublicam eſſe liberatam . Idem . Ex tuo ipſius animo coniecturam ceperis. Sic recte dicimus.Tua ſolius culpa plectimur omnes.Noſtra omniuꝫ ſalus in deo conſtituta eſt.Meum ſcribentis librum non auferas.Noſtra ſtudentium cura circa circa literas verſari debet.Ouidius. Et fleſſi et noſtros vidiſti flentis ocellos. Poſtponitur etiam poſſeſſiuis quocunq́ genere numero ⁊ caſu poſitis relatiuum referens perſonam poſſidentẽ pronomen poſſeſſiuuꝫ denotata:vt accepi literas tuas qui es mihi amiciſſimus.Suſcepi tua munera qui es mihi benefactor ampliſſimus. Ouidius. Et mea ſcripta legis.qui ſum ſubmotus ab hyſtrum.Coriolanus poſſeſſiuum eſt deductum a coriolis vrbe volſcorum quo cognoiẽto dictus eſt Cneus marius inter romanos vir illuſtris q̄ predictam volſcorum vrbem receperit. De quo Plinius lib.j.de viris illuſtribus meminit.

¶Preceptum.clxxj.De ntõ poſſeſſiuo cum gtõ poſſeſſoris.

¶Idq́ penitus inſpiciendũ ſit q̃nq́ etiã diſcretionis ſeu abũdantie cuiuſdã cauſa ſolet addi cum gtõ poſſeſſoris et ntũs poſſeſſiuus:vt ſuus eſt Caij Ceſaris mos.i. eius et non alterius.Suus titij filius heres teſtamento conſtitut⁹ eſt.Suus vt ipſe quoq́ Priſcianus exponit ad diſcretionem eius pertinet qui ſm leges ſuus non eſt ideſt ſub poteſtate patris legitimi non eſt.Suus autem pro vniuſcuiuſq́ proprio accipitur qđ ipſum apud viros eloquentiſſimos frequens eſt.

¶Suus ſine coniunctione media poteſt iungi genitiuo poſſeſſoris ad maiorẽ diſcretionem ⁊ certitudinem.vt ſua patris beniuolentia:ſuum Ciceronis ingeniũ. Sententie quidẽ neceſſitas non exigit pronomen addi poſſeſſiuum ad ceterorum tamen excluſionem et certiorem attributionẽm additur preterea ſuus pro proprius elegãter habet poſt ſe obliquos ſingulares pronominis quiſq́:vt ſcire velim que ſit ſua cuiuſq́ ſententia.Quinti.Sua cuiq́ ſunt vitia ſua : cuiq́ poſita eſt lex: ſuus cuiq́ decor.Perſius.Uelle ſuum cuiq́ eſt:nec voto viuitur vno. Therẽ.Suus cuiq́ mos. Uerg.Trahit ſua quẽq́ voluptas.

¶ Preceptum.clxxij. Quid diſtant die quarto ⁊ die quarta.

¶ Die quarto (vt Nonius marcellus etiam teſtis eſt) et die quarta nõ idem ſigni‑ficant: ſed maſculino genere preteritum tempus deſignatur: feminino futurum qđ vetuſtiſſimi tamen aliter protulerunt: vt ſit die quarto: pro eo quod aliter nudiuſ‑quartus dicitur: nudiuſtertius ⁊ itidem de alijs.

¶ Nomen dies cũ maſculino genere nois ordinalis poſitũ preteritum tẽp⁹ apud antiquos ſignificabat: vt die tertio nudiuſtertius: qđ barbare dicunt ante heri die quarto: nudiuſquartus ⁊ ita deinceps. Sed feminino gñe nois ordinẽ ſignifican‑tis additũ ſignificabat tp̃s futuꝝ: vt die tertia.i. perẽdie qđ inepte dicũt poſt cras ſic die quarta.i. ſequẽte diẽ perendinũ. Hec tñ differẽtia non vſquequaq ſeruata ab authorib⁹ ꝯſpicit̃ quin poti⁹ dies in maſculino gñe diurnũ tp̃s ſiue preteritũ ſiue futurũ ſignificat. In feminino aũt gñe tp̃s incertũ ⁊ lõgã tpis morã notat: vt lon‑ga dies homini docuit parere leonẽ. Longa dies hominem reddit ac efficit.

¶ Preceptũ.clxxiij. Quid intereſt inter tua cauſa ⁊ tui cauſa feci.

¶ Mea cauſa ⁊ mei cauſa tua cauſa ⁊ tui cauſa: ⁊ ita in alijs pronominibus poſſeſ‑ſiuis (doctores teſtantur) dici poſſunt ſine vllo diſcrimine: nec procedit illa differẽ‑tia a quibuſdam non indoctis excogitata.

¶ Auctor ſeruiũ ſecut⁹ inter has orõnes: tua cauſa feci ⁊ tui cauſa feci: differentiã ponit his verbis. Tua cauſa feci ⁊ tui cauſa feci (ne preter veterũ ⁊ doctoꝝ ꝯſuetu‑dinẽ aliquid efficiam⁹) inter ſeſe haud mediocriter diſcernunt̃. Nã tui cã dicimus ſi qđ ei ad quem ſermonẽ vertim⁹ preſtiterimus. Ut tui cauſa ad anthoniũ caſtra profect⁹ ſum: qđ eſt te tuẽdi gratia. Sed tua cauſa: cũ tua (vt ita dixerim) cõtẽpla‑tione aliqđ alteri preſtiterim⁹: vt tua cauſa fratris tui cauſam egi. Uerũ Laurẽ‑tius valleñ. de lingua latina bñmerit⁹ primo capite ſcđi libri elagãtiarũ clare oſtẽ‑dit hanc differentiam a priſca doctiſſimorũ virorũ auctoritate ⁊ vſu longe eſſe alie‑nam probat non inualidis exemplis nihil intereſſe inter has orationes quibus nomen cauſa cum poſſeſſiõis pronominibus aut genitiuis primitiuorum iungit̃: Quem imitatus Guido Iuuc. in lingua latina non mediocriter eruditus hunc au‑toris textum altero qui commentario premittitur textu permutauit: varioremq laurentij vallẽ. ſñiam paucis explicuit. Unde aliqua ſunt nomina que pronomini‑bus poſſeſſiuis iungi quidem poſſunt: ſed non genitiuis primitiuorũ: vt tua virt⁹: non tui: mea lõgitudo non mei: ſua pulchritudo: noſtra prudentia: veſtra ꝓbitas: nõ ſui noſtri veſtri. Alia ſunt que ſine vllo diſcrimine in eadẽ ſignificatione ⁊ poſ‑ſeſſiuis iungũtur: ⁊ genitiuis primitiuorum: vt mea cauſa ⁊ mei cauſa: mea fama ⁊ mei fama: mea imago: mea fama ⁊ mei. The. Heu tot mei ſolliciti ſunt cã vt me expellant. Potius tamen ⁊ vſitatius vt ſentit Laurẽ. valla poſſeſſiuis pronomini‑bus adiunguntur. Alia ⁊ gtis primitiuorũ ⁊ pronoibus poſſeſſiuis iungũtur hac dr̃ia ꝙ gtis primitiuorũ adiũcta: paſſiuã hñt ſignificantiã: poſſeſſiuis aũt addita actiuã: qualia ſunt amor: odiũ: faſtidiũ: copia: vtilitas: vſus: memoria: ⁊ ſilia vt amor me⁹ quo ego amo: amor mei q̃ hr̃ đ me. Oui. vror amore mei. Uer. Uict⁹ amore tui cognato ſanguine vict⁹. Sic odiũ meũ qđ in alterũ habeo: odiũ mei qđ qs hʒ i me Memoria mea: quã de aliqua re habes: memoria mei q̃ hr̃ de me. Deniq aliqua et gtis primitiuorũ ⁊ poſſeſſiuis pronoibus differenter iungunt̃ nõ eadẽ qua prece‑dẽtes dictiones dr̃ia lʒ altera ꝙ.ſ. cũ gtis primitiuorũ adiũcta partẽ integralem vel aliud q̃ppiã eſſentiale rei ſignificãte p illũ gtm̃ ꝓnois importãt. At cũ poſſeſ‑ſiuis adiũcta partẽ poſſeſſionis aut q̃cq extrinſecã habitudinẽ ad rẽ ꝓnoi demõ‑ſtratã retinẽtes ſignificãt qualia ſunt dimidiũ mediũ mẽbrũ qđ aliquid multum vt pars mea.i. a me poſſeſſa: pars mei.i. corporis dimidiũ meum: quod poſſideo

dimidiũ mei.i.medietas corporis:quare nihil tui habẽs bene aliquid tuũ habeo.

¶ Preceptũ.clxxiiij.De differentia inter gtõs primitiui ⁊ poſſeſſiui.

¶ Hi genitiui ꝑmitiuoꝝ mei:tui:ſui:noſtri:⁊ veſtri ſemper capiunt paſſiue vt hic gerit curã nſi.i.curat nos ſeu curamur ab illo.At mis:tis:⁊ ſis:noſtrũ:⁊ veſtrũ:capiebant actiue ⁊ poſſeſſiue.Sed mis:tis:⁊ ſis:exoluer ũt.i.ab vſu receſſerũt: noſtrum vero ⁊ veſtrũ partitiue ſepe ponunt vt nemo nſm:nullus veſtrum quorum locum occupãt ⁊ naturã ꝓnomina poſſeſſiua:meus:tuus:ſuus:noſter ⁊ veſter.

¶ Priſciani ſniam ſecutꝰ actor ponit gtõs ꝑmitiuoꝝ mei tui ſui differre a poſſeſſiuis ꝙ hec duplicẽ illa vero ſimplicẽ poſſeſſionẽ denotẽt:ſic inquiens. Et qꝛ aliquid de his ꝗ ad poſſeſſionẽ ſpectãt locuti ſumꝰ:haud ab re fuerit differẽtiã illã proferre in mediũ que inter gtõs primitiui eſt ⁊ poſſeſſiui.vt mei:tui:ſui:noſtri:⁊ veſtri. Quã tãdẽ pulcherrime Priſci.exponit.Uox nãqꝫ eſt eadẽ ⁊ vis ipſa longe diuerſa cũ gti primitiui ſimplicẽ ſignificẽt poſſeſſionẽ:poſſeſſiui vero duplicẽ vt mei amicꝰ.i. meꝰ amicꝰ.Sꝫ mei filij amicꝰ duplicẽ poſſeſſionẽ cõtinet:alterã meã in filio:alterã in amico:qḋ eo ſubiecimus ne cũ ornatũ requirimus verboꝝ vim ignoremꝰ ipſam: atqꝫ in errorem quẽpiã incidamꝰ.Sed nũc inſtitutũ ꝓſequamur.Hec auctor Uer. Laurẽ.valla ꝑmo ſcḋi li.elegantiaꝝ capite manifeſte oñdit gtõs primitiuoꝝ poſſeſſiue capi.Cuius cũ rõnibꝰ tum exẽplis inductus Guido Iuuenalis textũ auctoris hoc ad ꝯmentariũ prefixo textu cõmutauit ⁊ Laurẽtij velleñ. determinationẽ breuibꝰ ꝯſtrinxit qua primũ differit gtõs primitiuoꝝ mei tui ſui nři ⁊ veſtri ſemꝑ apḋ auctores paſſiue capi.Ut deſiderio tui hucvenite mei(vt arbitror)cepit tediũ quare noibꝰ poſſeſſionẽ aut proprietatẽ accidentalẽ denotãtibꝰ(ꝗꝫ hec actiue ſignificẽt vt poſſeſſiue)hi genitiui non iungunt:vt non recte dicimus liber mei:aut anima mei. Errãt predictis ꝓnoibus primitiuis ⁊ alij genitiui ſcꝫ mis:tis:ſis:actiue ⁊ poſſeſſiue ſignificantes:vnde(vt cõiectura deriuationis ducor)poete in dtõ ſingulari interdũ mi dicũt ꝓ mihi.Uer.O virgo noua mi facies inopina ve ſurgit Ouid. Nec mihi cẽtauri potuere reſiſtere nec Ni.Archadie vaſtator aper.Ceteꝝ hec tria mis:tis:ſis:ab vſu receſſerũt ⁊ noſtrũ ⁊ veſtrũ(que partitionem ſignificant) partitiuis enim nominibus adiungi dicebant:vt quiſqꝫ noſtrũ hoc facturus eſt nemo veſtrũ hec fecit Genitiuorum autem quondam actiue ſignificantium locum obtinent ꝓnomina deriuatiua ⁊ poſſeſſiua meus tuus ſuus noſter et veſter ſemper actiue capta vt meum deſideriũ quo aliquid deſidero meũ tediũ quod in alterum habeo:ꝗꝫ differenter ergo genitiui primitiuorũ ⁊ pronomina poſſeſſiua eiuſdem nominibus vel vt dictiones recte vel vt adiectiua iungantur ſuperiori precepto adũde dictum eſt.Et a Laurẽtio vallcñ.in principio ſecundi elegãtiaꝝ libri diffuſius eſt declaratũ.

¶ Preceptum.clxxv.In mentem venit

¶ Hec res mihi in mentem venit dicitur:⁊ cum genitiuo huius rei mihi in mentem venit nec mihi cure eſt an pro nominatiuo genitiuus poſitus ſit.Utrunqꝫ vero nõ ſolum poete:ſed etiam.M. Cicero vſurpauit.

¶ In mentẽ venit pro occurrit nĩm interdum ante ſe habet.vt ille dies mihi in mentem venit quo a te receſſi: Interdum nominatiuus ille gtm̃ tranſit: vt illius facti mihi in mentem venit. Therẽ.Quum eius aduentu mihi in mentem venit.Interdum neqꝫ nominatiuus neqꝫ gtũs ei adiungit:ſed ſubſequit integra oratio locum ſuppoſiti obtinens:vt non mihi in mentem venit quid tibi dicturus erã.Uerg.ꝫ nõ venit in mentem quorum conſederis aruis.Sic dicimus. Cogitanti mihi quid ad te ſcripturus eſſem:in mentem venit te de mea valitudine certiorem facere. Non venit mihi in mentẽ illi ſalutes dicere.Cum autem genitiuus preponitur ſubauditur nominatiuus recordatio.Cicero.Huius temporis venerat in mentem: ſubaudiendum eſt recordatio illius temporis.

¶ Preceptum.clxxvj.De temporum continuatione.

¶ Oratores ſicut ⁊ poete perſepe pſentibus tpibus vtuntur pro preteritis:nōnunq̄ ⁊ ꝓ futuris:verū id quidē multo rarius.Sed cōtra haud crebro fit:niſi forte inq̄ verbū quod futuri tēporis eſt preteriti loco;vel preſentis accipiamus.Sed multa que ſuper his dici poſſunt:in aliud quoq̄ tempus reſeruamus.

¶ Tpis ꝓ tpe cōmutatio plerūq̄ ab authorib9 vſurpat.The.Qd ſi ſit pereo funditus.i.peribo.Uer.Et omnis humo:fumat neptunia troia.i.fumauit. Et pōt hec tēporū cōmutatio ſex modis fieri:primo pſens in preteritū.ſcdo pſens in futurū.tertio pteritū in pſens.quarto pteritū in futurū.quinto futurū in pñs.ſexto futurū in preteritū.Quorū omniū exemplatū in poetis tum ex oratoribus abunde occurrent ſi quis accuratius eorum ſcripta lectitauerit.

¶ Preceptum.clxxvij.Similis dtō:⁊ plenus gtō ⁊ abltō.

¶ Similis ⁊ plen9 nomina(quoꝝ prius dtō iungit poſterius etiā abltō)oratores vt plurimū ac fere ſemper gtō iūgūt:vt ſimilis es eoꝝ maioꝝ dignitatis ⁊ officijs es plenus:nōnunq̄ vero(ſed perraro)proferunt cū ſuperioribus caſibus.

¶ Similis nomē gtō iūctū morum ⁊ factorū frequētius ſiītudinē,ſignificat.vt hic ſui pris ⁊ optimi q̄dē viri eſt ſilis.Sepe ſolet ſilis fili9 eſſe patris.Sz dtō iunctū ſimilitudinē figure corporalis ⁊ mēbroꝝ poti9 denotat.Uergi.Oia mercurio ſimilis vnitūq̄ colorēq̄.Idē.Os hūeroſq̄ deo ſilis.Plen9 vero interdum abltō iungitur: vt liberalitate ⁊ beniuolentia plen9.Frequenti9 tñ cū gtō:vt hic ꝟtutis eſt plenus ⁊ ꝓbitatis.Sic refertus.i.repletus aliqñ abltm̃ hz:vt refertus laude: aliqñ gtm̃:vt cum tranſit in vim nominis vt audiui eam vrbem ſceleratiſſimorum honorum eſſe refertiſſimam.hic locus doctorum virorum refertus eſt.

¶ Preceptum.clxxviij.Ut Imperatiuis ſubiunctiua verba iunguntur.

¶ Sepenumero etiam maioris ſignificātie cā vel ornatiſſime imperatiuis ſubiūctiua verba iunguntur:qd Cicero ſepe efficere ſolebat :quale eſt illud cura vt vir ſis ⁊ alio loco ſcribens ad filium: effice ⁊ labora;vt excellas.

¶ Poſt verbū imperatiui modi ponit ornate verbū futuri tpis optatiui vel pſentis cōiūctiui.Siq̄dē qd verbo iperatiuo imperam9 aut admōem9:vt qs faciat ſequēte ꝟbo optatiui vel cōiūctiui modi cōmode explicam9.Et quidē cōiūctione vt nonnunq̄ interpoſita. Cicero.Cura vt valeas effice vt oēs te amēt ⁊ cōmodent.Interdū eleganter omittit particula.vt Prudentius.Fac cum vocante ſomno caſtum petas cubile frontē locūq̄ cordis crucis figura ſignat.Uerg.Inſani feriant ſine littora fruct9.Ouid.Wenia fac cōdas boetiaq̄ illa vocato. Sic dicim9 fac me ames.

¶ Preceptum.clxxix.Curritur:cenatur:prandetur.

¶ Decurrit ſpaciū.cenatur rhomb9:prādet turtur ⁊ cōſimilia pulcherrima dicunt.

¶ Uerba neutra īterdū trāſeūt in vim ꝟboꝝ trāſitiuoꝝ:⁊ actm̃ hñt ⁊ vocē paſſiuā vt magnū decurri ſpaciū:prādebim9 piſcē:cenabim9 panē:hunc paſſiue dicimus: ſpaciū decurrit:piſcis prādet:panis cenat.Et hoc nō mō de ꝟbis neutris tranſitiuis q̄ vocē paſſiuā ſolū i tertijs pſōis(niſi p ꝓſopopeiā eis ⁊ i pma ⁊ ſcda vtamur. hñt id verū eſt:quinetiā de abſolutis:vt pr defletur a filijs frater a me deploratur) Hinc pticipia pteriti tpis plerūq̄ a ꝟbis neutris formata inueniunt vt regnatus: triūphatus:fletus:deplorat9:intrat9:requietus:vigilatus:Uergi.Acri quondā regnata lycurgo.Idē.Ille triūphata capitolia ab alta corintho.Oui. Uiſaq̄ ⁊ intrata ē alte mihi cura troie.Idē.Et deplorata colonis vota iacēt.Idē.Da requiem requetus ager bñ credita ſeruat.Idē Non mihi grata dies noctes vigilant amare.

¶ Preceptum.clxxx.Ut tranſitiua verba abſolute proferuntur.

¶Atq₃ vt abſoluta interdum verba obliqs caſib⁹ iūgūtur ita tranſitiua quoq₃ nōnū ꝙ non ſolum pro grammaticorum more:ſed etiā ꝑ oratoꝝ conſuetudine abſolute ꝓferuntur:ꝑſertim vero ſi qua ſui paſſio cum actione ſignificatur qualia illa ſunt amo:lugeo:rideo:metuo:que cum tranſitiu a ſint tñ abſolute proferuntur.

¶Quod abſolutā vim trāſitiuorū hñtia obliqs iūgant ꝙplurima authoꝝ exēpla manifeſta cōprobāt.Uerg.Formoſum paſtor choridon ardebat alexim. i. ardēter amabat.Ediuerſo.Tranſitiua interdū trāſeunt in vim ꝛ naturā verboꝝ abſolutorū ꝛ ſine obliquo ꝯponuntur:ꝑſertim cū paſſionē actioni cōiunctā ſignt.Oui.Etſi quid faciam nunc quoq₃ queris amo.Uerg.Ardet amās Dido traxitq₃ per oſſa furorē.i.amore capta.Ouid.ridere abſolute ponit cū dicit.Riſit ꝛ o vatū ſtultiſſime falleris inqt.Uerg.aūt trāſitiue cū inquit.Ille dolor ridens.Sic cū dicimus lugeo patrē:tranſitiue ponitur.Nam actm̄ regit in quem ſuus tranſit actus.At cum dicimus.Merore confectus lugeo.Ibi abſolute ponitur cum non regat obliquum in quem ſuus tranſit actus.

¶Preceptum.clxxxi.De terminatis in bundus.

¶Que in bundus exeūt noīa nō tā ſimilitudinē ſignificāt(qđ pleriq₃ arbitrantur) ꝙ abundantiam quādā potius ac vehementiam:vt gloriabūd⁹ non tam gloriāti ſimilis ꝙ abunde ſeſe vehemēterq₃ efferēs quā opinionē eloquētiū atq₃ eruditiſſimorū hominū vbiq₃ teſtimonijs cōprobatam tu quoq₃ firmiter amplectere.Nā(vt alios omittam)Aulus gelius author ꝓbatiſſimus ex ſententia quoq₃ doctiſſimi apollinaris inquit.Errabundus dicitur qui longo atq₃ abundanti errore eſt et tu quoq₃ eiſdem vtere nominibus.

¶Ut decimo noctiū atticarum libro capite.xv.teſtať Aulus Gelius nomina in būdus terminata non ſignificant ſimilitudinem:ſed potius abundātiam ꝛ vehemenciam ꝛ exponuntur per participium preſens illius verbis a quo deſcendunt adiuncto hoc aduerbio vehementer aut abundanter:vt ſitibundus vehementer ſitiens:letabundus vehementer leticia ꝑfuſus :furibundus. meditabundus:vehementer furens ꝛ meditans moribundus iamiam moriens. Uergi. Cur me moribundam deſeris hoſpes.

¶Preceptum.clxxxij.De fretus.

¶Fretus a. um.incerte originis ablatiuo iunctum pulcherrimum eſt ꝛ ſignificat fere confiſum atq₃ munitum:vt veſtra humanitate fretus veſtra ſapientia nō mea virtute fretus.

¶Fretus incerte originis eſt:qꝛ nō aperte cōſtat a quo formeť. Nō eñ a fruor deducitur cum ſignificatio dictionis fretus a ſignificatione verbi fruor aliena ſit .Eſt eñ fretus confiſus ꝛ fiduciam habēs:quare non tam participiū ꝙ nomen cenſendum eſt:cuius vocē regimen ꝛ ſignificationē participij habeat ꝛ ablatiuū ſine prepoſitione requirit.vt tuo fretus preſidio non meis viribus hoc faciam.Therētius. Dauum optime video cuius conſilio fretus ſum.

¶Preceptum.clxxxiij.Certiorem facere.

¶Certiorem facere vſitate atq₃ frequenter in epiſtolis vſurpatur . Nam facio te de hac re certiorem:id eſt ſignifico hanc rem ꝛ ſepiſſime velim me de tua valitudine facias certiorem:

¶Certiorē facere vel reddere vel efficere.eſt ſignificare ꝛ iungitur genitiuo recto ꝛ comparatiuo:vt me tuarum rerum certiorem facias velim.Uel ablatiuo cum pre-

poſitione de:vt me de tuis rebus certiorē facias.qđ inepti dicūt facias mihi ſcire in voce paſſiua cōparatiuus actūs in ntm̄ mutat:vt de tuis ſucceſſibus factus ſum certior. Cicero ad lentulū.Legi tuas literas quibus ad me ſcribis gratum eſſe ꝙ crebro certior per me fias de omnib⁹ reb⁹.Nec in oratione ſoluta dicendū eſt facere certum ꝗ̄uis poete gratia carminis interdum ſic dixerunt.Vergil.in. iij. eneid. Anchiſen facio certum remq̄ ordine pando.

¶Preceptum.clxxxiiij.de habeo.

¶Habeo varia conſtructione figuratū plurimū ornatus habet:vt bene hec res ſe habet ⁊ ita bene habeo me.⁊ cū participijs:vt bene me habens redeo rure ⁊ cōtrariū aduerbiū ſimillimū ei verbo iungitur quod eſt male.

¶Habeo verbum habens ante ſe ntm̄ pro ſuppoſito ⁊ accuſatiuū poſt ſe eiuſdem perſone:⁊ ad idē pertinentē ſignificat aliqua eſſe valitudine vel bona vel mala:pro qualitate aduerbij adiuncti:vt bene me habeo:tu male te habes .res bene ſe habet ideſt bene ſuccedit. Cū autem nominatiuus ante verbū rectus ⁊ accuſatiuus poſt verbum ad diuerſa ſpectant ſignificat leticiā aut triſtitiā afferre:vt tua felicitas bene me habet id eſt delectat me:tua aduerſitas male me habet.i.vexat ⁊ torquet me Teren.preter ſpem euenit ſcio hoc male habet virū.i.affligit.Alia huiuſce verbi ſignificata(nam plura ſuperſunt)huic loco pertinentia cōſulto relinquimus:ex alijs locis perquirenda diligentius.

¶Preceptū.clxxxv.De participijs futuri temporis.

¶Participia ſepenumero futuri temporis ornatiſſime vſurpantur : vt ſcripturus ſum ad ſcipionem literas:quod eſt fere debeo ſcribere.Et aliud. Tu ad edes cras iturus es:quaſi tu ire debes.Cicero eſt athenas profecturus.i.debet athenas proficiſci. Plautus in cyprū traiecturus eſt fere eſt nauigare debet in cyprum ⁊ quod idcirco ita repoſuimus:quoniam quis proprie nauigare.i.tranſmittere et ſoluere de eo loco dicitur vnde proficiſcitur.Is demū traijcere dicitur qui rati vehitur ad eū locum quo proficiſcitur.vt Cicero ſoluit athenis:⁊ in aſiam traiecit.Verum ad propoſitum redeundum eſt.Illa igitur participia que a verbis manāt paſſiuis et paſſiue quoq̄ exponi debēt:vt cuius animus inſons eſt:mulctandus nō eſt.i.mulctari et puniri non debet.Sontes accuſandi ſunt.i.accuſari debent.Vir flagitioſus eſt trudendus in carcerem.i.conijciendus in vincula.Et alia reliqua exponuntur vt ſupra diximus.Nec tamen negauerim quin eorundem participiorum alia quoq̄ ratio ſit:ſed ea nos modo proſequimur in preſentiarum que venuſtius eloquiū reddant.

¶Participia futuri tēporis in rus terminata duob⁹ modis exponunt. Primo per futurum tēpus indicatiui:vt ſpero ioannem venturum eſſe.i.ꝙ veniet. Audiui patrem hic propediem affuturum:⁊ elegantius participio in rus decoratur oratio ꝗ̄ futuro indicatiui:vt tabellarius cras profecturus eſt.i.proficiſcetur.¶Secūdo exponuntur per verbū debeo:⁊ infinitū ſui verbi.Oui.Per quod ſepe ieras per quod iturus eras.i.ire habebas.Eram arduū quidē neſcio quid facturus.i. facere debebam.Sum tibi aliquā dicturus.i.debeo dicere.Participia autē in dus tripharia m exponi poſſunt.¶Primo per futurum indicatiui paſſiue vocis:vt hoc negocium abs te agendum eſſe intellexi id eſt ꝙ agetur.¶Secundo per verbum debeo:et infinitiuum vocis paſſiue . Quintilianus. Non ſit preceptor eorum que emendanda erunt diſſimulator id eſt que emendari debent . Ingenium aſſiduo ſtudio ex-

colendū eſt.i.excoli debet.¶Tertio per nomē dign⁹ ⁊ infinitiuū paſſiue vocis:vt q̄ virtutē amplectit̄ laudādus eſt.i.dignus laudari Qui honeſtā ducit vitam merito ingēti laude efferēdus eſt.¶Soluere eſt rethinacula nauē in portu alligantia diſſoluere:qđ faciunt naute petituri mare.Et ergo de loco dicit̄ a quo quis recedit. Oui. Aura dabit zephiros:tu mō ſolue ratē.¶Traijcere ꝓo eſt mare aut fluuiū pernauigando nauē ad aliquē locū ducere:⁊ dicit̄ de loco ad quē quis nauigare ſtatuit illumq̄ in actō prepoſitione in adiūcta petit vt hic ſoluit roma:⁊ in galliam traiecit. Tranſmittere eſt nauem per fluuium ducere. Uergi.Stabant orantes primi tranſmittere curſum.¶Sons nocens flagitioſus inſons:innocens innoxius.
¶Multare abiecta eſt capitis ſupplicio vel pecunia punire vt hic multat⁹eſt graui pecunia.Jnde multa multe.eſt alicuius criminis in pecunia vel corpore punitio vt hic multa capitis dānatus eſt.Jlle vero multa pecuniaria penam diluit.

¶Preceptum.clxxxvj.De repeto.

¶Quid repeto:nōne perpulchre ponit̄ ſi quid ei acceſſerit neq̄ datiuus ſolus caſus ſeu etiā ablatiuus.vt repeto hanc rem memoria quod nō teneo memoria ſignificat(vt permulti exiſtimāt)ſed potius memoria voluo ⁊ reminiſcor ⁊ quaſi obliuioni datū rurſum inueſtigo memoria:hoc nos vti verbo ornatiſſime poterim⁹ q̄m eodē ⁊ veteres eloquētiſſimi frequēter vſi ſunt:hinc illud de oratore Cic.lib. Cogitāti mihi ac memoria repetēti.Et aphrican⁹ a meuio accuſatus tribuno plebis q̄ ab Antiocho pecuniā accepiſſet:cōmodiſſime eo verbo vſus memoria(inquit)quirites repeto hanc diem hodiernū eſſe quo hannibalē penū inuictiſſimū huic imperio vici in aphrica:⁊ perpetuā pacēvobis ac victoriā peperi inſeparabilē.Uerum captus ingenti voluptate longius in affricāverbis referendis progreſſus ſum.Quāobrem ad noſtrum inſtitutum referat ſe oratio.

¶Repeto preter duas notas ſignificationes(quibus ſignificat aut redire. Uergil. ipſe vrbē repeto ⁊ cingor fulgētib⁹ armis aut repoſcere:vt Joānes repetit a me depoſitū)iſti abltō memoria iūctū ſignificat quod animo exciderat rurſum in memoriam reducere ⁊ iterum poſt obliuionem meminiſſe vt id ſepius mecū cogitaui:verum memoria repetere non poſſum quo in loco librum meum poſuerim memoria repetere nequeo.Memoria repeto hunc ſolam hodiernum eſſe quo hanc vrbem primum acceſſi.¶hannibal carthaginenſiū dux romanis infeſtiſſimis ſuperatis alpibus italiam occupauit.Romanorum exercitum cum ſepius tum apud trebiam ⁊ lacum tranſumenum ⁊cannas maxima clade profligauit.⁊.xvj.annis eam inſidens igni ferroq̄ vaſtauit.Uerum a ſcipione aphricano romanorū duce qui vt hoſtē italia excedere cogeret paria faciens aphricam inuaſit in aphricam redire coactus eſt ⁊ cum eo conſerto prelio victus ad antiochum macedoniorum regem confugit:eūq̄ ad inferendum romanis bellum ſuo conſilio induxit.Quem etiam ſua animi magnitudine ⁊ virtute Scipio Aphricanus deuicit ⁊ ad pacem cum romanis componendā coegit. Ceterum inuidia ſtimulati aliqui(ſolet enim gloria inuidiam pares re)criminati ſunt Scipionem accepiſſe pecuniam ab antiocho tanq̄ pactum precium belli deponendi.Jlliuſq̄ criminis Neuius tribunuſplebis eum inſimulauit. Scipio conuocato populo dicit eum diem annua reuolutione adeſſe quo hannibalem attrociſſimū romanorum hoſtem deuicerat:⁊ ergo non imperatoris tam bene de republica meriti accuſatione dedecorandum quin potius votis ⁊ ſacrificijs pro tanto reipublice bono quotānis celebrandū.hunc in capitolium comitante populo proceſſit ⁊ hoſtias cedens ſacra fecit.Poſtea inuidie cedens ſponte exiliū ſubijt vt narrat Ualerius capite de ingratitudine.

¶Preceptum.clxxxvij.Pro mori diem obire:oppetere:⁊ ſimilia.

pro viuere aut vitam agere:degere etatem:⁊ ſimilia ornate dicimus.

¶Optimū factu fuerit ne eiſdē aut modis orationis aut verbis vtamur(⁊ quod initio diximus)varia plurimū probat oratio:etſi veluti quibuſdā floſculis aſpergitur:vt pro mori:dic̄ obire:mortē oppetere:animā expirare:vita decedere:animam efflare:vita defungi rebus humanis excedere:ex vita migrare res deſerere humanas:exire de vita:mortē obire:extremū claudere diem:interire:occidere ꝯſimiliaq̃. Et iterum pro viuere:vitam agere.degere etatem.

¶Aliquē mori trib⁹ preſertim diuerſis rationibus explicari poteſt.Primo per verba abſoluta nullū poſt ſe caſum habētia:vt hic obijt:oppetijt:interijt:occidit: occubuit.Uer.O terq̃ quaterq̃ beati quis ante ora patrū troie ſub menibus altis cōtigit oppetere.Idem.Mene iliacis occūbere campis nō potuiſſe.Idē. Nec adhuc crudelibus occubat vmbris.Sic dicimus.ſatius eſt emori q̄ quicq̃ turpe admittere.¶Secūdo per verba tum neutralia tū adiectiua actm̄ poſt ſe habētia: vt obire mortē.Teren.Is obijt mortem.Obire dic̄:oppetere mortē:expirare:efflare: exhalare animā:vitā:ſpm̄.Uerg.Ut regē equenū crudeli funere vidi vitā exalātē.Finire vitam cū morte cōmutare:res humanas deſerere:extremū claudere diem. In extremā noctem(vt ait ver.)tua lumina claudere effundere dimittere animā vitaꝫ ſpiritū.Uer.Tuaq̃ animam hanc effundere dextra. Cicero ad lentulū. Si vitam pro tua dignitate profundā nullā partem videar meritorū tuorum aſſecutus vltima trahere ⁊ effundere ſuſpiria ⁊c.¶Tertio per verba cū ablatiuo poſita nūc adiecta nunc omiſſa prepoſitione:vt vite mortalis munere fungi vita defungi.Uerg. Defunctaq̃ corpora vita.rebus humanis excedere vita decedere vita migrare exire de vita corpore ſolui.Fato eripi rebus humanis ſuſtolli aut ſubtrahi.Uiuere autem eleganter dicimus viuere vitam:beatam:miſeram:tranquillam : felicem:infelicem:viuere dies felices:fauſtos infauſtos .Ducere vitā . Uergil. Me ſi celicole voluiſſent ducere vitam.Idem.Uitāq̃ extrema per omnia duco.Agere vitam.Terē. Primū hec pudice ⁊ duriter ⁊ parce vitam agebat.Degere vitā.Uergi. Non licuit thalami,expertem ſine crimine vitā degere more fere.Uita potiri. Aura veſci etherea.Uerg.Quid puer aſcanius ſuperat ne ⁊ veſcitur aura. Carpere auras vitales. Uergil.Quiſquis es haud credo inuiſus celeſtibus auras vitales carpis. Spirare vitam:⁊ conſimilia.

¶Preceptū.clxxviij.Ut ludo ludū:ſic et viuo vitā dicimus ⁊ conſimilia.

¶Et(ne ſigillatim cūcta complectar)illud hoc loco aduertendū ſit q̄ ſicut ſepe dicimus ludo ludū:pugno pugnam:ſeruio ſeruitutem:doleo dolorem:ita interduꝫ viuo vitā:viuo miſeram:ſeu felicem vitam.vt ſi quis dixerit.qui,expeditam fuerint virtutem cōſecuti:hi viuant beatā ⁊ immortalē vitam ⁊ qui preclarum certamen certauerit ampliſſimis donabitur muneribus.Et q̄d de varijs diximus orationis modis idipſum de ſingulis partibus intelligendū ſit.vt pro oro rogo.precor obſecro pro quaſi pene:ferme:reliqua tu ipſe conijcito.

¶Uerba fere q̄cūq̄ oīa neutralia ſunt pn̄t regere actm̄ conformis ſignificationis ab ipſis quidē v̄bis formatione deductū.vt Boe. Hunc continuum ludum ludimus. Idem magnū profecto certamen certauimus.hic accerrimā pugnaꝫ pugnauit qui potuit duros animi cōponere motus.Ille grauē ſeruit ſeruitutē qui animū vicijs ſeruū habet.Nec actūs ille ad neceſſitatē ponitur:vel ad cōplexionē aut perfectionē ſniam ſed ſolū ad ornatum.Nā viuo vitam idem eſt q̄ viuo.ludo ludum.i.ludo Et ſicut diuerſe orationes ita ſynonime quoq̃ dictiones ad varietatē et proinde

ad venuſtatē cōducūt: vt ꝑ narro: refero: memoro: recito pro delibero: ſtatuo: inſti- tuo: cōſtituo: intendo: propono: decerno: ꝑ ſtatim: ptinus: illico: ex tēplo: eueſtigio cōfeſtim: cōtinuo: pro poſtꝙ: poſteaꝙ vt vbi: ſimulac: ſimulatq;: ſimulut ⁊c.

¶Preceptum.clxxxix. Id genus.

¶Id genus pro eius generis (quod fere ſimile nomē exprimit) pulchre ⁊ vſitata di citur: multa ſunt id genus monſtra. de multis id genus rebus locutus eſt: quod eſt ſimilibus ⁊ ita in alijs.

¶Id genus in ntō caſu omnib⁹ caſib⁹ ⁊ generib⁹. in vtrolibet numero adiūgi pōt et ſignificat fere idē qđ hmōi vel ſimilis vt rari ſunt id genus hoīes: multa id ge- nus exēpla paſſim occurrent. Oues: capras: boues: equos et cetera id genus aīalia pecora vocamus. Poſſumus etiā ipſam particulam et id genus ornate qui in gtm̄ eius generis trāſferre: vt multa ſunt eius generis animalia. Cicero ad lentulū. Nō eius generis mee litere ſunt vt eas audeam temere cōmittere.

¶Preceptum.cxc. Ex ſententia.

¶Ex ſententia quaſi ſm voluntatē: ⁊ proſpere: vt geſta res eſt ex ſentētia quod eſt prout optabamus ⁊ tibi id euenit ex ſententia. Et multis in locis conſimiliter.

¶Ex ſententia ſignificat ex voto ad votum ſm deſiderium noſtrū. Nā ex interdū id quod prepoſitio ſm ſignificat. ⁊ ſententia volūtatē animiq; arbitriū. Ut ſi tuam amorem conſecutus fuero omnia mihi ex ſententia ſuccedent. Cicero ad lentulū. Illud tibi affirmo ſi rem iſtā ex ſententia geſſeris fore. Nonnunꝙ interponiꝛ gtūs animi: vt amicū mihi nactus ſum ex animi ſententia. i. vt animus optat. Preterea ſententia propoſitum ſignificat. Teren. Ne is ſuam mutet ſententiam. Sic dicim⁹. Ab hac animi ſententia nūꝙ diſcedam. Deniq; ſententia iudicium vel opinionē ſi gnificat: inde rogare ſententiam eſt alicuius iudiciū ſuper aliqua repetere. Dicere ſententiam eſt qui ſentiat animus verbis aperire. Ferre ſentētiam eſt cōſultatione facta rem iudicare: vt iudex hanc tulit ſententiam. i. iudicium.

¶Preceptum.cxci. Inferre.

¶Inferre iniuriā quaſi iniuriā facere manus inferre alicui eſt aliquem pulſare. Im petū in quēpiā facere: eſt quēpiā cū impetu ⁊ quaſi vi adoriri ⁊ irruere.

¶Inferre preter notā ſignificationē (que intra aliquē locū portare ſignificat. Uer. Inferretq; deos latio) ſignificat cōtra ferre ſiue ingerere ⁊ in malā partē accipitur: vt hic mihi iniuriā ⁊ danū intulit. Oīm ſceleratiſſim⁹ eſt qui ſceleſtas manus in pa rētes inferre nō erubeſcit. Et petit poſt ſe datiuū cū acrō vel loco datiui acm̄ cum prepoſitione in: vt intuliſti mihi vel in me vim. Facere impetū eſt inuadere quēpiā ⁊ etiā inſultare. Adoriri verbū deponēs clā ⁊ ſubito aliquē inuadere ſignificat. Te ren. hic ſi me in veris nuptijs adoptus eſſet.

¶Preceptum.cxcij. Dare veniam.

¶Dare veniā pulcherrimū eſt ignoſcere ⁊ licentiā concedere. Ab initio etatis ha- bui te amicū: amicitia mihi tecum eſt a teneris annis: a paruulo: a primis etatis tē poribus: a teneris (vt greci dicunt) vnguiculis. ab incunabulis ipſis ⁊ hmōi. Iuue- nilis etas pulcherrime adoleſcentiā ſignificat.

¶Hoc preceptum duo complectitur. Primum dare veniam eſt parcere commiſ- ſo crimini ⁊ clementer ignoſcere. Deus dat veniam delinquentibus. Etiam dare veniam eſt concedere libertatem alicuius rei agende. vt Joannes dedit mihi ve- niam abeundi. Uenia enim interdum eſt perpetrati criminis remiſſio. Interdum vero libertas ⁊ permiſſio vt venia tua dixerim quod dicunt ſaluo honore vel ſal- ua pace vel ſalua gratia. Secundum huius precepti documentum eſt ꝙ multis modis poſſumus explicare hanc orationem a principio iuuente vel etatis hic ab

-etatis initio lrīs operā dedit a teneris annis lrarū ſtudio vacauit. The. Ego poſtꝗ te emi a paruulo .i. ab ineūte etate vel a teneris annis. Ci. Preſta te eū qui a teneris (vt greci aiunt vnguiculis mihi cognitus es. Idem ad lentulū. Te vero admoneo vt omnē gloriam ad quam a pueritia inflāmatus fuiſti omni cura atq̧ induſtria cōſequare. Item ad eundē. Refero me ad māſuetiores muſas que me maxime ſicut iam a prima adoleſcētia delectarūt. Sic dicit Quintilianus. Natura tenaciſſimi ſumus eoꝝ que rudibꝰ annis percepimus. Qui a teneris annis virtutē coluerit ꝑfecto ſpectatiſſimꝰ eſt. Iuuenilis aūt adiectiuū a nomine iuuenis deducetū iſtis noibus annꝰ etas adiunctū ſignificat adoleſcētiā .i. eā etatem qua omnes pueritiā trāſgreſſi ad adultā etatē ꝓcedūt: vt iuuenilibꝰ annis virtus colēda eſt.

¶ Preceptum. cxcij. Ferire fedus.

¶ Ferire fedus optime atq̧ ex optimis cauſis ex fecialiū cōſuetudine ſignificat fedus cōponere. vt perſepe ictum ſeu percuſſum fedus eſt conſtitutū ⁊ cōpoſitū.
¶ Ferire fedus eſt bello poſito pacem inire: illāq̧ inuicē pacto firmare. Et idem ſignificāt ꝯponere fedꝰ ⁊ conſtruere fedus. Idem quoq̧ eſt inire fedus. Iacere fedus ſeu percutere fedus qui poſtremꝰ loquēdi modus ex ritu fecialiū originem traxit. Erant enim feciales legati romani ad res populationibus vel bello ablatas repetendas miſſi: qui ſi nō reddant ablata bellū his ꝗ abſtulerāt vt hoſtibꝰ indixerūt: Si vero reddebāt inierūt pacē cū hoſtibꝰ ꝑ qua firmāda ꝑter ceteros ritus: porca ſilice feriebaꝛ in frontem adiectis precibus vt iuppiter optimꝰ maximus ita ꝗ olim tāto grauius ꝗ̄to diuina virtus humane preſtat feriret eū ꝗ primꝰ cōpoſitū fedus violaturus eſſet hinc fedus dictū ꝙ ibi porca vt ſentiūt nōnulli fede mactabatur. Per participia ergo dici mꝰ fedus ictum: pactum initū firmatū ꝯſtitutū: cōpoſitū ꝑcuſſum. Contra temerare violare: frangere: rūpere: corrūpere. Confundere fedꝰ dicimus initiū concordie pactum facere irritum.

¶ Preceptum. cxciij. Eſt mihi nomen Scipioni.

¶ Eſt mihi nomē ſcipioni. Scipioni cognomē affricano fuit: cui pago troiano nomen eſt: ⁊ ſic de reliq̄s datiuo caſu peruſitate ac pulcherrime dr. Que eadem ⁊ alijs quoq̧ modis dicitur. Sed frequentius modos ſuperiores apud eloquentiſſimos ⁊ doctiſſimos viros inuenies.
¶ Nomē alicuiꝰ varijs modis explicamus. Primo ꝟbo vctō vt hic vocatur Cicero Uer. Eſt locꝰ heſper iā grꝰij cognoie dicūt. Scdo iſto ablātō noie vel cognoie adiuncto noi ꝓprio cuiuſq̧ caſus: vt iperator noie Iuliꝰ nō minꝰ lrarū ꝗ̄ belli ſtudioſus fuit. Pōpeius cognomine magnꝰ vel cognomēto magnꝰ egregius fuit. Tertio per ꝟbū ſubſtātiuū ⁊ nomē ꝓpriū in nrō. vt eſt mihi nomē ioānes. Quarto per verbum ſubſtātiuū ⁊ nomē propriū in gtō. vt eſt mihi nomē ioannis. Quinto per verbum ſubſtātiuū ⁊ nomē ꝓpriū in dtō. vt eſt mihi nomē ioāni. Et hic poſtremus elegātiſſimus eſt. Uer. At puer aſcaniꝰ cui nūc cognomē Iulo. Preterea vt ex autoribus deprehendere licet recte dicimꝰ habeo nomē ioannes. Oui. Lactea nomen hꝫ candore notabilis ipſo. Item habeo nomē ioānis. Uer. Eternūq̧ locus Palinuri nomen habebit. Deniq̧ habeo nomen ioānem. Uergi. Eneadaſq̧ meo nomen de nomine fingo. Et ſi q̄ ſimiles inueniantur.

¶ Preceptum. cxcv. Aiunt dicunt. Fertur.

¶ Cum tritum verbum volumus oſtendere ⁊ quod in ore populo eſt vtimur vel imperſonali fertur vel perſonali verbo aiunt ⁊ nōnūꝗ̄ dicitur: ⁊ eis ſingulis vt preponimus ⁊ raro ita ſed interdū: quod exempla huiuſmodi ſunt. Nam ſyrenas (vt aiunt) ſurda debemus aure tranſire. Eſt item nam ita fertur vt nuſꝗ̄ tuta ſit fides Item turpe eſt tumultu aut (quod dicitur) de gradu deijci.

¶ Cū aliqđ ꝓuerbiū explicandū occurrit: illi venuſte ꝑ parētheſim interponuntur he orōnes: vt fert: vt aiunt: vt dicunt: vt memorāt: vt perhibent ⁊ ſiles quibus hoc dictum vulgatū eſſe ⁊ frequēter vſurpatū ſignificemus ſtaterā vt aiunt: trāſire nō licet. hoc eſt mediū in oib⁹ reb⁹ tenendū eſt. Bos laſſus: vt dr̄: fortius figit pedem i. aſſuetudine longa tritus ⁊ frequēti exercitatione defectus ſi ꝓuocet̄: acrius inſtat ⁊ viget. Nō eſt ouis vt aiunt: lupo cōmittenda: ſilia paſſim inueniētur. ¶ Syrenes tres nymphe fuerunt filie Achel oi in mari ſiculo. que ſue vocis dulcedine captos nautas ⁊ proinde ad nauis gubernationem incautos ponto demergebāt. Ulyſſes autē a cyrce admonitus ſuas ⁊ ſocioꝝ aures cera obturauit: ⁊ ſic illeſus tranſiuit Ob quod ille indignate in mare ſe ꝑcipites dederunt. Sed hac velata fabula nihil aliud diuina poeſis admonet ꝙ voluptates q̄ ſtrēnuo nomine denotātur: a prudētiſſimo quoqꝫ more Ulyſſis ſurdature pretereundas eſſe nec illarū illecebris capiēdos fortium virorum animos alioquin blandimentis ſuis captum animum in facinus omnem: ⁊ horrendū vitioꝝ pelagus ille precipitarent. Ipſe vero victe victores non amplius infeſtabunt: ſed cōparāde felicitatis cōmoditatē ⁊ viam ſuā fuga preſtabunt. Mantuanus. Felix igitur cui vita voluptas terga cedit: longi quem nō fregere labores. Tertiū ꝓuerbiū ſumptū eſt ex Cice. i. lib. offi. dicente. Fortis vero animi ⁊ conſtantis eſt non perturbari in rebus aſperis nec tumultuātē de gradu deijci vt dicit̄. Et ſignificat dictū prouerbiū turpe eſſe animo ꝙ inconſtans ſit: ⁊ id rōnis firmitudine minime permanens.

¶ Preceptum. cxcvi. Mediam ſuper noctem.

Nonnunꝙ ita dicimus noctem ſuper mediam vigilamus. quod eſt vltra mediam noctem vigilamus. idqꝫ ⁊ Seruius ipſe teſtatur: ⁊ quorundam veterum comprobat auctoritas.

¶ Super aliqñ ſignificat vltra ⁊ actm̄ petit ſignificātē tp̄s: vt mediā ſuꝑ noctē vigilaui. Mediā ſuper noctē expectaui. hic mediū ſuꝑ diē dormiens ſolet. i. vltra. Non minus eleganter capitur eadē prepoſitio abltō iuncta pro de: vt ſuper hac re nūc verba facimus: ſuper tuo negotio multa verba habita ſunt.

¶ Preceptum. cxcvij. Tendo.

¶ Contra ſermonem tuum tendo. ideſt reſpondeo tibi: ſicut ⁊ tendo contra iter. i. tibi occurro: ſed hanc in frequenti vſu oratorum inuenies.

¶ Tēdere ꝯtra ſermonē eſt reſpōdere. Uerg. in. ix. eneid. Nil tēdere cōtra: ſed celerare fugas. Sic tēdere cōtra iter eſt obuiare: vt cū rus ꝓficiſcerer ioannes contra iter meū tēdebat. Tēdere iter ꝟo omiſſa ꝑpōne ē ire. Uer. Quā ſuꝑ haud vlle poterant impune volucres tēdere iter pēnis. Interdū omiſſo illo actō iter tendere per ſe poſitū eſt ire. Uerg. Quiſquis es armatus q̄ noſtra ad limina tendis. Tendere greſſum etiā eſt ire. Uer. Talib⁹ incuſat: greſſumqꝫ ad menia tendit. Preterea tendere eſt extēdere. Ter. in phormione. Nō rethe accipitri tendit̄ neqꝫ miluo qui male faciunt nobis illis q̄ nihil faciunt tēdit̄. Deniqꝫ eſt caſtra ponere. inde tentoriū.

¶ Preceptum. cxcviij. Macte.

¶ Macte magis aucte: ⁊ eſt glorie ⁊ laudis ſermo: ⁊ plerūqꝫ ablatiuo iungit̄ vt macte virtute eſto. Idqꝫ ⁊ poete vſurpant ⁊ ſcriptores hyſtoriarum ⁊ demū oratores ipſi q̄ ſermo. vt multi eruditiſſimi tradūt. a ſacris deductus eſt.

¶ A verbo macto as. are. qđ eſt hoſtias ad ſacrificiū cedere. Uerg. Taurū ingentē mactabat ad aras. venit macte vetūs ſingularis. i. magis aucte ⁊ exaltate. Ceteris eñ caſib⁹ caret: q̄s in vſu antiquoꝝ quondā fuiſſe Nonius marcellus tradit. Et cōſtruitur cū abltō ſine ꝑpoſitione. Uerg. Macte noua virtute puer ſic itur ad aſtra. Interdū adiūgit̄ ei ꝟbū ſubſtantiuū imperatiui modi: vt macte virtute eſto. i. ſis magis virtute exaltatus: Dicit̄ ⁊ pl'aliter macti etiā cū ablatiuo ſine prepoſitione

cum verbo ſubſtātiuo. Quint⁹ curti⁹ .li.iiij. Uos quidē macti virtute eſtote (inq̄t) qui primi intellexiſtis quanto ſatius eſt faſtidire regnum ꝙ accipere.

¶ Preceptum. cxcix. Ad explicandum locum ſiue genus gentile nomen aut patrium effingimus.

¶ Quoties alicuius explicaturi ſumus ſiue genus ſiue locum gentile ac patrium nomē effingimus quod qui ſecus effecerit fortaſſe latine locutus ſit: ſed illepide penitus atq; indecore: vt qui fuerit a ſyracuſis oriundus nō de ſyracuſis dicendum: ſed ſyracuſanus: non de athenis: ſed athenienſis: ⁊ ſic de alijs. Atq; in generibus ac familijs nos non de cum ablatiuo vtimur vt multi: ſed inde nomē efficimus: vt non de ſcauris: ſed ſcaurus: non quidem de gracchis: ſed gracchus: nō de catulis: ſed catulus: non de dathis: ſed dathus. Quā quidem ad rem id merito afferendū ſit quod Pliñ. ipſe aiebat. ꝙ deriuationes nō habēt firmas regulas: ſed exeunt: terminanturq; vt ipſis authoribus placet. Sic a thauro: thaurinū ⁊ thaureū dicim⁹: ⁊ quos nos romanos dicimus: dicunt greci romanos: quos nos carthaginenſes: illi carthagineos vocant. Sed in eus us: atq; as: ſi ad loca pertinēt frequentiores terminationes ſunt vt albanēſis: veronēſis: eleuſinus: tarentinus: lacedemonius: ſyracuſanus: arpinas. Alij quoq; ſunt eorundē nominū exitus: ſed hi frequentiore vſu celebrantur: quod idē ⁊ in quibuſdā alijs fit: qui neq; a generis nominib⁹ fluxere: neq; loci vllius. vt Therentianus chremes: platonicus giges: ſocraticus gorgias: que omnia a proprijs profecta ſunt atq; originem traxere. Sed q̄ alia de hac re dici poſſunt tu ipſe cogitatione complectere.

¶ Hoc preceptū habet tres partes. Prima ꝙ locū aliquē eleganti⁹ adiectiuo a noie loci formato (quod patriū vocat) ſignificamus ꝙ ſubſtantiuo ablti caſu cū prepoſitione de ſumpto. Uergilius eſt mātuanus nō de mātua: rhomanus non de rhoma: pathauinus: non de patauio: tarentinus nō de tarento. Ceterū opere preciū eſt cognoſcere quo pacto a ſubſtātiuis locoꝝ adiectiua formanda ſunt: ⁊ id ne certa quidem regula: ſed dūtaxat authorū vſu cognoſcendū eſt. Uaria autē eſt ipſorū deriuatorum terminatio. hec enim in as terminant vt archas: in es vt praes: in is vt athenienſis: in os vt tros: in us vt dardanius: in acus vt iliacus: in alus vt theſſalus: in anus vt rhomanus: in arus vt barbarus: in enus vt abidenus: in eus vt milhineus: in cus vt grecus in dus vt medus: in icus vt italicus: in ius vt lacedemonius in inus penult. longa vt florentinus: in ous vt cous: in ſus vt creſſus: terxiſſus in an vt acarnan: in ax vt trax. in yx vt phryx: in ox vt capadox: ⁊ ſic de alijs facile apud oratores inueniendis terminationibus dicendū eſt. Secūda pars eſt ad explicandā alicuius familiā nō abltō cū prepoſitione de: ſed nomine gentili vtendū eſt. Eſt em̄ gentile nomē adiectiuū a nomine proprio familie deductum: vt iſte eſt fabius non de fabijs ⁊c. ¶ Tertia pars eſt a nominib⁹ proprijs virorū ⁊ preſertim authorum cuiuſpiā rei eleganter formantur adiectiua poſſeſſiua ſignificantia aliquid primitiui: ⁊ quo elegantior ꝙ primitiui refulget oratio: vt miles darianus: pōpeianus: ceſarianus: marianus: alexādrinus. i. miles darij: pōpeij: ceſaris: marij: alexandri. xerxiana acies. i. xerxis. Sic Therentianus chremes. i. qui inducitur a therētio in comediarū fabulis. Platonicus Giges. i. cuius Plato meminit. Socraticus Gorgias: de quo Socrates diſſeruit. Sic Uergilianus Eneas de quo Uergilius loquitur in libris eneidum.

¶ Preceptum. cc. Conor.

creatur:ſi quando nobis foret eo opus vt cantando rumpitur anguis.i.dum cantatur:vt ait Seruius.Et in alio loco actiue dictum eſt cantando tu illum.i.dum canis.Id efficere atqꝫ vſurpare oratores queunt.

¶Gerūdia cuiuſlibet ſignificationis et generis a verbis oriuntur,ſuorumqꝫ verborum ſignificationem ſeruant:⁊ ſi ab actiuo actiuā:a paſſiuo paſſiuā.Quo fit vt cū eadem ſit vox gerundiorum actiuorum ⁊ paſſiuorum eadem voce diuerſam ſignificationem habent ſed quā explicatio gerundij et conſtructio ſatis aperte differentem manifeſtant.Nam que actiue ſignificant gerundia per verbum actiuum reſoluuntur et illius conſtructionem ſeruant:vt colendo agrum copioſam meſſem percipiunt coloni.i.cum colunt agrum.que autem paſſiue ſignificant reſoluuntur ꝑ verbum paſſiuum.Quin.lib.j.Omnis diſciplina memoria conſtat fruſtraqꝫ docemur ſi quicquid audimus preterſinat.Memoria excolendo ſicut omnia alia augetur.Illa quoqꝫ animalia que carere intellectu videmus meminerunt et cognoſcunt et quālibet longo itinere deducta ad aſſuetas ſibi ſedes reuertuntur.Non eſt vtile quo facilius hereant aliquas apponere notas quarum recordatio commoueat ⁊ quaſi excitet memoriam.Si quis tamen vnam maximamqꝫ a me artem memorie q̄rat exercitatio eſt ⁊ labor:multa ediſcere:multa cogitare:⁊ ſi fieri poteſt quotidie potiſſimū eſt.Nihil eque vel auget,cura vel negligentia intercidit.Hec ille. Ubi excolēdo paſſiue capitur.i.dum excolitur.Et ita de alijs gerundijs.

¶Preceptum.ccv.De quarto pretor ⁊ quartum pretor.

¶Putant nonnulli nihil intereſſe ſi quos dixerit quarto pretor ⁊ quartum pretor: et ſic de alijs:ſed magna eſt certe differentia:vt Marcus varro teſtis eſt:nam quarto pretor locum ſignificat et tres ante factos:quartum vero ſignificat tempus. Caue igitur diligenter ne parperaꝫ hiſce vtaris rationibus ne quid contra veterū atqꝫ eloquentium morem conſuetudinemqꝫ faciamus:quare tertium conſul ac tertio cōſul non idem ſignificant.

¶Licet aduerbia ordinis a nominibus dignitatē et numerum ſignificantibus formata modo in um.modo in o.terminentur:ea tamen nominibus dignitatem ſignificantibus iuncta habent diuerſas rationes.Nam ſi in o deſinant locum ſiue ordinem illius dignitatis ad ceteros qua ante illa functi ſunt.In um vero numerum ſignificant quoties idem illam dignitatem geſſerit vt tertio conſul in ordine conſulū tertius quā ſcilicet duo preceſſerunt.At tertium conſul eſt qui bis ante geſſit conſulatum.et nunc iterum gerit pro tertia(ſi ita loqui phas eſt)vice.Et ſic de ceteris dignitatibus que pro tempore geruntur:et ſemel habite rurſum eedem ab eodē poſſunt haberi dicendum eſt.

¶Preceptum.ccvj.Ruri eſſe.

¶Sed ne plura iam ſequar(nam infinita pene huiuſmodi precipi poſſunt)tene memoria qđ non rure eſſe ſed ruri eſſe dicimus:qđ tum Feſtus pompeius affirmat:tū Therentius cōprobat:ait enī:ruri ſe continebat.Quāobrem ſi aliqua reliqua ſunt paucis expediamus.Nā cū pro conficiendis epiſtolis hec potiſſimū attigerimus ſi ſalutationis formulā ac regulā iduū nonarūqꝫ obſeruationē patefecerim iure huic paruo inſtituto finē ac modū ſtatuerim.

¶Rus nomen tertie declinationis in ablatō ſingulari hꝫ rure qđ ordinat cū verbis motū de loco ſignificantibus:vt pater meus redijt rure.Et adiungit etiam prepoſitionibus:vt ex meo rure quotannis magnū capio cōmodū. Ruri autem aduerbiū

eſt cum verbis quietem in loco ſignificantibus iungendum: vt malo ruri ꝙ in vrbe vitā agere: inde ruſticari verbum deponens: eſt ruri habitare. Deinde autor propemodum huius operis metam aſſecutus que declaranda ſuperſunt aperit.

¶ Preceptum. ccvij. Uale ſalue.

¶ Uale igitur ac ſalue verba pro Marci varronis et omnium doctiſſimorum virorum ſententia idem ſignificare videntur quibus nos alias in ſalutando alias in cōtenendo vtimur: ex quo Theren. illud eſt: valeant qui inter nos diſſidium volunt ac cupiunt mortuis quoqꝫ et qui mortalium vita deceſſerūt: quibus nullā huiuſce lucis optare ſalutem poſſumus: nonnunꝙ vale dicimus. ¶ Et veteres quondam eiſdem idem verbum pro mori dicebant quaſi nihil amplius viuentibus ſibi cum mortuis futurum eſſet imperpetuum iam ab eorum aſpectu deſcenderent. Nā neqꝫ valent illi neqꝫ ſalui eſſe poſſunt. Ob eandem rem addunt nonnulli bene feliciterqꝫ aduerbia aut ſi qua alia ſunt eiuſmodi ſignificantie. Uerbetiam in epiſtolis ipſis vale dicere in fine conſueuimus abſqꝫ illa aduerbij acceſſione: perinde ac amicis vite ſalutem ac felicitatem exoptemus. Quid igitur vale ſibi querat: quove illo pacto vtendnm ſit noſce.

¶ Arbitrantur nonnulli vale cum ſalutandis verbum eſt: ſolum ſecundas habere perſonas in imparatiuo et ceteris omnibus carere. Qui ſi accuratius conſiderant id verbum nihil in ſignificato differre a verbo valeo es. pro ſanum eſſe et ſaluū percipient. Quid enim vale ſibi aliud vult ꝙ ſis ſaluus et ſanus: nec aliud quicꝙ recedentes amico per hoc verbum precamur: quare verbum illud cum eo ſalutantes vtimur: imperatiuus eſt verbi valeo es. ſignificantis ſaluum eſſe. Cicero. Si vales bene eſt ego quidem valeo: quare nec quoquo pacto defectiuum eſt. Inde valitudo anceps vocabulum corporis diſpoſitionem ſignificat. Si bona adiungenda ſunt ei adiectiua: bona: fauſta proſpera: optata. Si mala adiectiua oppoſita: vt mala: infauſta: aduerſa triſtis ⁊c. Recedentes ergo amici valitudinem hoc verbo optamus dicentes. Uale amicorum dulciſſime. Aduenientes autem non illo verbo vtimur ſed verbo hoc ſalue. qui tam accedences primo congreſſu: ꝙ abeūtes ſalutare poſſumꝰ. Therentius. Salue pamphile. i. ſis ſaluus. Quare diſcedētes recte dixerimus. Salue amicorum optime: vel ſaluete amicorum optimi. In exēplo autem Therentiano quod autor in litera adducit. valeo aliam habet rationem: nec ſalutandi verbū eſt quin potius contemptum indignationem et ſtomachū loquentis oſtenderis. Theren. in andria. Immo abeat valeat viuat cum illa ideſt recedat: et faſtidienti indignatoqꝫ animo recte accommodatur. Denicꝫ mortuis vale dicimus eis non corporis ſalutem (nempe illa cum vita extinguitur) optantes. ſed anime felicitatem ſedibus vt celi placidis poſt fata quieſcant. Cum autem viuentibus vale dicitur: cum corporis tum anime ſalus optatur. oraturqꝫ vt mens ſit ſana in corpore ſano. Nec opus eſt aduerbia cum ſalutamus bene fauſte feliciter huic verbo adijcere. quādo quidem illa ratione includit quod ſi quis ea adiecerit diminuta erit verbi ratio. minuſqꝫ ꝙ illis non adiectis ſignificatur. Uergilius. Iamqꝫ vale et nati ſerua communis amorem.

¶ Preceptum. ccviij. Dico tibi ſalutem. Iubeo te ſaluere.

¶ Pro ſalue autem plerumqꝫ dicimus ſalutem dico: et quem ſalutare cupimus: datiuo caſui aptiſſime appoſuerimus: vt vale et Ceſari dic ſalutem. Alia quoqꝫ erit ſalutandi ratio: vt Iube Scipionem ſaluere. quod eſt Scipionem ſaluta. Nam ille

modus vim quãdam deſiderij continet et pro antiquorum more et conſuetudine. Infinitiuus modus in aliũ transmutatur:vt iubeo te ſaluere.i.ſalue.Iubeo te gaudere pro gaude.

¶Salutationem accommodate hac oratione ſalutem dicere exprimimus adiuncto datiuo ſignificante perſonam quam ſalutare volumus.vt Cicero marcello ſalutem dicit.Ioannes patri ſuo obſeruantiſſimo ſalutem plurimam dicit.i.eũ ſalutat Idẽ fit per verbũ impertior exopto.et cetera conformis ſignificati vt impertio tibi plurimam ſalutem vel impertio te plurima ſalute vt precepto.Cij.Dictum eſt manifeſtius.Item Cicero marcello felicitatem ſalutemque exoptat et ſique ſunt ſimiles loquendi rationes.Denique idem fit per infinitiuum ſaluere et verbum iubeo iubes iubere.preponendo nomen ſcribentis vt in reliquis quoque modis: in nominatiuo: et eius ad quem ſcribimus nomen in accuſatiuo:vt Ioannes Petrum amicorum ſuauiſſimum ſaluere iubet.Cum patrios contigeris lares oro meos iubeas ſaluere parentes.idest ſalutes eos.Nam iubeo non ibi imperioſum verbum eſt:ſed ſcribentis deſiderium affectionemque quod optat iubentis inſinuat et ſignificat cupio vel volo.Ouidius.Dij precor hoc iubeant vt euntibus ordine fatis. Et eſt ille infinitiuus huius verbi ſalue ſaluere.

¶Preceptum.ccix.Meo nomine vel meis verbis pro mea ex parte.

¶Quod vero alij ex mea parte dicunt multo quidem ornatius dicitur vel meo nomine vel meis verbis.

¶Meo nomine vel meis verbis eleganter calci epiſtolarum vbi aliquibus commẽdari petimus adijcitur cũ verbis in ſuperiore precepto declaratis.vt clariſſimis parentibus meo nomine ſalutem dicas vel meis verbis ſaluere eos iubeas.i. pro me vel ex parte mea.Sic tuo nomine commeadatum habeo. Ita ſuo nomine noſtro et veſtro itidem dicendum eſt.

¶Preceptum.ccx.De kalendis nonis et idibus.

¶Quotam autem cuiuſque menſis diem velimus intelligere kalendis nonis idibuſve notamus. Neque quid illi ſibi velint nunc explicare conſilium eſt: ſed quo pacto dicamus ſingulorum menſiũ et dies et quomodo ab eis denominationem ſuſcipiant.Quamobrem intelligendum eſt imprimis primum cuiuſque menſis diem kalendarum appellatione vocari ſm quas nonarum dies conſtituuntur. Et in alijs quidem menſibus ſeptima luce:martio:mayo:iulio:octobri. In alijs autem quinta ianuario:februario:aprili:iunio:auguſto:ſeptembri: nouembri : decembri. Atque omnes hi dies qui kalendas et nonas interceſſerint:nonarum cognominatione cẽſentur vbi et numerum meminerimus ac nonas ipſas:et ille ablatiuo conſtruuntur he accuſatiuo. Sed inter numerandum et prepoſtero vtemur ordine et nonarum diem connumerabimus.At nonis exactis proximos octo dies(id quoque in quolibet menſe)iduum ſimiliter cognominatione ſignificabimus : ſed pari ratione tum ordinis tum annumerationis reliquos vero eius menſis quotquot fuerint dies kalendarum appellatione notabimus qui futuri ac proximi ſunt menſis neque ordinis:neque numerationis ratione immutata. Ad id omne exemplo illuſtrandum eſt ſitque martius nobis exemplo cuius circulum vno ac trigeſimo die cõficitur. Primus

itaqꝫ dies erit kalendis martij ſecundo ſexto nonas martij: tertia: quinto nonas martij. quarta quarto nonas: quinta: tertio nonas: ſexta non dicitur ſecundo nonas. ſed pridie nonas: ſeptima dies: none erunt martij octaua: octauo idus martij nona ſeptimo idus martij decima: ſexto idus martij vndecima: quinto idus duodecima. quarto idus decimatertia tertio idus: quartadecima: pridie idus quintadecima idus erunt martij: ſexdecima: decimoſeptimo kalendas aprilis: quoniam is menſis proximum ſequitur. decimaſeptima decimoſexto kalendas aprilis: decima octaua decimoquinto kalendas aprilis decimanona decimoquarto kalendas aprilis vigeſima decimotertio kalendas aprilis vigeſimaprima duodecimo kalendas vigeſimaſecunda vndecimo kalendas: vigeſimatertia decimo kalendas: vigeſimaquarta nono kalendas: vigeſimaquinta octauo kalendas vigeſimaſexta ſeptimo kalendas vigeſimaſeptima ſexto kalendas vigeſimaoctaua quinto kalendas vigeſimanona quarto kalendas trigeſima tertio kalendas trigeſimaprima et nouiſſima pridie kalendas aprilis. In ceteris oībus eadē ſeruanda eſt ratio dierū. Dierum autem numerus haud te lateat qui in prōptu eſt omnibus.

¶ Diem quo aut litere ſcripte ſunt aut aliquid factum vulgato quidem more per numerum ordinalem dierum naturali ſerie ſe conſequentem explicare poſſumus vt prima die Januarij has ad te literas dedi. quinta die Januarij vrbē acceſſi. et ſic de alijs. Sed alter modus eſt multo elegantior. et apud veteres longe frequentior. quem hoc precepto autor declarat. Pro quo notande ſunt alique regule ad literam intelligendam multum conducentes. ¶ Prima in vnoquoqꝫ menſe tres ſunt dies kalendarum: nonarum: et iduum appellationem ſibi peculiariter vendicantes. Nēpe primus vniuſcuiuſqꝫ menſis dies illius kalende vocatur in quatuor menſibus martio maio iulio: et octobri ſeptimus dies eſt nonarum cum ſex habeant nonas in ceteris autem octo: ianuario: februario: aprili: iunio: auguſto: ſeptembri: nouembri: decembri: quintus dies eſt ſui menſis none cum predicti octo tantum quatuor habent nonas. Et cum vnuſquiſqꝫ menſis octo habeat idus nonarum diem proxime ſequentes quatuor predicti menſes decimumquintum diem iduum denominatione notatum habent: ceteri autem octo decimumtertium diem habent iduum nomen ſignatum. Si enim ſeptem diebus octo adieceris protinus naſcentur quindecim. Si vero quinqꝫ diebus adieceris octo conſurgent tredecim. Et ex hac regula vnuſquiſqꝫ kalendarum non notatum his nominibus vel facillime notatum modico ingenij preſidio poterit. ¶ Secunda regula. Dies inter duas predictarum denominationum extremitates intercepti a ſequenti ſuam appellationem ſumunt et numero eorum ad proxime ſequentem habitudinem deſinente ordinem commode explicantur nomine numeri in ablatiuo ſingulari maſculino et kalendarum nonarū: iduumqꝫ nomine in accuſatiuo plurali collocato vt qui inter kalendas et nonas intermedij ſunt illius menſis dicuntur adiecto nomine numerali et qui inter nonas et idus interiecti ſunt illius menſis iduum addito numerali nomine qui ordinem ſignificet vocandi ſunt: qui vero inter idus et proxime ſequentis menſis kalendas ſunt medij kalendarū ſequentis menſis denominatione cū nomine numerali addito nūcupandi ſunt: vt qui poſt idus ianuarij ſuperſunt dies ianuarij ſunt dies kalendarū februarij: et relato ad pmū februarij diē ordine denominantur. Sic poſt idus februarij eiuſdē mēſis reſidui dies ſunt kalēdarū martij et ad primū martij diē collocatione facta denoīationē ſortiuntur. Si q̄ poſt idus martij ſuperāt merito dies ſūt dies kalēdarū aprilis: et ita deinceps. Quare poſt idus decēbris reſidui dies eiuſdē

menſis:ſunt dies kalendarũ ianuarij. Quo fit vt vnuſquiſq; mẽſis vnũ tm̃ diẽ ha
beat kalendarũ nomẽ ſortitũ:ceteros aũt oẽs precedẽti mẽſe mutuat᷑ ⁊ habet. Id
tñ ignorãdũ nõ ẽ primũ diẽ añ kalẽdas nonas vł id⁹ nõ noĩe numerali:ij.cũ actis
pdictis eẽ noĩandũ.ſed hoc aduerbio pridie vt ſequens preceptum apertius oſten
det pridie kalendas pridie nonas pridie idus. ⁊ non ſc̃do kal. ſecundo nonas
idus. Si quid aũt ipſis dieb⁹ kal.nonarũ ⁊ iduum nomẽ ſibi primo vẽdicantibus
factũ eſſe ſignificare volum⁹ in abltõ plurali kalendis nonis ⁊ idib⁹ nullo adiecto
hec noĩa ponem⁹:vt ſi prima ianuarij die litere ſcripte ſunt:dicẽdũ eſt eas Kalẽdis
ianuarij ſcriptas eſſe:ſi quinta ianuarij.tunc nonis ianuarij ſcripte ſunt.ſi decima
tertia ianuarij:tunc idibus ianuarij ſunt perſcripte. Alios autẽ iſtis interceptos
dies explicabimus per nomẽ numerale in abltõ ſingulari ⁊ maſculino genere po-
ſitũ:⁊ iſtos proxime ſequentes actõs Kalẽdas nonas idus:vt qđ ſc̃do ianuarij factũ
die fuerit:quarto nonas ianuarij factũ eſſe dicendũ eſt:quod ſexto eiuſdem mẽſis
die octauo idus iañ.quod penultimo ianuarij:tertio kal.febr. factitãdum eſſe an
notandũ eſt. Cur autẽ in abltõ in prima ſcribẽdi ratione dicemus kalendis nonis
⁊ idibus: ⁊ in ſecunda nomina numeralia ĩ abltõ potius q̃ alio caſu cõſtituam⁹:
in promptu eſt ratio q; tẽpus quo aliquid fit debite .ſ. reſpondẽdo ad interrogatio-
nem per aduerbiũ qñ factã ſolũ in abltõ cõſtituendũ eſt:vt ſi quis interroget qñ
litere ſcripte ſunt:recte reſpondebit᷑ kal.iañ vel quarto nonas iañ.perinde atq; de
bite reſpondetur prima die ianuarij:ſecũda die ianuarij. Cur vero in ſc̃do loquẽdi
modo hec nomina numeralia potius in ſingulari q̃ plurali numero: potius item
in maſculino q̃ alio quouis genere ⁊ kalendas nonas ⁊ idus in actõ ponant᷑: hãc
arbitror eſſe rationem:q; hec nomina numeralia ordinẽ ſignificant cuiuſq; diei ad
ipſum diem kalendarũ nonarum ⁊ iduũ denotant quotus eſt quiſq; dies añ diem
kalendarũ nonarum ⁊ iduum quare illis adiectiuis nominibus numerũ ordinis
exprimentibus hoc ſubſtãtiuum die ſuppreſſe additũ eſſe intelligitur quo cum ta-
le adiectiuum in debitis accidentibus grammaticalibus debet conuenire. Subau
ditur preterea prepoſitio antecedens habẽs pro ſuo caſuali hec nomina kalẽdas
nonas ⁊ idus ob hoc in actõ collocãda:vt ſi quis dicat quarto idus ianuarij trun-
cata eſt oratio ⁊ implicita:ſic explicãda eſt:quarto die ante idus ianuarij: ſic quar-
to nonas ianuarij.i.quarto die ante nonas:pridie kalendas ianuarij .i. priori die
ante kalendas:⁊ ita in reliquis. ¶ Tertia regula eſt in connumerandis modo qui
dictus eſt diebus dies kalẽdarum nonarũ ⁊ iduũ debet conumerari:vt cũ dicimus
ianuarium habere quatuor nonas intelligendũ eſt ipſum diẽ nonarum eſſe vnum
illarum. Et cum iterum dicimus ianuariũ ſicut ⁊ ceteros menſes habere octo id⁹:
dies iduum vnus de illorum numero intelligi debet. Deniq; cum dicimus ianua-
rium habere.xix.kalendas intelligitur hoc cõnumerato primo ianuarij die qui ka
lendarũ dies eſt:⁊ ita de ceteris menſibus dicendũ eſt. Si eñ nõ cõnumeretur dies
kalendarum nonarũ ⁊ iduum:ſed circa illos ſiſteretur numeratio nõ perueniret
ad conſtitutum numerum dierum:ſed inſuper minor eſſet numerus q̃ poſitus:vt
dempto nonarum ianuarij die non eſſent niſi tres dies nonarum:die iduum remo
to non eſſent niſi ſeptem dies iduum ⁊ die kalendarum ianuarij non connumera-
to tantum eſſent.xviij.illius menſis kalende. Et ſicut hec regula in cõnumeratio
ne facta per numerum ordinalem declarata eſt:ita in numero ordinali etiam ha-
bet veritatem:vt cum dicimus quarto nonas ianuarij intelligitur connumeratio
nonarum die quo ſecluſo ſecundus dies ianuarij non eſſet ab eo quartus:ſed tan-
tum tertius. Ita cum dicim⁹ octauo idus ianuarij id eſt octauo die ante id⁹. Iduũ
dies vnus in eo ordine ponitur:quem ſi ſecluſum intellexeris tunc ſextus ianua-
rij dies:cui octauo idus inſcribendus eſt ſolum ſeptimus eſſet a decimotertio die
qui eſt idus ianuarij. Cum itidem dicimus decimonono kal.ianuarij primũ ianua
rij diẽ(que ſunt kalende)in eo ordine connumerandũ eſſe intelligere debem⁹ quem
ſi excludimus:tunc decimuſquartus dies decembris:hic enim decimonono kalen.
ianuarij nũcupandus eſt ſolũ eſſe decim⁹ octauus a prima die ianuarij. Et hoc p̃s

cto de ceteris oſtēde. ¶Quarta regula in Kal.nonarū ⁊ iduū annumeratiōe ordi
ne prepoſtero vtēdū eſt a poſterioribꝰ ad priora ꝓcedēdū.Uñ ſi naturalē dierum
ordinē ⁊ ſitū ſeruare volumꝰ a capite.ſ.mēſis ꝯtinua ſerie ad finē verſus ꝓcedēdo
vtemur prepoſtero ordine numeri ordinalis explicādis dierūꝗ ordinē ad kal. no=
nas vel idus:⁊ priores dies poſteriore maioreqꝫ nūero nominabimꝰ: poſteriores
ꝓo minore:ſic ꝙ ꝗtū in dierū ſerie ꝓcedimꝰ tm̄ decreſcat numerꝰ ille ordinalis in
principio ꝗdē nūerationis maximꝰ:in fine vera minimꝰ.Et hoc pacto auctor ꝑpo=
ſterū ordinē ſumit:vt eiꝰ exēplo apte cōſtat:vt exēpli grā ſcḋs dies ianuarij eſt ꝗr=
to nonas ianuarij:tertius tertio nonas iañ.quartꝰ pridie nonas iañ. ⁊ quintꝰ no
nas iañ.ſextꝰ otio idꝰ iañ.ſeptimꝰ ſeptimꝰ idus iañ.octauus dies iañ.ſexto idus:
nonꝰ quinto idus:decimus ꝗrto idus.vndecimꝰ tertio idus.⁊.xij.pridie idus.xiij.
aūt idus ianuarij nūcupaꝵ.Ibi facile eſt videre ꝙ ꝗtū eſt dierū naturali ſerie ſum
ptorū cremētū tm̄ eſt numeri denoiantis decremētū.Si vero naturalē numeri de
nominātis ordinē ſeruare volumꝰ a minori ad maiorē ꝓcedēdo:vtemur prepoſte=
ro dierū mēſis ordine:⁊ a poſterioribꝰ in medio aut fine cōſtitutis diebus: ad mē=
ſis principium numerādo reuertemur:vt quintꝰ dies iañ.none ſunt eiuſdē quar=
tus pridie nonas:tertius tertio nonas.ſcḋs.quarto nonas.Sic decimuſtertius ia=
nuarij ſunt idus eiuſdē.xij.pridie.xi.tertio idus.x.quarto idus.ix.quīto idus.viij.
ſexto idus.vij.ſeptimo idus:⁊.vi.octauo idus.Hic naturalis numeri denominātis
ſeruata eſt ſeries a minori:ſcꝫ ad maiorē cōtinue ꝓcedēdo.ſed dierū menſis ordo
cōuerſus eſt:qḋ liquido manifeſtat eorū numerꝰ ordinalis:quo ad primum mēſis
diē cōparati denoiaꝵ.Nēpe hic nūerꝰ ꝯuerſo ordine explicatꝰ eſt ⁊ maior ante mi
norē noiatus immo conuerſa ſerie cōtinue ſeruata a maiori paulatim ad continue
minorē proceſſit vñ facile eſt cognoſcere naturalē numerū ordinalē dierū eſſe oppo
ſitū numero de noianti dies kal.nonaꝝ ⁊ iduū:⁊ cū hic recto ordine ꝓcedit:ille fit
prepoſterus:⁊ cū ille recta ſerie incedit:hic ordinē cōuertit permutatqꝫ. Et lꝫ hanc
ordinis conuerſionē nō tetigerit auctor tñ cognitu neceſſaria eſt; preſertim his ꝗ
primū hac arte imbuunꝵ:nec aſſidua exercitatione cognoſcūt quotꝰ eſt quiſqꝫ dies
pro arbitrio ſumēdus a die kalēdarū nonarū ⁊ iduum:niſi a kalendis nonis aut
idibꝰ numerationis principiū auſpicati fuerint ⁊ cōtinue progreſſione ad illū da
tus eſt veniētes tādē eius ad kalēdas nonas ⁊ idꝰ ordinē ⁊ interuallū cognoſcūt:
vt ꝗs nō tritꝰ ex tp̄e dicere neſciret quō noiandus eſt octauus dies ianuarij: niſi a
decimotertio qui iduum dies eſt incipiēs ſupputat idus: pridie idus ſuper duode
cimū diē:tertio idus ſuper vndecimū;quarto idus ſuper decimū; quinto idus ſu=
per nonū;⁊ ſexto idus ſuper octauū ⁊ tali numeratione facta cognoſceret prefixū
diem nūcupādū eſſe:ſexto idus ianuarij:qḋ prius in prōptu ignorauit. Prior au=
tē modus longo vſu peritis accōmodādus eſt ꝗ ex diurna aſſuetudine cognoſcūt
qualis cuiqꝫ diei deno atio attribui dꝫ.Et ergo hūc i poſterioribꝰ regulis ſeruādū
eſſe diximꝰ. Nūc quot quiſqꝫ mēſis habet nonas ⁊ idus:quot dies ab illis denoia=
tos dictū eſt;supereſt oſtēdere quot dies a kalēdis denoiatos habeāt; differre em̄
ex ſcḋa patet regula denoiatio kalendarū a denoiatione nonarū ⁊ iduum : ꝙ dies
qui denominantur none vel idus illius mēſis cuius ſunt dies none ⁊ idus vocan
tur; vt in ianuario dies nonarū ⁊ idus nominatione vocati ſunt dies nonarum et
iduum ianuarij.Sed dies qui noie kalēdarum cēſenꝵ nō ſunt illius mēſis in quo
ſunt kalende:niſi primus cuiuſcūqꝫ mēſis dies.Nam reliqui dies poſt idus cuiuſ=
qꝫ mēſis ſunt dies kalendarū mēſis ſequentis:vt ceteri dies poſt idꝰ ianuarij ſunt
kalendarum februarij nomine ⁊ ordine denominādi:⁊ ita in ceteris. Quare ad co
gnoſcendum quot dies kalendarū nomine in vnoquoqꝫ menſe vocandi ſunt. Hec
regula notanda eſt quinta in ordine. ¶Quinta regula Menſium kalende ſecun=
dum numerum nonarū precedentis menſis ⁊ ſm̄ numerū dierū precedētis mēſis
variātur. Ad quā intelligendā operepreciū eſt cognoſcere ꝙ ſeptē menſes vnius ⁊
triginta dierum ſpatium complent:ſcilicet Januarius:martius:mayus:iunius:
auguſtus:october;december.Quatuor ſunt menſes triginta dierum.ſ.aprilis:Iu=

nius.Septēber.Nouember.Solus februarius hꝫ octo ⁊ viginti:cum non fuerit an
nus biſſextilis.In anno autē biſſextili(hoc eſt trecētoꝝ ⁊ ſexaginta ſex dierū)cum
liter diui petri ⁊ mathie apoſtoloꝝ die feſtos duos dies intercedūt medij (qđ q̄rto
q̄ꝫ anno cōtingere debere aſtronomica ratione exploratū eſt)Februarius hꝫ. xxix.
dies.hec itaqꝫ qnita rl'a q̄tuor regulis(vt clariora ſint omnia)manifeſtabit.¶ Pria
regula eſt cū mēſis p̄cedēs hꝫ q̄tuor nonas ⁊ vnū ⁊ triginta dies: tunc ſequens ha
bet nouēdecim kalēdaꝝ dies.Nā poſt decimūtertiū q̄ eſt dies iduū:ſemper ſunt ī
eo mēſe octodecim dies.Nā tredecim ⁊ octodecim cōficiūt triginta vnū:qb⁹ adij=
tiat primus dies mēſis ſequētis q̄ dies kalendarū etiā cōnumerādus ē,ꝑ tertiā re
gulā reſultāt.xix.dies. Quo fit vt Januari⁹:februari⁹:ſeptēber:⁊ decēber nouēde
ci habeāt dies kalēdaꝝ:cū decēber Januari⁹ auguſt⁹ ⁊ nouēber:q̄tuor nonas habe
ant ⁊ vnū ⁊ triginta dies.Decimuſquartus ergo decēbris dies vocatur decimono
kal.ianuarij decimuſquintus decimo octano kal.Januarij:decimuſſextus decimo
ſeptimo kalendas:decimuſſeptimus decimoſexto kal.decimuſoctauus decimoqui
to:decimuſnonns decimoquarto.kalendas.vigeſimus decimotertio kalēdas. xxi.
duodecimo:vigeſimuſſecundus decembris vndecimo kal.ianuarij. xxiij. decimo
kalendas.xxiiij.nono kalendas.vigeſimuſquintus octauo kalendas :vigeſimuſ=
ſextus ſeptimo.xxvij.ſexto.xxviij.quinto vigeſinonus quarto :trigeſimus decem=
bris tertio kalendas.ianuarij:trigeſimuſprim⁹ ⁊ vltimus decēbris dies p̄die kal.
ianuarij prim⁹ autem ianuarij dies kalende eiuſdem menſis ſunt. ¶ Secunda re=
gula eſt quando menſis precedens habet ſex nonas.⁊.xxx.dies:tunc ſequens habꝫ
xvij.kalēdarū dies.nā poſt decimūquintū(q̄ dies eſt iduū)ſuperſunt in eo menſe.
xvj.dies. Nēpe.xv.⁊.xvj.cōficiūt.xxxj.Illiſqꝫ addat primus dies vt mēſis proxime
ſequētis kalēdaꝝ dies ē.cōſurgētqꝫ.xvij.dies kalendaꝝ.Quo fit vt aprilis:iunius
auguſtus:⁊ nouember.xvij.kalendas habeant.Nam precedentes proxime mēſes
ſcꝫ martius:mayus.iulius october:ſex habent nonas:⁊.xxxj.dies:vt decimuſſext⁹
maij eſt decimoſeptimo kal.iunij.decimuſſeptim⁹ decimoſexto kalēdas iunij.deci=
muſoctauus.decimoquinto.decimuſnonus.decimo quarto.vigeſimus :decimoter
tio.xxvij.maij duodecimo kalendas iunij:vigeſimuſſecundus vndecimo kalendas
vigeſimuſtertius:decimo kalen.vigeſimuſquartus nono.vigeſimuſquintus octauo
kalendas:vigeſimuſſextus ſeptimo:vigeſimuſſeptimus ſexto kalendas:vigeſimuſ
octauus quinto kalendas: vigeſimuſnonus quarto kalendas.trigeſimus tertio
kalendas iunij.trigeſimuſprimus ⁊ vltimus dies maij pridie kalendas iunij.De
niqꝫ primus dies iunij ſue ſunt kalende.Hoc itidem in martio deducit anthor.

¶ Tertia regula eſt qn̄ mēſis p̄cedēs hꝫ triginta dies tūc ſequēs hꝫ.xviij.kal. Cū
em̄ oēs mēſes qui triginta dieb⁹ conficiunt quatuor tm̄ habeāt nonas:poſt trede=
cimū diē qui eſt dies iduū reſtant.xvij. Nēpe.xiij.⁊.xvij.faciūt triginta.Illiſqꝫ adij
ciatur primus dies menſis ſequentis poſtremus kalendarū dies conſurgūt .xviij.
dies kalendarū.Vn̄ patet maiū:iuliū:⁊ octobrē habere.xviij.kal.Nam aprilis: iu=
nius:⁊ ſemper hn̄t triginta dies.Ergo decimuſquartus aprilis erit decimooctauo
kalendas maij decimuſquintus.decimoſeptimo:decimuſſextus decimoſexto.deci=
muſſeptimus decimoquinto .decimuſoctau⁹ decimoquarto :decimuſnonus deci=
motertio.vigeſimus duodecimo.xxj.vndecimo. vigeſimuſſecundus decimo. vige=
ſimuſtertius nono.vigeſimuſquartus octauo.vigeſimuſquintus ſeptimo .vigeſi=
muſſextus ſexto.vigeſimuſſeptimus quinto.vigeſimuſoctauus quarto.vigeſimuſ=
nonus tertio.trigeſimus ⁊ poſtremus dies aprilis pridie kalendas maij.At prim⁹
dies maij kalende erūt maij.¶ Quarta regula eſt qn̄ mēſis p̄cedens.hꝫ.xxviij.dies
tūc ſequēs hꝫ.xvj.kal.Et cū in eodem ſunt.xxix.dies(vt in anno biſſextili)ſequens
mēſis hꝫ.xviij.kal.Nā poſt tredecimū q̄ eſt dies iduū menſis precedentis in anno
non biſſextili reſtāt.xv.dies.cū.xiij.⁊.xv.faciant.xxviij.adiectoqꝫ primo die menſis
ſequētis ſunt.xvj.dies:kal.¶ In anno vero biſſextili poſt tredecimum diem ſuper=
ſunt.xvj.dies huiuſce menſis.cum.xiij.⁊.xvj.conſtituunt.xxix.quibus adiectus ...

kalendarũ pficit numerũ.xvj.kalendarũ:hinc manifeſtũ eſt ꝙ ſicut numer⁹ dierũ in februario vari⁹eſt:nã is ſolus hʒ.xxviij.dies:ita quoꝗ τ martij kalende variantur:nã modo.xvj.ſunt dies kalendarũ martij vt anno nõ exiſtente biſſextili modo xvij.vt anno currente biſſextili pro varietate numeri dierũ februarij. Quare decimusquartus dies februarij modo annus non ſit biſſextilis:erit decimoſexto kalendas martij decimusquintus:decimo quinto:decimuſſextus decimo quarto:decimuſſeptimus decimotertio:decimuſoctauus duodecimo:decimuſnonus vndecimo xx.decimo kalendas martij. vigeſimuſprimus nono:vigeſimuſſecundus octauo:vigeſimuſtertius februarij ſeptimo kalendas martij. vigeſimuſquartus ſexto.vigeſimuſquintus quinto:vigeſimuſſextus quarto.vigeſimuſſeptimus tertio:vigeſimuſoctauus.τ vltim⁹ dies februarij pridie kalendas martij:τ prim⁹ dies martij kalende ſunt martij. Cum autem annus eſt biſſextilis:tunc decimuſquartus dies februarij erit decimoſeptimo kalendas martij:τ hoc pacto conſequenter.

¶ Preceptum.cxxj.pridie kalendas:pridie nonas:pridie idus.

¶ Pridie autẽ kalendas:pridie nonas:pridie idus:ſignificat qd vetuſtiſſimi dicebãt die pſtini:p aduerbio die priſtino.Et ſic peruenuſto more die craſtini τ die qnti: τ die quinto ſimiliter p aduerbio.Uerum nos priſcam nimis τ horridiorẽ vetuſtatem vbiꝗ fugere ac vitare debem⁹:ac bene τ pclare Ceſar pcipere ſolebat tanꝙ ſcopulũ ſic fugiendũ eſſe inauditũ atꝗ inſolẽs verbũ.Pro genitiuis autẽ meliꝰ rectius poſſeſſiua noia finxerimus:vt pro kalendis martij.ſic venuſtius dixerim⁹ kalẽdas martias τ ita aprilis:mayas:iunias:iulias:aut quītiles auguſtas ſeu ſextiles:ſeptẽbrias:τ ita ianuarias τ februarias.Quod autẽ in kalẽdis:nonis:τ idib⁹ ablatiuo caſu iungimus:idẽ poſſumus in actm̃ trãſferre τ ad preponere ſed ad ſignificat tempus fere diuturnũ:vt ad decimum kalendarum februarij dediſti ad me literas.ego vero ad octauum idus ianuarias ad te ſcripſeram.habet em̃ vim temporis vehementiorem hoc poſterius.

¶ Diem proxime precedentem kalendas nonas τ idus:non licet notare ſcdo kalendas:ſcdo nonas:ſcdo idus:nã ſcdm(cum a ſequor deducatur)eſt qd alterũ ſequitur quare ſcdo kalendas eſt dies ſequẽs kalendas.ſcdo nonas:dies ſequẽs nonas:τ ſcdo idus:dies ſequens idus.Loco igitur huius nominis ſcdo vtimur hoc aduerbio pridie quod ſigt priori die.vt pcepto.cxxvij.declaratum eſt.Ultim⁹ ergo cuiuſꝗ menſis dies eſt pridie.kal.mẽſis pxime ſequẽtis.In menſibus quatuor nonas habentibus quartus dies eſt pridie nonas:τ duodecimus pridie idus.In hñtib⁹ aũt ſex nonas:ſextus dies pridie nonas dicitur:τ decimuſquart⁹ pridie id⁹.Sic dies proxime ſequens.kal.nonas τ idus vocari poteſt poſtridie kalendas nonas τ id⁹ Utebantur antiqui aduerbio proximi loco aduerbij pridie his aduerbis quinti:ſexti:craſtini loco adiectiuorum.Sed iam aduerbia ab vſu receſſerunt:verba autẽ vſitata amplecti:inuſitata vero nos fugere debere tum ceſar tum Aulus Gellius admonet libro decimo.capite ſeptimo dicens.Uerbis vti aut nimis abſoletiſꝗ exculcatiſꝗ aut inſolentibus nouitatiſꝗ dure par eſſe delictum videtur:concludens ibidem verbis antiquiſſimis relictiſꝗ τ deſitis(que aures vix per inſolentiam poſſent)minime vtendum eſſe.

¶ Denique ponũtur ab authore duo documẽta. Primũ loco noiʒ ſubſtãtiuoꝝ mẽſes ſignificantiũ elegãti⁹ vtimur adiectiuis ab eis formatis:vt ſcriptũ kal.ianuarijs. pro ianuarij.pridie nonas februarias:idelt februarij.martias pro martij.apriles pro aprilis.maias pro maij.iunias pro iunij:iulias pro iulij:vel quintiles quo

nomine primum ille menſis vocatus eſt:quaſi quintus a martio.Deinde a ſenatuſ conſulto Julius dictus a Julio Ceſare:inclyto romanorum imperatore.Sic Auguſtus dicemus pro auguſti.Siue ſextiles pro ſextilis:quo nomine primum menſis ille dictus fuit ꝙ a martio eſſet ſextus in ordine menſium.Deinde a Ceſare auguſto dictus eſt auguſtus quo ipſius de republica romana benemeriti perpetua eſſet apud poſteros cum menſe memoria ſeptembres vel ſeptẽbrias pro ſeptẽbris octobres vel octobrias pro octobris:nouembres vel nouembrias pro nouembris: decẽbres vel decembrias pro decembris. Nam a quatuor poſtremoꝝ menſiũ nominibꝰ ſubſtantiuis duplicia formantur adiectiua ſcilicet tertie declinationis in er vel in is exeũtia:⁊ ſecũde declinationis in us.❡Secundũ documentũ eſt ꝙ numerũ quẽ interdũ in ablatiuo ſine ꝓpoſitione ponimus poſſumus ⁊ in accuſatiuo ponere adiuncta prepoſitione ad ceteris non mutatis.vt decimo kalendas martias ad te literas dedi:ſic eleganter dicitur.Ad decimũ kalendas martias tertio nonas:vel ad tertium nonas quarto idus:vel ad quartũ idus ſine diſcrimine aliquo. Cicero ad ſeruium ſulpitium.Ad tertiũ kalendas maias cum eſſem in cumano accepi tuas literas.Et in compluribus locis epiſtolarum eodem loquendi genere Cicero ſepenumero vtitur.

❡Nec igitur plura ſcribam:hec mihi ſeſe in preſentiarum obtulerunt que a annotatu digniora viſa ſunt:queq; tibi multo plus fortaſſe conducent q̃ eorum preceptiones qui eaſdem et epiſtolis ⁊ orationibus tribuunt partes.Quorum penitus eripiendus eſt error:atq; ita ſentiendũ eſt:vt in literis ipſis cõcinne diluciděq; a te perſcribamus:ac noſtram ſententiam atq; mentem q̃ commodiſſime apperiamus cum hec diligenter tenueris infinito plene harum rerum numero:alia quedã non minus fortaſſe vtilia:ſed multo grauiora ſubnectam.Quãobrem(vt facis)cupidiſſime ſtudia literarum complectere atq; ea que indies aſſequeris ad exercitationem accommoda.

❡Per oratio eſt qua opus perfectum ſignificat ut in fine eius adiecta oratio ee ea opus abſolutum completumq; claudere ſolet.❡Oratio ſm artem rhetoricam ex quinq; potiſſimum partibus conſtat:exordio:narratione:diuiſione:confirmatione:confutatione:quibus ſexta additur pars:ſcilicet concluſio. Et has omnes partes in epiſtolis ſeruandis eſſe nonnulli contendũt:⁊ docent quos merito reprehẽdit autor tanq̃ ignaros.Quid inter orationem ⁊ epiſtolã interſit.Siquidem debet epiſtola eſſe breuis multamq; paucis complecti ſententiam ne prolixitate faſtidiũ ingerat debet eſſe clara et dilucidis explicata ſententijs:vt lecte clauſule ſententia protinus ſe offerat legentis animo ſine repetita lectione.Non paruo igitur errore ducuntur qui epiſtolas verborum embagibus ita inuoluunt vt ne ſpingis quidẽ domitor edippus illa enodare poſſet:perſuaſum habentes tum demum recte ſcribere cum vix intelligendas ſcribunt epiſtolas.Debet poſtremo epiſtola elegantie floſculis eſſe reſperſa:vt ſuus cuiq; ſententie ſit decor:ſua cuiq; orationi venuſtas ex his preceptis ſumpta nulli tamen pro futuris niſi frequens aſſit exercitatio. Sane hanc elocutionis artem(vt ait Cicero)adipiſcemur ſi prepoſitionis rationem diligentia conſequamur exercitationis.Et ſiquidem prima eſt artis omnis magiſtra.

❡Finis explicationum in Auguſtinum Dathum.

¶ Triginta regularum Franciſci Nigri Prima.

Elegantia eſt venuſta verborum concinnitas dulcem auribus ſonum afferēs. Cuius quidē generales regule ſunt triginta.

¶ Prima regula.

¶ Laudabitur illa oratio que obliqua dicitur ⁊ a poſteriorib⁹ incipiens dictionibus in verbum ſepius q̄ in aliam orationis partē finiat: vt Ceſar adeptus eſt monarchiā imperij ſummis viribus: quod elegantius dicitur: ſummis viribus imperij monarchiam Ceſar adeptus eſt.

¶ In triginta regulas elegantiarum Franciſci Nigri Jodoci Clicthouei neoportuenſis cōmentarius.

¶ Sicut in corpore debita mēbrorū protractio ad inuicē vt vnū alteri apte reſpondeat aliorūq; ornatus ⁊ decentior cultus elegantia eſt ſic in oratione pulchra dictionum adinuicē ordinatio: ⁊ vniuſcuiuſq; ſuo loco apta collocatio elegantia dicitur. Et ſicut concordantibus neruis cythara dulci modulatione perſonat: ⁊ audientium animos magna capit dulcedine. Sic oratio elegans et culta permulcet audientes ⁊ gratiſſime illorum illabitur auribus. Ad orationis ergo elegantiam recta cuiuſq; dictionis conſtructio requiritur ſicut ad placidam modulationem chordarum omnium concordia: quod Quintilianus teſtatur libro ſecūdo de inſtitutione oratoria. Sicut cythara (inquit) ita oratio perfecta non eſt niſi ab imo ad ſummum omnibus intentas neruis cōſentiat. Idem in nono. Feliciſſimus ſermo eſt cui et rectus ordo ⁊ apta iunctura et cum his numerus oportune cadens contingit. Proinde ad cognoſcendum dictionum in oratione aptiorem ſitum triginta notāde ſunt regule. Quarū prima eſt eadē cū ſecūdo precepto Auguſtini prius poſito. Oratio quidā obliqua dicitur in qua obliqui primū ſibi locū vendicant rectis prepoſitis eque in conſtructione poſteriora ſunt ſitu priora: que vero priora ꝯſtructione poſteriora in oratione collocent̄: vt virtus cōmēdat ſuos cultores magnis preconijs. Sic elegātius. Magnis preconijs ſuos cultores virtus cōmendat. Potius itidem verbo q̄ alia quacūq; dictione claudenda eſt oratio. Quinti. in. ix. Uerbo ſenſum claudere multo ſi cōpoſitio patiat̄ optimū eſt. In verbis em̄ ſermonis vis ineſt. Salluſtius. Cōcordia parue res creſcūt: diſcordia magne dilabūtur.

¶ Monarchia principatus vnius: et venit a monarcha monarche. quod eſt nomē grecum vnum principem latine ſignificat. De hac regula vide latius apud Auguſtinum precepto ſecundo.

¶ Secunda regula. De qua preceptis. iij. ⁊ vij.

¶ Commendabitur quoqꝫ oratio que dictionem habeat vniuerſalem affirmatiuam vel negatiuam in fine: vel aliquod inſigne nomen vel aduerbium. Exēplum primi. Omnes laudant ea que vir bonus facit. Quod venuſtius dicitur. Que vir bonus facit laudant omnes. Exemplum ſecundi. Ego neminem habeo quem magis diligam te. quod pulchrius dicitur. Quem te magis diligam habeo neminē Exemplū tertij. Egregia ſunt ea que ſcribis ad me quod cōcinnius eſt: que ad me ſcribis ſunt egregia. Exēplum quarti. Ego oīa diligēter perfeci que iuſſiſti mihi quod elegantius dr̄. Que mihi iuſſiſti perfeci oīa diligenter.

¶ Hec regula quadripertita eſt. prima pars. dictiones vniuerſales affirmatiue. vt. oīs ⁊ eius caſus elegāter in fine orationis ponunt̄: vt tuā virtutē mirantur oēs. Que mihi iuſſeris exequar oīa. Sc̄da dictiones vniuerſales negatiue: vt nemo: nihil: neſcio: ignoro nūqꝫ: nuſqꝫ. elegāter in fine orationis ponunt̄: vt me tui amātiorem habeo neminē. Virtute preclarius eſt nihil. Et hec pars ſeptimo Auguſtini precepto itidē declarata eſt. Tertia: nomen inſigne elegāter ponitur in fine orationis. Inſigne nomen dicitur quod excellentiam et eminentiam ſignificat: quale eſt preclarus: egregius: eximius: inſignis: nobilis: illuſtris: generoſus: preſtans: excellens: ingenuus: ⁊ conſimilia. Ut que Alexander ille magnus edidit opa ſunt preclara. Quis Iulij geſta negauerit eſſe eximia. Uirtutis precōia ſunt inſignia. Quarta aduerbia eleganter in fine ponūtur preſertim que qualitatem ſignificāt: vt diligēter vigilanter exacte accurate familiariter ⁊c. Id genus. Terē. faciam id quidem ſedulo. Idem. Reiecit ſeſe in eum flens ꝙ familiariter. Te multos annos vſus ſum familiariter. Aduerbia itidem ſuperlatiua in calce orationis apte locātur. vt tue voluntati parebo ꝙ libentiſſime. ¶ Plura de aduerbiorum ſitu tertio Auguſtini precepto requirenda ſunt.

¶ Tertia regula. De qua precepto. vj.

¶ Nomen adiectiuum elegātius ſubſtantiuo preponitur. vt virtus ſumma imperium magnum: conſiliū vtile. melius enim dicitur: ſummā virtus: magnum imperium: vtile conſilium et huiuſmodi.

¶ Hec regula ſexto Auguſtini p̄cepto ꝯſonat. Et de adiectiuis noīalib⁹ ꝓ noīalibus ⁊ participalib⁹ intelligēda tradit̄ nō minus in carmine ꝙ i proſa: vt ſincerus amor: ſumma beniuolētia laudata virt⁹ creſcit. Quintilianus in. xij. Nihil eſt tam occupatum. tam multiforme tot ac tā varijs affectib⁹ cōciſum atqꝫ laceratum ꝙ mala mens. Quis inter hec literis aut vlli bone arti cultus. Nō hercle magis ꝙ frugibus in terra ſentibus ac rubis occupata.

¶ Quarta regula. de qua preceptis. iiij. ⁊ v.

¶ Inter adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū ſemꝑ aliquid eſt interponendū. vt maxima virt⁹ Ceſaris ſumma laude ſemꝑ extollenda eſt. qđ elegantius dr̄. maxima Ceſaris virtu ſumma ſemꝑ laude extollenda eſt.

¶ Hec regula hꝫ quatuor partes. Prima inter adiectiuū ⁊ ſubſtātiuū venuſte ponitur gt̄is aut alius caſus ab adiectiuo aut ſubſtātiuo rectus. vt magna virtutis claritas mirū in modū relucet. Sc̄da inter adiectiuū ⁊ ſubſtantiuū in gtō caſu poſita elegāter ponitur gt̄is vel alius caſus regēs illius ſubſtātiui. vt tui beniuolē

tiā animi haud ſatis laudare poſſem. Magne virū ſapiētie cōmēdare ſolent oēs. Et has duas partes quintū Auguſtini preceptū explicuit. Tertia eſt inter adiectiuum ⁊ ſubſtātiuū eleganter ponitur prepoſitio (cuius ſubſtantiuum eſt caſuale) aut cū ſuo caſuali interſerit: vt tuā ꝓpter iniq̄tatē magnū in oēs amorē oſtendis. Summa in deū religio obſeruāda eſt. Et hāc partē quarto precepto Auguſtinus tradit. Quarta pars inter adiectiuū ⁊ ſubſtātiuū elegāter intercedit ꝓnomē verbū aduerbiū: aut altera a ſupradictis pars orationis vt ꝑpetuo tibi obſequio deuinctus ſum. Modeſto eſt ingenio: q̄ laudare magis ꝙ laudari petit. Magno vir̄ honore dignus q̄ honorē paruifecit. Quinti. in. x. Pigri eſt ingenij ꝯtētum eſſe his que ſunt ab alijs inuēta. Idē in. xij. Breuis eſt inſtitutio vite honeſte beateq̃ ſi credas: natura eſt nos ad mētē optimā genuit. adeo diſcere meliora volētibꝰ ꝓ̄ptū eſt vt vere intuenti mirū ſi illud magis malos eſſe iam multo.

¶ Quinta regula cuius parū meminit.

¶ Quotieſcūq̃ ab appoſito alicuiꝰ ꝟbi ſecūdarij oratio īcipit qđ ſubito relatiuū ſequat: elegātius inter relatiuū ⁊ aīs ſecūdarium ꝟbum ponitur: vt Cneum pompeiū qui romanoꝝ auxit imperiū: ſummopere diligo. venuſtius eñ dr̄. Eneū pompeiū ſummopere diligo: qui romanoꝝ imperium auxit.

¶ Appoſitū eſt obliquus poſt verbū rectus a quo incipere dr̄ orō: cū in principio orationis nullo p̄cedēte ponit ⁊ illud frequētius eſt aīs. Verbū autē ſecūdarium eſt qđ ſcđm in oratione inter verba locū h3 ⁊ tale ꝟbū eſt a quo obliquus ille in principio orationis poſitꝰ regit quare nō immerito aīs ꝟbū appellat. Verbū autē primariū eſt ante qđ nullū aliqđ ponit verbū quaſi primū locū obtinēs: ⁊ tale in oratione prima nō elegātie verbū relatiui. Dicit ergo regula ꝙ q̄n oratio incipit ab aīte obliquđ recto a ꝟbo alterū ꝟboꝝ ſequēte ⁊ poſt talem obliquū immediate ſequitur relatiuū cum ſuo ꝟbo quaſi parentheſi incluſum elegāter ꝟbum ſecūdariū ponit inter obliquum illum et relatiuū ſitq̃ verbū primariū: ⁊ verbum relatiui ſit ſecūdarium: vt amicitiā (que ſummū eſt inter homines bonū) īprimis laudo. Elegantius dr̄. Amicitiam imprimis laudo que ſummū eſt inter hoīes bonum. Ibi verborum ſitus mutatus eſt.

¶ Sexta regula. de qua precepto. xi.

¶ Si fuerit relatiuū in obliquo caſu poſitū: venuſtius antecedens in relatiui caſu poſitū poſtponet. vt virtutes quibꝰ ab ineūte etate ſtuduiſti immortalitati nomē tuū cōmendabūt: qđ elegātius dr̄ quibꝰ virtutibꝰ ab ineūte etate ſtuduiſti nomen tuū commendabūt.

¶ Hec regula vndecima Auguſtini precepto rn̄det: doceteq̃ cū oratio ab aīte nti caſus incipit ꝟbi adiectiui in calce orōnis poſiti ſuppoſito vel ſubſtātiuo et poſt aīs ponatur relatiuū in obliquo ꝙ elegantius aīs mutatur in eūdem obliquum caſum cum ſuo relatiuo. ꝙuis tn̄c cū adiectiuo aut verbo poſtremo diſſidere videatur. Et l3 illud aīs mutatum in caſum relatiui preponi poſſet. Teren. Eunuchum quem dediſti nobis quas turbas fecit. elegantius tamen poſtponit antecedens ſuo relatiuo. Et hec regula preſertim locū habet in hoc relatiuo qui que qđ vtlitere quas ad me dediſti fuerūt gratiſſime. Sic elegantius dicit: quas ad me literas dediſti fuerūt gratiſſime.

¶ Septima regula: cuius meminit precepto. x.

¶ Quando eſt aliquod ſubſtantiuum cum prepoſitione aliqua iunctum quod ſit de natura precedentis vel ſubſequentis clauſule prepoſitionem in relatiuū verbum ſubſtantiuum adiungimus vt pro tua humanitate multa in me beneficia cō

tuliſti:quod elegantius dicitur:que tua humanitas eſt:multa in me beneficia cõtuliſti:ꝛ ſic in ceteris.

¶ Si nomẽ ſubſtãtiuũ actĩ vel ablĩ caſus ponaꝛ cũ prepoſitione potiſſimum cum iſtis ob ꝓpter ſcõm pro ꝛ ſimilibus elegantius mutaꝛ illa prepoſitio in relatiuum qui q̃ quod nominatiui caſus eiuſdẽ numeri ꝛ generis cũ noie ſubſtãtiuo. caſualꝫ ꝓpoſitionis:ꝛ illud nomẽ ſubſtãtiuũ etiã in ntm̃ trãſferri debet:vt relatiuo in genere numero ꝛ perſona reſpõdeat.deniq̃ adiñgendũ eſt verbum ſubſtantiuũ ſum es eſt.cuius hoc ſubſtantiuũ erit ſuppoſitũ. vt ſm benignitatẽ ſuam chriſtus nos redemit:ſic elegãtius dꝛ. Que ſua benignitas eſt chriſtus nos redemit. Sic ꝑ mea in te beneuolentia hoc te munere donare volo. Sic elegãtius dicitur. que mea in te beneuolentia hoc te munere donare volo.

¶ Octaua regula cuius non meminit.

¶ Sepius relatiuũ qđ vbo primari o additũ eſt:ad ſecundariũ trãſferimꝰ. vt Cicero qui eloquẽtiſſimus fuit ceteris oratoribꝰ in dicẽdo preſtitit:quod elegãtius dicemus. Cicero eloquẽtiſſimus fuit:q̃ ceteris oratoribus in dicendo preſtitit.

¶ Añs ꝛ rl̃m cũ diuerſis vbis cõſtrui debere aut eodẽ geminato notũ eſt cũ ergo relatiuũ additur verbo primario.i.primo loco poſito ꝛ antecedẽs verbo ſecundario ꝛ ſcõm verborum locum ſortito elegantius relatiuum ad verbũ ſcõariũ trãſfertur ꝛ antecedens ad primariũ:vt qđ prius fuerat verbum relatiui fiet vbũ antecedẽtis:ꝛ verbũ antecedẽtis fiet verbum relatiui:vt Vergi. poetaꝝ doctiſſimus fuit qui ceteros poetas carmine antecellit:ſic elegãtius dꝛ. Verg. poetarũ doctiſſimus fuit:qui ceteros poetas carmine antecellit. Ibi vba eodeꝫ ſuo ſeruato ſitu ſua ſuppoſita permutant in quinta quidẽ regula añs ꝛ relatiuũ ſua ſeruabãt vba verboꝝ tñ ordo mutatꝰ eſt:hic vo cõtra idẽ ordo verboꝝ ſeruatus eſt: ſed adiuncta eoꝝ ſcꝫ antecedẽs ꝛ relatiuũ variata ſunt. Nempe verbum antecedentis cũ relatiuo ꝛ verbum relatiui cum antecedente poſterius iungitur.

¶ Nona regula que ſuperſedetur.

¶ Si aliqđ habuerimꝰ vel nomẽ vel aduerbiũ inſigne elegantius illud cũ quidẽ vel idẽ pro noie poſtponemꝰ. Exemplũ primi. vt Marcꝰ Tulliꝰ orator ſingularis fuit:qđ venuſtius dicitur. Marcus Tullius orator fuit ꝛ quidẽ ſingularis. Exemplum ſecundi;que mihi iuſſiſti omnia libenter perfeci:quod elegantius dicitur:q̃ mihi iuſſiſti omnia perfeci ꝛ quidem libenter.

¶ Duabꝰ partibꝰ hec regula partita eſt. Prima eſt ꝙ adiectiuũ inſigne ꝛ excellentiã denotãs elegãter ſuo ſubſtãtiuo poſtponiꝛ cũ ꝓnoie idẽ hic vel is vel cũ cõiunctione quidẽ:vt accepi ex te lr̃as mihi gratiſſimas ſic elegãtiꝰ dꝛ ex te lr̃as accepi ꝛ eaſdẽ mihi gratiſſimas. Cice. orator eſt ꝑcipuus. ſic elegãtiꝰ. ꝛ Cicero orator eſt et quidem precipuus. Et id in noibꝰ quoq̃ adiectiuis ſeruandũ eſt etiã nõ ſignificãtibus excellentiã. ¶ Scõa pars aduerbiũ inſigne elegãter ſuo verbo poſtponitur intercedente hac coniunctione quidẽ:vt ioannes me amat ſingulariter. ſic elegãtiꝰ. ioãnes me amat ꝛ q̃dẽ ſingulariter. Et hoc in oibꝰ aduerbijs q̃litatis obſeruare operepretium eſt. vt q̃ tibi profutura cognoſcã exequar ꝛ quidem diligenter.

¶ Decima regula:quam preterit Auguſtinus.

¶ Sicut in mediocri ſtylo dicẽdi a re nuda prius incipere oportet:deinde illã exornare:ſic in ſtylo graui ab exornatu incipere debemus. Exemplũ primi. Põpeiꝰ olim romanorum tum armis tum conſilio facile princeps fuit. Exemplum ſecundi

¶ Olim romanorum tum armis tum conſilio facile princeps magnus Põpeius fuit.

¶ Duplex eſt ſtilus.i.ſcribẽdi caracter ⁊ modus vnus quidẽ grauis:ſublimis: altiloquus:grãdiloquus quo res magne ⁊ prope modũ diuine memorant:⁊ hic hyſtoriographis aut diuina cõſcribẽtibus pecularis eſt. Alius eſt facilis ⁊ leuis quo res familiares ⁊ pro tpis conditione oblatas amicis ſcribimus quo in epl'is vtendũ eſt:⁊ hic inferior ⁊ familiaris:ille vero ſuperior appellat. In ſtilo ergo mediocri primo res nuda ⁊ ſine aliq̃ ferme elegãtia cõponi dz.deinde rudis oro paulatim exornari.perinde atqȝ pictores indigeſtã primũ figurã ⁊ cõfuſa trahunt lineamenta.poſt ea ſingul'mẽbris ſuũ addũt decorẽ ⁊ ſingula verius diſtictiuſqȝ efformãt. In ſtilo autẽ graui ab ornatu exordiendũ eſt nihilqȝ dicendũ niſi cultũ ⁊ ſeruatis elegantie regulis decoratũ vt nullus poſſet ſatis exprimere dignitatẽ vere amicitie. ſic in ſtilo facile exornat. Vere dignitatẽ amicitie vbis cõſequi poſſet nemo. In graui vero ſic. Sũmã veri amoris dignitatẽ ne humana quidẽ lingua loqui ſatis poterit.

¶ Undecima regula.de qua precepto.viij.

¶ Genitiuus caſus ſemper ceteris preponitur.vt conſilium optimi viri quod elegantius dicitur optimi viri conſilium.

¶ Hec regula octauo auguſtini pcepto cõcordat cũ dictio recta elegãtius pcedat dictionẽ regentẽ q̃ regẽs rectã ſiue ſit nomen ſiue altera pars orõnis:gtĩs ab altero caſu rectus elegãtius pponit ſue dictioni regẽti:vt romanoꝝ virtus totius mundi imperiũ adepta eſt:melius q̃ virtus romanoꝝ adepta eſt imperium totius mundi Quintil.in.vij. Probi vero mores ⁊ anteacte vite integritas nunq̃ nõ plurimũ profuerunt. Cũ aũt dictio regẽs gtĩ eſt caſuale alicuius ppoſitionis eleganter inter ppoſitionem pcedentẽ ⁊ ſuũ caſuale ille gtĩs rectius interponitur:vt ob virtutis excellentiam debent omnes illam colere. Pro animi tui beniuolentia hoc feciſti melius q̃ ob excellentiam virtutis vel q̃ virtutis ob excellentiam.

¶ Duodecima regula.de qua latius precepto.ix.

¶ Si gerundium verbum habuerimus cum ſuo appoſito illud gerundij caſu ponemus ac ambo inuicem concordabimus:vt veni gratia amandi virtutem: venuſtius dicitur veni amande virtutis gratia.

¶ Hec regula nono auguſtini precepto conuenit ⁊ docet q̃ cũ gerũdiũ vel gti vel acti vel abl'ti caſus a vbo trãſitiuo veniẽs ponit in orõne latia cũ actõ caſu ille actĩs elegãtius mutat in eũdẽ caſuȝ cuius eſt gerundiũ ⁊ gerundiũ in eundẽ numerũ ⁊ genus cuius ille caſus ſubſtãtiuus:⁊ ex gerũdio cũ ſuo appoſito(eſt enĩ appoſitũ gerundij obliquus poſt gerũdiũ rectus)conſtituit oro ex adiectiuo ⁊ ſubſtãtiuo. vt homines nati ſunt grã acq̃rẽdi virtutẽ.ſic elegãtius.hoies virtutis acq̃rẽde grã nati ſunt. vel hoies acq̃rẽde virtuti nati ſunt.ſil'r ad conſequendũ artẽ exercitiũ eſt neceſſariũ Sic elegãtius. Ad conſequendã artẽ exercitiũ eſt neceſſariũ. Sic in cõponẽdis epl'is breuitati ſtudendũ eſt potius q̃ in cõponẽdo epl'as. Gerundiũ quidẽ ſi nti caſus eſt adiũgitur vbo ſubſtãtiuo ſequẽte pſertim.dtõ aũt caſu ſui vbi vt abeundũ eſt mihi.i.debeo abire. Ouid. Utẽdũ eſt etate:cito pede labit etas. Gerũdia in di ponũtur cũ noĩbus ſubſtãtiuis aut adiectiuis gtĩ poſtulãtibus:vt miro afficior deſiderio te vidẽdi vel ſum cupidus te videndi. Quit.in.xij. Neqȝ enĩ video q̃ iuſtior acq̃rendi ratio q̃ ex honeſtiſſimo labore ⁊ ab his de quibus optime meruerint:cum ex Xenio:cleãtes chryſippus mercedes a diſcipulis acceptauerint. Gerũdia in dum acti caſus ordinãtur cũ ppoſitionibus ad:circa:ob:pꝑter:iter:ãte:⁊ in:vt ad colẽdũ literas opus eſt labore circa inſtituendũ iuuenum animos magna cura adhibenda eſt. Uerg. Et ante domandũ ingentes tollent aios. Gerũdia in do datiui caſus vbo ſine prepoſitione iunguntur:vt dedi operã agro colendo. Sed ablatiui caſus ponuntur cum iſtis prepoſitionibus de:ex:a:vel ab cum:in. Ut quid de veniendo

ſtatueris ſcire velim. Ex patiendo ꝙ ex vindicādo maioꝛ gloꝛia comparatur. A colendo virtutem nunꝙ animum intermittere debemus.

¶ Tertiadecima regula. vnde ꝛ pꝛecepto. x.

¶ Si fuerit aliquod relatiuum inter duo ſubſtantiua: illud potius cum ſequenti ꝙ cum pꝛecedenti concoꝛdamus.

¶ Hanc regulam Auguſtini pꝛeceptum edocet. Cum relatiuū pꝛeſertim qui: que quod duobus ſubſtantiuis diuerſoꝝ generum aut numeroꝝ interponitur: quorum ſequens fuerit pꝛopꝛium cuiuſpiam rei nomen relatiuum cum ſequente ſemper conuenire debet: nec cum pꝛecedente latine conuenire poteſt: vt eſt locus in carcere quod tullianum appellatur. Si vero ſequens nomen non fuerit alicuius rei pꝛopꝛium nomen: tunc cum vtrolibet quidem conuenire poteſt: ſed cū ſequente elegantius: vt colenda eſt virtus que ſummū eſt hominis bonum: vel quod ſummum eſt hominis bonum: ꝛ hoc poſterius venuſtius eſt.

¶ Quartadecima regula. de qua pꝛeceptis. xij. xiij. xiiij.

¶ Si dictiōis alicuꝰ ſigtionē augere volumꝰ poſitiuo per aut perꝙ: cōparatiuo lōge vel multo: ſuplatiuo autē ꝙ iſigere debemꝰ. Exēplū oim: vt perbeatꝰ vel perꝙbeatus fuit Ceſar: ſed lōge beatioꝛ auguſtꝰ: ꝙbeatiſſimus autē traianus.

¶ Hec regula. xij. xiij. xiiij. auguſtini pꝛeceptū ꝯplectitᷣ docetqꝫ gradus ꝯparationis adiectiōe aduerbioꝝ augere quo vehementiꝰ ſignificēt. Poſitiuis quidē ſiue noīa ſint ſiue aduerbia: dictio per pꝛo valde (vt. xij. auguſtini pꝛeceptū tradit) vel perꝙ ꝓ valde (vt. vj. ꝛ. xl. eiuſdē pꝛeceptū docet) iungi debet: vt pergratꝰ eſt mihi tuus aduentus: vel perꝙgratus eſt mihi de tua valitudine nuncius. Cōparatiuis aut longe aut multo aduerbia adiungēda: vt longe ditioꝛ eſt q̄ nihil cupit ꝙ qui multa habet: longe felicioꝛ eſt qui contēnit opes ꝙ qui eas poſſidet: qd. xiiij. Auguſtini pꝛecepto ibidē docetur. Superlatiuus aūt ꝙ pꝛo valde aduerbiū adiungēdum eſt: vt ꝙbeatiſſimꝰ eſt qui fluxas mundi diuitias cōtemnit: ꝙfeliciſſimus eſt qui caduca mūdi bona flocci faciat. Quint. in. x. ꝙmaximū ſilentiū ſcribentibus maxime ꝯtinere nemo dubitauerit. Neqꝫ em̄ ſe bona fide in multa ſimul intēdere animus totū poteſt: ꝛ quoquo reſpexit deſinit intueri qd pꝛopoſitum fuerat: et id quoqꝫ decimotertio Auguſtini pꝛecepto diffuſius apertum eſt.

¶ Quintadema regula. de qua pꝛecepto. xv.

¶ Nomina tertie declinatiōis greca ſi peritoſyllaba fuerint ad ſcdam declinationē referuntᷣ: vt delphin inis. delphinus ni. elephas antis. elephantus anti.

¶ Hec regula. xv. auguſtini pꝛecepto conſona eſt. Peritoſyllaba noīa ſunt quoꝝ genitiui ſingulares nt̄m ſingularē ſyllabis excedūt: que appellatione latina excreſcentia ſepe ſupercreſcentia dicere poſſumus. Cum ergo grecū occurrerit nomen vel a greca lingua in latinam traductū tertie declinationis nominatiuo ſyllabis minoꝛem quā obliquos habent: elegantius ex illius obliquo alterius declinationis nomen oꝛmauerimus quod rectum tertie declinationis greci nominis etiaꝫ ſyllabis ſuperet delphin tertie declinationis nomen grecum eſt ꝛ in genitiuo foꝛmat delphinis: ex hoc itaqꝫ genitiuo pulchꝛe foꝛmatur nomen ſecūde declinationis delphinus delphini. Sic ab elephas elephantis: elephantus elephanti maſculini generis nomen ꝛ ſecunde inflectionis deducitur.

¶ Sextadecima regula. de qua pꝛecepto. xvj.

¶ Si aliqd adiectiuū habuerimus ſigns laudē vel vituperiū: vtile vel inutile: illd potiꝰ in dtm̄ ſubſtātiui vertemꝰ cū ſum es eſt: vt virtutes ſunt mihi iucūditati.

¶ Hec regula. xvj. auguſtini pꝛecepto cōfoꝛmis eſt: ꝛ pꝛecepit cū verbū ſubſtatiuū

iungitur nomini adiectiuo ſignificanti vtile vel inutile:delectabile vel triſte:hone
ſtum vel turpe:aut quicq̄ hmõi elegantius illud adiectiuū mutatur in ſuū ſubſtā
tiuum abſtractū datiui caſus:vt hic liber erit tibi vtilis:elegātius:hic liber erit ti
bi vtilitati:malitia eſt hominibus dānoſa/ſic melius:malitia eſt hominibus dam
no:litere tue mihi iocunde fuerunt/pulchrius:litere tue fuerunt mihi iocunditati
Quintil.in.ij.Facientibus iter multū detrahunt fatigationis nota in ſcriptis la
pidibus ſpacia. Nam ⁊ exhauſtis laboribus noſſe menſurā voluptati eſt: et horta
tur ad aliqua fortius exequenda ſcire q̄tum ſuperſit. Nihil eñ lōgum videri ne
ceſſe eſt in quo quid vltimum ſit certum eſt.

¶ Decimaſeptima regula.de qua preceptis.xviij.⁊.xix.

¶ In rebus paribus tum vel ⁊ geminatū ponimus:in imparibus vero cum ⁊ tum
ſed leuius preponitur.Exemplum primi.Cicero tum laude tum rerum ſcientia va
let.Uel eneas ⁊ fortis ⁊ pius fuit.Exēplum ſecundi.Ceſarē plurimū valuiſſe cum
populus tum ſenatus affirmat.

¶ Hec regula.xviij.⁊.xix.preceptis auguſtini ꝯtinet.Res pares dicuntur q̄ eiuſdē
precij momētiq̄ apud homines cenſentur vt diuitie ⁊ generoſitas ſi eādem apud
homines eſtimationē habent pares dicunt.Impares vero quarū vna alteri digni
tatē ⁊ perfectionē preſtat: vt diuitie ⁊ virtus. Nā qui ſana ſunt mēte pluris faciūt
virtutem q̄ diuitias. Itaq̄ res pares in eadem oratione poſite particula tum vel
coniunctione ⁊ coniungende ſunt:vt hic tum diuitiarum copia tum generis nobi
litate preſtat.Ceſar ⁊viribus ⁊ ingenio valuit.Impares vero his particulis cum ⁊
tum:vt cum preponatur rei leuiori ⁊ minori:tum vero poſtpoſitū rei grauiori ma
iorique adijciatur:vt cum ſnia tum virtus expetenda eſt.

¶ Decimaoctaua regula.de qua precep.xx.plura.

¶ Si aliquam perſonā aut laudare aut vituperare voluerimus:id triſariā facere
poterimus: aut cum gtō quod magis poeticum eſt: vt Marcus catho vir eſt ma
gne virtutis:aut cum ntō ⁊ abltō.vt Marcus catho vir eſt magnus virtute:aut cū
ablatiuo ſolo:vt Marcus catho vir eſt magna virtute.

¶ Quid ad aliquē laudādū vel vituperādū requirat vegeſimū auguſtini p̄ceptū
huic regule reſpondēs luculēter oſtēdit:tripliciterq̄ fieri poſſe ibidē mōſtratū eſt
primo ponēdo adiectiuū ⁊ ſubſtm̄ in gtō.vt Cicero eſt acris ingenij:preclare indo
lis:magne ſapiētie.Scdo ponēdo adiectiuū in ntō ⁊ ſubſtm̄ ſequēs in abltō.vt Ci
cero eſt acer ingenio:preclar⁹ indole:: magnus ſapiētia. Tertio ponēdo tam adie
ctiuū q̄ ſubſtantiuū in abltō.vt Cicero eſt acri ingenio:preclara indole:magna ſa
pientiā.Interdū poete adiectiuū in ntō ponūt ⁊ ſubſtantiuū in gtō loco ablatiui.
Uerg.Uritur infelix animi.Et idē. O preſtās animi iuuenis q̄tum ipſe feroci vir
tute exuperas:tanto me impenſius equum eſt:conſulere.

¶ Decimanona regula.de qua precepto.xxi.

¶ Sepenumero verbū infinitiuū vertimus in participium tam ablti q̄ accuſatiui
caſus ſi verbū aliqđ precedat.Exemplū primi mihi opus eſt conſulere: qđ mulius
dicit:mihi opus eſt cōſulto. Exemplū ſecūdi: bonā tibi fortunā inuenire curabo:
quod venuſtius dicitur.Bonam tibi fortunā inuentam curabo.

¶ Uigeſimūprimū auguſtini preceptū eandē quā hec regula elegantiā edocet.Si
verbū infinitiui modi actō iunctū poſtponat verbo finiti modi actm̄ ſecū admit
tēte elegantius illud verbū infinitiuū mutabimus in participiū preteriti tēporis
accuſatiui caſus:ipmq̄ vt adiectiuū cū illo actō ſubſtātiuo cōcordabim⁹. Therē.
Adoleſcēti morē geſtum oportuit:pro gerere. Non oportuit hanc rem facere ele

gantiꝰ.hanc rem factā nō opoꝛtuit. Curabo hanc rem expedire.pulchꝛiꝰ dicit.hāc rem expeditā curabo. Aliqñ tamē verba loco infinitiui habent actiuū participij futuri tempoꝛis in dus qualia ſunt mando:loco:habeo:puto:duco: decerno: ſtatuo: exiſtimo.Ver. Thꝛeiicio regi furtim mandarat alendū.hanc domū habitandā locaui.Negociū difficile admodū expedientē habui. Meā valitudinem tibi lrīs ſignificādā duxi. Meos tibi ſucceſſus pandendos exiſtimaui.hanc tibi foꝛtunā aperiendā decreui ꝛc. At vero ſi dictiōis opꝰ iſigat verbū infinitiuū ſine ſequentis caſus cōſoꝛtio eleganter mutat illud in ablt̄m ſingularem neutri gn̄is participij preteriti tempoꝛis.vt quid opus eſt facto pꝛo facere.

¶Uigeſima regula.vide pꝛeceptum.xxiij.

¶Cū adiectiuū ꝛ ſubſtātiuū in eodē caſu poſita acciderint ſubſtātiuū in gtō caſu ponemꝰ:adiectiuū ꝟo in eo caſu in quo poni debet:ſed in numero ſingulari ꝛ genere neutro locabimꝰ:vt multa pecunia:parua ſapientia aliquas literas. qd̄ melius dicit multū pecunie:parū ſapientie:aliquid literarum.

¶Hāc regulā tertiū ꝛ vigeſimū Auguſtini pꝛeceptum affirmat. Dum adiectiuum ꝛ ſubſtātiuū adinuicē iſigunt in oꝛatione a quo q̄dem adiectiuo poſſit ei foꝛmari ſubſtātiuū ſecū gtm̄ caſum recipiens:elegantius illud adiectiuū in ſubſtantiuum ſingularis numeri neutri gn̄is ꝛ eiuſdē caſus cuiꝰ fuerat adiectiuū cōuertimꝰ p̄ſertim in nt̄m ꝛ act̄m cū his potiſſimū hec regula locū habere cōſpicit. ſubſtātiuum vero in gtm̄ caſum eiuſdē numeri cuiꝰ fuerat priꝰ:ſcd̄m cuiꝰ ſubſtātiui numerū tota oꝛatio vel ſingularis vel pluralis dicenda eſt ſi ſingulare ſubſtantiuum fuerat oꝛatio eſt ſingularis:ſi plurale pluralis ꝛ per numerū pluralē reſoluēda : vt nullas ad me literas dediſti.elegātius nihil ad me literarū dediſti.hic multas habet pecunias ſed paucā pꝛudētiā eleganti^ꝰ hic multū habet pecuniarū ſꝫ parū vel paucum pꝛudentie.Quinti.in.x. Studendū vero ſemper ꝛ vbiq̄ neq̄ eīm fere iam vllus eſt dies occupatꝰ:vt mihi lucratiue opere ad ſcribendū aut ad legendū aut ad diſcendū rapi aliquo momēto tempoꝛis poſſit.

¶Uigeſimapꝛima regula.vnde ꝛ pꝛecepto.xxiiij.

¶Cū duobꝰ ſubſtātiuis idē adiectiuū aſciſci debeat adiectiuū in pꝛincipio oꝛationis collocamꝰ:ꝛ ſubſtātiua cū ꝛ vel tū geminato poſtponimꝰ:vt Ceſar fuit magnꝰ vir ꝛ magnus imperatoꝛ:qd̄ oꝛnatiꝰ dꝛ.Ceſar fuit magnꝰ ꝛ vir ꝛ imperatoꝛ.

¶Xxiiij.Auguſtini p̄ceptū huic regule cōſonat. Qñ idē adiectiuū duobꝰ ſubſtantiuis adiſigit nō eſt illud ad ſingulū eoꝝ repetendū ſed in oꝛationis pꝛincipio ponendū ꝛ ſubſtātiua per tū particulā aut cōiūctionē ꝛ copulata poſtponēda. Maioꝛem ſiquidē ſnie grauitatē affert geminata cōiūctio:ꝛ venuſtioꝛē elegātiā ſemel poſita q̄ ad duo refert dictio.vt Alexāder fuit magnꝰ rex ꝛ magnꝰ impatoꝛ elegantius dꝛ.Alexāder fuit magnus ꝛ rex ꝛ impatoꝛ.ꝛ ita in ceteris exemplis.

¶Uigeſimaſecunda regula:de hac etiam pꝛecepto.xxiiij.

¶Cū adiectiuū ꝛ ſubſtantiuū ſimul fuerint:quoꝝ ſubſtātiuū ab adiectiuo foꝛmatū fuerit diuerſe ſignificationis a pꝛimo ſubſtantiuo:in duo ſunt potiꝰ ſubſtantiua transferenda:vt cauendū eſt ab honeſtate naturali diſcedamꝰ:qd̄ meliꝰ dꝛ.cauendum eſt honeſtate naturaq̄ diſcedamus.

¶Hec regula poſtreme parti.xxiiij.p̄cepti Auguſtini cōcoꝛdat. Cū data oratione de adiectiuo ꝛ ſubſtātiuo illud adiectiuū poſſit reſolui in ſubſtātiuū alteriꝰ ſignificatiōis diuerſeq̄ nature a pꝛimo ſubſtātiuo elegātiꝰ illud adiectiuū mutabit in ſubſtantiuū ꝛ inter illa duo ſubſtātiua ponet cōiūctio:vt rex chlamyde purpurea induꝰ eſt.ſic elegantiꝰ dicit. Rex chlamyde ꝛ purpura induꝰ eſt.honeſtos iuuenū moꝛes pꝛobo.ſic elegantiꝰ.iuuenū honeſtatem ꝛ moꝛes pꝛobo.

¶ Uigeſimatertia regula. De qua precepto. xxv.

¶ Cum gerundium accuſatiue vocis habuerimus potius illud in ſupinum ablatiue vocis tranſferamus: vt hoc eſt mirabile ad videndum qđ elegantius dicitur: hoc eſt mirabile viſu.

¶ Gerundium accuſatiue vocis author vocat gerundium in dum in accuſatiuo caſu prepoſitione preſertim ad poſitum. Supinū vero ablatiue vocis appellat ſupinū poſterius in u terminatū: cꝫ eius terminatio in ablatiuo ſingulari quarte declinationis aſſimiletur. Itaqꝫ ſi nomini adiectiuo adiungatur gerundium accuſatiui caſus cum prepoſitione poſitum elegantius illud tranſfertur in vltimum ſupinum. vt hoc eſt facile ad dicendū: ſed difficile ad faciendū: ſic eleganti⁹ dicit. hoc eſt facile dictu ſed difficile factu: vt vigeſimūquintū Auguſtini preceptū itidē declarat. Quinti. in. i. Omne coniugiū obſcenis canticis ſtrepit pudenda dictu ſpectant. Fit ex eis conſuetudo deinde natura. Diſcunt hec miſeri priuſqꝫ ſciant vitia eſſe inde ſoluti defluentes nō accipiunt in ſchola mala iſta: ſed in ſcholā afferunt.

¶ Uigeſimaquarta regula. De qua precepto. xxvi.

¶ Si aliqđ ſuperlatiuū durius acciderit ꝓ eo poſitiuū ponem⁹: ac ei aduerbium ſuplatiuū adijciem⁹. vt neceſſariſſim⁹: qđ elegātius dr maxime neceſſarius.

¶ Uigeſimūſextū Auguſtini ꝑceptū hāc regulā confirmat. Durioris ſoni ꝛ aſpere ꝓnūciatiōis dictiōes ſummope vitādas eſſe notū eſt. Quare cū nomen ſuplatiui gradus aſperū ꝛ ꝓlatiōe durū occurrit: loco ei⁹ poſitiuū ipſius ponēdū eſt cū aduerbio maxime. Suplatiu⁹ em̄ ois poſitiuo ꝛ maxime aduerbio explicādus eſt vt memoratiſſimū edidit facinus. melius dr maxime aduerbio explicādus eſt vt memoratiſſimū edidit facinus. mel⁹ dicit. maxime memorabile edidit facinus.

¶ Uigeſimaquinta regula. De qua precepto. xxvij.

¶ Si aliquē maximope laudare vel vituperare voluerimus: laudationis ꝛ vituperationis cauſam in gtō conſtituemus: ac hmōi nomina ſplēdorem fulgorem: gloriam: vel laudem: vitium: facinus: crimen: aut ſcelus: addemus. Exemplum primi. M. antonius plurimū eloquentia valuit: qđ melius dicitur. Marcus antonius plurimum eloquentie gloria valuit. Exemplum ſecundi. Lucius catilina coniuratione damnatus eſt. qđ elegantius dicitur. Lucius catilina coniurationis ſcelere damnatus eſt.

¶ Huic regule vigeſimūſeptimū Auguſtini ꝑceptū cōſentaneū eſt. Mediocriter qͥdem laudantes vituperātes cām laudationis aut vituperatiōis in abltō cū verbo accōmodato ponem⁹. vt Cicero imprimis eloquētia claruit. Thraci⁹ dyomedes crudelitate notat⁹ eſt. Cū vo vehemēter ꝛ īpēſe laudare quēqꝫ aut vitio dare volum⁹: laudationis aut culpatiōis cām in gtīū tranſferem⁹ ac laudando abltōs laudem denotantes (vt gloria: decore: fama laude ſplendore: vituperando vero abltōs vituperiū ſignificantes: vt vitio: ſcelere: facinore: flagitio addemus: vt Cicero imprimis eloquentie gloria claruit. Thraci⁹ dyomedes crudelitatis ſcelere ac tyrannidis vitio notatus eſt.

¶ Uigeſimaſexta regula: vnde precepto. xxviij.

¶ Quoties noia ſingularis vel pluralis ꝛ ſingularis numeri adinuicē cōnectunt viciniori reſpondendū eſt. Si vero pluralis numeri fuerint: ad nobilius tranſeundū erit. Exemplū primi. Ceſar ꝛ reſpublica romana merito pompeio infeſta fuit Exemplū ſcđi: vt ſenatores populuſqꝫ romanus Ceſarem ſecut⁹ eſt. Exemplū tertij vt exercitus noſtri romanorūqꝫ turme turpiter fugate ſunt.

¶ Xviij. Auguſtini preceptū hanc regulam que tripertita eſt latius aperit. Prima pars cū duo noīa ſingularis numeri cōnectunẗ ad verbū vel adiectiuū ſingulare illud cū viciniore cōuenire debet. Si vero intercedat verbū vel adiectiuū vtriq; eque ꝓpinquū cū precedente: vt ꝗtū frater tm̄ germana mihi dilecta eſt: ſicut tu me: ita ego te amo. Scđa pars cū duo noīa vnū ſingularis ⁊ alterꝫ pluralis numeri cōnectunẗ adinuicē ad vnū verbū vel adiectiuū ſingulare illud cū viciniori ꝯuenit vt milites ⁊ impator validꝰ in bello fuit. Nō data munera ſed dantis aius magni pēdendus eſt. Uerg. Nihil hic niſi carmina deſunt. Tertia pars. cū duo nomia pluralis nūeri diuerſoꝝ accidētiū grāmaticaliū conectunẗ ad verbū vł adiectiuū itidē plis numeri: illud oꝫ cōuenire cū nobiliori ⁊ dignioꝛē perſonā aut genꝰ habēti: vt vos ⁊ amici fuiſtis mihi preſidio pr̄es ⁊ mr̄es debent eſſe filijs dilecti. Etiam ſi illa duo noīa ſingularia cōnectantur cū verbo vel adiectiuo plurali ad nobiliꝰ nomē trāſeūdū eſt: vt ego ⁊ frater veniemus| pater ⁊ mater ſunt a filijs honorandi.

¶ Trigeſima ſeptima regula. de qua latius precepto. xl.

¶ Nonnumq; comparatiua pro poſitiuis ponuntur. vt vehementius pro vehementer ſepius pro ſepe.

¶ Quādo cōparatiuus pluriū ve cōparationē non denotat ſed ſimpliciter poſitiui ſignificationē retinet: tūc pro poſitiuo poniẗ maioremq; ornatū orationi affert Uerg. Comites ſenioris acceſſe. i. ſenis. Johānes ad me venit lectior. i. letus. ſepiꝰ ad te literas dedi ideſt ſepe. Quinti. in. j. Hi ſunt qui parua facile faciunt: ⁊ audacia ꝓnecti ꝗcquid illi poſſunt ſtatim oſtendunt. Poſſunt autē id demū qđ in proximo eſt verba cōtinuāt hec vultu interrito nulla tardati verecūdia ꝓferūt. Non multum preſtant ſed cito: non ſubeſt vera vis: nec penitus immiſſis radicibꝰ nitiẗ vt que ſummo ſolo ſparſa ſunt ſemina celerius ſe effundūt ⁊ imitate ſpicas herbule inanibꝰ ariſtis ante meſſem areſcunt: vbi celerius ꝓ celeriter ponitur. Quod. xl. Auguſtini precepto clarius elucidatur.

¶ Uigeſimaoctaua regula: de qua latius precepto. xlij.

¶ Subiunctiuus modus elegantius pro indicatiuo ponitur vt velim pro volo: fecerim profeci.

¶ Xlij. Auguſtini preceptū hanc regulā clarioꝛē reddit: licet quodlibet tp̄s cōiūctiui pro tēpore indicatiui ſibi reſpōdente poni poſſit preſertim tū preſens cōiunctiui ꝓ p̄ſenti indicatiui vt tibi ꝑſuaſum eſſe velim: nihil mihi tuo amore gratius eſſe. i. volo. Preterea preteritū cōiunctiui pro preterito imperfecto indicatiui vt nemo ſe id facere poſſe deſperet qđ aliū feciſſe viderit. i. vidit. Deniq; futurū coniunctiui pro futuro indicatiui. vt ſi meis precibus acquieueris me tibi perpetuo deuinctū reddideris. i. reddes. Si aliquid ad me literarū dederis: rē mihi profecto gratiſſimam feceris: ideſt facies.

¶ Uigeſimanona regula: de qua precepto. lxxxj.

¶ Si verbū finitū habuerimus cū ꝙ coniunctione ea remota: eleganter illud ad infinitū reducemus: vt gaudeo ꝙ tribunitiā poteſtatē cōſecutus fueris qđ meliꝰ dicit. Te tribunitiā poteſtatē conſecutū fuiſſe gaudeo.

¶ Primū ⁊ octogeſimū Auguſtini preceptū eandē cū hac regula ſnīam exprimit. Uerbū finiti modi cum particula qđ in oratione poſitū: elegātius abiecta coniūctione mutaẗ in verbū infinitiui modi ⁊ nominatiuus in actm̄ obſeruandū tū eſt ſummopere qđ eadem tēporis ratio ſeruetur vt preſens in preſens: preteritū in preteritū: ⁊ futurum in futurum commutetur: vt audiui ꝙ pater adeſt audiui patrem adeſſe: accepi ꝙ pater redijt. patrem rediſſe accepi. intellexi qđ Johannes huc ꝓpediem venturus eſt: Johannem huc propediem venturum eſſe intellexi. Et hec regula in verbis actiuis paſſiuis neutralibus deponentibus ⁊ communibus veritatem habet ⁊ locum.

¶ Trigeſima regula. de qua precepto. clxvj.

¶ Cum aliqđ adiectiuū exornare voluerimꝰ: proferimꝰ illud per ſuū oppoſitū addita negatione. vt Cicero fuit literarū peritꝰ. qđ elegantiꝰ dicit. Cicero fuit haud neſcius literarum.

¶ Centeſimū ſexageſimūſextū Auguſtini ꝑceptū hāc poſtremā regulā manifeſtat Si adiectiuū nomē qđ alterū hꝫ adiectiuū ſibi oppoſitū in orōne poſitū fuerit elegāter loco eiꝰ adiectiuū ⁊ oppoſitū ꝑpoſito aduerbio negādi nō ponet. vt Cicero eſt peritꝰ eloquētie ſic elegāter dr. Cicero haud eloquētie imperitꝰ magno affectus ſum gaudio: meliꝰ ſic dixerit oēs. Nō mediocriter affectꝰ ſum gaudio. Quintil. in ij. Diſertū ꝑceptorē prudētē quoq; ⁊ nō ignarū docēdi eſſe oportebit ſubmittentē ſe ad menſurā dicētis vt velociſſimꝰ ꝗs ſi forte cū paruulo faciāt de manū ⁊ gradum ſuū minuat: nec procedat vltra ꝙ comes poſſit.

¶ Finis triginta regularū Franciſci Nigri ⁊ earundem expoſitionem.

¶ Nomina magiſtratuum: dignitatumq; veterum Romanorum Jodoci Cliththouei Neoportuenſis expoſitione declarata.

PRimo iperiū romanū reges habuere: quoꝝ pmꝰ fuit romulus: ſcđs numa pōpiliꝰ: tertiꝰ tullus hoſtilius: quartꝰ ancus marciꝰ: quintꝰ tarquinius priſcus: ſextus ſeruiꝰ tullius: ſeptimꝰ tarquinius ſuperbꝰ. Poſt cuiꝰ exactionē cōſules creati ſunt. Senatꝰ erat ſocietas ac collegiū ſenatoꝝ qui cētum primo numero per Romulum ſtabiliti ſunt deinde regibꝰ exactis ſenatꝰ numero ducentū adauctus eſt ⁊ oēs patres cōſcripti noīati ſunt ſiue etate: ſiue cā: ſiue multitudine: ꝙ ſicuti parētes liberos ita ipſi rempublicam regebant: eorum dignitas tota eorum vita perdurabat: eorumq; filij patricij dicebantur.

¶ Cū roma auſpicijs romuli cōdita eſſet: ſeptē ſubinde reges eiꝰ imperiū tenuerunt: de quibꝰ Florus libro epithomatuꝫ primo. Hec eſt prima etas ppli roman

⁊ quaſi infantia quā habuit ſub regib⁹ ſeptē quadā fatorū induſtria tā varijs inge-nio vt reipub. ratio ⁊ vtilitas poſtulabat. Nam quid romulo ardentius. Tali opus fuit vt inuaderet regnū. Quid numa religioſius. Ita res popoſcit: vt ferox popu-lus deorū metu mitigaretur. Quid ille militie artifex tulus bellatoribus viris ꝙ neceſſarius: vt acueret ratione virtutē. Quid edificator ancus: vt vrbem colonia extēderet ⁊ ponte iungeret ⁊ muro tueretur. Iam vero tarquinij ornamenta ⁊ inſi-gnia ꝙtam principi populo addiderunt ex ipſo habitu dignitatem. Actus a Ser-uio ſenſus quid effecit: niſi vt ipſa ſe noceret reſpublica: Poſtremo ſuperbis illius importuna dominatio non nihil immo vel plurimum profuit. Sic enim effectum eſt vt agitat⁹ iniurijs populus cupiditate libertatis incenderet. Hec ille. ¶ Exa-ctis expulſis ob ſtuprum illius lucretie a ſexto tarquinio: filio tarquinij ſuperbi. ¶ Senatus nomen collectiuum aliquando eſt multitudo et collectio ſenatorum: vt ſenatus hoc agendū decreuit. Erant enim ſenatores viri etate graues ⁊ prudē-tia inſignes qui conſilio rempublicam tuebantur. Diuiſit eīm romulus populum romanum in maiores quos ſenatores ab etate nuncupabat: vt prudentia ⁊ conſi-lio reipublice preeſſent: ⁊ iuniores quos bello gerendo deputabat. Inde ſenato-rius a. um. vt hic eſt vir ordinis ſenatorij. Senatores etiam dicebātur patres con-ſcripti. Salluſtius. Delictis quibus corpus annis infirmū ingenium ſapientia va-lidum erat reipublice conſultabāt: hi vel etate vel cure ſimilitudine patres appel-labantur. Vocabātur autem conſcripti ꝙ eorū nomina literis aureis in quadam tabula inſcribebantur/eorumq̃ filij patricij vocabantur. Unde virū patricium vo-cabant romani qui de ſanguine ſenatorū patrumq̃ cōſcriptorū eſſet. Et ad ſenat⁹ romani ſimilitudinē pariſij ſenatus inſtitutus eſt: ⁊ qui illius aſcribātur numero (quos vulgo dn̄os de parlamento vocant) recte ſenatores dicuntur. Nōnunꝙ ſe-natus capitur ꝓ loco quo ſenatores ꝯueniebāt ad cōſultandū de republice nego-cijs. Ut hic orationem habuit in ſenatu: quod ſepe eſt apud Ciceronem inuenire ⁊ tunc per metonomiam capitur contentum pro continente.

¶ Cōſules duo erāt ⁊ eorū officiū anni ſpacio perdurabat: anno cōpleto populus romanus cōgregabatur in cāpo martio in comitijs, ⁊ cōſulib⁹ eligēdis pertracta-bat. Officium conſulū id erat exequi diligentia. Et opera volūtatē ⁊ iuſſa ſenatus eis data poteſtas erat dānandi atq̃ abſoluēdi: queq̃ conſulē duodecim hoies ſe-cures manibus geſtantes precedebant: et hi lictores appellati ſunt. Dictator erat officialis populi romani qui ſupra ceteros magiſtrat⁹ preferebatur honore atq̃ potentia: qm̄ nemini fas erat de ſententia dictatoris querelam agere aut ſibi con-tradicere: nec dictator eligebatur niſi vbi maxima neceſſitas ad hoc agendū rem publicam coegiſſet. Quilibet etiā dictator ſub ſe magiſtratū militū habebat quē ipſe ſibi elegiſſet: dictatura ſexto menſe finiebatur: citius tamē aliqn̄ aut tardius prout pericula ⁊ neceſſitas expoſcebant. Imperatoris dicebatur qui perdurante bello preerat exercitui factus communi concordantia vel conſul vel dictator vel quiſpiam alius magiſtratus. Et quilibet imperator vel dux in ſuo exercitu officia-les habebat qui legati dicebātur. Hi omnibus alijs antepoſiti: vbi imperator in-tereſſe non poterat eius vice patiebantur.

¶ Conſules ꝙ plurimū reipublice conſulerēt dicti ſunt. Bini ſingulis annis crea-bant. Hinc romani annorū ſupputationē rerumq̃ geſtarū ſeriem per cōſules deſi-gnabāt: vt greci olympiades. Tps eīm quo quid factū eſſet per eos qui tū cōſules

erant ſignificauerſit:hinc ꝑ oīa regiā poteſtatē ſibi vendicarēt lege lata inſtitutū
eſt vt ꝓuocatio ab eis ad populū eſſet neue poſſent in caput ciuis romani aīaduer
tere niſi iuſſu populi ſolo hoc eis relicto:vt coercere poſſent et in vincula publica
duci iuberent.Inde conſulatus dignitas cōſulis.¶ Martius campus rome erat
ſic dictus ꝙ marti cōſecratꝰ eſſet.De quo titus liuiꝰ.Ager tarquiniorū q̄ inter vr
bē ⁊ tyberim erat marti cōſecratꝰ martius deinde cāpus fuit.In eū(ꝙ multitudi
nis capax erat)ppl's romanꝰ ad eligēdos magiſtratus cōuenire ſolebat. ¶Lictor
magiſtratuū miniſter ac ſatelles erat ſic dictus:vt nōnulli volunt a ligando vel ꝙ
virgarū faſces ligatos gerebāt lictores: vel ꝙ cū magiſtratus populi romani vir
gis quemꝙ verberari iuſſiſſent crura eius ac manꝰ ligare lictores ſolebant.Alij li
ctorē a ligno vel litio appellatū dicūt ꝙ lictores litio ex trāſuerſo cincti erāt.Erāt
cōſuli lictores.xij.Ceteris ꝟo magiſtratibꝰ quales ſunt procōſules(qui extraordi
narijs gerſit conſulatum)preſides pretores:⁊ ceteri id genus tm̄ ſex.¶Dictatorq̄
a conſule dicebat̃ cuius dicto audientes oēs eſſent appellatus eſt. Eratq̄ extraor
dinarius magiſtratus:tū cum vis aliqua maior repēte oborta ingentē vbi cladē
minitari videret̃ creari ſolitus habebat dictator ius animaduertēdi in cuiuſq̄ ci
uis romani caput nec ab eo prouocandi ius erat lictores ⁊ vniuerſa regū inſignia
habebāt.Dictator ceteros magiſtratꝰ eligere licebat a q̄bus dictādis q̄dā volunt
dictatorē appellatū. Dicebat ſibi dictator magiſtratū equitum qui talis apud di
ctatorē erat quales apud reges tribuni equitum clerumq̄: vtq̄ dictatori ius ſum
mum in populū erat ita magiſtro equitū in oēs milites.Cuius officium dictatura
appellatur.¶Imperij appellatio tametſi diu militare officium in bello fuiſſet cō
ſuetudinē tum inductū eſt vt hi qui reipublice romane gubernacula ſoli tenebāt
imperatoriū nomen ad dignitatem trāſtulerint:regio nomine reiecto ꝙ poſt exa
ctos reges odio romanis habebatur. Quippe imperatores dicebantur qui ſena
tus ⁊ populi romani iuſſu vel ducebant exercitus vel prouincias adminiſtrabant:
⁊ ſinguli duos legatos habebant.Itaq̄ hi nō domini erant ſed miniſtri:ꝙuis poſt
ea in tyrannidem verſus fit hic magiſtratus ⁊ imperatoris nomē in eum tranſlatū
ſit qui romani imperij gubernacula tenet.

¶Tribuni plebis erāt officiales ad plebis tutamē procreati.Hi liberi erāt ⁊ exē
pti in vrbe ⁊ extra vrbem romā per vnum miliare: et ſacroſancti dicebantur. Et ſi
quis magiſtratus alius eos contumelia vlla affeciſſet: trunca eius ſeruix in tēplo
iouis cōſecrabatur:quorum miniſtri ſeu ſatellites viatores appellabantur.Pretor
erat officialis qui iuſticiam populo tribuebat malos coercebat: innocue viuētes
tutabatur ſicut poteſtates:ſiue prepoſiti: ſiue balliui faciunt. Et id officium ideo
repertum eſt:q2 in bellis conſules admodum occupati iuri reddendo vacare non
poterant.Prefectus erat magiſtratꝰ cuius erat munire ac ꝓuidere neceſſitatibus
reipublice tum annone ac reſtaurare oēs defectus vrbis aduenientes:⁊ cum ſupe
riores magiſtratus vrbe exceſſerant:is ſummus adminiſtrator cū rege manebat.
Pontifices dicebant̃ principes antiſtitum ⁊ ſacrorum augurioꝝ inter quos vnus
ſummus pontifex maximus ſiue pontificum rex ⁊ ſacrorum habebatur.

¶Tribuni erarij primo dicti ſunt q̄bꝰ tributa ſoluebant̃. Poſtea ꝟo tribuni etiā
vocati ſunt q̄ magiſtratū gerebāt:vt regū tp̄e tribuni clerū equitūq̄ qui cēturijs
preerant poſtea facti ſunt tribuni militū in caſtris qui parē fere cū cōſulibꝰ habe
rent poteſtatē ⁊ diſſenſione plebis a patribꝰ facti ſunt tribuni plebis q̄bꝰ maxima

eſt tradita ptās.quippe ⁊ ꝓuocabat ad eos ⁊ oīa ſenatuſcōſulta niſi per eos appro bata ⁊ ſupſcriptione.Et litere a tergo ſignata fuiſſent irrita habebantur hi potiſſi mū plebē: ne a patribꝰ opprimeret tutabantur nobilioꝝ impetum reprimentes.

¶ Pretor quaſi ꝑtor magiſtratus populi romani creatꝰ(qui cū cōſules ab vrbe bel loꝝ gratia inuocarētur)inſtitutꝰ eſt vt in vrbe ius redderet flagitioſos plectebat innoxios ſubleuabat ⁊ vnicuiqꝫ iuſticiā adminiſtrabat:ſicut nūc vrbiū ꝓpoſiti et poteſtates.i.qui funguntur autoritate iuris reddēdi.Quippe ptās aliqū abſtracte dignitatē ſigt.aliqū ↄcte eum qui dignitate ⁊ ꝑtura iungit.Inde pretoriū locus vbi ius reddebatur a ꝑtore.¶ Prefectus erat qui annone ꝓ ipſiꝰ vrbis alimonia cōparande prepoſitus fuit:hic emendi frumēti curā habebat.Aduerbij vndecūqꝫ ⁊ aduectuꝫ iuſto ꝑcio venire vndiqꝫ faciebat.Si quis vltra neceſſitatem habebat in mediū cogebat ꝓferre.Et hic peculiari noīe ꝑfectus ānone dictꝰ ē.Erat ꝑterea apud romanos prefectus vrbis qui totius vrbis adminiſtrationem abſentibus maioribus magiſtratibus habebat:⁊ prefectus vigilum qui multo preſidio muni tus vrbem noctu circuire:ꝓhibere incendia:aut excitata extinguere: effractores: fures:⁊ ceteros id genus hoīes noctu neqtiā exercentes cōprehēdere:⁊ in vincula conijcere habebat qualē gallico ſermone vocant.le cheualier du guet.

¶ Pōtifex appellatus eſt a poſſe ⁊ facio vt pleriqꝫ volunt vel potiꝰ a ponte ⁊ facio. vt varro tradit:nā a pontificibꝰ pons ſubliciꝰ primū eſt factꝰ:⁊ poſtea ſepe repara tus:necnō ceteroꝝ pontiū reſtituendorū cura eis data erat.Erāt autē minores et maiores pōtifices inter quos vnꝰ ſummꝰ ꝗ pontifex maximꝰ ſiue ſummꝰ pontifex dicebat:qḋ a romanis veteribꝰ ſumptū noſtre quoqꝫ religiōis hoīes ſeruan.Naꝫ minores pōtifices epōs vocāt:maiores pōtifices archiepōs:⁊ papā ſummum maxi mūqꝫ ponticē(ꝙ eccleſie catholice preſit)appellant:inde pontificatus ipſius pō tificis dignitas:⁊ pontificius ⁊ pontificialis adiectiua deducuntur.

¶ Cenſores erant magiſtratus maxime autoritatis ⁊ prudentie horum cura fuit eſtimatiōes:ſtateras:pondera:vias:ornamenta:ceteraqꝫ ciuitatis ⁊ ſuburbiorum ⁊ municipiorū vrbi finitimorum vt debite haberētur pertractare vrbis ⁊ ciuiū im penſas ſuperuacuas reſecare moribus preeſſe.Hi magiſtratus initio ſuo quinquē nio perdurabant poſtea decem ⁊ octo menſiū terminus ſibi ſtatus eſt.Queſtorum erat officium inquirere reipublice rationes vrbis romane vectigalia prouētuſqꝫ exigere controuerſie ciuiū his corā agebantur ab his queſtionibus ⁊ litibus finis aut ſententijs aut aliter imponebatur Interrex erat officialis cui plena ⁊ītegra po teſtas erat eligēdi magiſtratus qui diſceptationis vi comitijs eligi nō poterat. Et dignignitas ſicut populi voluntate dabatur:ita perdurabat ⁊ facta electione ceſ ſabat.Ediles erant officiales quibus cura templorum committebatur ponderuꝫ menſurarum ⁊ a ſordibus expurgande ciuitatis multarumqꝫ rerum aliarum.Se debant in curilibus.Controuerſie de vſuris eis coram agebantur:loca tantū pu blica ⁊ reſpublicas:nihilqꝫ priuatum curabant.

¶ Cēſores a cēſendo vocitati ſunt:ꝙ rē ſuā qꝫqꝫ tāti eſtimare ſolitꝰ ſit ꝙtū illi cenſ ſuiſſent id eſt exiſtimaſſent(hi cū ꝓpter diuturna bella cenſus exiſtimatioqꝫ reruꝫ ac bonorum ſecundum quem tributa pendebantur facta non eſſet:conſuleſqꝫ bel lis impliciti id preſtare non poſſent)cenſores creati ſunt qui quinto quoqꝫ anno cenſum agerent:ciuiūqꝫ romanorum numerum facultateſqꝫ recenſerent ⁊ a cē ſu agendo cenſores appellati ſunt.Cura deinde morum ac diſcipline romane huic

magiſtratui tradita.in tantūq; autoritas eoꝝ creuit vt ſub ptāte cenſoris eſſet ius priuatoꝝ publicoꝝ locoꝝ. vectigal populi romani in ſenatū legem: ſenatꝰ principem deſcribere: cenſum agere: luſtrum condere: equū adimere: ⁊ quos putaſſet parum dignos ſenatu amouere. inde cenſura dignitas cenſoris eſt.

¶ Queſtores per ſincopā quaſi q̄ſitores dicti ſunt. Uerg. Queſitor minos vrnā mouet. Hi pecunie publice q̄rēde p̄poſiti erāt vectigalia agebāt ⁊ erarij curam habebant. Maleficia q̄ inq̄rere ſolebāt: ꝓpter qđ a q̄ſtionibꝰ exercēdis nōnulli putāt queſtores appellatos. Legit etiā queſtores a populo creatos fuiſſe q̄ capitalibꝰ rebus p̄eſſent: ⁊ hi q̄ſtores patricij nuncupabant. inde queſtura officium queſtoris.

¶ Inter rex eſt qui populi cōſenſu loco magiſtratus cōſtituitur ꝓpter tumultuationē ⁊ diſſentionē eligentiū: nō electi: cū tñ eligendus eſſet vel qui ptātē hʒ talem magiſtratū eligēdi: qđ ſecundū rarius eſt illius dictiōis ſignificatū. Inde inter regnū eſt cū loco magiſtratꝰ inter rex creat. Titus liuius. Cū ſine curuli magiſtratu reſpublica eſſet patricij coluere ⁊ inter regem creauere contentio: conſules: ne an tribuni militū crearent: inter regno rem complures dies tenuit. Proprie tñ interregnū appellatur id tempus quo regnum vacat rege: hoc eſt anteq̄ in demortui locum nouus rex preficiatur interrex qui interea regis locum tenet.

¶ Ediles ab edibus dicti ſunt: magiſtratꝰ erāt q̄ nō mō ſacraꝝ: ſed etiā priuataꝝ ediū curā gerebāt. Ludos quoſcūq; ⁊ ex quacūq; cā inſtituere ad eos pertinebat. Comedie q̄ ⁊ tragedie edilium iuſſu recitabant ⁊ loco i theatro aſſignabant. Si q̄s ſeruū aut iumentuʒ morboſum vitioſumve pro integro ſanoq; vendidiſſet edicto edilium emptori ſuccurrebat. Hic etiā curā gerebāt vt cloace ij aqductus ceteraq; edificia tā priuata q̄ publica: lauta: munda: ⁊ integra ſeruarentur. Deniq; q̄cq̄d vitioſum p ſincero: fractū pro integro venūdabatur; edilium imperio reddebat: idq; edilitiū dicebat. Et quia ediles ſella curuli vtebantur: ſaltem patricij: ediles curules dicti ſunt. Alij ex plebe ediles plebis ſunt dicti: ⁊ hi non ſedebant in curulibus. Edilitas edilitatus ⁊ edilitium eſt officium dignitaſq; edilis.

¶ Chiliarchi mille militibus p̄ſidebāt: centuriones centū militibus preerant. Decuriones decem militum principes habebātur. Populus dicebatur vniuerſa collectio ciuium romanoꝝ: pleriq; tamen opinātur neq; ſenatores neq; patritios in populo numerari. Plebs populi pars erat ex abiectoribus conſtans ſcilicet populus minutus cuius tribuni plebs tutores erant. Comitium dicebatur electio magiſtratuum ſiue officialium. Item locus ⁊ tempus electionis comitia dicebantur. Magiſtratus generaliter dicebatur quelibet dignitas aut officium romanorum q̄q; interdum officialium collectionem deſignat. Milites generaliter dicebant quicunq; iureiurando accepto militiam peragebant: ſiue pedites ſiue equites proficiſcerentur. Turma ſiue ala erat triginta equitum contubernium: ſicut manipulus decem militum erat conſortium.

¶ Chiliarchus a chillos qđ eſt mille ⁊ archos qđ eſt princeps đr: quaſi mille militū princeps. Chilias em̄ mille annoꝝ eſt ſpaciū. Mātuanꝰ. Ex horis nox atq; dies ex nocte dieq; lunigene ſurgūt mēſes ex mēſibus anni luſtra ⁊ olympiades nemo ris de noīe dicte. Et q̄ centuplici voluūtur ſecula curſu. Chiliadeſq; cadunt: q̄rum iam quinta receſſit. Sic hecatontharchus q̄ centū militibus preeſt. ⁊ hic latine cēturio đr ⁊ pentacontharcus q̄ quinquaginta militū eſt princeps: ⁊ decharcꝰ qui decē: ⁊ hic latine decurio appellat. Populus collectiuū nomen eſt: ſua appellatione Romanos oēs tā nobiles q̄ ignobiles complectens. Et diuidebatur in patres pa

tricioſq; viros q̄ nobiliori genere orti ⁊ melioris erāt cōditionis ⁊ in plebē q̄ erat
ignobilium minimeq; ſortis virorum multitudo. inde plebei q̄ erant de plebe q̄ tm̄
patricios ⁊ ſenatores a populi nuncupatione ſecludit pplm̄ ſolā plebē ſignificare
ponat neceſſe eſt. ¶ Comitiū a con ⁊ itio ſiue eo dictū eſt ꝙ ppls coibat conuenie-
batq; ſtatutis tpibus ad eligēdos magiſtratus. Jlla igit ppli cōgregatio comitiū
dicebat ſiue electio magiſtratꝰ ſiue locus quo fiebat electio ſiue tps electiōis qui
dies comitiales dicti ſunt. Magiſtratꝰ aliqñ cōcretū eſt ⁊ nō collectiuū ⁊ eſt ali-
qs officialis ⁊ dignitate fūgēs. aliqñ ꝯcretū eſt ⁊ nō collectiuū: ⁊ tūc eſt officialiū
collectio. aliqñ abſtractū ⁊ tūc dignitatē ipſam ſigt: vt hic gerit in vrbe magiſtra
tum. Miles a militādo dictus quicūq; ꝓ ſtipēdio militaret nec dignitatis nomē
eſt, vt vſurpant aliqui equitē auratum equeſtriſq; ordinis virū militē appellātes:
ſed potius nomen eſt miniſtri inde militia ⁊ militaris deducit. Manipulus pars
centurie erat que vnum ſignum ſequebat ex decē militibꝰ cōſtās: ſic dicta ꝙ ſub
romulo milites faſciculos herbe manuales (q̄ ꝓprie manipuli dicunt) haſtis alli-
gatos ꝓ ſignis gerebāt. inde manipularis miles. Ouid. pertica ſuſpenſos portare
bat lōga maniplos inde maniplaris noīa miles hꝫ. inde manipulatim. i. per ſingu
los manipulos. ſicut a turma dr̄ turmatim. i. per ſingulas turmas.

¶ Legio erat cetus militū ordinatus a ſex milibꝰ in ſeptem milia nō vltra proce-
dens: ꝙꝙ pleriq; numerū ſex miliū ſexcētorum ⁊ ſexagintaſex miliū bellatorū legio
ni aſcribāt: quorū ſexagintaſex erant officiales. Cetus erat cohors quingentorum
militū armatorū: quidā tñ dixerūt ꝙ non niſi ex quinqnaginta conſtabat. Cornua
ſunt extremitates acierum pugnāntium et hoſtium. Triumphus dicebatur ſum-
mus honor qui romanis imperatoribus exhibebatur qui ſtrēnue pugnando hoſ-
tes ingenti clade proſtrauerant. Ouatio erat honor qui illis fiebat qui egregie
pugnando non nimis claram victoriam reportauerāt. Juſtitiam erat tempus
quando iura in vrbe romana nemini reddebantur. Periculoſis reipublice tempo
ribus et dubijs certaminibus: ſed iura claudebantur et iurgia tacebant: quouſq;
inſtans periculum tolleretur.

¶ Legio erat militū cetus vltra ſex milia ⁊ circa ſeptē milia: neq; ſcꝫ plures ſeptē
milibus: neq; ſex milibꝰ pauciores: ſꝫ intra duos illos extremos terminos interce-
ptū quēlibet numerū cōplectēs: dicūt alij ꝙ ſex milia ſexcētos ⁊ ſexaginta ſex ꝯti-
nuerit milites: que prime ſignificationis particula eſt. Alijs placet (quibꝰ magis
aſſentior) ꝙ legio habebat peditū ſex milia cētū ⁊ equites ſeptigētos. xxx. decēq;
cohortibꝰ firmata erat: ⁊ numero militū ⁊ robore impares. Pria eñ cohors mille
cētū quinq; pedibꝰ cōſtabat: ⁊ eqtibꝰ loricatis quadragima duobꝰ ⁊ hec miliaria
dicebat. Scda quingētos quinquagintaquinq; habebat pedites: equites ſexagin
ta ſex: ⁊ hec quinquagenaria dicebat. Tertia eodē numero cōſtabat. Quarta ⁊ ce-
tere cēs eodē quo ſcda numero cōſtituebat. vt Perotti viri latine lingue peritiſſi
mi in martialē cōmentarijs videre licet. Et ſicut rerū quarūcūq; extremitates vt
mōtium et lune cornua vocātur: ita quoq; in acie extremitates exercitus vocātur
cornua: erantq; gemina in acie. ſ. dextrum cornu ⁊ leuū ſiue ſiniſtrū. ¶ Triūphus
ingēti victoria parta ⁊ graui clade hoſtibus illata: duci conceſſa gloria eſt. Jtaq;
qui triumphabant quatuor equis albis vehebantur et ſenatu preeunte duceban
tur in capitolium et ex tauris ſacrificabant. Ouatio autem quoties non inter-
fectis ſed fugatis hoſtibus incruenta fuit victoria duci preſtabatur. Jtaq; qui
ouabant vno vtebantur equo et a plebeis ſiue equitibus in capitolium deducti
ex oue ſacrificium faciebant. Juſtitium quaſi iuris ſtatio quies et ceſſatio dicta

eſt: q tunc ius ſtaret et quieſceret.

¶ Priuati ciues dicebantur qui nullum officium publicum: nullum magiſtratū exercebant: eorum oppoſiti .i. qui magiſtratum exercebant publici vocabantur. Colonia erat cetus aut multitudo ciuium tranſmiſſa iuſſu ſenatus ad inhabitandum ciuitates alienas aut gratia cuſtodiendi et poſſidendi et noui habitatores coloni dicebantur. Lex erat populi romani conſtitutio. Senatuſconſultū erat decretum a ſenatu conſtitutum. Plebiſcitum erat conſtitutio conſenſu plebis a tribunis ordinata. Decretum dicebatur imperatoris edictum. Et quodlibet horum vim legis obtinebat. Et ſimiliter ſicut lex firmiter ſeruabātur edicta: pretoris prefecti cēſorum queſtorum et edilium.

¶ Priuati ciues qui publico munere non fungebantur. hic agere priuatā dicunt qui nō gerunt publicū magiſtratū. Publici vero qui officiū gerūt. Cū autem vrbs romana tente multitudinis quāta ad ipſam confluebat capax nō eſſet imperio ſenatus pars ciuiū traducebatur ad inhabitanda loca aliena: que vel incolis vacua vel armis capta erant: vt fugatis hoſtibus illa loca capta ab amicis habitarētur: aut indigenis in deditionem acceptis romani ciues illuc habitatum nihil deditos a defectione prohiberent: et talis ciuium multitudo colonia dicebatur: et ciues illi coloni. Vergi. Vrbs antiqua fuit tyrij tenuere coloni. Senatuſcōſultum et plebiſcitum nomina ſunt ex obliquo et recto compoſita: et illud a ſenatu conſultationem factam ſignificat quandoquidem conſultum .i. decretum eſt: hoc vero tribuniſplebis ipſa plebe conuocata prius: et conſentiente nam ſcitum ſciti: eſt ſtatutum. vt in primo Auguſtini Dathi precepto dictum eſt. Decretum a decerno ſicut edictum ab edico nomina nota ſunt.

¶ Ciues romani interim tribus nominibus vocabātur: ſicut publius cornelius cipio. Unde etiam (vt quidam aiunt) primū eſt prenomen: ſcđm nomen: tertium cognomen vel agnomen. Et quia in romanis hiſtorijs ſepius nomina breui notātur opus eſt ſcire q per A. aulus intelligitur. per Ap. appius. per Fl. flauius. per M. marcus. per S. ſextus. p T. titus. per C. celius. p G. gaius. per P. publius. per D. decius. per L. lucius. p. Q. quintus. p Sp. ſpurius. p R. romanus. p Pl. plebs. per. R. p. reſpublica. per Con. cōſul. per Se. ſenatus. p Tr. tribunus. per. Sc. con. ſenatuſcōſultū. per B. brutus. per Ju. iudices. per. Q. quirites.

¶ Prenomen eſt quod proprio nomini prepoſitum gentem familiamq indicat. Nomen proprium quo vniuſcuiuſq notatur vocabulū. Cognomen quod proprio nomini ſubiūctum adijcitur. A nonnullis additur et agnomen quod ex aliquo euētu aduenticiaq cauſa cuiq attribuit: vt Scipio dictus eſt affricanus: a deuicta affrica: paulus emilius macedonicus: a macedonia ſuperata: et conſuetudine tractum eſt in hiſtoriarū libris ipſorum nominum ſolū capitales primaſq literas notari: que non ſolū hic expreſſas: verum alias quoq nominū appellationes notant vt per C. aliquando curius: aliquando caius: aliquando Cicero. per L. modo lelius: modo lepidus. per M. aliquando marius ſignificatur. per Gn. gneus. p P. pompeius aut pompilius: et cetera id genus nomina ſignificantur que apud hiſtoriarum ſcriptores paſſim inueniantur.

¶Jodoci Badij Aſcenſij de recte ſcribendi ratione compendioſa traditio.

Quandoquidē ad epiſtolarū cōſummationē: atq carminis rationē ⁊ debitā pronūciationem orthographia.i.recta ſcriptura imprimis ꝯducit: cōſtitui pauculas preceptiones que ad eam faciāt ſuperioribus adijcere: pleniorem eius rei traditionem in alium locum recipiens.

¶Prima de orthographia generalis regula.

¶Immediatꝰ dictionū deriuatꝰ atq deſcēſus ꝑmis ānotādꝰ ē: vt riui fōtibꝰ haud diſſiles ſint.

¶Quocirca opere pciū eſt noſſe qꝫ ꝟbalia ⁊ participia tēporis quidē preteriti ⁊ futuri in rus fere de ſupinis deducuntur Supina de preteritis ꝑfectis indicatiui modi atq illa de ꝑſentibꝰ eiuſdē modi: que in quibuſdā primaria in quibuſdā deductitia ſunt. Que vero a nominibꝰ trahunt: vt abſtracta a cōcretis ea fere a genitiuis formantur: vnde ⁊ gignendi appellationem illi inditam nonnulli volūt: quibus prenotatis habeātur he pro exemplis regule.

¶Prima regula exemplaris.

¶Prima preſentis indicatiui ſyllaba quoties dictio (vt in diuerſis lineis) diuidenda eſt: ſolet manere etiam in deductis integra.

¶Verbi grati a ſancio: dico: lego: quia in prima ſyllaba c nō habent etiam nō habebunt ipſum ſanctum dictio dictū dictito lectū ac lectio: ſed diuidentur ſic ſanctum. di-xi. le: ctu m. ⁊c.

¶Secunda exemplaris.

¶Si tamen geminetur conſonans danda eſt vtriq.

¶Ut a percutio ꝑcuſſi. a reperis in carmine repperi. a repello reppuli. a refero rettuli ⁊ quo extra carmē nō vteris relligio pro religio. multa enim que preter naturam producūt geminare ſolēt cōſonātes: vt quattuor quottidie relligio relliquie littera ⁊c. Durum preterea eſſet tris conſonantes in vnam ſyllabam cōtrahere. Unde ſcriberem ſic. com-pſi. prom-pſi. em-ptum. licet como: promo emo dicamus.

¶Tertia exemplaris.

¶A ſupinis in ctu fit verbale in ctū et ctio. et participium in ctus ꝛ cturus. ab itu fit iturus ꝛ itio: ſed in prima coniugatione frequentius atio ꝛ participium in rus et iturus: ſed ꝛ aturus. a ſu ſus ſio ꝛ ſurus: a xu xus xio xus rus. ꝛ ita in reliquis habēdus eſt poſterioris ſupini reſpectus.

¶Ut a ſeco ſectu ſectus ſectio ꝛ ſecturus. a lectu lectio ꝛ lectus. ꝛ lecturus. a ſono ſonitu ſonitus ſoniturus ſonatio ꝛ interdū ſonaturus vt primo ſermonum apud horatiū. Et cōſtatura fides apud Lucanū. A perſuaſu perſuaſus perſuaſio ꝛ perſuaſurus. a complector complexu complexus complexio ꝛ complexurus.

¶Quarta regula exemplaris.

¶A genitiuis in ti ꝛ tis fit abſtractū in tia: a ci ꝛ cis in cia: que ſi geminētur ſeruabitur proportionis ratio: q̄uis pleriq; pro ſecūda ti ſcribant eo ꝙ in habentibus c aut t ante i ſcribitur.

¶Scribetur ergo gratia a grati. clemētia a clemēti. iuſtitia a iuſti. amicitia ab amici: aut forte amicitia ſicut pueritia: auaritia quod per analogiā deprehenditur. nā politianus ſcribi docet politicus. ab audacis fit audacia. Quod ꝛ in cōparatiuis obſeruabit. vt gratius dulcius audacius. Item mendacium a menda cōmerciū a cōmercor aut a merce: conſortium a conſorte.

¶Quinta regula exemplaris.

¶In verbis autem vbi ci ꝛ vbi ti ſcribitur docet ſecunda preſentis indicatiui perſona tam in actiua q̄ in paſſiua voce.

¶Ut facio q̄r facis ſcribitur. ꝛ percutio q̄r percutis: ſic patior q̄r pateris farcio quia farcis: ꝛ ita in reliquis obſeruabitur.

¶Sexta exemplaris regula.

¶Gerūdia ꝛ gerūdiua nomina: participia in dus ꝛ etiā participialia nomina a gtō participij preſentis tp̄is mutando tis in dus di do dum deducēda ſunt p̄ſens participiū a preterito imperfecto verbi indicatiui modi mutando bam ꝛ bar in ns et addendo e in his quibus ablatum eſt.

¶Ut trāſibā trāſiens: ꝛ trāſeūtis tranſeundus da. dum. ꝛ tranſeundi do. dū. nō ergo dicet trāſieundi. Ueteres aūt a tertia preſertim cōiugatione formabāt in undꝰ ꝛ undi. vt gerūdus faciūdus pro gerēdus: faciēdus: ſed in talibꝰ que ſcripta ſunt rite ſunt obſeruāda nec alia ſine delectu ſummo formanda.

¶Secunda regula principalis.

¶In diuidendis dictionum ſyllabis opus eſt cognito q̄r in ſimplicibꝰ diuerſe cōſonantes coherere ferme volunt. in compoſitis vero pares integre ſeruati: ſed eedem conſonantes vbiq; diuidi.

¶Scribes ergo in diuerſis linguis ſic ma-gnus. ꝛ eadē ratione ma-ior. ſi-gnum. ti-gnum quod ſigillū ꝛ tigillū approbant: ſic: i-gnis. li-gnū. pi-ſcis. om-nis q̄d vltimū ꝑpter raritatē cōſuetū ſcripſero. ſan-ctifico. ꝛ ita in reliq̄s. In cōpoſitis ſic. re-ſpicio re-ſpōdeo. abſ-tineo. ſuſ-tineo ſu-ſcepi. ſu-ſpēdo. Quia vero (vt dicetur regula quinta) cōſonans geminat̄ quoties tertia poſt ſecūdā ponet̄ vnde non ſcribet̄ aſſcribo: aſſcendo: tutius eſſet coniunctim ſcribere aſcendo: aſcribo q̄ diuiſim. Similiter vbi poſt. x ſ deponitur: vt expes vix ſcripſero ex pes. ſed ſi diuidendum eſſet ex-ſpes. In geminatis autem ſic dif-ficile ſup-primo. ret-tuli. ꝛc.

¶Tertia regula principalis.

¶ In componendis dictiõib⁹ ſummopere attendendum eſt in quam queq; literarum commutari ſoleat a recte ſcribentibus.

¶ Unde ab prepoſitio nunc integra manet: vt abduco: ablego: abnuo: ⁊ ante vocales: abactus abeo abiro aborior abutor. Nunc in au mutatur. vt aufero aufugio: ⁊ ſi deductum eſt aufidus. Alſic in ſ migrat: vt aſporta quia a porto deſcendit: ab: ad nũc trãſiuit in abs vt aufero abſtuli abſtraho ⁊c. aut perditur b vt amitto. Similr ob ⁊ ſub nunc b ſeruant: vt adduco: ſubduco: obeo: ſubeo: obligo: ſubligo: perditur b in omitto. vt ſubmitto aut ſummitto ſicut ſummoneo ⁊c. obnitor: ſubnitor: obrepo: ſubrepo. ſed ⁊ ſurripio dicitur obſto: ſubſto: obtineo: ſuſtineo: ſuſcipio: ſed maro antique dicit. Suſcepit q; ignẽ folijs: ſicut tunc occurro: ſuccurro: offero: ſuffero: aggero: ſuggero oppono: ſuppono ⁊ cetera dicimus. Ad mutat; d in b: vt abbreuio: aut manet vt adhibo: mutatur in c ſequẽte c ⁊ q: vt accola: idcirco: ſed ⁊ iccirco ſcribit quicquid acquieſco acquiro. ſed andro ab an deducitur. In f: vt affero. In g. vt aggero. In l. vt alligo. In m. vt ammoneo ſed ⁊ admõeo ſcribitur. In n vt, annitor In p vt apporto. In c. ante q. vt dictum eſt. In r. vt arrigo. In ſ. vt aſſilio aſſum: ſed ⁊ abſum quidã ſcribunt. In t. vt attineo. Et fit f: vt effringo effugio i reliquis manet per fere manet: ſed ⁊ perluceo ſicut intelligo (pro veteres itelligo ſcriptitabãt) in vſu ſunt. Trano integrum manet preter trano: traduco: traijcio: trado. A in c. con ante b. m. ⁊. p. ſcribantur per m. Ante q. autem ⁊ d. in m. finita per veram compoſitionem in n migrant: Exemplum prioris vt ambulo: cõbibo: imbuo: ammoneo immitto: cõmitto: amputor: computo: imputo: Sequente autem vocali ſepe ponit b: inter an aut com. ⁊ vocalem vt ambeſces. ambeſcus: ambigo: ambuſtus: combuſtus. Exemplum ſecũdi vt tã q;: nunc q;: tandem: nuncubi: anceps: tantundẽ. Dixi per verã compoſitionem: quia in ſyllabicis adiectiõib⁹ ſcriberem quemq; ⁊ quãq; a quiſq; ⁊ queq;. Item quorundam: Am preterea ſm Priſcianum ſequente c f vel q. mutatur in an vt anciſus: ancille: anfractus. anquiro.

¶ Quarta regula principalis.

¶ Uocalium quoq; ac diphthongorum transmutationes diligentius annotande ſunt: nam a mutatur in e ⁊ in i. e in i. au in o. ⁊ ae in i. ⁊ y in u. z in ſſ. duplex.

¶ Ut exẽplis claret. Nã a pario fit cõperio. A pertio impertio. A facio cõficio. A lego colligo. Indifferẽter quoq; ſcribunt. Taurus ⁊ torus: maurus ⁊ morus: taurus ⁊ cor⁹ caulis ⁊ collis: faurex ⁊ forex: caudex ⁊ codex: plauſtrũ ⁊ ploſtrũ: clauſtrum et cloſtrum. Itẽ q̃ro facit cõquiro inquiro ⁊c. Ab equus adiectiuo fit liqu⁹. Sicut a ledo fit illiſus ⁊c. Scribit autẽ ciminũ ⁊ cuminũ. cypreſſus ⁊ cupreſſus ⁊c. patriſo et patriſſo. Sicut autẽ in grecis n ante g mutatur i g. ſic in latinis ſepe n. ante n. mutatur in g. vt agnoſco cognoſco. Ignauus ignarus: ſed ⁊ gnau⁹ ⁊ gnauiter ⁊ gnarus a quibuſdam ſcriptitantur. vt gnatus ⁊ gnata dum nomina ſunt.

¶ Quinta regula principalis.

¶ Non geminabitur conſonans ſi ſecunde adheret: tertia niſi ſequentes ſint mute cum liquida que pro vna habentur litera.

¶ Uñ nõ ſcribet aſſpiro ſuſſpiro aſſcribo aſſcendo: ſed aſpiro ſuſpiro aſcribo aſcendo: difficile tñ eſt mutilatã ſyllabã debite ſeparare: nã aſcribo durũ eſt aſcribo durius. Recte autẽ ſcribetur ſuffragor ſufflo effluo effringo ſupplex ſupprimo. Poſt x quoq; qr equipollet cſ. aut ſſ duplici nõ ſcribetur: ſ. licet ſit de integritate ſimplicis vnde ſcribetur expes exudo exilio exulo exulto expiro expuo expecto pro expes exſudo exilio exſpiro ex ſpuo exſpecto.

¶ Sexta regula principalis.

¶Litere externe cuiuſmodi ſunt conſonantes aſpirate vt k y z ʒ non in mere lati nis vocabulis ſcribende.

¶Pro hac autẽ regula ſciẽdũ eſt q̄ dictiones q̄ latine z q̄ externe ſint vnde ſimula chrũ aut ſepulchrũ pulcher charus:z ſimilia aſpirationẽ ex arte nõ hñt q2 tñ ex ꝓ latu z vſu aſpirari ſolẽt potiſſimũ nouiſſima duo nõ dãnauero qui id fecerit:nec tñ dixero charum ſic ſcribi eo quod charitas ſic ſcribatur q2 grecũ cum prima corri piat ſe parentem latine dictionis pernegat.Multa autem(Puſciano teſte) a grecis aſpirata in tenues mutata ſunt literas vt fucus fama zc. de quibus in Georgio valla videbimus.

¶Septima regula principalis

¶Aſpiratio hoc eſt ante oẽs vocales ponitur:ante conſonantes autem non.

¶Exẽplũ prioris vt habeo habes:hic hõ hulcus:quia helcus grece ſcribitur poſte res chremes:,thraſo:philippus rhetor:pyrrhus.Nec poſtponitur vocalibus niſi fiat apocope:vah pro vahe:ha pro hac.Pro autem interiectio aſpirationem neſcit licet proh inepti ſcribunt.Michi:nichil: z nichilum c non recipiunt:ex arte: quia tñ omnium prolatio illud vſurpat non magni dannauero qui nihil aut mihi ſcribat. Scio tamẽ ne h q̄dem niſi diuidende ſyllabe cauſa interponendũ mihi :nam mihi ſcribendum erat ſicut vt dyereſis ſignificetur ahenũ z incoho ſcriptitant.Pro qua z theſus ſed ineptius ſcribi ſolet ſcribe ergo cum grecis ieſus z chriſtus:non cũ iep tis criſtus.Nec hieronimus:hiericus hieruſalem.ſed hieronimus: hiericus huius hiericuntis:ac hieruſalem.

¶Octaua regula principalis.

Summa quoq3 cautio eſſe debet in diphthongis ſcribendis:nec audiendi ſunt ine ptuli qui ae z oe abſoletas cenſent.

¶Uerũ q2 his characteribus nõ habent ſbus alias de his iſto volumine tractaue ro:ſicut de aſpirandis z y greco ſcribendis:nunc ſit hec dumtaxat prenotatio.

¶Omnes genitiui z datiui ſingulares:nominatiui et vocatiui plurales prie decli nationis.item pre z preter producta ae diphthongo ſcribi volunt.etiam in partici pijs z pronominibus deriuatiuis:ſed pronomina primitiua z ceteri caſus z q̄cũq3 per naturam corripiuntur diphthongum refugiunt.

¶Sine diphthõgo ergo ſcribent oẽs vocatiui z ablti ſingulares prime:ſcõe: z ter tie:z quinte declinationũ .Oĩa aduerbia tã poſitiua q̄3 ſuplatiua i vltimis ſyllabis Item ille:ipſe:iſte.Itẽ premo:preſſus:p̄ciũ:apprecior.preces:precor z compoſita p̄ cia vna z ſi quando precor reperiatur prima correpta.Itẽ interpres interpretis in terp̄tor zc.Dixi per naturã:q2 preco primã correptã habet:ſed tñ cnm diphthongo non per naturam:ſed quia propter vocalem ſequentem corripitur.

¶Nona regula principalis.

¶Quoties ſcriptura ſignificatum mutat.curandum eſt vt recta ſit.

¶Scribetur ergo quot numerale.qđ rl̄m aut infinitiuũ ſeu queſitiuũ ꝙ coniũctio q̄ nomẽq3 coniunctio.quã nomen q̄3 coniunctio.cecus nomen. ſecus aduerbium.i. aliter z prepoſitio.cõſumo cõſumpſi z cõſummo cõſummaui.equs pro animali.Le uis ꝓ nõ graui:queri pro conqueri.queſtus ꝓ querela.ceſtus ꝓ zona veneris ſine diphthõgo in alio ſignificato cũ ea z ſine diph:hõgo q̄ſtub9 cũ qua queſtib9 facit. Quinadeo diligẽtiores ſic cũ prepõnẽ z cõiunctionẽ:ſed aduerbiũ tp̄is quũ ſcribũt quõ quur:vbi ſepius cur:nã q in c ſepe mutatur:vt ſequor ſecutus:loquor locutus. authore Fabio.Itẽ cẽ ꝓ ſolũmõ tm̄ pro tã magno.Al̄s aduerbiũ:alias nomẽ:ſ3 in ijs neq3 laus magna obſeruãtib9:neq3 culpa cõmittentibus eſt.Quiadeo(qđ ad

orn atū facit)⁊ poſt.b.p.t.y.ſcribunt diligenter.r.poſt reliqua.x.poſt o.dūtaxat.ſ.in principio et medio.s.in fine:ſic.v.in principio.u.in medio et fine:diligentiſſimi etiā virgulas/comata:puncta.ſubdiuiſiones:⁊ interrogatiua?notas adhibent.

¶Decima que eſt generaliſſima.

¶ Ceterum,vt ſemel dicant cauendū eſt ne quicq̄ perperam addatur abſtrahatur aut immutetur:quam rem ſepe metri docet ratio.

¶Additꝛ perperā:dux:tollero:currulis:cannalis:ſuppellex ſcribitꝛ:q2 tolero:curulis:canalis:ſupellex primā corripiunt.Item dū ſcribunt appollo:deffectus:reffero:rennuo:ꝓ apollo:defectꝰ:refero.renuo ⁊c.Abſtrahitꝛ perperā dū ſcribitꝛ abicio ꝓ abiicio metri cauſa:que ſepe orthographiā mutat:vt relligio:relliquie:quottidie:et cetera que in proſa vnum conſonū habēt:mutatur dū ineptuli o pro u ſcribunt:et n ꝓ m:vel econuerſo:aut g pro c.Et mille aliis modis:nō ſcribes ergo legont ſed legūt:audiont ⁊ ſont:ſed audiūt ⁊ ſunt.Itē nec gneus:gaius:amurga:ligurgus:ſed ſic proferantur:Cneus:Caius:Amurca:Licurgus ⁊c.Item incolumen pro incolumem.contra penelopem pro penelopen ⁊c.Unde.

¶In verbis nulla perſona exit in ont aut in om:ſed in unt:nec in tor:ſed in tur:excepto futuro imperatiui paſſiue vocis.

¶Non ſcribes ergo puer adiunctor:ſed audiuntur. Uerum in dicto futuro ſcribitꝛ auditor et adiuntor: vt in aliis omnibus.Item.

¶Uerba quarte coniugationis in ire aut iri exeunt in infinitiuo non in iere.

¶Scribes ergo audire non audiere:niſi in preterito ſincopato.

¶Eo autem tam in ſimplici q̄ in cōpoſitis retinet ſequēte vocali ſiue qua trāſit i i.
¶Ut veneo a venum ⁊ eo veneunt ⁊c.nam venio aliud ſignificat veniebam ⁊ veni-bo venirem uenire ⁊c.Excipitur ambio qꝫ e in i mutat.

¶Nullū autē tertie declinationis nomē mittit actm̄ in en ſicut bene more greco in in:nullumqꝫ grecum mittit actm̄ in om aut em:ſed in on aut en.

¶Unde ſcribes diphthongon paraſceuen.Sunt et aliorum pueri commonendi:ſed his finem facio.

¶Finis compendii aſcenſiani.

¶Magnifico adoleſcēti.d.Antonio Simonete Georgius Ualla.S.P.D.

Aſſiduis vocibꝰ clariſſime adoleſcens Antoni Simoneta efflagitaſti vt de ratione ſcribēdi q̄ſta poſſem breuitate multa ad te ſimul contexerem.Id facere diſtuli non equidem quin tuo tam honeſto deſiderio optarem ſatiſfieri:verum qꝫ tempus mihi quererem cum multis diſtringerer occupationibus ad eam rem magis opportunum:ſed cū te in eadē perſiſtere ſentētia:idqꝫ auidiſſime expectare: meqꝫ nō tm̄ curis nō explicari:ſed inuolutū teneri indices magis cernerē tuo tandē parendū mihi voto duxi:ac prout tēporis pateretur anguſtia precepta vniuerſalia que mihi ſuccurrerent preſcriberē.Ex quo vnuquiſqꝫ non tam in hac re famam vllam q̄ tue voluiſſe parere volūtati potes coniectare.Sed ne in excuſatione ſim nimius(vt cupis ⁊ vehementer affectas)rem ipſam iam exordiar.

¶Omnis ſcribēdi ratio quā greca appellatione orthographiā nominamus tribus apud latinos partibꝰ(mea quidē ſentētia)maxime conſtat.Aſpiratione diphthōgo ⁊ conſonātiū diſtributione ac omni diligenter ratione perpenſa.At quoniam peregrinis plerūqꝫ verbis vtimur ⁊ eoꝝ multa ypſilō habēt vbi de aſpiratione diphthō

hoc ſcripſerimus q̄ſi de oībus orthographie partibus ꝓpoſitū ſcribendi nobis eſt ea a me annotabunt verba q̄ ypſilon habent vt ſi cōſummate has etiā partes tractare nō poſſumus: non paruā tñ multis forte vtilitatē ſimus allaturi: nec rem tenuiſſimā doctrina iam exculti me aggreſſum cauillant. rudib⁹ ſciant hec perſcripta nō eruditis ſi modo nō tam fuerint eruditi ꝙ videri omnia ſciſſe voluerint.

¶ Primum igitur de aſpiratione dicturis nobis licet contēplari eā tria potiſſimum loca tenere. primum medium ⁊ vltimum. Item aut precedere aut ſubſequi: precedit quidem vocales: ſubſequitur vero conſonanten: quemadmodum' precedit primum vti ſubſequatur dicendum eſt.

¶ Que igitur vocalis in principio dictionibus aſpirāda ſit hoc pacto inuenitur.

¶ De vocalibus aſpirandis.

A Ante b aſpiratur. vt habeo habes: ⁊ que ex eo deriuant: habito habilis: habēt in peregrinis: vt habrahā abraha mons. Nam alterū barbarum latinū alterū vel grecum terminatione ſit: ⁊ propoſitum eſt nobis non latina modo ſed ⁊ peregrina hic nomina annotare que nobis occurrerunt.

¶ A ante c. vt hac articulus ſiue pronomē: ⁊ ab eo compoſita vt hactenus.

¶ A ante l. ut halo as. ⁊ ab eo deriuata vt halitus a llucinor. i. aberro: halec de peregrinis: vt halicarnaſſus vrbs: haliſones gens: halis fluuius.

¶ A ante m. vt hamus. In exteris vt hamadriades: hamon antē greci nō aſpirant teſte Cheroboſco: licet latini quidā velint aſpirari hamilcar.

¶ A ante n. vt hanc hannula. i. parua delubra. De peregrinis: hannibal ad ijcitur a quibuſdam ſed greci non aſpirant.

¶ A ante r. vt harū hara: cū ſtabulū ſignificat: ⁊ que ex hoc verbo deriuant: vt haruga veluti videt donato hoſtia haruſpicina. Quidā adijciūt harenā ⁊ harundinē que cū ab ariditate alij deduci velint aſpiranda non putauerunt: peregrina vt harmonia tom pro matris veneriſq; filia ꝙ pro rerū concinnitate. harmariū harmille teſte Cheroboſco quicquid dicat Priſcianus. harpax qđ verbum apud plautum etiā legit. Et que ab harpaſco. i. rapio ſunt deriuata. vt harpe etiā Mercurij gladi⁹ apud Lucanū etiā legit harpya hapagus propriū viri nomē. Sunt qui harmeniū adijciant: ſunt qui negent. ſed ratio aperta eſt vt aſpiretur.

A ante s. vt has haſta: peregrina haſdrubal.

A ante alteram: a quidā ni hoc verbo aſpirari putauerunt.

Ae diphthongus: vt haere ⁊ ex eo declinata: vt haereo: haeredipeta: haeſito: haerba haec hae. Sunt qui haedum etiam velint. De exteris haemulus teſte Cheroboſco: haemilius haemonia quoq; vt videtur nonnullis.

Au: vt haurio: hauſtus: haud aduerbiū.

E ante b. vt hebeo hebes: ⁊ deriuata: vt hebes nomen extera vt hebdomada ⁊ que cunq; ab epta. i. ſeptem deriuantur: vt hebdomos. i. ſeptimus hebreus. Nā ebenus teſte Cheroboſco non aſpiratur: hebe. i. pubertas: et herculis coniux vnde ephеb⁹ ⁊ ephebia: hebrus fluuij nomen.

E ante c hecate. i. proſerpina ab hecatos. i. apollo: non ab hecatū centum hecaton hecatombe hecaton heleoes apollo apud tranquillum: hector hecuba.

E ante d. hedus: hedra: hedimeles nomen cantoris apud Iuue. fictū. i. dulcis cantor. Et quecūq; ad hedis (quod ſuaue ſignificat) deriuantur.

E ante l. helluo bonorum ſuorum conſumptor ad eluendo: ſed aſpiratio additur: vt auiditas magis exprobretur. Fit enim vox incitatior. heruatia ornamentum lydum. helutus ab hiatu et oſcitatione dictus. bellucila palera minuta peregrina: vt helle: vnde helleſpontus: helena helenus: helicon mōs helice ſydus helios ſol: vnde deriuatiuum heliades: nam heliabes ad helide vbi ipſa fuit ciuitas aſpiratione caret: hellanicus hiſtoricus.

E ante m. hem interiectio. Peregrina hemina ab hemis ſemis ꝙ ſit ſextarij dimidia pars: et que ab hemis inclinantur: hemiſpрium: hemiciclus. In Lelio apud Ci

cerone ł hemitriteum febris genus qđ vt ſerenus putat quo pacto a nobis dicatur a nullis adhuc annunciatum eſt.

E ante n.hemō qđ apud nos valet habena. Ab hoc fit henioſcus.ideſt auriga aſtrū quo verbo latini vtuntur.

E ante o.heo interiectio.peregrina:heos.i.dies vnde deriuatiua heſperi⁹ ⁊ heſperia aſpirantur. Ab heos dies et peras finis vt ſit diei occaſus vbi heſperia. Nā eos prima producta auroram ſignificat. Ouidius in faſtis. Proxima victricē cū romam aſpexit eeos: ⁊ ſine aſpiratione ſcribitur.

E ante p.ab epta.i.ſeptē deriuatiua:vt heptimemeris.

E ante r.herus heri vel here.eadem ſignificatione herna herbe ſpecies. ſalax.herugo herinaceus puſillum animal quadrupes:qđ cum in ſe contrahitur ſpinoſa videtur pila.heremus prima et ſecunda breui apud Propertium.hermus fluuij nomē herba:vnde herbaceus:herbilis anſer herba paſius:hercinius tam propriū viri nomen ꝙ populus ⁊ herniā patiēs. hermes:mercurius:et hoc inflexa vt hermippus nomen ꝓprium.hermodoon fluuius:herminac:hermophroditus hermenia interpretatio:q: hermes interpretes đr. Unde liber Ariſt.perihermenias inſcribitur hercu:hercinius:iuppiter:et ab herco.i.ſepio omnia:hereo herodes:herodianus ⁊ queꝗ ab hera.i.iunone nomen videntur habuiſſe.

E ante ſ.vt heſi:heſito:que tamen ae diphthongō habēt. Nā alterū ab hereo: preteritū alterū iteratiuū verbū heſternus quod ab heri deſcendit. Peregrina. heſpera: heſperus:heſperius:heſpera:heſau prophetes:heſiodus.heſione laomedontis filia.

E ante t.que ab heteros.i.alter inflectuntur vt hetruria:hetheroclisis.i.altera declinatio:hetheroclitus et ſimilia.

E ante u.vt heus vocandi aduerbium heu interiectio quia vocales in diphthongō coeunt licet heu diuerſa legatur.vt illud Uergilij.heu heu ꝙ pingui macer eſt mihi taurus in arua:vt teſtis eſt etiam Seruius.

E ante x.omnia que ab hexa.i.ſex deducta ſunt ſicut hexametrum:hexagonus:ſex angulorum:hexaſticon ſex verſuum:⁊ ſimilia.

I ante a.hias hiat:⁊ que ab hio deriuantur vt hyato frequens verbū. Plautus. ſi qua forte cōtio eſt vbi cum hiatare nondū in mentem venit Su.atticus in.xx. Iliados.ille hyarans herba moribundo ore. Laberius aūt in tauro paſſiuo modo enūciauit hiarantur fores(inquit)pro eo ſane quod eſt hiatant ideſt patent.

I ante b.hiber et deriuatiua vt hibiſcus hibertus ab hieme.

I ante e.hien hies hier.ab hie hiēs peregrina quecunꝗ ab hierios.ſacer inflectuntur vt hieron proprium hierico:hieruſalem:hieronymus:et ſimilia.

¶I ante l.hilias hilas verris:inteſtina nomina vere laberius:hillam coquus ſi adducit flagris ceditur:hillum quod grano fabe adheret:ſed ꝑre nullius momenti a Lucretio et a ceteris ſepe ponitur: vnde nihil et nihilum facta et que a grecis accepimus hilarius:hilaris:hilaritudo:hilareſco:hilaro: vnde exhilaro.

I ante m:himber:ſed cheroboſcus exiſtimat aſpirationē:nō admittere ombros:vſt imber a noſtris deriuatū:o ei inq̄t ante m ſi vocalis ſequat̄ eo carebit vt ombros.

I ante n.hinnio hinnus.hinnulus ea eſt beſtia que ex equo ⁊ aſina naſcitur minor ꝙ mulus vt inquit Uarro cōtra ex equo ⁊ aſina mulus innuclus pullus ceruulus.

I ante o.hio verbum.

I ante p.omnia que ab hippos.i.equus inclinātur vt hippagines:naues: hippias proprium viri.hippodomia proprium mulieris:et ſimilia.

I ante r.hirtus:hirſutus:hircus animali hirquus oculi angulus hirūdo ſanguiſuga hirculus diminutiuum:hilla hircipilli:hirquitalū pueri ad virilitatem accendētes a libidine hircina dicti. Peregrina hircanus gentile hyrpius populus.

I ante ſ.hiſco hiſpidus:hiſpanus his datiuus et ablatiuus hiſtrio qui ex hyſtria primum venit exterca:hiſtoriographus. Errant vero qui yſidorum putant aſpirari.

I ante u.vt hiulcus.

¶I per ſe hi articulus vel pronomen.
¶O ante d.vt hodiodocus latro vel viarū obſeſſor.Et quecūq; ab hodos.i.via inflectuntur hodie:qđ ex hoc et die hodiernus.
¶O ante l.olorem quidam aſpirant:qđ multi negāt.Id potius ipſe affirmauerim holocauſtum et quecunq; ab holos.i.totus deriuantur holus: holitor: hortulanus: quo verbo ꝙtum meminerim ſolus vtitur apuleius.
¶O ante m:vt homo:homulus vel homſicio diminutiua ab homine homelium piſlei genus greca que ab humu ideſt ſimul deducuntur.vt homogenia apud Lucretium.Homerus:homeoteleutus ideſt ſimiliter deſinens : homoptotos;ſimiliter cadens figure.
¶O ante n.honor vel honos et que ex eo deriuantur vt onuſtus:nam onus vt multis videtur aſpiratione caret:licet et quidam ita diſtinguant vt nunc velint aſpirationem ſuſcipere:cum corporis pondus ſignificat:cum autem animi minime:honorius proprium.
¶O ante r.hortor:horreo:horum articulus:hornus.i.vnius anni.vnde horna vina Horatius dicit in epodo.Horra bos pregnās que poſtea ſorda dicta.horridiarium eſt qđ ꝑ hordeo equiti romano dabaꝉ.hort⁹ cōceptū agellū ſignificat multis conſitum quib⁹ veſcamur holeribus:hortulanus.Peregrina hora ſiue pulchritudinem ſiue tempus ſeu ex tribus duabus vnam ſignificet.Horreū ab horo ſeruo cum vnico r.ſcriptum.Horiſon noſtri viſus terminus ab horos terminus.Nam oros mons vnde oreades nymphe dicte caret aſpiratione.Horcus.
¶O ante s.hos hoſtium hoſtio verbum et que ex eo inclinantur:vt hoſtis hoſtoriū hoſtimentum.

¶U ante b.Huber.
¶U ante c.huc huccine.
¶U ante d.hudus:huuidus:qđ tamen quidam non aſpirant magis ꝙ vua.
¶U ante i.huius huic:hui interiectio.
¶U ante l.huludo hululatus.
¶U ante m.humus.Et que ab eo deriuantur humidus: humo: humeo:a quo: humeſco:humeo:humanus:humanitas ⁊ humerus.
¶U ante r.hurca: paruulum quoddam reptile quod ſuper braſicas precipue repit corroſurum folia.
¶Y qđ in extremis nominibus tantummodo ſcribitur pre ſe fert aſpirationem ſemper:ſed de hac litera vbi de diphthongo ſcripſerimus longius tractabimus.De aſpiratione autem interim que reſtant abſoluamus:nam cum de ea que preit vocales in principio dictionis dictum ſit:ſequitur vt de media ſcribendum ſit.

¶De vocalibus in medio ⁊ fine aſpirandis.

IN media igitur dictione duabus maxime de cauſis vocalibus aſpiratio preponitur aut propter hiatū:aut qr verbū in cōpoſitione ſimplicis retinuit aſpirationē ꝑpter hyatū:vt ahenū:vehemens; incoho:traho:veho: prehendo:cohors eſt eīm ſimplex teſte Uarrone mihi nihil: ſed nihil tamē a verbo ſimplici hꝫ aſpirationē cū ex nō ⁊ hilū extritum ſit nihil ⁊ nihilū: vt ſcribit Uarro vaha:aha:ohe:in ceteris quoq; noibus vt Ioānes:phaebetū phaſiphae danahe cuhius qui ⁊ acus ihus prohemiū demophon cuius loco colicū digāma veteres tam greci ꝙ latini poſuerunt.id autem fecerunt firmandarum roborandarūq; vocum cauſa vt vegetior viridiorq; eſſet earum ſonus.
¶Propter ſimplex aſpiratum vt anhelo inhio prohibeo exhibeo:cohibeo: cohereo: exhaurio:dehinc abhorreo:adhortor:exhubero et ſimilia extra ephebus antiophora prohemiū methodus ephippia et ſimilia que ſimplicia in primo loco compoſita vero in medio habuere aſpirationem.
¶In fine dictionis ediuerſo vocalib⁹ poſtponiꝉ:ſed in ſolis interiectionib⁹ que per apocopē ita proferunꝉ:vt proh oh vah ⁊ his ſimilia.De aſpiratione quam habent vocales ſatis dictū:nūc de ea que conſonantib⁹ ſubiungiꝉ differendū eſt.

¶De conſonantibus aſpirandis

C Um quatuor ſint oīo cōſonantes:c:p:t:r:que aſpirationem amittūt de his per ordinē dicere aggredimur ⁊ quib⁹ in dictionib⁹ primum aut medium vltimū ve teneant locū et primū locū primo deinceps reliquos ac literas incipientes oſtendemus.

¶Ch.aſpiratum ante a.vt charō chaones in epiro populi.charas hiſtoricus character figura:charibdis charitas chalcum.

¶Ch ante ae diphthongon chaeremon comicus poeta chaereſtratus:chaerea adoleſcentes.

¶Ch ante e.chelidrus chelys teſtudo ſchema ſchenobates qui per funes it extenſos ſcipiones etiam teſte Cicerone dixerunt.

¶Ch ante i.chion mulieris propriū chimera:ſchiſma chirron centaurus chiroteca et que a chir.i.manus deſcendūt omnia.

¶Ch ante l.chlamis chlamaſmos figura.

¶Ch ante r.chriſtus chriſma chriſotenus agamenonis filia chriſaor que ex meduſe capite exiliū:et quecunq̧ a chriſos.i.aurum deriuata ſunt chriſis.i.vſus:inde chatacreſis figura.

¶Ch ante o.chorda choſtū vnguentū choaſpes fluuius chorus chores choraules choragiū ductus chori ſchola ſcholaſticus ſcholaris choronam quoq̧ dici Cicero putat:licet Feſtus Pompeius ablatam dicat aſpirationem.

¶Ph ante a.phalere pharao phariſeus phaon phaetō.Nā fama ideo per f.ſcribiť quia latinū factū videri poteſt ⁊ latini veteres teſtimonio Ciceronis ſolas vocales aſpirabant:tunc recepta ſunt pauca de quibus ſparſim cū peregrinis dicemus.

Ph ante ae.phaedon philoſophus:phaedra mulier phaedria adoleſcens: phaera quam multi detracta aſpiratione ſperam dicūt latine globus.

Ph ante e.pherſephone que proſerpina in grecis enim nominibus p in pha latinis plerūq̧ vertiť ⁊ ediuerſo ph.in p.vt tropheum ſphera.

Ph.ante i.phiala phineus ſphinx monſtrū nam filius lȝ a philō.i.amo deriuari quibuſdā videať tn̄ p f.q̄ latinū habeť ſcribi ꝯſueuit:⁊ nulla eſt grāmatice pars que tā crebro immutata q̄ ortographia inueniať:velut etiam Quintilianus teſtimonio eſſe poteſt phs et quecūq̧ f.i.phi literā grecā habēt vt philoſophus.

¶Ph ante l.phlegeton phlegias:propriū phlegra locus:vnde phlegreus deriuatū. phlebotomo venas incido.

Ph ante o.phormus viri ꝓpriū:phorbas.Nā forma licet ab eo q̄d dorienſes morpha dicūt conuerſum videatur per f tamen ſcribibitur.

Ph ante oe.diphthongon:vt phoenix viri propriū phoebus phoebe phoenicia regio phoeniba.

Ph ante r.vt phrix phrigius phrixus heles frater phricinius poeta tragicus:nā frigus licet a phrito.i.horreo deſcendat per f.tamen ſcribiť.

Ph ante u.phucus q̄d tn̄ per f.videť ſcribi debere cū y in u.mutatū ſit:ſed ita ſcribebant veteres quin vt etiam teſtis eſt Cicero fruges pro phriges:⁊ purū apd̄ oēs lectū ſemper fuiſſe per pyrrhū dicit fuga autem et fur que greca ſunt per f tamē ſcribuntur ex vſu veterū.

Ph ante y.vt phyton ſerpens hyatum precium q̄d pro re locata accipimus.vnde emphiteoſis:eſt aūt phiton planta.

¶R litera tantū grecis nominib⁹ aſpirať et in eius q̄dem perpetuo ſi ab r:initium habeant vt rhetor rheſus rhodu rhadamantus rhiphei montes rhomphea ⁊ i medio quoq̧ poſt r.geminatum vt phyrrhus pyrrha pyrrhenus quāobrem cum reda teſte Quintu.verbū ſit gallicū carebit aſpiratione at de rheno dubiū videri poteſt. nam cū a rhodo.i.fluo videať deſcendere admittere aſpirationē videbitur rurſum cū aliūde nomen habuiſſe poterit ea carere.Nam rhodanus fluuij nomē ⁊ rhoda. oppidum iuxta flumen quoniam a rhodiorum colonis dictum eſt vt Lactantius in tertio ad Probum volumine vt hieronymus etiam teſtis aſpirationem non

reſpuet: p aūt aduerbiū ⁊ ringo vbū ⁊ q̄dā alia q̄ a grecis accepim⁹: aut aſpirem⁹ aut nō: vt ego ſentio nō refert: cū iā latina videat. ⁊ cū a grecis effluxiſſe dep̄hēdā tur: vt roma q̄ pri⁹ palētia credit appellata: inde qi greci rhomā robur vocāt roma ſit nominata remus aūt ⁊ romulus cū a rumine.i.māma dicti ſcribant aſpiratione renuunt. De r. litera hactenus dictū ſit nūc reliqua proſequamur.

¶ Th ante a. thalia thamiris thalamus genialis camera.

¶ Th ante au diphthongon vt thaumas propriū: vnde thaumathias vel thaumā tis iris celeſtis arcus dictus.

¶ Th ante e. therſites thermophile. ⁊ quodcūq; verbū a thero.i.calefacio deſcēdit: vt therme thetis mater achillis thebe theſſalia theophilus ⁊ quecūq; a theos.i.de⁹ deriuantur: theſis thema ⁊c. que a theſi inclinant vt cōpoſitum: hypotheſis epithe ma therſander proprium theſeus.

¶ Th ante i. thiadamas vir propriū thiomeus bacchus vnde thiaſus.

¶ Th ante o. thoas ppriū tholus tholū quidē neutro genere dictū in medio tēpli camera locū in quo deuote primitie exuuie aut figebant thomax thorax.

Th ante r. thraſo thraſibulus thraſillus thrax vel threx threſſa thraix thraiſſa thrix threiſſa thraicus thraicus threicius.

Th ante ſ. ſthenellus capanei filius auriga diomedis ſthemohoea ⁊ q̄ a ſthemos.i. potentia deriuantur omnia.

Th ante u. thule inſula in oceano: thus thuſcus thucidides hiſtoricus: thummus piſcis quem alij more greco thymon dicunt.

Th ante y. thymbria thymbreus thyrſis paſtoris proprium nomē. thymus herba.

¶ Media in dictione aſpirata nunc inueſtigāda nobis eſt.

¶ A ante ch. archades achilles acherō ſtomachus inachus iachus qui bacchus & lacheſis callimachus lachryma andromache ⁊ a mache.i. pugna oīa vt ariſtoma chus grachus cachinus cachinor brachium et omnia a brachis.i.breuis deducta vt brachilegia. et id genus alia.

C ante ch. vt bacchus bacchanalia bacchylides lyridis poeta.

E ante ch. vt erichzeus echinus ſiue piſcem ſiue thecam illam hyrſutam ſpinoſamq; caſtanee ſeu vas ſignificat ad lauandas manus: in cuius medium ſuperne porre cta ſitula aquam tenui ac prominenti foramine echemitia pithagore diſcipulis lex impoſita et ab echo ideſt teneo omnia deriuata: echo vox repercuſſa echidria mon ſtrum echalis.

I ante ch. vt a ſtichos.i.verſus deriuata velut diſtichon tetraſtichon hexaſtichon et ſimilia.

L ante ch. calchas pulcher ſepulchrū ambo latina terchinas ſacerdos matris magne vt quidam aiunt demones.

N ante ch. vt brāchie piſcium et ita dicā remigia thamchus qui neruos contrahit anchora: ex vſu cū greci non aſpirent ſpiritū habuit craſſum anchiſes clēchus tam argumenti ſpecies ꝙ lapis anchile. concha teſtudo maritima et tuba.

O ante ch. parochus quod verbum horatius in ſermonibus ponit. eſt autem a gre cis tractum nomen ꝙ vehicula prebeat. archilochus filius anthenoris: archilochus poeta cochlearū cochlea que et limax a limo dicta inchoo. licet quidam inter voca les aſpirationem ſcribi malint.

R ante ch. vt horchus. qđ vt aſpiretur vſus obtinuit. cū greci in primo loco tantum aſpirent archetyppus ⁊ oīa que ab arche.i.principium ſunt deriuata: vt archemo rus comarchus demarchus arabaches archeoloc⁹ archilocus archita philoſophus ſperchius lurcho ex vſu aſpirationem habuit et Cicerone teſte orchinus quod ver bum apud Suetonium expoſitum inuenies.

S ante ch. vt in deductis a ſchema vt a ſchemat on eſchilus poeta tragicus exchi nes orator.

¶ U ante ch. vt ephiuchus aſtrum nabuchodonoſor rex.

¶ Y ante ch. vt hierycho monychus centauri nomen proprium: vt apud Lucanum.

¶A ante th.emathia athene athenienſis:athos mons tathas.i.pater: vt ſuidas exponit: agathirſi populi cathedra cyathus:ꝛ vt Cicero putat mathones.

¶Ch aſpiratum ante th.erichthonius rex athenienſium:

¶E ante th.phaethon phlegeton prometheus epimetheus ethica tethis vxor oceani: methodos methodica.i.doctrinalis: zethus frater amphionis: lethum vt Varro:quia a lethe.i.obliuione deriuari voluit:priſcianus autem carere aſpiratione putauit quippe quia leo vnde compoſitum deleo deduci voluit: cethegus vt cicero eſt author.

Ae diphthõgus ante th.aether aetheri⁹ aethra p ethere ꝛ ſerenitate ꝛ in ethere theſei diacthus hiſtoricus:cinaethon aethiops tam proprium ꝙ nomen gentis.

¶Eu diphthongus ante th.teuthras rex:vnde teuthrania regio aſie.

¶I ante th.pirrithous rithonns ſithonia regio bithini populi pithe ppli: cithara muſicũ inſtrumẽtũ:chryſolitos:ꝛ que a tithos.i.lapis ſunt deriuata oia: ꝛ tithraſie virgines que gorgones dicte a libio fluuio tithraſo.

¶L ante th.altera mater meleagri amalthea capra que iouem aluit infantẽ talthibius preco agamenonis.

N ante th.vt ſminthreus appollinis nomen:pentheus filius agaues rex thebarum pantheus ſacerdos:aricynthus anthiphophora acanthus xanthus.

¶Xanthippe labyrinthus ꝯmẽthus radamãthus hyacinthus zacinthus que a latinis ſagũthus:nã e greci ꝛ teſte hieronymo ꝛ lactãtio colonia in hiſpaniã veniẽs: ſaguntum conſtruxit:ſed priſciano teſte verbũ inuenerunt romani.

¶O ante th.clotho cothurnus notus illegitime natus:otho proprium teſtimonio ciceronis aſpiratus chriſothenus.

¶Ph aſpiratũ ante th.diphthongus:aphthongus nomen viri propriũ phythias inde phithius achiles.

¶R ante h.vt parthus parthia orthographia:ꝛ que ab orthos id eſt rectus deriuãtur:vt orthogonium rectorum angulorum: bartholomeus parthenius fluuius et mons archadie.

¶S ante th.demoſthenes ꝛ oia que a ſthenos.i.robur deriuant: vt eratoſthones aglaoſthenes:ꝛ ſimilia:iſtmus ꝛ iſthmia certamina aegiſtus.

¶T exile ante th.vt mattheus matthias.

¶V ante th.vt zuthus coli filius.

¶Y ante th.vt phyton vnde phythyus pythagoras:erythra rex:cythara mõs eſt vnde venus cytherea.

A ante ph.vt aphrodiſſa veneris feſta:aphricam quoq dictam veteres putarunt: quod horrore ꝛ frigore careat:quod grece phrice dicitur. Aphaceus vir proprium aphitonus aphereſis cataphractus miles armatus apud Propertium.

C ante ph.vt ecphoneſis vel ecphonema.i.exclamatio figura.

¶E ante ph.vt ephippia equorum ornamenta: ephebus ephe merides:id ſt diaria ephyra corinthus.

¶Ae diphthongus ante ph.vt aepheſtion viri proprium:ſunt tamen qui in eſecũta tm̃ ſyllaba diphthongon ſcribi probent.

Eu ante ph.euphonia.i.vocalitas vel conſonantia.

I ante ph.vt deipheb⁹ deyphile.iphigenia que ꝛ iphianaſſa iphicles frater herculis.hipſiphili.

L ante ph.vt delphos delphicus delphin vel delphinus halpheus.

M ante ph.vt amphitrio amphitriones:apud quos fuit publicum totius grecie conſiliũ ꝛ quecunq ab amphi inclinantur prepoſitione vt amphibrachis amphiteatrum ꝛ ſimilia:romphea teli genus:triumphus.

O ante ph.vt ophiucus trophaeum.

P exile ante ph.vt ſappho vnde ſapphicum carmen.

R ante ph.vt porphyrus orphanus orpheus.

S ante ph.vt aſpodeſus herba.

¶y ante ph.vt hyphen.
¶Ultimum tenens locum aſpiratio in barbaris tm̄ inuenitur nominib⁹: vt loth: ioſeph: eliſabeth. De aſpiratione hactenus.
¶Nunc tractande diphthongi ſequitur locus. Cum igit̃ apud latinos due ſint de quibus in ſcribendo maxime dubitari ſolet. ae. ⁊. oe. de eis potiſſimum tractabimus. Nam dipthongus. ei. que in graecis ſepe ſcribitur noib⁹ paucis poſtea a nobis notabitur: ſed inſtitutum iam noſtrum proſequamur.

¶De ae diphthongo ſcribendis

AE ante a. vt aeacus aeacides.
Ae ante alteram ae diphthongon: vt aeaea inſula.
Ae ante d. vt aedifico aedes aedicula aedilis aeditu⁹: quē adiectiuū veteres dixerunt. Uarrone teſte.
Ae an̄ g. vt aeger aegrot⁹ aegritudo aegrimonia: in exteris que ab aegos deſcendūt: vt aegeus ſinus aegon gygas aegloceros ſignum.
¶Aegenus proprium: aegeis ſcutum palladis: aegloga aegea mulier: aegeon paſtor: aegiſthus ꝙ capre fuerit lacte nutritus: vt Lactantius ſcribit.
¶Aegialus ciuitas aegiale vel aegialia: dyomedis vxor: aeginde mulier et vrbs.
¶Aegiptus regionis ⁊ viri proprium.
¶Ae ante l. vt aelianus hiſtoricus: aelius varronis preceptor.
¶Ae ante m. vt aemulus aemulor: q̄ aſpiranda duxit cherobofcus aemus mons aemulius aemulia familia romana.
¶Ae ante n. aeneas aenides ⁊ aeneades: nam aeneus qđ priſcianus ab aere deriuatum ait: id hucuſꝫ nō comperi: ſed haenus facile aenigma.
¶Ae ante o. vt aeolus aeolia aeolides aeolicus.
¶A ante p. vt aepi montis nomen.
¶Ae ante q. vt aequus aequa aequū: qđ cū ab equos deduci videat̃ ae diphthongon habuiſſe nō debuit verſa cappa litera in q. vt quod illi cointus nos quint⁹ dicimus cū ſit igitur apud eos diphthongus ei e producta: ſed ſine diphthongo ſcribi debuit vel leuis cum planū ſignificat: malo ergo vſu habent diphthongon ſicut ⁊ que ex hoc deriuantur: vt aequor aequitas.
¶Ae ante r. vt aereus ⁊ q̄ ex hoc deriuant̃: vt aeratus aeripedē antē ceruaꝫ apud vergiliū ⁊ martialem pro aeripedē legimus aerūna aerugo ab ere.
¶Ae an̄ s. aes aeris aeſtus tam calor ꝙ feruor pelagi: ⁊ que ex hoc: vt aeſtus aeſtas aeſtiua vmbroſa per eſtatem loca: aeſtatia vndarū apud ceſarem ⁊ alios ebulitio fluctuumꝙ illiſio aeſtiuo: aeſculus haeſtiuo. haeſi haeſito. peregrina: vt aeſopus viri proprium aethilus aeſchines aeſon aeſonides.
¶Ae an̄ t. vt aetas ⁊ q̄ ex hoc deriuant̃ vt aetern⁹. In pegrinis aether vn̄ aetheri⁹ aethra ſerenitas elemētū ⁊ ꝓpriū aethena vſ aethene: aetholia aethol⁹ aethiops deriuant̃: vt aethiopius aethiopia: ⁊ que ab aetho. i. vro deriuantur omnia.
¶Ae ante u. vt aeuum.

¶Dicendū nunc de diphtongo. ae: qua in media dictione inuenitur.
¶Ae poſt alteram diphthongon aeae inſula: ⁊ poſſeſſiuum et aeaea circe.
¶Ae poſt b. vt baelua: vel vt quidā volunt ſabaei phoebaeus ſybaeus: ſicut ⁊ quecunꝙ a verbis circūflexis veniunt. aut noibus in a vel in e terminatis: vt ptolomaeus idaeus ecenaeus haeus viri nomen proprium.
¶Ae poſt c. vt caedo cū cecidi facit caelo ⁊ q̄ ex eo deriuant̃: vt caelū velut caeli⁹ a caelādo. i. occultādo. varro aūt a cauo dici exiſtimat caeli⁹ mons a caelebs caelas caeſaries caepe Sūt ēt q̄ caerā his adijciā: ſꝫ cū a ceros deriuet̃ caret diphthōgo caeteri caetera caeteꝝ aduerbiū. Et apud ṽg. ait caetera grai⁹ caec⁹ caecutio ṽbū caepi ⁊ capio preteritum: a peregrinis naſcētia ſ. ante c. vt ſcenus ſcenola ⁊ ſcaena ehū. i. ſiniſtra duci videt̃ ſicut ⁊ ſcaena ſubſtātiuū: eſt aūt ſcaeua q̄ ſiniſtra tā apte vtitur ꝙ dextra. Licet ſcaeuola a ſcindendo ſecādoꝙ volā quidā dictū exiſtimēt: caeae porte. iiij. vyxeus thebanus a fonte dirce: diacanea femininum a maſcu

lino dracon. Alcaeus poeta lyricus cum aſpiratione poſt c:vt chaere :monacheus ſine aſpiratione vt anacheus viri proprium.
¶ Ae poſt d:vt daedalus vt daedala tellus apd lucretiū:daedola circe:apd Uer.i. varia. Idacus ad ida:iudaeus a iuda:daemō lacedemon lacedemonia diadema.
¶ Ae poſt e:vt leaena:neaera:mulieris proprium.
¶ Ae poſt f vt faex faecundus.hic tamen per oe ſcribi volunt.
¶ Ae poſt g:gaetulia gaetulus ennoſigaeus qui neptunus ſigaeū apud troiā promontorium pangaeum promontorium.
¶ Ae poſt i:diaeta vnius diei nutrimentum.vel diſcretio ⁊ iudicatio ſiue loco iudicij dieresis.
¶ Ae poſt l:vt laetus laeta laetū. Laelius ꝓpriū.blaeſus. i. paraliticus: claemens glaeba laena veſtis plaericꝫ plaeraqꝫ laen⁹ laeua laeuū errant qui leue cum planū ſignificat diphthongon habere putāt. Idqꝫ ex ſcriptura greca eſt manifeſtū claea paleſtra hylaheus:centaurus laeſtrigones galilaea balaena.
¶ Ae poſt m:vt maero maena baechās mulier:maeon ꝓpriū maeonia regio maeoni⁹ maeonides maeonis bartholomaeus ptolomaeus chimaera maeāder fluuius maeandrius maeandriam maeandrium ⁊ maeandrum genus purpure timaeus ⁊ quecūqꝫ a verbis naſcuntur crcunflexis maeotis palus.
¶ Ae poſt n:vt noeus ⁊ naeus dodonaeus hymenae⁹.
¶ Ae poſt p:vt a paes paedos venietia.i.puer:vt paedia infantia paedagog⁹ paedomantia paega paeonia regio peanlaus apollinis.
¶ Ae poſt p aſpiratū:vt trophaeum phaedo phaedronius phaedra:phaedria nomina propria rhomphaea haſtilis gen⁹ vnco ꝑfixi ferro:aphaereſis pathos phaex popnlus.
¶ Ae poſt q:vt quaero quaerito quaeſtus:cum uerum ſignificat quaeſo.
¶ Ae poſt r:raete veluti quidā ꝑcipiunt.fraenus fraenum fraeſus fraeſa fraeſum quod veteres frictū dixerunt:vt plautus frictū. Cicero ⁊ martialis fraeſam fabam. praes praedis qⁱ magiſtratus interrogatus in publicum vt preſtet qui cum reſpondet diciturpraes ⁊ quecunqꝫ a prae incipiunt. Excipiuntur precium preces ⁊ ex hoc deriuata a precor deprecor. Item premo que omnia corripiunt primaꝫ. In exteris vt ebraeus tymbraeus aſtraea muraena tā proprium ꝙ piſcis nomen graecusgracis ab eo quod eſt grex:qui fuit rex theſſalie.
¶ Ae poſt ſ:vt ſaeculum ſaepe veluti quidā ſaerius ſaemē ſaementis. In peregrinis vt phariſaeus Iſaeus orator veſpaſiani temporib⁹ ⁊ alius demoſthenis praeceptor maſaeus vates.
¶ Ae poſt t:vt thaeda thaede taedium taeter taetra taetrum.telum autem caret diphthongo taenarus laconie promontorium cithaeron tyrthaeus poeta aeteus qⁱ oboeta clitenneſtra.
¶ Poſt t geminum citta ea vrbs.
¶ Poſt ct:actaeon viri proprium actaeus. Et poſt t:geminum ſecundoqꝫ aſpirato vt matthaeus atthaeus virorum propria.poſt ſt:vt ariſtaeus.
¶ Ae poſt v.vt vaenundo vaeneo.
¶ Ae poſt y:vt lyaeus.
¶ Ae vero in vltimo dictionū loco inuenit̄ in prima declinatione p oēs caſus in ae terminatos ſiue ea greca ſiue latia nomia ſint :vt ſcribae aenae anchiſae helenae ſed hic ſola terminatio non tm̄ diphthongon non habet ⁊relatiuū que ⁊ interiectio vae⁊ ꝑpoſitio prae:⁊ peregrina interiectio papae.

¶ Nunc de diphthongi ſequitur tractandi locus. E primum eius que primum in verbis tenet locum.

¶ Oe igitur ante a:vt oeagrus orphei pater.
¶ Oe ante b:vt oebalus lacedemoniorūꝫ rex tydarei pater vnde lacedemonia oebalio dicta ⁊ poſſeſſiuum oebaeius.
Oo ante c:vt oecyalia locus oeconomus ,i.diſpenſator. oeconomia i diſpenſatio

¶Oe ante d eodipus oedipodes oedipo.
¶Oe ante n.vt oenophorum oenotria. Et quecunq; ab oenos.i.vinum ſunt deri-uata oenus aetolie rex pater meleagri.
¶Oe ante o:vt oeos attice populus.
¶Oe ante ſ:vt oeſtrum ⁊ oeſtrus quem romani (vt Uerg. inquit) aſilum vocant. eſt vbi ſpiritus concitationem ſignificat:vt apud orphea in principio argonauticõ ⁊ Iuuenalem ⁊ Statium in primo thebaydos vbi lactantius ait. Fontem apud ſi culos fuiſſe.huius nominis vbi muſe colerentur.
Oe ante t:vt oeta mons:vnde oetaeus.
¶Diphthongus que medium tenet in verbis locum nunc tractanda eſt.
¶Oe diphthongus poſt b vt hoebes:in prima tm̃ ſyllaba:paludes nomen euboea vnde euboeus euboea euboeũ:⁊ diſſoluta diphthõgo euboicus:ſicut ab eo quod ẽ acheus dr̃ achaicus ameboeus.vnde carmen ameboeum .Eriboea alchatiini filia quã telamon cõprimẽs macẽ genuit filiũ. Meliboea purpura a noie inſule in qua tingitur. Meliboeus viri proprium. Alpheſiboea proprium mulieris: ſthenoboea quam homerus auriam vocat proeti vxor.
¶Oe poſt c:vt coepi anormalũ verbũ:coena coenaculũ coenatio coetus a coeundo dictus externa:vt epicoenũ.i.pmiſcuũ.coemiterium. ¶Poſt ch aſpiratum:vt choeilus coete nomen propriũ choerades.ſ.ante c.vt abſcoenꝰ:c aſpirato poſt ſ:vt ſchoenobates qui per funes it extenſos coeus ex tyrannis vnus:mecoenas.
¶Oe poſt f vt foemina:foenum:foetus:foenus.foedus.
Oe poſt g.vt trago edia:lagoena vas vinarium.
Oe poſt l.vt moelodia:quod corrupte melodia dicitur:ſynalepha que ab imperitis ſinalympha ſcribitur:pathos eſt ſoloeciſmus.
Oe poſt m:vt comoedia:moenis:pomerium:damoeta.
Oe poſt n.menoecus trium ſyllabarũ:⁊ cum c.in vltima creontis filius monoetius ſyllabarũ quatuor:⁊ habens in penultima ante i:patrocli:menoeciades patroclus dictus eſt:tam enim patrocles q̃ patroclus apud homerũ legitur.
Oe poſt o:vt boetius trãſpoſitis ſyllabis:nam greci boetia ⁊ boetius ſcribũt:ſicut cyes qd̃ latini ceyx dixerunt ⁊ a morpha forma:⁊ pleraq; ſimilia proemium.
Oe poſt p.vt polipoetes pirithoi filius.poenula veſtimentum:poena poene poeni tet.
Oe poſt r:roecchus centaurus.croe ſus rex lydiorum.proetus ſtheonoboeae maritꝰ quo falſo accuſante de ſtupro bellorophontem:eum ad ionabam miſit ſocerum vt interficeretur rhoetum mons vbi aiax ſepultus eſt.
Oi diphthongus apud latinos ſcribi non ſolet. Et nequidem in dictionibus gre-cis:diuiditur enim diphthongus vt mathoi inoi didoi panthoilathoi .vnde patro nimica panthoides ⁊ lathoides.

¶De diphthongo hactenus dictum. Nunc oſtendende dictiones que ipſi lon habent.

y Ante a.vt hyades:ſtelle que ſucule a latinis ſunt dicte.hya dictus lapis puer ⁊ herba.

¶y ante b.vt hybila.hybius.hybidra hybidre.vt quidẽ hybrides a ſin gulari nominatiuo hybris dicuntur canes qui ex imparibus parientibus nati ſunt.ideſt ex venatico gregario. Unde horatius per ſimilitudinem dixit hybrida qd dicant:quod Perſius de quo loquitur clazomene parentes habuerit grecum et Romanum.
¶y ante d vt hydria vas aquarum vnde ⁊ nomen habet ab ydor aqua ſicut ⁊ hy-dra ſerpens.
¶y ante l.vt hyle:materia vnde aliquid fiat ſicut ⁊ ſilua.vnde Cicero. Omnis hu bertas ⁊ quaſi ſilua dicendi hyleus centaurus.hyax canis in buccolico carmine apud Uerg.hyllas herculis puer ⁊ apud Tranquillum viri proprium.
¶y ante m:vt hymeneus:hymnus:hymetus mons attice.

¶y añ p:vt hypocrita:⁊ q̄ ab hypo ꝑpōne incipiūt:vt hypoſtheſis.⁊ q̄ ab hyper ꝑpoſitiōe fiūt:vt hipbatō hypbole hyperthesis hipmetrū hyſperion.i.ſol ⁊ filia.

¶y.ante r.vt hyrthacus.vnde hyrtacides.hyricus neptuni filius ex alcione athlātis filia pater orionis.

¶y ante ſ:hyſterō protherō:⁊ q̄ ab hyſterō deriuātur omnia:vt hyeralogia nā hyſtoria per ignorantiam cum hypſilon ſcribitur.hyſopus herba.

¶In medijs verbis ypſilon ita inueſtigatur.

¶y poſt a vt cayſter fluuius.

¶y poſt b vt lybia tā mulieris ꝓpriū q̄ filia fuit epaphi.mr̄ vero buſiridis quā regio. Sibylla biblya gñis neutri numeri pl̄alis vt rhetorica cū codicē ſigam⁹ ⁊ phiſica:q̄ faciūt biblioꝝ rhetoricoꝝ phyſicoꝝ:hinc bibliopola q̄ libros vēdit: a biblion qđ librū ſigt ⁊ polo ꝑma lōga vēdo.biblya ꝓpriū mulieris. Byrſa.i. coriū. Cābyſes fili⁹ Cyri pſbyter q̄ latine ſenior.bōbyx vermis.vñ bōbycin⁹ laberynth⁹.abyſſus.babylon.i.cōfuſio.Abydus abyſſum purpure tinctura.⁊ byſſus teſte ſuida.

¶y poſt c vt cylindrus.pherecydes hyſtoric⁹ qui primus apud grecos ſoluta ſcripſit orone.cymba:cymbalū cymliū vas.cynoſura ſydus. Cyance petre q̄ ſimplegades nolant. Cymothoe nerei filia. Cyclus ⁊ ab eo cōpoſita vt hemicyclus cyclopes q̄ latine cocles quaſi ocles teſte Uarrone dicit̄.Tucydides hyſtoricus nobilis. Anticyra inſula:cythyſus herba:cyllene in archadia mōs:vñ cyllenus mercurius homero teſte:vbi laudes ſcribit mercurij:cymee ciuitas.¶S ātecedēte ſcyta chyrus.Et r.preeunte corcyra.Itē cythera vrbs:cyrene patria callimachi:vnde cyrenus: ſcylax canis:cygnus:cymon propriū viri:cylix ⁊ cylicia cyprus:vnde cyprogenia ⁊ cypris venus dicta.Cypſellus rex corinthi:cyclon ciuitas alcyone: neq̄ latinis alcydonia teſte Uarrone:cyatus cydoni ciuitas crete:vnde cydonia mala. Cyreion latro quē theſeus in attica occidit:vt de laudib⁹ helene ſcribit Iſocrates:ſcypariſſus puer ⁊ arbor phorcyni.Ex ch aſpirato antecedente prochyta inſula.Achyta phs eſchyllus eſcynes demoſthenis grauis aduerſari⁹:amphybrachis.Et que a brachis i.breuis omnia inclinata ſunt conchyle.

¶y poſt d.vt dymas hecube pater:dyrhachium oppidū.Addytus cū templi locū ſacrū ſignificat.Sandyx apud Uer.herba:licet id plini⁹ miret̄ lib.xxxv. naturalis hiſtorie.qui fieri eā hominis diligētia poſſe putat:dyotha vas cauatum hedymeles ⁊ que ab hedys.i.dulcis deriuantur.

¶yx poſt e .vt ceyx transpoſitis literis.Greci eñ cyex dicunt.

¶y poſt g.gyes propriū viri:ogygea in antepenultima tñ ſyllaba inſula: gyton ciuitas.Gypſum vnde ⁊ verbū gypſo ꝓ inqnamēto aut emplaſtro:vt Cic. ad Treba.de Medea locut⁹:eā egypſatis eſſe manib⁹ dixit.Et gypſo quauis repturo : vt columella in rebus ruſticis que repleta cum cōfeſtim gypſata ſunt:egypt⁹ vñ gymnaſium ⁊ gymnoſophiſte ahyleus viri proprium.

¶y poſt.l.calybes lybia verſo y in u romanū ludi⁹ ⁊ ludia ⁊ ludio:teſte Uale.maxi. dixerūt:lycia regio.Lyſias oratoris nomē demoſthenis tpe ⁊ arcadie vrbs clypeus vt plini⁹ aſſerit:lyctos crete ciuitas:vñ lycti⁹ idone⁹.Olympus mōs ⁊ celū. Calydon ciuitas:lycius apollo:a lyco q̄ apud grecos veteres lucē ſignificabāt: vñ apollo lycegene⁹ dict⁹ ab homero.Lycus amnis vt quintus curtius ⁊ multi alij meminerūt Lycaō ⁊ oia que a lycos.i.lup⁹ ſunt deriuata vt lycomedes apud Plautū lycurgus lycophron.Itē inclyt⁹ qđ greci ſimplex habent:clytes:idq̄ frequenter ſolet accidere.Nā cū clyno dicāt greci nr̄i nō niſi cōpoſitū ponūt in clyono declinatio et ſilia.Ita induo cū greci dyo indico nr̄i:illū dico ſicut ⁊ dicaymi.Nā dicare alteri⁹ lōge ſignificatiōis eſt his ſilia pleraq̄ inuenies.halys fluui⁹:hyppolyt⁹ hyppolyta.Et q̄ a lyo.i.ſoluo deriuata ſunt oia:vt lyeus bacchi nomē.Lyra chelyx lynx lyncis fera et lyceus viri propriū:lilibeū in ſcđo tm̄ loco promontoriū ſicilie.holybius hiſtoricus Et omnia que a poly.i.multū fiūt:vt polypus polycamus polynices ⁊ polyphem⁹ Nam conſtantinopolis:heliopolis:pompeiopolis:neapolis : et que a polis.i.vrbs deriuant̄ omnia carent ypſilo. Chelydrus ſerpēs terreſtris:ylyxes. Clytemneſtra;

vt pote que a clytos.i.inſignis deriuant̃ paraclytus.i.membris ſolutis.
¶Y poſt m:vt tomyras regina galatarum.mygdo.i. propriũ viri ⁊ loci.vnde mygdonides mycere tam mulieris ꝙ vrbis nomẽ. Thamyris mulier myrrha myſteriũ res ſacra.myſtillus pro nomine proprio apud martialem licet ad homericum verſum alludat.myrmidones in prima tantum ſyllaba: mydas rex. Amyntor pater phenicis qui achillis preceptor fuit.vnde amyntorides dictus myrtulus:myrõ ſtatuarij nomen myrtorũ pelagus chlamys.
¶Y poſt n:onyx lapis vas ⁊ vnguẽ ẽt ſigt ⁊ q̃ ex hoc deriuant̃ vt monych⁹ dionyſi⁹ a q̃ dyoniſia bacchanalia ⁊ dyoniſius hois ꝓpriũ nyſa collis baccho ſacer erynnis furia.hieronymus.⁊ ab onoma.i.nomẽ ꝑ cõpoſitionẽ fiũt oia.vt ſinonyma enonyma patrononymica ⁊ his ſilia. Nympha cynares rex cypri Enyma ganimedes.
¶Y poſt o:vt moyſes quod ⁊ moſes ⁊ moſeus facit.
¶Y poſt ph aſpiratũ vt ſtaphyla mulieris ꝓpriũ.Et ante p. exile vt pylos vrbs vñ fili⁹ neſtor ephyre.i.corint⁹ ꝫ alie etiã vrbes ſint emphyre dicte ſiphyl⁹ ciuitas thermophyle ⁊ oia q̃ a phyle.i.porta deriuari vident̃ vt ꝓpyleũ qd an portã hypſiphale pythagoras phylace vrbis pyledes porphyri⁹ pygarg⁹ auis pytiſma ludus lacedemoni⁹:pygine⁹ zephyr⁹.pyrra deucalionis vxor pyra lignoꝝ ſtrues incẽſa pyrrhene ⁊ que a pyr fiunt omnia.pygmaliõ ⁊ pyrrius pythõ vrbs in parnaſo pyrrhene pyſander poeta.pyrgo polycynes ⁊ que a pyrgos.i.turris fiunt omnia. Tepya piſcis genus. Papyrus.
¶Y poſt r:eryx vñ ven⁹ erycina.amaryllis hieryco amphytryo carybdis corymbus bebryx gens:chryſes ſacerdos apollinis.Unde chryſei patronymicum phryx quod teſte Cicerone frux vetuſſimi:⁊ fruges dixerũt noſtri:trymo pyrami mater licet quidam zeuſippen velint nominatã:corycium antrum:corydon viri propriũ:dorydus ⁊ que a dory.i.lancea fiunt omnia:vt doryobas doryphor⁹ ⁊ ſimilia. Erytu⁹ que ab cury:latũ deſcendũt omnia:vt eurydice eurybates eurydamus. Euripydes autẽ ideo non habet ypſilon quod non ab eury deſcendit:ſed ab eurio cãpo: vt etiam priſcianus dixit.Serion rex.Sarryo verbũ:vnde garrulus verſo ypſilon in u. Barylus viri propriũ apud Juuenalem.⁊ que a barys.i.grauis et moleſtus deſcendunt omnia.Srylus xenophõtis filius phs.Dryades ⁊ amadryades:⁊ omnia q̃ a drys.i.quercus deſcendunt.Cryſtallus.i. ſtrymon thracie fluuius vnde grues ſtrymonie:erytrus rex.Inde mare erythreũ:rubrũ:mare rubrũ appellat̃ ⁊ etiam quintus curtius fatetur:erythreus cui boues ſuſtulit hercules et ſocrates de laudibus helene ſcripſit. Chryſolenus agamenonis filia ⁊ que a chryſes.i.aurũ deriuat̃ omnia: vt chryſolitos lapis precioſus:chryſaor qui ex capitis meduſe a perſeo obtruncato natus ſanguine eſt cum pegaſo.
¶Y poſt ſ.vt clepſydra inſtrumentũ aſtrologicum in quo horas metitur ⁊ meretricis nomẽ ⁊ iudicãdi locus ⁊ vas qd plenũ aqua in cõcionibus oratoribus adhibebat̃ teſte Suida ⁊ plinio ſignificãte.Siſyphus poſt ſcdm tñ ſ ſiſyagrus ⁊ cetera que a ſys.i.ſus nomen habent. Elemoſyna ⁊ cetera que hanc formã in ſyne habẽt: vt mnemoſyne muſarũ mater: Traſyllus propriũ viri.cyſta cyſtula. Nã cyſtus grece dicit̃ abſyr⁹ frater medee. Et que a ſyro.i.traho deſcẽdũt omnia.vt ſyrma cauda q̃ a tragedis trahebat̃ in pulpitis.Syria aſſyria. pſylli lybie ꝑpli pſylia puſyllũ quod dã animal:vt in melina menãder oſtẽdit ⁊ epicharinus ⁊ ariſtophanes ſcripſerunt. Pſyllum herba:pſyllus fluuius archadie.
¶Syncopa ⁊ oia que cũ ſyn cõponunt̃ ꝑpoſitione:vt ſynonima ſyntheſis ſynalepha ſyſtole ſymphlegades ſyneresis ⁊ id genus alia.
¶Syncophantia et que a ſycos.i.ficus deriuantur alia. Marſyas tam fluminis ꝙ viri propriũ. Scylla maris infeſtiſſimus inimicus.
¶Y poſt t.vt tydeus tydides aſtyages filius cyaxare regis lidie:cetera que ab aſti fiunt quod vrbem ſignificat vt aſtyanax filius hectoris qui ante patris obitum ſcamander dicebatur homero teſte.Tymbra herba vnde tymbreus apollo: licet eum aliꝗ ab ymbre dictũ tymbreum putãt:vt macrobius tyndareus vnde tyndaris he=

lena clytēneſtra tyndaride Caſtor ⁊ pollux. tityrus poſt t: ſm̄ buyr⁹: tyrthe⁹ poeta. thyros ciuitas ophrice tyrenh⁹.i. tuſcus. tyrānus thyrſus. vñ thyrſophorus bacchus ab orpheo dictus. Agathyrſi ppl'i ſcythie mytbilene et mulieris ⁊ oppidi nomē. Etymologia ⁊ oīa que ab etymos.i. verus fiūt vt etymologus. dactylus tam pro pede verſus ꝙ ꝑ eis ꝗ dactylis iouē lauerūt qui catthyri corybātes et telchines etiā dicti: ⁊ ex his deriuata vt dactylotecha.i. digitale. thyrſis paſtor. Tynnius herba tylus vrbs: ſatyrus ſtyx palus tyle inſula. Archetypus: et que a tyros.i. forma fiunt. tethys vxor oceani. Nā nereis caret hypſilo orthygia inſula delos rhadamanthus dicatur dythyrābus bacchi nomē ⁊ carminis genus. Et que a tyra.i. porta fiunt oia. vt prothyron locus ante ianuam. vt veſtibulum quo iuriſconſulti vtuntur verbo. Thyeſtes. Jthyphalas priapi nomen.

¶ y ante x. vt xyſtus ambulacrum vel porticus circūcirca domus impluuium.

¶ y ante i. in eadem ſyllaba: hoc diphthongon faciens nō inuenit̄ niſi ſequēte vocali vt phlegyias rex. orthyia quā boreas rapuit filia vādionis elythyia.i. eſt dyana: harpyia turbo ⁊ monſtrū.

¶ y ante eus diphthongon. Agyeus bacchi nomen. ¶ In fine autem dictionis qđ ſciam nullum apud latinos nomen preter epymontis nomen.

¶ De antiqua ſcribendi ratione.

Vltimus a principio nobis ꝓpoſitus de ſcribēdi ſcia reſtat locus: qui de cōſonantiū ſuo loco poſitione erudita tractādus fuit. Sed cum in his multa ꝯſiderari ſoleāt de geminatione ꝯſonātiū dūtaxat ꝑſcribem⁹: qr et hic etiā locus late mihi pz: ⁊ hic mihi nō tā veterū rōnes referende ꝙ de orthographia eminētiora decurrēda. ¶ Nā qđ nōnulli inter puncta notādi peritiā huic parti tribuerūt: eos erraſſe equidē ſemꝑ ſum arbitratus. ¶ Nā cū ⁊ coma ⁊ colō ⁊ perchedō noſſe rhetoris eſſe palā vt eoꝝ ſenſus tulerit popoſcerintq;: ne grāmatici ꝗdē poti⁹ ꝙ oratoris eſſe exiſtimātiū. Quāobrē cū verbis in quib⁹ grāmatici cura ꝯſummat̄ nulla ꝑte ſuffragari inueniant̄: ſʒ ꝑnſcianis ſpm̄ intercludere a ſcribēdi ſnia id ſeiſictū eſſe putādū eſt: nec Priſcianus aut ali⁹ ex veterib⁹ grāmaticis vt cetera ꝗ ad grāmaticū ꝑtinerēt tradiderūt docuit. Cōtra autē: tū Cicero: tū Quintilianus fortunacias ⁊ pleriq; alij has reſpirandi docuerūt metas. ſʒ grecoꝝ quidā accētū regulis hec ſubijcere maluerint. Ex quo manifeſtū ē ſi grāmatici etiā ſciſſe hec iterūt ad hāc tñ ſcribēdi ſciam nō attinere. ¶ Itē facilis illa eſt ſicut ⁊ frigida in quibuſdā aīaduerſio ꝙ a veterib⁹ multa immutata ſint: vt cū s. ꝑ r. ponerēt varrone teſte. Fedeſum ꝑ federū: pluſima ꝑ plurima melioſem ꝑ meliorē: aſena ꝑ arena. Janitos ꝑ ianitor: caſmena ꝑ carmena. Inde eliſo r: camena: ꝙꝙ Ciceronis tꝑibus quoties litera media vocaliū longarū vel ſubiecta lōgis eſſet geminaret̄ vt caſſa caſſus dimiſſiones. ꝙq; vtroq; veri⁹ multa dicerent: vt here ⁊ heri ſibe ⁊ quaſſe ſicut ſibi ⁊ quaſi eodē tempore.

¶ Quodq; ꝑ i ſepe u: vt optum⁹: maxum⁹: decum⁹. Et o loco u. vt ceruos coruos pro ceruus ⁊ coruus. Et inter duas vocales hyatus effugiendi cā eolicū ponerēt: vt oſum oſis ꝑ ouū ⁊ ouis. Et cū gayū ſignificare vellent. C. ſcriberēt que litera inuerſa hoc pacto. Ɔ. mulierē declararet ⁊ columē n: exēpla litera ⁊ cōtra. ſ. geminata ceſſules. Et in noībus ꝓprijs pronoībuſve aut vna altera ſepe tertia litera integrū multo lōgius nomē ſignificarat. vt. P. Publius. Sp. ſpurius. Mat. marcellus. Alij differentiolas omnibus notiſſimas annotandas eſſe putauerunt: qualia ſunt. at coniunctio cū t. ad prepoſitio cū d litera. Cum prepoſitio ablatiua cum c. Cōiunctio vel aduerbiū tꝑis cum q. tribus ſequētibus literis. Et vt eſt vortex ꝑ o et vertex ꝑ e. Quatenus aduerbiū tū loci: tū tꝑis: ⁊ quatinus cōiunctio. vendico ⁊ vindico: qn ⁊ que poſt o literā c: habeāt. vt ſcenus ſceuola ſcedula. A ſcriptura priuata ſcio ſcena obſenus et que ante i ſequente altera vocali t: habeant. vt Juſtitia amicitia per t. non per c. ſcribenda. que omnino ex grammaticis regulis cum pauca ſunt ita in promptu ſunt: vt de eis dubitare debeat nemo grammaticum

dico piſtorem: aromatarium aut alium quēuis.

¶ Non enim nunc propoſitum nobis eſt: aut veterū a iunioribus emendatā ſcripturā aut inuſitatam recenſere: ſicut ne quidē que ex deriuatione apud Priſcianum dici potuerunt memorare et multorū imperitiſſime ſcribentiū errores emēdare: quod eſſet infinitum: ſi qua tamen inſtituto noſtro ſeſe offerant annotanda non ea preterimus: ſed iam ad nos redeamus.

Ante b geminū: vt ſabbatū abbas: qđ nomē hieronymus hebree lingue peritiſſimus apud hebreos dicit patrē ſignificare.

¶ A añ c. vt accedo: ⁊ quecū̄qꝫ cōponunẗ ex ad ⁊ dictione accipiēte vt ac cumulo: accino ⁊ ſilia ſuccus. bacca: bacchus: flaccus: vñ flaceſco ꝟbū vt quidā dicūt baccar vacca. qū̄ vacat corripiẗ vnde deſcendit.

¶ A ante d. vt addo adduco. Et que ex ea fiunt. ⁊ a ꝟbo incipiente a d.

¶ A ante f. vt officio et: vbi ꝟbū ab f. incipiēs cōponaẗ cū prepōne ad vt affero.

¶ A ante g. agger aggero. ⁊ in ceteris vbi ad prepoſitio cōponatur cū dictiōe a g. incipiēte aggero ſimiliter prime coniugationis: vñ exaggeras qū̄ ab eo quod eſt agger pro terre cumulo deductum habet g. duplicatum.

¶ A ante l. vt allobrox gēs gallie: allido: et que a prepōne ab: ⁊ dictione ab l. incipiente fiūt allia pallium callus callo verbum allium gallus gallina calleo: qñ aſtutum eſſe ſignificat. vnde calſinia teſte Alpino: callis via. Nam cales oppidū corripitur. fallo pallo. i. vagor palleo. In alijs autē denominatiua ꝟbalia vnico l. ſcribantur. vt Juuenalis Martialis Fluuialis Ferialis l geminant vallis vallum interuallum vallo ꝟbū. Ab affero allatum.

¶ Uallus palus acutus ⁊ in vitibus pedamentū ad qđ trahuntur vites ablaqueā turqꝫ. Uerg. Exacuūt alij vallos furcaſqꝫ bircones. ⁊ vallus vas qui ⁊ vānus nominatur per diminutionē dictus vallus. Sunt qui malo geminato l ſcribant ſꝫ diomedes potius vnico ſcribendū eſſe aſſerit malle ⁊ mallē tñ dicimus quia vellem ⁊ velle hallucinor palla veſtimentum. pallas palladis et pallas pallantis callimachus collidorus: ſunt tamen qui l: geminari apud grecos nolint metallo. i. exquiro l geminat allegoria mimallones bacche.

¶ A ante m. vt ammolior: licet hic multi nolint ad ſuam conſonantē immutare ⁊ admolior malint dicere ſicut admoneo admoneo. mamma ammodo grāmatica grammaticus: ⁊ omnia que a gramma fiūt vt epigramma.

¶ A ante n. vt annitor: ⁊ vbi ad cū dictione ab n incipiēte componatur vt annoto annus: vñ annona quicquid in anno colligitur ex predictis: ⁊ mēſtrua ſolutio tyrānus cāna cānabis pannus: vñ pānucia baucis apud Perſiū ſtannū metalli ſpeciem ſignificat: animal ſanna: vnde ſubſanno.

¶ A ante p. vt appono: ⁊ in ceteris in quib⁹ ad in p mutaẗ cōpoſitū cū ꝟbo a p incipiēte: vt apprime. ſappho capparis herba: cappadox cappadocia.

¶ A ante q geminū nō inuenies ſicut nequidē vnꝗ̄ q geminaẗ. nā d ſequēte q in c mutatur: vt acqro quicq̄d nequid repetitū eſſe videatur ⁊ quicꝗ̄ ſimiliaqꝫ.

¶ A ante r vt arrideo: ⁊ que ex ad ⁊ verbo ab r incipiente fiunt. carrus ſpecies vehiculi: barrus elephas. farris nomen farrago: ⁊ vt aſconius ⁊ marcellus videnẗ ſignificare etiam nefarius ferratus vt farratam pueris plaudentibus ollam farracum vehiculi genus. varro tam viri propriū ꝗ̄ varrus qui diſtortos habet pedes. marra inſtrumentum ruſticum. catarrhus. i. pituita. parrhaſius pictor. marrubiū herba ſarrhanum a colore.

¶ A ante ſ. vt aſſiſto. ⁊ alia in quib⁹ ad prepō cōpoſita cū ꝟbo ab ſ incipiēte d in ſ mutauit aſſiduus ſiue ab aſſideo deducaẗ ſiue diuitē ſiue cōtinuū et ſedulū ſignificat aſſis aſſeris. fortaſſis ⁊ fortaſſe. baſſus viri ꝓpriū nomē. baſſa mulieris proprium. baſſareus bacchus. baſſarides bacche caſſius maſſurius virorum propria maſſa imperatoris Domitiani Morionis proprium et maſſa appellatiuum caſſandra mulieris proprium caſſandreus viri proprium. caſſus a carco incaſſum

caſſis ⁊ caſſidis vt caſſida caſſide.faſſus.faſcia eſt̃ ſicut ⁊ faſcis.

¶A poſt ſ.habuere laſſus nã lax⁹ px ẽ dilatat⁹.vñ laxo verbũ ſicut lacero:as.lace-
rus:⁊ ſaucius a ſaucio paſſus a patioꝛ ⁊ a pãdoꝛ ⁊ paſſus nomẽ paſſim paſſa vua ẽt
paſſuꝫ gñe neutro ꝓ muſto cocto.i.ſappa vel defruto quaſſuꝫ a quatio quaſſo ver
bũ iteratiuũ:craſſoꝛ verbũ ⁊ craſſus nomẽ claſſicũ ꝓ tube ſonitu male ꝓ tuba ipſa
a quibuſdã ponitur claſſis nauis ⁊ nauium multitudo.maſſagete populi. maſſyli
⁊ maſſilia gens in affrica:nã ꝓ gẽte gallie hꝫ bꝛeuẽ maſſicus.vñ maſſicum vinuꝫ.

¶A ante t vt attingo ⁊ cetera que ex ad ⁊ verbo a t incipiente fiunt matthe⁹ mat-
thias battus viroꝛuꝫ pꝛopꝛiũ batthiades.i.callimacus batti filius attagene aues
licet attagen dicat Hoꝛatius quatuoꝛ.

¶E ante c.geminum.pecco peccatũ reccido ex re ⁊ cado.ꝓducit ei pꝛimũ vt apd
lucretiũ ꝓpertiũq́ʒ videri:lꝫ eccũ eccã ꝓ ecce eũ ⁊ eã in exteris:vt eccleſia.i.cõuo-
catio ſiue conciliũ.licet vulgus imperitum pꝛo templo nunc capiat.

¶E ante d.reddo:redduco cum pꝛimã habet longã:nã eſt quando coꝛripiat.

¶E ante f effugio effugiũ locus vñ aliquis ſe exũpat i fugã quicq̃d Seruí⁹ dicat.
Et oĩa q̃ cũ ad:⁊ verbo ab f incipiẽte fiũt.in ceteris aũt cõpoſitis ab ex ꝓpoſitione
x:nõ mutatur in aliã cõſonantẽ eliditur etiã ſi verbũ cũ quo cõponitur ab ſ:incipi-
at.vt exhibſlo expes idq́ʒ mea quidem ſententia perpetuo quicquid iſidoꝛus ⁊ alij
docere tentauerint reffert cum diſtare ſignificat.

¶E ante l vello vellis nã velo velas.vnde velum vnico l ſcribitur.cello. vnde an-
tecello:pꝛocello:pꝛocella:nã celo celas ſculpo.aut occulto vnico l ſcribenda ſunt:
pello pellis ⁊ cõpoſita vt appello nec minus appello appellas cuius ſimplex in vſu
non eſt bellum neutri generis:⁊ adiectiuum bellus bella bellum ⁊ bellatula apud
Plautũ.Bella bellatula conſcende thoꝛum:nã belus pꝛopꝛium vnico l ſcribitur.
intelligo intellectus cancelli:belloꝛophontes telũ eſt̃ tam qui cũ diphthongo ꝙ
qui gemino l ſcribunt errant.macellũ locũ romani dixerunt.vbi erant oĩa que ad
victũ pertinebant ꝙ ibi domus fuerit cui cognomẽ fuit macellus ꝙ ibideꝫ fuerit
publice diruta ab eo.deinde macellum dictum mellitus quod quidem mellitens
vt apud Catullum per ſincopam dictum videatur imminet autem pechyno mel-
lita de qua catelli poꝛtati melliteí dicebantur auellana clitelle.vnde muli clitel-
larij qui in clite lis ferunt ſarcinas.vt doꝛſuarij qui in doꝛſo nos ſubuectant ſtel-
lio animal ſtella quaſi ignis ſtilla.vt ait Quin.fellis mellis ⁊ ceteri caſus. gellius
viri pꝛopꝛiũ.hello tã verbũ ꝙ nomẽ cũ habet aſpirationẽ.Nã cõpoſitũ ab ex ⁊ la-
uo vnico l ſcribitur.tellus pelliceo pellex nã pelax vnico l ſcribitur.i.multa ꝟſans
pelliculo.coꝛticẽ depono ⁊ demo.vt piris pomiſve ⁊ ſimilibus.fella verbalia autẽ
⁊ denominatiua feminini generis in a deſinentia vnicum habẽt l:quã regulã tra-
dit etiam caper:vt loquela/candela tutela clientela ſuadela. Silr adiectiua in le:
aut lis terminata non geminant l:ſicut fidelis crudelis patruelis:⁊ id genus alia di-
minutiua aut n:aut l vel r:in vltimo habẽtia ſyllabã in i:geminũ mutant: vt bon⁹
bellus:aſinus:aſellus:geminus gemellus:agnus agnellus patina patella r: ſicut
labꝛum labellum:ager agellus:tener tenellus:ruber rubellus:lucrum lucrũ lucel
lũ:.abꝛa labella:vmbꝛa vmbella:miſer miſellus:capꝛa capella:flagrũ flagellũ:fla-
bꝛũ flabellũ:ſcalpꝛũ ſcalpellũ:ſculpꝛũ ſculpellũ: dolabꝛa dolabella:ſacrũ ſacellũ ⁊
ſilr̃a l vero vt oculus ocellus:populus popellus:catulus catellus : fabula fabella:
tabula tabella:⁊ alia hmõi religio ⁊ reliquie ideo l geminauerunt:vt ſyllabam ꝓ-
ducant pꝛimam vellẽ velle.nã velim pꝛimã(vt omnes ſentiunt)hꝫ bꝛeuẽ ꝑduelis
ꝑduellio perduellona.ſicut bellona dixerunt veteres(varrone teſte)vellus lana:
quia a vello vellis dicta eſt ꝙ non tonderetur ſed velleretur camellus.

¶E ante m vt ſtemma tam genus ꝙ coꝛonam ſignificans gemme ſiue ad vitem ſi-
ue ad lapidem referas precioſum.

¶E ante n vt ennoſigeus:qui neptun⁹ ⁊ q̃ ab anno fiũt ea perennis biẽniũ trien-
nium ⁊ ſimilia: rauenna rauennas pꝛennius pennis peniculus peniculum licet

prima priuilicium potius dici veteres probēt ſiſenna hyſtoriarum autor.
¶ E ante p. vt reppuli: repperi.
¶ E ante ſ. vt ceſſus. neceſſum: neceſſe: neceſſitas: neceſſari⁹: geſſi preteritū: poſſeſ-
ſio: ſeſſum a ſedeo: greſſus a gradior: ⁊ in ſo facietia que e ante ſo hñt: vt laceſſo: fa-
ceſſo: arceſſo: capeſſo: pſſo: nā viſo ſ ſcribit. meſſui a meto meſſura. neſſus viri pro-
priū theſſalia theſſalus. creſſa. i. cretēſis ⁊ ſiliis forme greca oia. vt threſſa ab eo qđ
eſt treix: ceſſi a cede: ceſſo cupreſſus: theſſaria ſiue belli ſignū ſiue inſtrumentū lu-
ſorium ſignificet. pſſus a pmo a cōfiteor cōfeſſus: ⁊ a fateor omnia compoſita.
¶ E ante r vt frater: territoriū: ⁊ quecunq; a terra veniūt. ferrū ferruminor. i. glu
tio. Plini⁹ ꝙ calcis vſum prebuit: ita ferruminatis babylonis muris. hic ferrumē
glutinū ⁊ ferrugo ater color ferrē ⁊ ferri ⁊ ſuplatiua in rimus deſinētia vt teterri-
mus: nigerrimus: veterrimus: creberrimus: ⁊ cetera hmōi oia gerre. i. nuge vnde
gerrones. erro tā nomē vt verbero/palpo ⁊ cachinno q̄ faciunt erronis verberōis
⁊ palponis cachinnonis ꝙ vbū prexi. experrectus. ſerra ferreū inſtrumentū cui⁹
dentes pectinatim coeūt lōgeq; pducunt. vnde ſerrati dētes dicti q̄ imodū ſerre
ſunt. hi pro terreo terro. verror. vnde verriculū. verruca geſti erepto ⁊ ſi que com
ponuntur a per ⁊ dictione ab r ichoāte acerra thuris archa bacerra clatrorum ge
nus ad pecora includēda. cerrus arbos acerra vehiculi ſpecies.
¶ E ante t vt rettuli himettus mons attice.
¶ I ante b. vt gibbus/gibberoſus/gibboſus/gibber.
¶ I ante c. vt hicceſitus/perdicca viri proprium nomen ciccuz membrana tenuis
malorum punicorum.
¶ I ante d. vt quidem.
¶ I āte f. vt difficilis: ⁊ vbicunq; omnis prepoſitio compoſita fuerit cuz verbo ab
f incipiente vt diffundo.
¶ I ante l. vt taxillus ⁊ oia diminutiua a noibus inflexa q̄ hñt l in vltima ſyllaba.
vt pugil/pupillus/pupulla/pupilla/imbecillis/batillus pprīū nomen hoīs: ſerpyl
lū/patrocyllū. ſed hec duo y grecū hñt vt multi putāt a ſyllo qđ eſt rapio deriuan-
tes. vñ ⁊ primitiua putātur quallus quaxillus in diminutiōe l geminat alia axil
la. velū/ vexillū/mala/maxilla/ſtilla/ſtillo/ſtillicidiū: nā ſtilus primā habet breuē:
denoīatiua aūt ⁊ vbalia in ilis dſinētia l ſimplici ſcribunt. vt ſilis/agilis/ouile/ſe-
dile/ſuile: ⁊ id gen⁹ alia. illido ⁊ oia que ab in ꝯpoſita ⁊ dictiōe ab l icipiēte vt illu
do/illabor/capillus/cauillor. illa inteſtinū ille illa illud illic ⁊ ſimilia. Item ſupla
tiua in limus deſinētia que hec ſunt facillimus/difficillimus/gracillimus/humil
limus/ſimillim⁹/diſſimillim⁹/agillimus. preterea pauxill⁹ ⁊ pauxillulus/codicilli
anguilla: ⁊ hui⁹ forme alia. Itē ea diminutiua que in principio n habuerint: vt vi-
nū: villū/tignū/tigillū/ſcanū/ſcabillū. ita eīm video veteres locutos potius ꝙ ſca-
bellū vt penultimū haberet e literā ante ⁊ hñtia aū us ⁊ aſſumētia ius in u vbo. vt
pot⁹ putill⁹. vñ putillū pacerculū. i. valde puū: aut l. bacul⁹ bacill⁹: arca arcula. in
de arcilla/furca/furcula/furcilla. Et vba lo diminutionē quodammō ſignificā-
tia. vt ſcribillo/ſorbillo/actillo/argilla tenax terra/mamilla/pillū/iaculum. nā pi-
lus primā corripit. vſila ancilla ⁊ ancillo vbū mille adiectiuū pluralis numeri. nā
ſingularis gñis eſt neutri ⁊ vnico l. ſcribit ſicut ⁊ eius plurale millia oſillā ſiue ſuſ
penſa de trabib⁹ voces vectamina: ſiue de ſupinox pi[illegible]bus intelligas. vñ erūpit na
ſciturū germē aut ab os oris diminutiuū nomē eodez mō ſcribit ſqilla ſed me-
lius ſcilla ſcribit herba male quidā piſcē (vt opinor) accipiunt docēt infiniti pene
authores herbā ita noiari q̄ vni⁹ ſit radicis. Ariſto. in. ſ. de vegetabilib⁹ ⁊ plantis
piſcis ſit hec ne hoc appellē noīe non recolo me legiſſe. villus villi p pilo achillis.
¶ I ante m. vt immitto ⁊ quoties in cum verbo ab m incipiente compoſitum inue
niatur vt immundus: immunis: immanis: immitis.
¶ I ante n: vt innitor: ⁊ vbi in componatur cum dictione ab n incipiente. hinnus:
hinnuleus: hinnulus: hinnio verbum: hinnitus participium.

¶ I ante p. vt hippolitus hippodamia: ⁊ oīa ab hyppos. i. equus facta vt philippus hippodionius ⁊ ſimilia: lippus: lippio: lippitudo: agrippa: quippe.
I an̄ r. vt irrit⁹/ irrito/ ⁊ oia ex in ⁊ v̄bo ab r. incipiēte ꝯpoſita: vt cirrha/ anticirrha.
I ante ſ. vt miſſus miſſurus participia ⁊ miſſus nomē diſſimilis ⁊ compoſita a dis ⁊ dictione ab ſ incipente: vt differo diſertus tn̄ primā habet breuē: ita oia in ſimus ſuperlatiua vt clariſſimus/ vt cū haberi. Item oia preterita pluſq̄ perfecta: vt meminiſſem/ odiſſem/ feciſſez/ amaſſe/ audiuiſſe/ legiſſe/ ſpiſſus/ ſpiſſo v̄bū phariſſeus narciſſus/ proſciſſus a proſcindo: nam a cedo proſciſus facit: q2 penultimā natura producit velut diſcido diſciſſum deſcribas.
I ante t. vt mitto ſagitta quidē tn̄ ſagipta cū p potius dicendū putāt litera ſittus pitacus vnus de ſeptē ſapientib⁹ qui athenis vno fuere tēpore: pſitacus auis.
¶ O ante b. vt obbas vas vinarium.
¶ O ante c. vt occumbo ⁊ quecunq̄ ex ob ⁊ verbo a c incipitēe fiunt: vt occipio occiput occipe quaſi occreare: vt Uarro in rebus ruſticis exponit: occalere/ ſoccus/ coccus purpura: vnde coccinus coccina coccinum.
¶ O ante d. vt quoddam.
¶ O ante f vt officio: ⁊ in oībus que ex ob ⁊ verbo ab f. incipiente fiunt: offa diminutiuum: tn̄ ofella vnico f. ſcribitur: corripit eū̄ primam.
O ante g. vt ogganio ⁊ quecunq̄ alia que ex ob. ⁊ verbo a g litera incipiēte fiunt.
O ante l. vt collido ⁊ quecunq̄ alia que ex con ⁊ verbo ab l. inchoāte fiunt: colligo piſcis quaſi voligo q̄ quaſi ſubter volet (vt ait Uarro) collum decollo: olli pro illi collis/ tollo/ polleo/ pollio propriū viri. Nam polio verbū primā hꝫ breuē: pollex q2 dictus q̄ in ceteros digitos polleat fortitudine vt ait Lactantius: pollux ſunt q̄ nolo ſcribant gemino. ſed Diomedes vnico l ſcribendum ducit: mollis nomen adiectiuum ⁊ verbo mollio: nam molior vnico l ſcribitur ſicut moles molis: follis folliculus corollē quia corona imminutum eſt: nam diminutiua n in l. geminum mutant apollo collina a colle dicta porta.
¶ O an̄ m. vt ommurmuro ⁊ vbi ob prepō ꝯpoſita ſit cū verbo ab m incipiēte licet multi b nolūt immutari: omitto extrita e medio litera b ſcribim⁹ corripit ſiquidē primā cōmuto: ⁊ quecūq̄ ex con ⁊ verbo ab m incipiente deriuantur: vt cōmunio commoneo: cōmentum: nam omaſum corripitur.
O ante n. vt cōnitor ⁊ que ex con ſiſit ⁊ verbo ab n inchoāte vt cōnuo: penelopōneſus: cheronneſus: ita eū̄ ſtrabo coſmographus ſcribendum exiſtimat.
¶ O ante p. vt oppono: ⁊ in ceteris que ex ob ⁊ verbo incipiēte a p. fiunt velut opprimo/ oppidū ab ope danda (vt Uarro inquit) ſed q2 a correpto naſcitur conſonantem geminat: vt in ceteris idem obſeruatur.
O an̄ r. vt corruo ⁊ quecūq̄ ſunt alia ex con ⁊ verbo incipiēte ab r. facta torreo torrēs nomē ⁊ participiū torris. i. terra porro aduerbiū porrigo nomē ⁊ v̄bū ⁊ porrū olus ſectile grauiter olens ⁊ vt alliū capitatū: nā porus tā ꝓpriū viri q̄ verbū grecū aſpiramentū cuiuſlibet rei ſignificans vnico r ſcribitur: extorris exul.
O ante ſ. vt oſſis ⁊ ceteri caſus: poſſum/ poſſumus/ poſſem/ poſſim/ poſſe/ coſſus viri propriū: foſſa/ foſſus/ defoſſus/ ⁊ a fodio oia oſſa theſſalie mons poſſeſſio.
O ante t. vt quotta viri proprium: quottidie aduerbium.
¶ U ante b. vt ſubbito: ⁊ que a ſub ⁊ verbo a b incipiente fiunt.
¶ U annte c. vt ſuccus/ ſuccūbo ⁊ oia ex ſub ⁊ verbo a c incipiēte cōpoſita: vt ſuccedo/ ſuccido/ ⁊ id genus alia bucca: ſed in vſu frequētiori eſt: vt buccas dicam⁹ ⁊ eo imminuto buccula tam pro caſſidis parte q̄ pro paruo ore quo Apulei⁹ in methamor. vtitur diminutiuo: nam pro boue bucula vnicūq̄ habet c. ⁊ a greco diminutiuum bus buca fit: nam a latino bocula diceretur.
¶ U ante f. vt ſuffero/ ſufficio/ ⁊ cetera q̄ ꝯponunt ex ſub ⁊ verbo ab f. inchoante.
U ante g. vt ſuggero ⁊ reliqua que ex ſub ⁊ dictione a g initium habente cōpoſita.
¶ U ante l. vt vllus ⁊ cetera diminutiua facta a noibus in vltimo u habētibus: vt

etiã abnegatiuũ nullus aut l habẽtib⁹ in primitiuo genitiuũ vt homullus homu-
lulus: vel vnũ in geminũ mutãtia: vt pullus puſill⁹ pullus: q2 ab eo qđ greci polos
dicũt naſcit̃ vnicũ h3 l. ſic ab hoc deriuata: vt paluſtra palus cura puloꝝ pulis ver-
micul⁹ qđ intra gallinarũ pẽnas naſcit̃ ⁊ latitat q2 a pulis. Nã pullus adiectiuũ. i.
niger l. geminat: trulla trulleũ vaſa cuculinaria: meditulliũ loc⁹ medi⁹: tulliũ eñ
vbi ſupplementũ eſt medulla/ tull⁹/ tulli⁹/ tibull⁹/ catull⁹/ fullo fullonica ars: bulã
autẽ vnico l ſcribi manifeſtũ ex greca ſcriptura: ſicut ⁊ cule⁹ a culeos: vñ culeos. i.
vagina ab Hoñ. dr aduloꝛ vnico l q2 a dulos. i. ſeruus videt̃ fieri: cucul⁹ nauticũ
tegmẽ/ inul⁹ piſcis ⁊ aial quadrupes: lucul⁹ viri ꝓpriũ: ampula ⁊ ampuloꝛ verbũ.

¶ U ante m. ſummitto: ⁊ cetera que ex ſub ⁊ verbo ab m incipiẽte cõponũtur ſum-
mus ſummanus tam apud Plautũ paraſitus ꝙ Pluto: a ſub eñ ⁊ manibus diis in-
feris hoc deriuatur: illud vero a ſub ⁊ manu deductum voluit Plautus.

¶ U ante n. vt cunnus.

¶ U ante p. ſupprimo: et que a ſub ⁊ verbo a p incipiente fiunt: ſtuppa ab eo quod
greci ſtypion dicunt.

¶ U ante r. ſurripio ⁊ que ex ſub ⁊ verbo ab r incipiẽte cõponantur oia licet b non
mutari quidam putauerunt. Maturrimus ſm analogiam a matur: nam ⁊ matu-
riſſimus etiam dicitur. Curro currus curulis autẽ ideo primã mihi videtur corri-
pere ꝙ a curibus populis deducatur: quicquid ſcribat Feſtus põpeius. Suburra
ſurrentum oppidum: turris inde turritus.

¶ U ante ſ. buſſus l3 buxus px recti⁹ dicat̃: cuſſus vnde incuſſus ab incudo: percuſ-
ſus ſicut alia a quatio deducta: vſſi ab vro preteritũ: iuſſi iuſſum: tuſſis tuſus autẽ
a tundo ſ ſimplex habet tondeo eñ (vt cuiuis eſt clarum) tonſum facit.

¶ U ante t. vt gutta guttus vas. Gutto verbum.

¶ y ante l. vt aſyllus locus vbi tutus reddebat̃ quiuis illuc cõfugiſſet vnde dict⁹
ab a priuatiua particula ee ſyllo rapio. Nam aſilus pro tabano qui oeſtrus grece
dicitur geminat qui quidẽ l ſed latinũ eſt verbũ. Ideo latinũ l etiã habet. Scylla
ſcopulus ⁊ mulieris propriũ. Scyllax canis: ſylla viri propriũ: phylaria mulieris ꝓ-
prium: vnde chyron philirides. Phyllis mulieris proprium. Traſillus proprium
viri. Amaryllis nympha. Serpillum.

¶ y ante r. pyrrhenus/ pyrrhus/ myrrha/ myrrhena.

¶ y ante ſ. vlyſſes/ abyſſus/ nyſſa/ hyſſopus herba: libyſſa ⁊ libyſſinus.

¶ y ante t. cyttea vrbs.

¶ Hec fuerũt q̃ mihi de ſcribẽdi peritia memorie precepta ſuccurrerũt q̃ſi minus
compta deſcripta ſunt. Imbecilli⁹ elaborata ⁊ caſtigata. Infirmius ꝙ tuum acre
(Antoni Symoneta) exigebat ingeniuꝫ: multis mihi curis inuoluto ignoſce: ⁊ eo
magis quo ⁊ tu cõciſum hoc gen⁹ oꝛonis me aggredi voluiſti. At aderit forſan cũ
hec ſartiã ⁊ acutius inuẽta digeſta accuratius ⁊ ꝙtum firme vires patient̃ noſtre
elegantius cõpoſita ac fortune tue tuoqꝫ ingenio congruentiora exponemus.

¶ Finis tractatus Georgij de Valla.

¶ Apex Aſcenſianus de grecis dictionibus ex Tortellio deprompt us.

Nulla dictio greca apud latinos per f. ſcribit̃ niſi in latinarũ conſortium
aſſumpta ſit: vt fur/ fama/ fuccus/ fagus/ que q2 a grecis orta etiã per ph
ſcribi poſſent: ſicut philis/ philoſophus/ philippus/ phormio: debent. In
nulla dictione latina ſcribit̃ y grecũ vñ ſcribent̃ imago: idoneus: imber
hio ſi‾r idolum: licet grecũ: q2 grece ſcribitur.

¶ Que in diõ t ⁊ c carent habent ea non aſpirata in obliquis: vt adamas adaman-
tis non adamanthis. xenophon xenophontis non xenophonthis: pharnax pharna-
cis non pharnachis: ſic phenix linx ⁊c.

¶ Aſpirationes grece ſeruabuntur a latinis: vt in Valla patuit.

Gãma autẽ. i. g. nos in n ſepe vertimus ⁊ id ante vt aggelos

angelus pro qua g l; ỹra anchora:pro agchiſes anchiſes.

¶Syn.i.con per y ſcribet:vt ſyllaba ſyllogiſmus:ſynodus:ſymphonia:

¶Cata aſpirationem fugit in vtroq̃:niſi ſecunda tranſeat in aſpiratā ſyllabā pri mi:vt catalogus:catarrus:cataracta.ſed ab holon.i.totum fit catholicū ⁊ catholi cus ab hedra.i.ſella fit cathedra.

¶Meta quoq̃ aſpirationẽ neſcit:niſi cōponatur cum vocali aſpirata. Primi:vt metaplaſmus:metaphyſica:metamorphoſis:methaphora:methonymia.Secundi vt ab odos.i.via methodus.

¶Epi ꝑpoſitio greca aſpirationē neſcit ⁊ i ſcribit:vt eps: epitheton epilog⁹: epi tagama.i.tributū:ſequēte aūt vocali petit interdū.i.vt epodos.Et ſi vocalis aſpi rat̃ p fit ph.vt ephorus ab ephi ⁊ horo.

¶Peri p tenui ⁊ i nr̃o ſigī de vt pihermenias:piod⁹.i.circul⁹a peri ⁊ hodos via.

¶Apo.i.a vel ab ſi componit̃ apocalipſis.i.reuelatio. Apocriphus.i. abſconſus. Apologia.i.reſpōſio ſeu ſatiſfactio:aſpirat̃ aūt ſequente vocali aſpirata.vt aphoria ab apo ⁊ horia:⁊ eſt ſterilitas.

¶Hyper ⁊ hypo.ſic cōponunt̃:hypbole:hypbore⁹:hypmeros:h ypocriſis.i.diſſi mulatio hypotheca.i.obligatio hypē.i.ſubunio ab hypo ⁊ heu.i. vnū adiectū os.

¶Anti aſpirationē nō hʒ niſi a cōpoſito ſuſcipiat.primi vt anthitheton antitoſis: antipodes ſecundi antipatus.i.conſul.

¶Dia i latino ſcribit̃:vt dialogus.i.diſputatio duoꝝ. diabol⁹.i.criminator. diale tica:diameter ⁊c.

¶Archos ch ſcribit̃ in cōpoſitis:⁊ dr̃ princeps:vt architect⁹:archieps:archāgel⁹: patriarcha:hecatontarchus ⁊c.

¶Hippos i noſtro duplici ⁊ p ſcribet:vt hyppodamia:hyppolit⁹: philipp⁹:hippo centaurus:hyppocrates medicus ⁊ ſimilia.

¶Poli i ſcribit̃:vt polidamus:policrates:poliptemus:polidorus.

Phiſis cum ph ⁊ i in prima vt phiſica.phiſiologus ⁊c.

¶Philos aūt per i noſtrum:pbs:philargiria.i.amor argenti ſeu auaritia.Argirū enim dicitur argentum ⁊ philos amor.

¶Chir.i.manus.aſpirat̃ vt chirotheca.ſed nō pir.i.ignis:vt piramides pirra pyr rhus.i.ruphus.ſed per y ſcribit̃ vt ab agyros vt philarogyros.

¶Theos ⁊ theoro th.habet vt theologus:theodorus:theodorica.

¶Similiter ſthenes vt demoſthenes:ſed cratos nō:vt hipocrates nec ariſtos: vt ariſtocrates:ariſtoxenes:ariſtides:ariſtoteles.

¶Mache aūt.i.pugna ch hʒ:vt antimachus:andromache ⁊c.

¶Nice.i.victoria nō hʒ:vt nicolaus nicander olimpionices ⁊c.

¶Licos.i.lupus componitur:ſic licophron:licomedes:licaon.

¶Agathos.i.bonus:ſic agathocles agathoſtenes ⁊ ſimilia.

¶Pliſtos.i.multum:⁊ prothos.i.primum ſine h:vt pliſtarcus:prothomartyr poto plaſtus ⁊ ſimilia.

¶Finit apex Aſcenſianus.

¶Principia ⁊ termini rhetoricorū a libris rhetorices Ci ceronis ad iuuenum eruditionem nuper edicti.

¶De oratoris officio.Ti.i.

Oratoris officium eſt de his rebus poſſe dicere:que res ad vſum ciuilem moribus ⁊ legibus cōſtitute ſunt cum auditorum aſſenſione.

¶De cauſarum tribus generibus.Ti.ij.

¶Orator cauſaꝝ hʒ demōſtratiuū qđ eſt attributio in alicui⁹ꝑſone lau dē vl̃ vituperiū:vt eſt demōſtrare vituperiū.Deliberatiuū eſt qđ poſitū in ꝯſultatiōe hʒ in ſe ꝑſuaſionē ⁊ diſſuaſionē.Iudiciale eſt qđ poſitū i cōtrouerſia

ſi habet accuſationem in ſe aut cum defenſione petitionem.

¶De quinqꝫ partibus officij oratoris. Ti. iij.

¶De quinqꝫ partib⁹ officij oratoris inuentio. prima pars que eſt reꝝ veraꝝ aut veriſimiliū excogitatio q̄ cām ꝓbabilē reddit. Diſpoſitio ſcda pars eſt ordo ⁊ diſtributio rerū demōſtrās q̄ qb⁹ locis inuēta eſt collocāda. Elocutio tertia pars ē idoneorū verborū ⁊ ſniarum ad inuentionem accōmodatio.

¶Memoria quarta pars eſt firma animi rerū ⁊ verboꝝ diſpoſitiōis pceptio. Pronunciatio quinta pars eſt vocis vultus ⁊ geſtus moderatio cum venuſtate.

¶Quot modis quinqꝫ partes orōnis acquirantur. Ti. iiij.

¶Hę quinqꝫ ptes acq̄runt: arte imitatiōe exercitatiōe. Ars eſt pceptio q̄ dat certā viā rōnēqꝫ dicēdi. Imitatio eſt qua impellimur diligēti rōne vt aliquorū in dicēdo ſimiles eē valeam⁹. Exercitatio eſt aſſiduus vſus cōſuetudoqꝫ dicēdi.

¶De ſex partibus inuentionis. Ti. v.

¶Inuētio prima pars oratoris officij in ſex partes ſcindit. Exordiū eſt orationis pncipiū p qđ anim⁹ auditoris aut iudicis cōſtituit vel appat ad audiēdū. Narratio eſt rerū geſtarū expoſitio. Diuiſio eſt qua qđ ꝯueniat diuidēdo apim⁹: ⁊ p quā exponim⁹ qb⁹ de reb⁹ dicturi ſumus. Cōfirmatio ē noſtrorū argumētorū expoſitio cū aſſeueratione. Conſummatio eſt cōtrariorū locorū diſſolutio. Concluſio eſt artificioſus terminus orationis faciens finem orationis.

¶De generibus cauſarum. Ti. vj.

¶Cauſarū gnā quatuor ſunt. Primū gen⁹ honeſtū qđ cū id defendim⁹ qđ ab oīb⁹ defendendū eſſe putamus. Aut cū oppugnamus qđ ab oibus oppugnādū eſſe cenſemus. Turpe eſt rei honeſte oppugnatio vel turpis rei defenſio. Dubiū eſt qđ in re honeſta turpive earū eſt humile eſt rei contēpte oblatio.

¶De duobus exordium generibus. Ti. vij.

¶Exordij duo ſunt gnā. pmū eſt pncipiū qđ eſt auditoris animi idonei redditio.

¶De exordio ſm genus cauſe. Ti. viij.

¶Diuerſum nāqꝫ gnis cauſe exordiū habem⁹. Quoniā ſi dubiū a beniuolētia pncipiū ſumimus. Si aūt humile genus auditores attentos efficiemus. Si turpe genus cauſe id turpe inſinuatiōe dicemus. Si honeſtū genus cauſe id honeſtū ipāʒ vel cauſam honeſti referemus.

¶Abſqꝫ pncipio de re aliqua dicere valeamus ab aliqua vel ſcripture autoritate aut ab aliquo noſtre cauſe coniuncto aut veriſimili incipere poſſumus.

¶De triplici exordij vtilitate. Ti. ix.

¶Exordiū hoc vtilitatis habet. Nam docilem beniuolū: ac attentū auditorē efficit. Summa cauſe breuiter expoſita auditores beniuolos ⁊ attentos efficit. Attenti ſunt autem auditores quando religionem aut pietatem cōmonemus aut diſſuademus non eſſe dicturos exiſtimant.

¶De beniuolentia. Ti. x.

¶Beniuolētia quatuor modos in ſe gerit quibus auditores beniuoli efficiūtur. Nam aut de noſtra perſona ſine iactātia aliquid honeſti referimus. Aut aduerſariorum oppugnamus turpia vel de vtilitate aut incōmodo reipublice cum tractare volumus. Aut cum de auditorum perſona laudibus ⁊ premijs aliquid dignum oſtendere volumus.

¶De tribus narrationum generibus. Ti. xj.

¶Narratio exordij triniū genus in ſe habet: vnū eſt rei geſte expoſitio. Et ad nrāʒ vtilitatem vincēdi cauſa vniuſcuiuſqꝫ rei inductio. Alterū gen⁹ eſt narratiōis qđ incurrit nōnunqꝫ aut fidei aut criminationis aut tranſitionis vel alicuius apparitionis aut laudis cauſa. Et quandoqꝫ in ijs tribus ſis vtimur. Fabula hiſtoria ⁊ argumento: fabula e ſt que neqꝫ veras neqꝫ veriſimiles res continet. Hiſtoria aūt eſt res geſta. ſed ab etatis noſtre memoria remota. Argumentum eſt ficta res que tamen fieri potuit: vt eſt argumentum poetarum.

¶De diuiſione cauſarum.Ti.xij.

¶Cauſaꝝ diuiſio bipertita eſt.primū eſt cū perorata narratiōe q̄d nobis conueniat apire debem⁹cū aduerſarijs.Et quid in controuerſijs relinquat.Alterum in diſtributiōe eſt.Que binas partes obtinet.Quarū vna enūeratio.q̄ eſt quot de rebus numeri dicturi ſumus in qua quidē cauem⁹ ne plus aut minus q̄ dicturi ſumus aduerſarij ſumerem⁹.Altera vero expoſitio q̄ eſt rerū exponēdaꝝ breuis elucidatio.Sed hanc ad iuridicialem conſtitutionem tranſire placet.

¶De iuridiciali conſtitutione.Ti.xiij.

¶Juridicialis cōſtitutio eſt.Cū factū cōuenit.Sed iure an iniuria factū ſit i actu q̄rit.Hec aūt ꝯſtitutio multas ſibi ptes h̄z.Nā vna eſt abſoluta q̄ eſt cū idipm qđ factū eſt vt aliud nil foris aſſumat:recte factū eſſe dicim⁹.Altera pars aſſumptiua que eſt.Cum ꝑ ſe defenſio infirma eſt.Sed aſſumpta ex ꝯria reprobat.Alia eſt cōceſſio q̄ ē rei ad ſibi ignoſcendū poſtulatio.⁊ hec duas partes h̄z:quaꝝ vna eſt purgatio q̄ eſt cū cōſulto reus ſe feciſſe negat ea aūt diuidit in fortunā imprudentiā ⁊ neceſſitatē fortunā vt.Sci.apud tribunū plebis de amiſſiōe exercit⁹ imprudentia quos incōſulte aut agit ea ad ſe.q̄ min⁹ obnoxi⁹ vt ſerū⁹ q̄ dn̄m occiderat ſupplicium ſumpſerit cur frater eſſet anteq̄ tabulas teſtamēti ſumpſerit q̄ manumiſſus eſſet.Neceſſitudinē q̄ eſt illi⁹ q̄ ad illū diē cōmeatus nō venit interclusiōe aquaꝝ remorat⁹.Altera pars cōceſſionis eſt deprecatio q̄ eſt cū ⁊ peccaſſe ⁊ cōſulto reus feciſſe cōfitet.Sz aliqū trāſfert ad ſenatū vel imꝑatorē aut ad iudiciū.Trāſlatio aūt criminis cauſis ea ꝯſtat quū feciſſe nō negamus.Sed pctis coactos feciſſe dicimus.Et qū reus crimine a iudicio remouet vnde eſt remotio criminis cā cum a nobis nō crimē ſed culpam amouemus:⁊ a iudicio tunc ſoluti auferim⁹ ijs nāq̄ ſepe cōparatiōe vtimur.ē aūt cōparatio cū ea cauſa cōſtat eū diximus neceſſe fuiſſe alterutrū facere.Et id qđ fecimus ſatis fuiſſe facere.Et ijs cōfutatiōe qn̄q̄ vtimur ⁊ rōne cōfutanti.Eſt aūt ratio cauſam firmatā faciēns ⁊ in ſe defenſionē cōtinet rōne ſed inuenta firmamentū querit qđ eſt id qđ accuſationē continet.Et qđ ꝯtra ratiōis defenſionē affert ſub dicendoꝝ diffinitiones inferam⁹.de dicendoꝝ igitur enumeratio de dicere oportunum eſt.

¶De dicendorum ⁊ dictorum enumeratione.Ti.xiiij.

¶Cauſas igit poſt hec enumerare oportet ⁊ in primis quidē de cōiecturali cauſa dicemus.eſt aūt cōiecturalis cauſa cū narratio accuſatoris ſuſpitiōes interiectas ⁊ diſperſas habet:vt nil actū nil dictum:nunq̄ venturum aut habitū deniq̄ nil factum ſine cauſa putet.Et probabilē cauſam habere debet.

¶De probabili.Ti.xv.

¶Eſt autem probabile per qđ probat reū peccaſſe.Et a finali turpitudine hoīem nunq̄ affuiſſe:⁊ id nāq̄ in binas partes.

¶Diſtributū eſt.Quaꝝ quidē vna eſt cauſa ⁊ que ſpē inducit ad cōmodoꝝ maleficium aut incōmodoꝝ euitationē:a quo hoīs vita ſectat ex ante factis:in quo p̄mū accuſator cōſiderabit nō ante quid ſimile fecerit ſi id nos repererit queret.Et in eo occupat⁹eſſe oꝫ:vt ad eā pcti cām quā pauloante expoſuit vita hoīs accōmodari poſſit.Hoc modo vt ſi pecunie cā reū oſtēdet ſemper auarum fuiſſe.

¶De ſigno.xvj.

¶Signū eſt ꝑ qđ oſtēdit ydonea ꝑficiēdi facultas eē q̄ſita ⁊ id i ſex ſpēs ptitū eſt.Quarū vna eſt loc⁹q̄ q̄rit celebris an deſert⁹:ſemꝑ deſert⁹an tū cū id factū ſit fuerit.Jn eo loco ſolitudo.Sacer an ꝓphan⁹.Et ex ijs q̄d reo actorive ꝯueniat.Tp̄s vero ita q̄ritur qua parte anni qua hora noctu an interdiu:qua die quota noctis hora actū id eē dicat.¶Spaciū aūt itaq̄ ſpectādū ē ſatis ne lōgū fuerit ad eandē rē trāſigēdā:ſi eritne ſatis ad id ꝑficiēdū ſpacij futuꝝ:occaſio itaq̄ q̄rit an idōea ad rē adoriēdā an alia melior fuerit q̄ aut p̄terita ſit aut nō expectata.Spes rē ꝑficiēdi etiā ſpectat ſi q̄ ſupradicta ſigna cōcurrerint.Ex altera ſi ſcia:ſi cōſiliū:ſi vires.Ecex altera ſi imbecillitas ſtultitia iprudentia.Spes celādi et videri oꝫ:que

ex conſcijs arbitrijs fuerit adiutoꝛibus liberis aut ſeruis aut vtriſq̄.

¶De argumento. Ti. xvij.

¶Argumentū eſt per qđ res arguit certioꝛib⁹ argumētis. Et magis ſuſpitione ꝓ batur. Et id aut trib⁹ tꝑibus ſpectat in ꝑterito inſtanti ꝛ cōſequēti. Nā q̄ in cuiuſ bet ſenſu hoꝛū tempoꝛū ſuſpitionem firmioꝛem faciemus.

¶De conſecutione. Ti. xviij.

¶Conſecutio eſt qua querit ſi nocētis ꝛ innocētis ſigna cōſequi ſoleāt. Eaq̄ accuſa toꝛ: ſi aduerſariū cum ad euꝫ ventum ſit erubuiſſe: ꝛ placuiſſe incōſtanter locutuꝫ eſſe. Si defenſoꝛ pertinuerit magnitudine periculi non peccati conſcientia ſe cō motum eſſe dicet.

¶De appꝛobatione. Ti. xix.

¶Appꝛobato eſt qua vtimur ad extremū cōfirmata ſuſpitiōe. Ea pꝛopꝛios locos hꝫ ꝛ cōes. ꝓpꝛij hi ſunt q̄b⁹ non niſi accuſatoꝛ: ac q̄bus nō niſi defenſoꝛ pōt nemo Cōes ſunt q̄ alia cauſa a reo alia ab accuſatoꝛe tractātur. In coniecturali cā. Pꝛo pꝛius loc⁹ accuſatoꝛis eſt cū dicit maloꝝ miſereri nō opoꝛtere. Et dūi pcti atrocita tē auget. Defenſoꝛis ꝓpꝛi⁹ loc⁹ eſt. Cū reo miam captat: ꝛ accuſatoꝛi calūniari cri minant. cōes loci ſunt tū accuſatoꝛis tū defenſoꝛis. Quib⁹ q̄dē varie vtimur. Nam aliq̄ñ a teſtib⁹ in teſtes. de q̄nib⁹ ꝯtra q̄nes. Ab argumētis ꝯtra argumēta. A ru moꝛib⁹ in rumoꝛes. Semꝑ oppoſita a ꝯtrario inferēdo epitheta ꝛ vitia obijciendo vt ꝯtra teſtes vite turpitudinē: que ꝛ ceteris pari foꝛma facimus.

¶De ſcripto ꝛ voce. Ti. xx.

¶A ſcripto añt dixim⁹ his locis ſꝫ narrationē ꝑmū ſcriptoꝛis collaudatiōe dein de ſcripti narratiōe vtimur. Et a ſciētia nāq̄ dixim⁹ ſcriptoꝛis cōmoditatem atq̄ bꝛeuitatē collaudabim⁹ qđ ſcrippt tm̄ q̄d neceſſe fuerit. Et qđ ſine ſcripto intelli gi potuerit. Nō neceſſario ſcribēdū putauit. Et a cōtrario ſenſu vitia opponimus in virtutes vitia: in laudes inhoneſta: in moꝛes turpia. Cōtra ſcripti narrationem qđ eſt quid nimis ꝑlixum falſum aut animū timoꝛis vel arrogatione.

¶De contrarijs legibus. Ti. xxj.

¶A ꝯrijs legib⁹ diſcrepātib⁹ inter ſe dicere ſolem⁹. Et tūc q̄ppe vidēdū eſt cui⁹ ab rogatio aut derogatio fit. Cū hec erit conſiderata ſtatim noſtre legis expoſitiōe recitatione collaudatione vtemur. deinde legis ꝯriā enodabim⁹ volūtatē: ꝛ ad no ſtre cōmodū trahem⁹. deinde de iuridica abſoluta iuris rōne ſumemus.

¶De ambiguo ſcripto. Ti. xxij.

¶Ab ambiguo ſcripto q̄ñq̄ dicimus. Tum ambiguū ſcriptū in plures ſentētias trahi pōt hoc mō: tractādū eſt. pꝛimū ſi ambiguū querendum eſt. ꝛ id qđ aduerſa rij interpꝛetabitur ſcriptoꝛ fieri voluiſſet oſtendendum eſt. Deinde id qđ nos inter pꝛetamur ꝛ fieri poſſe. Et honeſte recte moꝛe lege natura bono.

¶De diffinitione. Ti. xxiij.

¶De diffinitione dicendo vtimur tū ꝑmū bꝛeuē vocabuli diffinitionē afferemus hoc penas legis meret q̄ patrē iniurijs verbo ve affligit. Nemo patrē iniurijs affli git igitur legis penas demeret. Itē ecōtrario negato ſenſu penas legis demeret q̄ patrē iniurijs verbo ve efflagitat. Sed nemo patrem iniurijs nō efflagitauit ergo penas non meretur. Et ſic dicemus in diffinitione per diffinitionem vocabuli op ponendo: rerum pꝛopꝛietatates negando de diffinito: aut ſaltem affirmando.

¶De tranſlatione.

¶Tranſlatione dicendo vtimur. Tum queritur pꝛimum eius rei actionem: peti tionem aut executionem habeat quam non opoꝛteat. Nunc alio modo alio tempo re alio loco. num alia lege: num alio querente.

¶De ratiocinatione. Titu. xxiiij.

¶Cum ratiocinali cauſa vtemur pꝛimū querēdū eſt q̄d in rebus maioꝛib⁹ aut mi noꝛib⁹ aut ſimilibus ſimiliter ſcriptū aut iudicatum. Deinde an ea res agitur, ei

rei ſimilis ſit an diſſimilis an cauſã legitime ſit.propter alterius rei ſimilitudinẽ.

℄ De iuridiciali abſoluta.Titu.xxv.

℄ Abſoluta iuridiciali abſoluta vtemur cũ rem ipſam quã nos feciſſe ↄfitemur in re factã dicem⁹ ſine vlla aſſumptione extranea deſcẽſionis in ea cõuenit queri iure ne factũ ſit:de eo cauſa poſita dicere potuerim⁹:ſi ex quib⁹ partib⁹ ius cõſtet cognouerimus. Natura ius eſt qđ cognitiõis aut pietatis cauſa obſeruaẽ iudicatũ. eſt id de quo ſententia lata eſt aut decretũ impoſitũ eſt. Et id nãq ſepe diuerſum Nam aliud ali⁹ iudicij aut pretorij:aut ſaltẽ alteri⁹ fori. Nam res poſſunt ſimili de cauſa diſſimiliter iudicata pferri ex equo ⁊ bono ius cõſtat qđ ad veritatẽ ⁊ cõmunẽ vtilitatẽ videẽ pertinere: etiam ex pacto ius eſt ſi quid inter calũniãtes conuẽtum ſit:aut,ſi quid alter alteri pepigerit. Nam pacta ſunt que legibus obſeruãda parent:aut ſaltem nulla obſeruatione rata manent.

℄ De comparatione.Titu.xxvj.

℄ Comparatione quando in dicendo vtimur rem alteri rei equiparando oppoſito ſenſu:vt ſi reum defendis re nõ veriſimili in accuſatorem opponis querẽdo ne ita iudicem de re iudicari oportuit.

℄ De tranſlatione criminis.Titu.xxvij.

℄ Tranſlatiõe criminis etiã vtimur cũ ab reo facti cauſa in alior peccm trãſfertur Que quidẽ multis de modis fieri ſolet ſaltim interrogationib⁹ ⁊ locis. Interrogãdo an,qđ accuſator dicat oportuiſſe fieri. Per locũ cõmunem accuſatoris qui eſt contra eum qui plus cenſeat vim ꝙ iudicio valere oportere.

℄ De conceſſione.Titu.xxviij.

℄ Cum nobis ignoſci poſtulamus cõceſſione vtimur. Nam cõceſſio eſt per quam nobis ignoſci poſtulamus. Que partes duas habet:purgationẽ ⁊ deprecationem Purgatio eſt cum conſulto a nobis factum negamus.

℄ De neceſſitudine.Titu.xxix.

℄ Neceſſitudine cũ reũ defendim⁹ hoc mõ vtimur. Primũ vtendũ an culpa rei in neceſſitudinẽ vtendũ an culpã veniẽdi neceſſitudo fecerit:deinde an vis vitari aut leuari. Deinde ſi quis in neceſſitatẽ cãm cõferet ne qđ cõtra facere expertus ſit.

De imprudentia.Titu.xxx.

℄ Cũ iprudẽtia,re⁹ ſe peccaſſe dicet:attẽde ⁊ q̃re:an ſcire potuerit:ne nõ potuerit. Et de his q̃ſtio multa. Nã q̃riẽ vtrũ data opa vt ſcireẽ an nõ. Deinde verũ ne caſu ſcierit an culpa poſtremo ↄieturali ↄſtitutione queriẽ an ſcierit ne ignorauerit.

℄ De fortuna.Titu.xxxj.

℄ Quia neceſſitudinẽ fortuna comitẽ hƷ: ea q̃dẽ fortuna ſepe vtimur vt ſi defẽſor ignoſci dicit reo oportere:qꝛ fortuna rerũ dñã ea que de neceſſitudine preſcripta ↄſiderãda erũt. Et defenſor in accuſatorẽ locos cõmunes dƷ. Humilitatẽ miam voluntatẽ in oibus rebus ſpectari ↄuenire. Et accuſato i reũ opponat ⁊ reũ peccaſſe confitentẽ tñ oratione iudices demorari in rem ad iudicandum.

℄ De remotione criminis.Titu.xxxij.

℄ Cũ a nobis crimẽ remouere volum⁹ aut i rẽ aut i hoieƷ nr̃i peti cãm. Demõſtratiõe referim⁹. Si i hoieƷ. Poterit ne tñ ꝙtũ re⁹ demõſtrabit is i quẽ cauſa ↄfereẽ Si cauſa in rẽ tñc cõſiderãda erũt:eodẽq loco ꝓponẽda nobis eſſe precipiuntur.

℄ De deprecatione.Titu.xxxiij.

℄ Neceſſitudine fortunaq ducti iperio depcatiõe vtemur. Cũ nos peccaſſe fatebimur neq id iprudẽter:aut fortuitu: aut neceſſario feciſſe dicem⁹:tñ nobis ignoſci poſtulam⁹. Et hec ignoſcẽdi rõ q̃riẽ ex his locis ſi pl̃a aut maiora officia ꝙ maleficia videbũẽ ↄſtare. Si qua virtus aut nobilitas erit in eo q̃ ſupplicabat ſi ſimplex mãſuet⁹ ⁊ miſericors loci ↄmunes ab humanitate fortuna mĩa rerũ ↄmutatione.

℄ De argumentionibus.Titu.xxxiiij.

℄ Quas nõ niſi argumẽtatione dicendorũ rationes demonſtrare poſſumus:ideo ad argumẽtationes nos trãſferamus. Argumentatio abſolutiſſima quinq parti

bus ſtat diſtributa: vna eſt prepoſitio que eſt per quã ſummatim oſtẽdimus quid ſit q̃ꝺ probare volum⁹. Ratio eſt eã q̃ demõſtrat id verũ eſſe qꝺ intendimus breui ſubiectiõe. Ratiõis ꝯfirmatio eſt ea quare plurib⁹ argumẽtis corroborat breuiter expoſitã rationeꝫ. Exornatio eſt qua vtimur rei honeſtãde atq̃ locupletãde cauſa ꝯfirmata argumẽtatiõe. Cõplexio eſt q̃ ꝯcludit breuiter colligẽs partes argumẽtationis. Cetera dicẽda collige. Nam tibi hec ſatis ſunt vt orator videaris: accurate cũ ſpectatus fueris.

¶ Aſcenſius lectori ſalutem.

¶ Habes itaq̃ eloquentie ſtudioſe magnum ac venuſtum ſemonem adiumentum. Cui pro ortographia preceptiunculas noſtras prepoſuimus; reliquũ eſt his diligentius inſudes. Uale.

¶ Acutiſſimi grãmatici Auguſtini Dathi Senenſis de nouẽ verbis cõtra vulgatam multoꝝ opinionẽ Libellus feliciter incipit ad diſcipulos chariores.

Non debet oĩno arrogans videri optimi adoleſcẽtes ⁊ chariſſimi fratres ꝯtra veterũ ſniam ea iprobare nõnũq̃ q̃ authoritate quadã poti⁹ q̃ certa vlla rõne a veteribus ipſis tradita ſunt. Nec vllo aut ſenatuſconſulto aut plebiſcito cogimur vt cũ illis ſp ſentire debeamus. Sepe phoꝝ: ſepe etiã oratoꝝ falſe ſnie ⁊ opiniões reijciunt. Cur igit grãmaticoꝝ nõ poſſint: quoꝝ vt nemo dubitat incerta ſunt oĩa. Neq̃ eñ vllam prorſus rerũ ſuarum ſtabilẽ legẽ ſeruãt. Opinioſiſſimi hoĩes ſunt: ⁊ nihil vnq̃ certi ꝑcipiũt. Bene flacc⁹ ait. Gramatici certant ⁊ adhuc ſub iudice lis eſt. Neq̃ eſt vel apud grecos q̃ſq̃ vel apꝺ noſtros quẽ ſatis firmiter ꝓbare auſim: video diſcrepãtes inter ſe Apollomũ herodianũ: diffidẽtes Caprũ Focã Chariſiũ: diffidẽtes probũ Donatũ Seruium: Taceo priſcianũ q̃ incõſtãtia religionis doctrine ſue leuitatẽ perſpicue patefacit ꝑ quiam ſepe cũ grãmatica arte ⁊ literarũ eruditiõe tẽperauit: phs egregie magn⁹ acute ac ſubtiliter de vocalib⁹ ⁊ ſemiuocalibus literis ꝓbatus eſt. Que ſcripſit ita oĩa patefecit ingenio atq̃ elaborauit induſtria: vt qꝺ dicit in Gorgia Socra. Colligata ferreis ⁊ adamãtinis rationib⁹ videant. Quid multa ex mutis ⁊ conſonãtibus literis clariſſime fidei repudiauit religiões. Ex declinatiõe autẽ noim ⁊ ꝯiugatione verboꝝ neceſſario intulit. Diſcedendũ ſibi a xpo ⁊ iuliano apoſtate adherendũ q̃s nõ laudet cauſa boni negotiatoris ꝯmutatione principẽ mundi deſeruit: vt Julianũ cõſulẽ ac patriciũ coleret: q̃ vero precepe it pueriliter qui ignorãt legãt Laurẽtij romani hoĩs diligẽtiſſimi librũ quẽ de latine lĩgue elegãtia erudite perſcripſit: vbi in ſingulis pene locis ſinguli huius egregij preceptoris manifeſte corripiunt errores: ⁊ q̃ in bundus noĩa exeũt ſilitudinẽ quandã dicit ſigre. Priſcian⁹ cũ longo aliter probatiſſimoꝝ veterũ autoritas ſemp ea terminatiõe vſa ꝯſpiciat. Sed non potuit reperire in tripode Apollinis vbertatẽ quandaꝫ ⁊ abundantiã ſignificant ea noĩa. vt Iſagogicis noſtris ſatis copioſe dixim⁹. Quatuor reb⁹ cõſtare perhibẽt grãmatice vim: ratiõe: autoritate: vetuſtate: cõſuetudine. Sed hec oĩa nihil omnino habẽt firmitatis. Ratio ſepe claudicat: variatur autoritas: vetuſtas obſoleſcit: terit ꝯſuetudo. Magna inter grãmaticos colluctatio eſt vtrũ F. litera inter ſemiuocales: q̃ emiphone dicunt an inter mutas quas emphonas greci vocant annumerãda ſit. Et h pro qua greci daſea vtunt litera: an ne nota aſpirationis ſit nondũ ſatis conſtat. Senem Priſcianũ ſi longius produxiſſet etatẽ ingentia de ea re volumina arbitror ſcripturũ fuiſſe. Ueſperi aduerbium eſt id grãmaticorum turba vno ore cõſentiunt. Sed diutius inueſtigantes vtruꝫ a veſpero an a veſpere inflexũ ſit quo ſe vertãt miſeri neſciunt. Parcus vnde originem traxerit magna dubitatio eſt: ſiue quaſi pecuniari⁹ dict⁹ ſit: ſiue a parũ ductũ nomen ſcire q̃s poſſit poſthum⁹ q̃d ſignificet: ignorat vulgus grãmaticoꝝ: ſed necdũ cõpertuꝫ Apollinari ⁊ Cecilio poſthuma proles: vt apud Uer. in. vj. enei. Ouid. An ne eum ſigt qui patre mortuo natus an qui poſtremo loco potius. Latuit forſitã ⁊ iuriſcõſultos. cũ de liberis ⁊ poſthumis preſcripſerint: ſed quid eſt qꝺ grãmatici certi tradiderũt: Littus apud Uerg. alij exponunt: quẽ ꝯſuetudo vſurpat adiacentem ma

ri locū ⁊ ſicut iuriſcōſulti recte interꝓtant: quiſq; maxim⁹ hybern⁹ fluct⁹ a mari ꝑ uenit. Alij locū poti⁹ ā̄ arā ꝙ pugnā Serui⁹ ⁊ Donat⁹ pugnauerīt. iāpridē. Sz ꝗ̄ ſi equo Marte dimicauerit/neuter victoriā adeptus eſt. Qd̄ pleriq; oēs faciunt adoleſcētuli vt aiz ad aliqd̄ ſtudiū adiūgāt aut equos alere aut canes ad venādū aut ire ad pħos. Uerba ſunt apd̄ Ther. comicū in andria q̄ q̄d ſibi velint diſceptā‑tib⁹ grāmaticis ſcire adhuc nemo potuit. Agmina cōcertāt literatorū hoīm. Priſciani/Donati/Seruij/Aſconij/ceterorūq; innumerabiliū. Pleriq; oēs Attica locutio ⁊ a grecis ſumptus ſermo eſt q̄s oīm pene artiū authores habem⁹. Pleriq; oēs eſt oēs faciunt adoleſcentuli. Pleriq; vt equos alāt aut canes ad venādū. Pleriq; vt ad pħos eāt. Pleriq; oēs: eſt pleriq; īmo oēs faciūt adoleſcētuli. Pleriq; oēs pleriq; ⁊ oēs fere idē ſunt. Cū aūt duo in eadē in oꝛone eiuſdē ſigniōis poſita ſint alteꝝ abijci cōſueuit. Emuero eſt certe altera particula oꝛonē cōplet. Eodez mō pleriq; oēs adoleſcētuli eſt oēs adoleſcētuli. Pleriq; oēs adoleſcētuli (vt alij argu mētātur) eſt maioꝛ pars adoleſcētuloꝝ. Quis obſecro in tā magna opinionū va‑rietate nō īſaniat. Quis nō irrideat tā pueriles aut auiles cōtrouerſias. Itaq; cū tā varia veteres grāmatici ſentiāt nō tā eſt habendū religioni ſi aliqū ab eoꝝ opi‑nione diſceſſerim⁹. Fādo etiā grauia nonnunq; admitti ſcelera ꝯſueuerūt: vt eſt in phedro Platonis. Sed nr̄a in vituperādis veterib⁹ culpa eiuſmodi erit vt facile expiari poſſit etiā ſi nō imitemur Steſichoꝝ ac palimodiā ꝯficiamus. Nō poſſum vbiq; veteꝝ probare ſnīam. Legi Priſciani libꝛos. Auli Gelij. Seruij. Quin. Pompeij Feſti/Nonij marcelli/Aſconij Pediani/Foce/Donati ⁊ oīm ꝓbatiſſimi/Uarronis/Iſidoꝛi/⁊ quoꝛūdā quoꝝ recēs memoꝛia eſt. Atq; hi oēs (vt mihi quidē videt̄) ſtudioſe exquirūt vnde verba ducta ſunt. pleriq; eoꝝ Manes/Lucus/Bellum/Officiū/Parca/Ludus/Ociū/Celū/Eumenides: ⁊ alia nōnulla noīa ꝑ cōtrarietatem dici exiſtimauerūt: ⁊ in eis vocabulis deriuādis repente ⁊ foꝛſitā inconſulto ad antiphraſim ꝯfugerunt. Quoꝛū ego (vt aperiā meā ſnīam) nullū ꝑ cōtrariū dictū arbitroꝛ: ſi diligentius ipa noīa ⁊ q̄ ꝑ ea ſignificātur reſpicere voluerim⁹. Ac ſigillatim vnumquodq; quod propoſitum eſt differendum videtur.

¶ Nouem vocabula falſo per antiphraſin dicta. Manes/Lucus/bellum/Officiū Parca/Ludus/Ocium/Celum/⁊ Eumenides.

Manes (vt grāmatici credunt) dicūtur ꝓpterea ꝙ boni nequaq; ſint per antiphraſim. Si manes dij inferoꝝ ſunt: patioꝛ equo aīo per ꝯtrarium appellari. Si manes aduerſum qd̄ ſignificēt: nō moleſte ferā ita deduci q̄le eſt illd̄. Quiſq; ſuos patimur manes. Sin vo manes ꝓ anima atq; vmbꝛa ſumat̄: cur manes dicti q̄ non boni. Manum ſignificare bonū nec nos latet qui ⁊ Macrobij ſaturnalia: ⁊ Marcelli de ſignificatione verboꝝum libꝛum legimus. vnde foꝛſitan Mane tractum eſt ab auſpicio boni ominis: vt reliquis diei partibus bene ac pꝛoſpere ſuccedant omnia. Manes vero cur aliunde deducunt cum abſq; vlla cōtrarietate: vel a potes maniaſi greca dictione que furorē aut inſaniā ſigt̄: vel (ſi quibus grece litere diſpliceant) a mano vero ꝓficiſci q̄at. Manare nō tā aquaꝝ fluētiū ꝙ ſolis ꝓpꝛiū eſt in emittēdis radijs. vn̄ potius Mane oꝛiginem ſumpſit: qd̄ in ea die hoꝛas ſol manare incipiat atq; emittere radios ⁊ demū ſpargere lumine terras. Sol vo cū decurſo īferioꝛi hemiſpherio nobis oꝛit̄: videt̄ ab inferis ⁊ pꝛofundis manibus pꝛodire: vt iam noſtrum hemiſpherīū luce cōplaceat. Un̄ ⁊ cum de polis Attico ⁊ antartico noſter Maro loqueret̄ in hunc modū cecinit in Georgicis. Hic vertex nobis ſemper ſublimis at illum Sub pedibus ſtyx atra videt maneſq; pꝛofundi. A manib⁹ igitur Sol oꝛiēs manare videtur: atq; idē ad nos reſurgere. Nec id dixerim ꝙ ab his ſol exeat qui zodiacū circulū ambiens eadez ſigna per annos ſingulos certa lege metitur. Sed ꝙ ita videri ſoleat ſpectanti multitudini. qua ratione ⁊ alia quoq; nomina nonnullis rebus ita indita ſunt. Nonne ⁊ egeum mare idcirco quidam appellatum ferunt ꝙ crebꝛe in eo inſule pꝛocul aſpicientibus ſpecies capꝛarum videantur. Nec tamen

ille capre ſunt: ſicut nec a manib⁹ ſol oꝛit̄ q̄ inde ab iperitis ⁊ indoctis manare cre-
dit̄. Siue igit̄ a mania greca dictione: ſiue a mano latino v̄bo. Manes dicti ſunt
certe per cōtrariū nō dn̄r. ¶ Quid lucus. Nunq̄d nā per antiphraſim dicetur. Cla-
mat vulgus grāmaticoꝝ fieri lucū a lucēdo ꝑ ꝯtrariū ꝙ non luceat. Uerū ſi diligē
tius aduerterint intelligēt ꝓfecto lōge ſe a vera deriuacione aberrare. A lucēdo
dr̄ fateoꝛ: ſꝫ ꝑ cōtrariū nequaq̄ dr̄. At credēdū Quintiliano eſt lucus dr̄ q2 vmbra
opacus parꝝ luceat. Et btūs hieronymus ad Fauſtinū. An tibi bellus videris q̄ a
fauſto vocaris noie. q̄ſi nō: ⁊ lucus ideo dicatur ꝙ minime luceat. Ignoſcat nobis
Quintilian⁹: det pater hieronym⁹ veniā: q̄ ſic ait ita vt nomini ei⁹ ad quē ſcribe-
bat illuderet. Luc⁹ ꝙ vere luceat: magna approbāte grauiū teſtiū coꝛona nō am-
bigue appellatus eſt ꝙ in nemoꝛū opacitate: in arboꝛū frondentiū vmbra: ſacrifi-
cioꝛū ignes ſplēdeſcāt: luceant holocauſtomatū flāme. Itaq̄ lucos dicatos vbiq̄
diis legim⁹. Nuſq̄ luci cōmemoꝛant̄ niſi dei cuiuſq̄ aut alicuius ſacrificii habita
mētione. Illud Seruius diligēter aduertit nunq̄ ſine religione lucū eſſe a Uer.
poſitū. hoc q̄ dubitāt ꝑcurrāt ſingulatim maronis libꝛos. Iā ſubeunt triuie lucos
Luci ⁊ dyana recte ſe hn̄t Latet arboꝛe opaca. Aureus ⁊ foliis ⁊ lēto vimine ram⁹.
Iunoni inferne dict⁹ ſacer: hūc tegit ois luc⁹ ⁊ obſcuris claudūt cōuallib⁹ vmbꝛe
Luc⁹ nō ſine iferna Iunone ponit̄. Eneas ad ſybillā. Nec te nequicq̄ lucis. Hecate
p̄fecit auernis Lucos ꝓſerpina comitat̄. Quale iterꝝ illō. Sꝫ me cū lucis Hecate
p̄fecit auernis. Ipſa deū penas docuit perq̄ oīa duxit. Sꝫ ⁊ ibi luci nō ſine numīe
referunt̄. Pꝛoxia circe eradunt̄ littoꝛa terre. Diues inacceſſos vbi ſolis filia lucos
Aſſiduo reſonet cantu. Et in alio loco de Turno. Luco tū foꝛte parētis pilūni Tur
nus ſacratā valle ſedēbat. Fruſtra tam multa ex eodē poeta teſtimonia referunt̄.
Quid apō ceteros ꝓbatiſſimos autoꝛes. Silius italicus ſepe lucos memoꝛat: ſed
nunq̄ tū a religiōe ſeiūgit. Et i. iii. lib. de bello punico. Lucos nemoꝛoſaq̄ regna
Cornigeriq̄ Iouis fulgētia tēpla colōt. Et in v̄bis Ariſtarii ſacerdotis. Has vm-
bꝛas nemoꝝ ⁊ cōuexa cacumia celo: Calcatoſq̄ Ioui lucos p̄ce hoſtar ad oꝛa. Et
rurſum in alio loco. Inter anhelātis garamātas cornigeꝛ Ammon Fatidico pādit
venīētia ſecula luco. Idipm̄ apud eundē poetā in pleriſq̄ locis Statius ⁊ ip̄e poe
ta illuſtris nō p̄ter hāc figtionem Lucū poſuit. Tūc viridis facte lucus iuga celſa
Minerue Pꝛopter opacat humū. Sic ⁊ Lucan⁹ ſacratū nem⁹ deſcribēs ait. Luc⁹
erat nūq̄ violat⁹ ab euo. Iuue. aūt lucū martis dicit: ⁊ deū in luco eurydice copu-
lauit. Nota magis nulli dom⁹ eſt ſua: q̄ mihi lucus marti. &c. quo ⁊ pulchꝛe pōpei⁹
Trogus in. xliiii. hiſtoꝛiaꝝ lib. ⁊ ip̄e q̄ lucū martis appellās. Pꝛoperti⁹ quoq̄ pari
rōne lucū poſuit cum religione coniunctū. At nūc deſertis ceſſant ſacraria lucis.
Itaq̄ ⁊ in ſacris libꝛis cū de ſacrificiis agit̄ pꝛecipit̄ iuxta altare lucū ⁊ arboꝛes nō
plantari. Id qđ Hieronym⁹ noſter ſcribēs in. xii. Pꝛophetas nōnūq̄ refert. Et in
exodo Moyſi p̄cipit̄. Aras gentiliū deſtrue ⁊ cōfringe ſtatuas: lucoſq̄ ſuccide. Et
in. iii. Reg. ii. cū de Aſa rege v̄ba haberētur. Inſup ⁊ Machā matrē ſuaꝫ amouit
ne eſſet pꝛinceps in ſacris Pꝛiapi ⁊ in luco eius quē cōſecrauerat. Sed infinita pe
ne hmōi exempla reperiūtur. Cicero deniq̄ in. iii. de natura deoꝝ vbi de Eſcula-
piis ſermo eſt, ac tertio Eſculapio inquit. Cuius archana non longe a Luſio flu-
mine ſepulchꝛum lucus oſtenditur. Nec igitur per antiphraſim luci dicuntur ſꝫ ꝙ
in nemoꝝ vmbꝛa luceāt ſacrificiū flamme vbi accenſi ſemꝑ flagrāt altarib⁹ ignes.
¶ Bellū (vt pleriq̄ autumant) per antiphraſim dicitur ꝙ bellum. i. bonum nullo
modo ſit. Nos autē omittamus ꝙ multa ſepe bella. neq̄ mala neq̄ turpia ſunt vt
illa quibus vel iniuſte ſublata repetuntur vel pꝛopulſatur iniuria. ⁊ pax tutioꝛ ac
firmioꝛ comparatur. Bellum non ambigue a beluis dictum eſt. Beluarū enī ma-
xime pꝛopꝛia bella ſunt: eadēq̄ ob ferinos flagitioſoꝝ hoim mores ad hoies ſunt
tranſlata. Nā genus hominum ſuo ingenio tunc iuſticie pꝛeſidio: tū ligue ac v̄bo-
rum diſceptatione cōtemptū eſt. Hāc vero nominis hui⁹ deductioneꝫ negare ne-
mo poterit: q̄ veterū ſcripta diligētius aduertit Ciceronis in pꝛimis: qui in pꝛimo

de officijs libro.noſtrã ſniam ſua autoritate cõfirmat.Nã cũ ſint inqt duo genera decertãdi.vnũ p diſceptationẽ.alterũ p vim:cũq; pꝛiũ ſit hoīs illud hoc beluaꝝ cõnfugiendũ eſt ad poſterius ſi vti nõ lʒ ſuperiore.Quib⁹verbis oſtendit bellum potiſſimũ ad belluas pertinere que ſuſcipere hoīes non niſi inuitos decet.

¶Officiũ q̃ vim ꝟboꝝ ignorãt dictũ putãt p contrariũ ab officio qd nemini noceat.O pclara deductio:egregia doctrina.Offm dr q nemini noceat. Vñ hec tã craſſa ruſticitas? Quid eſt obſecro offm? Quid ſibi vult liber Cice. de offi. Illic nãq; tradit ꝟtutis laudẽ ĩ actiõe ↄſiſtere.Queadmodũ ꝟo vitiũ ꝛ pctm̃ iter ſe diſferũt:q alteꝝ habit⁹ eſt male cõſtituti animi.Alterũ act⁹ maloꝝ atq; exercitatio: Ita virt⁹ bñ cõpoſite mẽtis habit⁹.Officiũ ꝟtutis opatio ꝛ exercitatio quedã honeſtatis.Queadmodũ officia ducerent ab honeſtate:ꝛ ab oi gñe virtutis ſatis explicatũ arbitroꝛ libro ſupiore.Ita Cicero inqt.ij.de officijs.Tria in virtute cõſiderant.Frequẽtia qdã ac multitudo actuũ qb⁹ animi habit⁹ cõparat part⁹ habitus ꝛ acqſiti habit⁹ exercitatio.Officiũ pfecto nihil aliud eſt ꝙ virtutis q̃ habit⁹ animi eſt vſus qdã atq; exercitatio.Itaq; ꝛ pfectum officium vocabãt Stoici katthoꝛtoma:qd rẽ geſtã feliciter ſignificare videret.Gerit officiũ:qꝛ ipm actio quedã eſt.Officiũ igit affectionẽ quãdã ſigt ꝟtutis:ꝛ ab officio ob eam cauſam originẽ traxit.Adeſt hui⁹ reductiõis atq; ſnĩe nec min⁹ doctrina ꝛ eruditione:ꝙ ſctitate precellẽs beat⁹ Amb.incly⁹ doctoꝛ ſacri eloquij:q̃ ꝛ ipſe de officijs libros eloquẽtiſſimos edidit.In quib⁹ cetera pclara oĩa:hoc pererudite. Officiũ inqt:lra o imutata quaſi oſſiciũ dr.ppter decorẽ ſermonis huic igit aſſentiri debem⁹ non vulgo imperitoꝝ grãmaticoꝝ.Sed iam ſatis de offõ.Nũc ad reliqua pergam⁹.

¶Parca eẽ quinto loco prepoſita.Parce p contrariũ dicunt q nemini parcant ſicut illi dicere ↄſueuerunt:q̃ ſe grãmaticã artẽ docere profitent. Sed que tãdem docẽt anteꝙ diſcant.Parce tria fata ſunt ſm poetarum fabulas quarum ſub iure tenent oĩa que ſeriẽ fatoꝝ pollice ducunt.Togaq; ferratis euoluũt ſecula pẽſis. Quãobrem vt veteres opinabant humane vite parce preerant.Que qm̃ parciſſime impartiant.ita a parco vel a paruo ducte ſunt:que res maxime humane vite anguſtias patefacit.Sed hoc magis explicuim⁹ in his cõmentarijs:quos in Vergiliũ pridem exorſi ſumus.M.autem Varro cui ↄſentio libenter:a partu dicit Parcas nuncupari q partui preſint:ꝛ immutatio litere facta eſt.Quam ſniam ꝛ Aul. Gel.firmiter roborat lib.iij.noctiũ atticarum.Quo in loco verba facit de tpe humani partus.At vulgus grãmaticoꝝ:neq; Varronis legit de origine latine ligue libros qui maxime ad grãmaticos ſpectãt:neq; qd Gellius ſentiat ceteriq; veterũ pbatiſſimi:magni eſtimat.Sed ſiue a parco ſeu a partu parca dr: p antiphraſim vtiq; nõ dr.

¶Ludus iam pdeat in mediũ qd nomẽ ꝛ p ↄtrariũ:ita appellari tradiderũt artis grãmatice pfeſſores:quoꝝ explorẽt ſniam:q̃ accurati⁹ vim atq; originẽ vocabuloꝝ pſpexerint.Ludus inquiũt grãmatici eo dr q lõgiſſime ſit a luſu. Ego dici arbitroꝛ q ad eos ludus ptineat:q̃ pxime luſus ſunt. Ad pueros namq; ludus pculdubio ſpectat.Et pbe Oui.Et puer es nec te quicq; niſi ludere opꝫ. Quãobrẽ duplex inſtitutio:ꝛ doctrina ab eruditis viris tradi ſolet. Altera ei puerilis eſt:ꝛ tenerioꝛis etatis.Altera grauioꝛ ad grauioꝛes viros ptinẽs.Hãc partitionẽ pythagoras obſeruare ſolit⁹ eſt:vt apud Au.Gel.cernere lʒ.Leuioꝛẽ inſtitutione ſignificauit Iuue.Et nos ergo manũ ferule ſubduxim⁹:qd ad grãmaticoꝝ ſcholã ptinet.Et nos ↄſilium dedimus Sylle priuat⁹ vt altũ doꝛmiret qd ad declinationes ꝛ rhetoꝝ ſcholas refert.Nã agebat quidã vtrũ fecerit ſapiẽter.L.Sylla: quã dictaturã ſponte depoſuit:an poti⁹ neſciuerit literas.Id qd obiectare.C.Ceſar ſolitus erat in grãmatice artis ꝛ rhetoꝛice ſtudiũ ad leuioꝛẽ inſtitutionẽ pertinet.Contra philoſophie et oꝛatoꝛie artis ad exercitationẽ iuris:deniq; ꝛ legũ peritiam conſtantioꝛe etate decet.Et.M.Tul.ij.de Oꝛatoꝛe ad.Q.fratrẽ.Magna inquit nobis pueris.Q.frater opinio.L.craſſum non plus attigiſſe doctrine ꝙ quãtum prima illa inſtitutiõe potuiſſe.Itaq; puerilis inſtitutiõis ludus ppꝛie nũcu-

paꝛ in quo ꝑma etas in res leuioꝛes inſtituiꝛ. Quocirca ⁊ magiſter ludi nō aliꝰ ꝙ
ꝗ grāmaticā artē ꝑcipit: ꝯſueuit a veteribꝰ appellari: vt cū dr. dionyſiꝰ iunioꝛ tyrā
nide depulſus. ludū Coꝛinthi aperuiſſe ne inopia atq; egeſtate ꝑmereꝛ. Puerorū
eruditiōe ludꝰ ꝯplectiꝛ: ⁊ leuitatē quādā interioꝛis diſcipline. Quare ⁊ ludere eſt
aut leuiter ſcribere: aut leuiter diſſerere. Hinc Uerg. Ille meas errare boues (vt
cernis) ⁊ ipſū Ludere q̄ vellē calamo pmiſit agreſti. Alio ṽo i loco. Ludes hec ego
teſte te priape oꝛto carmina digna nō libellis ſcripſi. nō nimium laborioſe. Quid
Marcꝰ Tul. i paradoxis: Ego ṽo illa ipſa q̄ vix gymnaſijs ⁊ ocio. Stoici ꝓbāt lu-
dēs cōieci in cōes locos. Nō ſunt Fabij Quintiliani ſnie Delphici Apollinis oracu
la: vt eis tāta ſit adhibēda fides. Nō hoc vidit. Quin. Neq; eñ dixiſſe ludū appel-
lari ꝙ lōgiſſime alluſit. P. Therē. nō ſatis aduertit ṽboꝝ oim̄ diligētiſſimū apud
quē Laches in hecyra de mulieribꝰ. In eodē oēs mihi videnꝛ ludo docte ad mali
tiā ⁊ ei ludo (ſi vllus eſt) magiſtrā hāc eſſe certe ſcio. Illud ꝙ manifeſtiꝰ in Phoꝛ-
mione vbi Geta Seruus ita inq̄t. Reſtabat aliud nihil: niſi oculos paſcere: ſecta-
ri in ludū: ducere ⁊ reducere. De virgine ei ſermo erat. atq; poſt. In quo diſcedat
ludo ex aduerſo erat ei tonſtrina quedā. Qđ ſi qñ ad res grauioꝛes ludus vſpiam
vertiꝛ (crede mihi) ꝓprietas ⁊ vis ipſa ṽbi tráſſerꝛ. Quare Cicero de claris ora-
toribus: ita de Iſocrate qui erat rhetoꝛ inquit. Cuius domus cuncte grecie quaſi
ludus q̄dā patuit atq; officina dicēdi. Quid eſt quaſi ludus: Certe ſciebat Cice.
ludū nō ad grauioꝛes diſciplinas: ſꝫ ad grāmaticā ⁊ puerilē inſtitutionē pertinere
qui vtiq; luſus eſt pre maioꝛibꝰ altioꝛibꝰ ſcie ⁊ phie ſtudijs. Neq; eſt igitur ludus
lōgiſſime a lapſu: nec ſemꝑ vera literatoꝛes ꝓfanꝛ. ¶ Iam ṽo ociū aggrediamur:
in quo noīe potiſſimū nemo arbitraꝛ antiphraſim poſſe curari. Itaq; pleriq; oēs
dictū putāt ꝑ ꝯtrariū qđ nō ocius ſit ⁊ velox. Sed ſegne potius: tardūq;. Ociū quo
pacto inquiunt velox eſt. Id eſt ei ocys apud grecos: qđ quidē abſolutū nequaꝙ
inueniꝛ lingue latine vſu. Ex quo ocymū profectum eſt: oleris genus acceleritate
quādā ac velocitate naſcēdi. Hanc baſilicā vulgo: ⁊ regiā herbā vocāt. Paululū
hic nobis ꝓbandū eſt: duplex nāq; fertur vite genus: qđ ad hūc locū pertinet. Cō-
tēplatiuū vnū. Actiuū alterū: de quibꝰ multa apud phos ſepe tradita ſunt. Et ne
gocium quidē ad actiuū ſpectat vite genꝰ. Ociū ad ꝯtēplatiuū. De his Cicero. ſ.
de oratoꝛe. Perbeati mihi illi videnꝛ eſſe qui in optima repu. eū vite curſum tene
re potuerūt: vt vel in negocio ſine periculo: vel in ocyo cū dignitate eſſe poſſent.
Et Lactā. in. ſ. ſacrarum inſtitutionū: de viris vt ſuū ociū qđ noſtrū negociū con-
tuliſſe videanꝛ. Macro. autē ſup. vj. Ciceronis de repu. lib. duplicē aſſerit virtu
tem: negocioſam. ſ. ⁊ ocioſam: ⁊ illam attribuit ciuitatū rectoꝛibꝰ: et gubernatori-
bus rerū publicarū. Hanc phis ⁊ qui rerū ſciam ſpeculanꝛ. Quēadmodū igitur
qui in negocijs verſantur ſeipſos exercent: ita multomagis qui ſe ad ocya ꝯferūt.
Magna negocioſe vite exercitatio eſt. Lōge ocioſe maioꝛ: in qua celeriter mens
aſſiduēq; verſaꝛ. Neq; mens vnꝙ quieſcit: vt ipſe quoq; Cicero ait. Sed ⁊ Thales
Mileſius vnus de ſeptē ſapientibꝰ: mentē dicebat velocíſſimā eſſe coꝝ que ſunt.
Nā per vniuerſa diſcurrit. Attamē mēs maxime exerceꝛ atq; verſaꝛ quū maxime
a coꝛpoꝛe ac ſenſibꝰ ſecū agitur in illa meditatione mortis quā phi tradunt: atq;
etiā tunc potiſſimū cū lōgius a negocijs abeſt: que mētis exercitationē ac celeri-
tatem plurimum impedire conſueuerunt. Nam qui dicit ocyum. deſidiā inertiā
ſegniciem negligentiam pigritiam toꝛpoꝛem. idem ſignificare grammaticū eum
cōſtat algrammaton eſſe literatoꝛem abſq; literatura. Illud pulchꝛum eſt Attilij
(vt ait Plinius) eruditiſſime: ſimul ac faceciſſime dictum. Satius eſt ocioſum eſſe
ꝙ nihil agere: qđ cū maxime ocyamur: tum maxime ꝯtēplamur: cogitamus: ſcribi
mus. Itaq; cū ſumus neceſſarijs negocijs curiſq; vacui: tū auemus aliquas vide-
re: audire: diſcere. Cogitationēq; rerū occultarū aut admirabiliū inter ociādum
aggredimur. Id ergo tēpus: quū a negotijs feriamur: quū nos contēplationi de-
dimus ocium iure appellatur. Quare ⁊ ſepe vſurpamꝰ. quū mihi ocyū fuerit ad te

ſcribā. Et ſepe. M. Tul. qđ daꝫ ocij: libentius in philoſophia cōſumere conſueuim⁹
Illud quoqꝫ ſimiliter. Quātū mihi vel fraus inimicoꝝ vel cā amicoꝝ: vel reſpubli-
ca tribuet ocij: ad ſcribendū potiſſimū cōferā. Et Pli. in epiſtolis. Ex cōibus amicis
cognoui te ⁊ diſponere ocyū: et ferre. At ne qs vllo pacto deſidiā ſuſpicareꝫ ſtatim
intulit. Multū audire: multū diſputare: cūqꝫ plurimū ſcias quotidie tū addiſcere
aliqđ. Et in calce eiuſdē ep'le precās loqr. ſꝫ. Qñ receſſus mei nō deſidie nomen: ſed
potius trāquillitatis accipiēt: ꝙ ocyū nō deſidie ſit ſed potius tranquillitatis: quū
ceſſamus a laboribus ⁊ negocijs ⁊ impenſe ſtudioſeqꝫ ſtudijs rerum: ⁊ contempla-
tioni indulgemus vbi mens profecto celere velociter verſatur. Sed quo pacto hec
intelligant Nebulones. Maiora ſunt ꝙ̄ que ab imperitis grammaticis cognoſci
queant. Qui aūt ocyo abutuntur: ij aliquid addere conſueuerunt. vt Terētianus.
Menedemus ad filium. Nulla alia ex re iſtuc fit: niſi ex nimio ocio. Nimiū ocium ap-
pellauit quod vituperaret: ⁊ lāguidum ⁊ inutile ocium vocare ſolemus quod vitio
datur. Quod Ualerius maximus induſtrie. ac ſtudio maxime contrarium videri di-
cit. Quāobrem idem ipſe Ualerius lib. vij. geſtorum mirabilium duplex ocium con-
ſtituit. Alterum quod etiam inertibus vitandum. Alterū quod ſtrenuis quoqꝫ in-
terdum appetendum eſt. Neqꝫ enim qui recte ocio vtuntur: ita feriantur. ita ceſſant
vt languore ac deſidia torpeant: cuius vim nominis nemo (vt arbitror) vnꝙ̄ aduer-
tit niſi forte diuinarum literarum preceptores: qui cum ſcirent id eſſe ocium quod
modo diximus deſidiam cum vocarent vocabulum diſtorquentes maluerunt ocio-
ſitatē appellare ꝙ̄ ocium. Et erudite Benardus nouo vſus nomine. Ocioſitas in-
quit mater eſt vitiorum: nouerca virtutum. Et cenobitarum pater Benedictus in
ipſa monachorum inſtitutione. Ocioſitas inimica eſt anime. Quod igitur inter con-
templandum atqꝫ in ipſo ocio celerius mens animuſqꝫ verſantur ab ea celeritate
excitationeqꝫ ſtudioſiore animi dicto: tractūqꝫ ociū eſt vt Cicero etiā oſtēdit de legi-
bus. Natura ipſum hominē celeritate mētis ornauit. Sed ſatis de ocio dictū arbi-
tror. Plura autem ꝙ̄ de reliquis idcirco dicimus: quia pulcherrimarum occultarū-
ꝙ̄ rerum veritas tam facile perſuaderi non poteſt: vulgo preſertim reclamante ac
refragante grammaticorum. ¶ Nunc vero de celo pauca dicere incipiamus. Celum
(vt pleriqꝫ aiunt grammatici) contrario nomine quaſi celatum dicitur quod aper-
tum eſt. Phocionem athenienſem libenter imitamur: qui gloriari ſolebat in eo ꝙ
plurimum a vulgi ſententia vel potius dementia diſſideret. Rectius Aelium ſenſiſ-
ſe credimus. qui dictum ſcribit propterea ꝙ celatum eſt quod in libro de origine lin-
gue latine Uarro refert. Sed multiplex de huius vocabuli origine ſententia eſt: ſed
nullo modo per contrarium dicitur: quia in nulla eius ſignificatione a contrarieta-
te dicatur. Celum vel a celando dicitur vel (vt alij exiſtimant viri erudittiſſimi) a ce-
lo nomen traxit genere quopiam ferramenti quod alias Celonem alias Scalpel-
lum vocant. Quod qua ratione qui argentarij nūcupantur vaſa celant ⁊ deſignā-
do incidunt atqꝫ inſculpunt. Ita et rerum omnium deus domicilium ſuum inſigni-
uit. ac ſyderum lumina impreſſit. Quod Lactantius Firmianus etiam comprobat
dicens. Pater noſter ac dominus qui condidit firmauitqꝫ celū: qui ſolem cum ceteri
ſyderibus induxit: ⁊ vtrūqꝫ per ae diphthongon inſcribitur. vt hanc deductionem
arguere ac demonſtrare videatur. Quidā a greco ſermone dictū arbitrantur. Nam
Coilon. i. celum concauum ⁊ connexum ſignificat eaqꝫ eſſe cernitur ipſius celi for-
ma ac figura. Sed ſi ita foret magis per oe ſcriberentur propter grecam diphthon-
gon oi quod nuſꝙ̄ tamen apud doctores veteres atqꝫ emendatiſſimos codices re-
pertum eſt. Quidam celum a cauo dici volunt in qua ſententia fuit ⁊. M. Theren-
tius. Itaqꝫ ſecundū pacuuium: hoc circum ſupraqꝫ quod complexu continet terrā
cauum celum dicitur. Franciſcus Philelphus vir noſtre etatis eloquentiſſimus et
eorū qui humanitatem aſſecuti ſunt noſtra memoria facile princeps a celando ce-
lum appellari cenſet. non ꝙ per ſuperna illa atqꝫ inuiſibilia celet nos atqꝫ abſcon-
dat: ſed ꝙ celata ⁊ abdita omnia in celo patent reuelentur: ⁊ conſpicue videantur
Cuius ſententie optimam affert rationem: ⁊ ꝙ greci celum aura non vocant ab eo

q̄to ora intueri:⁊ videre apud grecos ſignificat.Si quis obijciet celū dipthongon admittere:ſed minime celo verbum:vnde deriuari dicimus id nos reſpondiſſe ſatis eſt:ita quod apud grecos e longa eſt apud nos perſepe in ae conuerti : vt ſcaena caera alia item compluria.Item etiam fieri nonnunq̄ a noſtris dictonibus depꝛehendimus pꝛeſertim eadem perſeuerante ſyllabe quantitate.Sed oſtendiſſe me arbitror non dici celum contrario nomine quod vulgus grammaticorum ⁊ bacchantium nebulonum turba frequenter aſſeuerat.¶Eumenides que furias infernas ſignificant(vt noſtis)ne ipſe quidem per contrarium dicuntur:q̄q̄ vix audeo hieronymi:r repugnare ſententie.Sed opinor adeo res altiſſimas ⁊ celeſtes contemplabatur:vt leues haſce ineptias floccipenderet.eu bene ſignificat apud grecos magnum bonorum quorum neutrum miniſtris penarum ac ſuppliciorum conuenire videatur.Nos dicimus Eumenidas bene furentes appellari:ab eu quod eſt bene ⁊ mania:qđ furorē dementiā ve ſignificat.Ex quo noſtri a furore furias nuncuparunt:neq̄ per contrariū vllo pacto dicte ſunt.Itaq̄ aperte atq̄ erudite de his Statius in Thebaide. Circūq̄ miniſtris Funeſtorum operum Eumenides Stigieq̄ ſeueros Iunonis thalamos ⁊ torua cubilia cerno.Atq̄ has poete ſepe etiā furias vocitarūt.Idem Statius lib.ij.vbi de Laio.Et pꝛimas furiarum pertulit iras.Et claudianus de raptu Pꝛoſerpine.Coniurant furie crinitaq̄ frondibus hydris Teſiphone.⁊ Iuuenalis ad eum qui cum ſanus eſſet iam inſanīēs videretur ita inquit.Dic qua Teſiphone quib⁹ exagitare colubꝛis.Pauloante dixerat:certe ſanus eras.Nec aliud ſibi vult Eumenidum nomē:inſaniāq̄ ſignificans.Bene furentes autem dicuntur:ꝙ plurimum furere ⁊ dementire videantur.Nam ſicut male aduerbium minuit:ita bene exauget.Non per cōtrarium Eumenides dicte ſunt. Multa preterea ſunt que a grammaticis tradita nequaq̄ ſatis pꝛobari poſſunt.hec ſi velim vel refellere vel enumerare non libello ſed alto potius volumine opus ſit. huius ea potiſſimum cauſa eſt:ꝙ cum grammaticorum poetarum pertractatio.hiſtoriarum cognitio.Uerborum interpꝛetatio pꝛonunciandi ſonus pꝛopꝛius ſit.tamen omnia ſibi cupiūt vendicare:quaſi omnia teneant nihil certe conficiunt. Philoſophiam oēs eius partes.Mathematicas diſciplinas.Theologiam quoq̄ omne deniq̄ ſcientiarum genus:ſibi aſſumunt grammatici vt ea demetant:que certe ipſi nō ſeuerunt. Quare hortor vos:⁊ illud in pꝛimis moneo:vt in vocabulis ac dictionibus pernoſcendis non tam grāmaticorū ſcripta que ſepe mēdarum plena ſunt q̄ doctiſſimorum hominum ⁊ veterū:⁊ nouorum monumenta ſtudioſe legatis. Quorum quum expenderitis verba:eluceſcet(credite mihi)repente inq̄ vobis eluceſcet vera ⁊ oꝛigo verborum ⁊ nominū ſignificatio:qđ cū feceritis nomē pꝛopoſitaq̄ verba pꝛimū deſinent credere:vt per contrarium dicantur.que ab omni ꝯtrarietate pꝛorſus abhorrent.hoc opuſculum quodcūq̄ eſt ⁊ legite ipſi ⁊ alijs quoq̄(quorū nobis eruditio cure eſt)legendū tradite:vt omnis qui iam pꝛidem de nouem verbis increuit:penitus tollatur error.

¶Finis de nouem vocabulis falſo per antiphꝛaſim dictis.

¶Amenissimi ingenij ⁊ excultiſſime doctrine viri Auguſtini Dathi Senenſis Floſculoꝛum liber feliciter incipit. Ad minoꝛem Tricircũ iuuenẽ celeberrimum:ac conciuem clariſſimum.

Nominis amicitia in eaꝝ rerũ numero collocat que tum honeſtatem dignitatemqꝫ:tum vtilitatem quoqꝫ ⁊fructum continent. Eam Cicero in Rhetoꝛicoꝛum libꝛo ſecundo his verbis diffinit Amicitia eſt voluntas erga aliquem rerum bonarum illius cauſa:quem diligit cum eius pari volũtate. Cic.in.j.de finib⁹ bonoꝝ ⁊ maloꝛum. Epycur⁹ q̄dē ita dicit. Oim rerũ quas ad beate viuendũ ſapientia comparauit:nihil eſt maius amicitia:nihil vberius:nihil iucundius. Ac paulo poſt. Quod qꝫ magnum ſit ficte veteruȝ fabule declarant in quib⁹ tam multis tamqꝫ varijs ab vltima ãtiquitate repetitis tria viꝛ amicoꝝ paria reperiuntur :vt ad Oꝛeſtem perueniens ꝑfect⁹ a Theſeo. amicitiã in dialogo. Cic. diffinit C. Lelius. Nihil eſt amicitia niſi omnium diuinarum humanarumqꝫ rerum:cum beneuolentia ⁊ charitate ſumma conſenſio. Secundus vero philoſophus amicitiã amicoꝛum equalitatem eſſe dixit.

¶Amplitudo quemadmodum ⁊ amicia his in rebus ponitur:que ⁊ honeſte ſimul ſunt ⁊ vtiles. Eſt autem amplitudo:vt a Cice.lib.ij. Rhetoꝛicoꝛum terminat potẽtie aut maieſtatis:aut aliquarum copiarum magna abundantia.

¶Ale ⁊ penne non ſolũ auiũ eſſe credunt:⁊ volucrũ ad res q̄ȝ alias trãferunt. Plato in Phedro. Natura alarũ eſtgraue in ſublime attollere q̄ deoꝝ ihabitat gen⁹. Oim ꝟo q̄ ſunt circa coꝛp⁹ maxime ꝑticeps diuini eſt aĩus. Diuinũ autem pulchꝛũ ſapiẽs:bonũ ⁊ q̄cq̄d tale dici põt. His ꝟo aliter maxie augeturqꝫ elatio ipſa animi Turpi aũt ⁊ malo ⁊ hmõi iterit ⁊ fatiſcit. Magn⁹ igit rex i celo. Juppit citãs alaꝝ currũ pm⁹ icedit:exoꝛnãs cũcta atqꝫ diſponẽs. hũc ſeqtur exercit⁹ Deoꝛũqꝫ ⁊ demonũ ꝑ vndecim ꝑtes oꝛdinat⁹. Sed ⁊ Boeti⁹ i q̄rto phic cõſolatiõe ait. Sũt eniȝ pẽne volucres mihi q̄ celſa ꝯſcẽdẽs poli q̄s ſibi mẽs iduit:terras peroſas deſpicit.

¶Animus ⁊ aĩa differunt. Eſt em̃ anim⁹ diuinioꝛ:Sed eam vtriuſqꝫ drĩam aperit Macrobius:cum ſuper ſomnio Scipionis hec dicit. Animus pꝛopꝛie mens eſt: Quã diuinioꝛẽ aĩa nemo dubitauit. Quum ergo dicit. hiſqꝫ animus datus eſt ex illis ſempiternis ignibus mentem pꝛeſtat intelligi:q̄ nobis ꝓpꝛie celo ſyderibuſqꝫ

cõmunis eſt. Quũ ꝓo ait retinẽdus animus in cuſtodia corpis ipſam tunc animam nominat. que vincitur cuſtodia corporali: cui mens diuina non ſubditur.

¶ Animus ꝙ maxime a corpore differat: oſtẽdit Epycuri ſnia3. M. Tullius in. i. de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ. Nam corpore inquit mihi niſi preſens ⁊ quod adeſt ſenti re poſſumus: animo autem ⁊ preterita ⁊ futura.

¶ Amamꝰ magis ꝓprie hoies. Adamamus cetera ꝑter holem. The: Amãt interſe. Cic. in. i: de finibꝰ bonoꝝ ⁊ ma. Etem̃ ſi loca ſi fana ſi vrbes: ſi gymnaſia: ſi campũ: ſi canes: ſi equos: ſi ludicra: exercẽdi aut venãdi cõſuetudines adamare ſolemꝰ ꝙ: to id hominem conſuetudine facilius fieri potuerit ⁊ iuſtius.

¶ Angeli aggeli grece vocãtur: hebraice moloth: latine vero interpretantur nũcij ab eo ꝙ domini voluntatem populo nuncient. Eſt autem angelorum nomen officij potius ꝙ nature ſemper enim ſpiritus ſunt: cum vero mittuntur: cu3 angeli vo cantur atꝙ ita ſentit Iſidorus. Ethimologiarum lib. x.

¶ Aequi ⁊ iiqui loci natura ⁊ inſtituto cernunť ſm Ci. ꝑtitionẽ in Topicoꝝ libris

¶ Aequitas ꝓo vt in eodẽ libro teſtať: tripartita dr eſſe. Una ad ſuperos deos: alte ra ad manes: certia ad homines pertinere. prima pietas. ſecunda ſanctitas. tertia iuſtitia aut equitas nominatur.

Aequitas iuſtitia. M. Tullius in libro Topicorum cum pietatem ⁊ ſanctitatem ꝑ miſiſſet: tertia inquit iuſtitia aut equitas nominatur.

¶ Aequitas moderato ſiue patientia. vñ ⁊ equo aio ferre eſt modeſte ferre. Cice. in Cathõe maiore. Noui em̃ moderationẽ animi tui ⁊ equitatem.

¶ Aequitas humanitas.

¶ Aequitas equalitas. Cic. in. i. de offi. Optãdũ vt hi qui ꝑſunt reipub. legum ſimi les ſint que ad puniendum non iracunda ſed equitate ducuntur.

¶ Aequitas bonitas. Ariſto. v. ethycorum. Bonus ⁊ equus vir qui non exacte ius amplectatur in peiorem partem: ſed de ſuis commodis detrahi patiatur ⁊ ſi lege tueri poſſit. Ex quo dicitur de equo ⁊ bono.

¶ Animaduerſio: conſideratio inſpectio. Cicero in. i. de finibus bonorum ⁊ malo rum. Intereſſe enim inter argumentum concluſionẽꝙ rationis ⁊ inter mediocrem animaduerſionem atꝙ ammonitionem.

¶ Aiaduerſio punitio. Cice. item de torquato. vt dolore ſentiret militaris Imperij diſciplinã: exercitumꝙ in grauiſſimo bello animaduerſionis metu continet. Ide3 in. i. de off. Omnis autẽ animaduerſio ⁊ caſtigatio contumelia vocare debet.

¶ Aiaduerſio atꝙ admonitio ab argumẽto ⁊ cõcluſione lõge differũt vti putabat Epycurꝰ Cicerone teſte in. i. de finibus bonorũ ⁊ maloꝝ lib. Intereſt iter argumen tũ concluſionẽꝙ rõnis: ⁊ iter madiocrẽ aiaduerſionẽ atꝙ ãmonitionẽ: altera occul ta q̃da3: ⁊ q̃dã q̃ſi inuoluta apiri: altera ꝓ̃pta ⁊ apta iudicari. Itaꝙ exiſtimauit Epycurus et voluptatẽ expetendã ⁊ fugiendũ dolorẽ ita ſentiri vt calere ignẽ niuẽ eſſe albã dulce mel quoꝝ nihil op3 exq̃ſitis rõnibꝰ ꝯfirmari tm̃ ſatis eſſe ãmonere.

¶ Animaduertimus potius a nobis ammonemur ab alijs.

¶ Appetendarum rerum partes ſunt honeſtas ⁊ vtilitas. Uitandarum rerum ſtur pitudo ⁊ inutilitas. Cicerone teſte lib. ij. rhetoricorum.

¶ Appetere ⁊ aſpernari cõtraria eſſe videtur teſtimonio atꝙ autoritate Cice. in. i. de finibus bonoꝝ ⁊ maloꝝ cum dr ex epycuri ſnia. Aiũt hãc quaſi naturalẽ atꝙ in ſitã in animis noſtris ineſſe notionẽ. vt alterũ eſſe appetendũ. ſ. voluptatem alteꝝ aſpernandũ. ſ. dolorẽ ſentiamus. Et rurſum in. iij. Anteꝙ voluptas aut dolor atti gerit: ſalutari appetant pueri: aſpernanturꝙ contraria.

¶ Bona quedam pro epycuri ſententia preterita ſunt quedam futura. Hinc Cicero in primo de finibus bonorum ⁊ malorum: vt his bonis erigimur que expectamus ſic letamur ijs que recordamur.

¶ Continentia ſm ſniam. M. Cicer. lib. ij. rhetoricoꝝ. Temperantie pars eſt atꝙ ita diffinitur. Continẽtia eſt per quam cupiditas conſilij gubernatione rẽgitur.

¶ Clementia ⁊ ipſa quoꝙ pars temperantie eſt per quam animi temere in odium

alicuius inuectione concitati comitate retinentur.

¶ Circūſpicio quidnā ſic oſtēdit Bernardus in libro ſuper quid eſt tibi in.q.ſ.d.

¶ Quid eſt aliud circūſpectio niſi circūſtantiū malorū ſollicita ſagax perſcrutatio ad hanc pertinet preteritoꝝ maloꝝ retractio:preſentiū ꝯſideratio:futuroꝝ preme=ditatio:vt ſm nomen ſuum veraciter ſit circunſpectio. huius aſſiduitas hominem cautum efficit:⁊ q̃tum poſſibile eſt tutum reddit.

¶ Chaos vti diffinit Lactantius.i.inſtitutionum diuinarum:eſt rudis inordinan=teqꝫ materie confuſa congeries.

¶ Curia locus eſt habēdi ſenatus:ac pro ſenatu interdum poni ab eruditis veteri=bus conſueuit. Cice.lib.j.de oratore. Age vero ne ſemper forum ſubſellia roſtra cu=riamqꝫ meditere. Et in catone maiore. Non curia vires meas deſiderat non roſtra non amici.

¶ Cupiditates etiā ſm epycurū inſatiabiles ſunt. Cicero teſtāte in.j.de finibus bo=norū ⁊ maloꝝ. Que nō modo ſingulos homines:ſed vniuerſas familias euerſūt to=tā etiā labefactā ſepe rēpu. Ex cupiditatibꝰ odia:diſcordie:ſeditiones: bella naſcū=tur. harū tria pro epicuri ſentētia genera ponuntur. Uerū earū que ſint:⁊ natura=les:⁊ neceſſarie cupiditates:alterū earum quequidem naturales ſint:nec tñ neceſſa=rie:tertiū earum que nec naturales ſunt nec neceſſarie. Neceſſarie nec opera multa nec impenſa explentur. Naturales nec multa nec deſiderant inanium vero cupidi=tatum nec modus vllus:nec finis inueniri poteſt.

¶ Copia ⁊ inopia res dicunt ꝯtrarias. Cice.in Catho.maio. Nec in ſumma inopia nō leuis eſſe ſenatus poteſt ſapiēti nec inſipienti etiā ſumma copia non grauis.

¶ Dicere de arte eſt artis precepta tradere.

¶ Dicere aūt ex arte eſt ornate ⁊ artificioſe hoc eſt ſm artis precepta loqui. Cice.in j.retho.de hermagora. Oratori nimirū eſt loqui de re qđ hic fecit multo maximum eſt arte dicere quod eum minimum potuiſſe omnes videmus.

¶ Expetendarū rerū tria ſunt gñā:par numerꝰ vitādarū inquit.M.Tullius lib.ij. retho. Nā eſt quiddā qđ ſua vi nos alliciat ad ſeſe:nō emolumento captās aliquo: ſed trahēs ſua dignitate. Quod genꝰ virtꝰ ſcientia veritas eſt: aliud nō ꝓpter vim ſuā ⁊ naturā:ſed propter fructum atqꝫ vtilitatē petendū:qđ pecunia eſt. Et porro quiddā ex horū partibus iunctū qđ ⁊ ſua vi ⁊ dignitate nos inductos duxit: et pre ſe quādā duxit vtilitatē qua magis expectatur vt amicitia:bona exiſtimatio. Que in primo genere ſunt appellant̃ honeſta. Que in ſecūdo vtilia. Tertia ⁊ ipſa quoqꝫ meliorem partem vocabuli conferunt ⁊ nominantur honeſta.

¶ Expetere ⁊ fugere cōtraria ſunt. Cice.in.j.de finibꝰ bonoꝝ ⁊ maloꝝ. Tēperātia eſt ẽm que in rebus aut repetēdis aut fugiendis vt rationē ſequamur monet.

¶ Fortitudo eſt vna ex quatuor virtutū numero:quēadmodū oſtēdit Cic. li.ij. re=tho. quo libro ita diffinit. Fortitudo eſt cōſiderata periculorū ſuſceptio ⁊ laborum perpeſſio:cuius ſunt magnificētia:fidētia:patientia:perſeuerantia. At lib.iij.retho. ad herennium diffinit his verbis Fortitudo eſt rerū magnarū appetitio: et rerum humiliū contemptio ⁊ laboris cum vtilitatis ratione perpeſſio.

¶ Fidentia vero que pars fortitudinis eſt:vt oſtendit Cice.lib.ij.retho. hiſce diffi=nitur verbis. Fidentia eſt per quam magnis ⁊ honeſtis in rebus multum ipſe ani=mus in ſe fiducia certa cum ſpe collocauit.

¶ Fortis dicitur vt Ariſtoteles.iij.ethicorum oſtendit:medius quidam inter au=dacem ⁊ timidum.

¶ Fortis autē omni virtute preditus. Lactantius lib.j.diuinarū inſtitutionū. Ille ſolus vir fortis debeat iudicari:qui temperans ⁊ moderans eſt ⁊ iuſtus.

¶ Forum velati commune genus ad tria cauſarum genera :ſubſellia roſtra : curia tanqꝫ ſpecies videntur ſignificare tria cauſarum genera in quibus oratoria dictio verſari ſolet. Cicero primo de oratore. Age vero ne ſemper forū ſubſellia roſtra cur=iamqꝫ meditere.

¶ Fortuna cōſilio ⁊ ſapiētie aduerſari recte dr̃. Cice.j.de finibꝰ bonoꝝ ⁊ maloꝝ.ex

epycuri ſententia. Optime vero epycurus inquit: quod exiguã dicit fortunã interuenire ſapienti maximaſqꝫ ab eo ⁊ grauiſſimas res cõſilio ipſius ⁊ ratione adminiſtrari.

¶ Fore ſemꝑ futuri tpis hꝫ. Ci. in. i. de oratore. Quẽ quidẽ ego ꝯfido oib⁹ iſtis laudibus quas in oratione cõplex⁹ es excellentẽ fore. Et craſſus fore dicis inquit. Ego vero eſſe iam iudico. De hortenſio namqꝫ catullus fuerat prelocutus.

¶ Gratia naturali iure eſt vt oſtendit. M. Tullius libro. ij. rethoricorum atqꝫ ita finitur. Gratia eſt in qua amicitiarũ ⁊ officiorum alterius memoria: ⁊ alterius remunerandi voluntas continetur.

¶ Gloria in earũ rerũ numero collocatᷣ: vt ait Ci. li. ij. rheto. que nos ⁊ dignitate et fructu ſuo ducunt: atqꝫ gloria eſt frequens de aliquo fama cum laude.

¶ Greges nõ modo pecudũ dicuntᷣ ſed ⁊ nõnunqꝫ ad hoies trãſferᷣ. Cice. in. i. de finibus bonoꝝ ⁊ malorũ. Epycurus vna in domo ⁊ ea quidem anguſta, qꝫ magnos qꝫtaqꝫ amoris conſpiratione conſentientes tenuit amicorum greges.

¶ Graue ⁊ leue cõtraria ſunt. Itaqꝫ cũ. M. Tul. i. Tuſculanarũ queſtionũ cum naturã quatuor oia gignentiũ corporũ (que pleriqꝫ phi elementa vocant) cõmemorauiſſet partẽ ignEã ⁊ animalẽ in aeream rurſum ait rectis ligneis in celeſtẽ locũ ſubuolare ſiue ipſa natura ſuperiora appettere: ſiue a grauioribus leuiora natura repellantur. Sed illud quoqꝫ animaduertendum eſt plerunqꝫ graue ad perſonã refertur. Laudari ꝙ ſi ad alias res referatur: nõ ita leue cõtra in perſona vituperari in ceteris rebus multo ſecus. hinc. M. Tul. in Cathone maiore. Nec in ſumma inopia inquit non leuis eſſe ſenectus poteſt ſapiẽti: nec inſipienti etiam in ſumma copia nõ grauis grauitas in homine laudari: quãobrem Cicero in prefatione primi Tuſculanarũ diſputationũ. Que tanta grauitas: que tanta conſtantia: animi magnitudo: probitas: fides que tam excellens in omni genere virtus. Cõtra vero leuitas maxime redarguitur. Idẽ in primo Tuſculanarũ queſtionũ: contemnamus igitur oẽs ineptias. Quod enim leuius huic leuitati nomen imponam.

¶ Hierarchie (quorum auctor hierarcha nuncupatur) heretici erant: vt oſtendit Auguſtinus: qui carnis reſurrectionem negabant.

¶ Inuentio vna eſt earũ partium in quas habere oratorẽ oportet. Eſt autem inuẽtio excogitatio rerum verarum aut veriſimilium que cauſam probabilẽ reddant. primo rhetoricorum: tum de inuentione: tum ad herennium.

¶ Intelligentia prudentie pars eſt. vt ait Cice. lib. ij. retho. quo in loco intelligentiam ita diffinit: intelligentia eſt per quam animus repetit ea que ſunt.

¶ Iuſtitia eſt habitus animi ꝯmuni vtilitate conſeruata ſuã cuiqꝫ tribuens dignitatem eius initiũ eſt a natura profectũ. Deinde quedã in cõſuetudinẽ ex vtilitatis ratione venerũt: poſtea res ⁊ ab natura profectas et ab cõſuetudine ꝓbatas legũ metus ⁊ religio ſanxit hec Cice. tradit lib. ij. retho. lib. aũt. iij. retho. ad herennium inquit: eſt equitas ius vnicuiqꝫ tribuens pro dignitate cuiuſqꝫ.

¶ Ius triplex. Cice. cõmemorat lib. ij. rheto. ius nature: ius cõſuetudinis: ius legis ius nature eſt: vt lib. ij. rheto. Cice. oſtẽdit: qđ nõ opinio genuit: ſed quedã innata vis inſeruit: vt religionẽ: pietatẽ: vindicationẽ: obſeruantiã: veritatẽ. Conſuetudinis ius eſt qđ aut leuiter a natura tractũ aluit ⁊ maius fecit vſus vt religionẽ: aut ſi qui deoꝝ qui ante dicta ſunt a natura profectũ maius factũ propter cõſuetudinẽ videbim⁹ vti in maiorẽ venuſtas vulgi approbatione produxit. Quod gen⁹ pactũ eſt par iudicato. Iudicatũ eſt vt eodẽ ipſo in loco Cice. ait. de quo alicuius aut aliquoꝝ iam ſententijs cõſtitutũ eſt. Legis ius eſt ꝙ in eo ſcripto quod populo expoſitũ eſt vt obſeruent cõtinetᷣ. Cice. eodẽ ipſo libro oſtendit ac loco.

¶ Incolumitas vna cũ potentia. vt Cice. oſtendit lib. ij. retho. pars vtilitatis altera eſt. Eſt autẽ incolumitas ſalutis tuta atqꝫ integra conſeruatio.

¶ Imperator diffinitur cõſtituiturqꝫ a. M. Antonio apud. M. Cice. lib. i. de oratore adminiſtrator quondam bella gerẽdi cuius ars eſt de exercitu: de caſtris: de agminibus; de ſignorum collationibus: de oppidorum oppugnationibus: de commeatu

de inſidijs faciendis:atq; vitandis:de reliquis rebus quibus que ſunt proprie belli adminiſtrandi:quarum qui ſunt animo et ſcientia compotes:ij eſſe imperatores dicuntur.

¶Juriſcōſultus aūt vt idē ait is vere noiatur qui legū et conſuetudinis eius qua priuati ciuitate vtuntur:ad reſpondendū ⁊ ad agendū et cauendū peritus eſt.

¶Judicare eſt ſtatuere ac firmiter decernere.Cice.in primo de finibus bonorum et malorum.Nec enim ſatis eſt iudicare quid faciendum quid non faciendum ſit:ſed ſtatuere etiam oportet in eo quod ſit indicatū.plerique autem quod tenere atq; ſeruare id quod ſtatuerunt non poſſunt victi et debilitati obiecta ſpecies voluptatis tradunt ſe libidinibus conſtringendos.

¶Licere ⁊ expedire oſtendit differre Aug.in lib.de adulterinis coniugijs dicēs poteſt aliquid licere et non expedire:expedire autē qd non licet ⁊ non poteſt. Ac p hoc non oia que licita ſunt expediunt oia vero illicita non expediunt.Idem paulopoſt: ea mihi videntur licere et expedire:que per iuſtitiam quidem que coram deo eſt permittuntur:ſed propter offenſionem hominum ne hoc impediantur a ſalute vitāda ſunt:ea vero non licere et ideo non expedire:ſic ipſa iuſtitia vetantur:vt faciēda nō ſint etiam ſi ab eis quibus in notitiam fuerint perlata laudentur.

¶Labor duplex a Cic. ſignificatur.alter libero dignus viro.alter illiberalis.Et primus ille vocatur induſtria qualis eorum eſt:qui in ſcribendo verſantur: atq; elaborant altera politiore abhorret elegantia vti:faciunt qui arant aut fodiunt.Cice. in primo de finibus libro.vt Therentianus chremes non inhumanus:qui nouum viſcinum non vult fodere:aut arare:aut aliquid ferre deniq; non illuz ab induſtria:ſed ab illiberali labore deterret.

¶Memoriam theſaurum rerum omnium Cice.appellat primo de oratore.eāq; rhetoricoꝝ lib.ita diffinit.Memoria eſt firma animi rerum ac verborum ad inuentionē perceptio.primo de inuentione. At primo ad herennium eſt inquit memoria firma animi verborum et diſpoſitionis perceptio:eāq; libro tertio.theſaurum inuentorum atq; oim partium rhetorice cuſtodem appellat.

¶Memoria ſicut intelligentia ac prouidentia pars prudentie eſt atq; ea pro Ciceronis ſententia lib.ij.rhetoricorum ſic diffinitur.memoria per quam animus repetit illa que fuerunt.

¶Modeſtia a Mar.Tul.ij.rhetoricoꝝ pars ponit̄ tēperātie:et his finitur verbis. Modeſtia eſt per quam pudor honeſtus caram ſtabilem comparat authoritatem.

¶Meditationis eſt perſcrutari occulta. Cōtemplationis eſt admirari perſpicua. Bernardus ſuper ps.Quid eſt tibi mare qd fugiſti. Et ſubdit ſiquidē meditatio eſt occulte veritatis ſtudioſa inueſtigatio:contemplatio eſt perſpicue veritatis iocunda āmiratio.Que autem occulta ſunt ſolēt ad manifeſtationem prodire modo propria meditatione:modo ex diuina reuelatione:vbi ergo reuelationis gratiam preſentem habemus:meditationis officio non egemus.

¶Mathematice diſcipline quatuor partes innuere videt̄ in primo de finib⁹ bonoꝝ et maloꝝ.Mar.Tul.aut ſe inquit:vt Pla.in muſicis,geometria numeris aſtris conſecret.⁊ p q̄ muſica:geometria:arithmetica.aſtrologia ſignificari videntur.

¶Mortis tria ſunt genera inquit Ambroſius in lib.de bono mortis.Una mors peccati de qua ſcriptum eſt.anima que peccauerit ipſa morietur: alia mors miſtica qn̄ quis peccator moritur ⁊ deo viuit de qua idē apl's.Conſepulti eni ſumus cum illo per baptiſmū in morte.Tertia mors qua curſum huius vite et munus explem⁹.aie corporiſq; receſſio. Ac ſtatim addit.aduertimus igitur ꝙ vna mors ſit mala:ſi propter peccata moriamur.alia mors bona ſit.qua is qui mortuus fuerit iuſtificabitur a peccato tertia mors media ſit.Nam et bona iuſtis videtur : ⁊ pleriſq; metuenda que cum abſoluat omnes paucos delectat.

¶Oculi non modo qui ad videndū animātib⁹ dati ſunt ſed et pro conſpectu a veteribus nonnunq̄ poni conſueuerunt. Cicero in catone maiore de.F.maximo. Nec vero in luce mō atq; oculis ciuiū magnus.Idē in.j.de finibus bonoꝝ et maloꝝ de

Torquato at magnum periculum adijt:⁊ in oculis quidem exercitus.

¶Obſeruantia eſt:vt oſtendit Cice.lib.ij.rhetoricorum a natura:et iure ac diffini=tur his verbis.Obſeruantia eſt per quam homines aliqua dignitate antecedentes cultu quodam et honore dignamur.

¶Orator pro.M.antonij diffinitione apud Cice.lib.j.de oratore dicitur qui et ver=bis ad audiendū ineundis et ſententijs ad probandū accommodatis vti poſſit in cauſis forenſibus atq communibus:⁊ qui preterea inſtructus voce ſit ⁊ actione et lepore quodam.Eſt autem oratoris officium:vt lib.j. rhetoricorum ad herennium oſtendit Cice.de ijs rebus poſſe dicere que res ad ciuilem vſum moribus et legib⁹ conſtitute ſunt cum aſſentione auditorum quo ad eius fieri poteſt.

¶Orator que ſm.M.antonium habere debeat declarat atq exponit Cice.lib.j.de oratore dicēs.in oratore acumē dialecticorꝫ.ſnīe phorꝫ verba prope poetarū memo ria iuriſconſultorꝫ vox Tragedorꝫ geſtus pene ſummorꝫ actorū eſt requirendus.

¶Oratorꝫ q̄nq ꝯuenit res habere Cice.teſtimonio.j.rhetoricorꝫ.tū de inuētione tū ad.C.herenniū lib.Inuētionē:diſpoſitionē:electionē:memoriā ꝓnūciationem.

¶Orationem duplicē eſſe oſtendit.M.Tullius lib.j.de finibus bonorum ⁊ malorū alteram perpetuam alteram interrogationē ac reſponſione conſtantem. Eius hec verba ſunt.Uti oratione perpetua malo q̄ꝫ interrogare aut interrogari. Et in Tu=ſculanis queſtionibus Atticus dicit.Sed nihil in te interpello ꝯtinentē orationem audire ma o.Tum.M.inquit.Quid ſi te rogauero aliquid nō reſpondebis.Rurſuꝫ quoq in.ij.lib.de fini.bonorum.Ego autem inquit arbitror q̄ꝫ admodū delectat⁹ ſum eius oratione ꝑpetua tñ commodius cū rebus ſingulis inſiſtas ⁊ intelligas:q̄d quiſq cōcedat q̄d abnuat ex rebus cōceſſis ꝯcludi qđ velis ⁊ ad exitū peruenire.

¶Ortenſius magnus fuit orator atq vt Aulus Gel.ait lib.de noctib⁹ atticis omni bus fere oratoribus etatis ſue niſi.M.Tullio clarior.Quā q̄ꝫ ob nitidiorē mūditiā maledictis:et probroſis compellationibus iactatus eſt.

¶Ortenſius dr̄ et Ciceronis liber in quo philoſophie laudes cōplexus eſt:hinc dici tur in lib.j.de finibus bonorum et malorum.Philoſophie quidem vituperatoribus ſatis reſponſum eſt eo lib.qui a nobis philoſophia defenſa:et collaudata eſt cū eſſet accuſata et vituperatoribus reſpondimus in ortenſio.Sed et Aurelius Auguſtin⁹ in tertio confeſſionū libro.Liber ille inquit ipſius Ciceronis exhortationē cōtinet ad philoſophiam ⁊ vocat ortenſius.

¶Pronūtiatio quam habere oratorem oportet eſt vt Cicero finiuit ex rerum ac ver borum dignitate vocis ac corporis moderatio lib.j.rethoricoruꝫ de inuentione in.j. vero ad herenniū ita ait:ꝓnūciatio eſt vocis vultus geſt⁹.moderatio cū venuſtate.

Prudētia vt oſtendit.M.Tulli⁹ lib.ij.rhetoricorꝫ eſt rerum bonarum ⁊ malarum vtrarūq ſcientia.partes eius ſunt memoria:intelligentia prouidentia : in rhetori=cis vero ad herenniū lib.iij.his verbis finit.prudētia eſt caliditas que ratione qua dam poteſt delectū habere bonorū ⁊ malorum. Dicitur itē prudētia ſciam cuiuſdā artificij appellatur.Item prudentia rerum multarum memoria et vſus cōplurimo rum negociorum hec ad herennium.

¶Prouidentia eſt vt ait Cicero libro.ij.rhetoricorum.per quam futurum aliquid videatur anteq̄ꝫ factum eſt.

¶Pietas vt diffinit Cicero lib.ij.rhetoricorum eſt per quam ſanguine coniunctis patrieq beniuolis officiū et diligens tribuitur cultus.

¶Pactum a iure conſuetudinis eſt:vt oſtendit Cicero libro.ij.rhetoricoruꝫ.Eſt aūt pactū quo inter aliquos conuenit.Sicut par diffinitur ab eodem his verbis.Par qđ in omnes equabile eſt.

¶Patientia fortitudinis eſt vt oſtendit Cicero lib.ij.rhetoricorum.Eſt autē patiē tia honeſtatis.vt vtilitatis cauſa rerū arduarū ⁊ difficilium volūtaria ⁊ diuturna perpeſſio.Perſeuerantia quoq pars eſt fortitudinis vt idem ait eſt in ratione bene conſiderata ſtabilis et perpetua permanſio.

¶Patientia vt eodem loco declaratur:vna cū incolumitate altera vtilitatis pars

eſt:atqꝫ ita diffinitur:vt ibidem Cicero ait potentia eſt ad ſuū cōſeruanda et alterius obtinenda idonearum rerum facultas.

¶Philoſophus qui vt ait.M.antonius apud Ciceronem lib.j.de oratore:de ſua vita ac ſapientia vnus omnia profitetur.hec tamē deſcriptio eſt vt is qui ſtudeat oīm rerum diuinarum:atqꝫ humanarum vim naturam cauſamqꝫ poſſe: et omnez bene viuendi rationem tenere et proſequi hoc nomine appellatur.

¶Philoſophi docēt bene viuere ⁊ artē viuēdi ꝓfitenť.Oratores aūt poti⁹ bñ dicūt

¶Lactātius lib.j.diuinarū inſtitutionū.Idcirco apud grecos maiore gloria philoſophi qꝫ oratores fuerūt illi enim recte viuendi doctores ſunt eſtimati qđ eſt longe preſtabilius:quoniā bene dicere ad paucos pertinet:bene autem viuere ad omnes.

¶Philoſophi Cice.teſtante in primo rhetoricorum libro proprium eſt queſtionem tractare eam videlicet que controuerſiam habet ſine perſonarum certarum interminatione vt que ſit forma mundi:que ſolis magnitudo:quā partē ipſam in dicendo poſitam neſcire hermagoras etiam oratori tribueret.

¶Oratoris eſt autem cauſam agere:qđ eſt rem que in ſe habeat controuerſiam ī diſcendo poſitam cum certarum perſonarum interpoſitione:que tripartita eſt ⁊ demōſtratiua:deliberatiua iudicialis primum ab Ariſtotele appellata.

¶Philoſophi et poete quo differant:patefecit Lactantius Firmianus quū hec dicit libro diuinarum inſtitutionum.primo hactenus de poetis ad philoſophos veniamus quorum grauior eſt autoritas:certiuſqꝫ iudicium:quia non rebus commētitijs:ſed inueſtigande veritati ſtuduiſſe creduntur.

¶Parce fata appellat Vergi.in.j.eneid.Sic voluere parcas.Lactā.lib.j.diuinarum inſtitutionum:illud quale eſt:eſſe fata quibus.dij oēs et ipſe Juppiter pareat. Sic parcarum tanta vis eſt vt plus poſſint qꝫ celeſtes vniuerſi.

¶Pecuniam exponit eleganter Aurelius Auguſti.in lib.de diſciplina chriſtiana inquiens.Totum quicquid homines poſſident in terra omnia quorum domini ſunt: pecunia vocatur.Seruus ſic vas:ager:arbor:pecus : quicquid horum eſt pecunia dicitur.Et ideo pecunia:quia antiqui totum quod habebant: in pecoribus ponebant.A pecore pecunia vocatur.Legimus antiquos patres dices fuiſſe paſtores.

¶Peccare quo pacto intelligi oporteat declarat Auguſtinus lib.de adulterinis cōiugijs.Intelligendū ex conſuetudine ſermonis abſurdum quo ita late ptz:vt etiaz iumenta qꝫuis ſint rationis expertia:tñ plerūqꝫ dicamus dz vapulare quū peccāt.

¶Peccare autem proprie nō eſt niſi eius qui vtitur rationali voluntatis arbitrio: quod in omnibus mortalibus animantibus non niſi homini eſt diuinitus attributum.Sed aliud eſt:cum proprie loquimur aliud cum verba ex alijs rebus transferēdo vel abutendo vocamus.

¶Proſperum atqꝫ aſperū videnť contraria autoritate Cice.in primo de finib⁹ bonoꝝ et maloꝝ.Sic infantes pueri:mute etiaz beſtie pene loquūtur magiſtra ac duce natura.nihil eſſe proſperum niſi voluptate nihil aſperum niſi dolore.

¶Religio dei cultura Nonius marcellus diuinarū rerū ſcientia a philoſophis et maioribus appellata.Plutarchus in Pauli Emulij vita. Cice.ſm Au.ge.in oratiōe de accuſatore conſtituendo.Religioſa delubra maieſtatiſqꝫ venerationiſqꝫ plena.

¶Religioſum qđ propter ſanctitatem aliquā remotū ac ſepoſitū eſt a nobis.Maſſurius Sabinus a relinquendo dictū.Seruius Sulpitius ꝓpter ſanctitatem aliquā a religando.Religioſi qui facienda et vitanda diſcernunt.Feſtus Pompeius.

¶Religio a naturali iure eſt. Cice.autoritate lib.ij.Rhetoricoꝝ vbi ⁊ eā ſic diffinit religio eſt q̄ ſuperiores cuiuſdā nature quā diuinā vocant curā acrimoniāqꝫ affert.

¶Reprehendere ac maledicere quomodo differāt.Ciceronis verbis declarať in primo de fini.bono.⁊ ma.lib.Differentiū inter ſe reprehenſiones nō ſunt vituperāde: maledicta vero contumelie:tū iracūdie:concertationeſqꝫ in diſputando pertinaces indigne:philoſophia mihi videri ſolēt.Ac paulopoſt.Neqꝫ diſputari ſine reprehenſione nec cum iracundia ac pertinacia recte diſputari poteſt.

¶Subſellia pro iudicijs tanqꝫ locus pro exercitatione eius quod in loco fieri ſolet.

Cicero.j.de oratore. Age vero ne ſemper forum ſubſellia roſtra curiamqȝ meditere.
Et iterum. Qualis eſſe poſſet is. qui ſubſellia neqȝ quicqȝ amplius afferret q̄ quod
cauſarum neceſſitas poſtularet.

¶Sapientia ſm epycurum Cicerone teſte in primo de finibus bonorum et maloꝝ
lib. ars viuendi putanda eſt. Eſt enim vna que meſticiam pellat ex animis que nos
exhorreſcere metu non ſinat: que preceptrice in tranquillitatem viui poteſt omniū
cupiditatum ardore reſtincto.

¶Senſus iuxta epicuri ſniam: vt eſt apud Ciceronem intelligere in primo de fini-
bus bonorum et malorum incorrupti ſunt atqȝ integri teſtes.

¶Sibylle decem fuere teſtante Lactantio libro primo diuinarum inſtitutionū. Pri
ma perſica. Secūda lybica. Tertia Cumea. Quarta delphica. Quinta erithrea. Se
xta ſamia. Septima cumana nomine Amalthea. Octaua helleſpōtica. Nona. phri-
gia. Decima tyburtyna nomine albunea.

Sibylle vt oſtendit Lactantius lib. diuina. inſti. i. oēs femine veteres ſunt a veteri-
bus nuncupate. vel ab vnius Delphidis nomine: vel a conſilijs deoꝝ enūciandis.
Sios enī deos non theous ⁊ conſilium: non Boulon ſed bouliam appellabant. Eo-
lico genere ſermonis. Itaqȝ ſibyllam dictam eſſe quaſi theoubolem.

¶Solidum qua ratione et perfectum dicetur oſtendit Lactantius diuinarum inſti
tutionum lib. j. ad ſolidum inquit exiſtimandum eſt: cui nihil decedere id perfectuȝ
cui nihil poſſit accedere.

¶Sortiri ⁊ eligere quomodo diſtent oſtēdit Plinius in prefatione naturalis hyſto
rie dicens. Plurimum refert ſortiatur aliquis iudicem an eligat. Multumqȝ appara
tus intereſt apud inuitatum hoſpitem ⁊ oblatum.

¶Seueritatis propriū videt̃ eſſe que peccata ſunt vindicare. Et charitati quō oppo
natur aperit Auguſtinus in epiſtola ad virgines dicens. Sicut apparata ſeueritas
peccata que inuenerit vindicare ita non vult charitas qđ indicet inuenire.

¶Tēperātia vt etiā Epycuro videtur Cic. teſte in lib. j. de fini. bono. ⁊ malo. eſt que
rebus aut expetendis aut fugiendis ratione: vt ratione ſequatur monet.

¶Temperātia queadmoduȝ finit magnus orator lib. ij. rhetoricoꝝ. eſt rationis in
libidinē atqȝ in alios non rectos impetus animi firma ⁊ moderata dominatio: que
et inter principales virtutes conſtituitur. ⁊ partes habet. Conuenientiam clemen-
tiam modeſtiam. Eadem ⁊ libro tertio rhetoricorum ad herennium appellatur mo-
deſtia qua diffinitur in animo continens moderatio cupiditatum.

¶Uindicare: liberare. Cice. in lib. de finibus bonorum ⁊ malorum. Sapiētiam eſſe
ſolam que nos a libidinum impetu: ⁊ a formidinum terrore vindicet.

¶Uoluptas ſm epycurum dicitur id omne quo gaudemus: vt omne quo offendi-
mur dolore ac doloris omnis priuatio recte nominata eſt voluptas: vt oſtendit Ci
cero. primo de finibus bonorum et malorum.

¶Uoluptatem duplicem conſtituebat Epycurus Cicerone teſtante in primo de fi-
nibus bonorum et malorum non hanc ſequimur ſolam que ſuauitate aliqua natu-
ra ipſamet: ⁊ cum iocūditate quadam percipitur ſenſibus: ſed maximam illam vo-
luptatem habemus que percipitur omni dolore detracto.

¶Uoluptas ⁊ dolor opponuntur: ac Cice. teſtante in. j. de fini. bono. ⁊ malo. Non
placuit epycuro medium eſſe quidnā eſſet inter dolorem ⁊ voluptatem. Illud ei ipm
qđ quibuſdam medium videtur cū omni dolore careret: non modo voluptatem eſſe
verūetiam ſummam voluptatem. Plato in phedone.

¶Uoluptas ⁊ dolor cū ſimul in hoie adeſſe nolint: ſi qs alterū tñ capiat ſemper fer
me: vt alterū quoqȝ accipiat: neceſſe eſt quaſi ex codē capite ambo conexa atqȝ arbi
tror inquit ſi hec cogitaſſet. ⁊ Eſopus eū facturū fuiſſe. qñ cū deus inter ſe repugnā
tia recōciliare vellet. neqȝ id facere poſſet: coniunxiſſet in vnū eorum apices eaqȝ de
cauſa fieri vt quicūqȝ alterū abſit: eundem poſtea ſequatur ⁊ alterum.

¶Uirtus partes habet quatuor: vt oſtēdit Cic. lib. ij. rhetoricorū. Prudentiam iuſti
ciam fortitudinem temperātiam.

¶Utilitatis vt ibidem Cice. ait: due partes videntur eſſe incolumitas & potentia.
¶Umbras res. Cice. in .j. de fini. bono. & malo. q̄ſi epycuri contra ſtoicos refertur ſententia: illi enim negant bonum quicq̄: niſi neſcio quā illā vmbram quod appellant honeſtum non tam ſolido q̄ ſplendido nomine.

¶Finis florum.

¶Uerſiculi Aſcenſiani in .xxx. precepta elegātiarum Franciſci Nigri.

¶Uerbum finis amat ceu chriſtum iuſtus honorat. ¶Preceptum j
Idem inſigne petit generale ve nomen: vt omne. ij
¶Uenuſte ponimus obliquum in principio ſuppoſitum in medio & verbum in fine: vt verbum finis amat. Idem ſcilicet finis petit inſigne nomē: vt que dicis ſunt egregia & generale: id eſt vniuerſale.
Mobile vult fixo preponi: ceu bona virgo.
Vultq̄ interponi quicq̄: vt bona virginis ora. iij
¶Relatiuum. ſ. interponi. Rectius q̄ vir qui bene viuit eſt bonus. iiij
Qui tamen hoc refugit: bonus eſt vir & bene viuit
¶J latinum. i. ei quo deberet eſſe antecedens in genere numero & caſu. v
Qui vult preponi referendoq̄ aſſimilari.
¶Sic dictum eſt cecidere manu quas legeras herbas ab Ouidio. vi
Qui quoq̄ preponi ſic vult vice prepoſiture.
¶Pro virtute tua facis hoc: dic que tua virtus. vij
Uerbaq̄ cum mutant referens pulchre atq̄ relatum.
¶Relatiuū & āns interdū venuſte ꝯmutāt verba: vt qđ fiat relatiui interpoſiti fiat āntis & qđ erat āntis fiat relatiui poſtpoſiti. vt Cice. q̄ fuit eloquētiſſimus vicit ceteros oratores: dic Cice. fuit eloquentiſſimus qui ceteros oratores vicit. viij
Auget dicta quidem preclaro predita fine.
¶Dictio quidem augens quod prius dictum eſt pulchre ponitur in fine cum elegantí particula: vt que iuſſeris obibo omnia & quidem libenter &c. ix
Nuda ſtilus medius prefert: ornataq̄ ſummus.
¶Stilus mediocris auſpicabitur a nudis verbis, vt Pōpeius olim romanoꝝ tum armis tū ꝯſilio facile princeps fuit. Sublimis aūt ſtilus ab ornatis. Ut olm romanorum: tum armis: tum cōſilio facile princeps magnus Pompeius fuit. x
Hectori patrius profertur vti iouis ignis
Sepe gerundiuis ſermone ornabo locandis. xi
Nobilium ritu niſi iuncta relatio ſubſit. xij
¶Pro gerundijs caſum verbi ſui regentibus venuſte vtemur gerundiuis nobis cōſtructione more adiectiuorū cum caſu verbi. Ut ornabo ſermonem locādo gerūdiua: venuſtius dicā gerūdiuis locādis: & tui amādi q̄ te amandi gratia. Niſi tamē inquit valla relatiuū interponat: qꝛ tunc ſolis gerūdijs locus eſt: vt feciſti poteſtatem dicendi omnia que vellem: non dicendorum omnium &c.
Que potius fixo iungatur poſteriori.
Preſertim proprio velut vrbs quod dicitur agros.
Perq̄ & per primo: longe multoq̄ ſecundo.
Et gradui ſummo cuiq̄ pro valde iugabo. ſ. proprium ſociabo. xiij
Romana grecis vox fiat & ex peregrinis. xiiij
¶Ex gtō in os vel actō in a nominis greci interdū fiet ntūs latinus in us ſcđe vel in a prime: & ex voce barbara vox latina: vt ex huius delphinos hic delphin⁹: & hāc caſſida: hec caſſida: ex ntō abraham nominatiuo habramus &c. xv
In dandi caſu mutetur mobile fixo.
Eſt interpoſitio tibi res eſt vtilitati. xvi
Tum vel. Et in rebus paribus merito geminamus.
Que minor eſt ſibi cum preponit: tumq̄ ſequenti. xvij
Magne virtutis dicetur recte poeta.
xviij

Quot quoqȝ grāmaticū eſt magn⁹ virtute probatur
Hiſtoricus magna virtute orator habet.
Infinitiui vim tradens participanti. xix
Inuētā cura virtutē vbi facto op⁹ extet.
Dū parit neutrū ſeu fixū vult genitiuū. xx
¶Sepe parū lucri multū ſudoris hēbit.
Mobile qđ pariter ſubiecti proprietati. xx
Debetur duplici tū vult aut ⁊ geminari xxi
Pro fixo ⁊ patrio geminet ꝯiunctio fixa. xxij
¶Sic moles ⁊ mōtes ꝑ molē mōtiū hēm⁹
Sepe ſupina ꝑ a ſupplēdo gerūdia ꝑ dū. xxiij
¶Terribile eſt factu pro terribile ad faciendum.
Uox dure ſonitans voces petit equiparantes. xxiiij
Gloria: laus vitium: ſcel⁹ addētur genitiuis. xxv
Egregie ſiquidem laudabis ſiue notabis. xxvj
Utraqȝ ſi i numero preeūte vel altera vox eſt
Mobile vel verbum quadrabit⁹ proximiori.
Sint in plurali ſint ambe nobiliori.
¶Pro patre ſit nat⁹: ſi molius hic ſonat illo. xxvij
Quarti verba modi pro ꝟbis dixero primi. xxviij
Teqȝ modo quito demptis ꝙ ⁊ vt decet vti. xxix.
Sepe negās aliquid ꝯtrariū adauxeris eius xxx
¶Non mediocris erit mihi ſumma peritia dicta.

¶Finis.

¶Uite ſylua per Antonium Mancinellum.

¶Que mihi terra parens: qui me genuere parētes.
Cognomen fuerit qua ratione datum.
Que mihi iūcta thoro: quibus ⁊ comitatus aluminis
Hinc ſtudia: hinc mores calliopea refert.
Uolſcox inſignis magna ⁊ populoſa volitre:
Eſt vrbs: in latio rura vetuſta tenens.
Colle ſita eſt humili clypei cui forma rotundi
Porta duplex: iuſſit his pia templa decem.
Sunt putei celeſtis aque: puteiqȝ fluentis
Circunſtant ſeptem moenia fonticuli.
Sunt platee pulchreqȝ dom⁹ ſunt ſtrata viax
Eſt in conſpectu mons mare ſaltus ager.
Eſt pontina palus. Circij: Auſturia turris.
Moenia nūctumne fluctibus huda maris.
Non procul inde Antū fortune regia quōdā.
Ardea nō longe eſt vrbs Lanuuina prope.
Sermoneta iugo Morbe. Cora maxia turris.
Preneſte a tergo montibus impoſitum.
Diſtat ab vrbe quidem viginti milia paſſuū:
Triginta circes ſedibus vrbe iugis.
Sūt fontes agro paſſim: ſunt arrua: gregeſqȝ
Uineta: arbuſtum: paſcua: rura: nemus.
Hinc alimēta ignis volucrū gen⁹ omne ferax
Hinc quoqȝ fulu⁹ aper: caprea: ceruа: lep⁹.
Sitecula vina quibus gnoſi mitiſſima cedunt:
Gargara vix ſegetes tot libyeve ferunt.

Quod mare tyrheno piſces capiuntur:ad vrbem.
Hac pergunt: hinc eſt copia magna viris.
Non deſunt lacuum piſces.non fluminis vlli
Sub ditione licet.flumina nulla lacus.
Auguſti patriam priſci dixere latini.
Ceſaris imperium cui tribuere poli.
Ante diu ꝙ natus erat nam fulmine tacta
Parte vrbis vates conſuluere pios.
Reſponſum quandoqꝫ fore:vt rerum potiretur:
Cuius in auguſto ſors ita vera fuit.
Hec eadem conferta viris quibus oppida nulla
Clara magis ſeu lex ſeu medicina placet.
Aſtrorum celiqꝫ vias rerum ve tenere.
Cauſas celicolum numina noſſe deum.
Pontifici ſummo tantum ſubiecta potitur.
Jure ſuo ⁊ quicquid prouenit ex aliquo.
Liberior nulla eſt ſacre ditionis alumna
Hac vbi parturiens Angela te genuit.
Nomina digna ſuo virguncula iuncta ioanni.
Caſta quidem mitis fida venuſta pudens.
Octo ⁊ viginti nondum poſſederat annos
Jdibus auguſti dormijt alta petens.
Quinqꝫ tamen genitis mulier prius edita partu.
Hinc tu poſt alius nomen aui referens.
Hinc bernardinus.nata hinc cognomine prime
Jnfantes pereunt tres:duo recta colunt.
Bis duo poſt menſes iacoba eſt tradita patri.
Angela nata tibi nomina matris habens.
Corpore non alto fuerat pater inclytus acri
Jngenio.ꝗuis grammata nulla ſibi.
Sepe magiſtratum geſſit nam ſepe mouemur
Electus ſepe miſſus ad ora ducum.
Judeos pepulit Ciuis ob fenore preſſos.
Conſtituit nomen qui pietatis ineſt.
Lege tamen poſita fieret ne fenus ab vllo
Amplius a pena eſt omnibus inde data.
Tentauit quandoqꝫ tamen gens impia rurſus:
Allicere ſpreta religiones canes:
Conſilium petijt genitor furibundus ⁊ acer
Tum minitans clamat crimen onuſqꝫ fore.
Pro ſuperos.Aurum tanti eſt:vt iura fidemqꝫ
Diſſoluat contra faſqꝫ piumqꝫ ſimul.
Hebreus ſed enim rome corruperat omnes:
Vix tamen egreſſus fulmine tactus obit.
Tum patrem dixere pium miracula cuncti
Dixerunt precibus talia facta patris.
Ex illo nemo eſt auſus tentare nefanda:
Et magis atqꝫ magis mons pietatis habet.
Poſt vbi luſtra decem genitori parca peregit.
Deſtitit:heu pietas quid iuuat eſſe pium.
Jmpia fata viro mortem tribuere nephandam.
Et ſi cultor erat maximus ille deum.
Jmpia fata nimis ſubdita precordia labe

Precellerunt:cecidi lingua animuſq; ſimul.
Indoluere omnes orbati ciue benigno
Non aliter q̄ ſi patria rapta foret.
Tu tamen ante alios luctu miſerandus ⁊ alter.
Quo tibi reſtiterat gratius orbe nihil.
Lugebas merito charo genitore perempto.
Cui fueras vita charior ipſe ſua.
Nam te dilexit pluſq̄ pater vllus amarit.
Hinc labor omnis ei non labor vllus erat.
Nec bernardinum cura leuiore colebat:
A quo vt ledeo caſtor amatus eras.
Dum paſſa eſt atropos ſeuiſſima:dumq; sorores:
Dum licuit celo ſyderibuſq; frui.
Quinq; etenim lucris exacti temporis vſus
Poſt obitum nono menſa parentis obit.
Infelix nimium rome ſine fratre peremptus.
Dum vacat iuuentis Delphice Appollo tuis.
Acceſſit cumulus fraterna morte parentis.
Lactuce:acceſſit luctus ⁊ vſq; dolor.
Hic opus arte fuit ne te quoq; portitor acri
Merore affectum ferreus acciperet.
Profuit interdum ſapientum viſere libros.
Profuit ⁊ ſumno lumina meſta dare.
Iam tibi cognomen dederit que cauſa docebo.
Cum dederit primis ante palumbus:auis.
Dum ſtephanus puer eſſet.Auus .Leuoq; lacerta
Fortior accepit quod tibi nomen ineſt.
Tu dexter.Natiq; tui.fraterq;.paterq;
Sed Mancinellus dicere ſicut Auus.
Angela iuncta tibi iuniperus octo kalendas:
Atq; decem.Nono menſe peregit opus.
Prophirium genuit.quinquennem peſtis ademit.
Martha ſecunda fuit peſte perempta ſimul.
Pyndarus.⁊ Quintus.Feſtus quoq; te comitantur.
Priſca.Aquilinus item.vel Titus aſtra tenent.
Ordine cuncta modo referam quecunq; ſuperſunt.
Ut ſtudium:vt mores que tibi parca dedit
Grammatice puerum docti docuere latini
Cura tui fuerat maxima namq; patris.
Qui rector cuſtoſq; pius Uenu ſinus vt olim
Expulit omne nefas:contulit omne decus.
Conſilio cuius ciuilia iura petiſti
Ad logicam vertit poſt medicina virum
At quoniam data ſunt mortalibus omnia celo
Pieridas voluit reddere virgo tibi.
Preteritis igitur ſeptem ter meſſibus eui:
In patria doctor publicus eligeris.
Uerborum regimen.Uariatio lpica figure
Theſaurus flores:hic vigilata prius.
Gymnaſium poſt Roma dedit.commenta Maronis.
Tunc ſatyri hinc flacci:vel ſilogumq; paris.
Pomponij hortatu venetas deductus ad auras
Laurentij limam ſcribis:et inde modum.

Somnia quis maior declaras Scipio viſus.
Rhetoricemqꝫ ſimul vel Ciceronis opus.
Segnis ad idaliam cauiſti furta marite.
Cauiſti quicquid turpius eſſe poteſt.
Non auidus: rerum niſi quas natura requirit
Nemo tibi captus fraude doliſue fuit.
Nil preter rectum placet et laudabile quicquid
Turpe fugis: toleras qualiacũqꝫ libens.
Hinc placidus: mitis: verecundus: religioni
Deditus. hinc optas religione frui.
Mentiris raro negligis conuicia magnus
Irato cedunt ira furorqꝫ grauis.
Munere nam diuum patiens tolerare paratus
Quicquid in orbe tibi fata dedere mali.
Somni quã minimi curarũ mole repreſſus
Nam tibi ni doceas victus adeſſe nequit.
Sepe neceſſarijs caruiſti. Celius olim
Paſſus idem: nec nunc aureus vnus adeſt.
Poſt obitum viuens aqua vel cibus optima forma
Sacrorum cultus ſomnia grata ferunt.
At venus econtra nummi vel monachꝰ ignis.
Auſpicium cornix ille vel eſto malum.
Corpore non tenui nec pleno longus haberis
Nigro octoginta lumine pollicibus.
Cuiqꝫ nihil doleas ſincero corpore toto
Iam decies annos quatuor inde tenes
Mille et quingẽti fiant nunc octo remotis
A puero cycli: quem pia virgo parit.
Sextus Alexander cleri iam paſtor haberet:
Poſt tamen Eugeni tempora lumen adis.
Hactenus iſta ſatis: verum ſi plura superſint
Adijciam poſt hec omnia: iamqꝫ Vale.

¶FINIS.

¶Viri eloquentis Auguſtini Dathi Se-
neñ. elegantiarum liber feliciter finitur.
Impreſſus Lugduni per Jacobũ Myt.
Anno domini. M.cccccviij. die vo.xxv.
menſis Februarij.

¶Regeſtum.

A B C D E F G H I K L M N O.
Omnes ſunt quaterni.

A01·1467575

XXXVII
C
11

B
X